

მითოლოგიური ლექსიკონი

შეადგინა ნოდარ გაფრინდაშვილმა

4-03
4 (03)
მ 666
.

რედაქტორი აკაკი შრუშაძე)

წინასიტყვაობა

ცნობილია, რომ მითოლოგიამ უაღრესად დიდი როლი შეასრულა ყოველი ერის, ქვეყნისა თუ სახელმწიფოს ისტორიის, კულტურის, ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარების საქმეში, მითები, ლეგენდები და თქმულებები იქმნებოდა ხალხისათვის საყვარელ გმირებსა და კეთილ ღვთაებებზე (ასეთ მითთა პერსონაჟები ლამაზი ეპითეტებითა და თვისებებით არიან შემკულნი). მითებს, ლეგენდებსა და თქმულებებს ქმნიდნენ აგრეთვე ბოროტ გმირებსა და ღვთაებებზე, მაგრამ ასეთ შემთხვევაში მითის პერსონაჟები ხასიათდებიან უარყოფითი თვისებებით.

საუკუნეთა განმავლობაში ესა თუ ის მითი და ლეგენდა თანდათანობით იხვეწებოდა, ახალი დეტალებით ივსებოდა და სრულსა და მხატვრულ სახეს ღებულობდა. იშვიათად თუ მოიძებნება მსოფლიო ხელოვნების საგანძურში ისეთი ნაწარმოები, რომლის შემქმნელიც გარკვეულ ხარკს არ უხდიდეს თავისი ქვეყნის შორეულ წარსულში შექმნილ მითებს, ლეგენდებს, თქმულებებს... ბევრ გენიალურ ნაწარმოებს საფუძვლად უდევს სწორედ მითები და ლეგენდები. ამის მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ თუნდაც ბერძენ ტრაგიკოსთა თხზულებანი.

მსოფლიო კულტურის საგანძურში საპატიო ადგილი უჭირავს ძველი ინდოეთის, ჩინეთის, სპარსეთის, შუამდინარეთის, ეგვიპტის, საბერძნეთის, რომისა და სხვა ქვეყნების წიაღში შექმნილ მითებს, ლეგენდებს, თქმულებებს...

მსოფლიო ხალხების მითოლოგიაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ბერძნულსა და რომაულ მითოლოგიას. ევროპულ ლიტერატურაში ძნელად მოიძებნება ისეთი მაღალმხატვრული ნაწარმოები, რომელშიც მეტნაკლებად გამოყენებული არ იყოს ბერძნული და რომაული მითოლოგიის ელემენტები. ფრიდრიხ ენგელსის სიტყვებით რომ ვთქვათ: „იმ საფუძვლის გარეშე, რომელიც ძველმა საბერძნეთმა და რომმა ჩაყარა, არ იქნებოდა არც თანამედროვე ევროპა“.

ბერძნული მითები და ლეგენდები გვაოცებენ თავიანთი სი-

დიადითა და უბრალოებით, გვიზიდავენ მაღალმხატვრული სახეებითა და ფილოსოფიური სიღრმით. გადაყვავართ შორეულ სამყაროში.

საუკუნეთა განმავლობაში თაობიდან თაობებს გადაეცემოდა თებეს, არგონავტებისა და ტროას ციკლის თქმულებები, მითები და ლეგენდები. გარკვეული ცვლილებებიც განიცადეს მათ სხვადასხვა მიზეზების გამო.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ჰომეროსის პოემებში გადმოცემული მითები და ლეგენდები, და ამდენად მთელი ტროას ომი, მხოლოდ ადამიანის ფანტაზიის ნაყოფი ეგონათ; გერმანელი მეცენატისა და მეცნიერის — შლიმანის მიერ ტროას აღმოსაჩენად გადადგმულმა პირველმა ნაბიჯებმა ცინიზმი, სკეპტიციზმი და უხეში კრიტიკაც კი დაიმსახურა. მაგრამ განვლო სულ ცოტა ხანმა და ადამიანის გონებამ და ფაქტმა დაადასტურა ჰომეროსის პოემებში აღწერილი სამყაროსა და მოვლენათა უმრავლესობის რეალობა.

ბერძნულ-რომაულ მითოლოგიაში რომ მრავალი რამ რეალურია, ამაზე ჩვენს ერამდე შეიქმნა აზრი. ჯერ კიდევ ანტიკურ საბერძნეთში (VIII—VII საუკუნეებში) ორფელები ცდილობდნენ თათქმის ყოველი მითისათვის რეალური საფუძველი მოენახათ და მათში გადმოცემული ამბები ისტორიულ ჭეშმარიტებად მიეჩნიათ. ისინი თამამად აცხადებდნენ, რომ ღმერთები, სხვა არაფერნი არიან, თუ არა ხალხისათვის საყვარელი იდეალიზირებული გმირებიო. ორფელების მრავალი მოსაზრება, რა თქმა უნდა, კრიტიკას ვერ უძლებს, მაგრამ მათ შეხედულებაში ბევრი რამ საგულისხმო და მისაღებია. ანტიკურ სამყაროს რომ თავი დავანებოთ, შემდეგაც ხომ ახსოვს კაცობრიობას „მოკვდავთა გაღმერთების“ აჩაერთი შემთხვევა (მაგ. ბუდა, მუჰამედი და სხვა).

ჩვენ სრულებითაც არ ვცდილობთ იმის მტკიცებას, თითქმის ყოველ მითსა და ლეგენდას ისტორიული საფუძველი ჰქონდეს, ჩვენ მხოლოდ იმის თქმა და განმეორება გვსურს, რომ ყოველ მითს, ისევე როგორც საერთოდ ყველაფერს, წარმოშობის რაიმე რეალური საფუძველი გააჩნია, რომლის ირგვლივაც უნდა ვეძიოთ ისტორიული ფაქტები და მოვლენები.

ურანოსის, კრონოსისა და ზევსის ძალა-უფლებათა ცვალებადობა უნდა იყოს ანტიკური სამყაროს მეუფეთა ცვალებადობის მითოლოგიაში ასახვა, მითებში ამბროსიის, ნექტარისა

და ღმერთთა უკვდავების შესახებ ჩანს ადამიანთა დაუოკებელი სურვილი სიცოცხლისა, მისი სამარადისო შენარჩუნებისა. ელისეს მინდვრები, ნეტართა კუნძული, სამოთხე სხვა არაფერია, თუ არა ქვეყნად დაჩაგრულ ადამიანთა სურვილი უზრუნველი, ბედნიერი ცხოვრებისა.

სახელოსნო წარმოების განვითარების მაღალმა დონემ ძველ საბერძნეთში და ადამიანის ცისაკენ სწრაფვის მარად დაუოკებელმა სურვილმა წარმოშვა მითი დედალოსის შესახებ. მითი მიდასის შესახებ ეს არის — ადამიანის ერთ-ერთი მანკიერი მხარის, სიხარბისა და მოუზომელი სურვილების ერთგვარი კრიტიკა — მისი უვიცობის გამომჟღავნება. რამ შექმნა მითი პოლინიკესა და ეტეოკლეს შესახებ? — სახელმწიფოს ჩამოყალიბების პროცესში მიმდინარე რთულმა მოვლენებმა და ადამიანთა ლტოლვამ პატივმოყვარეობისაკენ. რამ გამოიწვია ოკეანის, დიდი მდინარეებისა და ციური მოვლენების გაღმერთება? — მათი სტიქიის შეუცნობელობამ.

ბერძნულ-რომაული სამყაროს მითოლოგიურ პირთა აქვთ რეალური, მიწიერი, ადამიანური სახე. თვით ღმერთებიც, ისევე როგორც ადამიანები, რეალურნი, ხორციელნი არიან, ისინიც ექვიანობენ, საჭირო შემთხვევაში ცრუობენ, ჯავრდებიან, მრუშობენ, ფიქრობენ როგორც ადამიანები. მათგან ისინი მხოლოდ უკვდავებითა და დიდი ძალაუფლებით განსხვავდებიან: უფლებრივი განსხვავებაა არა მხოლოდ ადამიანებსა და ღმერთებს შორის, არამედ თვით ღმერთებს შორისაც. არიან მაღალი და დაბალი რანგის ღვთაებანი, რომელთაც — ყველას ერთად და თითოეულს ცალ-ცალკე — ემორჩილებიან ადამიანები. თვით უზენაეს ღვთაებათა და ადამიანთა შორის ახლო ურთიერთობაც კი მყარდება. მართალია, ზოგიერთი მოკვდავი ისჯება ზედმეტი სითამამისათვის, მაგრამ საკმაოდ ხშირია ისეთი შემთხვევაც, როდესაც ესა თუ ის მოკვდავი ამა თუ იმ ღმერთის სურვილის თანახმად უკვდავი ხდება.

ბერძნულ-რომაულ მითოლოგიაში ხშირადაა წარმოდგენილი ურჩხულთა და ბოროტ არსებათა სახეებიც. ესენი, როგორც ირკვევა, ბუნების გამოუცნობ და ბოროტ ძალათა განსახიერებანი არიან. მაგალითად, ეტნას მთის ვულკანურმა მოვლენებმა შექმნა წარმოდგენა, თითქოს მის ფსკერზე ჰეფესტოს სამკედლოა, ანდა, სხვა მითის მიხედვით, ეს მთა ზევსმა თავზე დაამხო დამარცხებულსა და დასჯილ ტიფონს, რომელმაც თავის დროზე ოლიმპიელების ამოხოცვაც კი განიზრახა. თითქოს

ტიფონის სუნთქვა თუ ჰეფესტოს სამჭედლოში დაგროვილი კვამლი დრი: და დრო ვულკანურ ამოფრქვევებს იწვევს. საპარის უდაბნოს არსებობამ შექმნა მითი იმის შესახებ, რომ, თითქოს, გორგონა-მედუზას მოკვეთილი თავითურთ პერსევსმა აფრიკას გადაუფრინა, მედუზას თავიდან სისხლი სდიოდა, მიწას ეცემოდა და მათგან საშინელი გველები წარმოიქმნებოდნენ, რომელთაც უდაბნოდ აქციეს აფრიკა.

როგორიც არ უნდა იყოს ბერძნულ-რომაული მითოლოგიის წარმოშობის საფუძვლები, რაგვარი განმარტებებიც არ უნდა მისცენ მას ძველმა, ახალმა თუ მომავალმა მეცნიერებმა, რა კუთხითაც არ უნდა მივუდგეთ მას, ერთი რამ მაინც ცხადია: ბერძნულ-რომაული მითოლოგია გვაძლევს გარკვეულ წარმოდგენას ძველი ცივილიზაციის ამ საოცარი ქვეყნის შესახებ.

ბერძნულ-რომაული მითოლოგია ამოუწურავი მასალაა. ბერძნულ-რომაული მითოლოგიის ლექსიკონებისა და ცნობარების შედგენა-გამოცემის საქმეს, ჯერ კიდევ გასული საუკუნიდან მოჰკიდეს ხელი კულტურულმა ერებმა. ასეთია, მაგალითად, რომერის მიერ გასული საუკუნის ოთხმოც-ოთხმოც-დაათიან წლებში გამოცემული უზარმაზარი ნაშრომი: *Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie*, Leipzig, 1884—1897...

მსგავსი ლექსიკონები შეიქმნა ფრანგულ, ინგლისურ, იტალიურ და სხვა კულტურული ერების ენებზე. 1885 წელს რუსულ ენაზე გამოვიდა ლიუბკერის წიგნი: *Реальный словарь классических древностей СБН.*, 1885, რომელშიც საკმაო რაოდენობითაა მოცემული მითოლოგიურ ერთეულთა განმარტებანიც. ახალი მითოლოგიური ლექსიკონი რუსულ ენაზე გამოვიდა 1959 წელს.

ქართულ ენაზე ასეთი წიგნი პირველად გამოდის. მისი შედგენისას წავაწყდით საკმაოდ ბევრსა და სერიოზულ წინააღმდეგობებს: პირველი და ყველაზე მთავარი წინააღმდეგობა იყო ბერძნული და რომაული სახელების ქართულად გადმოცემის საკითხი. ბერძნული და ლათინური ენებიდან თითქმის ყველა კულტურული ერის ენაში მრავალი საკუთარი თუ საზოგადო სახელი გადავიდა. ცალკეულ ერს, იმის მიხედვით, თუ რა ხნის ისტორია აკავშირებს მას ბერძნულ-რომაულ სამყაროსთან, ამ სახელთა გადმოცემის საკუთარი ტრადიცია აქვს. საქართველოს ახლო ურთიერთობა ჰქონდა როგორც ანტიკურ,

ასე ბიზანტიურ საბერძნეთთან, ამ ხნის განმავლობაში კი ბერძნულმა, ენამ გარკვეული ცვლილებები განიცადა, და შესაბამისად ეს აისახა ქართულ ენაშიც. კერძოდ, ბერძნულ ენაში ცნობილია ეგრეთწოდებული იტაციზმის პერიოდი, რის შედეგადაც ბერძნულ η-ს გამოთქვამდნენ როგორც „ი“-ს, მსგავსი რამ შეეხო αι და ει დიფთონგებს, ასევე ბერძნული ბეტას გამოთქმაც „ვ“-დ შეიცვალა და სხვა. ქართულ ენაში ბერძნული სახელები გადმოსულია ორივე პერიოდში. ამან გამოიწვია ერთი და იგივე სახელთა სხვადასხვა ფორმით წარმოდგენა. ქართულში ზოგჯერ „os“ და „us“-ზე დაბოლოებული სახელები გადმოტანილია ამ დაბოლოებათა გარეშე, მაგრამ ქართული ენისათვის დამახასიათებელია „os“ და „us“ ბერძნულ-რომაული დაბოლოების შენარჩუნება და მათზე ქართული ენის სახელობითი ბრუნვის ნიშნის მიმატება. უმრავლეს შემთხვევაში სახელები ჩვენც ასე გადმოვიღეთ.

ჩ თანხმობანი ქართულად თითქმის ყოველთვის „ქ“-თი გადმოიცემა, რაც იმაზე უნდა მიუთითებდეს, რომ ბერძნულ ენაშიც, ეს თანხმობანი იყო „ქ“ და არა „ხ“. შესაბამისად „ტ“ თანხმობანი გადმოვეცით „თ“-თი, ხოლო „ფ“ — „ფ“-თი, ძალზე იშვიათ შემთხვევაში ბერძნული „ჩ“ ქართულად „ქ“ თანხმობით გვაქვს გადმოცემული. რაც შეეხება „es“(ეუ) კომპლექსს, იგი ყველგან გადმოცემული გვაქვს „ევ“ კომპლექსით.

მიგვაჩნია, რომ ძველ საბერძნეთსა და ძველ რომში შექმნილი სახელები ისევე უნდა გამოითქმოდეს ახლაც, როგორც მაშინდელი ბერძნები და რომაელები გამოთქვამდნენ. ეცდილობდით ეს გაგვეჩადა ჩვენს პრინციპად თითოეული სახელის გადმოცემისას.

გადმოცემულ სახელთა სიზუსტისათვის ყოველ განსამართავ ერთეულს თან ახლავს შესაბამისი — ბერძნული ან ლათინური ტრანსკრიფცია, რაც მკითხველს მისცემს საშუალებას, თვითონვე შეამოწმოს სახელის ქართულად გადმოცემის სისწორე.

გასაგები მიზეზების გამო ყოველი მითი შემოკლებულია. გარდა ამისა, მითის ყველა ვერსია არ არის მოტანილი. ლექსიკოგრაფიაში დამკვიდრებული წესის თანახმად სახელწოდებები და ცნება-განმარტებანი დალაგებულია ანბანის მიხედვით.

ლექსიკონი განიხილა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კლასიკური ფილოლოგიის კათედრამ. იგი დადებითად შეაფასეს აკადემიკოსმა სიმონ ყაუხჩიშვილმა და პროფესორმა აკაკი ურუშაძემ. კათედრამ ნაშრომს დაბეჭდვის რეკომენდაცია მისცა.

წიგნი, ალბათ, დაზღვეული არ იქნება ნაკლოვანებათაგან; მაგრამ, თუ იგი მცირე სამსახურს მაინც გაუწევს ქართველ მკითხველს, ავტორი გამართლებულად ჩათვლის თავის შრომას.

ნ. გ ა ფ რ ი ნ დ ა შ ვ ი ლ ი

ა ბ ა ნ ტ ე ბ ი, ბერძნ. (Ἀβαντες, ი) 1. კუნძულ ევბეის უძველესი მცხოვრებნი. ჰომეროსის ცნობით ტროის ომში ბერძნების მხარეზე იბრძოდნენ. პეროდოტეს მიხედვით, მოგვიანებით, ისინი იონიასა და მცირე აზიაში გადასახლდნენ. 2. ერთ-ერთი პელაზგური ტომი.

ა ბ ა ნ ტ ი, ბერძ. (Ἀβας -αντις, ბ) 1. ლინკეესისა და ჰიპერმნესტრას ვაჟი, დანაოსისა და ეგვიპტოსის შვილიშვილი, არგოსის მეტორმეტე მეფე, იდმონის მამა, დანაოსის ჯადოსნური ფარის მემკვიდრე. არგოსელი მეფეები თავიანთ თავს აბანტის შთამომავლებად თვლიდნენ. 2. მდინარე მცირე აზიაში, რომელიც ამ გმირთან უნდა იყოს დაკავშირებული.

ა ბ ა რ ი დ ი, ბერძნ. (Ἀβρις -ιδης, ბ) აპოლონის ქურუმი, აპოლონისაგან მიიღო წინასწარმეტყველების ნიჭი, შეეძლო უკმელად არსებობა და ფრენა მისაგან ნაჩუქარი ჯადოსნური ისრით.

ა ბ დ ე რ ა, ბერძნ. (Ἀβδηρα, τ) იხ. აბდეროსი.

ა ბ დ ე რ ო ს ი, ბერძნ. (Ἀβδηρις, ბ) პერმესის ვაჟი, პერაკლეს საყვარელი პიროვნება. პერაკლემ მოსტაცა თრაკიის მეფე დიომედეს მძევნარე, კაცისმჭამელი ულაყები და მოსავლელად მისცა აბდეროსს. ულაყებმა აბდეროსი დაგლიჯეს. ამ ამბით შეწუხებულმა პერაკლემ აბდეროსის დაღუპვის ადგილას გააშენა მისი სახელობის ქალაქი აბდერა.

ა ბ ი ე ბ ი, ბერძნ. (Ἀβιοι, ი) ჰომეროსთან დამოწმებული ერთ-ერთი პელაზგური თუ თრაკიული ტომი.

✓ ა ბ ო რ ი გ ი ნ ე ბ ი, ლათ. (Aborigines) შუა იტალიის უძველესი მცხოვრებნი. რომაელებმა ეს ტერმინი აწარმოეს ლათინური სიტყვიდან ab origine (თავიდან, დასაწყისიდან). თანამედროვე გაგებით აბორიგინებს უწოდებენ მხარის, ქვეყნის ან ოლქის ძირეულ ძველ, მუდმივ მცხოვრებლებს.

ა ბ უ ნ დ ა ნ ც ი ა, ლათ. (Abundantia — დოვლათი) დოვლათის

რომაული განსახიერება. ზოგჯერ ითვლებოდა ცერერას თანამგზავ-
რად. ხელოვნებაში აბუნდანცია ლამაზ ქალად გამოისახებოდა, ხელ-
ში ეჭირა სიუხვის რქა, საიდანაც ოქროს მონეტებს ყრიდა.

ა გ ა ვ ე, ბერძნ. (*Ἀΰαῖ*, ἡ) პარმონიასა და კადმოსის ასული,
აეტრონოსა და სემელეს და. აგავე არ აღიარებდა დიონისეს ღვთა-
ებრივ წარმოშობას, რისთვისაც ღვინის ღმერთმა გააგიჟა და დააგ-
ლეჩინა საკუთარი შვილი პენთესი. ეს სიუჟეტი დაამუშავა ევრი-
პიდემ ტრაგედიაში „ბაკხელები“.

ა გ ა მ ე დ ე, ბერძნ. (*Ἀΰαμῑδῆ*, ἡ) ავგეს ქალიშვილი, თესალი-
ელი გრძნეული ქალი, სასწაულებრივი წამლების დამამზადებელი.
ძველი ბერძნები ხშირად მედეასთან ერთად იხსენებდნენ და ზოგ
მეცნიერთა აზრით შესაძლებელია მედეას სხვა სახელიც იყო.

ა გ ა მ ე დ ე, ბერძნ. (*Ἀΰαμῑδῆς*, ἡ) ორქომენის მეფის ერგინოსის
ვაჟი, გმირი, ლეგენდარული მშენებელი, რომელმაც თავის ძმა ტრო-
ფონიოსთან ერთად ძრავალი დიდებული და საოცარი შენობა ააგო.
(დელფოს ტაძარი, ავგეასა და პირიესის საგანძურთსაცავეები და
სხვ.). (იხ. ტროფონიოსი).

✓ ა გ ა მ ე მ ნ ო ნ ი, ბერძნ. (*Ἀΰαμῑδῆς*, ἡ) მიკენის მეფე, ბერძენ-
თა წინამძღოლი ტროის ომში, ატრევსის ვაჟი, მენელაოსის ძმა. რო-
დესაც ატრევსი მოკლა ეგისტემ და მიკენის მეფე გახდა ეგისტეს მა-
მა თიესტე. ჯერ კიდევ ყმაწვილები აგამემნონი და მენელაოსი სპარ-
ტაში გაიქცნენ და დაქორწინდნენ ტინდარეოსის ქალიშვილებზე; აგა-
მემნონი კლიტემნესტრაზე, ხოლო მენელაოსი — ელენეზე, აგამემ-
ნონს შეეძინა ქალიშვილები: იფიგენია, ქრიზოთემიდა, ლაოდიკე
(ტრაგიკოსებთან ელექტრა) და ვაჟი ორესტე. რამოდენიმე ხნის შემ-
დეგ, როცა მიკენში უკვე აგამემნონი იყო გაპყვებული, მენელაო-
სის ცოლი ელენე მოიტაცა პარისმა. ადრევე დადებული ხელშეკრუ-
ლების თანახმად აგამემნონმა შეკრიბა საუკეთესო ბერძენ ვაჟკაცთა
დიდი ლაშქარი და თავს დაეცა პარისის სამშობლო ქალაქს, ტროას.
ტროაში მისვლამდე ბერძენთა ლაშქარს ავლიდთან პირქარი მო-
ევლინა და წინ სვლის ყოველგვარი საშუალება მოუშპო. რადგან
ქარი არ აპირებდა ჩადგომას, სამისნოს მიმართეს. სამისნომ განაცხა-
და, რომ ქარი მანამ არ ჩადგებოდა, სანამ აგამემნონი მსხვერპლად
არ გაიღებდა თავის ქალიშვილ იფიგენიას. აგამემნონი იძულებული
• გახდა შეესრულებინა ღმერთის ეს მეტად არასასიამოვნო სურვილი.
მითის ამ დეტალზე ააგო ევრიპიდემ შესანიშნავი ტრაგედია „იფი-
გენია ავლიდში“.

ტროის ომში აგამემნონმა დიდი გმირობა და სტრატეგიული ნი-

კი გამოიჩინა, მაგრამ პატივმოყვარეობითა და სიამაყით ხშირად ვნებდა საერთო საქმეს. კერძოდ, საყოველთაოდ ცნობილია, რომ აქილეესის რისხვის მიზეზი გახდა ის, რომ აგამემნონმა უსამართლოდ წაართვა ტყვე ქალი ბრიზეიდა, მანვე შეურაცხყო აპოლონის ქურუმ-მი ქრიზე და სხვა, რითაც უდიდესი მორალური და მატერიალური ზარალი მიაყენა თანამებრძოლებს. ომის დამთავრების შემდეგ, სამ-შობლოში დაბრუნებისას, უდიდესი გამარჯვებითა და შინ დაბრუნე-ბის სიხარულით აღფრთოვანებული აგამემნონი, რომელსაც იმდენად ბედნიერად მიაჩნდა თავი, რომ ღმერთებსაც კი შესძახა, გშურ-დეთ ღმერთებო ჩემი ბედნიერებაო, ვერაგულად მოკლეს ცოლმა კლიტემნესტრამ და მისმა საყვარელმა ეგისტემ.

ბეოტიასა და პელეპონესის ზოგ ადგილებში არსებული აგამემ-ნონის კულტი იმაზე მიუთითებს, რომ იგი ადრე ადგილობრივი ღმერთი უნდა ყოფილიყო და გვიან ზევსისათვის დაეთმო ადგილი. ამაზე მიუთითებს მისი ერთ-ერთი საკულტო ზედმეტი სახელი: — ზევს — აგამემნონი. ხელოვნებაშიც აგამემნონი ზევსისმაგვარად გა-მოიტახებოდა მშვიდი და დიდებული სახით, კვერთხით ხელში. აგა-მემნონის ტრაგიკული ბედი აღწერილია ესქილეს „აგამემნონში“, რასინის „იფიგენიაში“, ევრიპიდეს ტრაგედიაში „იფიგენია ავლი-დში“ და სხვა.

აგამემნონი დი, ბერძნ. (Ἀγαμέμνων; ბ) აგამემნონის ვაჟი, ე. ი. ორესტე, ან საერთოდ აგამემნონის შთამომავალი.

აგანიპე, ბერძნ. (Ἀγανίπη; ჟ) 1. მუზების წმინდა წყარო პე-ლიკონზე. 2. ეგვიპტოსის ქალიშვილი.

აგაპენორი, ბერძნ. (Ἀγαπήνωρ - ὀπίς; ბ) არკადიის მეფე, ტროის ომის მონაწილე.

აგენორი, ბერძნ. (Ἀγήνωρ - ὀπίς; ბ) 1. ფინიკიის მეფე, პოსეი-დონისა და ლიბიეს ვაჟი, ბელოსის ტყუპისცალი. კადმოსის, კილიქ-სის, ფენიქსისა და ევროპეს მამა. როდესაც ზევსმა ევროპე მოი-ტაცა, აგენორმა ვაჟები გაგზავნა მის საძებნელად და დის გარეშე შინ დაბრუნება სასტიკად აუკრძალა. ბევრი ეძებეს ძმებმა და, დიდხანს იხეტიალეს სხვადასხვა მხარეში, მაგრამ ევროპეს კვალსაც კი ვერ მი-აგნეს და იძულებულნი გახდნენ სხვა ქვეყანაში ეძებნათ თავშესა-ფარი. ძმები სხვადასხვა ქვეყანაში დასახლდნენ.

2. ანტენორის ვაჟი, ერთ-ერთი ტროელი გამირთავანი. როდესაც იგი აქილეესს მარტო შეებრძოლა და როცა ამ უკანასკნელს უნდა ეჯობნა, აგენორის სახე თვით აპოლონმა მიიღო, ბრძოლა მან განაგრ-

ძო და სიკვდილისაგან იხსნა იგი. აგენორი ბოლოს ნეოპტოლემოს-
მა მოკლა.

ა გ ე ნ ო რ ი დ ე ბ ი, ბერძნ. (Ἀγνοριδα, ὁ) თებელეები, ე. ი. აგენორის შთამომავალნი.

ა გ ე ნ ო რ ი დ ი, ბერძნ. (Ἀγνοριδης, ὁ) აგენორის ვაჟი, ე. ი. კადმოსი ან ფენიქსი.

ა გ ლ ა ვ რ ო ს ი, ბერძნ. (Ἀγλαυρος, ἡ) კეკროპის ერთ-ერთი ქალიშვილთაგანი, რომელსაც ათენამ გადასცა ყუთი ახლადშობილი ერისთონისით. ათენამ სასტიკად აუკრძალა ქალიშვილს ყუთის გახს-
ნა, მაგრამ ამით უფრო დააინტერესა აგლავროსი და ამ უკანასკნელ-
მა თავის დასთან ჰერსესთან ერთად მაინც გახსნა იგი. ამის გამო ათე-
ნამ დები უგონობით დასაჯა, დაბნეულები კლდეზე გადაცვივდნენ
და დაიხოცნენ (სხვა მითის მიხედვით ჰერსა იყო ჰერმესის შეყვარე-
ბული. იგი დაზე ეჭვიანობის გამო ქვად იქცა). ათენის აკროპოლში
არსებობდა აგლავროსის საკურთხეველი. ერთი მითის მიხედვით აგ-
ლავროსი კეკროპის ცოლი და ჰერსეს დედაა.

ა გ ლ ა ი ა, ბერძნ. (Ἀγλαΐα, ἡ) ნერევსის დედა. ერთ-ერთი ქა-
რიტთაგანი.

ა გ რ ი ო ნ ი ე ბ ი, ბერძნ. (Ἀγριονία, ἡ) დიონისესადმი მიძღვ-
ნილი ღღესასწაულები ორქომენში.

ა გ რ ი ო ნ ი ო ს ი, ბერძნ. (Ἀγριονιος, - ου, ὁ) დიონისეს ერთ-
ერთი ეპითეტი.

ა გ რ ი ო ს ი, ბერძნ. (Ἀγριος, ὁ) 1. ნერევსის ძმა, კალიდონის
მეფე. 2. ოდისევსისა და კირკეს ვაჟი, ლატინოსის და ტელეგონეს
ძმა.

ა გ რ ო ნ ი, ბერძნ. (Ἀγρων, ὁ) ნინოსის ვაჟი, ლიდიის პირ-
ველი მეფე. ჰერაკლიდთა შთამომავალი.

ა დ მ ე ტ ე, ბერძნ. (Ἀδμητη, ἡ) 1. ოკეანოსის ქალიშვილი, პერ-
სეფონეს მეგობარი. 2. ევრისტევის ქალიშვილი, რომლისთვისაც ჰე-
რაკლემ იპოლიტეს ქამარი მოიპოვა.

ა დ მ ე ტ ო ს ი, ბერძნ. (Ἀδμητις, ἡ) ქალაქ ფერეს მეფე, თე-
სალიელი გმირი, კალიდონის ნადირობისა და არგონავტთა ლაშქრო-
ბის მონაწილე. ფერეტოსის ვაჟი, ევმელოსის მამა, იასონის ბიძაშვი-
ლი. ადმეტოსის ფარას ერთხანს აპოლონი მწყემსავდა. ადმეტოსს
სურდა პელიასს ქალიშვილის ალკესტიდას ცოლად შერთვა, მაგრამ
პელიასმა განაცხადა, რომ ადმეტოსს თავის ქალიშვილს ცოლად მის-
ცემდა მხოლოდ მაშინ, თუ ქორწილზე მივიდოდა ეტლით, რომელშიც
ლომი და გარეული ტახი იქნებოდა შებმული. ამ საქმის მოგვარებაში

ადმეტოსს აპოლონი დაეხმარა. სხვა თქმულების მიხედვით ადმეტოსმა ალკესტიდა ცოლად შეირთო პელიასის სიკვდილის შემდეგ. (იასონის დახმარებით). ქორწინების დროს ადმეტოსს დაავიწყდა არტემიდესათვის მსხვერპლის შეწირვა, რის გამოც განარისხებულმა ღმერთქალმა გველები მიუსია, მაგრამ ამისაგანაც აპოლონმა იხსნა. აპოლონს ისე შეუყვარდა ადმეტოსი, რომ ბოლოს იმის შესაძლებლობაც კი მისცა, რომ ჰადესში (საიქიოში) თავის მაგიერ სხვა გაეგზავნა. ამ პირობაზე მას მხოლოდ უსაყვარლესი ცოლი — ალკესტიდა დათანხმდა. გმირმა პერაქლემ ქმრის მოსიყვარულე ალკესტიდა კვლავ დააბრუნა საიქიოდან და ქმარს მიჰგვარა. ამ თემაზე ევრიპიდემა დაწერა ტრაგედია „ალკესტიდა“.

✓ ა დ ო ნ ი ს ი, ბერძნ. (Ἄδωνις -:მძი, ბ) ფინიკიელთა ბუნების ღვთაების ბერძნული სახელწოდება. მოკვდავი და კვლავ გაცოცხლებადი ბუნების განსახიერება. ადონისის კულტის ცენტრი აღმოსავლეთში იყო ქალაქი ჰებალი. ჩვენს ერამდე V საუკუნეში ადონისის კულტი საბერძნეთში გადავიდა, ცოტა მოგვიანებით კი — რომშიც. ბერძნული მითების მიხედვით იგი მშვენიერი მირას ანუ სმირნას და მისი მამის, კვიპროსის მეფის ვაჟია. ადონისი ბავშვობიდანვე არაჩვეულებრივი სილამაზით გამოირჩეოდა. იგი შეუყვარდა აფროდიტეს, მშობლებს წაართვა და აღსაზრდელად მისცა მიწისქვეშა სამყაროს მფლობელ—პერსეფონეს, როდესაც ვაჟი გაიზარდა, პერსეფონეს ისე მოეწონა იგი, რომ აფროდიტეს უარი განუცხადა მის უკან დაბრუნებაზე. ღმერთქალმა დევა დიდხანს გაგრძელა და საქმე ზევსამდეც კი მივიდა, ზევსმა დაადგინა, რომ ადონისს წელიწადის ერთი მესამედი პერსეფონესთან უნდა გაეტარებინა. ერთი მესამედი—აფროდიტესთან, დანარჩენი დრო კი — თავის ნებაზე, ამის შემდეგ მალე ადონისი ნადირობისას დაგლიჯა გარეულმა ტახმა. მისი სისხლის წვეთებისაგან ვარდები აღმოცენდნენ — გადმოგვცემს ლეგენდა.

სხვა მითის მიხედვით ღმერთქალმა დევა და ადონისის ქვეყნად დაბრუნება მოხდა მას შემდეგ, რაც იგი ტახმა დაგლიჯა. ზოგიერთი მითის მიხედვით ადონისმა თავისი ღილამაზის წყალობით შეძლო საყვარლად გაეხადა ევრინომე, რამაც ზევსის რისხვა გამოიწვია და ადონისი მოკლა. კიდევ სხვა მითის მიხედვით ადონისი მოკლა არესმა აფროდიტეზე ეჭვიანობის გამო. ადონისის მითი ფართოდაა გავრცელებული სხვადასხვა რელიგიაში ბუნების მოკვდავი და კვლავ გაცოცხლებადი თვისების გამოხატვის სიმბოლოდ (მაგალითად, მითი ქრისტეს მკვდრეთით აღდგომის შესახებ). ფინიკიასა და სირიაში ყოველწლიურად იხდიდნენ ადონისის დღესასწაულს, რომელ-

შიც მხოლოდ ქალები მონაწილეობდნენ. საბერძნეთში აღონისის სახელზე აშენებდნენ ყვავილთა ბაღებს, აღონისისათვის საჩუქრად მიჰქონდათ საკუთარი თხები და სხვა.

ხელოვნებაში აღონისი გამოისახებოდა იშვიათი სილამაზის ყმაწვილად (ჩვეულებრივ აფროდიტეს გვერდით), ზოგჯერ როგორც მკვდარი, ან მომაკვდავი. მითს აფროდიტესა და აღონისის შესახებ ხშირად იყენებდნენ ხოლმე ხელოვანნი (ტიციანი, ვერონეზე, რუბენსი და სხვა).

ადრასტიკია, ბერძნ. (*Ἀδράστια*, ἡ) 1. სასჯელისა და შურისძიების ღმერთქალი. ხშირად გაიგივებულია ნემესიდასთან, იონიაში კი — კიბელასთან. 2. ფერია, რომელიც ძუძუს აწოვებდა გადამალულ პატარა ზევსს.

ადრასტოსი, ბერძნ. (*Ἀδράστειδς*, ὁ) არგოსის მეფის ტალაოსის ვაჟი. ამფიარაოსისაგან განდევნილი გაიქცა ბაბუასთან სიკიონში და მისი სიკვდილის შემდეგ ამ ქვეყნის მეფე გახდა. მან დააწესა ნემეური თამაშობანი (იხ. ნემეური თამაშობანი). ადრასტოსს უწინასწარმეტყველეს, რომ მისი ქალიშვილები ცოლებად გაჰყვებოდნენ გარეულ ტახსა და ლომს. მართლაც მან ქალიშვილები გაატანა გპირებს: პოლინიკესა და ტიდევსს, რომელთა ფარებზეც გამოსახულნი იყვნენ გარეული ტახი და ლომი. ადრასტოსის ქალიშვილის არგეასა და პოლინიკეს ქორწინება გახდა მიზეზი „შვიდთა თებეს წინააღმდეგ“ ლაშქრობისა. ცნობილია, რომ ეს ლაშქრობა უიღბლო გამოდგა და შვიდ მხედართმთავარისაგან გადარჩა მხოლოდ ადრასტოსი, ისიც აპოლონისაგან ნაჩუქარი ჯადოსნური სიჩქარის მქონე ცხენის წყალობით. ათი წლის შემდეგ იგი ხელმძღვანელობს ძლევა-მოსილ ეპიგონთა ლაშქრობას თებეს წინააღმდეგ. ამ ლაშქრობის დროს დაიღუპა მისი ვაჟი ეგიალევსი და თვით კი დარღს გადაყვა.

ადრასტოსის კულტი გავრცელებული იყო სიკიონში. შესაძლებელია იგი იყოს სიკიონის ძველი, მიწისქვეშა ძალების ღვთაება. საბერძნეთში ადრასტოსის კულტი შეერწყო დიონისეს კულტს.

აედონი, ბერძნ. (*Ἄηδών* -ბუაჲ, ბ— ბულბული) პანდარეოსის ქალიშვილი, ამფიონის ძმის—ძეთოსის მეუღლე, იტილას დედა. აედონს შეეხარბა ნიობეს ბედი, რომელიც ამაყობდა მშვენიერი შვილებით და გადაწყვიტა მისი ვაჟის მკვლა, მაგრამ სიბნელეში აერია თავისი და მისი შვილები და მოკლა საკუთარი ერთადერთი შვილი იტილი. ეს რომ ზევსმა გაიგო, აედონი ბულბულად აქცია, რათა ნიოდაგ ეტირა საკუთარი ხელით მოკლული შვილი. ბულბული თითქმის მარად მწუხარედ იმეორებს შვილის სახელს: იტილ... იტილ... იტილ...

ა ე რ ო პ ე, ბერძნ. (Ἀερὸς, ἦ) მიკენის დედოფალი, კატრევ-სის ქალიშვილი, მინოსის შვილიშვილი. კატრევს უწინაწარმეტყვე-ლეს, რომ იგი მოკვდებოდა თავისი შვილების ხელით, ამიტომ მან ახლადშობილი აეროპე გადასაგდებად მისცა მეზღვაურ ნავსკლუსს და მან იგი არგოსში გაყიდა. არგოსში აეროპე პლეისტენეს მისთხოვ-და, შემდეგ კი პლეისტენეს ძმას ატრევს. უფრო გავრცელებული მითის თანახმად აეროპეს შვილები ავამემნონი და მენელაოზი ატ-რევსისაგან ჰყავდა. ბოლოს აეროპეს თიესტე შეუყვარდა, ამიტომ განრისხებულმა ატრევსმა იგი ზღვაში გადააგდო.

ა ვ გ ე, ბერძნ. (Αὔρη, ἦ) ათენას ქურუმი, არკადიის მეფის ქა-ლიშვილი. ავგეს მამას უწინაწარმეტყველეს, რომ ბადიშის დაბა-დება უბედურებას მოუტანდა. მიუხედავად მამის სასტიკი წინააღმ-დეგობისა ავგემ შეიყვარა ჰერაკლე და მისაგან დაბადა ვაჟი ტელე-ფოსი. მამისათვის რომ დაემალა, ავგემ იგი ათენას ტაძარში მიიყვა-ნა. ასეთი საქციელის გამო გამძვინვარებულმა ღმერთქალმა ათენამ ქვეყანას შავი ჭირი მოჰტინა. როდესაც სამისნომ ჭირის გამეფების მიზეზი ახსნა, მეფემ ბრძანა, ჩვილი გზაში დაეგდოთ. ასეც მოიქცნენ და ამის მერე პატარა ტელეფოსს არტემიდეს ირემი კვებავდა. შეში-ნებული ავგე მისიაში გაიქცა და ცოლად გაჰყვა მეფე ტევორანტს. როდესაც ტელეფოსი წამოიზარდა, დელფოს სამისნოსაგან გაი-გო, თუ სად იმყოფებოდა დედამისი, მონახა და მის ქმარს ეშვილა. სხვა მითის მიხედვით ავგე მდევართაგან თავდაცვის მიზნით ტელე-ფოსთან ერთად გადავარდა ზღვაში, გადაცურა და შვილთან ერთად მივიდა მისიაში. ავგესა და ტელეფოსის მითი პერგამული წარმოშო-ბისა ჩანს. ტელეფოსი ითვლებოდა პერგამოსის მეფეთა წინაპრად. პერგამოსის ტაძრის მცირე ფასადზე გამოსახულია სცენები ამ თქმულებიდან.

✓ ა ვ გ ე ა, ბერძნ. (Αὔραια, ἥ) ელიდის მეფე, ჰელიოსის ვაჟი, არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილე, მრავალი ათასი პირუტყვის მე-პატრონე. ავგეას თავლები არ გაუწმენდია 30 წლის განმავლობაში. ჰერაკლემ გზა გადაუღობა მდინარეს, მიმართულება პირდაპირ ავ-გეას თავლებისაკენ მისცა და ამგვარად ერთ ღლეში დაასუფთავა. ესაა ჰერაკლეს მეშვიდე გმირობა.

✓ ა ვ გ ე ა ს თ ა ვ ლ ე ბ ი, ელიდის მეფის ავგეას პირუტყვთა სად-გომი, რომელიც 30 წლის განმავლობაში არ გასუფთავებულა. გადა-ტანითი მნიშვნელობით ნიშნავს ძალზე დანაგვიანებულ შენობას, რა-იმე საქმეში მეტისმეტად არეულობას, რომლის მოწესრიგებაც დიდ ენერგიას მოითხოვს.

ავგურები, ლათ. (Augures) ქურუმები ძველ რომში, რომლებიც მომავალს ფრინველების მიმოფრენის მეშვეობით წინასწარმეტყველებდნენ. ქურუმთა ამ კოლეგიას საფუძველი ჩაეყარა ძველი წელთაღრიცხვის პირველ საუკუნეში და იარსება ქრისტიანობის საბოლოო გამარჯვებამდე. ავგურებს ზოგჯერ დაცინვით უწოდებენ დაბნეულ წინასწარმეტყველებს. გადატანითი მნიშვნელობით ავგურებს უწოდებენ ტყუილის მთქმელ, ცრუ ადამიანებს. ციცერონის თქმით ავგურები მატყუარები იყვნენ და როდესაც დაინახავდნენ მორწმუნეებს, რომლებიც მთელი გულისყურით უსმენდნენ მათ, ერთიმეორეს გადახედავდნენ და სიცილს ძლივს იკაებდნენ. აქედან მომდინარეობს მხატვრული გამოთქმა „ავგურის სიცილი“.

ავგუსტალები, ლათ. (Augustales) ქურუმთა კოლეგია ძველ რომში, რომლის მოვალეობას შეადგენდა იმპერატორის კულტის სხვადასხვა ქალაქში გავრცელება. კოლეგიაში მიიღებოდნენ მხოლოდ და მხოლოდ ყოველმხრივ საიმედო მოქალაქეები.

ავერნუსი, ლათ. (Avernus) ტბა კამპანიაში (იტალია), საიდანაც მყარალი, მომწამვლელი ჰაერი ამოდიოდა, რის გამოც ამ ტბას ძველი რომაელები ჰადესში შესასვლელ ერთ-ერთ კარად მიიჩნევდნენ.

ავზონიუსი, ლათ. (Ausonius) იტალიის პირველი მეფე. ოდისეისა და კირკეს (ან კალიფსოს) ვაჟი. ავზონიუსთანაა დაკავშირებული იტალიის მოსახლეობის პრველი სახელწოდება — ავზონები. ახალი დროის მთელ რიგ ნაწარმოებებში იტალიას ავზონია ეწოდება.

ავილიუსი, ლათ. (Aulius) რომულუსისა და ჰერსილიას ვაჟი.

ავრორა, ლათ. (Aurora) განთიადის ღმერთქალი (იხ. ეოსი). განთიადის სინონიმი და სიმბოლო. ჩრდილოეთის ავრორას ჩრდილოეთის ციალს უწოდებენ. ავრორას მღევარს — დილის ვარსკვლავს.

ავტოლიკოსი, ბერძნ. (Αὐτολύκος, ბ) 1. ჰერმესისა და ჭიონეს ვაჟი, ოდისეესა პაპა, ანტიკლესა მამა. ავტოლიკოსმა ჰერმესისაგან ისწავლა გაიძვერობა და ამის გამო დახელოვნებულ ქურდად ითვლებოდა. შეეძლო სასურველი სახის მიღება, საგნების უხილავად ქცევა, ან ისე შეცვლა, რომ პატრონს ველარ ეცნო. შემდეგ ავტოლიკოსმა ჰერაკლეს ასწავლა ბრძოლის ხელოვნება. 2. ერთ-ერთი არგონავტი, მას მიეწერება სინოპის დაარსება. 3. პოლიმედეს მამა, იასონის პაპა.

ავტომატი, ბერძნ. (Αὐτοματις, ἡ) შემთხვევითობის, მოულოდნელობისა და მოულოდნელი ბედნიერების მფარველი ღმერთქალი ძველ საბერძნეთში.

ავტონოე, ბერძნ. (Αὐτονόη, ἥ) ჰარმონიასა და კადმოსის ქალიშვილი, პენელოპეს მსახური, არისტევის მეუღლე, აკტეონის დედა, ბაქელებსაგან პენტევის მოკვლის ერთ-ერთი მონაწილე.

ავტონოი, ბერძნ. (Αὐτόνοος, ὁ) ატლანტიდის მითიური მეფე.

ავქატები, ბერძნ. (Αὐχάται, οἱ) ერთ-ერთი სკვითური ტომი.

აზია, ბერძნ. (Ἀσία, ἥ) ტეთისის და ოკეანოსის ქალიშვილი, იაპეტის ცოლი, ატლანტოსის, პრომეთესა და ეპიმეთეს დედა. აზიის კონტინენტის ეპონიმი.

ათამანტი, ბერძნ. (Ἀθάμας -αυτός, ὁ) მინიელთა მეფე (ბეოტიაში), ორქომენის მმართველი, ჰეფე ეოლოსის ვაჟი, ელინის შვილიშვილი, სალმონევის ძმა. ათამანტი შეუყვარდა ღრუბელთა ღმერთქალ ნეფელეს და მისაგან შეეძინა ფრიქსოსი და ჰელე. კადმოსის ქალიშვილმა ინომ, როგორც კი ათამანტის მეუღლე გახდა, შეიზიზღა ნეფელესაგან ნაშობი გერები და მოახერხა ის, რომ ათამანტს მათი მსხვერპლად შეწირვა გადააწყვეტინა. ჰეროდოტე სიცილიელის მიხედვით ათამანტი თემისტოს მეუღლეა და მათი ყველაზე უმცროსი შვილებია ფრიქსე და ჰელე. გვიან, როდესაც სამისნოს ბრძანების თანახმად ათამანტი უნდა შეეწირათ მსხვერპლად, კოლხეთიდან მოვიდა ფრიქსეს ვაჟი კიტისოროსი და მოხუცებული პაპა სიკვდილისაგან იხსნა. თუმცაღა ამის გამო ღმერთებმა მთელს მის შთამომავლობას ღვთის რისხვა დაატეხეს.

ჰერამ ათამანტს გონება დაუხშო და ინოს შვილები დაახოცნა. ბეოტიიდან გაძევებულმა ათამანტმა სამისნოს მიმართა რჩევისათვის, თუ სად დასახლებულიყო მოხუცებულობის ჟამს. სამისნომ ურჩია, რომ დამკვიდრებულიყო იქ, სადაც მხეცები უცხოდ მიიღებდნენ, მაგრამ არაფერს დაუშაებდნენ. ბევრი ხეტიალის შემდეგ იგი წააწყდა მგლის ხროვას, რომლებმაც მის დანახვაზე თავი მიანებეს ცხვრის გლეჯას და გაიფანტნენ. ამ აღვილზე ააშენა მან ქალაქი, თავისი სახელი უწოდა და ზოგი თქმულების თანახმად თითქმის თემისტოც ამის მერე შეირთო.

ავთენა, ბერძნ. (Ἀυτή, ἥ) საბერძნეთის ერთ-ერთი უმთავრესი ღვთაებათაგანი. ძველმიკენური ღვთაება, ზევსის საყვარელი ქალიშვილი. ძველი მითების მიხედვით იგი ღრუბელთა ღმერთქალი, ცისა და ელვის მბრძანებელი, მშვიდობიანი შრომის დამცველია. მან აწვავლა ადამიანებს ცხენის შეკაზმვა და ხარების დაუღულა, ხენა და თესვა, ეტლების კეთება და გემთა აგება, მან აჩუქა მოკვდავთ კავი, სახნისი, ფოცხი და სხვა სასოფლო-სამეურნეო იარაღები. მისივე

ნაბოძვარია თითისტარი და საქსოვი დაზგა. იგი ითვლებოდა დახე-
ლოვნებულ ფეიქრად და ამდენად საფეიქრო საქმიანობისა და ქალთა
შრომის დამცველად. ათენა ისევე, როგორც ჰეფესტო, თვითონაც
არ გაურბის ფიზიკურ შრომას, კარგადაა ცნობილი მისაგან მოქსო-
ვილი მრავალი საუკეთესო ნივთი, ამით იგი უახლოვდება ჰეფესტოს
და „ერგანე“ (მშრომელი) ეწოდება. ამასთანავე ათენა არის მეცნი-
ერების დამცველი, სიბრძნის ღმერთქალი. იგი მარად დგას გონიე-
რებისა და სიბრძნის სადარაჯოზე, მან შეუქმნა ადამიანებს კანო-
ნები და დაუწესა არეოპაგი, იგი მუდამ წესრიგის დამცველად გვევ-
ლინება. ათენა არის ატიკისა და თავისი სახელობის ქალაქის უზენა-
ესი ღვთაება. როდესაც ამ მხარის მმართველობაზე დავა გაიმართა პო-
სეიდონსა და ათენას შორის, მოსამართლეებმა გადაწყვიტეს გამარჯ-
ვებულად ეცნოთ იგი, ვინც ხალხს უკეთეს საჩუქარს მიართმევდა. პო-
სეიდონმა კლდეს სამკბილა დაჰკრა და ზღვის მარილიანი წყალი სამ
ქავლად წარმოადინა, ხოლო ათენამ მიწაში ხმალი ჩაასო და ზეთის-
ხილად აქცია. მოსამართლეებმა შეაფასეს ორივეს საჩუქარი და აღ-
ნიშნეს, რომ ზღვის მარილიანი წყალი ყველგან დიდ ტალღებად ბო-
ბოქრობს და ადვილი საშოვარია, ზეთის ხილი კი ატიკელებს სიმდი-
დრესა და ბედნიერებას მოუტანს. ამიტომაც გამარჯვებული ათენაა
და ამ მხარის პატრონობაც მას ეკუთვნისო. ზეთის ხილი ამის მერე
ათენას წმინდა ხედ ითვლებოდა.

მითებში გადმოცემულია ათენას საოცარი დაბადება ზევსის თა-
ვიდან. პესიოდე გვიაზიბობს, რომ ზევსის პირველი მეუღლე, ოკეა-
ნიდი მეტიდა შვილს ელოდებოდა. ზევსს უწინასწარმეტყველეს, რომ
ეს ბავშვი მას გადააჭარბებდა სიძლიერითა და გონიერებით. ამ არა-
სასიამოვნო მოვლენის თავიდან აცილების მიზნით ზევსმა გადაყლა-
პა მეტიდა, მაგრამ ბავშვმა განვითარება მამის თავში განაგრძო. გარკ-
ვეული დროის გასვლის შემდეგ ჰეფესტომ ჩაქუჩის დარტყმით გახს-
ნა ზევსის თავი და ქვეყანას ათენა მოუვლინა.

ზოგი მითის მიხედვით ათენა ოკეანოსის ქალიშვილია. პომერო-
სის მიხედვით იგი ზევსის სატრფოა, ზევსი მას არაფერზე უარს არ
ეუბნება. ათენა მონაწილეობდა „გიგანტომახიაში“. შემდეგში ათე-
ნას პალანტას კულტი შეერწყო, საიდანაც უნდა მომდინარეობდეს
მისი ზედმეტი სახელი პალადა. ტროის ომში ათენა ბერძნების მხა-
რეზეა, იგი განაწყენებულია იმის გამო, რომ პარისმა ოქროს ვაშლი
აფროდიტეს არგუნა. ათენა მფარველობს არგონავტებს, იგი გამო-
სახული იყო „არგოს“ კიჩოზე.

პერსევის ათენას დახმარებით იმარჯვებს გორგონა-მედუზაზე და
მის თავს საჩუქრად აძლევს ღმერთქალს, ათენამ გორგონას თავით

თავისი ფარი შეეპყო. ათენა არის პერაკლეს მარადიული მფარველი. იგი ითვლება აგრეთვე ფლეიტის დამკვრელთა (და საერთოდ მუსიკის) მფარველად. ათენა ცნობილია როგორც სიქალწულისა და სათნოების განსახიერება, მისი მიბაძვით უნდა იყოს შექმნილი ღვთისმშობელი მარიამი. ათენას კულტი გავრცელებული იყო საბერძნეთის ბევრ ქალაქში, მაგრამ მისი მთავარი ტაძარი მისი სახელობის ქალაქში მდებარეობდა (პართენონი ათენში). პართენონში იდგა ოქროთი და სპილოს ძვლით დაფარული ათენას უმშვენიერესი ქანდაკება (ფიდიასის ნამუშევარი). პართენონის წინ იდგა ათენას მეორე, ბრინჯაოს ქანდაკება. ხელოვნებაში ათენა გამოისახებოდა მკაცრ და დიდებულ ქალიშვილად. ხშირად გრძელი ტანსაცმლით, ხმლით, ფარით და შუბით... ათენას ფერხთით მუდამ ზის მისი წმინდა ფრინველი — ბუ. ხშირად ათენა გველთან ერთად გამოისახებოდა, (გველი სიბრძნის სიმბოლოა). რომში ათენა გააიგივეს ხელოვნების მფარველ ღმერთქალ მინერვასთან (იხ. მინერვა).

ა თ უ რ ი, ისილას ეგვიპტური სახელწოდება.

✓ ა ი ა, ბერძნ. (Αἴα, ἡ) კოლხეთის ძველი სახელწოდება. მეფე აიეტის მეფობის დროს აქ მოვიდნენ არგონავტები და მოიტაცეს ოქროს საწმისი. აია ზოგ მკვლევარს მითიურად მიაჩნია, ზოგის აზრით. იგი თანამედროვე კოლხეთია, ზოგს კი — იტალიის მახლობლად გადააქვს.

კუნძულ აიაზე ბატონობდა გრძნეული ქალი — კირკე. აიას ხშირად კირკეს კუნძულსაც უწოდებენ (იხ. აიეტი. მედეა, არგონავტები. ოქროს საწმისი).

✓ ა ი დ ი, — იხ. ჰადესი.

ა ი დ ო ნ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Αἰδωνεύς, ὁ) მოლოსების მითიური მეფე ეპირში, პერსეფონეს ქმარი, კორას მამა.

✓ ა ი ე ტ ი, ბერძნ. (Αἰήτης, ὁ) „მოკვდავთმანათობელი“ ჰელიოსისა და პერსეს „პრისხანე“ ვაჟი, კირკეს ძმა (ზოგი ვარიანტით მამა). მედეას მამა, ძველი კოლხეთის (აიის) მითიური მეფე. ილიას ქმარი. სხვა მითის მიხედვით აიეტი ჰელიოსისა და ანტიოპეს ვაჟია. ალოევსის ძმა. როდესაც ჰელიოსმა ვაჟებს ქვეყანა გაუნაწილა, აიეტს წილად ხვდა კორინთო, მაგრამ არ მოეწონა, სამფლობელოდ გადასცა ვინმე ბუნე პერმესის ძეს, დაავალა შეენახა იგი მისი შთამომავლობისათვის, თვითონ კოლხეთში გადასახლდა, იქ დამკვიდრდა და მისი სახელოვანი მეფე გახდა. აიეტი იყო ძლიერი და მკაცრი მეფე. რამდენიმე ხნის შემდეგ აიეტის ქვეყანას მიაღმა ფრიქსე ოქროს ვერძით. მეფის თანხმობით ვერძი ზევსს შესწირა, ოქროსბეწვი-

ანი ტყავი კი აიეტს მიაართვა, რომელმაც იგი არესის ქალაში ხეზე ჩამოაკიდებინა. სხვა მითის მიხედვით ფრიქაე კოლხეთში ოქროს ვერძით კი არ მივიდა, არამედ გემით. გემზე მას ჰქონდა საბერძნეთიდან წამოღებული ოქროს ქანდაკება და ის უძღვნა აიეტს ქალიშვილის მითხოვების სამაგიეროდ. ამის შემდეგ აიეტს სამისინომ უწინასწარმეტყველა, რომ აღესრულებოდა მაშინ, როდესაც მის ქვეყანაში უცხოელები მივიდოდნენ და ფრიქსეს მირთმეულ საჩუქარს უკან წაიღებდნენ. ამ მიზეზითა და თავისი სისასტიკის წყალობითაცო, გადმოგვცემენ ძველი ისტორიკოსები — აიეტმა გასცა განკარგულება: — ყველა უცხოელი, ვინც კი კოლხეთში რაიმე მიზეზით გამოჩნდებოდა, განუკითხავად შეეწირათ მსხვერპლად. ამას ის მნიშვნელობა ჰქონდა, რომ მისი სისასტიკის ამბავი შორს წასულიყო და ვერავის გაეხდებოდა კოლხეთში მისვლა ოქროს საწმისის წამოსაღებადო, გადმოგვცემენ ძველი კომენტატორები.

ყოველივე ამის მიუხედავად, გარკვეული დროის შემდეგ აიას მიადგნენ არგონავტები, (იხ. არგონავტები). მედეას მეშვეობით ისინი გადაურჩნენ მსხვერპლად შეწირვას, აიეტის სასახლეში მივიდნენ და ოქროს საწმისი მოითხოვეს. აიეტმა იასონს რამდენიმე ძნელი, თითქმის შეუსრულებელი დავალება მისცა, მაგრამ მედეას დახმარებით, რომელსაც შეუყვარდა ელინი ვაჟი, მან ყველა დავალება შეასრულა და კვლავ აიეტს წარუდგა. გაოცებულმა, დაქვებულმა და განრისხებულმა აიეტმა გმირები ვახშამზე მიიწვია და მათი ამოხოცვა (ზოგი ვარიანტით არგოს დაწვა) განიზრახა. იმ ღამეს აიეტი აფროდიტემ ცოლის სარეცელზე ჩააძინა, ამასობაში მედეამ იასონს ყველაფერი უამბო, მერე მასთან ერთად არესის ქალაში წავიდა, საწმისის მცველი დრაკონი რალაც წამლისა და ლოცვის მეშვეობით დააძინა (ზოგი ვარიანტით რალაც ხერხების საშუალებით მოაკვლევინა იასონს), არგონავტებმა საწმისი მოიტაცეს და მედეაც თან გაიყოლეს. სხვა მითები გადმოგვცემენ, რომ აიეტმა მათ მიუსწრო ზღვის სანაპიროზე, შეებრძოლა, პირადად მან მოკლა იფიტე, მისი ამალიდანაც ბევრი დაიხოცა. ცხარე ბრძოლაში, როგორც ნაწინასწარმეტყველები იყო, აიეტი დაიღუპა მელეაგროსის ხელით. აიეტა ითვლება ჰელიოსის (მზის) ვაჟად.

მიუხედავად იმისა, რომ აიეტს გააჩნია მრავალი, ზებუნებრივი თვისება, შესაძლებელია იგი მაინც იყოს რეალური, ისტორიული პიროვნება, რომელსაც დროთა მსვლელობაში დიდი სიძლიერის, სიმკაცრისა და გავლენიანობის გამო ახალ-ახალი თვისებები და ეპი-

თეტები მოარგეს, ნახევრად ღმერთად აღიარეს და მითოლოგიის ლამაზი სამოსით შემოსეს.

აიუს ლოკუციუსი, ლათ. (Aius Locutius) რომაული ღვთაება. გადმოცემის თანახმად ერთ ღამეს, რომზე გალების თავდასხმამდე ერთი წლით ადრე, რომაელებს საიდუმლო ხმამ მტრის მოახლოება აუწყა, მაგრამ მაშინ ამას ყურადღება არავინ მიაქცია და მიივიწყეს. ერთი წლის შემდეგ რომს მართლაც შეესიენ გალები და მიწასთან გაასწორეს. როდესაც გალები წავიდნენ და რომაელებმა დანგრეული ქალაქის აღდგენა დაიწყეს, გაახსენდათ საიდუმლო ხმა, რომელმაც ეს უბედურება აუწყა და მათ კი არ მოუსმინეს. ამ დანაშაულის გამოსყიდვის მიზნით, რომაელებმა საიდუმლო ხმას პალატინუმის ბორცვზე ტაძარი აუგეს. ცოტა მოგვიანებით დამოუკიდებელ ღვთაებად აღიარეს და აიუს ლოკუციუსი უწოდეს (სახელწოდება მომდინარეობს ლათინური სიტყვებიდან aio და loquor — ვლაპარაკობ, ვამბობ).

აკადემოსი, ბერძნ. (Ἀκαδημία, ბ) ატიკელი გმირი, რომელმაც დიოსკურებს თეზევსისაგან მოტაცებული ელენეს ადგილსამყოფელი ასწავლა. ისტორიულ პერიოდში ქალაქის კედლის გარეთ ათენელები აჩვენებდნენ აკადემოსის საფლავს. საფლავს გარს ერტყა ეგრეთწოდებული აკადემიის წმინდა ქალა, რომლის სახელწოდება გმირის სახელთანაა დაკავშირებული. ჩვენს ერამდე IV საუკუნეში ამ ქალაში ფილოსოფოსი პლატონი ლექციებს უკითხავდა თავის მსმენელებს. პლატონის ამ სკოლას აკადემია ეწოდებოდა. აქედან მომდინარეობს აკადემიის სახელიც.

აკა ლარენცია, ლათ. (Acca Larentia) ძველიტალიურა ღვთაება. გვიანდელი მითების მიხედვით იგი მწყემს ფაუსტულუსის ცოლია. ფაუსტულუსმა იპოვა გადაადებული რემუსი და რომულუსი და აღსაზრდელად მიუყვანა თავის ცოლს აკა ლარენციას. გადმოგვცემენ, რომ აკა ლარენციას თორმეტმა ვაჟმა არვალელი ძმების პირველი კოლეგია შექმნეს. აკა ლარენციას ზოგჯერ დეა დიასთანაც აიგივებდნენ.

აკამანტი, ბერძნ. (Ἀκάμας, -αντος, ბ) 1. ათენელი გმირი, თეზევსისა და ფედრას ვაჟი. გადმოცემის თანახმად აკამანტი დიომიდესთან ერთად ტროაში გაგზავნეს მოსალაპარაკებლად ელენეს მშვიდობიანი გზით დაბრუნების თაობაზე. აკამანტს ტროაში პრიამოსის ქალიშვილი ლაოდიკე შეუყვარდა და მასთან კავშირით შეეძინა ვაჟი მუნიტოსი. მას შემდეგ, რაც ელჩთა მოთხოვნა უარყვეს და ტროის ომი დაიწყო, აკამანტი თავის ძმა დემოფონტესთან ერთად

ბერძნების მხარეზე იბრძოდა. აკამანტი სხვა გმირებთან ერთად იმყოფებოდა „ტროის ცხენში“. ომის დამთავრების შემდეგ სხვა ბერძენი გმირების მსგავსად აკამანტმაც დიდ ხანს იხეტიალა, სანამ შინ დაბრუნდებოდა. ხეტიალში იგი კუნძულ კეიპროსზე გადავიდა და იქ კოლონია დააარსა. შინ დაბრუნების შემდეგ აკამანტი დემოფონტესთან ერთად ათენის მმართველად ითვლებოდა. 2. ტროელების დასახმარებლად მისული თრაკიელების ბელადი. 3. ტროელი მეომარი, ანტენორისა და თეანოს ვაჟი.

აკარნანი, ბერძნ. (Ἀκαρνάν, ბ) ალკმეონისა და კალიროეს ვაჟი. კალიროე ზევსს შეევედრა, რომ მისი ვაჟები მალე გაზრდილიყვნენ, რათა მოსწრებოდა მათგან მამის მკვლელისათვის სამაგიეროს მიზღვას. ზევსმა შეისმინა ქალის ვედრება და მისი შვილები მსწრაფლ ძლევამოსილ გმირებად აქცია. მათ სამაგიერო მართლაც გადაუხადეს მამის მკვლელს — აილეს და მიწასთან გაასწორეს ფსოტიდა ბეოტიაში. მოპოვებული განძეულება — ჰარმონიას სამკაულები და პეპლოსი დელფოს სამისნოს შესწირეს. ლეგენდის თანახმად აკარნანი აკარნანიის დამაარსებელი და ეპონიმი.

აკასტოსი, ბერძნ. (Ἀκαστος, ბ) იოლკოსის მეფე პელიასისა და ბიანტის ქალიშვილის — ანაქსიბიას ვაჟი. ზოგი ვარიანტით პელიასისა და ამფიონის ქალიშვილის — ფილომაქეს ვაჟი. პელოპეას და ალკესტიდას ძმა. კალიდონის ნადირობისა და არგონავტთა ლაშქრობის ერთ-ერთი მონაწილე. მითები გადმოგვცემენ, რომ პელიასმა, რაკი მას სურდა არგონავტების დალუპვა, (მან ზომ იასონი იმისათვის გაგზავნა ოქროს საწმისის დასაბრუნებლად, რომ იმედი ჰქონდა, იქ დაიღუპებო) საიდუმლო ბრძანება გასცა, არგო სუსტი სოლებით გაემართათ, რათა ზღვაში გასვლისას მალე დაშლილიყო და არგონავტები დაღუპულიყვნენ. ამიტომ სასტიკი წინააღმდეგი იყო თავისი შვილის აკასტოსის არგონავტებთან გამგზავრებისა. როდესაც პელიასს შეეკითხნენ ასეთი სასტიკი წინააღმდეგობის მიზეზს, მან ვერაფერი უპასუხა და იძულებული გახდა, ნება დაერთო აკასტოსისათვის, გამგზავრებულიყო არგონავტებთან ერთად. მითის მიხედვით თითქოს იასონმა აკასტოსს მისცა პელეასის ტახტი. სხვა მითის მიხედვით, როცა აკასტოსი მეფე გახდა, თავისი სამეფოდან განდევნა იასონი და მედეა.

აკესო, ბერძნ. (Ἀχαιός, ჯ) ქალურ ავადმყოფობათა მკურნალობის ღმერთქალი ძველ საბერძნეთში, ასკლეპიოსისა და ეპიონეს ქალიშვილი.

აკილი, ბერძნ. (Ἀχιλλεύς, ჯ, ბ) მდინარე აკილის ღვთაე-

ბა სიცილიაში. გადმოცემის თანახმად ფავნუსის ვაჟს, სიცილიელ მწყემსს — აკიდს შეუყვარდა ფერია გალატეია და ამისათვის მოკლა პოლიფემოსმა. მოკლული აკიდის სისხლი მდინარედ გადაიქცა და მდინარეს მოსახლეობამ აკიდი უწოდა. მითი გამოიყენა და დაამუშავა ოვიდიუსმა.

აკმონი, ბერძნ. (Ἀκμων, ბ) ერთ-ერთი დაქტილთაგანი, დაქტილესა და იდეას ვაჟი.

აკო, ალფიტო და მორმო, ბერძნ. (Ἀκω, Ἀλφιδά, Μορμό) ქველ საბერძნეთში არსებული საფრთხობელები, რომლებითაც აშინებდნენ ხოლმე მოუსვენარ და მტირალ ბავშვებს.

აკონტიოსი, ბერძნ. (Ἀκόντιος, ბ) ერთ-ერთი დელოსური ლეგენდის გმირი, რომელიც ცნობილი იყო დიდი სიმდიდრითა და სილამაზით. მას შეუყვარდა ათენელი ქალიშვილი კიდიპე. დიდხანს უტრიალა აკონტიოსმა კიდიპეს, მაგრამ მიუხედავად მრავალი დადებითი თვისებისა, ქალი მაინც ვერ დაითანხმა. ბოლოს აკონტიოსმა ასეთი ხერხი იხმარა: ერთხელ, როდესაც კიდიპე არტემიდეს ტაძარში ლოცულობდა, აკონტიოსმა, რაკი იცოდა, რომ ღმერთქალის ტაძარში წარმოთქმული ფიცი უცილობლად უნდა შესრულებულიყო, კიდეებს წინ ფარულად დააგდო ოქროს ვაშლი წარწერით: „ფიცს ვდებ. რომ ცოლად გავყევი მხოლოდ და მხოლოდ აკონტიოსს“. კიდიპემ ვაშლი აიღო და გულუბრყვილოდ ხმამაღლა წაიკითხა წარწერა. ქალმა რომ წარწერის შინაარსი გაიგო, განრისხდა და მაშინვე გადააგდო ვაშლი, მაგრამ უკვე ყველაფერი გვიან იყო — არტემიდეს ტაძარში წარმოთქმული ფიცი უნდა შესრულებულიყო. ეს ამბავი კიდიპეს არავისთვის გაუმხელია, მაგრამ როგორც კი გათხოვებას დააპირებდა, არტემიდეს სურვილის თანახმად ავად ხდებოდა. როდესაც ეს რამოდენიმეჯერ განმეორდა და კიდიპეს მამამ არტემიდეს ტაძარში მომხდარი ისტორია გაიგო, ქალიშვილი აკონტიოსს მისცა.

თავისთავად ცხადია, რომ მითს საფუძვლად უდევს არტემიდეს ტაძრის უდიდესი ავტორიტეტი.

აკრისიოსი, ბერძნ. (Ἀκρίσιος, ბ) აგლაიას ვაჟი, არგონის მეფე, დანაოსის მამა. იხ. პერსევსი.

აკრონი, ბერძნ. (Ἀκρων, ბ) საბინიის მეფე. საბინიელი ქალების მოტაცების შემდეგ გამართული ომის დროს ორთაბრძოლაში მოკლა რომულუსმა. აკრონის აბჯარი და ყოველგვარი სიმდიდრე რომულუსმა ფერეტრიელ იუპიტერს შესწირა. თითქოს ამის შემდეგ

დაიწყეს რომაელებმა ომში მოპოვებული საუკეთესო ნადავლის იუპიტერისათვის შეწირვა.

ა ლ ა ს ტ ო რ ი, ბერძნ. ('Αλκταρ, ბ) 1. დანაშაულისათვის სამაგიეროს მისაგებად მდევნელი ღემონი. 2. სარპედონის მეგობარი, ტროის ომის მონაწილე, მოკლა ოდისევსმა.

ა ლ ე ტ ე ს ი, ბერძნ. ('Αλκίτης, ბ) 1. ჰერაკლეს შთამომავალი, მან დაიპყრო კორინთო და იქიდან განდევნა სიზიფოსის შთამომავლები. ალეტესი ათენის დაპყრობასაც ცდილობდა, მაგრამ ვერ შეძლო ათენის მეფის — კოდროსის მიერ თავის მსხვერპლად შეწირვის გამო. 2. ეგისტეს ვაჟი. როდესაც ორესტე ტავრიდაში გაემგზავრა, მიკენის ტახტს ალეტესი დაეუფლა, მაგრამ შემდეგ ტახტი კვლავ ორესტემ დაიბრუნა. ალეტესის შესახებ ტრაგედია დაუწერია სოფოკლეს, რომელსაც ჩვენამდე არ მოუღწევია.

ა ლ ე ქ ტ ო, ბერძნ. ('Αλκταώ, ჟ) ერთ-ერთი ერინიათაგანი.

ა ლ ე ქ ტ რ ი ო ნ ი, ბერძნ. ('Αλκτρυών, ბ — მამალი) არესის მოსამსახურე ყმაწვილი. გადმოცემის თანახმად იგი დარაჯობდა ხოლმე არესსა და აფროდიტეს, როდესაც ისინი დროს ატარებდნენ. იგი ვალდებული იყო შეეყვარებულებისათვის დღის მოახლოება ეცნობებინა, რათა „ყოვლისმხილველ“ ჰელიოსს ისინი ერთად არ დაენახა. ერთხელ ალექტრიონს ჩაეძინა, შეეყვარებულებს დღის დადგომა ვერ აცნობა, ტრფიალებით გართული წყვილი ჰელიოსმა დაინახა და ამის შესახებ აფროდიტეს ქმარს — ჰეფესტოს უამბო. ჰეფესტომ მაშინვე რკინის ბადე გააკეთა, ერთიმეორეს ჩახვეული შეეყვარებულები დაიჭირა და შესარცხვენად ყველას წინაშე წარადგინა. გაჯავრებულმა არესმა ალექტრიონი მამლად აქცია.

ა ლ თ ა ი ა, ბერძნ. ('Αλθαία, ჟ) — მელეაგროსის ღედა, ენეკსის მეუღლე.

ა ლ თ ე მ ე ნ ე, ბერძნ. ('Αλθαμένης, ბ) კრეტის მეფის — კატრევსის ვაჟი, სამისინომ იწინასწარმეტყველა, რომ კატრევსი მოკვდებოდა თავისი ვაჟის ხელით. შეშინებული ალთემენე კუნძულ როდოსზე გაიქცა. კარგა დრომ რომ გაიარა, მოხუცებულმა კატრევსმა გადაწყვიტა მოენახა შვილი და სახელმწიფო გადაეცა. როდესაც მეფე ამალითურთ კუნძულზე გადავიდა, დამხვდურებმა მტრად მიიღეს და ოში გაუმართეს. კატრევსი მართლაც თავისი შვილის ხელით მოკვდა. როდესაც ალთემენემ საქმის ვითარება გაიგო, მეტისმეტად დამწუხრდა და ღმერთებს სიკვდილი შესთხოვა. ღმერთებმა თხოვნა შეისმინეს და ალთემენე მიწამ ჩაყლაპა, მითი მიეკუთვნება შვილთაგან მამის მოკვლის ფართოდ გავრცელებულ თქმულებათა ციკლს,

რომლებსაც ხშირად რეალური საფუძველიც ჰქონდა. (შდრ. ოიდიპოსი, ტელეგონე და სხვა).

ა ლ კ ა თ ო ო ს ი, ბერძნ. ('Αλκᾶθοῖς, ბ) მეგარელი გმირი, პელოპისა და ჰიპოდამიას ვაჟი. როდესაც მეგარის მეფისწული ლომმა დაგლიჯა, მამამ გამოაცხადა: ქალიშვილს ცოლად მისცემდა მას, ვინც მისი ვაჟის დამგლეჯ ლომს მოკლავდა. ალკათოოსმა მოკლა ლომი და ევებსე ცოლად შეირთო. სიმამრის სიკვდილის შემდეგ მეფობა მან განაგრძო. აპოლონის დახმარებით ალკათოოსმა აღადგინა ადრე კრეტელებისაგან დანგრეული ქალაქის კედლები. მოგვიანებით მეგარაში ააგეს ალკათოოსის საკურთხეველი და მის პატივსაცემად თამაშობებსაც მართავდნენ.

ა ლ კ ე ს ტ ი დ ა, ბერძნ. ('Αλκυστις, იმბი, ჟ) პელიასის ქალიშვილი, ადმეტოსის მეუღლე, ევმელოსის დედა. როდესაც პელეიდებმა მამა დაჩეხეს გაახალგაზრდავების მიზნით, ალკესტიდამ ამ საქმეში მონაწილეობა არ მიიღო.

ა ლ კ ი მ ე დ ე, ბერძნ. ('Αλκίμη, ჟ) იასონის დედა. ერთი მითის მიხედვით როდესაც იასონის მამა კვდებოდა, მოიხმო ძმა პელიასი, სახელმწიფო და შვილის მეურვეობა ჩააბარა იმ პირობით, რომ შემდეგ საშეფოს იასონს დაუბრუნებდა. მაგრამ პელიასს არ უნდოდა ტახტის დაკარგვა და ჩვილი იასონის მოკვლა განიზრახა. როდესაც ალკიმედემ მახლის ბოროტი ზრახვები გაიგო განრიდების მიზნით იასონი აღსაზრდელად მისცა კენტავრ ქირონს.

ა ლ კ ი ნ ო ო ს ი, ბერძნ. ('Αλκίνοος, ბ) ფეაკთა მეფე კუნძულ სქერიაზე, პოსეიდონის შვილიშვილი. ბრძენი, ძლიერი და სტუმართმოყვარე მმართველი. მან კეთილად მიიღო მის ჭეყანაში შემთხვევით მოხვედრილი ოდისეისი და ყოველგვარი დახმარება აღმოუჩინა. მანვე ხელი შეუწყო მედეასა და იასონის დაქორწინებას. კერკირას კუნძულზე არსებობდა ალკინოოსის კულტი.

ა ლ კ ი ო ნ ე, ბერძნ. ('Αλκισθη, ჟ) 1. ეოლოსის ქალიშვილი, კეიქსის მეუღლე. მითი დაამუშავა ოვიდიუსმა და შემდეგ ფართოდ გამოიყენეს პოეტებმა და მუსიკოსებმა. 2. ატლანტისა და პლეიონეს ქალიშვილი, პოსეიდონის სატრფო, ბეოტიის მეფე ჰირიევასის დედა.

ა ლ კ ი ო ნ ე ვ ს ი, ბერძნ. ('Αλκισθενς, ბ) ზუმბერაზი, ცდილობდა ჰერაკლეს დაღუპვას, ესროლა უზარმაზარი კლდე. თითის გაკვრით გმირმა უკანვე ისროლა იგი, დასცა ალკიონეესს და მოკლა. სხვა თქმულების მიხედვით ერთ-ერთი გიგანტთაგანი, რომელიც აღსდგა ღმერთთა წინააღმდეგ და მოკლა ჰერაკლემ.

ა ლ კ ი ო ნ ი დ ე ბ ი, ბერძნ. ('Αλκισινδης, ალ) ალკიონეესის ქა-

ლიშვილები. მამის სიკვდილის შემდეგ ჩაცვიდნენ ზღვაში და ზღვის ფრინველებად იქცნენ.

ალკმენე, ბერძნ. (Ἀλκμήνη, ἡ) იფიკლეს და ჰერაკლეს დედა. ჰერაკლე შეეძინა ზევსისაგან. იფიკლე კი ჰყავდა კანონიერი მეუღლისაგან—ამფიტრიონისაგან. ზევსის სურვილისამებრ სიკვდილის შემდეგ გადაიტანეს ელისიაში, მკვდრეთით აღადგინეს და დააქორწინეს რადამანთისზე. როგორც ჰერაკლიდების გვარის ფუძემდებელს, ალკმენეს ხშირად უმღეროდნენ პოეტები.

ალკმეონი, ბერძნ. (Ἀλκμέων, ὁ) ერთ-ერთი ეპიგონთაგანი, ერიფილესა და ამფიარაოსის ვაჟი, „შვიდთა თებეს წინააღმდეგ ლაშქრობის“ მონაწილე, გამარჯვების შემდეგ დაბრუნებულმა ალკმეონმა მოკლა თავისი დედა, (როგორც მამის დალუპვაში დამნაშავე). ალკმეონს აედევნენ ერინიები და მოსვენებას არ აძლევდნენ. სამისნომ აუხსნა მას, რომ ერინიები მხოლოდ იმ ქვეყანაში დაეხსნებოდა, რომელიც დანაშაულის ჩადენის დროს არ არსებობდა. ასეთ აღგილად გამოდგა იმ ხანებში მდინარის ფსკერიდან ამოწეული კუნძული. ალკმეონი დასახლდა იქ, ცოლად შეირთო მდინარის ღვთაების ქალიშვილი კალიროე და შეეძინა ვაჟები: აკარნანი და ამფოტეროსი. ბოლოს ალკმეონმა დატოვა კუნძული, რათა მამის ქონება დაებრუნებინა, მაგრამ გზაში მოკლეს. თებეში არსებობდა ალკმეონის ტაძარი. ალკმეონის მითი გახდა მრავალი ჩვენამდის მოუღწეველი ტრაგედიის წყარო.

ალოადები, ბერძნ. (Ἀλωάδαι, αἱ) ოტოსისა და ეფიალტეს საერთო სახელი. ალოევსის ვაჟები—პოსეიდონის შვილიშვილები (ზოგი ვარიანტით პოსეიდონის ვაჟები). ბევშვობიდანვე გამოირჩეოდნენ დიდი ძალ-ღონით. ერთ-ერთი მითის მიხედვით ყმაწვილებმა გადაწყვიტეს მიედწიათ ცისათვის, რათა ჰერასა და აფროდიტეს სიყვარული მოეპოვებინათ. ამისათვის მოისურვეს ოლიმპოზე დაედგათ ოსა, ოსაზე კი—პელიონი. ამაზე გაჯავრებულმა აპოლონმა ისინი დახოცა და თითქოს ამის შემდეგ შეძლეს ცაში ასვლა. სხვა ვარიანტის მიხედვით ალოადებმა დახოცეს ერთიმეორე, როცა მათ ახლოს შვლის სახით გარბენილი არტემიდეს დაჰერას ცდილობდნენ. ერთი მითის მიხედვით ალოადებმა 13 თვით დააპატიმრეს არესი. ამ პერიოდში ქვეყნად სიმშვიდე და ბედნიერება სუფევდა (არესი გაათავისუფლა ჰერმესმა). თავხედობისათვის ალოადებმა სიკვდილის შემდეგ ასეთი სასჯელი მიიღეს: ჰადესში მიაკრეს ბოძზე და ყურებში გამოუმებით ჩაჰკიდნენ ბუები. კუნძულ ნაქსოსზე არსებობდა ალოადთა

კულტი. ალოადების მითში აისახა ოლიმპიელთა რელიგიის ბრძოლა ძველი კულტების წინააღმდეგ.

ალოეცი, ბერძნ. (Ἀλωεύς, ბ) — ალოადების მამა, (იხ. ალოადები).

ალოპე, ბერძნ. (Ἀλόπη, ჟ) ელევსინელ ბუმბერაზ კერკიონის ქალიშვილი. პოსეიდონთან კავშირით შეეძინა ვაჟი, რომლის მიტოვებაც აუცილებელი შეიქმნა. გადაგებული ბავშვი იპოვეს მწყემსებმა და ალოპეს მამას მიუყვანეს. ტანსაცმლით, რომელშიც გახვეული იყო ჩვილი, მან იცნო თავისი ქალიშვილის უკანონო შვილი და ალოპეს ჩამოხრჩობა ბრძანა. პოსეიდონმა ალოპე წყაროდ აქცია.

ალტარია, ლათ. (altaria — სამსხვერპლო). ძველად ღმერთების საამებლად მიჰქონდათ შესაწირავები, რათა აეცდინათ მათი რისხვა და მოეპოვებინათ მფარველობა. პირველად ალტარიებს წარმოადგენდნენ შეშის ხორები, რომელთაც მსხვერპლთან ერთად წვავდნენ. შემდგომ ალტარიები იგებოდა ქვის, თიხის, მიწის პატარა ამალღებული ადგილების სახით, სადაც ხდებოდა მსხვერპლთშეწირვა. რადგანაც სჭეროდათ, რომ მსხვერპლიდან ასული კვამლი ადის ცაში და აღწევს ღმერთამდე, ალტარიებს ღია ცის ქვეშ მართავდნენ. განსხვავდებოდნენ გმირთა და ღმერთთა ალტარიები. ღმერთთა ალტარიები უმეტესად დიდი მოცულობისანი იყვნენ და კეთდებოდნენ ტაძრებთან ახლოს, მოედნებზე, წმინდა ქალებში. ზოგი ალტარია უზარმაზარი მოცულობისა იყო (მაგ. პერგამის ალტარია). გმირთა ალტარია დაბალი და მცირე მოცულობისა იყო, დასავლეთის მხარეზე ჰქონდა ორმო, სადაც მსხვერპლად შეწირული ცხოველის სისხლი უნდა ჩასულიყო. მართლმადიდებლურ ეკლესიაში ალტარია ეწოდებოდა ეკლესიის ძირითად ნაწილს. გადატანითი მნიშვნელობით „ალტარია“ ნიშნავს ეკლესიას, რელიგიას. ალტარიზე მსხვერპლის მიტანა კი — თავის დადებას კეთილი საქმისათვის.

ალფეოსი, ბერძნ. (Ἀλφειός, ბ) მდინარე ალფეოსის ღმერთი პელეპონესში (იხ. არეთუსა).

ამალთეა, ბერძნ. (Ἀμάθεια, ჟ) თხა, (სხვა ვარიანტით ფერია), რომელიც კუნძულ კრეტაზე ძუძუს აწოვებდა პატარა ზევსს. ზევსმა ამალთეა შემდეგ ცაში წაიყვანა და ვარსკვლავად აქცია. მითის თანახმად ამალთეას რქას ჰქონდა ჯადოსნური ძალა, ყველაფერი სასურველი მიეცა მისი მფლობელისათვის.

ამაძონები, ბერძნ. (Ἀμαζόνες, აზ) მითიური მებრძოლი ქალები, რომლებიც, თითქოს, ცხოვრობდნენ მეოტიდის (აზოვის) ზღვის სანაპიროზე ან მცირე აზიაში. შთამომავლობის შენარჩუნების

მიზნით ამადონები უკავშირდებოდნენ უცხოტომელ მამაკაცებს და შემდეგ კვლავ სამშობლოში უშვებდნენ. ამის შემდეგ, თუ ვაჟი შეეძინებოდათ, მამასთან გზავნიდნენ, ხოლო ქალებს მეომრებად ზრდიდნენ. ზოგიერთი ძველი მითის მიხედვით იმ მიზნით, რომ მარცხენა ძუძუს იარაღის ხმარების დროს ხელი არ შეეშალა, ბავშვობაშივე ამოწვავდნენ ხოლმე. ამ მითს ეყრდნობა ზოგი მეცნიერი ამადონის ეტიმოლოგიის ახსნისას, (ამადონ-ი ბერძნულად შეიძლება უძუძოს მნიშვნელობით გაეიგოთ), მაგრამ ხელოვნების ნიმუშებში ამადონები გამოსახულნი არიან ლამაზ, კუნთმაგარ ქალებად ყოველგვარი დამახინჯებისა და ძუძუს ამოწვის გარეშე. ამადონებთან მრავალი მითია დაკავშირებული, კერძოდ: 1. ჰერაკლე იტაცებს ამადონების დედოფლის — იპოლიტეს ქამარს. 2. თეზევსი იტაცებს ამადონების დედოფალს — ანტიოპეს და ცოლად ირთავს. 3. ამადონები დედოფალ პენტესილეს მეთაურობით ეხმარებიან ტროელებს ტროის ომის დროს, პენტესილეს აქილევსი კლავს ომში.

ამადონების იარაღს შეადგენდა: ორპირი ცული, მშვილდ-ისარი, შუბი, ნახევარმთვარისებრი ფარი... თქმულებები ამადონების შესახებ შეიქმნა წინაბერძნულ საზოგადოებაში და უნდა ასახავდეს მატრიარქატის ეპოქას. ლეგენდამ ამადონების შესახებ პოპულარობა მოიპოვა შუა საუკუნეებში, კერძოდ დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენების პერიოდში, როცა მათი ადგილსამყოფლის ძებნაც კი დაიწყეს. ამადონების სახელთან უნდა იყოს დაკავშირებული ამერიკის უდიდესი მდინარის სახელწოდება „ამაზონკა“. ამადონთა სახეები მოცემულია მრავალ მხატვრულ ნაწარმოებში. მაგალითად ფართოდაა ცნობილი ფიდასის მხატვრული ტილო „დაჭრილი ამადონი“. ამადონებს გადატანით უწოდებენ მეგრძოლ, ვაჟკაცური თვისებების მქონე ქალებს. ამადონებს ქართულ ლიტერატურაში ამორძალებს უწოდებენ. არის ცდები ამადონები რეალურ არსებებად მიიჩნიონ. ევჰემერისტები იმის დამტკიცებასაც კი ცდილობენ, რომ, თითქოს ამადონები მამაკაცები არიან. მათი მტკიცებით ამადონები სინამდვილეში არსებობდნენ, მაგრამ მართლა ქალები კი არ იყვნენ, როგორც ამას ძველი მითოგრაფები გადმოგვცემენ, არამედ წვერ-უღვაშგაპარსული და თმამოშვებული მამაკაცებიო. მეცნიერთა ერთი ჯგუფი ამადონებს ადამიანის ფანტაზიის ლამაზ ნაყოფად მიიჩნევს.

ამატა, ლათ. (Amata) მეფე ლატინუსის მეუღლე, ლავინიუსის დედა. მან შეაფერხა თავისი ქალიშვილისა და ენეასის ქორწინება, რადგან უნდოდა ქალიშვილი ტურნუსისათვის მიეთხოვებინა. როდესაც ტურნუსი დაიღუპა, ამატამ თავი ჩამოიხრჩო.

ა მ ბ რ ო ს ი ა, ბერძნ. (ἀμφοτέρω) ოლიმპიელ ღმერთთა საკვებში, რომლის მეშვეობითაც უკვდავებას და მარადიულ სიყმაწვილეს ინარჩუნებდნენ. ამბროსიით იკვებებოდნენ ოლიმპიელთა ცხენებიც. გადატანითი მნიშვნელობით ამბროსიის მიღება ნიშნავს უკვდავების მოპოვებას, დიდი და სასახელო საქმის გაკეთების შედეგად მიღებულ ქება-დიდების დამსახურებას. ამბროსია პოეზიაში — და საერთოდ ნიშნავს სიტკბოს, ჰარმონიულობას.

ა მ ი თ ა ო ნ ი, ბერძნ. (Ἄμυνος, ბ) კრეთევისისა და ტიროს ვაჟი, ბიანტოსის, მელამპოდისა და ეოლოსის მამა. ესონის ძმა, იასონის ბიძა.

ა მ ი კ ო ს ი, ბერძნ. (Ἄμυκος, ბ) პოსეიდონისა და თებელი ფერიის მელიასის (ზოგი ვარიანტით ბითონისის) ვაჟი. ბებრიკების მეფე, გამოირჩეოდა დიდი ფიზიკური ძალით, როდესაც მის ქვეყანაში არგონავტები მივიდნენ, მათში ყველაზე ძლიერს — პოლიდეკეს მუშტით ბრძოლა შესთავაზა. პოლიდეკემ მიიღო გამოწვევა, ჩხუბის დროს ამიკოსს კეფაში მაგრად დაკრა და მოკლა. ბებრიკები დაესივნენ პოლიდეკეს, მაგრამ მას არგონავტები მიეშველნენ, მრავალი ბებრიკი მოკლეს და დანარჩენები უკუაქციეს.

ა მ ი მ ო ნ ე, ბერძნ. (Ἄμυνος, ჟ) დანაოსის ქალიშვილი, რომელსაც სატირი ღვნიდა. ამიმონემ დასახმარებლად მოუხმო პოსეიდონს. პოსეიდონმა სატირს სამკბილა ჰკრა, სატირმა აიციდინა, კლდეს მოხვდა და სამი ჭავლი წყალი გადმოედინა. ამის შემდეგ სატირი დაიშალა, ამიმონე კი პოსეიდონმა წაიყვანა და მისაგან შეეძინა გმირი ნავპლუსი. ესქილემ ამიმონეს მითი გამოიყენა ერთ-ერთ სატირულ დრამაში.

ა მ ო ნ ი — ძველევგიპტური ღმერთი, რომელსაც თავიდან ეგვიპტის თებეში, შემდეგ კი მთელს ეგვიპტეში მზის ღმერთად მიიჩნევდნენ. საბერძნეთსა და რომში მისი კულტი ზევსისა და იუპიტერისას შეერწყო. ამონის ტაძრები იყო სპარტაში, თებეში, რომსა და სხვა ქალაქებში. ამონს წარმოიდგენდნენ და გამოსახავდნენ ცხვრისთავიან მამაკაცად. აქედან მომდინარეობს მისი გამოსახულების ბერძნული ფორმა — მოწითული, ზევსის მინამსგავსი მამაკაცი ვერძის რქებით. ამონს მეორენაირად მზის ღმერთი რა-ც ეწოდებოდა.

ა მ პ ე ლ ო ს ი, ბერძნ. (Ἄμπελος, ბ — ყურძენი, ყურძნის ჩხა) დიონისეს სატრფო. დიონისემ ამპელოსს აჩუქა ყურძნის აკიდო, რომელიც ჩამოუკიდა მაღალ თელაზე. ამპელოსმა მოისურვა აკიდოს ჩამოღება, ფეხი დაუტურდა, ჩამოვარდა და მოკვდა. შეწუხებულმა დიონისემ იგი თანავარსკვლავედად აქცია.

ამ პიქსი, ბერძნ. (Ἄμυξ, ბ) ფერია ქლორიდას ქმარი, მოფსოსის მამა.

ამულიუსი, ლათ. (Amulius) ლათინური თქმულების მიხედვით ალბა ლონგას მეფე, ენეასის შთამომავალი. მან თავის უფროს ძმას — ნუმიტორს წაართვა სამეფო ტახტი, ხოლო მისი ქალიშვილი რეა სილვია ვესტას ქურუმად გაგზავნა. რეა სილვიამ მარსთან კავშირით დაბადა რემუსი და რომულუსი, ამულიუსმა ბრძანა მისი ჩამოხრჩობა და ბავშვების ტიბრში გადაყრა, მაგრამ ისინი მარსმა გადაარჩინა. როდესაც ბავშვები გაიზარდნენ, მოკლეს ამულიუსი და ტახტი კვლავ ნუმიტორს დაუბრუნეს.

✓ ამური, ფრანგ. (Amour) სიყვარულის რომაული ღვთაების ამორის ფრანგული სახელი. ქართულ და რუსულ ენაში იგი სწორედ ფრანგული ფორმით იხმარება. იგივე ბერძნული ეროსი.

ამფიარაოსი, ბერძნ. (Ἀμφιαράος, ბ) არგოსის მეფე, კალიდონის ნადირობისა და არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილე. მონაწილეობდა აგრეთვე (სხვა მხედართმთავრებთან ერთად) თებეს წინააღმდეგ ლაშქრობაში. ცნობილი წინასწარმეტყველი. როდესაც ამფიარაოსმა ერიფილეს ცოლობა სთხოვა, ერიფილე იმ პირობით დათანხმდა, თუ ყოველგვარ სურვილს შეუსრულებდა. მისი ცოლად შერთვის შემდეგ ამფიარაოსმა ადრასტოსი არგოსიდან განდევნა. ერიფილემ აიძულა ამფიარაოსი მონაწილეობა. მიეღო თებეს წინააღმდეგ ლაშქრობაში მიუხედავად იმისა, რომ ქმარმაც და ცოლმაც იცოდნენ, რომ ამფიარაოსი ამ ომში უნდა დაღუპულიყო. ომში წასვლის წინ ამფიარაოსმა თავის შვილებს ალკმეონსა და ამფილოქეს დაავალა, სამაგიერო გადაეხადათ ერიფილესათვის: თებეს კარებთან წარუმატებლობის შემდეგ ამფიარაოსი გაქცევისას მიწამ ჩაყლაპა. ამის შემდეგ მას ღმერთებმა უკვდავება აჩუქეს. ამფიარაოსის კულტი საბერძნეთის ბევრ ქალაქში იყო გავრცელებული. ამფიარაოსის ტაძრებთან იყო სამისნოებიც. ამფიარაოსი წინაბერძნული მოსახლეობის ღვთაება ჩანს.

ამფიკტიონი, ბერძნ. (Ἀμφικτύων, ბ) პირასა და დეკალიონის ვაჟი, მას მიეწერება დელფო-თერმოპილის ამფიკტიონიის შექმნა. მითის მიხედვით ამფიკტიონი პირველად თერმოპილში მეფობდა, შემდეგ იგი დაქორწინდა ათენის მეფის ქალიშვილზე, სიმამრს სამეფო წაართვა და თვით განაგრძო მეფობა. ზოგიერთი მითის მიხედვით ამფიკტიონმა ღმერთქალ ათენას შესწირა ის ქალაქი, რომელსაც შემდეგ ათენი ეწოდა. ამფიკტიონის მეფობის პერიოდში ათენს მრავალჯერ ეწვია დიონისე და ამფიკტიონთანაც მივიღო —

გადმოგვცემს ერთ-ერთი ლეგენდა. ამფიკტიონი ბოლოს ერიხთონი-
ოსმა განდევნა ათენიდან.

ამ ფ ი კ ტ ი ო ნ ი ა, ბერძნ. ('Αμφικτιονία, τῆ) ყველაზე მეტად
პატივსაცემი სამლოცველოს ან კულტის ირგვლივ ტომთა ან ქალაქ-
თა კავშირი, რომლის მიზანი იყო ტაძრებისა და საკრებულოების
თავდამსხმელთაგან დაცვა. ამფიკტიონთა შეკრებებზე განიხილებო-
და საერთო საკითხებიც: არიგებდნენ მოდავეებს, ორგანიზაციას
უწევდნენ სადღესასწაულო თამაშობა-ზეიმებს... ამფიკტიონიის ჩა-
მოყალიბება დაკავშირებულია ბერძნულ სახელმწიფოთა შორის სა-
ვაქრო-ეკონომიურ შეთანხმებათა დადებასთან. უდიდესი მნიშვნე-
ლობის იყო დელფოში, აპოლონის ტაძართან არსებული დელფო-
თერმოპილის ამფიკტიონია.

ამ ფ ი ნ ო მ ე, ბერძნ. ('Αμφινόμη, ἡ) 1. იასონის დედა ერთ-
ერთი მითის მიხედვით. 2. პელიასის ერთ-ერთი ასული.

ამ ფ ი ლ ო ქ ო ს ი, ბერძნ. ('Αμφιλοχίς, ἡ) ამფიარაოსის ვაჟი,
ალკმეონის ძმა, ელენეს ქმრობის ერთ-ერთი პრეტენდენტი, ტროის
ომის მონაწილე. ჰქონდა წინასწარმეტყველების ნიჭი. ითვლებოდა
კილიკიის ქალაქ მოლოსის დამაარსებლად. ამ ქალაქის პატრონობის
თაობაზე იგი შეება წინასწარმეტყველ მოფსოსს და ორივენი ჩხუ-
ბის დროს დაიღუპნენ.

ამ ფ ი ო ნ ი, ბერძნ. ('Αμφύον, ὁ) ზევსისა და თებეს მეფის ქა-
ლიშვილის — ანტიოპეს ვაჟი. ნიობეს მეუღლე. ახლადდაბადებული
ამფიონი და ძეთოსი ბედისამარა გადაყარეს. ისინი მწყემსებმა აღ-
ზარდეს. დაფაჟკაცების შემდეგ ძმებმა დაიპყრეს თებე, მოკლეს ბო-
როტი მმართველი ლიკოსი და მისი ცოლი დირკე, რომელიც ცუ-
დად ექცეოდა მათ დედას. გარდა იმისა, რომ ორივე ძმა დიდი ფიზი-
კური ძალით გამოირჩეოდა, ისინი საუცხოოდ უკრავდნენ კითარაზე.
როდესაც ძმები თებეს გარშემო კედელს აგებდნენ, მათი კითარის
ხმაზე ქვეები თავისით ლაგდებოდნენ ერთიმეორეზეო — გადმოგვცემს
ლეგენდა.

ამ ფ ი ტ რ ი ო ნ ი ბერძნ. ('Αμφιτρύων, ὁ) ტირინთის მეფე,
პერსეესის შვილიშვილი, პერაკლეს დედის — ალკმენეს მეუღლე,
იფიკლეს მამა. ამფიტრიონმა მოკლა თავისი ბიძა, — მიკენის მმართველი
ელექტრიონი, რისთვისაც ალკმენესთან ერთად მიკენიდან გან-
დევნეს. იგი გაიქცა თებეში მეფე კრეონტთან. თებეში მისულ ამ-
ფიტრიონს კრეონტმა დაავალა ქვეყანა ეხსნა მძვინვარე ტევმესელი
მელიისაგან, რომლისათვისაც ვერავის ვერაფერი მოეხერხებინა. ამ-
ფიტრიონმა მონადირე კეფალოსისაგან იშოვნა ჯადოსნური სიჩქარის

ძალდი და მელიის შესაპყრობად გაემართა. ნადირობისას, როდესაც ის იყო ძალდი მელას უნდა დაწეოდა, ძალდიც და მელაც ქვებად გადაიქცნენ. ამფიტრიონი დაიღუპა მინიელებთან ბრძოლაში. ამფიტრიონზე არსებული მითის მიხედვით სოფოკლეს დაუწერია ტრაგედია, რომელსაც ჩვენამდე არ მოუღწევია.

სამფიტრიტე, ბერძნ. (*Ἀμφιτρίτη*, *ჟ*) ზღვის ღმერთთა: ნერევსისა და ღორიდას ქალიშვილი, პოსეიდონის მეუღლე. გვიან ხანებში გამოიხატებოდა პოსეიდონის გვერდით ეტლში მჭდომარე; ეტლში შებმული იყვნენ ჰიპოკამპები ან ტრიტონები. ამფიტრიტეს ხელში უჭირავს სამკილა. მითი წინაბერძნული წარმოშობისა ჩანს.

ანაიტი, გამანაყოფიერებელი წყლების სპარსული ღვთაება. ლიდიაში ანაიტი გააიგივეს დიდ ღედასთან ანუ არტემიდესთან. ჩვენს ერამდე IV საუკუნეში ანაიტის კულტი ვრცელდება მცირე აზიაში, შემდეგ საბერძნეთში და შემდეგ რომშიც. ანაიტს სწირავდნენ ხარებს და შენაწირთა სისხლს შემწირველები სვამდნენ.

ანანკე, ბერძნ. (*Ἀνγκη*, *ჟ*—აუცილებლობა, ბედისწერა) აუცილებლობის ღმერთქალი. ძველი მოაზროვნეები ანანკეს იყენებდნენ თავიანთი ფილოსოფიური და რელიგიური სისტემის გასამაგრებლად. პლატონს ანანკე ჰოირების ღელად მიაჩნია. ხალხის წარმოდგენებით ანანკე სიკვდილის ღმერთია (სიკვდილი გარდაუვალია). ტრაგიკოსებთან ანანკე, იგივე ბედისწერა, არის უზენაესი ღვთაება, რომელსაც თვით ღმერთებიც კი ეპორჩილებიან. ანანკეს კულტი გავრცელებული იყო კორინთოში, სადაც მას ღმერთქალ ბიასთან ერთად ტაძარი აუგეს. რომაულ სამყაროში ანანკე წმინდა ლიტერატურულ სახედ დარჩა. ანანკეს მინამსგავსია ქართულში არსებული ეგრეთ წოდებული ბედის მწერალი.

ანატოლიური, აღმოსავლური ანუ მცირე აზიური ღვთაებანი.—მცირე აზიაში ცნობილი და გავრცელებული ღვთაებანი, რომელთა კულტებიც (განსაკუთრებით კოლონიზაციის პერიოდში) საბერძნეთში გადავიდა. ასეთებია მაგალითად: კიბელა, ატისი, ათარგატისი, მენი და სხვა. აღმოსავლური რელიგიისათვის დამახასიათებელია ერთდროულად ორი ღვთაების აღიარება, როგორც მაგალითად: კიბელა და ატისი. ზოგჯერ სამი ღვთაებაც გვხვდება ერთად, მაგალითად, დიდი ღელა, მამა და ვაჟი. ასეთივეა ქრისტიანული მამა ღმერთი, ძე ღმერთი და სული წმინდა.

ანაქსიბია, ბერძნ. (*Ἀναξίβια*, *ჟ*) ბიანტის ქალიშვილი. ერთი მითის მიხედვით პელიასის მეუღლე, პისიდიკეს დედა.

ანდრემონი, ბერძნ. (*Ἀνδρῆμων -ονος*, *ბ*) ეტოლიელების მე-

თაური, რომელსაც იასონმა პელიასის ქალიშვილი ამფინომე მია-
თხოვა.

ან დ რ ო გ ე ო ს ი, ბერძნ. (Ἀνδρογέως, ბ) 1. კრეტის მეფის მინო-
სისა და პასიფაეს ვაჟი. როდესაც ანდროგეოსმა ტანვარჯიშში გაიმარ-
ჯვა, ათენის მეფეს შეშურდა კრეტის მეფის წარმომადგენლის გამარ-
ჯება და მოახერხა, რომ ანდროგეოსი მოეკლა. განრისხებულმა მი-
ნოსმა ათენს ომი გამოუცხადა, დაამარცხა და აიძულა ყოველწლიუ-
რად ურჩხულ მინოტავრისათვის შესაქმელად გაეგზავნა 7 ქალიშვი-
ლი და ამდენივე ვაჟი. ანდროგეოსის პატივსაცემად კრეტაზე იმარ-
თებოდა ხოლმე ყოველწლიური დღესასწაულები. 2. ერთ-ერთი ბერ-
ძენი ბელადთაგანი.

✓ ა ნ დ რ ო მ ა ქ ე, ბერძნ. (Ἀνδρομαχή, ἡ) „ილიადას“ ერთ-ერთი
გმირთაგანი, ჰექტორის ცოლი, ასტიანაქტის დედა. ანდრომაქე სა-
ქვეყნოდაა განთქმული ქმრის, — ჰექტორის უებრო სიყვარულით.
მას შემდეგ, რაც ჰექტორი დაიღუპა და ტროაც დაეცა, ანდრომაქე
როგორც ტყვე, წილად ჰვდა ნეოპტოლემოსს. რამოდენიმე ხნის შემ-
დეგ მაშინდელი ჩვეულების თანახმად ანდრომაქე ცოლად გაჰყვა
ჰექტორის ძმას და მისაგან შეეძინა ვაჟი პერგამოსი. მეორე ქმრის
სიკვდილის შემდეგ ანდრომაქე ვაჟთან ერთად მცირე აზიაში გადა-
სახლდა და მოიმა ვაჟმა იქ თავისი სახელობის ქალაქი პერგამოსი
დააარსა. ლიტერატურაში ანდრომაქე დარჩა იდეალური ცოლის
სიმბოლოდ. „ილიადაში“ ანდრომაქეს ჰექტორთან განშორების სცე-
ნა არის მსოფლიო ლირიკის უშესანიშნავესი ნიმუში. მითი ანდრო-
მაქეს შესახებ გამოიყენეს: ევრიპიდემ, რასინმა და სხვ.

✓ ა ნ დ რ ო მ ე დ ა, ბერძნ. (Ἀνδρομέδα, ἡ) ეთიოპიის მეფის კესეე-
სისა და კასიოპეს ქალიშვილი. ანდრომედა სილამაზით იყო განთქ-
მული; ამით გაამაყებულმა კასიოპემ გამოაცხადა: ჩემი ქალიშვილი
ყველა ნერეიდაზე ლამაზი არისო. განაწყენებულმა ნერეიდებმა პო-
სეიდონთან იჩიოეს. ნერეიდების საამებლად პოსეიდონმა ეთიო-
პიაში გაგზავნა საშინელი ურჩხული, რომელმაც მუხარი გაავლო
მთელ მხარეს. შეშფოთებულმა ხალხმა სამისნოს მიმართა და მისა-
გან პასუხად მიიღეს, რომ ურჩხული ქვეყანას მხოლოდ იმ პირობით
დაეხსნებოდა, თუ ანდრომედას მისცემდნენ. სამისნოს ბრძანება,
ცხადია, უნდა შესრულებულიყო, მოამზადეს კიდეც ანდრომედა
ურჩხულისათვის შესაქმელად, მაგრამ საბრალო ქალი გმირმა პერ-
სევსმა ისწა. პერსევსმა მოკლა ურჩხული, ანდრომედა ცოლად შე-
ირთო და არგოსში წაიყვანა. სიკვდილის შემდეგ ანდრომედა თანა-
ვარსკვლავებად იქცა (ანდრომედას თანავარსკვლავედი). მითი ბევრ-

მა ხელოვანმა გამოიყენა. საყოველთაოდაა ცნობილი რუბენის ნახატი „პერსევის და ანდრომედა“.

ანდროფაგები, ბერძნ. (Ἀνδροφάγοι, ὅτε — კაცის მჭამელები) ერთ-ერთი ნახევრადლეგენდარული ტომის სახელწოდება, რომლებიც ბერძნების აზრით ადამიანებს ჭამდნენ და სადღაც, სკვითების მეზობლად ცხოვრობდნენ.

ანთესტერიები, ბერძნ. ათენსა და იონიის სხვა ქალაქებში დიონისესადმი მიძღვნილი ღღესასწაულები. ანთესტერიები იმართებოდა გაზაფხულის დასაწყისში, 11—13 ანთესტერიონს, როცა ბუნება ზამთრის ძილისაგან იღვიძებს და შემოდგომაზე დაწურული ღვინო დასალევად ვარგისი ხდება. პირველ დღეს ეწოდებოდა კასრთა გახსნის დღე, ამ დღეს ჭაშნიკს უსინჯავდნენ ახალ ღვინოს, ყოველი ოჯახი ახალი ღვინოთ ხელში ღოცვას აღავლენდა ღმერთის მიმართ (შდრ. შიობა). ამ დღეს მთელი ოჯახი, ღარიბი იქნებოდა თუ ჰდილარი, მხიარულებდა, მონები ისვენებდნენ, ბავშვებს ასაჩუქრებდნენ, მასწავლებლებს ხელფასს აძლევდნენ, ყველა თავის თავს ემსახურებოდა და განცხრომას მიეცემოდა. ანთესტერიების მეორე დღეს „კათხები“ ეწოდებოდა, ყველას მოჰქონდა ღვინო და სვამდა აკუთარი კათხიდან. ღღესასწაულში მონაწილეობას იღებდნენ ბავშვებიც. ამ დღეს ბორბლებიანი ნავით ქალაქში გამოიტანდნენ დიონისეს ქანდაკებას და იმართებოდა ღმერთის მისტიური ქორწინება. ზეიმის ბოლო დღეს, 13 რიცხვს, ეწოდებოდა „ქოთნები“ და მიძღვნილი იყო ჰერმეს ფსიხოპომპისადმი, რომელიც გარდაცვლილთა სულებს იმ ქვეყანაში აცილებდა. ამ დღეს გარეთ გამოსდგამდნენ ხოლმე სხვადასხვა საჭმელებით სავსე ქოთნებს და ქილებს — თითქოს გარდაცვლილთა სულებისათვის. ბერძნებს სჯეროდათ, რომ ამ დღეს ყოველი გარდაცვლილი იმყოფებოდა თავისი ნათესავების ოჯახებში და არ წავიდოდა მანამ, სანამ, დღის ბოლოს, არ განდევნიდნენ შემდეგი საიტყვებით: „წადით სულებო, ანთესტერიები დამთავრდა“.

ანთესტერიების ბოლო დღე უწმინდურად ითვლებოდა, ოლიმპიელთა ტაძრებს კეთავდნენ, სახლთა კარებებს თხუპნიდნენ ფისით, მოსახლეობა ემალებოდა საშიშ სულებს.

ანთროპომორფიზმი, ბერძნ. (ἄνθρωπος — ადამიანის ნაირი), ადამიანთა თვისებების გადატანა ბუნების მოვლენებზე, ცხოველებზე, მცენარეებზე, ღმერთებზე... ბერძნები, ისევე როგორც ძველი დროის სხვა ხალხები, ღმერთებს ძლევამოსილი ბელადების სახით წარმოიდგენდნენ. კაცთაგან ისინი ძირითადად მხოლოდ

უკვდავებით გამოირჩევიან, რასაც ამბროსიუს მიღების საშუალებით ახერხებენ. მითოლოგიაში ხშირია შემთხვევა, როდესაც რომელიმე ღმერთის სურვილით ესა თუ ის გამოჩენილი თუ ღმერთთათვის საყვარელი მოკვდავი უკვდავებას ღებულობს.

ან იო ს ი, ბერძნ. (Ἄνιος, ბ) კუნძულ დელოსის მეფე, რიოსა და აპოლონის ვაჟი. როდესაც რიოს მამამ გაიგო, რომ მისმა ქალიშვილმა უკანონო შვილი უნდა დაბადოს, ყუთში ჩაკეტა და ზღვაში გადააგდებინა. ზღვის ტალღებმა დიდხანს ატარეს ყუთი, ბოლოს დელოსის (ზოგი ვარიანტით ევბეის) სანაპიროზე გარიყეს და რიომ იქ დაბადა ანიოსი. აპოლონმა ანიოსს წინასწარმეტყველების ნიჭი მისცა, გახადა კუნძულის მეფე და თავისი ტაძრის მთავარ ქურუმად. ანიოსი ტროის ომში ბერძნების მხარეზე იბრძოდა. მითი ძალიან წააგავს პერსეუსის შესახებ არსებულ ცნობილ ლეგენდას.

ან იმ ი ზ მ ი, ლათ. (Animismus) ბუნების მოვლენათა და ირგვლივ არსებულ საგანთა სულებად მიჩნევა. ანიმიზმი ძველი დროიდან მომდინარეობს და ეყრდნობა პირველყოფილი ადამიანების უძლურებას ბუნების მოვლენების წინაშე. ცნობილია, რომ ბუნების ყოველ მოვლენას ძველად რაღაც უხილავ, ზეციურ ძალებს თუ სულებს მიაწერდნენ. ეს სულები, ისევე როგორც ღმერთები, ადამიანთა სახით წარმოიდგინებოდნენ. ასეთები იყვნენ მაგალითად ღრიადები, ორეადები, ნაიალები, ფერიები, ნერეიდები და სხვა.

ან კ ე ო ს ი, ბერძნ. (Ἀγκάειος, ბ) 1. არკადიელი გმირი, ლიკურგეს ვაჟი, კეფევსის ძმა, არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილე. 2. პოსეიდონის ვაჟი, ფენიქსის შვილიშვილი, არგოს მესაჭე. გადმოგვცემენ, რომ არგოს მესაჭეობაში მას სხვებიც ეცილებოდნენ, მაგრამ ამხანაგებმა უპირატესობა მას მისცეს. კალიდონის ნადირობის მოწაწილე, დაიღუპა კალიდონის ტახთან კიდილში.

ან კ ი ლ ი, ლათ. (Ancile) მარსის ფარი, ქურუმ სალიების ელიფსური ფორმის უწმინდესი საგანთაგანი. ლეგენდის თანახმად ანკილი || ანცილი ციდან ჩამოვარდა. რომის მეფემ — ნუმა პომპილიუსმა ფერია ეგერიასაგან გაიგო, რომ ფარი უნდა შეინახონ, როგორც რომის უშიშროებისა და უძლეველობის საწინდარი. ამის შემდეგ მეფის ბრძანებით გააკეთეს მისი მსგავსი კიდევ 11 ფარი, რომ შეუძლებელი ყოფილიყო ნამდვილის გამორჩევა. ანკილს ინახავდნენ ქურუმი სალიები და წელიწადში ერთხელ ომისმაგვარი ცერემონიალით თორმეტივე ფარი ქალაქში გამოქონდათ სახელმწიფოს სიძლიერის, სიმტკიცისა და უშიშროების საილუსტრაციოდ.

ან ა ნ პ ე რ ე ნ ა, ლათ. (Anna perena) წელიწადის ძველ იტა-

ლიელთა ღმერთაქალი. რომაელებს ეგონათ, რომ ანნა პერენა იძლევა დიდი ხნის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას და ბედნიერებას. ანნა პერენას პატივსაცემად ყოველი წლის მარტის თვეში აწყობდნენ მხიარულ ზეიმებს. იმპერიის პერიოდში ანნა პერენა ატრიეს დიანასა და იმ ანნაში, რომელიც კართაგენიდან იტალიაში გაიქცა მეფე ენეასთან და მისი ცოლის დადევნების შეპლდგ მდინარეში გადავარდა. ამ ამბის გამო ანნა პერენას თვლიდნენ ამ მდინარის ფერიად. ანნა პერენას სახე ორი კულტის — ძველიტალიური ღმერთებისა და მდინარის ფერიის მიხედვით შექმნილი ჩანს.

ანტენორი, ბერძნ. (Ἀντήνορ, ბ) ტროელთა ერთ-ერთი ბელადი ტროის ომში. იგი თავგამოდებით უმტკიცებდა ტროელებს, რომ საჭირო იყო ბერძნებთან შერიგება და ელენეს დაბრუნება, თორემ ამას ტროის დაღუპვა მოჰყვებოდა. ტროელებმა მას ყური არ ათხოვეს და იგემეს კიდევ უსასტიკესი დამარცხება. ტროის დაცემის შემდეგ ბერძნებს ანტენორი შეეცოდათ და გაათავისუფლეს.

ანტეოსი¹, ბერძნ. (Ἀντίος, ბ) ლიბიის მფლობელი ბუმბერაზი, პოსეიდონისა და გეას ვაჟი. ანტეოსი ითვლებოდა დაუმარცხებელ გმირად. ჰერაკლემ გაიგო ანტეოსის უძლევლობის მიზეზი; თურმე, როცა გმირი დაიღლებოდა, თავის დედას გეას (დედამიწას) ხელს შეახებდა და კვლავ ენერგიით აღივსებოდა. ჰერაკლემ ანტეოსი ჰაერში აიტაცა, მიწასთან შეხების საშუალება არ მისცა და დაამარცხა.

ანტეროტი || ანტეროსი, ბერძნ. (Ἀντέρως - ἄντις, ბ — ეროსის საწინააღმდეგო), ურთიერთ ტრფიალების ძველბერძნული ღმერთა, აფროდიტეს ვაჟი.

ანტიგონე, ბერძნ. (Ἀντιγόνη, ჟ) ოიდიპოსისა და იოკასტეს ქალიშვილი, თავისი სურვილით გაჰყვა განდევნილ მამას კოლონოში. ოიდიპოსის სიკვდილის შემდეგ თებში დაბრუნდა. ანტიგონემ თავისი ბიძის — კრეონტის აკრძალვის მიუხედავად დამარხა თავისი ძმა — პოლინიკე, რომელიც დასჯილი იყო იმით, რომ მკვდარი უნდა გდებულყოფო ქუჩაში დაუმარხავი. ასეთი მოქმედებისათვის ანტიგონე ცოცხლად დაასაფლავეს. როცა ანტიგონეს სიკვდილი მისმა საქმრომ — მეფე კრეონტის ვაჟმა ჰემონმა გაიგო, მანაც თავი მოიკლა. ანტიგონეს სახე მამა-შვილური და დამპური სიყვარულის, მოვალეობის შეგნებისა და სიმამაცის განსახიერებაა. ეს საუკეთესოდ აისახა სოფოკლეს ტრაგედიებში: „ოიდიპოსი კოლონოში“ და „ანტიგონე“.

¹ ამ გმირს ქართველები, შეცდომით, ანთოსს უწოდებენ. იხ. ა. ურუშაძე „ანტოსი“. „ქართული ფოლკლორი“. III, თბილისი, 1969, გვ. 104—112.

ანტიკლეა, ბერძნ. (Ἀντικλεία, ἥ) ავტოლიკოსის ქალიშვილი, ოდისევსის დედა.

ანტილოქოსი, ბერძნ. (Ἀντιλόχος, ὁ) ნესტორის ვაჟი, აქილევსისა და პატროკლეს მეგობარი. ანტილოქოსი გაჰყვა თავის მამას — ნესტორს ტროის ომში. მოკლა ტროელთა მოკავშირემ — მემნონმა.

ანტინოოსი, ბერძნ. (Ἀντινοός, ὁ) ოდისევსის მეუღლის პენელოპეს ერთ-ერთი საჭმროთაგანი, პენელოპეს ცოლად შერთვის ყველაზე მეტად მოსურნე და ყველაზე მეტად თავხედი. იგი უხეშად მოექცა თავის ოჯახში მათხოვრის სახით დაბრუნებულ ოდისევსს. ანტინოოსი მოკლა ოდისევსმა სწორედ დაბრუნების დღეს.

ანტიოპე, ბერძნ. (Ἀντιόπη, ἥ) 1. თებეს მეფის — ნიკტეესის (ზოგი ვარიანტით მდინარის ღმერთ ასოპოსის) ქალიშვილი. ანტიოპემ ზევსთან კავშირით დაბადა ამფიონი და ძეთოსი. მამის რისხვის თავიდან არიდების მიზნით ანტიოპე სიციონში გაიქცა და მეფე ეპოპევსს მისთხოვდა. ნიკტევსმა იანაცხადა, რომ აუცილებლად დასჯიდნენ მათი გვარის შეურაცხყოფელ — ანტიოპეს. მართლაც ნიკტევსის ძმა ლიკოსი შეებრძოლა მეფე ეპოპევსს, მოკლა იგი და ანტიოპე მონად მისცა თავის მკაცრ მეუღლეს — ღირკესს. ღირკე მეტისმეტად აწამებდა ანტიოპეს. ჯოღესაც ამფიონი და ძეთოსი გაიზარდნენ, მათ სამაგიერო გადაუხადეს დედის მწვალებლებს. ღირკე მძვინვარე ხარს მიაბეს რქაზე და დაგლეჯინეს. ცნობილია ღირკეს ხარის რქაზე ჩამოხრჩობის სკულპტურული გამოსახულება. მითი გამოუყენებია ევრიპიდეს ერთ-ერთ ჩვენამდე მოუღწეველ ტრაგედიაში. 2. ამაძონების დედოფალი.

✓ ანუბისი, ბერძნ. (Ἄνουβις -ιδēs, ὁ) ძველ ეგვიპტური სიკვდილის ღმერთის გაბერძნულებული სახელი. ძველად გაიგივებული იყო ტურასთან და შემდეგშიც ხშირად გამოიყენებოდა ტურის ან ძალღის თავით. მას შემდეგ, რაც რომის იმპერიაში იპიდამა და სერაპისის კულტი გავრცელდა, ბერძნები და რომაელები ანუბისს ამ ღმერთთა მსახურად მიიჩნევდნენ. ამავე პერიოდში მას მათ თანამგზავრადაც აღიარებდნენ.

ანქიზე, ბერძნ. (Ἄγκισθος, ὁ) ღარდანთა მფლობელი, ტროის მეფის — ილოოსის შვილიშვილი, აფროდიტეს სატრფო, რომელთანაც შეეძინა ვაჟი ენეასი (ამისათვის ანქიზე ზევსმა დააბრმავა). ტროის დამხობისას ენეასმა თავისი მხრებით გამოიყვანა ანქიზე აღმოდებული ქალაქიდან. ანქიზე გარდაიცვალა კუნძულ სიცილიაზე.

ანციუმი, ლათ. (antium) რომას ძმა, ლაციუმში მდებარე მისი თანამოსახელე ქალაქის ეპონიმი.

აონიდები, ლათ. (Aonides) მუზების ერთ-ერთი ლათინური სახელწოდება. აონიას უწოდებდნენ ბეოტიის ერთ ნაწილს, სადაც გავრცელებული იყო მუზების კულტი. რომაულ პოეზიაში მუზებს უფრო ხშირად აონიდები ეწოდება.

✓ აპისი, ბერძნ. (Ἀπει, -მიς, ბ) 1. ძველ ეგვიპტელთა წმინდა ხარის ბერძნული სახელი, ბერძნები მას ეპაფოსსაც უწოდებენ. აპისის კულტის ცენტრი იყო ქალაქი მემფისი. ხარი, რომელსაც თაყვანს სცემდნენ, უცილობლად უნდა ყოფილიყო შავი, შუბლზე კი თეთრი ნიშანი უნდა ჰქონებოდა. ელინისტურ ეპოქაში ბერძნებმა აპისი ზევსისა და იოს შვილად მიიჩნიეს. 2. ქალაქ მემფისის დამაარსებელი.

✓ აპოთეოზი, ბერძნ. (ἀποθεός) გაღმერთება. გვირის, მეფის, იმპერატორის, საუკეთესო შემოქმედის, წამებულისა და სხვათა ღმერთად აღიარება, ღვთაებრივი პატივის საზეიმოდ, სახალხოდ შესხმა. ცნობილია, რომ მრავალი შემთხვევაა ისტორიაში, როცა ჩვეულებრივ მოკვდავ ადამიანებს სიკვდილის შემდეგ (ზოგჯერ სიცოცხლეშივე) ღმერთად აღიარებდნენ და ითაყვანებოდნენ. თანამედროვე გაგებით აპოთეოზი ეწოდება მოვლენის ან პიროვნების განდიდებას, შექებას, ზოტბის შესხმას. აგრეთვე სპექტაკლის ან რაიმე მოვლენის საზეიმოდ დასრულებას.

✓ აპოლონი, ბერძნ. (Ἀπόλλων, -აონ, ბ) ოლიმპიური რელიგიის ერთ-ერთი უდიდესი წარმომადგენელი, ღმერთქალ ლეტოსა და ზევსის ვაჟი. ლინოსისა და ასკლეპიოსის მამა, არტემიდეს ძმა. (აპოლონს ფებოსსაც უწოდებენ).

ზევსის საქციელით განრისხებული ჰერა ლეტოს დევნიდა და არ აძლევდა მომშობიარების საშუალებას. რადგან ჰერას მრისხანება უსაზღვრო იყო, ზევსმა ბრძანა და ხმელთაშუა ზღვაში კუნძული დელოსი ამოიზარდა, მან ლეტო იქ გადაიყვანა და ღმერთქალმა იქ დაბადა ტყუპები: აპოლონი და არტემიდე. აპოლონთან დაკავშირებულია მრავალი მითი, კერძოდ: 1. აპოლონმა მოკლა ურჩხული პითონი, მისი მკვლელობის აღგილზე კი ტაძარი აღმართა და აპოლონსაც აპის შეპდეგ კიდეც ერთი ზედმეტი სახელი პითონი ეწოდა. 2. აპოლონმა მოწაწილეობა მიიღო იგიგანტომახიაში. 3. აპოლონმა არტემიდესთან ერთად მოკლა ტიტანი ტიტინოსი, რომელმაც თავის დროზე მათ დედას — ლეტოს შეურაცხყოფა მიაცენა. 4. აპოლონმა და არტემიდემ გაანადგურეს აგრეთვე ნიობეს შვილები ასევე მათი

დედის წყენინების გამო. 5. აპოლონმა ტროის ომში ბერძნებს შავი ჭირი მოუვლინა, რადგანაც სარდალმა აგამემნონმა აწყენინა მის ქურუმს (ქრიზეს). 6. აპოლონმა ჰერმესისაგან მიიღო ღირა და ამგვარად გახდა მუსიკისა და მუზების ღმერთი (აქედანვე მიიღო ზედმეტი სახელი „მუზაგეტოსი“). 7. აპოლონმა ტყავი გააძრო მისი მეტოქეობის მსურველს მუსიკაში — მარსიოსს და გამოქვაბულში ჩამოკიდა. 8. ტროის მეფის ქალიშვილი კასანდრა აპოლონმა წინასწარმეტყველების ნიჭით დააჯილდოვა, იმ პირობით, რომ შეიყვარებოდა მას, მაგრამ კასანდრამ მოატყუა ღმერთი და გაჯავრებულმა აპოლონმა დასაჯა იმით, რომ მისი წინასწარმეტყველებისა ალარავის სჯეროდა. 9. აპოლონს შეუყვარდა ფერია დაფნე, რომელმაც ღმერთის სიყვარული არ გაიზიარა და მისგან განრიდების მიზნით ხეღ გადაიქცა. ამიტომაც დაფნა შემდეგში აპოლონის წმინდა ხეღ ითვლებოდა. 10. ზევსზე შურისძიების მიზნით, რადგანაც ამ უკანასკნელმა მოკლა ასკლეპიოსი, აპოლონმა ამოხოცა კიკლოპები. ზევსმა აპოლონი ამისათვის დასაჯა და აიძულა 7 წლის განმავლობაში ემწყემსა მეფე აღმეტოსის ნახირი (იხ. აღმეტოსი). 11. პოსეიდონთან ერთად აპოლონი მსახურობდა მეფე ლაომედონტთან და ააგო ტროის მიუდგომელი კედლები.

მეცნიერთა აზრით აპოლონის კულტი მცირე აზიიდან უნდა იყოს შემოსული. ამაზე მეტყველებს შემდეგი: 1. ტროის ომში აპოლონი ტროელთა მხარეზეა. 2. აპოლონის ტაძრების უმრავლესობა სწორედ მცირე აზიაშია განლაგებული. 3. არის ცდები აპოლონის სახელის ეტიმოლოგია მცირე აზიის ერთ-ერთი ენის მეშვეობით ახსნან, სადაც აპოლონი თითქმის კარებს უნდა ნიშნავდეს და ამიტომ ვარაუდობენ, რომ აპოლონი თავიდან შესაძლებელია კარების ღმერთი ყოფილიყო ე. ი. ღმერთი, რომელიც ოჯახის, ქალაქის, სახელმწიფოს კარებს იცავდა ბოროტმზრახველებისაგან. ამის დასადასტურებლად იმასაც იყენებენ, რომ აპოლონის ერთ-ერთი ეპითეტია „თითურაიოსი“, რაც ბერძნულ ენაზე „კარებისას“ აღნიშნავს. აპოლონის კულტი საბერძნეთში ადრევე, მიკენის ეპოქაში გადასულა. აპოლონის კულტის უძველესობასა და მის ტოტემურ ხასიათზე მიუთითებს მისი მრავალნაირი ეპიკლესი (ზედმეტი სახელი) როგორიცაა მაგალითად: აპოლონ ლიკეოსი (მგელი), აპოლონ სმინთევსი (თაგვი) და სხვა ასეთი. ფიქრობენ, რომ აპოლონი თავიდან ამ ცხოველთა სახეს ღებულობდა, შემდეგ კი მიიღო ღმერთის სახე, რომელიც იცავდა აღმზიანებს, მათ ნახირსა და მოსავალს თაგვების, მგლებისა და სხვა მავნე ცხოველებისაგან.

ათენსა და საბერძნეთის სხვა ქალაქებში აპოლონს თვლიდნენ

გზების, მგზავრებისა და მეზღვაურების მფარველად. აპოლონთან, როგორც უბედურებათა უკუშემცემ ღმერთთან, დაკავშირებულია მითები მის ასკლეპიოსთან ნათესაობის შესახებ. შედარებით ადრე აპოლონს აღიარებენ აგრეთვე მზის სხივის ღვთაებად. ამასთან დაკავშირებით აღმოცენდება მისი კიდეც ერთი ზედმეტი სახელი აპოლონ ფებოსი (ბრწყინვალე), რაც შეიძლებოდა მომხდარიყო ადგილობრივი ღმერთქალის ფებეს კულტის უარყოფის შემდეგ. ბერძნული რელიგიის განვითარებასთან დაკავშირებით აპოლონმა შთანთქმა პელიოპის კულტიც. აპოლონი ითვლება აგრეთვე მიწათმოქმედების ღმერთად, ამაზე მეტყველებენ აპოლონის პატივსაცემი ატიკური ღვთაებების ფიგურები. აპოლონი, როგორც მიწათმოქმედების ღმერთი, ჩამორჩება აპოლონს როგორც ომის ღმერთს. ძველი ბერძნები ადამიანის უეცარ გარდაცვალებას მხოლოდ და მხოლოდ აპოლონისაგან ნატყორცნი ისრის შედეგად მიიჩნევდნენ. იტალიაში არსებული ბერძნული კოლონიების გამო აპოლონის კულტი გადავიდა რომშიც და იქ, ჩვენს ერამდე 31 წელს, მას ტაძარიც კი აუგეს. იმპერატორმა ავგუსტემ აპოლონი თავის მფარველად გამოაცხადა და მის პატივსაცემად დააწესა თამაშობანი. პალატინის ახლოს მდებარე აპოლონის ტაძარი იმპერიის პერიოდში ერთ-ერთი უმდიდრესი ტაძარი იყო მთელს რომის იმპერიაში. აპოლონს სწირავდნენ დაფნას და პალმას. აპოლონის წმინდა ცხოველებია: მგელი, დელფინი, ქორი, თაგვი და სხვა. ძველ გამოსახულებებში აპოლონი მაღალი, გამართული, გრძელთმიანი და უწვერ-ულვაშო ახალგაზრდაა, მისი ატრიბუტებია: ლირა, ხმალი და კითარა. ელინისტურ პერიოდში აპოლონი გამოისახებოდა მკდომარე ყმაწვილად ლირის დაკვრის პროცესში. სხვადასხვა მოქანდაკეთა მიერ შესრულებულ აპოლონის ქანდაკებებს ჩვენამდე არ მოუღწევიათ. ჩვენ გვაქვს მხოლოდ მათი რომაული ასლები. თანამედროვე გაგებით აპოლონი მუსიკისა და პოეზიის ღვთაებაა, ფებოსი კი მზის პოეტური მნიშვნელობაა.

ა რ ა ტ ო ს ი, ბერძნ. (Ἄρατος, ბ) 1. ნესტორის ვაჟი, 2. აქვევლთა ჯარის მეთაური, 3. პრიამოსის ვაჟი.

ნ ა რ ა ქ ე, ბერძნ. (Ἄραχνη, ზ—ობობა) ლიდიელი გოგონა, შესანიშნავი ხელმოსაქმე, რომელმაც გაბედა, ათენას შეჭიბრებოდა საფეიქრო საქმეში და განარჩხებულმა ღმერთქალმა ობობად აქცია. მითის საფუძველი უნდა იყოს ობობას მართლაც „დიდი საფეიქრო ხელოვნება“.

ა რ გ ა დ ე ს ი, ბერძნ. (Ἀργήης, ბ) არგადევლთა ტომის დამაარსებელი და წინაპარი, იონის ვაჟი.

ა რ გ ე ა, ბერძნ. (Ἀργεῖα, ἡ) აღრასტოსის ქალიშვილი, რომლის პოლინიკესთან ქორწინება გახდა „შვიდთა თებეს წინააღმდეგ“ ლაშქრობის მიზეზი.

ა რ გ ე ს ი, ბერძნ. (Ἀργεῖς, ὁ) იხ. კეკლოვები.

ა რ გ ი ო პ ე, ბერძნ. (Ἀργιστοί, ἡ) ფერია, მომღერალ თამირიანის დედა.

✓ ა რ გ ო, ბერძნ. (Ἀργώ, ἡ — ჩქარი) არგოსისაგან აგებული ხომალდი, რომლითაც ბერძენი გმირები იასონის მეთაურობით კოლხეთში წავიდნენ ოქროს საწმისის ჩამოსატანად და შემდეგ არგონავტებად იქნენ წოდებულნი. არგოს უნდა გაველო სიმპლეგადებს შორის, სადაც მას დაღუპვა ელოდა. ფინევსის || ფენიქსის რჩევით სიმპლეგადებს შორის ჯერ მტრედი გაუშვეს, კლდეები ერთმეორეს დაეჯახნენ და მტრედს კუდი მოაგლიჯეს, კლდეებმა რომ გაშლა დაიწყეს, მათ შორის შეცურდა არგო და გაასწრო კიდეც, ოღონდ მასაც ბოლო ოღნავ დაუზიანეს.

✓ ა რ გ ო ნ ა ვ ტ ე ბ ი, ბერძნ. (Ἀργοναύται, οἱ) კოლხეთში ზომალდ „არგოთი“ ოქროს საწმისისათვის გამგზავრებული გმირები. ჰომეროსამდელ ეპოქაში შექმნილმა არგონავტების მითმა ჩვენამდე წერილობითი წყაროებით მოაღწია. მითში ასახული მოვლენები ხდება ტროის ომამდე, ერთი თაობის მანძილზე, თესალიის ქალაქ იოლკოსიდან პელიასმა განდევნა თავისი ძმა, მეფე ესონი და როცა ძალაუფლება ხელში ჩაიგდო (ერთი ვარიანტის მიხედვით პელიასმა კი არ განდევნა მეფე, არამედ ესონმა სიკვდილის წინ სახელმწიფოს დროებითი მმართველობა და შვილის — იასონის მეურვეობა ჩააბარა მას. იხ. ალკიმედე), ტახტის ყველა მემკვიდრის მოსაპოვა განიზრახა. როცა იასონი გაიზარდა, იოლკოსში მივიდა და ბიძას ტახტი მოსთხოვა. პელიასმა ბრძანა, რომ იასონს ტახტის მიღებამდე კოლხეთიდან ოქროს საწმისი მოეტანა. (პელიასი ვარაუდობდა, რომ იასონი ან ზღვაში დაიღუპებოდა, ან და აიეტის ქვეყანაში). იასონმა დაიწყო მზადება გასამგზავრებლად და გარს შემოიკრიბა საბერძნეთის საუცეთესო ვაჟკაცები, (მათ შორის პელეასის ვაჟი აკასტოსი. იხ. აკასტოსი). ანტიკური ეპოქის სხვადასხვა მწერალთან არგოთი გამგზავრებულ გმირთა სახელები სხვადასხვაა, მაგრამ საერთო რიცხვი მაინც ყველგან ორმოცდაათია. ზოგიერთი მითის მიხედვით ეს გმირები ძირითადად ბეოტიაში მცხოვრებ მინიელთა ტომს მიეკუთვნებოდნენ. შემდეგდროინდელ ლიტერატურაში არგონავტებს ახალი გმირები მიემატნენ: ორფეუსი, ჰერაკლე, ამფიარაოსი, ბორეადები, მელეაგროსი, ტიდეუსი, თეზეუსი და სხვა. გმირებმა არგოსისა და იასონის ხელმ-

მღვანელობით და ათენას შემწეობით ააგეს არგო და აიეტის სამე-
 ფოსაკენ გაემართნენ. გვიანდელ თქმულებებში ნაჩვენებია არგო-
 ნავტების მიერ გავლილი მარშრუტებიც. იოლკოსდან არგონავტები
 ლემნოსს მივიდნენ, შემდეგ კუნძულ სამოთრაკზე, შემდეგ ჰელეს-
 პონტში და დოლონთა ქვეყანაში. იქ არგონავტებს მხიარულად შე-
 ხვდა მეფე კიზიკოსი. კიოსის მახლობლად ერთ-ერთი არგონავტი
 პილასი ფერიებმა მოიტაცეს და მდინარის ფსკერზე ჩაიყვანეს. ჰე-
 რაკლე წავიდა პილასის საძებნელად და არგონავტებს ჩამორჩა. თრა-
 კიის ქალაქ სალმიდესოსში არგონავტებმა ბრმა მოხუცი ფინევსი
 პარპიებისაგან გაათავისუფლეს, რომლებიც საცოდავ მოხუცს საქ-
 მელს უბილწავდნენ და ჭამის საშუალებას არ აძლევდნენ. ფინევსმა
 აქ პატივისცემის სპაგიეროდ არგონავტებს ასწავლა, თუ როგორ
 გაეცლოთ მოძრავ კლდეებს — სიმპლეგადებს შორის. არგონავტები
 მივიდნენ ამაძონების ქვეყანაშიც, შემდეგ კი არეის კუნძულს ეს-
 ტუმრნენ და იქ სპილენძისფრთებიანი, ჯადოსნური, ეგრეთ წოდე-
 ბული სტიმფალური ფრინველები ამოხოცეს. აქვე არგონავტები
 შეხვდნენ კოლხეთიდან საბერძნეთში მიმავალ ფრიქსეს შვილებს.
 როდესაც არგონავტები კოლხეთში მივიდნენ, აიეტს ეახლნენ და ია-
 სონმა მოსვლის მიზანი აუწყა. აიეტი შეპირდა ოქროს საწმი-
 სის მიცემას იმ პირობით, თუ სპილენძისჩლიქებიან, ცეცხლისმფრქ-
 ვეველ ხარებს უღელში შეაბამდა, არესის ქალას მოხნავდა და დრა-
 კონის კბილებს დათესავდა. იასონმა ეს, თითქმის შეუძლებელი საქ-
 მე შეძლო აიეტის ქალიშვილის — მედეას შემწეობით, რომელსაც
 პირველსავე დღიდან შეუყვარდა იასონი. მან აიეტის გაოცება, მწუ-
 ხარება, რისხვა და უარი გამოიწვია. როდესაც აიეტთან არაფერი
 გაუვიდა იასონს, ისევ მედეამ უშველა. მედეამო, — გადმოგვცემს
 თქმულების ერთ-ერთი ვარიანტი — ღვიის ტოტიდან რაღაც წამალი
 შეაფრქვია საწმისის მცველ დრაკონს, შეულოცა, დააძინა, იასონმა
 საწმისი მოიტაცა და მედეასთან ერთად საბერძნეთისაკენ გასწია.
 განრისხებული აიეტი დაედევნა არგონავტებს, მაგრამ მათ მოკლეს
 მედეას თანწყაყვანილი უმცროსი ძმა აფსირტოსი, ნაწილებად დაჭ-
 რეს და ზღვაში გადაყარეს იმ მიზნით, რომ აიეტს შვილის ნაწილების
 შეგროვება დაეწყო და არგონავტებს ვერ დასწოლდა. მათი ფიქრი
 გამართლდა; სანამ აიეტი შვილის ნაწილებს შეაგროვებდა, არგონავ-
 ტები უკვე სამშვიდობოს იყვნენ გასულნი. ერთი თქმულების მიხედ-
 ვით აიეტი პირადი მცველი რაზმით დაედევნა არგონავტებს,
 მიეწია კიდეც ზღვის სანაპიროზე, ომი გაუმართა და ამ ომში დაი-
 ლუბა. კოლხეთიდან მომავალი არგონავტები გზად შეხვდნენ სკი-
 ლას, ქარიბდას და სხვა ურჩხულებს. არგონავტებმა ახლოს გა-

უარეს სიბრინჯის კუნძულს და კინალამ მათი მსხვერპლნი გახდნენ. ბევრი ხეტიალის შემდეგ არგონავტები დაბრუნდნენ ელადაში და საწმისიც მიიტანეს. თქმულებაში შერწყმული უნდა იყოს ბერძნულ-კოლხური ურთიერთობის რაღაც რეალური ამბავი და ძველი თქმულება ოქროს შესახებ, რომელსაც უბედურება მოჰქონდა მისი მადიებლისათვის. არგონავტების შესახებ არსებული მითი ძირითადად შემონახულია აპოლონიოს რადასელის „არგონავტიკაში“. ამ მითის მიხედვით ნაწარმოებები შექმნეს ეერიპიდემ, სენეკამ და სხვებმა. მითი ფართოდაა გამოყენებული ხელოვნების სხვადასხვა დარგში. გადატანილი მნიშვნელობით არგონავტებს უწოდებენ მამაც მეზღვაურებს. დაცინვით არგონავტებს უწოდებენ ოქროს თუ საერთოდ სიმდიდრის მოსაპოვებლად უცხო ქვეყნებში მოხეტიალე ადამიანებს.

✓ **არგოსი**, ბერძნ. (Ἄργος, ბ) 1. მრავალთავა ბუმბერაზი, აგენორის ვაჟი, ძილის დროს მისი ერთი თვალი ფხიზლობდა. ჰერამ არგოსს დაავალა ძროხად ქცეული იოს დარაჯობა. იოს გათავისუფლების მიზნით ჰერმესმა დააძინა არგოსი და მოკლა. ჰერამ მისი თვალები ფარშავანგის ბოლოზე მოათავსა. 2. ზევისა და ნიობეს ვაჟი, არგოსის მითიური მეფე. 3. ოდისევსის ერთგული ძაღლის ზედმეტი სახელი, 4. არგოს მშენებელი. ფრიქსოსის ვაჟი.

არეთუსა, ბერძნ. (Ἀρήτιος, ჯ) ერთ-ერთი ნერეიდთაგანი, მისი თანამოსახლე წყაროების ფერია ელიდაში, რომლის კულტი არტემიდესას შეერწყო. გვიანდელი მითების მიხედვით მდინარის ღმერთს ალფეოსს შეუყვარდა არეთუსა და დევნა დაუწყო. რადგანაც ალფეოსი არ მოეშვა არეთუსას, ამიტომ თავდაცვის მიზნით იგი წყაროდ გადაიქცა, მაგრამ ალფეოსიც მდინარედ იქცა და თანაც ისე, რომ არეთუსას წყალი მასში ჩადინებოდა. მითი პელეპონესური წარმოშობისაა და სიცილიაში გადატანილია ბერძენი კოლონიზატორების მიერ. ხელოვნებაში არეთუსა ლამაზ, ახალგაზრდა, თევზებით გარშემორტყმულ ქალად გამოისახებოდა. არეთუსას მითმა შთააგონა მრავალი მხატვარი და კომპოზიტორი.

არეიონი, ბერძნ. (Ἀρείων, ὄνις, ბ) ჰერაკლესა და ადრასტოსის ცხენი. არეიონის სიჩქარის წყალობით გადარჩა სიკვდილს ადრასტოსი თებზე ლაშქრობის დროს. არეიონი ითვლებოდა დემეტრესა და პოსეიდონის ვაჟად. თითქოს, როდესაც დემეტრე დაკარგულ ქალიშვილს — პერსეფონეს ეძებდა, შეყვარებული პოსეიდონი დაედევნა ღმერთქალს. დემეტრე პოსეიდონისაგან განრიღების მიზნით ფაშატ ცხენად იქცა. პოსეიდონიც ულავ ცხენად გადაიქცა, რემას

შეერია, ცხენადქცეულ ღემეტრეს დაუკავშირდა და ამ კავშირისაგან გაჩნდა არეიონი. მითში ასახულია ბერძნულ რელიგიაში შემორჩენილი ტოტემიზმის გადმონაშთები.

↘ არესი, ბერძნ. (Ἄρης, ბ) ჰომეროსის მიხედვით ომის ღმერთი ძველ საბერძნეთში. პერასა და ზევსის ვაჟი, ფობოსის, დეიმოსისა და ჰარპონიას მამა. არესი ტროის ომში ბერძნების მომხრე იყო. ომში იგი დაჭრა დიომედემ და დამარცხდა ათენასთან შერკინებაში. მრავალი მითის მიხედვით არესს უყვარდა სილამაზის ღმერთქალი აფროდიტე. „ოლისეაში“ მოთხრობილია, თუ როგორ დაიჭირა ტრფილებით გართული არესი და აფროდიტე ჰეფესტომ. ზოგი მითი არესს ამძიმების წინაპრად თვლის. სხვადასხვა მითები არესს მთელი რიგი გმირების მამად ასახელებს. არესი სასტიკი ომის განსახიერებაა. საფიქრებელია, რომ ოლიმპიელთა შორის ადგილი არესმა მხოლოდ ჰომეროსის პოემების წყალობით დაიკავა. საბერძნეთში არესის კულტი ნაკლებად იყო გავრცელებული. თითქმის არცერთი წყარო არ ასახელებს არესის საპატივცემულო ადგილებს.

რომში არესი გააიგივეს მარსთან. მარსის კულტი ადრე, როგორც ჩანს, დაკავშირებული იყო მიწათმოქმედებასთან, მაგრამ არესის კულტთან შერწყმის შემდეგ მიიღო ომის ღმერთის სახელი. ანტიკურ ხელოვნებაში მარსი || არესი გამოისახებოდა მაღალ, ღონიერ ვაჟაკად. ხშირად საომარ ფარაჯაში გამოწყობილი. განთქმულია ლისიპეს მიერ შესრულებული არესის || მარსის ქანდაკება, რომლის მხოლოდ ასლმა მოაღწია ჩვენამდე. ერმიტაჟში დაცულია არესის რომაული ბიუსტი. აია-კოლხეთში არსებობდა არესის ქალა, სადაც თითქოს ოქროს საწმისი ინახებოდა. მარსის || არესის შვილებს მეომრებს უწოდებენ.

არეტე, ბერძნ. (Ἄρετ, η) ფეაკების ღვდოფალი, მეფე ალკინოოსის მეუღლე, ჰომეროსის მიხედვით ალკინოოსი არეტეს ბიძა იყო. არეტე უდიდესი პატივით სარგებლობდა ფეაკებში. ნავსიკაას რჩევით ოდისეუსი დახმარებისათვის მიმართაფს არეტეს და არა ალკინოოსს. არეტე ხშირად მოსაპართლეობას უწევს ფეაკ ქალებს. მითი შეიცავს ბერძნულ და მის მონათესავე თუ მეზობელ ტომებში არსებულ მატრიარქატის გადმონაშთებს. ყოველ შემთხვევაში, ცხადია, რომ ფეაკების ქვეყანაში ქალის კულტი მაღალ დონეზეა აყვანილი.

არეფორიები, ბერძნ. (Ἀρεφωριε, η) ათენას საპატივსაცემოდ გამართული ზეიშები ათენში. ამ დღესასწაულებში მთავარ როლს ასრულებდნენ ერთი წლით არჩეული 7 — 11 წლის გოგონები, ე. წ.

არეფორები. არჩევის დღიდან ისინი მთელ წელს აკროპოლში ატარებდნენ და მხოლოდ ათენას სამსახურში ათენებდნენ და აღამებდნენ. გვიან არეფორიებმა ხელკალათებით ათენასათვის წმინდა საგნების მიტანა დაიწყეს. ყოველივე ამას მიზნად ჰქონდა მიწის ნაყოფიერების გაზრდა და საერთოდ ათენელ მოქალაქეთა კეთილდღეობის შენარჩუნება.

არვალელი ძმები, ლათ. (Fratres Arvales) რომელ ქურუმთა კოლეგია, რომელიც დაკავშირებული იყო ძველათალიურ ღმერთქალ დიას კულტთან. ზოგი გადმოცემის თანახმად არვალელი ძმების პირველი კოლეგია შექმნა აკა ლარენციას 12 ვაჟმა. დიას დღესასწაულზე მსხვერპლად სწირავდნენ ცხვრებს, ძროხებს, გოჭებს... მონაწილეები მღეროდნენ განსაკუთრებულ, ე. წ. არვალურ სიმღერებს, ლოცულობდნენ მოსავლისათვის, რომელიც თითქოს ციდან გამოგზავნილი იყო. ზეიმის ბოლოს იმართებოდა ღვინო და თამაშობა გართობანი. იპპერატორმა ავგუსტემ განაახლა დავიწყებაში მიღებული დღესასწაულის რიტუალი და არვალელი ძმების კოლეგიაში შეიყვანა 12 კაცი, მათ შორის თავისი თავი და ოჯახის წევრები. დღესასწაულის დროს გამოქონდათ ხორბლის თავთავი, ზილა, ყურძენი და სხვა... სახელწოდება მომდინარეობს ლათინური სიტყვიდან arvum, რაც ქართულად სახნავ მიწას, ყანას ნიშნავს.

✓ არიადნე, ბერძნ. (Ἀριάδνη) მინოსისა და პასიფაეს ქალიშვილი. ძველი კრეტული ღვთაება. მინოტავრთან შესაბრძოლებლად კრეტაზე მისულ თეზეესს არიადნე შეხვდა, ქალს შეუყვარდა ლამაზი ვაჟკაცი და მისთვის დახმარება განიზრახა. სანამ თეზეესი ლაბირინთში შევიდოდა მინოტავრთან, არიადნემ აიღო ძაფი, ერთი ბოლო ლაბირინთის შესასვლელში მიამაგრა, მეორე კი თეზეესს მიაბა წელზე და ისე შეუშვა ლაბირინთში. თეზეესმა მოკლა მინოტავრი და მხოლოდ ამ ძაფის საშუალებით შეძლო ლაბირინთიდან თავის დაღწევა. თეზეესმა ცოლად შეირთო არიადნე და თან წაიყვანა, მაგრამ რატომღაც კუნძულ ნაქსოსზე მძინარე მიატოვა. თეზეესისაგან მითოვების შემდეგ არიადნე ხდება დიონისეს მეუღლე და ქურუმი. არიადნეს დიონისემ უძღვნა საქორწინო გვირგვინი, რომელიც შემდგომ ვარსკვლავად იქცა. კუნძულ ნაქსოსზე არსებობდა არიადნეს კულტი. დიონისეს ცოლად მას მხოლოდ ათენში მიიჩნევდნენ. ანტიკურ ხელოვნებაში არიადნე ჩვეულებრივ მძინარე გამოისახებოდა. არიადნეს სახე ხშირად გვხვდება მხატვრულ ლიტერატურასა და ხელოვნების სხვა დარგებში. საყოველთაოდაა ცნობილი შტრაუსის ოპერა „არიადნე ნაქსოსზე“.

✓**ვარიადნეს** ძაფი, ბერძნ. — იხმარება იდატანით მნიშვნელობით. გზის მაჩვენებელი ძაფი, ძნელი მდგომარეობიდან გამოსვლის საშუალება (იხ. არიადნე).

არიმანი, სპარს. იხ. ორმუზდი.

არიონი, ბერძნ. (Ἀρίων -οῖς, ბ) ბერძენი პოეტი და მომღერალი. არიონთან დაკავშირებულია შემდეგი ლეგენდა: ერთხელ, გემით მგზავრობისას მეზღვაურებმა იდაწყვიტეს არიონის ზღვაში გადაღება და მისი ქონების ზღვაში ჩაგდება. როდესაც არიონმა ამის შესახებ გაიგო, იაზოვა, მიეცათ უკანასკნელად სიმღერის უფლება. მეზღვაურებმა შეიბრაღეს და ამღერეს. არიონი სიმღერის დროს თვითონვე გადავარდა ზღვაში, მაგრამ მისი სიმღერით აღტაცებულმა დელფინმა იგი ნაპირზე გაიყვანა. (ზოგი ვარიანტის მიხედვით არიონის გადასარჩენად დელფინი აპოლონმა გაგზავნა, კიდევ სხვა ვარიანტის მიხედვით კი თვით აპოლონმა მიიღო დელფინის სახე).

არისტეოსი, ბერძნ. (Ἀρτεμις, ბ) ძველი, მიწათმოქმედების მფარველი ღვთაება. მისი კულტი გავრცელებული იყო თესალიაში, ბეოტიაში, იონიაში, კირენესა და იტალიაში. 2. აპოლონისა და ფერია კირენეს ვაჟი. არისტეოსი ითვლებოდა ნათესების, ნახირის, მწყემსებისა და სხვათა მფარველად, გზაარეულ მოგზაურთა შემწედ. მან ასწავლა ადამიანებს მევენახეობა, მეფუტკრეობა და სხვა. ერთი მითის მიხედვით არისტეოსმა უკვდავებაც კი მოიპოვა, შემდეგ ცოლად შეირთო ავტონოე და შეეძინა ვაჟი აქტეონი.

არისტოდემოსი, ბერძნ. (Ἀριστοτέλης, ბ) ერთ-ერთი პერაკლიდი, სპარტის მეფეების: ევრისტონისა და პროკლეს მამა.

არისტომაქოსი, ბერძნ. (Ἀριστομάχης, ბ) ერთ-ერთი პერაკლიდი. (იხ. პერაკლიდები).

✓**არკადი**, ბერძნ. (Ἀρχαία, -ადეს, ჟ) არკადიის მითიური მეფე, ზევსისა და კალისტოს ვაჟი. ერთხელ, ნადირობისას არკადმა კინადამ მოკლა (შეცდომით) დათვად ქცეული დედა კალისტო. სიკვდილის შემდეგ არკადი და კალისტო ზევსმა დიდ და მცირე დათვის თანავარსკვლავედებად აქცია. არკადთან უნდა იყოს დაკავშირებული პელუპონესის ცენტრალური ნაწილის, პელასგთა უძველესი სამკვიდრებელის არკადიის სახელწოდება.

არკისიოსი, ბერძნ. (Ἀρκήσιος, ბ) ზევსის ვაჟი, ლაერტეს მამა, ოდისეესის პაპა.

არმენოსი, ბერძნ. (Ἀρμένιος, ბ) არმენიონის მკვიდრი, რომე-

ლიც იასონთან ერთად წამოვიდა თესალიიდან და სახელწოდება მის-
ცა შემდეგდროინდელ არმენიელებს.

✓ არტემიდე, ბერძნ. (Ἀρτεμίδας, ἱεὸς, ἡ) ზევსისა და ლეტოს ქა-
ლიშვილი, აპოლონის და. ბერძენთა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ღე-
თებათაგანი. არტემიდეს კულტთან დაკავშირებულია მრავალი ლე-
გენდა: 1. არტემიდესა და აპოლონის არაჩვეულებრივი დაბადება
კუნძულ დელოსზე. 2. აპოლონისა და არტემიდეს მიერ მათი ღე-
ლის — ლეტოს შეურაცხყოფელის ტიტიოსის მოკვლა. 3. ნიობეს
შვილთა ამოხოცვა. 4. აქტეონის შველად გადაქცევა. 5. იფიგენიას
საოცარი გადარჩენა. 6. ორიონის მკვლელობა და სხვა. ბევრ მითში
არტემიდე ქალწულ ღმერთქალის სახითაა ცნობილი. მხოლოდ ერთ
მითშია ლაპარაკი არტემიდესაგან მშვენიერი ვაჟის — ენდიმიონის
სიყვარულის შესახებ. არტემიდეზე სხვადასხვა მითის არსებობა და
მისი მრავალი ზედმეტი სახელი გვაფიქრებანებს, რომ მის სახეში
გაერთიანდა რამდენიმე ადგილობრივი ღმერთი.

არტემიდეს კულტში ჩანს ადამიანის მსხვერპლად შეწირვის ადა-
თის გადმონაშთები. მაგალითად, არტემიდეს დღესასწაულის დროს
მამაკაცები ტყავს იძრობდნენ ყელზე. არტემიდე იყო ცხოველთა
მფარველიც. აქედან მომდინარეობს მისი ზედმეტი სახელი ტავრო-
პოლი (ხარებზე მონადირე). ყირიმის ძველმა სახელწოდებამ (ტავ-
რიდა) შექმნა იმის შთაბეჭდილება, თითქოს არტემიდეს კულტი ყი-
რიმიდან იყოს შესული საბერძნეთში, მაგრამ კულტის ადგილობ-
რივ წარმოშობაზე მიუთითებს მისი ხსენება მიკენურ წარწერებში,
როცა საბერძნეთს არავითარი საერთო არ ჰქონდა ყირიმთან. თავი-
დან არტემიდე მრავალი ცხოველის მფარველი უნდა ყოფილიყო,
მაგრამ მის წმინდა ცხოველებად ბოლოს მხოლოდ შველი და ძე
დათვი დარჩა. ატიკაში არტემიდეს დღესასწაულზე რიტუალს ქურუ-
მები დათვის ტყავეში გადაცმულნი ასრულებდნენ. არტემიდეს კულ-
ტი ძველი დროიდან მომდინარეობს.

როგორც ხეებისა და მცენარეების ღვთაება, იგი ნაყოფიერების
ღვთაებაც იყო. მისი კულტი ძირითადად გავრცელდა ეფესოში, სა-
დაც არსებობდა არტემიდეს ცნობილი ტაძარი. არტემიდე ითვლე-
ბოდა შვილიერების ღმერთადაც. არტემიდესათვის საჩუქარი მიჰ-
ქონდათ ფეხმძიმე ქალებს. არტემიდესათვის უნდა მიეტანათ ქორ-
წინების წინ შესაწირავი (იხ. აღმეტოსი). ჰომეროსის ეპოქაში
არტემიდე ითვლებოდა ნადირობის ღმერთად და საუკეთესო მო-
ნადირედ. მან მოკლა ნადირობაში მისი მეტოქეობის მსურველი
აქტეონი (იხ. აქტეონი). მოგვიანებით არტემიდე აღიქვეს მარ-
ჩის ღმერთად და ხშირად აიგივებდნენ სელენესთან. რომში არ-

ტემიდეს კულტი დიანასას შეერწყო. არტემიდეს ყოველგვარი თვისება დიანაზე . გადავიდა და ამრიგად იგი გახდა ნადირობის, ნა-
ყოფიერების, შვილიერების და სხვათა ღმერთი. ხანდახან არტემიდეს
ჰეკატესთანაც აიგივებენ. ანტიკურ ხელოვნებაში არტემიდეს გამოი-
სახებოდა ახალგაზრდა ქალის სახით, რომლის გვერდით ჩვეულებ-
რად იდგა დედა და შვილი. როგორც მთვარის ღმერთა, არტემიდეს
გამოსახედნენ ნახევარმთვარით თავზე და ჩირალდნით ხელში, —
გრძელ ტანაცმელში. ერმიტაჟში არის არტემიდეს რამოდენიმე ქან-
დაკება. ერთ-ერთი აქედან პრაქსიტელეს ნამუშევრის ასლი უნდა
აყოს. მისმა სახემ შთააგონა მრავალი ხელოვანი: რუბენსი, ბუშე და
სხვა. თანამედროვე გაგებით არტემიდეს დიანა ნიშნავს სიქალწულებს.

ასკალაფოსი, ბერძნ. ('Ασκάλαφος, ბ) ბეოტიელი გმირი, არე-
სისა და ასტიოქეს ვაჟი. არგონავტი. ტროის ომში ორქომენელებს
შეთაურებდა. მოკლა დეიფობოსმა.

ასკანიოსი, ბერძნ. ('Ασκανιος, ბ) ენეასისა და კრეუსას ვაჟი,
ხშირად აიგივებენ რომეელ გმირ იულიუსთან. მოგზაურობისას ას-
კანიოსი თან დაყვებოდა თავის მამას. ერთი მითის მიხედვით იგი
ტროის დაცემის შემდეგ მისი მეფე გახდა. ენეასის სიკვდილიდან 30
წლის შემდეგ ასკანიოსმა იტალიაში დააარსა ქალაქი ალბა ლონგა.
მისი ძმა სილვიუსი ალბების მეფეთა წინაპრად ითვლებოდა. ზოგი
ვარიანტი ასკანიოსს ენეასის უფროს ვაჟად მიიჩნევს, ხოლო იუ-
ლიუსს უმცროსად.

ასკლეპიოსი, ბერძნ. ('Ασκληπιός, ბ) მკურნალობის ღმერთი.
აპოლონის და კორონიდას ვაჟი. აპოლონმა ასკლეპიოსი აღსაზრდე-
ლად მისცა კენტავრ ქირონს. მისგან ასკლეპიოსმა მკურნალობა ის-
წავლა. ასკლეპიოსს მიიჩნევდნენ საუცხოო ექიმად, რომელიც მკე-
დრებზეც კი აცოცხლებდა. ზევსმა ღმერთებისაგან დადგენილი კა-
ნონის დარღვევისათვის ასკლეპიოსი ელვით მოკლა. ამაზე განრის-
ხებულმა აპოლონმა სამაგიეროდ კიკლოპები ამოხოცა. (იხ. აპოლო-
ნი). ამისათვის კი ზევსმა აპოლონი აიძულა გარკვეული ხნის განმავ-
ლობაში მოკვდავთა მოსამსახურე ყოფილიყო. ასკლეპიოსის კულ-
ტის მთავარი ცენტრებია: თესალოა, ეპიდავრი და პერგამი. მისი
წმინდა არსებებია გველი და მამალი. ეპიონე იყო ასკლეპიოსის მე-
უღლესი, რომლისგანაც მას ჰყავდა ვაჟები. მაქაონი და პოდალეირიოსი,
ქალიშვილები ჰიგია და პანაკეა. ხელოვნებაში ასკლეპიოსთან ერთად
ხშირად გამოისახებოდა გამოჯანმრთელების დემონი ტელესფორი.
ასკლეპიოსის გამოსახულება ზევსისას წააგავდა. რომში ასკლეპიო-
სი ესკულაპუსად აღიქვეს. ასკლეპიოსის მითის ყურადღებით განხი-

ლვამ შეიძლება გვაფიქრებინოს, რომ იგი იყო ძატორიული, რეალური პიროვნება, მაგრამ განსაცვიფრებელი და მაშინდელი დროისათვის მიუწვდომელი საექიმო მკვლევებისა და საოცარი წამლების დამზადებისათვის აღიარეს ზეადაპიანად, ღვთაებად, (რაც არც ისე იშვიათად ხდებოდა ზოლმე) და დროთა განმავლობაში ახალ-ახალი მითიური თვისებები მიაწერეს.

ასოპოსი, ბერძნ. (Ἀσάπος, ბ) მდინარე ასოპოსის ღმერთი საბერძნეთში. ოკეანოსისა და თეთიდას ვაჟი. ასოპოსის ქალიშვილი ეგინა მოიტაცა ზევსმა და გაჰყარებული მამა სიზიფოსთან ერთად შეებრძოლა კაცთა და ღმერთთა მბრძანებელს.

ასტარტე, ბერძნ. (Ἀστάρτη, ἡ) ფინიკიური ნაყოფიერების ღვთაება. ასტარტე ითვლებოდა მთვარის ღმერთადაც, ბუნების გამაცოცხლებელი ძალების მფარველად, ქალ-ვაჟის სიყვარულისა და ქორწინების ღმერთქალად. ბერძნულ-რომაულ სამყაროში ზშირად აიგივებდნენ აფროდიტესთან. ასტარტეს კულტი ბაბილონიდან და ასირიიდან მომდინარეობს. იქ მას იშტრას უწოდებდნენ.

ასტერია, ბერძნ. (Ἀστερία, ἡ) 1. ტიტანიდა, ტიტან კოოსისა და ფებეს ქალიშვილი. ზეუსისაგან განრიდების მიზნით ასტერია მწყრად გადაიქცა. სხვა მითის მიხედვით ასტერია ეგეოსის ზღვაში გადავარდა და კუნძულ დელოსად იქცა. 2. კორონეს ქალიშვილი. ილმონის დედა. 3. ჰეკატეს დედა.

ასტერიონი, ბერძნ. (Ἀστερίων, ბ) კრეტის მეფე, ევროპეს ქმარი ან უკანასკნელის ზევსისაგან მოტაცების შემდეგ. კრეტა მეფობა მან მონოს გადასცა.

ასტეროდეა, ბერძნ. (Ἀστερόδεια, ἡ) კავკასიელი ფერია, აფსირტოსის დედა, აიეტის საყვარელი თუ პირველი ცოლი, ოკეანოსისა და ტეთისის ასული. ზოგიერთი მითოგრაფი ასტეროდეას ევრილატეს უწოდებს.

ასტეროპე, ბერძნ. (Ἀστερόπη, ἡ) პელიოსის მეუღლე, აიეტოსა და კირკეს დედა.

ასტეროპია, ბერძნ. (Ἀστερόπεια, ἡ) პელიასის ერთ-ერთი ასული.

ასტიანაქტი, ბერძნ. (Ἀστυάναξ -ἀνακτις, ბ) ქალაქის მბრძანებელს ნიშნავს. ჰექტორისა და ანდრომაქეს ვაჟის ზედმეტი სახელი, იგივე სკამანდროსი.

ასტიოქე, ბერძნ. (Ἀστυόχη, ἡ) 1. ტლეპოლემოსის დედა, ერი-

ხოთონოსის მეუღლე. 2. ლამედონტის ქალიშვილი, ტელეფოსისა მეუღლე.

✓ ასტრალური კულტი. პლანეტებისა და სხვა ციურ სხეულთა თუ მოვლენათა ღმერთებად მიჩნევა. ასტრალური კულტი მიწათმოქმედებასთან კავშირში ჩამოყალიბდა.

ასტრეა, ბერძნ. (Ἀστὴρ, ἡ) ზევსისა და თემიდას ქალიშვილი, სამართლიანობის ღმერთქალ დიკეს ზედმეტი სახელი. ოქროს საუწყუნეში იგი მშვიდობიანობის საქმეს განაგებდა დედამიწაზე. როდესაც ადამიანებს ჩვეულებები შეერყვნათ, ასტრეამ მოატოვა ღედი მიწა და ცაში წავიდა. სხვა მითის მიხედვით ასტრეა თანავარსკვლავედად იქცა.

ასტრეოსი, ბერძნ. (Ἀστὴρ, ὁ) 1. ტიტან კრიოსისა და ევრიბეას ვაჟი. ეოჰმა მასთან კავშირით დაბადა ქარის ღვთაებანი: არგესტესი, ძეფიროსი, ბორეასი და ნოტოსი. 2. ერთი გიგანტთაგანი. ტარტაროსისა და გეას ვაჟი. 3. პოსეიდონის ვაჟი, რომელმაც შეცდომით გააუპატიურა თავისი და ალკიპე და ამის გამო მდინარე ალუროსში თავი დაიხრჩო.

✓ ატალანტე, ბერძნ. (Ἀτλαντή, ἡ) სახელგანთქმული არკადიელი მონადირე ქალი, არგონავტთა ლაშქრობისა (ზოგი მითის მიხედვით ატალანტეს დიდი სურვილი ჰქონდა გაყოლოდა არგონავტებს, მაგრამ არგონავტებმა არ წაიყვანეს) და კალიდონის ნადირობის მონაწილე. ახალშობილი ატალანტე პართენიონის მთაზე გადააგდეს; იქ მას ძუძუს დათვი აწოვებდა და მონადირეები ზრდიდნენ. კალიდონის ნადირობის დროს ატალანტემ პირველმა დაჭრა გარეული ტახი და მელეაგროსისაგან საჩუქრად მისი თავი და ტყავი მიიღო. მელეაგროსის ბიძამ ატალანტეს ეს ჩილდო წაართვა, რამაც ნათესაეების დიდი დავა გამოიწვია.

ატალანტემ განაცხადა, რომ ცოლად გაჰყვებოდა მას, ვინც სირბილში აჯობებდა, ხოლო მას, ვისაც დაეწეოდა, ხმლით მოკლავდა. მრავალთა შორის გაიმარჯვა მელანიპოსმა აფროდიტესაგან ნასწავლები ოინის მეშვეობით. სირბილის დროს, როდესაც ის იყო ატალანტე უნდა დასწეოდა მელანიპოსს და მოკვლა არ ასცდებოდა, ყმაწვილმა ღმერთქალისაგან საგანგებოდ მიცემული ვაშლი გადააგდო, ატალანტე დაიხარა ოქროს ვაშლის ასაღებად, მელანიპოსს ჩამოიჩა და დამარცხდა მასთან შეჯიბრებაში. ისინი შეუღლდნენ და შეეძინათ ვაჟი პართენოპაიოსი. საბოლოოდ ატალანტე და მელანიპოსი ლომებად გადაიქცნენ. მსგავსი მითი არსებობდა ბერტიაშიც, მაგრამ იქ შეჯიბრებაში გამარჯვებულად და ატალანტეს

ქმრად დასახელებულია ვინმე ჰიპომენი. მითი გადაამუშავა და გამოიყენა ოვიდიუსმა.

ატარგატი და, ბერძნ. (Ἀτάργαις -ნის, ἡ) ნაყოფიერების სირიელი ღმერთქალის გაბერძნელებული სახელი. ატარგატიდას თავიდან აღიარებდნენ დასავლეთ სირიის ქალაქ ჰიეროპოლისში. ზოგიერთი მითი მას ღმერთქალ დერკეტოში ურევს და სემირამიდას დედად მიიჩნევს. ატარგატიდა იყო ელინისტური სამყაროს ყველაზე მეტად სათაყვანებელი ღვთაება. მისი ტაძარი უდიდეს სამლოცველოდ ითვლებოდა სირიაში. იქ მრავალი რელიგიური დღეობა იმართებოდა. ძველი წელთაღრიცხვის III საუკუნეში ატარგატიდას კულტი საბერძნეთში გადავიდა და აფროდიტეასა შეერწყა. რომში ატარგატიდას კულტი მხოლოდ ჩვენი წელთაღრიცხვის დასაწყისში გადავიდა. იქ მას ღვთა სირიას (სირიელი ღმერთქალი) უწოდებდნენ. გამოისახებოდა თევზქალად. მისი კულტი მალე განდევნა ქრისტიანულმა რელიგიამ.

ატლანტი და, ბერძნ. (Ἀτλαντῆς -ნის, ἡ) ატლანტის ოკეანეში ოდესღაც არსებულ ნახევრადმთიური კუნძულის სახელწოდება. კუნძულზე დიდი ფიზიკური ძალის მქონე გოლიათები ცხოვრობდნენ. კუნძულის მცხოვრებთა განუზომელი თავხედობისა და სითამამის გამო ზევსი განრისხდა და მთელი კუნძული ოკეანეში ჩაძირა. ზოგიერთები ატლანტიდას აიგივებენ ევროპის დასავლეთით, ატლანტის ოკეანის რომელსაჲმ კუნძულთან. მრავალგზის იყო ცდა ატლანტიდა გაეიგივებინათ ამერიკასთან, აფრიკასთან და სხვა ქვეყნებთან, მაგრამ ყველა ეს ცდა გააბათილა მეცნიერებამ. ატლანტიდას მითს ხშირად წარღვნასაც უკავშირებენ. აზრთა სხვადასხვაობის მიუხედავად, სავარაუდოა, რომ იქნებ მართლაც სინამდვილეში არსებობდა ატლანტის ოკეანეში რომელიმე დიდი კუნძული და გეოლოგიური თუ კოსმიური მოვლენების გამო ჩაიძირა ზღვაში და მითი ატლანტიდას მცხოვრებთა დანაშაულებრივი საქმიანობების შესახებ სწორედ ამ მოვლენის შედეგად შეიქმნა.

ატლასი || **ატლანტი**, ბერძნ. (Ἀτλας -ავთოს, ὁ) მრავლის მომთმენი გოლიათი. იაპეტისა და კლიმენეს ვაჟი, პრომეთესა და ეპიმეთეს ძმა, პლეიადების მამა. (გვიანდელი მითები ატლასს მედეასა და კალიფოს მამად მიიჩნევენ). იმის გამო, რომ ატლანტი აჯანყდა ღმერთების წინააღმდეგ, იგი დასაჯეს და აიძულეს თავისი მხრებით დაემაგრებინა ცის თალი. გვიანდელი მითების მიხედვით ატლანტი აფრიკის მეფეა. ატლანტის ადგილსამყოფელად უკიდურე-

სი დასავლეთი მიაჩნდათ. ატლანტთანაა დაკავშირებული ატლანტის ოკეანის სახელი.

ადრე რუკების კრებულებზე გამოსახული იყო ზოლმე ატლანტი || ატლასი, რის გამოც შეზღუდვაში სახელწოდება მიიღო რუკების კრებულმა. არქიტექტურაში ატლანტებს უწოდებენ სვეტების მაგიერ დაყენებულ მამაცათა გამოსახულებებს, რომლებიც თითქმის შენობათა თაღებს ამაგრებენ.

ატრევსი, ბერძნ. (Ἀτρεΰς - ἔας, ბ) მიკენის მეფე, პელოპისა და ჰიპოდამიას ვაჟი, აგამემნონისა და მენელაოსის მამა. მან მშვილობიანად იმეფა პელეონესში და ბუნებრივი სიკვდილით მოკვდა. (ჰომეროსი). სხვა მითებში საუბარია ძმების ატრევსისა და თიესტეს წაჩხუბების შესახებ. ატრევსმა, თიესტემ და მათმა დედამ მოკლეს პელოპის ვაჟი ქრისოპოსი. (სხვა მითის მიხედვით ქრისოპოსმა თავი მოიკლა ლაიოსისაგან შეურაცხყოფის შემდეგ). გვლელობის შემდეგ ძმები მიკენის მეფე ევრისტესთან გაიქცნენ, რომლის გარდაცვალების შემდეგ სამეფოს დაეპატრონა ატრევსი. თიესტემ შეაცდინა ატრევსის ცოლი აეროპე და მისი ღახმარებით ცდილობდა სამეფოს ხელში ჩაგდებას. ატრევსმა გაიგო თიესტეს განზრახვა და თავის სამეფოდან განდევნა. რამოდენიმე ხნის შემდეგ თიესტე მოელაპარაკა მასთან აღზრდილ ატრევსის ვაჟს, რათა მამის წინააღმდეგ აჯანყებულიყო. შეთქმულება გაიხსნა და ატრევსმა დამნაშავეები ჩამოაბრძო (არ იცოდა რომ მათ შორის მისი ვაჟიც იყო). ატრევსმა ასეთი სატყიელისათვის მკაცრად გადაუხადა ძმას: როდესაც მასთან თიესტე შესარიგებლად მივიდა, ატრევსმა მისი ვაჟების ზოგი აჭამა, აეროპე კი ზღვაში გადააგდო. ამისათვის ღმერთებმა ატრევსის მთელ შთამომავლობას სიღუბნით აარგუნეს. სამისნოს ბრძანებით ატრევსი გაქცეული თიესტეს საძებნელად წავიდა, მოგზაურობიას შეხვდა თიესტეს ქალიშვილ პელოპეიას, ვერ იცნო და ცოლად შეირთო. ამაზე ცოტა ადრე პელოპეია დაუცავშირდა უცნობ მამაცას, რომელიც სინამდვილეში მამამისი იყო, და მისგან ეყოლა ვაჟი ეგისტე. რამდენიმე წლის შემდეგ ატრევსმა უბრძანა ეგისტეს, თიესტე მოეკლა, მაგრამ თიესტემ ვაჟი იცნო და წარსულიც გაიხსენა. პელოპეიამ ამის გამო თავი მოიკლა, იმავე ხმლით ეგისტემ ატრევსი მოკლა. მითის სიუჟეტი გამოიყენეს სოფოკლემ, ევრიპიდემ, სენეკამ და სხვებმა.

ატრიბუტი, ლათ. (ლათ. attribuo-დან) ატრიბუტი მითოლოგიაში არის საფნობრივი ნიშანი, რომელიც ითვლებოდა ღმერთთა შეუცვლელ საკუთრებად. მაგ. ზევსის ატრიბუტებია: ელვა, კვერ-

თბი, არწივი, ქალღმერთი ნიკე და სხვა. პოსეიდონისა — სამკბილა, პერაკლესი — კომბალი და ლომის ტყავი. ზოგჯერ ატრიბუტები იყენენ დამოუკიდებელი ღვთაებანი ან ღმერთები, შემდეგ კი გახდნენ უმაღლეს ღვთაებათა თანამგზავრები. ნიკე-ზევსთან, სატირები — დიონისესთან და ა. შ. ატრიბუტები (დამახასიათებელია წმინდანებისთვისაც. მაგ. პეტრე გასაღებით, იაკობი კიბით, და სხვ. ჩვეულებრივ ატრიბუტები ხელს უწყობენ ზოგ შემთხვევაში გაუგებარი გამოსახულების თუ არსების გამოცნობას.

ატროპოსი, ბერძნ. (Ἀτροπις, ἡ) სიცოცხლის ძაფის მაკრატლით გადამჭრელი მოირა. ატროპოსი ქართულად დაუბრუნებელს ნიშნავს.

√ ატისი, ბერძნ. (Ἄτις -შიძ, ἡ) 1. ბუნების ფრიგიული ღვთაება, რომლის თაყვანისცემა დაკავშირებულია ღმერთთა დედის — რეა-კიბელას კულტთან. ატისი ფერია ნანას ჩაესახა ნუშის (ზოგი ვარიანტით ბროწეულის) ნაყოფისაგან. 2. ულამაზესი ყმაწვილი მწყემსი, კიბელას სატრფო. ერთ-ერთ ლიდურ თქმულებაში ნამბობია ნადირობის დროს ტახისაგან მიყენებული კრილობის გამო ატისის სიკვდილზე და მის კვლავ გაცოცხლებაზე ღმერთების მიერ. ფრიგიული თქმულების თანახმად კიბელამ ატისი ჭკუაზე შეშალა, მან თავი მოიკლა ხმლით. სიკვდილის მერე ატისი ფიჭვის ხედ იქცა. 204 წელს ჩვენს ერამდე ატისის კულტი გადადის რომში და თანდათან ხდება სახელმწიფოებრივი რელიგიის ნაწილად. ატისისათვის მიძღვნილი ზეიმები გრძელდებოდა 22-დან 27 მარტამდე. 25 მარტს იმართებოდა დიდი ცერემონიალი, რომელიც მწუხარებით იწყებოდა: ინთებოდა კაშკაშა სინათლეები, ქურუმი გამოაცხადებდა ღმერთის მკვდრეთით აღდგომას და მწუხარება მხიარული ცეკვათაშვით იცვლებოდა. (მდრ. ქრისტეს მკვდრეთით აღდგომა). 27 მარტს იმართებოდა ატისისა და კიბელას გამოსახულებათა მდინარეში განბანვა, საილუშლო წესების აგება (მისტერიები) და სხვა. ეზიარებოდნენ წმინდა ნაწილებს, (ატისის ხორცს—პურს და ატისის სისხლს — ღვინოს, მდრ. ზიარება). ატისის ქურუმებს გალები ეწოდებოდათ, ხოლო მათ უფროსს — არხიგალი.

აფარევისი, ბერძნ. (Ἀφαιρέσις, ἡ) 1. მესინის მეფე, იდასისა და ლინკეჰის მამა. 2. ერთ-ერთი ბერძენი მეთაური ტროის ომში.

აფროდიტისი, ბერძნ. (Ἀφροδιτία, ἡ) აფროდიტესადმი მიძღვნილი ზეიმი.

√ აფროდიტე, ბერძნ. (Ἀφροδιτή, ἡ) ყველაზე მეტად გავრცელებული მითის მიხედვით ზევსისა და ოკეანიდ დიონეს ქალიშვილი. ზოგი ვარიანტით აფროდიტე წარმოიშვა ზღვის ქაფისაგან, რომელიც

ურანოსის მოქრილი სასქესო ორგანოდან ჩამოდენილი, ზღვაში მოხვედრილი წვეთებიდან წარმოიქმნა. სხვადასხვა მითებიდან ჩანს, რომ თავიდან აფროდიტე ნაყოფიერების ღმერთქალი იყო. ოლიმპიური რელიგიის ჩამოყალიბების მერე აფროდიტე ზღვა სიყვარულისა და სილამაზის ღმერთქალი. V — IV სს. ფილოსოფოსები განარჩევდნენ ორგვარ აფროდიტეს — აფროდიტე პანდემოსს და აფროდიტე ურანიას. პირველი იყო უხეში, ხორციელი სიყვარულის, ზოლო მეორე — ციური სიყვარულის განსახიერება. პირველი უნერგავდა ადამიანებს სიძვისა და ხორციელი აღტკინების, ზოლო მეორე სათნოებისა და სიმპათიის გრძნობას. ზოგიერთი მონაცემები (აფროდიტეს ზღვის ღმერთ დიონესაგან წარმომავლობა, აფროდიტეს კულტის ძირითადად კუნძულებზე და ნავსადგურებში გავრცელება, მისი ეპითეტები: ნავთსადგურელი, კარგი ცურვის თვისების მომნიჭებელი, დაწყნარებული ზღვა და სხვა ამგვარი) გვაფიქრებინებენ, რომ აფროდიტე ზღვის, ნაოსნობის ღმერთქალადაც ითვლებოდა. აფროდიტეს კულტის მთავარი ადგილი იყო კუნძული კეპაროსი. ზოგი მითის მიხედვით თავდაპირველად აქ იჯამოჩნდა ზღვის ქათისაგან შობილი აფროდიტე. ამიტომაც აქ ააგეს საერთო-პერძნული მნიშვნელობის ტაძარი. აფროდიტეს კულტის მეორე მთავარი ცენტრი იყო კუნძული კითერა. აქედან მომდინარეობს აფროდიტეს საკულტო ზედმეტი სახელები კიპრიდა და კითერია. აფროდიტეს, როგორც ზღვის ღმერთს, ჭწირავდნენ დელფინს, ზოლო როგორც ნაყოფიერების ღმერთქალს — ბელურას, მტრედს, კურდღელს... ეს მიუთითებს ტოტემიზმის გადმონაშთებზე. ღმერთქალის მუდმივი ატრიბუტი იყო მისი სასწაულმოქმედი ქამარი. გასათხოვრად გამზადებული ქალიშვილები ხშირად უძღვნიდნენ აფროდიტეს მოქსოვილ ქამარს. ტაძრებში მცხოვრები აფროდიტეს ქურუმები ღმერთქალის სამსახურს ასრულებდნენ ფულის მიტანით. მითების თანახმად აფროდიტეს მხოლოდ არესისაგან ჰყავდა ხუთი შვილი: ჰარმონია, ეროსი, ანტეროსი, ფობე და დეიმოსი. (ორ უკანასკნელს არაფერი კავშირი ჰქონდათ აფროდიტესთან, მაგრამ როგორც არესის თანამგზავრებს, მიიჩნევდნენ მის ვაჟებად აფროდიტესაგან). ჰერმესისაგან ჰყავდა მხოლოდ ჰერმეფროდიტი. გმირ ანჭიზესაგან აფროდიტეს შეეძინა ენეასი. აფროდიტეს მუდმივი თანამგზავრები არიან: ჰორები, ქარიტები და მისი ვაჟი ფროსი.

სიყვარულისა და ნაყოფიერების ღმერთქალის კულტი ცნობილია მრავალ ქვეყანაში და ძირითადად დაკავშირებულია მეცხოველეობასა და მიწათმოქმედებასთან. აფროდიტეს კულტის ზოგიერთი ნიუანსი მოუთითებს მის აზიურ წარმოშობაზე. აფროდიტეს კულტი გავ-

რცელდა კუნძულ კვიპროსზე, მცირე აზიაში და ხმელთაშუა ზღვის რიგ კუნძულებზე. მოგვიანებით აფროდიტეს კულტი შედის მატერიკულ საბერძნეთშიც. ზოგი მოსაზრებით აფროდიტეს წინასახეობა იყო ფინიკიელი ასტარტე (იხ. ასტარტე). რომში აფროდიტეს კულტი ვენერასად შეუერთდა. ვენერა ითვლებოდა ცალქმრული სიყვარულის ღვთაებად დამისპატივსაცემად დაწესდა ქალთა ღვთაებად აღიარების თვეში. იმპერიის პერიოდში ვენერას კულტი განსაკუთრებით პოპულარული ხდება, რადგანაც მას ოფლიუსთა დინასტიის წინაპრად მიიჩნევდნენ. მითები აფროდიტეს შესახებ შემონახულია „ილიადასა“ და „ოდისეაში“, ჰომეროსის ჰიმნებსა და ჰესიოდეს „თეოგონიაში“. ანტიკურ ხელოვნებაში აფროდიტე გამოისახებოდა სრულ და ლამაზ ქალად.

✓ აფსირტოსი, ბერძნ. (Ἀψυρτος, ბ) კოლხეთის მეფის აიეტი-სა და ასტეროდეს ვაჟი, მედეას ძმა, იასონთან ერთად გაქცეულმა მედეამ თან წაიყვანა იგი. როდესაც არგონავტებს აიეტი დაედევნა, მათ მოკლეს აფსირტოსი, ნაწილებად დაჰრეს და ზღვაში გადააგდეს. ღრმად დამწუხრებულმა აიეტმა დაიწყო შვილის ნაწილების შეგროვება და ამასობაში ჩამორჩა ლტოლვილებს. მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით აფსირტოსი აიეტის სასახლეშივე დაკლეს. ზოგი გადმოცემების თანახმად იგი ამ პერიოდში ჯერ კიდევ ძუძუმწოვარა იყო.

აქატე, ლათ. (Achates) ენეასის მეგობარი და თანამგზავრი. ვადატანითი მნიშვნელობით ნიშნავს ნამდვილ, თავგადადებულ ამბანავსა და მეგობარს.

აქელოიდები, ბერძნ. (Ἀχελαιῖδες, აქ) ნაიადები, აქელოოსის ქალიშვილები.

✓ აქელოოსი, ბერძნ. (Ἀχελῷος, ბ) მდინარის ღვთაება, ოკეანოსის ვაჟი, რომელსაც შეეძლო მიეღო სასურველი სახე. მაგალითად ჰერაკლესთან ბრძოლის დროს იგი ხარად იქცა. ამ ხარს ჰერაკლემ რქა მოტეხა და ეს რქა აქელოოსის ქალიშვილებმა — ნაიადებმა სიუხვის რქად აქციეს. ჰერაკლესაგან ძლეული აქელოოსი მდინარეში დაიშალა, რომელსაც შემდეგ მისი სახელი ეწოდა. ზოგჯერ აქელოოსს სირინოზების მამად მიიჩნევდნენ. აქელოოსი გამოისახებოდა წვერიანი, პირგადებული მოხუცის სახით.

აქერონტი, ბერძნ. (Ἀχέρων-οὐτα, ბ) მიწისქვეშა სამეფოს (ჰადესის) მდინარე, მისი შენაკადებია პირიფლეგეთონი და ცოკტი.

✓ აქილეესი, ბერძნ. (Ἀχιλλεύς, ბ) ტროის ომის გმირი. ფთი-აში მცხოვრებ მირმიდონების მეფე — პელევსისა და ზღვის ღმერთ-ქალ თეტიდას ვაჟი. იმისათვის, რომ აქილეესი უცვადაც გაეხადა,

თეტიდა ღღისით ავბროსიაში აბანავებდა, ღამ-ღამობით კი ცეცხლის ალით რუჯავდა. ერთხელ ეს შენიშნა პელევსმა და შეშინებულმა ბავშვი ცეცხლიდან გამოაყვანინა. ამის გამო თეტიდამ პელევსი მიატოვა. სხვა მითის მიხედვით თეტიდა აქილევსს ბანდა სტიქსის წყლით, რის გამოც არავითარ იარაღს არ შეეძლო მისი სხეულის დაზიანება. ცეცხლის აღისაგან თუ სტიქსის წყლისაგან შეუხებელი რჩებოდა ბავშვის მხოლოდ ერთი ქუსლი, რომელზეც ხელი ეკიდა თეტიდას (ეს ადგილი იყო აქილევსის სუსტი ადგილი). თეტიდას წასვლის შემდეგ პელევსმა აქილევსი კენტავრ ქირონს მისცა აღსაზრდელად. ქირონი აქილევსს ლომებისა და გარეული ტახების შიგნით კვებავდა. მან აქილევსს ექიმობა და სხვა საუცხოო ხელოვნებანი ასწავლა. მოხუცმა ფენიქსმა კი ღამაში მეტყველება და ომის ხელოვნება.

6 წლის აქილევსი ხოცავდა ლომებსა და ველურ ტახებს. სირბილში ჯობნადა შველს. იზრდებოდა თავის მეგობარ პატროკლესთან ერთად. როდესაც აქილევსს უთხრეს, ზანგრძლივი და უსახელო სიცოცხლე ერჩია თუ მოკლე და სახელოვანი, აქილევსმა ეს უკანასკნელი აირჩია. აქილევსი სიამოვნებით დათანხმდა ტროის ომში მონაწილეობას, როდესაც მასთან ამის თაობაზე ნესტორი და ოდისეისი მივიდნენ. თავის მასწავლებელ ფენიქსთან, პატროკლესა და მირმიდონელ მხედრებთან ერთად 50 გემით აქილევსი ტროის მისადგომებისაკენ გაემართა. აქილევსის ტროის ომში მონაწილეობას სხვადასხვაგვარად გადმოაცემენ ჰომეროსის შემდეგდროინდელი ლეგენდებიც და მწერლებიც. ერთი თქმულების თანახმად წინასწარ მეტყველმა კალქანტმა იწინასწარმეტყველა, რომ მხოლოდ აქილევსის დახმარებით შესძლებდნენ ბერძნები ტროის აღებას, მაგრამ ამ ომში თვით აქილევსი დაიღუპებო. ამ უბედურების თავიდან აცილების მიზნით თეტიდამ აქილევსი ქალის ტანსაცმელში გამოაწყო და კუნძულ სკიროსზე დამალა. აქ აქილევსი იმალებოდა მეფე ლიკოპედეს ქალიშვილებთან. აქედან ერთ-ერთთან, დეიდამიათან მან რომანი გააბა და შეეძინა ნეობტოლემოსი. როდესაც ოდისეისმა, ფენიქსმა და ნესტორმა აქილევსის ადგილამყოფელი გაიგეს, მას ვაჭრების სახით ესტუმრნენ. როდესაც ვაჭრებმა საქონელი გაშალეს, მეფის ყველა ქალიშვილმა მშვიდად ჩაუარა ძვირფას ფარ-ხმალს, აქილევსი კი გასასინჯად წაეტანა. ამ საქციელით მან თავისი თავი გათქვა და იძულებული გახდა გაყოლოდა სტუმრებს ტროის ომში.

ჰომეროსის პოემებში მოთხრობილია აქილევსის წარმატებებზე ტროის ალყის დროს. ომის დაწყებიდან ათი წლის შემდეგ აქილევსი წაეჩხუბა აგამემნონს და უარი განაცხადა ომის გაგრძელებაზე. ამის

მიზეზი გახდა ტყვე ქალი ბრისეიდა, რომელიც აგამემნონმა აქილევსს წაართვა. აქილევსის წასვლით გათავამებულმა ტროელებმა ბერძნები სასტიკად დაამარცხეს. მასწინ აქილევსის მეგობარმა პატროკლემ, აქილევსის თანხმობით, აიღო ხელში იარაღი ტროელების წინააღმდეგ. მან ბერძნების სასარგებლოდ შეაბრუნა ომის ბედი, მაგრამ თვით მალე დაიღუპა ჰექტორის ხელით. მეგობრის სიკვდილით შეშფოთებული აქილევსი ფიცს დებს, რომ სამაგიეროს გადაუხდის ჰექტორს. თეტიდას თხოვნით მას ჰეფესტომ გამოუქცედა ახალი იარაღი, მათ შორის საუკეთესო, შემდეგ საყოველთაოდ ცნობილი ფარი. აქილევსმა დაამარცხა ტროელები და მოკლა ჰექტორიც. ჰექტორის გვამი გამოაბა ეტლს და პატროკლეს ცხედრის ირგვლივ ათრია. ჰექტორის გვამის გამოსასყიდად აქილევსთან მივიდა ჰექტორის მამა პრიამოსი. იგი შეევედრა აქილევსს, მიეცა მისთვის საკუთარი შვილის გვამი. აქილევსმა შეისპინა მოხუცის ვედრება და ჰექტორის გვამი გაატანა. ჰექტორის გვამის დაწვის ცერემონილით მთავრდება „ილიადა“.

ზოგი მითის მიხედვით აქილევსი, წინასწარმეტყველების თანახმად, მართლაც ტროის ომში დაიღუპა ჯერ კიდევ ქალაქის დაცემამდე. (ერთი ვარიანტის მიხედვით აქილევსი მოკლა პარიზმა, რომლას ისარი აპოლონმა წარმართა აქილევსის ქუსლისაკენ, რომელიც მისი ერთადერთი სასიკვდილო ადგილი იყო). ჰომეროსის მიხედვით აქილევსი საიქიოში მკვდართა მეუფე გახდა. ერთი მითის მიხედვით მკვდარი შვილი თეტიდამ კუნძულ ლევკოსზე წაიღო, გააცოცხლა და იფიგენიაზე (ზოგი ვარიანტით მედეაზე) დააქორწინა.

აქილევსის კულტი იგავრცელებული იყო ელიადაში, სპარტაში, ოლივიაში და სხვა ქალაქებში. აქილევსის სახე ნათლადაა მოცემული „ილიადაში“. მან არ იცის საზღვარი არც რიჩხვანში და არც მწუხარებაში. ამავე დროს იგი კეთილი და ღიბსულოვანია მტრებთანაც კი და საიმედო მეგობრობაში. საფიქრებელია, აქილევსზე თქმულება იყოს რომელიმე ისტორიული პიროვნების რეალური თავგადასავალი. ამ ეჭვს აძლიერებს ისიც, რომ მიკენის წარწერებში (II ათასწლეული ჩვენს ერამდე) ამოკითხულია სახელი აქილევსი. აქილევსის სახემ შთააგონა ანტიკური ხანის მრავალი ხელოვანი. უდიდესი პოპულარობით სარგებლობს პარიზში დაცული აქილევსის ქანდაკება. მას ბევრი არესისად მიიჩნევს. აქილევსის საუკეთესო ქანდაკება ინახება ერმიტაჟშიც. მხატვრულ ლიტერატურაში აქილევსის სახე ჰომეროსის გარდა მოგვცა ევრიპიდემ, ვერგილიუსმა, ოვიდიუსმა და სხვებმა.

აქილევის ფარი, ბერძნ. თუტიდას თხოვნით ჰეფესტოს მიერ აქილევისათვის გამოქედილი საუცხოო ფარი, რომელიც აღწერილია „ილიადას“ XVIII სიმღერაში. გადატანითი მნიშვნელობით აქილევის ფარი ნიშნავს ხელოვნების შედეგს.

აქილევის ქუსლი, ბერძნ. აქილევის ერთადერთი სუსტი ადგილი, საიდანაც შეიძლებოდა მისი სხეულის დაზიანება. გადატანითი მნიშვნელობით აქილევის ქუსლი ნიშნავს პიროვნების, მოძღვრების, ამა თუ იმ საქმის სუსტ წერტილს, სუსტ მხარეს.

აქსიოქე, ბერძნ. (Ἀξιόχῃ, ἥ) ფერია. პელოპის საყვარელი.

აქტეონი || აკტეონი, ბერძნ. (Ἀκταίων, ὁ) არისტეოსისა და ავტონოეს ვაჟი, მითოური მონადირე. ერთხელ, ნადირობისას, აქტეონმა დაინახა მობანავე შიშველი არტემიდე. ამის გამო განრისხებულმა ღმერთქალმა აქტეონი შვლად აქცია და თავისივე ძაღლებს დააგლეჯინა. ევრიპიდეს მიხედვით არტემიდეს რისხვა ამ ამბავმა კი არ გამოიწვია, არამედ აქტეონის მკვებარობამ, თითქოს და არტემიდეზე უცეთესი მონადირე ვარო.

აქტორი || აკტორი, ბერძნ. (Ἀκτωρ - ὁρις, ὁ) იტალიელი მეომარი, მოკლა ტურნუსმა და ხშირად ამაყობდა მისაგან წამოღებულ იარაღით. ძველ იტალიაში არსებობდა გამოთქმა: „აქტორის იარაღის მოპოვება“, რაც ნიშნავდა სხვისი წარმატებისა და გამარჯვების თავისთვის მიწერასა და ამით სიამაყეს. მითებში აქტორი მოხსენიებულია აგრეთვე ფორბანტის ვაჟად, მილონის ქმრად.

— ბ —

ბაიტილოსი, ბერძნ. (Βαΐτυλος, ὁ) წმინდა ქვა, რომელიც ძველ საბერძნეთში გარკვეულ დღეებში თვალსაჩინო ადგილას გამოჰქონდათ, სხვა დროს კი ინახავდნენ როგორც თილისმას. ბაიტილოსად ხშირად მეტეორებს მიიჩნევდნენ. ყველაზე მეტად ცნობილი ბაიტილოსი ინახებოდა დელფოში, აპოლონის ტაძრის მახლობლად. მას ყოველდღიურად რთავდნენ და სურნელოვან ზეთს ჟუსვამდნენ. ბერძნების წარმოდგენით ეს სწორედ ის ქვა იყო, რომელიც კრონოსმა ზევსის ნაცვლად ჩაყლაპა და შემდეგ ჩანაყლაპ შვილებთან ერთად ზევსის დაძალებით წამოანთხია. ასეთივე ქვა, მეტეორიტი,

უძველეს ღროში ციდან ჩამოვარდნილი, ღღესაც ინახება მექაში: კრუმორწმუნეები თვლიან, რომ ეს ქვა არის ციდან ღმერთისაგან ადამიანებისათვის ჩამოვლებული ნივთი. იგი უწმინდეს საგნად ითვლება მთელ მაჰმადიანურ სამყაროში.

ბაკიდი, (Βάκις -შიც, ბ) ბეოტიელი წინასწარმეტყველი, რომელსაც მიიჩნევდნენ წინასწარმეტყველებათა კრებულის შემდგენლად. მოგვიანებით ბაკიდი წინასწარმეტყველთა საზოგადო სახელი გახდა.

✓ ბაკხოტი, ბერძნ. (Βάχχις, ბ) იხ. ბახუსი.

ბასარა, ბერძნ. (Βασάρα, ἦ) 1. ლილიასა და თრაკიაში ბაკბელთა გრძელი ჩასაცმელი, ითვლებოდა ლიდიელი ღვთაების — ბასარას ტანისამოსად. 2. ზოგიერთი მითის მიხედვით ბასარა ღიონისეს ძიძაა.

ბასილეია, ბერძნ. (Βασίλεια, ἦ) 1. მეფის ბელისუფლების განსახიერება ძველ საბერძნეთში. ზევსის ქალიშვილი, მისი ელვის მცველი. მშვიდობის დამცველი. მეფე ქალის ფოლკლორული სახე. 2. ურანოსის ქალიშვილი, ტიტანებისა და რეას და.

ბატოტი, ბერძნ. (Βάτος, ბ) კირენეს სამეფოს დამაარსებელი.

ბაუბო, ბერძნ. (Βαυβώ, ბ) ელევსინური თქმულების მიხედვით ქალი, რომელმაც გულითადად მიიღო ქალიშვილის საძებნელად მის სამეფოში მოხვედრილი დემეტრე (ვარიანტით დემეტრეს ძიძა). გვიანდელი პითების მიხედვით ბაუბო მძვინვარე კუდიანი ქალი, ჰეკატეს თანამგზავრი და თანამოსაქმეა.

✓ ბახუსი, ბერძნ. (Βάχχις, ბ) ღვინისა და ლოთობის ღმერთი ძველ საბერძნეთში (იხ. ღიონისე). ბახუსს ამჟამად ალკოჰოლს, ყოველგვარ მათრობელ სასმელს უწოდებენ. გადატანითი მნიშვნელობით ნაბახუსარი ნაღვინებ, ნაჭეიფარ ადამიანს ეწოდება. ქართულში დამკვიდრებული სახელწოდება ბახუსი ლათინური Bacchus-იდანაა.

ბებრიკები, ბერძნ. (Βέβρυχες, οι) (იხ. ამიკოსი, არგონავტები). ნახევრადმითური ტომი.

ბელეროფონტი, ბერძნ. (Βελλεροφών -φώντος, ბ) კორინთელი გმირი, კორინთოს მეფე — გლავკოსის ვაჟი, სიზიფოსის შვი-

ლიშვილი. მისი ნამდვილი სახელი ჰიპონეესი იყო... ლეგენდის მიხედვით ბელეროფონტი მის შემდეგ დაერქვა, რაც კორინთელი ბელერეესი მოკლა. (ბელეროფონტი ქართულად ბელერეესის მკვლელს ნიშნავს). მკვლელობის შემდეგ ბელეროფონტი მეფე პროიტოსთან გაიქცა არგოსში: პროიტოსის ცოლს შეუყვარდა ბელეროფონტი მაგრამ როცა მისაგან თანაგრძნობა ვერ მიიღო, ცილი დასწამა, თითქოს იგი ძალით ცდილობდა მის გაუპატიურებას. ასეთი საქციელისათვის პროიტოსმა ბელეროფონტს შურისძიების მიზნით ლიკიის მეფე იობატესთან წერილი გაატანა, რომელშიც ეწერა, რომ მისვლისთანავე მოეკლათ წერილის მიმტანი. იობატესმა სტუმარს რამოდენიმე ძნელადშესასრულებელი, თითქმის შეუძლებელი საქმე დაავალა, რათა მისი შესრულების დროს დაღუპულიყო, მაგრამ ფშირმა ყოველი მისი დავალება საცხებითა და უვნებლად შეასრულა. ფრთოსანი ცხენის — პეგასის დახმარებით მან შეძლო მოეკლა სამსახოვანი ცეცხლის მფრქვეველი ქიმერა. მანვე დაამარცხა ლიკიელი მეომრები: ასეთი წარმატებებისა და ვაჟკაცობისათვის მეფე იობატესმა ბელეროფონტი არათუ დასაჯა, არამედ თანამშრომელად გაიხადა და თავისი ქალიშვილი ცოლად მისცა. მისი ქალისაგან ბელეროფონტს შეეძინა შვილები: ისანდრე, ჰიპოლოქე და ლაოლაშია. გაამაყებულმა ბელეროფონტმა მოისურვა ფრთოსანი პეგასით ოლიმპოზე ასულიყო, რისთვისაც მან ღმერთების რისხვა დაიმსახურა. ზევსმა იგი ოლიმპოს მწვერვლიდან გადმოაგდო; მასთან ერთად დაისაჯნენ მისი შვილებიც. ოლიმპოდან ჩამოგდების შემდეგ ბელეროფონტი ღახებირდა და ღაბრმავდა. მითში ასახულია წინაბერძნული ზღაპრის ელემენტები, რომელიც მზის ღმერთის შესახებ არსებულ ლეგენდას უფრო წააგავს. კორინთოში არსებობდა ბელეროფონტის კულტი. მითი გამოიყენეს სოფოკლემ, ევრიპიდემ. ევრიპიდეს მიხედვით ბელეროფონტმა სამაგიერო მიუზღო ცილის დამწამებელს — იგი ფრთოსან პეგასზე შემოიხუცა და იქიდან ზღვაში გადაავდო.

➤ ბ ე ლ ო ნ ა, ლათ. (Bellona) იტალიაში მიღებულია როგორც ომის ღმერთქალი, მარსის მეუღლე (ზოგი ვარიანტით მისი ძიძა, ზოგით, და). ბელონას ტაძარში ღებულობდნენ ძლევაშოსილ მეთაურებს, უცხოელ ელჩებს და სხვა პატივსაცემ ადამიანებს. ტაძართან ახლოს იდგა სვეტი, რომელზეც ფეციალი ომის დაწყების ნიშნად ზემოდან ხმალს გადააგდებდა ხოლმე. მცირე აზიაში, პონტოსა და თრაკიაში ბელონა მთვარის ღმერთად მიაჩნდათ. ბელონას კულტი რომში მხოლოდ მითრიდატეს ლაშქრობის შემდეგ გადავიდა. ბელონას ქურუმებს ბელონარეოსები ეწოდებოდათ, ისინი შავ ჩაჩებსა და შავ ტან-

საცმელს ატარებდნენ. ბელონა გამოისახებოდა გრძელ ტანსაცმელში გამოწყობილ ქალად ხმლით, მახვილით, ფართა და ჩირაღდნით ხელში. თანამედროვე გაგებით ბელონასადმი სამსახური სამხედრო სამსახურს ნიშნავს, ბელონას შვილებს მეომრებს უწოდებენ.

ბ ე ლ ო ნ ა რ ი ე ბ ი, ლათ. ბელონასადმი მიძღვნილი ზეიმები.

ბ ე ლ ო ს ი, ბერძნ. (Βῆλος, ბ) ეგვიპტის მითიური მეფე, ლი-
მონისა და პოსეიდონის ვაჟი. აგენორის ძმა, დანაოსისა და ეგვიპტო-
სის მამა. ასირიულ-ბაბილონური ღვთაება. მისი კულტი საბერძნეთ-
ში შედარებით გვიან გადავიდა.

ბ ე ნ დ ი დ ი, ბერძნ. (Βενδίδης, ზ) ფრიგიული ღვთაების
ბერძნული სახელწოდება. იგი მთვარის ღვთაებად ითვლებოდა და
ატიკაში ადრევე გააიგივეს არტემიდესთან. ზოგმა მითმა იგი ჰეკატეს-
თან, ზოგმა პერსეფონესთან გააიგივა. მის პატივსაცემად ათენში ყო-
ველწლიურად იმართებოდა დღესასწაულები. ამ დღესასწაულის
დროს მართავდნენ ჯირითს. ამხედრებული გმირები ათენიდან პირე-
ოსისაკენ მიემართებოდნენ, სადაც მდებარეობდა ბენდიდის ტაძარი.
შეჯიბრში გამარჯვებულები სხვადასხვა სახის ჯილდოს ღებუ-
ლობდნენ.

ბ ი ა, ბერძნ. (βίᾱ, ზ — ძალა, დაძალება). ძალისა და შესაძ-
ლებლობის განსახიერება ძველ საბერძნეთში, პალანტისა და სტიქსეს
ქალიშვილი, ნიკეს და. „გიგანტომახიაში“. ბია ღმერთების მხარეზე
იბრძოდა. ბია იყო ზევსის ნება-სურვილის შემსრულებელი. სწორედ
ზევსის ბრძანებით მიაჯაჭვა მან პრომეთე კლდეზე კავკასიაში და
გულ-ღვიძლის საჭიჯნად ყვავ-ყორანი მიუჩინა. მითი გამოიყენა სო-
ფოკლემ ტრაგედია „მიჯაჭვეულ პრომეთეში“.

ბ ი ა ნ ტ ი, ბერძნ. (Βίαντος, ბ) მელამპოდის ძმა. ბიანტს
შეუყვარდა პილოსის მეფის — ნელეესის ქალიშვილი პირო. ნელეე-
სის ბრძანების თანახმად პიროს ქმარი გახდებოდა მხოლოდ ის, ვინც
თესალიელი იფიკლეს საუკეთესო ხარებს მოგვრიდა. ბიანტს ამ საქ-
მეში დახმარებია მისი ძმა — წინასწარმეტყველი მელამპოდი. იგი
თვით გაემგზავრა ხარების მოსაპარავად, მაგრამ პატრონმა შეიპყ-
რო და საკანში გამოკეტა. მელამპოდს სიკვდილი მოელოდა, მაგრამ
იგი იხანა მისმა წინასწარმეტყველებამ. მან უწინასწარმეტყველა
იფიკლეს, რომ მისი სახლი დაინგროდა. რადგანაც მისი წინასწარ-
მეტყველება ახდა, ამიტომ იფიკლემ იგი გაათავისუფლა და ხარე-
ზიც მისცა. როდესაც ბიანტმა ხარები მიიღო, სასწრაფოდ ნელეესს
მიჰგვარა. ნელეესმაც პირობა არ დაარღვია და პირო ცოლად მისცა.

ბ ი ბ ლ ი დ ა, ბერძნ. (Βυβλίδ -ιδος, ἥ) მილეტოსის ქალიშვილი, რომელიც შემდეგ წყაროდ გადაიქცა.

ბ ი თ ე ნ ი ს ი, ბერძნ. (Βιθυνίς -ιδος, ἥ) ამიკოსის დედა.

ბ ი ძ ა ნ ტ ი, ბერძნ. (Βύζας -αυτος, ὁ) პოსეიდონის ვაჟიშვილი. ბიზანტიის მითიური დამაარსებელი.

↓ ბ ო ნ ა დ ე ა, ლათ. (Bona dea — კეთილი ღმერთქალი). ნაყოფიერებისა და ქალთა მფარველი იტალიური ღვთაება. ბონა დეას კულტი შემდეგ მაიასა და ფაუნას კულტს შეუერთდა. მის პატივსაცემად იტალიაში ყოველწლიურად ორი დღესასწაული იმართებოდა: პირველ მაისს ზეიმობდნენ ავენტინუსზე მდებარე ტაძარში, ხოლო დეკემბრის დასაწყისში — კონსულის სახლში. ზეიმის მთავარი მონაწილეები იყვნენ ე. წ. ვესტალები, რომელთაც ხელმძღვანელობდა თვით კონსულის მეუღლე. მამაკაცებს ზეიმზე მისვლა სასტიკად ეკრძალებოდათ. ბონა დეას ტაძარი იდგა ავენტინუსის ბორცვზე.

ბ ო ნ უ ს ე ვ ე ნ ტ უ ს ი, ლათ. (Bonus eventus) მოსავლისა და მინდვრის ნაყოფიერების ღვთაება ძველ იტალიაში. შემდეგში იგი წარმატებისა და სარფიანი შემოსავლის ღვთაებად იქცა. ზოგჯერ მას ტრიპტოლემოსთანაც აიგივებდნენ. გამოისახებოდა ეტლში მჯდომარე ვაჟკაცად. ეტლში შებმული იყვნენ დრაკონები. მას მარჯვენა ხელში ეჭირა სამსხვერპლო ჭურჭელი, ხოლო მარცხენაში—სიუხვის რქა და პურის თავთავი.

ბ ო რ ე ა დ ე ბ ი, ბერძნ. (Βορέαι, οι) ბორეასისა და ორიითას ფრთოსანი ვაჟები, ძეთოსი და კალაისი, არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილენი. ბორეადებმა გაათავისუფლეს თავიანთი დის ქმარი, ბრმა ფინევსი ჰარპიებისაგან. გვიანდელი მითების მიხედვით ბორეადები დახოცა ჰერაკლემ იმიტომ, რომ მათ ურჩიეს არგონავტებს მიეტოვებინათ ჰილასის საძებნელად წასული ჰერაკლე.

↓ ბ ო რ ე ა ს ი, ბერძნ. (Βορέας, დორ. Βορρεάς, ὁ) ასტრევსისა და ეოსის ვაჟი, ჩრდილოეთის ქარის ღვთაება. ზეფიროსის, ებროსისა და ნოტოსის ძმა. ბორეასის სამფლობელოდ ითვლებოდა სალმიდესი (თრაკიაში). ლეგენდის თანახმად ბორეასმა ცოლად შეირთო ათენის მეფის ერისთონიოსის ქალიშვილი, რის გამოც მას ხშირად ათენელთა სიძესაც უწოდებენ ხოლმე. კუნძულ ევბეასთან ბერძნების მიერ სპარსეთის ფლოტის დამარცხების შემდეგ, ბორეასს სამლოცველო-ტაძარი აუგეს. ბორეასი გამოისახებოდა მფრინავ ვაჟკაცად უზარმაზარი ფრთებით. ბორეასი, იგივე იტალიური ბორა, გადატანით ეწოდება ცივ, სუსხიან ქარს. (შდრ. ქართ. ბორიო, ბორიაცი).

ბ რ ა ნ ხ ო ს ი, ბერძნ. (Βράγχιος, ὁ) აპოლონის საყვარელი პი-

როგნება, წინასწარმეტყველების ნიჭით დაჯილდოებული. გადმოცემის თანახმად მან დიდებულ აპოლონის სამლოცველო-ტაძარი ააგო. მისაგან აგებული ტაძარი და სამისნო ისტორიულ პერიოდში მეორე ადგილზე იდგა თავისი მნიშვნელობით, დელფოს სამისნოს შემდეგ. სამისნოს ქურობები თავიანთ თავს ბრანხოსის შთამომავლებად თვლიდნენ.

ბ რ ი ა რ ე ო ს ი, ბერძნ. (Βραχάνας, ბ) ერთ-ერთი ჰეკატონხეიროსის (ასხელიანის) ზედმეტი სახელი. ასხელიანი ბუმბერაზის სახე ხშირად გვხვდება ბერძნულ მითოლოგიაში.

ბ რ ი ს ე ვ ს ი, ბერძნ. (Βρίσης || Βρισης, ბ) ლელეგთა მეფე. ბრისეიდას მამა.

ბ რ ი ს ე ი დ ა, ბერძნ. (Βρισηΐς -იმიჲ, ჯ) ბრისევსის ქალიშვილი. ბრისევსის ქალაქის დანგრევისა და ქმრის სიკვდილის შემდეგ ბრისეიდა ტყვედ ჩაუვარდა აქილევესსა და მის მეომრებს. აქილევესს აგამემნონმა წაართვა ბრისეიდა. სწორედ ეს გახდა აქილევესის აგამემნონთან წაჩხუბების, ე. წ. „აქილევესის რისხვის“ მიზეზი, აგამემნონმა აქილევესს ხელუხლებლად დაუბრუნა ბრისეიდა.

ბ რ ი ტ ო მ ა რ ტ ი ს ი, ბერძნ. (Βριτόμαρτις, ჯ) მონადირეთა, მეთევზეთა და მეზღვაურთა მფარველი ღმერთქალი კრეტაზე. ზოგიერთი მითის მიხედვით ფერია, ზევსის ასული, არტემიდეს თანამგზავრი. ბრიტომარტის დაედევნა სიყვარულით აღგზნებული კრეტის მეფე მინოსი. ბრიტომარტისი შეურაცხყოფის თავიდან აცილების მიზნით კლდის ქიმიდან ზღვაში გადავარდა, მაგრამ მეთევზეებმა ბადით დაიჭირეს და სიკვდილს გადაარჩინეს; (აქედანაა მისი მეორე სახელი — ღიქტინა *Ἰχθυον* ბადე) კრეტიდან ბრიტომარტისის კულტი სპარტაში გადავიდა. მისი კულტი გავრცელდა აგრეთვე კუნძულ ეგინაზე და ხმელთაშუა ზღვის სხვა მრავალ კუნძულზე. ბოლოს ბრიტომარტისი გააიგივეს არტემიდესთან. ამის გამო იგი მთვარის ღმერთადაც ითვლებოდა. ბრიტომარტისის ზღვისაქენ გაქცევა და მისი მეთევზეთაგან გადაარჩენის მითი დაკავშირებულია მთვარის გავსებისა და გაღების მოვლენასთან. ბრიტომარტისის გამოსახულებანი ძირითადად მონეტებზეა შემორჩენილი. იგი გამოწყობილია მოკლე სანადირო ქიტონში, თავზე გვირგვინი ადგას და ხელში ჩირალდანი უჭირავს.

ბ რ ო მ ი ო ს ი, ბერძნ. (Βρόμιος, ბ) დიონისეს ერთ-ერთი სახელი.

ბ უ ს ი რ ი ს ი, ბერძნ. (Βούσιρις -იმიჲ, ბ) ეგვიპტის მეფე. პოსეიდონისა და ლისიანასეს ვაჟიშვილი (ზოგი ვარიანტით ეგვიპტო-

სის ვაჟი), როდესაც ქვეყანა ათწლოვანმა გვალვამ შეაწუხა და განადგურების პირას მიიყვანა, კრეტელმა მისანმა ფრასეოსმა იწინასწარმეტყველა, რომ გვალვას ბოლო მოეღებოდა მხოლოდ მაშინ, თუ ზევსს ყოველწლიურად ერთ უცხოტომელს შესწირავდნენ. ბუსირისმა პირველი თვით ფრასეოსი შესწირა ღმერთს. შემდეგ ბუსირისი სამსხვერპლოსთან კლავდა ყველა უცხოს, ვინც კი ეგვიპტეში მივიდოდა. ერთხელ ეგვიპტეში მოხვდა ჰერაკლე და მასაც სხვებისავე სამსხვერპლოზე დაკვლა დაუპირეს, მაგრამ როცა სამსხვერპლოზე წაიყვანეს, გზაში თავი გაითავისუფლა და მოკლა თვით ბუსირისი და მისი ვაჟიც. მითში ასახულია ძველ დროში ადამიანის მსხვერპლად შეწირვის ჩვეულება. მითი მრავალგზის აისახა ხელოვნებაში.

ბუტესი, ბერძნ. (Βούτης, ბ) 1. თრაკიელი ბორეასის ვაჟი. ძმისაგან განდევნილი ბუტესი კუნძულ სტრონგილოსზე (ან ნაქსოსზე) დასახლდა. დიონისეს დღესასწაულზე მან მოიტაცა ერთ-ერთი ბაკხელთაგანი, რითაც ღმერთებს აწყენინა და ამისათვის უგონობით დასაჯეს. გონებაარეული ბუტესი ქაში ჩავარდა. 2. მეფე პანდიონოსის ვაჟი, ერეხთევსის ძმა. ბუტიდ ქურუმთა გვარის მითიური წინაპარი, ათენასა და პოსეიდონის ქურუმი. 3. არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილე. სირინოზების სიმღერით მოხიბლული მათ კუნძულამდე მისვლას მიზნით იგი პირველი გადახტა ზღვაში. ბუტესი დახრჩობას აფროდიტემ გადაარჩინა, ლილიბოსში (იტალია) წაიყვანა და საყვარლად გაიხადა. აფროდიტეს და ბუტესს შეეძინათ ვაჟი ერიქსი.

ბუტო, ბერძნ. (Βούτω, -ბუჯ ჯ) ეგვიპტელი ღმერთქალი, ოსირისისა და ისიდას შვილების ძიძა. ბუტოს თანამოსახელე ქალაქში (ქვემო ეგვიპტე) არსებობდა ბუტოს კულტი.

— 3 —

გალანთია, ბერძნ. (Γαλανθιά, ჯ) ალკმენეს მსახური ან მეგობარი. პროიტოსის ქალიშვილი. როდესაც ალკმენეს ჰერაკლე უნდა ეშვა, ჰერა ხელს უშლიდა მშობიარობას. მაშინ ალკმენეს დიდად მოყვარულმა და თაყვანისმცემელმა მსახურმა თუ მეგობარმა ღმერთქალი ჰერა მოატყუა, თითქოს ალკმენეს უკვე მოეშობიარებინა. მოტყუებისათვის განრისხებულმა ჰერამ გალანთია სინდიოთაღად აქცია.

✓ **გალატეა, ბერძნ.** (Γαλατεία, ჯ) ერთ-ერთი ნერეიდთაგანი,

წყნარი და მოკამკამე ზღვის განსახიერება. გალატეას სიყვარულისათვის პოლიფემოსმა ლოდის სროლით მოჰკლა თავისი მეტოქე აკიდი აკიდის სისხლი იქცა მდინარედ და მის სატრფოს, ზღვას შეუერთდა.

2. პიგმალიონის სატრფო.

გ ა ლ ა ქ ს ა ვ რ ე, ბერძნ. (Γαλαξάρη, ἡ) ერთ-ერთი ოკეანიდი.

გ ა ლ ა ქ ს ი ო ნ ი, ბერძნ. (Γαλαΐων, τὸ) აპოლონის ტაძარი ბეოტიაში.

გ ა ლ ე ნ ე, ბერძნ. (Γαλήνη, ἡ) ერთ-ერთი ნერეიდთაგანი.

გ ა ლ ი ა, ბერძნ. (Γαλλία, ἡ) ტელხინების და, რომელმაც შეიყვარა პოსეიდონი და დაბადა ფერია როდა.

გ ა ლ ო ს ი, ბერძნ. (Γάλλος, ὁ) კიბელას ქურუმი.

გ ა მ ე ლ ი ა, ბერძნ. (Γαμηλία, ἡ) ჰერას ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი, მომდინარეობს ბერძნული γαμέω -დან (ცოლს ვირთავ) (იხ. ჰერა).

✓ გ ა ნ ი მ ე დ ე, ბერძნ. (Γανυμήδης, ὁ) დარდანის მეფის — ტროისის ვაჟი. არაჩვეულებრივი სილამაზის გამო მოიტაცეს ღმერთებმა და ოლიმპოზე წაიყვანეს. აქ იგი ზევსმა თავის საყვარლად და მერიქიფედ გაიხადა.

განიმედე გამოისახებოდა ულამაზეს ყმაწვილად, რომელსაც ხელში ხშირად ღვინით სავსე თასი ეჭირა. განიმედეს მოტაცების სიუჟეტი მრავალმა ხელოვანმა გამოიყენა. მათ შორის: მიქელ-ანჯელომ, ტიციანმა, რემბრანდტმა და სხვამ.

✓ გ ა ნ ხ ე თ ქ ი ლ ე ბ ი ს ვ ა შ ლ ი. ბერძნ. გადატანილი მნიშვნელობით დავის, კამათის, ჩხუბის მიზეზი. გამოთქმა დაკავშირებულია განხეთქილების ღმერთქალის — ერიდას შესახებ არსებულ მითთან.

განრისხებულმა ერიდამ, რაკი პელევსის და თეტიდას ქორწილზე არ დაპატიჟეს, დამსწრეთა შორის შუღლის ჩამოგდების მიზნით, გადაისროლა ოქროს ვაშლი წარწერით: „უმშვენიერესს“. ვაშლის მითვისებისათვის ღმერთქალებმა: ჰერამ, ათენამ და აფროდიტემ დიდხანს იღავეს. დავის გადასაწყვეტად ღმერთქალებმა ტროის მეფის — პარისს მიმართეს. აფროდიტემ დაიმართხელა პარისი და სხვებისაგან ფარულად შეპირდა, რომ ცოლად შეართვევინებდა ქვეყნად ულამაზეს ქალს, თუკი ოქროს ვაშლს მას არგუნიებდა. პარისმა ღმერთქალს თხოვნა შეუსრულა და აფროდიტემაც პარისს მოატაცებინა სპარტის მეფე მენელაოსის ულამაზესი ცოლი — მშვენიერი ელენე, რაც გახდა ტროის ომის მიზეზი.

✓ გ ე ა, ბერძნ. (Γῆ, Γῆ, Γαῖα, ἡ) დედამიწის განსახიერება. ჰესი-

ოდეს მიხედვით იგი პირველად თავისთავად გამოეყო ქაოსს და შვა ურანოსი (ცა), მთები, ზღვები, პლანეტები და სხვა ამგვარი. ურანოსისაგან გეამ შვა ტიტანები, კიკლოპები, ჰეკატონხეირები (ასხელოვანი გოლიათები) და სხვა. გეა ითვლებოდა აგრეთვე გიგანტების, ერინიებისა და მელოსელი ფერიების დედად. პონტოსისა (ზღვა) და გეას კავშირით ქვეყანას მოევლინა ნერეუსი, თავმანტი, ფორკინი, კეტო და ევრიბია. როგორც დედა, „გიგანტომახიაში“ გეა გიგანტებს ეხმარებოდა.

გეა ითვლებოდა ადამიანთა დამბადებლად და მკვდართა მეფედ. წინაპართა მოხსენიებისას გეას კულტს უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა. მისი დაფიცება ყველაზე უფრო საარწმუნოდ და წმინდათაწმინდად ითვლებოდა. როგორც მოსავლის ღვთაებას, გეას მთელ საბერძნეთში აღიარებდნენ. არის გადმოცემები იმის შესახებაც, რომ დელფოს სამისნო აპოლონის კულტის გავრცელებამდე გეას სახელს ატარებდა. ზოგი მითი გეას ზევსის ცოლადაც მიიჩნევს, რის გამოც მისი კულტი აირია დიონეს, ჰერასა და დემეტრეს კულტში. ანტიკურ ხელოვნებაში გეას გამოსახულებას იშვიათად ვხვდებით. პერგამის ტაძრის ფრიზაზე გეა გამოსახულია დედამიწის სარტყელზე, ხელში უჭირავს სიუხვის რქა და ზევსს ევედრება, რათა დაივიწყოს მრისხანება და შეიბრალოს გიგანტები.

გ ე ლ ე ო ნ ტ ი, ბერძნ. (Γελῆων -οντις, ბ) იონის ვაჟი, ერთ-ერთი ძველათიკური ფილის ეპონომი.

გ ე ლ ო, ბერძნ. (Γελλῶ, ჯ) ლესბოსელი ბოროტი ღმერთქალი, რომელიც თითქოს ჩვილ ბავშვებს იტაცებდა.

გ ე ლ ო ნ ო ს ი, ბერძნ. (Γελαῦνός, ბ) ეჭიდნესა და ჰერაკლეს ვაჟი, სკვითოსის ძმა. მის სახელთანაა დაკავშირებული სკვითების ქალაქის სახელწოდება გელონი.

გ ე ლ ო ს ი, ბერძნ. (Γέλως — „სიცილი“) სიცილის განსახიერება. ლიკურგემ მას სპარტაში ქანდაკება აუგო. არსებობს გამოსახულება, სადაც იგი დიონისესა და კომოსთან ერთად მოსიარულე მდგომარეობაშია.

✓ გ ე ნ ი უ ს ი, ლათ. (Genius) კეთილი სული რომაელთა წარმოდგენით, რომელიც მფარველობდა თვითეულ ადამიანს და აყალიბებდა მის ხასიათს, გენიუსი ითვლებოდა ადამიანის თანამგზავრად მთელი სიცოცხლის განმავლობაში.

გენიუსი ეხმარებოდა მხოლოდ მამაკაცებს, ქალთა შემწედ კი იუნონა ითვლებოდა. ყოველი რომაელის დაბადება გენიუსის ღღესასწაულად მიაჩნდათ და უსისხლო მსხვერპლს სწირავდნენ. საკუ-

თარი გენიუსი ჰყავდა თვითეულ ქალაქს, ოჯახს, ხალხს, ტომს და ა. შ. რომში იდგა მისი ქანდაკება. მას თავზე გვირგვინი ედგა, სახეს გრძელი წვერი უმშვენებდა, მარჯვენა ხელში სიუხვის რქა ეჭირა, ხოლო მარცხენაში — კვერთხი. ყოველი წლის 9 ოქტომბერს მას მსხვერპლს სწირავდნენ. იმპერიის პერიოდში გენიუსისათვის მსხვერპლი თვით იმპერატორსაც კი მიჰქონდა. ხალხი გენიუსს ზოგჯერ გველის სახითაც წარმოიდგენდა. ხელოვნებაში გენიუსი ჩვეულებრივ ფრთოსან არსებად გამოისახებოდა.

გ ე რ ი ო ნ ი, ბერძნ. (Γερών - *ბონი*, ბ) ოკეანიდ კალიროესა და ქრისაოსის ვაჟი, ექიდნეს ძმა, სამთავიანი გოლიათი, რომლის ძროხებიც კუნძულ ერითეიდან ჰერაკლემ მოიტაცა.

✓ **გ ი გ ა ნ ტ ე ბ ი**, ბერძნ. (Γίγαντες, ბ) უქიდურეს დასავლეთში მცხოვრები ჯანყისმოყვარე ბუმბერაზები, ღმერთთა და გოლიათთა ნათესავები. გეასა და ურანოსის ვაჟიშვილები. გვიანდელი მითები ერთიმეორეში ურევენ გიგანტებსა და ტიტანებს. სწორედ ესაა იმის მიზეზი, რომ ტიტანებისა და ღმერთების ომის საფუძველზე „ტიტანომახიის“ ნაცვლად სახელწოდება „გიგანტომახია“ წარმოიშვა.

✓ **გ ი გ ა ნ ტ ო მ ა ხ ი ა**, ბერძნ. (γίγαντομαχία, ჟ — გიგანტთა ომი) იმის გამო, რომ გვიანდელ მითებში ტიტანები გააიგივეს გიგანტებთან, „ტიტანომახიის“ ნაცვლად წარმოიშვა „გიგანტომახია“. გიგანტომახია ხშირი სიუჟეტია ძველბერძნულ სკულპტურულ ხელოვნებაში. პერგამის ტაძრის კედლებზე შემორჩენილია გიგანტომახიის აღმნიშვნელი დიდებული სცენები. ეს ტაძარი აღმოაჩინეს მე-19 საუკუნის სამოცდაათიან წლებში. იგი ითვლებოდა შვიდი საოცრებიდან ერთერთად.

გ ი გ ე ს ი, ბერძნ. (Γύγης, ბ) იხ. კანდავლე.

✓ **გ ლ ა ვ კ ე**, ბერძნ. (Γλαύκη, ჟ) 1. კორინთელი მეფის ქალიშვილი, რომლის ცოლად შერთვას აპირებდა იასონი. განრისხებულმა მედეამ გლავკე ქორწინების დღეს საშინელი წამებით მოკლა მოწამლული ძვირფასი საჩუქრის საშუალებით. გლავკეს ზოგჯერ კრეუსას სახელითაც მოიხსენიებენ. 2. ერთ-ერთი ნერეიდთაგანი. 3. არკადიელი ფერია, რომლის გამოსახულებაც სხვა ფერეების გამოსახულებასთან ერთად იპოვეს ათენას ტაძარში. 4. დანაოსის ქალიშვილი. 5. ერთერთი ამძიმონი.

გ ლ ა ვ კ ო ს ი, ბერძნ. (Γλαυκός, ბ) 1. ანტენორისა და თეანოს ვაჟი. ტროის ომში იგი დიომიდეს წინააღმდეგ იბრძოდა და მოკლა აგამემნონმა. 2. ბელეროფონტის ვაჟი (ზოგი მითის მიხედვით ბელეროფონტის მამადაც ითვლებოდა). 3. კრეტის მეფის-

მინოსისა და პასიფაეს ვაჟი. ბავშვობისას ჩაეარდა თაფლით სავსე ქურკელში და დაიბრჩო. ჯადოსნური ბალახების საშუალებით იგი კვლავ გააცოცხლა წინასწარმეტყველმა პოლიეიდოსმა. 4. კორინთოს მეფე, სიზიფოსისა და მეროპეს ვაჟი, ბელეროფონტის მამა. გლავკოსი ითვლებოდა ჭირითის ღროს ცხენების შემშინებელ დემონად. ბოლოს იგი დაგლიჯეს საკუთარმა ცხენებმა. 5. მეზღვაურთა და მეთევზეთა ბეოტიური ღვთაება. ნერეუსისა და პროტევსის მსგავსად მას შეეძლო ამოეცნო მომავალი და გადაეცა ადამიანებისათვის. ერთი მითის მიხედვით გლავკოსი არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილეა. მან მონაწილეობა მიიღო ზომალდ „არგოს“ აგებაში, შემდეგ კი მისი მესაჭეც გახდა. სხვა მითის მიხედვით გლავკოსი იყო ერთი ჩვეულებრივი ბეოტიელი მეთევზე, რომელმაც გაღეჭა რაღაც ჯადოსნური ბალახი და გაბოროტებული ზღვაში გადახტა. აქ იგი ოკეანოსმა და ტეთისმა ზღვის ღვთაებად აქციეს. მოგვიანო მითების მიხედვით გლავკოსს შეუყვარდა სკილა. გლავკოსი გამოისახებოდა თევზყაყად (მოხუცის სახით), დიდი წვერითა და მხრებზე დაყრილი თმებით.

✓ გორგონა, ბერძნ. (Γοργών -ονς, ♀) ქალი — ურჩხული, რომლის თავიც ყველას, ვინც მას შეხედავდა, ქვად აქცევდა. ჰომეროსი ახსენებს ერთ გორგონას, ჰესიოდე კი — სამს (სტენოსი, ევრიალეოსი, მედუზა). გორგონები ცხოვრობდნენ უკიდურეს დასავლეთში. სამი გორგონიდან მხოლოდ ერთი, მედუზა იყო მოკვდავი. იგი მოკლა პერსევსმა. მედუზას მოჭრილი თავიდან დადენილი სისხლის წვეთები გველებად იქცეოდნენ. თითქოს გველებმა წარმოქმნეს საპარის უდაბნო აფრიკაში. მედუზას თმების მაგივრად თავზე გველები ჰქონდა მოხვეული. გვიანდელი მითების მიხედვით გორგონა მედუზა იყო პოსეიდონის საყვარელი, ულამაზესი ქალი, რომლისაგანაც შეეძინა ქრისაოროსი და პეგასი. კიდევ სხვა მითების მიხედვით, მედუზა ადრე მიწისქვეშა ძალების დემონი უნდა ყოფილიყო. მოგვიანებით მედუზას ძველი გაგება შეიცვალა; მედუზად ზოგჯერ ათენასაც მიიჩნევდნენ. ხელოვნებაში მედუზა ხშირად გამოყოფილი ენით გამოისახებოდა. ასეთი გამოსახულებები გვხვდება ფარებზე, შენობათა და ქალაქთა შესასვლელებში, როგორც საშიშროებისაგან დამცველი თილისმა. ერთი მითის მიხედვით გორგონას მოჭრილი თავი ათენას ფარზე იყო გამოსახული. ზოგი მითის მიხედვით თითქოს გორგონა მედუზა შეხვდა კოლხეთიდან მომავალ არგონავტებს.

გორგოპა, ბერძნ. (Γοργώπαι, ♀) ერთ-ერთი საშინელი შესახედაობის ღმერთქალი.

გორგოფონა, ბერძნ. (Γοργόφωνα, γ) ანდრომედასა და პერსეუსის ქალიშვილი. ზოგჯერ ათენასაც ეძახდნენ გორგოფონას.

გორგოფონოსი, ბერძნ. (Γοργόφονος, δ) გორგონას მკვლელი, ე. ი. პერსეუსი.

✓ გორდიასი, ბერძნ. (Γορδῖας, δ) ფრიგიელთა ლეგენდარული მეფე, მცირე აზიაში მდებარე მისი თანამოსახელე ქალაქის ეპონიმი. გორდიასი იყო უბრალო მიწათმოქმედი. ხენის დროს მისი ხარების უღელზე არწივი შემოკდა, რაც წინასწარმეტყველებმა ისე ახსნეს, რომ გორდიასი ოდესმე მეფე გახდებოდა. მართლაც, მალე ფრიგიელებმა მეფე გადააყენეს და სამისნოს მიმართეს ახალი მეფის კანდიდატურისათვის. სამისნოს რჩევით მეფედ უნდა აერჩიათ ის, ვისაც პირველად შეხვდებოდნენ ურემზე მჭდომარეს და პირველი, ვისაც შეხვდნენ ურემზე მჭდომარეს, იყო გორდიასი. წინასწარმეტყველება ახდა. გამეფების შემდეგ გორდიასმა ააშენა თავისი თანამოსახელე ქალაქი. ქალაქში ტაძარი ააგო, ტაძარში თავისი ურემი დადგა და ზედ უღელი მიაბა ურთულესი ნასკევით. გადმოცემის თანახმად ხალხს სწამდა, რომ ის, ვინც ამ ნასკევს გახსნიდა, მთელი აზიის მბრძანებელი გახდებოდა. აქედან მომდინარეობს მხატვრული გამოთქმა „გორდიასის კვანძის გახსნა“, რაც ნიშნავს რთული მდგომარეობიდან გამოსვლას.

ამბობენ, რომ ალექსანდრე მაკედონელმა მოისურვა ნასკვის გახსნა, მაგრამ ვერ შეძლო და ხმლით მთლიანად დაჩეხა. არსებობს ასეთი ხატოვანი გამოთქმა: „გორდიასის კვანძის გაჩეხვა“. — რაიმე დახლართული, არეული საქმის დაუფიქრებლად გადაწყვეტის აღსანიშნავად.

✓ გრაფები, ბერძნ. (Γραφαι, αἱ — დედაბრები) სიბერის განმასახიერებელი ღმერთქალები. გორგონების დები. ჰესიოდე ასახელებს ორ გრაფას. გრაფები ლამაზები იყვნენ, მაგრამ დაბადებიდანვე თეთრი თმები ჰქონდათ. მეხუთე საუკუნის ავტორები სამ გრაფას ასახელებენ. გადმოცემის თანახმად სამ გრაფას ჰქონდა ერთადერთი საერთო თვალი და ასევე ერთი კბილი.

✓ გრაციები, ლათ. (Gratiae) იხ. ქარიტები.

✓ გრიფები, ბერძნ. (Γρύψ) — დან) ლომისტანიანი და არწივისთავიანი ურჩხულები.

— ღ —

დაენუსი, ლათ. (Daunus) სამხრეთ იტალიის მითიური მეფე. ისევე, როგორც მრავალ სხვა იტალიელ გმირს, დავნუსსაც ბერძნულ

მითებს უკავშირებდნენ და ლიკაონის ვაჟად მიიჩნევდნენ. იტალიაში გადასული დაენუსი აპულების მეფე ხდება და სამეფოს უწოდებს თავის სახელს.

და მ ა ს ტ ე, ბერძნ. (Δαμᾶστος, ბ) ბუმბერაზი, რომელსაც უფრო მეტად ზედმეტი სახელით (პროკრუსტე) მოიხსენიებენ ხოლმე.

✓ დ ა ნ ა ე, ბერძნ. (Δαναΐ, ჟ) არგოსის მეფის აკრისიოსის ქალიშვილი. პერსევსის დედა. დანაეს დაუკავშირდა ოქროს წვიმად ქცეული ზევსი, რის შედეგადაც დაიბადა პერსევსი. აქედან მომდინარეობს მხატვრული გამოთქმა „ოქროს წვიმა“ უეცარი, მოულოდნელი გამდიდრების, ან რაიმე სხვა ბედნიერების უეცრად მოპოვების აღსანიშნავად.

მითი დანაეს შესახებ გამოიყენეს: ტიციანმა, კორეჯომ, რემბრანდტმა და სხვებმა.

✓ დ ა ნ ა ე ლ თ ა ს ა ჩ უ ქ ა რ ი, ბერძნ. სხარტი გამოთქმაა. როდესაც ბერძნებმა (დანაელებმა) ტროის აღება ვერ შეძლეს, ხერხს მიმართეს: ააგეს უზარმაზარი ხის ცხენი, შიგ ჩასვეს საუკეთესო მებრძოლები, მიაყენეს ტროის კარებს და ჯარი კი უკან გამოაბრუნეს; ვითომ ხელი აიღეს ტროაზე. ტროელებმა ცხენი ღვთაებრივ საჩუქრად მიიჩნიეს და დიდი ზარ-ზეიმით შეაგორეს ტროის კედლებს შიგნით. ღამით, როცა ყველამ დაიძინა, მეომრები ცხენიდან გამოვიდნენ, თავისიანებს კარები გაუღეს და ქალაქი აიღეს. გამოთქმა სწორედ იქედან მომდინარეობს, რომ ტროელთა ქურუმმა ლაოკოონმა, როცა ცხენი ქალაქში უნდა შეეგორებინათ, წამოიძახა: მეშინია დანაელთა მოძღვნილი საჩუქრისაო. დანაელთა საჩუქარს უწოდებენ მტრისაგან მოძღვნილ საჩუქარს ან წინადადებას, რომელიც მტერს შეიძლება რაიმე ოინის მოსაწყობად ჰქონდეს განზრახული.

✓ დ ა ნ ა ი დ ე ბ ი, ბერძნ. (Δαναΐδες, ან) დანაოსის 50 ქალიშვილი (იხ. დანაოსი).

✓ დ ა ნ ა ი დ ე ბ ი ს კ ა ს რ ი, ბერძნ. იხ. დანაოსი.

✓ დ ა ნ ა ო ს ი, ბერძნ. (Δαναός, ბ) ეგვიპტის მეფის — ბელონის ვაჟი. უფროსი ძმის ეგვიპტოსის ორმოცდათი ვაჟისაგან თავისი ქალიშვილების დასაცავად დანაოსი არგოლიდაში გადასახლდა. მან ადგილობრივ მცხოვრებლებს ასწავლა ჭების გათხრა და სასმელი წყლის მოპოვება. შემდეგ დანაოსი არგოსის მეფე გახდა. ეგვიპტოსის ვაჟებმა მაინც მონახეს დანაოსი და აიძულეს ცოლად მიეცა თავისი 50 ქალიშვილი. მამის ბრძანებით ქალიშვილებმა ქორწინების ღამეს დახოცეს საქმროები. მხოლოდ ერთმა, ჰიპერმნესტრამ შეიბრალა თავისი ქმარი ლინკევსი. საქმროების და-

ზოცვისათვის დანაიდები დაისაჯნენ იმით, რომ სიკვდილის შემდეგ საიქიოში უძირო კასრის გავსება დაევაღათ. აქედან მომდინარეობს მხატვრული გამოთქმა „დანაიდების კასრში წყლის სხმა“, რაც ნიშნავს უსასრულო და უშედეგო საქმის კეთებას.

გადარჩენილმა სიძემ — ლინკეესმა მოკლა დანაოსი და სამეფო ტახტს თვით დაეუფლა. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით დანაოსმა თვით დაუთმო გადარჩენილ სიძეს სამეფო ტახტი.

მამის ბრძანების თანახმად საქმროების დახოცვა საკმაოდ გავრცელებული სიუჟეტია.

დ ა რ დ ა ნ ო ს ი, ბერძნ. (Δαρδανός, ბ) 1. ზევსისა და ელექტრას ვაჟი, იასონის ძმა, ილოსის მამა (ზოგი ვარიანტით პაპა). იდას მთასთან მოსახლე დარდანოსთა ტომის მითიური დამაარსებელი და წინაპარი. 2. რომელთა შორეული, მითიური წინაპარი.

დ ა რ ე ტ ი, ბერძნ. (Δάρης - ητις, ბ) ჰეფესტოს ტროელი ქურუმი.

✓ დ ა ფ ნ ე, ბერძნ. (Δάφνη, ზ) ფერია, მდინარის ღმერთის ქალიშვილი. იგი შეუყვარდა აპოლონს და მიუხედავად მისი წინააღმდეგობისა, მაინც გამუდმებით დევნიდა. ერთხელ, როცა აპოლონი წამოეწია დაფნეს და ის იყო უნდა დაეჭირა, დაფნემ ხელები ცისაკენ აღმართა და ღმერთებს შეევედრა, რათა ხედ ექციათ, რათა თავი დაეღწია აპოლონისაგან. ღმერთებმა შეისმინეს დაფნეს ვედრება და დაფნის ხედ აქციეს. გაწბილებულ აპოლონს ისღა დარჩა, რომ დაფნის ხე თავის წმინდა მცენარედ გაეხადა. დაფნის ცისაკენ აღმართული ტოტები და ფოთლები თითქოს დაფნეს ცისაკენ აღმართული ხელებია. მითი გამოყენებულია ხელოვნების მრავალ სფეროში. საყურადღებოა, რომ მცენარე დაფნას ეს სახელი მხოლოდ ბერძნულად და ქართულად ჰქვია.

✓ დ ა ფ ნ ი ს ი, ბერძნ. (Δάφνις - ιძις, ბ) ლეგენდარული სიცილიელი მწყემსი. (ზოგი ვარიანტით ფრიგიელი მომღერალი და პოეტი) მას მიეწერება მწყემსური სიმღერების შექმნა.

ერთ-ერთ ფერიას ჰერმესთან კავშირით შეეძინა დაფნისი. ახლადშობილი მშობლებმა მიატოვეს. ბავშვი ფერიებმა გაზარდეს და მისგან დადგა არაჩვეულებრივი სილამაზის ყმაწვილი. მას პანმა სალამურზე დაკვრა ასწავლა. მწყემსური პოეზიის საუკეთესო სიუჟეტად ითვლებოდა დაფნისის ცხოვრების აღწერა.

არსებობს დაფნისის დაღუპვის სხვადასხვა ვარიანტი. ერთი მათგანის მიხედვით დაფნისმა დაარღვია თავისი სატრფოს — ფერია ნომიასადმი მიცემული ფიცი და ამ უკანასკნელმა დააბრმავა იგი. ამის

შემდეგ დაფნისი თურმე მთელ კუნძულზე დაეხეტებოდა და გულის
ჯავრს სიმღერითა და მუსიკით იქარებდა. ბოლოს დაფნისი კლდი-
დან ზღვაში გადავარდა. ერთი ვარიანტის მიხედვით იგი კლდედ იქ-
ცა. დაფნისის დაღუპვის ადგილას პერმესმა წყარო გააჩინა. მითის
გვიანდელი ვარიანტის მიხედვით დაფნისი უიმედო, ცალმხრივ სიყ-
ვარულს შეეწირა. კიდევ სხვა მითის მიხედვით მშვენიერმა დაფნის-
მა უარყო აფროდიტესაგან მიგზავნილი ქალი, რის გამოც გაჯავრე-
ბულმა ღმერთქალმა სიკვდილით დასაჯა. დაფნისის მითი მრავალგზის
გამოიყენეს ლიტერატურასა და ხელოვნებაში (თეოკრიტე, ვერგი-
ლიუსი, რაბლე და სხვა). გადატანითი მნიშვნელობით დაფნისი ნიშ-
ნავს არაჩვეულებრივი სილამაზის ვაჟს.

დაქტილეზი, ბერძნ. (Δακτύλι, οί) თრაკიაში, ილას (ზოგი
ვარიანტით დაქტილები) მთაზე მცხოვრები დემონები. მათ მიაწე-
რენ რკინის აღმოჩენასა და პირველად დამუშავებას. დაქტილები რეა
კიბელას თანამგზავრებად ითვლებოდნენ. ბოლოს ისინი გააიგივეს
კურეტებთან და კორიბანტებთან. დაქტილებს ზოგჯერ კაბილებსა
და ტელხინებშიც ურევდნენ.

დეადია, ლათ. (Dea dia) ნაყოფიერების ძველევგვიპტური
ღმერთქალი, ზოგჯერ აკა ლარენციასთან აიგივებდნენ.

დეარომა, ლათ. (Dea Roma) რომის მფარველი ღმერთქალი,
იმპერიის პერიოდში მისი კულტი იმპერატორისას ერწყმის. დეა რო-
მას ხშირად აიგივებდნენ ფორტუნასა და ვიქტორიასთან.

დეასირია, ლათ. (Dea Syria) სირიულ-ფრიგიული ღმერთ-
ქალის სინკრეტული კულტი, რომლის კულტში შეირწყნენ: ათარგა-
ტისის, დერკეტოს, ასტარტეს, კიბელასა და აფროდიტეს კულ-
ტები. დეა სირიას კულტი რომში სელევკიდებიდან უნდა იყოს შე-
სული. თავიდან მას მხოლოდ რომის დაბალი მასები აღიარებდნენ.
სიცილიელი მონების პირველი აჯანყების მეთაური ევენუსი დეა სი-
რიას თავის მფარველად აღიარებდა. მაღალ კლასებში დეა სირიას
კულტი იმპერიის პერიოდში გავრცელდა.

დედალიონი, ბერძნ. (Δαῖδαλιν, ὅ) ქიონეს მამა. ავტო-
ლიკოსისა და მომღერალ ფილამონის ბაბუა.

დედალოსი, ბერძნ. (Δαῖδαλιν, ὅ) ნახევრად-მითიური მშე-
ნებელი და მხატვარი. მას მიაწერენ საღურგლო ხელსაწყოების გამო-
გონებას. დედალოსმა თავისი ხელოვნება ასწავლა თავის ნათე-
სავს პერდიკს (ზოგი ვარიანტით ტალოსს). ამ უკანასკნელმა ხელო-
ვნებით თავის მასწავლებელს გადააჭარბა და შურით შეპყრობილმა.
დედალოსმა მოკლა თავისი შეგირდი, რის გამოც იძულებული შეიქმ-

ნა კუნძულ კრეტაზე, მეფე მინოსთან გაქცეულიყო. მინოსის დაკავლებით დედალოსმა კრეტაზე ააგო ლაბირინთი მინოტავრისათვის. მანვე მისცა არიადნეს ძაფის გორგალი, რომლის მეშვეობითაც რამდენიმე ხნის შემდეგ თეზევსმა თავი დააღწია გამოუვალ ლაბირინთს (იხ. არიადნე, არიადნეს ძაფი). იმისათვის, რომ დედალოსმა არიადნეს ძაფის გორგალი მისცა, ის და მისი ვაჟი იკაროსი მინოსმა იმით დასაჯა, რომ ლაბირინთში გამომწყვდია. მაშინ დედალოსმა გააყეთა ფრთები თავისთვის და იკაროსისათვის, სანთლით მხრებზე მიიზაგრეს და კუნძულიდან გაფრინდნენ. ფრენისას იკაროსი მეტისმეტად მალლა აფრინდა, თითქოს მზეს მიუახლოვდა იმდენად, რომ სანთელი მისმა მცხუნვარებამ დაადნო, ფრთები ჩამოცვიდა და იკაროსი ზღვაში ჩავარდა. ამბობენ, რომ ყმაწვილის გეამი კუნძულს მიეკრა. მას შემდეგ კუნძულს მისი სახელი ეწოდა. იკაროსი იქვე დაასაფლავეს, დედალოსი კი სიცილიაში მეფე კოკალოსთან მივიდა. დედალოსს დადევნებული მინოსიც მიდის სიცილიაში, მაგრამ კოკალოსის ქალიშვილებმა იმდენად შეიყვარეს დედალოსი თავისი ხელოვნების გამო, რომ მინოსი მოკლეს. რამდენიმე ხნის შემდეგ დედალოსი იქვე (ზოგი ვარიანტით სარდინიაში) გარდაიცვალა. სხვა მითის მიხედვით დედალოსი თეზევსთან ერთად კრეტიდან ათენს დაბრუნდა.

ათენში არსებობდა დედალიდების გვარი, რომლებიც თავიანთ წინაპრად ასახელებდნენ დედალოსს. კრეტის წარწერები ადასტურებენ, რომ თავიდან დედალოსი ხელოვნებისა თუ ხელოსნობის მფარველი ადგილობრივი ღვთაება უნდა ყოფილიყო. გვიანდელ წარწერებში იგი ზოგჯერ ჰეფესტოსთანაა გაიგივებული. უძველეს ნაგებობების აშენებას ძველ საბერძნეთში ხშირად დედალოსს მიაწერდნენ ხოლმე.

დევერა, ლათ. (Deverra) ახალშობილთა და მშობიარეთა ძველიტალიური ღვთაება. ზოგი ნიშნის მიხედვით აიგივებდნენ ხოლმე ინტერციდონასა და პილუმნუტთან.

დევეკალიონი, ბერძნ. (Δευκαλίων, ბ) თესალიის ქალაქ ფთიას მეფე, პრომეთესა და კლიმენეს ვაჟი, პიროს მეუღლე, ელინის მამა. როდესაც ადამიანების მიერ ჩადენილმა დანაშაულმა საზღვარს გადააჭარბა და ზევსმა მათ დასასჯელად მსოფლიოს წყლით დაფარვა გადაწყვიტა, დევკალიონმა პრომეთეს რჩევით ააგო გემი, რომელშიც ჩასხდნენ იგი და მისი ცოლი პირო და ამდენად ერთადერთნი გადარჩნენ დალუპვას და კაცობრიობა გადაშენებისაგან იხსნეს. ლეგენდის თანახმად გემი ცხრა დღის ტივტივის შემდეგ გაჩერდა პარასთან, ეტნასთან თუ ათონის მთასთან.

მითი აღმოსავლური (შუამდინარული) წარმოშობისა ჩანს, სადაც ფართოდ იყო გავრცელებული მითი წარღვნის შესახებ. ამ მითთან უნდა ჰქონდეს კავშირი ბიბლიურ მითს წარღვნის შესახებ (იხ. ნოეს კიდობანი).

დ ე ი ა ნ ე რ ა, ბერძნ. (Δηϊανειρα, ἥ) 1. ნერევისა და ღორბის ქალიშვილი. 2. კალიდონის მეფის ენევის ქალიშვილი, გმირ მელეაგროსის და, ჰერაკლეს ცოლი. ჰერაკლე მისი ხელის მოპოვებისათვის შეებრძოლა აქელოოსს, დაამარცხა იგი და დეიანეირა ცოლად შეირთო. მაგრამ დეიანეირა მისი დაღუპვის მიზეზი შეიქმნა (იხ. ნესოსი).

დ ე ი დ ა მ ი ა, ბერძნ. (Δηιδάμεια, ἥ) ბელეროფონტის ქალიშვილი, ლიკიის მეფის ევანდრუსის მეუღლე. 2. სკირიის მეფის ლიკომედეს ქალიშვილი. ნეოპტოლემოსის დედა.

დ ე ი კ ო ო ნ ი, ბერძნ. (Δεικων, ὁ) ჰერაკლესა და მეგარას ვაჟი.

დ ე ი მ ა, ბერძნ. (Δεϊμα -ατις, τὸ — შიში) შიშისა და საშინელების განსახიერება ძველ საბერძნეთში. თითქოს კორინთოში, მედევს შვილის საფლავზე, პავსანიას ეპოქამდე, იდგა დეიმას ქალური გამოსახულება.

Δ ე ი მ ო ს ი, ბერძნ. (Δεϊμοις, ὁ) საშინელი დემონი, არესის შთამომავალი და მსახური.

დ ე ი ნ ო, ბერძნ. (Δεινω, ἥ) აპოლოდორეს მიხედვით მესამე გრაია.

დ ე ი ო ნ ი, ბერძნ. (Δηϊων, ἡ) ეოლოსის ქალიშვილის — ენარეტეს ვაჟი. კრეტევის, სიზიფოსის, ათამანტის, სალმონევის, მაგნესის. პერიერევის (ფოკიდის მეფე) ძმა. 2. ევრიტოსის ვაჟი.

დ ე ი პ ი ლ ე, ბერძნ. (Δηϊπύλη, ἥ) აპოლოდორეს მიხედვით აღრაპტოსისა და ამფითეას ქალიშვილი.

დ ე ი პ ი ლ ო ს ი, ბერძნ. (Δηϊπύλις, ἡ) 1. იასონისა და ჰიფსიპილეს ვაჟი, ევენოსის ძმა, 2. თრაკიის მეფის პოლიმესტორისა და პრიამოსის უფროსი ქალიშვილის ილიონეს ვაჟი.

დ ე ი ფ ო ბ ო ს ი, ბერძნ. (Δηϊφοβια, ἡ) ჰეკაბესა და პრიამოსის ვაჟი, ტროის ერთ-ერთი დამცველთაგანი. პარისის სიკვდილის შემდეგ დეიფობოსმა ცოლად შეირთო ელენე. ტროის აღების დამეს ელენემ გასცა დეიფობოსი და მენელაოსს მოაკვლევინა.

Δ ე ლ ო ს ი, ბერძნ. (Δηλιος, ἥ) კუნძულ დელოსის განსახიერება. აპოლონის დაბადებისა და მისი კულტის განდიდების ადგილი.

ზევის საქციელით განრისხებული ჰერა ლეტოს არ აძლევდა მიწაზე მომშობიარების საშუალებას, მაშინ ზევის ბრძანებით ზღვიდან ამოიზიდა კუნძული დელოსი, სადაც ლეტომ დაბადა და-ძმა არტემიდე და აპოლონი.

✓ დ ე ლ ფ ო, ბერძნ. (Δελφοί, აქ) 1. საერთო ბერძნული რელიგიის ცენტრი ფოკიდაში. პარნასის მთის ძირას მდებარეობდა სახელგანთქმული დელფოს სამისნო და აპოლონის ტაძარი. გზაჯვარედინზე მდებარეობამ და მორწმუნეთა განუწყვეტელმა ნაკადმა განაპირობა დელფოს უდიდეს კულტურულ, სამრეწველო-საევაქრო და ფინანსურ ცენტრად გადაქცევა. უძველესი ტაძარი აქ აუშენებიათ ჩვენს ერამდე მეცხრე საუკუნეში. ერთ-ერთი მითის მიხედვით ეს ადგილი თვითონ ამოირჩია აპოლონმა და მისი სურვილის თანახმად ტაძარი ააგეს ლეგენდარულმა ხუროთმოძღვრებმა: ტროფინიოსმა და აგამედემ. სულ მალე დელფოში აუარებელი სიმდიდრე დაგროვდა. ტაძრის მნიშვნელობა კიდევ უფრო გაიზარდა კოლონიზაციის პერიოდში. ბერძენთა არც ერთ კოლონიას არ შეეძლო საბერძნეთიდან წასვლა დელფოს სამისნოს ჩარევისა და ამასთან დაკავშირებით უდიდესი შესაწირავის გარეშე. მოგვიანებით დელფოს სამისნოს გავლენა საბერძნეთის საზღვრებს გარეთაც გავრცელდა. ჩვენს ერამდე VI საუკუნეში დელფოს სამისნო დაიწვა და მაშინვე მის მაგივრად ააშენეს ძველზე გაცილებით უკეთესი. ამის შემდეგ არაერთგზის დაინგრა სამისნო თავდამსხმელებისაგან, ბოლოს კი, დაახლოებით 390 წელს ჩვ. წელთაღრიცხვით, სამუდამოდ გაანადგურა იმპერატორმა თეოდოსიოს პირველმა.

XX საუკუნეში არქეოლოგებმა აღმოაჩინეს დელფოს ტაძრის ნანგრევები, თეატრის, ჰიპოდრომის, შენაწირი ძეგლებისა და მრავალ წარწერათა ნიმუშები, რის საფუძველზეც შეძლეს აღედგინათ ტაძრის საერთო ხედი.

აპოლონის ტაძარი იდგა ამალღებულ ტერასაზე, აგებული იყო ღორიული სტილით. ეზოში შესასვლელი კიშკრიდან ტაძრისაკენ მიემართებოდა მოკირწყლული გზა. აღმოსავლეთის კლდოვანი კედლის ძირას მიედინებოდა წმინდა წყაროს ნაკადული და ავსებდა ქვის ორმოს, სადაც მორწმუნენი ცოდვათაგან განიბანებოდნენ ხოლმე. გზის ორსავე მხარეზე იდგა მრავალი ქანდაკება. სამხრეთის კლდოვან ფერდობზე განლაგებული იყო საგანძურთსაცავები. ჩრდილო-დასავლეთით მდებარეობდა ჰიპოდრომი, ხოლო ჩრდილოეთით თეატრი და საკრებულო შენობა, რომელთა კედლებზე გამოსახული იყო მითიური სცენები და ცალკეული პერსონაჟები: (ტროას ღაცემა, ჰადესი და სხვა). ტაძრის შესასვლელში იდგა აპოლონის

ქანდაკება. სხვა წმინდა საგნებთან ერთად ტაძარში ინახებოდა ნახევრად მრგვალი ქვა — „ომფალოსი“, რომელიც დედამიწის ქიზად მიაჩნდათ. სამისნოში ქურუმებს გარდა შესვლა არავის შეეძლო. ქურუმი, იგივე პითია, გადაყლაპავდა წმინდა ნაკადულის ერთ ყლუპს. გაღეჟავდა წმინდა დაფნის ფოთოლს და დაჯდებოდა სამფეხა ოქროს სკამზე დაშლილი კლდის მაღლა. პითია ექსტაზში ვარდებოდა, რაღაც გაურკვეველ სიტყვებს წამოიძახებდა და სხვა ქურუმები მას განმარტავდნენ როგორც აპოლონის ნება-სურვილს. ძველთაგანვე შეამჩნიეს, რომ პითიას გაბრუებას იწვევდა დაშლილი კლდიდან გამომავალი მოწამლული ჰაერი, თუმცა საფიქრებელია ისიც, რომ პითია ზოგჯერ შეგნებულად წამოიძახებდა ხოლმე გაურკვეველ სიტყვებსა და ფრაზებს ისე, რომ ჩვეულებრივი მსმენელისათვის გაუგებარი ყოფილიყო და ქურუმებს თავიანთი სურვილის შესაბამისად განემარტათ.

✓ დ ე ლ ფ ო ს ს ა მ ი ს ნ ო, იხ. დელფო.

✓ დ ე მ ე ტ რ ე, ბერძნ. (Δημήτερ, η) მიწათმოქმედებისა და ნაყოფიერების ღმერთქალი, ხორბლის დამწიფების მფარველი ღვთაება. კრონოსისა და რეას ქალიშვილი, ზევსის და, პერსეფონეს დედა. თავდაპირველად დემეტრე მხოლოდ მიწის ნაყოფიერების ღვთაებად ითვლებოდა, შემდეგ კი მიწათმოქმედების მფარველიც გახდა, შემდეგ დემეტრე ხდება კანონმდებლობის, ოჯახისა და ქორწინების მფარველი ღმერთქალი.

გვაროვნული არისტოკრატიის ბატონობის ეპოქაში დემეტრე მეორეხარისხოვან ღვთაებად ითვლებოდა. ჰომეროსის მიხედვით იგი არ შედის ოლიმპიელთა ოჯახში, მაგრამ მას შემდეგ, რაც საბერძნეთის ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი ადგილი მიწათმოქმედებამ დაიჭირა. დემეტრეს კულტმაც ფართო აღიარება ჰპოვა. პისისტრატემ დემეტრესა და დიონისეს სახალხო კულტი ოლიმპიელი ღმერთების კულტს დაუპირისპირა. ჩვენს ერამდე VI—V ს. ს. დემეტრემ საპატიო ადგილი დაიკავა ოლიმპიელთა შორის. დემეტრეს შესახებ არსებულ მითთაგან ყველაზე მეტად გავრცელებულია მითი, რომელშიც საუბარია მისი ქალიშვილის — პერსეფონეს მოტაცებაზე მიწისქვეშეთის ღვთაების — ჰადესის მიერ. გამწარებულმა დემეტრემ ცხრა დღე-ღამის განმავლობაში უშედეგოდ ეძება ქალიშვილი, მხოლოდ მეათე დღეს ყოვლისმხილველი ჰელიოსისაგან შეიტყო, — რომ მისი ქალიშვილი მოიტაცა მიწისქვეშეთის მბრძანებელმა ჰადესმა. განარისხებულმა დემეტრემ ხელი აიღო თავის ღვთაებრივ უფლებებზე, მიატოვა ოლიმპო, დედაბრის ტანსაცმელი გადაიცვა და დედამიწაზე დაიწყო ხეტიალი. ამან გამოიწვია მიწის ნაყოფიერების შეწყვეტა; ჩამოვარდა დიდი შიმშილი, ადამიანებმა თავი მიანებეს ღმერთებისათვის

მსხვერპლის შეწირვა. ასეთი მდგომარეობის შექმნის გამო ზევსის ბრძანებით ჰადესმა დაუბრუნა დემეტრეს ქალიშვილი. ამის შემდეგ დემეტრე დაუბრუნდა ოლიმპოს და მიწამაც განაახლა ნაყოფის მოცემა.

სხვა მითის მიხედვით ოლიმპოდან წამოსული დემეტრე დედაბრის სახით ელევსინში მივიდა. აქაური მეფის ცოლმა — მეტანირემ იგი თავისი ვაჟის — ტრიპტოლემოსის (დემოფონტეს) ძიძად აიყვანა. დემეტრემ გადაწყვიტა ბავშვი უკვდავი გაეხადა, ამბროსიაში ბანდა და ღამ-ღამობით ცეცხლის ალზე რუჯავდა ხოლმე. ერთხელ, როცა დემეტრეს ყმაწვილი ცეცხლის ალით გარსმოსხვეული ექირა, მეტანირემ დაინახა და ძიძის დასჯა განიზრახა (მითი კავშირშია აქილევის ალზრდასთან დაკავშირებულ თქმულებასთან), მაგრამ დემეტრემ ყველაფერი უბაზო მის ქმარს — მეფე კელეოსს და მანაც სიამოვნებით მიიღო ღმერთქალის წინადადება.

ელევსინიდან წამოსვლის წინ დემეტრემ ტრიპტოლემოსს პურის თავთავი აჩუქა, ასწავლა მიწის დამუშავება და დაავალა ხალხისათვის მიწათმოქმედება ესწავლებინა.

ზოგიერთი ხტონიური მითის მიხედვით დემეტრე პოსეიდონის მეუღლეა (პოსეიდონი ითვლებოდა სინოტივის განსახიერებად, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია მიწათმოქმედება). ჰომეროსთან და ჰესიოდესთან საუბარია დემეტრესა და იასიონის ქორწინების შესახებ. მათი ქორწინების შედეგად დაიბადა სიმდიდრის ღმერთი პლუტონი.

დემეტრეს საკულტო ცენტრი იყო ელევსინი, სადაც იმართებოდა ხოლმე ე. წ. „ელევსინიის მისტერიები“. დემეტრესა და პერსეფონესადმი იყო მიძღვნილი მრავალი დღესასწაული საბერძნეთში. დემეტრეს სწირავდნენ ხარებს, ძროხებს, ღორებს, მცენარეთა ნაყოფს, ფიჭას, ხეხილს, ხორბლის თავთავებს, ყაყაჩოს და სხვა.

რომში დემეტრეს კულტი იტალიური ღვთაების — ცერერას კულტს შეერწყო. ისევე, როგორც საბერძნეთში, რომშიც ცერერა-დემეტრეს კულტი უფრო მეტად მშრომელ გლეხობაში გავრცელდა. აპრილის თვეში რომში იმართებოდა ცერერა-დემეტრესადმი მიძღვნილი ზეიმები. შემდეგში ეს კულტიც შეუერთდა გეაჰა და რეა კიბელას კულტს. ანტიკური ხელოვნების აყვავების პერიოდში დემეტრე პერას მსგავსად გამოისახებოდა (მხოლოდ შედარებით მსუბუქი სახის ნაკეთებით), თავზე თავთავების გვირგვინი ედგა და ხელში ხილით ჯავსე კალათა ეჭირა. გადატანითი მნიშვნელობით ცერერას (იგივე დემეტრეს) საჩუქარს უწოდებენ მიწათმოქმედების შედეგად მიღებულ სიმდიდრეს.

დემოდიკე, ბერძნ. (Δημόδιχ, ἥ) ათამანტის მეორე ცოლი და ფრიქსეს დედინაცვალი ზოგი მითის მიხედვით.

დემოლოკოსი, ბერძნ. (Δημόλοχος, ὁ) ბრმა მომღერალი ჰომეროსის მიხედვით. როდესაც ზღვის ტალღებმა ოდისეეს ღეაქების ქვეყანაში გარიყა და აქაური მეფის ქალიშვილმა — ნავსიკამ იგი თავის მამასთან მიიყვანა, მეფე ალკინოოსმა სტუმრის პატივსაცემად ლხინი გამართა, სადაც ბრმა მომღერალმა — დემოდოკოსმა იმღერა არესისა და აფროდიტეს სიყვარულზე. შემდეგ კი ტროის გმირებზე და მათ შორის ოდისეესზეც, რამაც ოდისეესს ცრემლი მოჰგვარა.

დემონასა, ბერძნ. (Δημόνασσα, ἥ) 1. ფილოქტეტეს დედა. 2. არგონავტების: ევრიტიონისა და ევრიდამანტის დედა. 3. ამფიარაოსისა და ევრიპილეს ქალიშვილი, თერსანდრეს ცოლი, ტისამენოსის დედა. 4. ტროელთა ერთ-ერთი თანამებრძოლი.

დემონები, ბერძნ. (δαιμόνιοι, ὁ, ἡ — ღმერთი) ღვთაებრივ არსებათა გარკვეული ჯგუფი, სულები, რომლებიც ღმერთებისაგან იმით განსხვავდებოდნენ, რომ მათ, როგორც ღმერთებს, არა ჰქონდათ ადამიანთა მსგავსი გარეგნობა. ძველად ადამიანები ყოველგვარ ბუნებრივ მოვლენას, რომლის ახსნაც მათ არ შეეძლოთ, დემონებს მიაწერდნენ. ჰომეროსის მიხედვით ყოველი აუხსნელი, გაუგებარი თუ საოცარი მოვლენა „დემონურია“. დემონებითაა აღსავსე მთელი სამყარო და ადამიანთა ცხოვრება. გარკვეული, განსაკუთრებული ზღვარი დემონების, ღმერთებსა და გმირებს შორის არ არსებობდა. ხშირად დემონები გარკვეული ხნის შემდეგ ღმერთებად იქცეოდნენ ხოლმე და პირიქით, ღმერთებიც იქცეოდნენ ხოლმე გმირებად და დემონებად. ჰომეროსის მიხედვით დემონები თითქოს ნეიტრალურ, თითქოს მტრულ დამოკიდებულებაში არიან ადამიანებთან. ხშირად ისინი ართმევენ ადამიანს გონებას, ზოგჯერ აბრმავებენ და სხვა. მოგვიანებით განასხვავებდნენ კეთილსა და ბოროტ დემონებს. ბერძენი იდეალისტი ფილოსოფოსების მოძღვრების თანახმად ყოველ ადამიანს დაბადებიდან სიკვდილამდე ჰყავს საკუთარი დემონი, რომელიც განაგებს მის ყოველგვარ ცხოვრებას. შემდეგ ბერძნები დემონებს უწოდებდნენ რაღაც ზებუნებრივ ძალებს, რომელთა კულტი არ არსებობდა. რომში დემონები გენიუსებთან გაიგივეს. ოლიმპიური რელიგიის დამხობის შემდეგ მრავალ ხალხში დარჩა წარმოდგენები დემონების შესახებ. ქრისტიანულმა რელიგიამ დემონები ბოროტ არსებად მიიჩნია.

დემოფონტე, ბერძნ. (Δημόφωνα - δαμων, ὁ) 1. ელევსი-

ნის მეფის — კელეოსის ვაჟი, ტრიპტოლემოსის ძმა. ათენის მეფე.
2. თეზევსისა და ფედრას ვაჟი. დემოფონტე ტროასთან იბრძოდა და თავისი ბებია—ეთრა გაათავისუფლა ელენეს მონობისაგან. ერთ-ერთი ლეგენდის მიხედვით დემოფონტემ დიომედეს მოსტაცა ტროის პალადიუმში და ატიკაში წაიღო. დემოფონტემ შეიფარა დედის მოკვლის შემდეგ გაქცეული ორესტე. მანვე დიდი დახმარება გაუწია ევრისტევსისაგან შევიწროებულ ჰერაკლიდებს. ერთ-ერთი მითის მიხედვით დემოფონტეს შეუყვარდა თრაკიის მეფის ასული — ფილიდე. მან ფილიდე დანიშნა, მაგრამ დანიშნულ დროს ვერ დაბრუნდა მასთან, ფილიდეს მკედარი ეგონა და თავი ჩამოიხრჩო. ჩამოხრჩობილი ფილიდე ნუშის ხედ გადაიქცა. როდესაც დემოფონტე დაბრუნდა და ფილიდეს თავგადასავალი გაიგო, გრძნობამორევით მოეხვია ნუშის ხეს. ამბობენ, რომ ამ მომენტში ნუში აყვავდა. ტრადიცია დემოფონტეს რამოდენიმე რელიგიური ღვთაებად შერქმევას მიაწერს.

დ ე ნ დ რ ი ტ ი დ ა, ბერძნ. (Δενδρεΐς -ιδίς — ხისა) მშვენიერი ელენეს ზედმეტი სახელი კუნძულ როდოსზე. ადგილობრივი მითის მიხედვით მენელაოსის სიკვდილის შემდეგ ელენე როდოსში მივიდა და იქ ხეზე თავი ჩამოიხრჩო. იმ ხეს უწოდეს ელენეს ხე. ეს მითი ძველად არსებულ ხეთა და მცენარეთა კულტის არსებობაზე უნდა მიუთითებდეს.

დ ე რ კ ე ტ ო, ბერძნ. (Δερκετώ, ἡ) სირიელთა ღმერთქალი, რომლის კულტი საბერძნეთშიც გავრცელდა. ზოგიერთი მითის მიხედვით სემირამიდას დედა.

დ ე რ ც ე ნ უ ს ი, ლათ. (Dercenus) აბორიგინების უძველესი მეფე. ზოგიერთები ლატინუსთან აიგივებენ.

✓ დ ი ა ნ ა, (ლათ. (Diana) — არტემიდეს მსგავსი რომაელთა ღმერთქალი, რომლის კულტი არტემიდეს კულტის რომში გავრცელების შემდეგ ამ უკანასკნელს შეერწყო. დიანა სუფთა იტალიური წარმოშობისაა და თავიდან არტემიდესთან არავითარი კავშირი არ ჰქონდა. დიანა, როშერის განმარტებით, მთვარის ღმერთი კი არ არის, როგორც იგი შემდგომში აღიქვეს, არამედ სინათლისა და ამასთანავე მფარველია და მეთვალყურე მცენარეთა, ცხოველთა და ადამიანთა ნაყოფიერებისა. დიანას სახელის ეტიმოლოგია div—ana-დან გამოყავთ. მოგვიანებით დიანას კულტი არტემიდეს კულტს შეერწყო და არტემიდეს ყველა ძირითადი ნიშანი გავრცელდა მასზე.

დ ი დ ი მ ი, ბერძნ. (Διδύμη, αἶ) აპოლონის ტაძარი და სამლოცველო მილეტის მახლობლად. ტაძარს ბრანხიდების ბერძნული

ვკარი ხელმძღვანელობდა. ბრანხიდები თავიანთ წინაპრად ათენელ ვკირს — ბრანხოსს თვლიდნენ. სპარსეთ-აბერძნეთის ომის დროს აამლოცველო დაწვეს სპარსელებმა. იმის გამო, რომ ბრანხიდები ომის დროს სპარსელებს ეხმარებოდნენ, იძულებული გახდნენ ბერძნების გამარჯვების შემდეგ სპარსეთში გაქცეულიყვნენ. დიდი ხნის შემდეგ მხოლოდ ალექსანდრე მაკედონელმა შეძლო გასწორებოდა მათ შთამომავლებს. ძველი წელთაღრიცხვის მეოთხე საუკუნეში ტაჩარი და სამლოცველო აღადგინეს. გარკვეულ პერიოდში ეს სამისნო მეორე ადგილზე იდგა მთელს საბერძნეთში დელფოს სამისნოს შემდეგ; ახლად აღდგენილი ტაძრის მმართველობა მთელი ქალაქის ხელში გადავიდა. II საუკუნიდან (ძვ. წელთაღრიცხვით) დიდიმის დღესასწაულმა საერთო ბერძნული ხასიათი მიიღო.

↓ დ ი დ ო ნ ა, ლათ. (Dido-onis) თავიდან ითვლებოდა. ფინიკიურ ღვთაებად. სიცილიელმა ბერძნებმა დიდონა მოკვდავ ქალთან, ტიროსის მეფის—პიგმალიონის დასთან გააიგივეს. პიგმალიონმა მოკლა დიდონას ქმარი და მისი სიმდიდრე ხელში ჩაიგდო. ფინიკიიდან დიდონა ჩრდილო აფრიკაში გადასახლდა. მეფე იარბესმა მას პირობა მისცა, რომ მისცემდა იმდენ მიწას, რამდენსაც ერთი ხარის ტყავი დაფარავდა. დიდონამ წვრილ თოკებად დაჭრა ხარის ტყავი, ერთი მეორეზე გადააბა, იგი დიდი ფართობის მიწას შემოავლო და მეფეს პირობის ასრულება მოსთხოვა. იარბესმა პირობა კი შეასრულა, მაგრამ რამდენიმე ხნის შემდეგ ამ მიწაზე დიდონას მიერ დაარსებულ ქალაქს — კართაგენს ომი გამოუცხადა. მეფეს, უპირველეს ყოვლისა, დიდონას ხელში ჩაგდება უნდოდა. საყვარელი ქალაქის გადარჩენის მიზნით დიდონამ თავი მოიკლა. ჩრდილოეთ აფრიკაში არსებობდა დიდონას კულტი. კართაგენში დიდონა ერთ-ერთ მთავარ ღვთაებად ითვლებოდა. დიდონამ შთააგონა მრავალი ხელოვანი.

დ ი კ ა ი ო ს ი, ბერძნ. (Δῖκαιος, ბ) პოსეიდონის ერთ-ერთი ვაჟი, რომელმაც თრაკიაში მისი თანამოსახელე ქალაქი დააარსა.

დ ი კ ე, ბერძნ. (Δῖκε, ἦ — სამართლიანობა) სამართლიანობისა და სამაგიეროს გადახდის ღმერთქალი. სამართლიანობის განსახიერება. ზევსისა და თემიდას ქალიშვილი. დიკე როდესაც შეამჩნევდა უსამართლობას, იგი ამის შესახებ ზევსს აცნობებდა, ზევსი კი უსწორდებოდა უსამართლოს.

ტრაგედიებში დიკე გამოყვანილია მრისხანე, შურისმაძიებელ ღმერთქალად, რომელიც ბასრი ხანჭლით გულს უპობს ყოველ უმართებულო ადამიანს. დიკეს ერთ-ერთი ზედმეტი სახელია ასტრევსი (ვარსკვლავოვანი), დიკე გამოისახებოდა მკაცრი სახის ქალად, რომელსაც ხელში პატარა ჯოხი ეჭირა.

↓ დ ი ო მ ე დ ე, ბერძნ. (Διομήδης, δ) 1. არგოსის მეფე, ტი-
დევის ვაჟი, ადრასტოსის შვილიშვილი. ეპიგონთა ლაშქრობისა და
ტროის ომის მონაწილე. ტროის ომში სიმამაცით მას მხოლოდ აქი-
ლევსი თუ ჯობნიდა. დიომედე ათენას მფარველობით იბრძოდა არე-
სისა და აფროდიტეს წინააღმდეგ. ერთ-ერთი შეტაკებისას დიომე-
დემ დაჭრა კიდეც ისინი. ტროის ომში იგი შეერკინა ჰექტორს და კი-
ნაღამ მოკლა, მაგრამ ზევსმა მათ შორის ელვა გაატარა და გმირები
ერთიმეორეს დააშორა. დიომედემ ოდისეესთან ერთად დაიჭირა
ტროელი მზვერავი — დოლონი და მისგან შეიტყო, თუ სად იმყოფე-
ბოდა ტროელთა მოკავშირე. — თრაკიის მეფე რესოსი. მან მოკლა
მეფე რესოსი და მისი ჯადოსნური ცხენები თან წამოიყვანა.

დიომიდემ და ოდისეესმა ტროიდან პალადიუმი მოიტაცეს.

ტროის დამხობის შემდეგ იგი მშვიდობიანად დაბრუნდა არგოს-
ში, მაგრამ ერთ-ერთი, ყველაზე გავრცელებული მითის მიხედვით
შურისძიების მიზნით აფროდიტემ მის ცოლს მისი არგოსიდან გაძე-
ვების აუცილებლობა შთააგონა. განდევნილი დიომიდე წავიდა თა-
ვისი მამის სამშობლოში — ეტოლიაში, სადაც თავის პაპას დაეხ-
მარა ნათესავებისაგან მიტაცებული ტახტის დაბრუნებაში. როდესაც
დიომიდე ეტოლიიდან არგოსში ბრუნდებოდა, გზაში ქარიშხალი
ამოვარდა და მისი ნაფი იტალიაში გარიყა. აქ იგი დაეხმარა დავნუსს,
მისი ქალიშვილი ცოლად შეირთო და მისი მემკვიდრე გახდა. დიო-
მიდეს ჰიკელილის შესახებ არსებობს რამოდენიმე ვარიანტი: ერთი
მითის მიხედვით იგი კვდება დავნუსში, მეორე მითის მიხედვით — არ-
გოსში, მესამის მიხედვით კი — მისი სახელობის ერთ-ერთ კუნძულ-
ზე. გადმოცემის თანახმად მან იტალიის აღმოსავლეთ სანაპიროზე
რამოდენიმე ქალაქი და სამლოცველო დააარსა.

2. არესის ვაჟი, თრაკიელთა ტომის — ბისტონების მეფე, რომე-
ლიც თავის მძევნვარე, კაცისმჭამელ ცხენებს ხელში შემთხვევით
ჩაეარდნელი მგზავრების ხორციტ კვებავდა. ჰერაკლემ აჯობა დიო-
მიდეს და თვით იგი გადაუგდო ცხენებს შესაქმელად (ჰერაკლეს მე-
ცხრე გმირობა).

↓ დ ი ო ნ ე, ბერძნ. (Διώνη, η) ოკეანოსის ქალიშვილი. ზოგი
მითი მას ურანოსისა და გეას ქალიშვილად მიიჩნევს. ტიტანიდა,
რომელიც დოდონაში ზევსის მეუღლედ და აფროდიტეს დედად
მიიჩნდათ. გვიანდელ მითებში დიონე ჰერასთან გააიგივეს.

დიონისე || დიონისოსი, ბერძნ. (Διώνισος, ბ) მეცნარეულობის ღმერთი, მევენახეობისა და მეღვინეობის მფარველი ღვთაება. ერთ-ერთი ყველაზე მეტად პოპულარული ღმერთი ბერძნულ პანთეონში. ზევსისა და სემელეს ვაჟი. ჰომეროსის მიხედვით დიონისე არ შედის მთავარ ღმერთთა შემადგენლობაში, რის გამოც მისი კულტი ნაკლებად იყო გავრცელებული არისტოკრატიულ წრეებში, მაგრამ სამაგიეროდ დიდი პოპულარობით სარგებლობდა დაბალ კლასებში. ყველაზე მეტადაა გავრცელებული მითი დიონისეს საოცარი დაბადების შესახებ.

ზევსისა და სემელეს ურთიერთსიყვარულით გაჯავრებულმა პერამ სემელეს ურჩია ზევსისათვის ეთხოვა, რომ მშობიარობის წინ მას ღმერთთა და კაცთა მამა მთელი თავისი დიდებულებით ჩვენებოდა. სემელეს თხოვნაზე ზევსი ჭერ არ დასთანხმდა, მაგრამ რაკი სემელე აღარ მოეშვა, თხოვნა აუსრულა, თავისი ნამდვილი სახით — ჰეჰა-ქუხილად მოევლინა და სემელე ფერფლად აქცია. ზევსმა მოასწრო მისი მუცლიდან ჩვილი დიონისეს გამოყვანა და თავის ფერდში ჩაისვა (შდრ. ამირანის დედის მუცლიდან ამოყვანისა და ხარის ფაშეში ჩასმის მითი). იქ დიონისე მომაგრდა და თავის დროზე დაიბადა. მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით, სემელეს დაფერფვლის დროს დიონისე უკვე დაიბადა. იგი სიკვდილს გადაარჩინა მის ირგვლივ სასწრაფოდ აღმართულმა სუროს მწვანე კედელმა. ამ კედლის იქით ღვთიური ცეცხლი გიზგიზებდა, რომელმაც დიონისე უკვდავად აქცია. ზევსის ბრძანებით ჰერმესმა პატარა დიონისე ფერიებს გადასცა აღსაზრდელად.

არსებობს სხვა მითი, თითქოს, დიონისეს ზრდიდა სემელეს და ინო, რომელიც ჰერამ კიდევ დასაჯა ამისათვის. დიონისეს შემდგომი აღზრდა დაევალა სილენოსს.

დიონისეს საბერძნეთში მისვლის შესახებ არსებობს მრავალი მითი. კუნძულ იკაროსიდან ნაქსოსზე მიმავალი დიონისე მოხვდა ტირენიელ მეკობრეთა გემზე. მეკობრეებმა დიონისე ანძაზე მიაბეს და მონად გაყიდვას უპირებდნენ. დიონისეს ბორკილები თავისთავად სცივოდნენ ხელ-ფეხიდან. გემის ანძას გარს შემოველო სურო და იალქნებზე ყურძნის მტევნები ჩამოეკიდა. ამ ამბით შეშინებული მეკობრეები ზღვაში გადაცივიდნენ და დელფინებად იქცნენ. საბერძნეთისაკენ მიმავალ დიონისეს გზაში შეხვდა თეზევსისაგან მიტოვებული არიადნე და ცოლად შეირთო. სადაც კი დადიოდა დიონისე, ყველგან ავრცელებდა თავის კულტს. ბოლოს მიაჩნდათ, რომ დიონისემ იმოგზაურა ელიდაში, სირიაში, აზიაში ინდოეთამდე და საბერძნეთში თრაკიის გზით დაბრუნდა. მთელი მოგზაურობის განმავ-

ლობაში იგი სასწაულებს ახდენდა და ყველას ყურძნის მოყვანასა და მეღვინეობას ასწავლიდა. იგი აღამიანებს თხის, ლომის, ხარის, ჭიქის და სხვა ცხოველთა სახით ეჩვენებოდა. მიწიდან ადენდა ღვინის, თაფლისა და რძის შადრევნებს.

ზოგიერთ მითში ვხვდებით იმ წინააღმდეგობების ანარეკლს, რომელიც თავიდან სდევდა დიონისეს კულტის გავრცელებას. დიონისეს კულტის აღიარების შემდეგ სემელეც ოლიმპიელთა გვერდით დააყენეს და მას ახალი სახელი — თიონა უწოდეს.

დიონისეს შესახებ არაებული მითები და მისი რამოდენიმე ნიშან-თვისება მიუთითებს მის არაბერძნულ წარმოშობაზე: მისი ყველაზე მეტად გავრცელებული ზედმეტი სახელი. ბახუსი. ბერძნული სიტყვა არ არის.

ნისა, სადაც დიონისე ფერხებით აზრდებოდა. ძველი ისტორიკოსების აზრით ხან ეგვიპტეში, ხან არაბეთში და ხანაც ინდოეთში მდებარეობდა. სიტყვა ბასარა, რაც დიონისეს სამოსს ნიშნავს. ბერძნულში არ არის. ჭერ კიდეც ახლო წარსულში არსებული შეხედულება, რომ დიონისეს კულტი საბერძნეთში შევიდა პირველ ათასწლეულში, უარყოფილია ახალი აღმოჩენებით. სახელი დიონისე ამოკითხულია პილოსის წარწერებში, რომლებიც მეორე ათასწლეულს განეკუთვნებიან, რის საფუძველზეც დიონისეს კულტის საბერძნეთში გადასვლის პერიოდი შედარებით შორეულ წარსულში უნდა ვიგულისხმოდ. დიონისეს კულტის სიძველეზე მიუთითებს მისი ტოტემური ხასიათი. მეღვინეობის ღმერთად დიონისე მხოლოდ კლასიკურ პერიოდში გადაიქცა. დემოკრატიულ ათენში, სადაც მეღვინეობა სოფლის მეურნეობის წამყვან დარგად ითვლებოდა. დიონისეს კულტი დემეტრეს კულტის მსგავსად მეტად პოპულარული გახდა, ხოლო პისისტრატეს მმართველობის დროს დიონისეს კულტი სახელმწიფოებრივ რელიგიად იქცა. იმდენად, რამდენადაც დიონისე მცენარეულობის ღვთაებად ითვლებოდა. მას მოკვდავი და კვლავ გაცოცხლებადი ბუნების ღმერთადაც მიიჩნევდნენ. ორფელები ამტკიცებდნენ, რომ დიონისეს დედა იყო პერსეფონე, შემდეგ დიონისე ტიტანებმა დაგლიჯეს და განმეორებით დაბადა სემელემ. ამავე მითის ელევსინური ვარიანტის მიხედვით პირველად შობილ დიონისეს ერქვა არა ძაგრესი, როგორც საერთოდ უწოდებდნენ. არამედ იაკხოსი || ბაკხოსი.

რომში დიონისეს ბახუსს უწოდებდნენ. მოგვიანებით იტალიაში დიონისე—ბახუსის კულტი ერწყმის ადგილობრივი ღვთაების ლიბერის (იხ. ლიბერი) კულტს. საყურადღებოა, რომ ლიბერის ლათინური სახელწოდება ისევე, როგორც დიონისეს ერთ-ერთი ბერძნული ზედ-

მეტი სახელი ლისიოსი, განმათავისუფლებელს, ნების მიმცემს ნიშნავს, რაც, რასაკვირველია, დაკავშირებულია ღვინით მთვრალი ადამიანის თავაშვებულობასთან. ანტიკურ ლიტერატურაში დიონისეს მითი გამოყენებულია პომეროსის პოემებში და ევრიპიდეს ტრაგედიაში „ბაკხელები“. დიონისეს წარმოიდგენდნენ გრძელ ტანსაცმელში გამოწყობილ დიდი ტანის ჯანმრთელ მამაკაცად. ერმიტაჟში ინახება რუბენსისა და პუსინის მიერ შესრულებული დიონისეს სურათები. დიონისესა და ბახუსის სახემ შთააგონა მრავალი ხელოვანი. თანამედროვე გაგებით დიონისე (ბახუსი) აღნიშნავს ღვინოს. ბახუსის მონას უწოდებენ ლოთს, ნაბახუსარს — მთვრალს ან ნამთვრალებს, ბახუსის ველს — საქეიფო მაგიდას.

✓ დ ი ო ნ ი ს ი ე ბ ი, ბერძნ. (Διονυσια, τᾶ) დიონისესადმი მიძღვნილი ზეიმი ატიკაში. ზეიმი წელიწადში ოთხჯერ იმართებოდა. პირველად ყურძნის კრეფის დამთავრებასა და მაკრის დაყენებასთან დაკავშირებით. ამას მცირე დიონისობას უწოდებდნენ. ამ დღეს ცალკეული ოჯახის, სოფლისა თუ ქალაქის წარმომადგენლები დიონისეს ტაძარში მიდიოდნენ, მიჰყავდათ შესაწირავი ცხოველები (უმეტესად თხა), ჭურჭლით მიჰქონდათ ღვინო. პროცესიის წევრებს ხელში ეჭირათ ყურძნის აკიდოები და მამაკაცის სასქესო ორგანოს მოდელი, ე. წ. ფალოსი, როგორც ბუნების საწარმოო ძალათა სიმბოლო. მღეროდნენ დიონისესადმი მიძღვნილ მხიარულ სიმღერებს, მსხვერპლთშეწირვის შემდეგ აწყობდნენ ქეიფებსა და თამაშობებს. მეორე დიონისობა იმართებოდა იანვარ-თებერვალში. ზეიმი იწყებოდა თვის ე. წ. გამელეონის მეთორმეტე დღეს და ფაქტიურად მცირე დიონისობის გაგრძელებას წარმოადგენდა. მესამე დიონისობას ანთესტერიონი ეწოდებოდა (იხ. ანთესტერიები.). მეოთხე დიონისობა იმართებოდა ე. წ. ელაფებიონის თვეში (მარტი—აპრილი). ამას დიდი, ანუ საქალაქო დიონისობა ეწოდებოდა. ზეიმი თითქმის მთელ კვირას გრძელდებოდა. ამ პერიოდში არ ახდევინებდნენ ვალს, პატივებს თავდებით უშვებდნენ, არავის აპატიმრებდნენ, რათა ყველას ჰქონოდა ზეიმში მონაწილეობის უფლება. დიდი დიონისობის მთავარ ნაწილს თავიდან დიონისეს ხის ძველი ქანდაკების გადასვენების ცერემონიალი წარმოადგენდა. შემდეგ კი დღესასწაულებში მთავარი ადგილი დაიკავეს დიდებულმა თეატრალურმა წარმოდგენებმა, რომლებიც ხშირად ორ დღესაც კი გრძელდებოდა. დიონისობა ითვლებოდა უდიდეს ანტიკურ დღესასწაულად, მას ესწრებოდნენ არა მარტო ადგილობრივი მცხოვრებნი, არამედ მოსული სტუმრებიც. დღესასწაულების დაწესება იკარიოსს მიეწერება.

✓ დ ი ო ს კ უ რ ე ბ ი, ბერძნ. (Διόσκειροι, οί) ტინდარეოსისა

და ლედას ტყუპების — პოლიდეკესა და კასტოროსის ზედმეტი სახელი. გვიანდელი მითების მიხედვით კასტოროსი კი არის ტინდაროსის ვაჟი, მაგრამ პოლიდეკეს მამად ზევსია მიჩნეული. ზევსმა თითქმის თავისი ვაჟი უკვდავი გახადა. სხვა, გვიანდელი მითის მიხედვით ორივე დიოსკური ზევსის ვაჟია. ყველაზე მეტად გავრცელებულ მითებში საუბარია დიოსკურების სამ გმირობაზე. ერთია მათი დის — ელენეს განთავისუფლება თეზევსის ტყვეობიდან. მეორე — არგონავტთა ლაშქრობაში მონაწილეობა, სადაც პოლიდეკემ დაამარცხა ამიკოსი. მესამე კი აფარევსის ვაჟებთან --- იდასთან და ლინკევსთან შებრძოლება, რომელთაც დიოსკურებმა მოსტაცეს საცოლეები — ლევკიპეს ქალიშვილები — ფებე და ჰილაირე.

სხვა მითის მიხედვით მათ მოიტაცეს ლევკიპეს ფარა. ჩხუბში იდასმა მოკლა კასტოროსი, ხოლო პოლიდეკემ — ლინკევსი. ამის შემდეგ ზევსმა იდასი ელვით დაფერფლა. ძმის დაღუპვის გამო მეტად შეწუხებული პოლიდეკე ზევსს შეევედრა ისიც მოეკლა. მაშინ ზევსმა ნება დართო მას თავისი ძმისათვის გაეყო უკვდავება. პოლიდეკე სიამოვნებით დათანხმდა და ამის შემდეგ მოყვარული ძმები ერთ დღე-ღამეს ჰადესში ატარებდნენ, მეორეს კი ოლიმპოზე ღმერთთა შორის. მოგვიანო მითის მიხედვით, როდესაც ერთი ძმა ოლიმპოზე იყო ღმერთებთან, მეორე სწორედ მაშინ იმყოფებოდა ჰადესში. როგორც ჩანს, გვიანდელი მითი დღისა და ღამის, სინათლისა და სიბნელის სიმბოლოზაციის გზით უნდა იყოს შექმნილი. გადმოცემის თანახმად ასეთი ძმური სიყვარულისათვის ზევსმა დიოსკურები ვარსკვლავებად აქცია და ცაზე მოათავსა. დიოსკურები (უმეტესად კასტოროსი) ზოგ ადგილას ცხენთა მომთენიერებლად და მფარველად ითვლებოდა. დიოსკურების კულტი საბერძნეთის სხვადასხვა ადგილებში გავრცელდა. სპარტაში მათ მიიჩნევდნენ სახელმწიფოს დამცველად, სპორტული შეჯიბრებების, მეომართა და მეზღვაურთა მფარველად. დიოსკურების კულტი იტალიაშიც გავრცელდა. ჩვენს ერამდე 484 წელს მათ რომში ტაძარიც კი აუგეს.

ხელოვნებაში დიოსკურები ლამაზ ვაჟებად გამოისახებოდნენ, თავზე ბერძენ მეზღვაურთა დამახასიათებელი ოვალური ქუდი ეხურათ. გადატანილი მნიშვნელობით დიოსკურებს უწოდებენ ერთიმეორის მეტისმეტად მოყვარულ ძმებს. რომში კვირინალიის სასახლესთან დგას დიოსკურების ქანდაკება, რომლის შემცირებული ასლიც ამშვენებს ლენინგრადის ყოფილი მანეჟის შესასვლელს.

დ ი რ კ ე, ბერძნ. (Δῖρκη, ἡ) ი:ებეს მეფის ლიკოსის მეუღლე (იხ. ანტიოპე).

დისკორდია. ლათ. (Discordia — განხეთქილება). განხეთქილების რომაელთა ღმერთქალი (იხ. ერიდა).

დისპატერი. ლათ. (Dispatēr) ბერძნული აიდის (ჰადესის) რომაული შესატყვისი. მიწისქვეშა სამეფოს მბრძანებელი რომაელთა წარმოდგენით.

დიქტინა, ბერძნ. (Δῖκτυνα, ἡ) კრეტელი ღმერთქალი, იგივე ბრიტომარტისი (იხ. ბრიტომარტისი).

დიქტისი, ბერძნ. (Δῖκτυς, ὁ) კუნძულ სერიფოსის მბრძანებლის — პოლიდექტეს ძმა, ან სერიფოსელი მეთევზე, რომელმაც დანაე და პერსევსი გადაარჩინა.

დოდონეს სამლოცველო, ბერძნ. ზევსის სახელობის ძველი ტაძარი დოდონეში (ეპირი). ეპირული გადმოცემის თანახმად ზევსის მეუღლე იყო არა პერა, არამედ დიონე (იგივე დოდონე). დოდონეს სამლოცველოში საკულტო ცენტრად უძველესი დროიდან ითვლებოდა აწლოვანი მუხა, რომლის ფესვებიდან წყარო გამოედინებოდა. ქურუმები თითქოს სწორედ ამ მუხის ფოთლების შრიალით გებულობდნენ მომავალს და ადამიანებს გადასცემდნენ. კლასიკურ პერიოდში დოდონეს სამლოცველოს მდიდრულ და ძვირფას საგნებს სწირავდნენ. 1875-77 წლების არქეოლოგიური გათხრებით დადასტურდა, რომ სამისნოს ჰქონდა აკროპოლისი, ტაძარი და თეატრი. აკროპოლისის სამხრეთ ფერდობზე მდებარეობდა აუზი, მის პირას იდგა ბიჭუნას ბრინჯაოს ქანდაკება, რომელსაც ხელში ეჭირა წკებლა, ქარის დაბერვისას წკებლა ქანაობდა და იქვე მდგარ ჭურჭელს ხედებოდა. წკებლას მოხვედრით გამოცემული ხმის მეშვეობით, თითქოს, გებულობდნენ ქურუმები, თუ რა უნდა ეპასუხათ მორწმუნეთაგან მიცემულ შეკითხვებზე. არქეოლოგებმა აღმოაჩინეს სამისნოსადმი შეწირული მრავალი ნივთი: ძვირფასი და უბრალო ჭურჭელი, სხვადასხვაგვარი ქანდაკება, მრავალნაირი ტყვიის ფირფიტა, რომლებზეც ამოკვეთილია სამისნოს პასუხები მორწმუნეთა შეკითხვებზე და სხვა. ქრისტიანული რელიგიის გამარჯვების შემდეგ დოდონეს სამლოცველოც, ისევე როგორც სხვა მრავალი წარმართული საკულტო ადგილ-დაწესებულება, თანდათან დაკნინდა და ბოლოს დავიწყებას მიეცა.

დოდონი, ბერძნ. (Δῶδων, ὁ) ზევსისა და ოკეანიდ ევროპეს ვაჟი. მის სახელთან უნდა იყოს დაკავშირებული დოდონეს ცნობილი სამლოცველო-საკურთხეველი.

დოლონი, ბერძნ. (Δῶλον, ὁ) ტროელთა მზევრავი, რომელიც ოდისეესმა და დიომედემ დაიჭირეს და მისაგან შეიტყვეს ტრო-

ელთა ძალების განლაგება, რის საშუალებითაც შეძლეს რესოსის მოკვლა და მისი ცხენების გამოტაცება:

დომიდუკა და იტერდუკა, ლათ. (Domiduca, Iterduca) სახლიდან პირველად გამოსული ბავშვის გზის დამლოცველი, გამცილებელი დემონები.

დორიდა, ბერძნ. (Δαρξίς იმიჯ, ჟ) . თეტისისა და ოკეანოსის ქალიშვილი. ნერევისს მეუღლე და ნერეიდების დედა.

დოროსი, ბერძნ. (Δῶρις, ბ) ელინის ვაჟი, დორიელების მითიური წინაპარი და მათი ეპონიმი.

დრაკონი, ბერძნ. (δράκων, ბ — გველი) 1. მითიური, საშინელი თვისებისა და შესახედაობის მქონე ურჩხული, დრაკონები ზშირად ამა თუ იმ ძვირფას საგანს ან სხვა რაიმეს დარაჯობდნენ ზოლმე. დრაკონი იცავდა კოლხეთში, არესის ქალაში მუხის ხეზე ჩამოკიდებულ ოქროს საწმისს. დრაკონი ქართულად გველეშაპს ნიშნავს.

✓ დრაკონის კბილები, ზერძნ. თებეს ციკლის თქმულებების გმირმა — კადმოსმა მოკლა დრაკონი და სამისნოს ბრძანების თანახმად მისი კბილები დათესა. დათესილ კბილებიდან შეიარაღებული მეომრები აღმოცენდნენ და კადმოსს შეებრძოლენ, მაგრამ მან მათ შორის ქვა ჩააგდო, მეომრები ერთიმეორეს დაერივნენ და ერთმანეთი ამოხოცეს, გადარჩა მხოლოდ ხუთი, რომლებმაც კადმოსთან ერთად თებე დააარსეს და დასაბამი მისცეს ცნობილ გვარებს თებეში. გადატანითი მნიშვნელობით დრაკონის კბილების დათესვა ნიშნავს მეომრების გამოზრდას, ომისათვის სამზადისს.

✓ დრიადეი, ბერძნ. (Δρυάδη, აქ) ხეთა მოღგმის დამცველი ფერეები. ძველ ბერძენთა წარმოდგენით ყოველ ხეს თავისი დრიადა ჰყავს, — იზადება და კვდება მასთან ერთად. დრიადებს ზოგჯერ ჰამადრიადებს უწოდებენ, რაც ქართულად ხესთან შეერთებულს ნიშნავს. ძველების წარმოდგენით ხეების დამრგველსა და მომვლელ ადამიანებს დრიადები მფარველობენ. ამ კულტის წარმოშობა, როგორც ჩანს, დაკავშირებულია მეხილეობა-მევენახეობის განვითარებასთან.

დრიანტი, ბერძნ. (Δρύανς -δρυან, ბ) ლიკურგოსის მამა, არესის ვაჟი. კალიდონის ნადირობის მონაწილე.

დრიოპე, ბერძნ. (Δρύοπη, ჟ) პანის დედა, დრიოფსის ქალიშვილი. ჰერმესის ცოლი. აპოლონის სატრფო.

დრიოფსი, ბერძნ. (Δρύοψ -დრაფ, ბ) თესალიელი გმირი. წინა-ბერძნული მოსახლეობის — პელაზგების ერთ-ერთი ტომის — დრი-

ოფსების ეპონიმი. ერთ-ერთი დანაიდისა და მდინარის ღვთაების ვაჟი. მითის არკადიული ვერსიის მიხედვით ღრიოფსის ქალიშვილს — ღრიოპეს შეუყვარდა ჰერმესი და მასთან კავშირით დაბადა პანი. ოვიდიუსის მიერ დამუშავებული მითი ღრიოპეს აპოლონის საყვარლად მიიჩნევს.

— ე —

ე ა გ რ ო ს ი, ბერძნ. (Οἰάρως, ბ) მდინარის ღმერთი ძველ საბერძნეთში. ერთ-ერთი მითის მიხედვით ორფეუსის მამა.

ე ა კ ი დ ე, ბერძნ. (Ἀχαιῖδης, ბ) ეაკოსის ვაჟი ან საერთოდ შთამომავალი. ეაკიდად ძირითადად აქილეუსს მიიჩნევდნენ.

ე ა კ ო ს ი, ბერძნ. (Ἀχαιός, ბ) ზევსისა და ფერია ეგინას ვაჟი, კუნძულ ეგინას მითიური მეფე, ეაკთა გვარის დამაარსებელი, ტელამონისა და პელეუსის მამა. ეანტოს დიდის პაპა. ეაკოსის თხოვნით ზევსმა უკაცრიელი კუნძული ეგინა ხალხით დაასახლა — ჰიან-ჰველები აღამიანებად აქცია. სხვა მითის მიხედვით ზევსმა კუნძულის მცხოვრებნი მიწისაგან შექმნა. ეგინაზე არსებობდა ეაკოსის კულტი, აქ მას წვიმის მომვლინებელ ღვთაებად მიიჩნევდნენ, მის საპატივცემოდ იმართებოდა თამაშობანი (ეაკიები). გვიანდელი მითების მიხედვით ეაკოსმა პოსეიდონთან და აპოლონთან ერთად ააშენა ტროის კედლები. სამუშაოს დამთავრების შემდეგ კედლებზე შეცოცდნენ გველები. ორი მათგანი მოკლა აპოლონმა და პოსეიდონმა, ხოლო მესამემ შეაღწია ქალაქში. იგი სწორედ მოკვდავი ეაკოსის აშენებული კედლის ნაწილზე გადავიდა. ეს მოვლენა წინასწარმეტყველებმა ახსნეს, თითქოს ეაკოსის შთამომავალნი გახდებოდნენ ტროის მფლობელნი. სიკვდილის შემდეგ ეაკოსი, როგორც კეთილსინდისიერი და სამართლიანი, ღმერთებმა საიქიოს მოსამართლეთა სამეულში შეიყვანეს (მინოსთან და რადამანთისტან ერთად). გადატანითი მნიშვნელობით ეაკოსი იხმარება სამართლიანი აღამიანის მოსამართლის მნიშვნელობით.

ე ა ნ ტ ე ბ ი, ბერძნ. (Ἄντης, ბ) ორი გმირის სახელი: 1. დიდი ანუ ბუმბერაზი ეანტი იყო სალამინის მეფის — ტელამონის ვაჟი, გამოირჩეოდა დიდი ფიზიკური ძალით. მშვენიერი ელენეს ხელის ერთ-ერთი მადიებელი, ტროის ომის ერთ-ერთი მონაწილე. დიდი ეანტი ჰექტორს დაეჭიდა და მიწაზე დაანარცხა. მოწინააღმდე-

გეები გააშველეს ღმერთებმა. გმირებმა ერთმანეთს საჩუქრები უძღვნეს: ეანტმა აჩუქა ქამარი, ხოლო ჰექტორისაგან მიიღო ხმალი. ეანტი ცნობილია აქილევის გვამისათვის თავდადებულ მებრძოლად. ერთ-ერთი გვიანდელი მითი გვიამბობს: როდესაც აქილევის დედამ (თეტიდამ) განაცხადა, რომ დაღუპული შვილის აბჯარს მისცემდა ბერძენთა შორის უმამაცესს, ოდისევსმა მოისყიდა ტროელები და ათქმევინა, რომ არა ეანტმა, არამედ ოდისევსმა დახოცა ყველაზე მეტი ტროელი. ამიტომ მან მიიღო აქილევის აბჯარი. უსამართლობით გაშმაგებული ეანტი მოთმინებიდან გამოვიდა და თავი მოიკლა. კუნძულ სალამინზე არსებობდა ეანტის კულტი და გმირის პატივსაცემად ყოველწლიურად იმართებოდა ეანტის თამაშობანი. ეანტის შთამომავლებად ითვლებოდნენ: მილტიადი, კიმონი, ისტორიკოსი თუკიდირე და სხვა. ეანტის სახე მოცემულია ესქილეს, სოფოკლესა და სხვათა თხზულებებში. 2. ეანტი მცირე — ლოკრიდის მეფის — იოლევის ვაჟი, დიდი ეანტის ამხანაგი და მეგობარი, ტროის ომის მონაწილე. კარგი მეომარი. პატროკლეს დაკრძალვის დღეს თავი გამოიჩინა საუკეთესო ცხენოსნობით. ტროის აღებისას ათენას ტაძარში გააუპატიურა აქ მფარველობის მისაღებად მისული კასანდრა, რისთვისაც განრისხებულმა ათენამ ხომალდი დაუმსხვრია, მაგრამ პოსეიდონის სურვილით გმირი გადატყორცნილიქნა კლდის ქიმზე. მაშინ გაამყებულმა ეანტმა წამოიძახა: გადავრჩიო ღმერთთა სურვილის საწინააღმდეგოდ. გაჯავრებულმა პოსეიდონმა კლდე ზღვაში ჩაძირა. სხვა მითის მიხედვით ეანტი დაიღუპა ევბეისთან ბერძენთა ხომალდების დამსხვრევისას.

ეანტთა მეგობრობის სიუჟეტს ხშირად იყენებენ ხელოვნებაში. გადატანილი მნიშვნელობით ორი ეანტი განუყრელ მეგობრებს ნიშნავს.

✓ ე გ ე ო ს ი, ბერძნ. (Ἐγεύς -εας, ἱ) ათენის მეფე, კეკროპის შვილიშვილი, პანდიონის ვაჟი. მამის სიკვდილს შემდეგ ეგეოსი გამეფდა. ეგეოსმა ცოლად შეირთო მეფე პიტთევის ქალიშვილი — ეთრა და მისაგან შეეძინა ვაჟი — თეზევსი (სხვა მითის მიხედვით თეზევსის მამა პოსეიდონია).

როცა თეზევსი წამოიზარდა, გაემგზავრა კუნძულ კრეტაზე საშინელი ურჩხულის მოსაკლავად, რომელსაც ათენელები ყოველწლიურად (ზოგი ვარიანტით სამ წელიწადში ერთხელ) აძლევდნენ შვიდ ვაჟსა და შვიდ ქალიშვილს. ურჩხული მინოტავრი მეტად ძნელად დასამარცხებელი იყო და თეზევსმა არც კი იცოდა ცოცხალი დაბრუნდებოდა თუ არა, ამიტომაც მამას დაუბარა: თუ მშვიდობიანად დავბრუნდები სამშობლოში, ჩემს გემს ანძაზე შავი იალქნის

ნაცვლად თეთრი ექნებაო. თეზევსმა გმირულად შეასრულა თავისი დავალება, მაგრამ უკან დაბრუნებისას იალქნის გამოცვლა დაავიწყდა, ეგეოსმა როცა დაინახა გემზე შავი იალქანი, იფიქრა, ვაჟი დამელუპაო და გამწარებული ზღვაში გადავარდა. ეგეოსი დაიხრჩო და ამის შემდეგ ამ ზღვას ეგეოსის ზღვა ეწოდა. ეგეოსის დაღუპვის შემდეგ ათენს თეზევსი განაგებდა. ზოგიერთი ცნობის მიხედვით ადრე ეგეოსი პოსეიდონის ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი იყო. იონიელების სხვადასხვა ადგილებზე დასახლების შემდეგ პოსეიდონი ზღვის საერთო ბერძნულ ღვთაებად გადაიქცა, ეგეოსი კი ადგილობრივ, დამოუკიდებელ ღვთაებად დარჩა. პოსეიდონთან ეგეოსის კულტის კავშირს ამტკიცებს პოსეიდონის ერთი საკულტო სახელიც, პოსეიდონ-ეგეოსი. ათენში არსებობდა ეგეოსის კულტი და ტაძარი. ეგეოსის ტაძარს ეგეიონი ეწოდებოდა.

ე გ ე რ ი ა, ლათ. (Egeria, ae) მისი თანამოსახელე წყაროს იტალიელი ფერია, პომპილიუსის მეუღლე, იმ პომპილიუსისა. რომელმაც მისი რჩევით რომში რელიგიური დღესასწაულები დააწესა. თავისი ქმრის — ნუმა პომპილიუსის სიკვდილის შემდეგ ეგერია წყაროდ იქცა. რომაელები ეგერიას მომშობიარების ფერიადაც მიიჩნევდნენ. ამიტომაც, მოგვიანებით, მისი კულტი დიანასას შეერწყო. გადატანითი მნიშვნელობით ეგერიას უწოდებენ მრჩეველ, ხელმძღვანელ ქალს.

ე გ ე ს ტ ა ტ ე, ლათ. (Egestas, atis) რომაელთა წარმოდგენით სიღარიბისა და მათხოვრობის განსახიერება (იხ. პენია). რომაელი პოეტები (მაგ. ვერგილიუსი) ეგესტატეს წარმოსახავდნენ ხელგამვერილს ჯოჯოხეთის კარებთან.

✓ **ე გ ე ი პ ტ ო ს ი**, ბერძნ. (Ἐγῑπτιος, ბ) ეგვიპტის მითიური მეფე, ბელოსის ვაჟი, დანაოსის ძმა. 50 ვაჟის მამა. როდესაც მისი ვაჟები დანაიდებმა დახოცეს, ეგვიპტოსი დარდისაგან გარდაიცვალა (იხ. დანაიდები).

ე გ ი ა ლ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Ἐγῑαλεὺς, ბ) ამფითეასა და არგოსის მეფის ადრასტეს (ადრასტოსის) ვაჟი, ერთ-ერთი ეპიგონთაგანი. ზოგი მითის მიხედვით მედეასა და კირკეს ძმა. იგივე აფსირტოსი.

ე გ ი ა ლ ე ი ა, ბერძნ. (Ἐγῑλαεα, ჟ) არგოსის მეფის ადრასტოსის ქალიშვილი ან შვილიშვილი. დიომედეს ცოლი.

✓ **ე გ ი დ ე**, ბერძნ. (Ἐγῑδς -ემიდς, ბ) ზევსის, ათენას და ზოგჯერ აპოლონის ატრიბუტი. პომეროსის მიხედვით ეგიდე ჰეფესტოს მიერ ზევსისათვის გაკეთებული ფარია, რომლის გარხვევითაც ზევსი თავზარს სცემდა თავის მოწინააღმდეგეებს. აქედან მომდინარეობს

ზევისს ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი — ეგიოხი — ეგიდეს მპყრობი. მამის ფარს ხშირად ათენაც ხმარობდა ხოლმე. ჰომეროსის შემდგომდროინდელი მითების მიხედვით ეგიდე ზევისს აღმზარდელი თხის — ამაღლეთას ტყავია. ტიტანებთან ბრძოლის დროს ზევისმა ფარზე გადაჭიმა ამაღლეთას ტყავი და ზედ გორგონა მელუზას თავი მიაკრა. მითის სხვა ვარიანტების მიხედვით ეგიდე არის დემონი, იგი დაბადა გეამ, მას შეეძლო ცეცხლის ამოფრქვევა და მან ამით ბევრი ადგილი უკაცრიელი გახადა. ათენამ მოკლა ეგიდე და მისი ტყავისაგან ფარი გააკეთა. ჩვენს ერამდე VI საუკუნიდან ეგიდე (ფარი) ათენას მუღმივი ატრიბუტია. ფარზე გამოსახულია გველი და გორგონა მელუზას თავი. ეგიდე ითვლებოდა აგრეთვე პირქუში ღრუბლის განსახიერებად. ამიტომ, შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ეგიდე თავიდან იყო ბუნების მრისხანე ძალების განსახიერება, რის გამოც იგი მეხთამტყორცნელ ზევისს დაუქვეშირეს. გადატანილი მნიშვნელობით ეგიდე მფარველობას, დაცვას, ფარს ეწოდება.

ე გ ი კ ო რ ე ო ს ი, ბერძნ. (Αἰχμορξός, ბ) იონიელთა მითიური წინაპრის — იონის ვაჟი. არგადესის ძმა. ერთ-ერთი ატიკური ფილის ეპონიმი.

ე გ ი მ ი ო ს ი, ბერძნ. (Αἰμίος, ბ) დორიელთა მითიური მეფე, პამფილოსის მამა. ჰერაკლეს მოკავშირე.

ე გ ი ნ ა, ბერძნ. (Αἰνυα, ჟ) ფერია. მდინარის ღმერთის — ასოპოსის ქალიშვილი. მოიტაცა ზევისმა და კუნძულ ენოპზე წაიყვანა. ამის შემდეგ კუნძულს ეგინა ეწოდა. ამ კუნძულზე ეგინამ შვა ეაკოსი (პატროკლეს მამა). კუნძული ეგინა დაკავშირებულია მირმიდონელთა მითთან.

კუნძულზე არქეოლოგებმა აღმოაჩინეს აფროდიტეს ტაძრის შუბლის საუცხოო სკულპტურული ნამუშევრები, სადაც გამოსახულია სცენები ტროის ომიდან.

ე გ ი ო ხ ი ო ე გ ი ო ხ ო ს ი. ბერძნ. (αἰχμοχός, ბ — ეგიდეს მპყრობელი) — ზევისის ერთ-ერთი ეპითეტი.

ჩ ე გ ი ს თ ე, ბერძნ. (Αἰχισθός, ბ) თიესტესა და მისი ქალიშვილის პელოპეიას ვაჟი. როდესაც პელოპეიას მამისაგან შვილი შეეძინა, მამამ მაშინვე შორს წააღებინა და გადაადგებინა. ბავშვი მწყემსებმა იპოვეს და გაზარდეს. ეგისტე დაუახლოვდა ტროის გმირის — აგამემნონის ცოლს — კლიტემნესტრას და მასთან ერთად მოღალატურად მოკლა შინ მშვიდობიანად დაბრუნებული აგამემნონი. აქედან მოყოლებული ეგისტე შვიდი წლის განმავლობაში მბრძანებ-

ლობდა მიკენში მანამ, სანამ არ მოკლა (კლიტემნესტრასთან ერთად) აგამემნონის ვაჟმა — ორესტემ (იხ. ორესტე).

ე დ უ ს ა, ლათ. (Edusa) ბავშვის კვების მფარველი რომაელთა ღმერთქალი.

ე ვ ა დ ნ ე, ბერძნ. (Εὐδώνη, ἡ) კაპანევსის ცოლი. ევადნემ ვერ აიტანა ქმრის დაღუპვა და დაიწვა იმ ცეცხლში, რომელშიც მის მეუღლეს წვავდნენ.

ე ვ ა ნ დ რ უ ს ი, ლათ. (Euandrus) — ბერძნ. (Εὐανδρεῖς, ὁ) იტალიურ თქმულებათა გმირი, ჰერმესისა და არკადიელი ფერიის — ნიკოსტრატეს ან თემიდას ვაჟი. გადმოცემის თანახმად ტროის ომამდე სამოცი წლით ადრე დააარსა კოლონია, რომელსაც პალანტიუმი დაარქვა. შემდეგში ბორცვს, რომელზეც ქალაქი იყო გაშენებული, პალაცინიუმის მთა უწოდეს. ამბობენ, რომ სწორედ ევანდრუსმა შეასწავლა ადგილობრივ მოსახლეობას წერა-კითხვა. მანვე გაავრცელა იტალიაში დემეტრეს, პოსეიდონის, ნიკეს, ჰერაკლეს, პანისა და სხვა ბერძნულ ღვთაებათა კულტი. ევანდრუსის ვაჟი — პალანტუსი ენევის მხარეზე იბრძოდა და ტურნუსთან ორთაბრძოლაში დაიღუპა. რომში არსებობდა ევანდრუსის კულტი. პალაცინიუმის მთის ძირას იდგა სამისნო. სამისნოსთან იდგა ევანდრუსისა და მისი ვაჟის — პალანტუსის ქანდაკებები.

ე ვ ბ უ ლ ო ს ი, ბერძნ. (Εὐβούλος ? — კეთილი მრჩეველი) 1. მრავალი ღმერთისა და გმირის ზედმეტი სახელი (ზევის, ჰადესის დიოსკურებისა და სხვათა). 2. ტრიპტოლემოსის ძმა.

ე ვ ე ნ ო ს ი, ბერძნ. (Εὐενός, ὁ) მისი თანამოსახელე მდინარის ღმერთი. არესის ძე. იდასის მეუღლის — მარპესას მამა.

ე ვ ე რ ე ს ი, ბერძნ. (Εὐέρχης, ὁ) ტირესიას მამა.

ე ვ ე ხ მ ე, ბერძნ. (Εὐαίχμη, ἡ) 1. მეგარევის ქალიშვილი, ალკათოოსის მეუღლე. 2. ნილოსის ქალიშვილი.

ე ვ ი პ ე, ბერძნ. (Εὐίππη, ἡ) ეპირის მეფის ქალიშვილი. ერთ-ერთი გვიანდელი მითის მიხედვით ოდისევსი პენელოპეს საქმროების ამოხოცვის შემდეგ ეპირში გაემგზავრა, რათა სამისნოში რჩევა მიეღო, თუ როგორ უნდა მოქცეულიყო ამის შემდეგ. ეპირში მან გაიცნო და შეიყვარა ევიპე. მათ შეეძინათ ვაჟი, რომელსაც სახელად ევრიალოსი დაარქვეს. როდესაც ყმაწვილი წამოიზარდა, დედამ იგი მამასთან გაგზავნა კუნძულ ითაკაზე და თან რაღაც ფილები გაატანა, რომელზეც ამოკვეთილი ნიშნებითაც ოდისევსს შვილი უნდა ეცნო. როდესაც ყმაწვილი ითაკაზე მივიდა, ოდისევსი შინ არ დაუხვდა, როდესაც ოდისევსი დაბრუნდა, დაეკვებულმა პენელოპემ უთხრა, უც-

ნობი შენს მოსაკლავად არის მოსულიო. განრისხებულმა ოდიშეცმა განუკითხავად მოკლა ევრილოსი. სხვა მითის მიხედვით ოდიშეც-სისა და ევიპეს ვაჟს ლეონტოფრონოსი ერქვა.

ე ვ კ ლ ე ი ე ბ ი, ბერძნ. (Εὐκλείης, τδ) კორინთოსა და დელფოში არტემიდესადმი მიძღვნილი ღღესასწაული (ღმერთქალ არტემიდეს კორინთოსა და დელფოში ევკლეიესაც უწოდებდნენ).

ე ვ მ ა ი ო ს ი || ე ვ მ ე ო ს ი ბერძნ. (Εὐμαίος, ბ) ოდიშეცის მონა, რომელიც ითაკაზე ღორებს მწყემსავდა. როდესაც დიდი ხნის ხეტიალის შემდეგ ოდიშეცის მალულად დაბრუნდა სამშობლოში, პირველად ევმეიოსს გაანდო თავისი საიდუმლო. იგი დაეხმარა თავის პატრონს პენელოპეს აბეზარი საქმროების ამოხოცვაში.

ე ვ მ ე ლ ო ს ი, ბერძნ. (Εὐμηλῆς, ბ) ალკესტიდასა და თესალიის მეფის ადმეტოსის ვაჟი.

ე ვ მ ე ნ ი დ ე ბ ი, ბერძნ. (Εὐμένηδες, ან) იხ. ერინიები.

ე ვ მ ო ლ პ ო ს ი, ბერძნ. (Εὐμολπῖος, ბ) ღმერთქალ დემეტრეს ლეგენდარული ქურუმი, ევმოლპიდთა ტომის მითიური დამაარსებელი, მიიხნევდნენ პოსეიდონისა და ქიონეს ვაჟად.

ე ვ მ ო ლ პ ი დ ე ბ ი, ბერძნ. (Εὐμολπίδαι, ბ) ატიკელ ქურუმთა კოლეგია, რომლებიც ელევსინურ ღღესასწაულებს განაგებდნენ.

ე ვ ნ ე ო ს ი, ბერძნ. (Εὐνείας, ბ) იასონისა და კუნძულ ლემნოსის დედოფლის — ჰიფსიპილეს ვაჟი. როდესაც არგონავტები კუნძულ ლემნოსზე მივიდნენ, იქაურ ქალებს დაუკავშირდნენ. იასონმა ცოლად შეირთო კუნძულის დედოფალი ჰიფსიპილე და მისაგან შეეძინა ვაჟი — ევნეოსი. რამოდენიმე ხნის შემდეგ ჰიფსიპილე ტყვედ ჩაუვარდა ნემეიელთა მეფე ლიკურგოსს. ევნეოსმა ძმასთან ერთად დედა ტყვეობიდან გაათავისუფლა და სამშობლოში დააბრუნა. ევნეოსი მართალია არ მონაწილეობდა ტროის ომში, მაგრამ მაინც აქაველთა (ბერძენთა) მხარე ეჭირა.

ე ვ ნ ო მ ი ა, ბერძნ. (Εὐνομία, ჟ) მშვიდობიანი ცხოვრების მფარველი ღვთაება. ითვლებოდა აგრეთვე წესრიგის დამცველად და მფარველადაც, 2. თემიდას ერთ-ერთი ქალიწვილი.

ე ვ ნ ო მ ო ს ი, ბერძნ. (Εὐνομῖος, ბ) სპარტის მეფე, პოლიდეკტეს ვაჟი (ზოგი მითის მიხედვით მამა).

ე ვ რ ი ა ლ ე, ბერძნ. (Εὐρύκλει, ჟ) . ერთ-ერთი გორგონათაგანი. ორიონის დედა.

ე ვ რ ი ა ლ ო ს ი, ბერძნ. ἰ (Ἐμπράλσις, ბ) ოდისევსისა და ევიპეს ვაჟი (იხ. ევიპე).

ე ვ რ ი ბ ა ტ ე ს ი, ბერძნ. (Ἐμπράτης, ბ) კუნძულ ითაკას მცხოვრები. გარეგნობით მახინჯი, ოდისევსის მაცნე ტროის ომის დროს და მისი თანამგზავრი მოგზაურობისას. ის იყო ოდისევსის ერთგული მგობარი, გამოირჩეოდა დიდი გონებამახვილობით, ამიტომ ოდისევსი მას დიდ პატივს სცემდა.

ე ვ რ ი ბ ი ა, ბერძნ. (Ἐμπράξια, ო) ერთ-ერთი ტიტანიდა, პონტოსისა და გეას ქალიშვილი. ასტრევსის, პალანტევსისა და პერსევსის დედა.

✓ ე ვ რ ი დ ი კ ე, ბერძნ. (Ἐμπράδης, ო) ორფევესის მეუღლე. (იხ. ორფევესი).

ე ვ რ ი კ ლ ე ა, ბერძნ. (Ἐμπράκλεια, ო) ოდისევსის ძიძა. როდესაც ოდისევსი ოცი წლის ხეტიალის შემდეგ სამშობლოში ფარულად დაბრუნდა და თავის სახლში სტუმრისა და მათხოვრის სახით მივიდა, მოხუცმა ევრიკლემ წესისამებრ ფეხი დაბანა. ფეხზე არსებული ნაჭრილობების მიხედვით, რომელიც მას ახალგაზრდობაში ტახმა მიაყენა, ევრიკლემ მათხოვარში იცნო თავისი გაზრდილი ოდისევსი, მაგრამ ოდისევსის თხოვნით ეს ამბავი გარკვეულ დრომდე არ გაამჟღავნა.

ე ვ რ ი ლ ი ტ ე, ბერძნ. (Ἐμπράλτης, ო) აიეტის ცოლი და აფსირტოსის დედა „ნავპატიკის“ მიხედვით.

ე ვ რ ი ლ ო ქ ე ო ე ვ რ ი ლ ო ქ ო ს ი, ბერძნ. (Ἐμπράλχοις, ბ) ოდისევსის ნათესავი და თანამგზავრი. ევრილოქე იყო ოდისევსის ამხანაგთა იმ პირველ ჯგუფში, რომელიც კირკემ ღორებად აქცია. მან ერთადერთმა შეძლო არ მოტყუებულიყო ჯადოქრის ოინებით და ღორად არ ქცეულიყო. შემდეგში მან კუნძულ ტრინაკრიაზე ამხანაგებს ურჩია დაეკლათ და შეეჭამათ ჰელიოსის წმინდა ხარები. ამით დაღუპა ისინიც და თავისი თავიც.

ე ვ რ ი მ ა ქ ო ს ი, ბერძნ. (Ἐμπράμαχοις, ბ) პოლიბოსის ვაჟი.

ე ვ რ ი მ ე დ ე, ბერძნ. (Ἐμπράმედ, ო) 1. ბელეროფონტის დედა, გლავკოსის ცოლი. 2. ენევსისა და ალთაიას ქალიშვილი, მელეაგროსის და.

ე ვ რ ი მ ე დ ო ნ ტ ი, ბერძნ. (Ἐμπράმედον-τοις, ბ) 1. გიგანტების მეფე, რომელიც ღმერთებმა გაანადგურეს თავის ქვეშევრდომებთან ერთად. 2. აგამემნონის მეეტლე, მოკლა ეგისტემ. 3. პერმესის ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი.

↓ ე ვ რ ი ნ ო მ ე, ბერძნ. (Εβρυσόμῃ, η) 1. ოკეანოსის ქალიშვილი, რომელიც განსაკუთრებული სისუფთავისა და სიჰკვიანისათვის შეიყვარა ათენამ და არტემიდემ, აფროდიტეს კი, პირიქით, ეჭვარებოდა. მან ზევსს შეაყვარა გოგონა, იმიტომ რომ ამისათვის ევრინომე ჰერას დაესაჯა. ჰერა პირიქით მოიქცა და ზევსისაგან ქალიშვილის განრიდების მიზნით იგი ცოლად შეართვევინა ადონისს. გამძვინვარებულმა ზევსმა ელვით მოკლა ადონისი, მაგრამ მოგვიანებით უფლება მისცა მის აჩრდილს (სულს) კვლავ დედამიწაზე დაბრუნებულიყო. არტემიდემ ევრინომე ფარშავანგად აქცია, შემდეგ კი კვლავ ადამიანური სახე დაუბრუნა.

2. ერთ-ერთი ოკეანიდი, რომელიც თეტიდაჲ დაეხმარა ჰერას მიერ ოლიმპოდან გადმოგდებული ჰეფესტოს დამალვაში. ჰესიოდეს მიხედვით ევრინომე ქარიტების დედაა. არკადიაში არსებობდა ევრინომეს სამლოცველო.

ე ვ რ ი ნ ო მ ო ს ი, ბერძნ. (Εβρυσόμεις, θ) ჰადესში მცხოვრები დემონი, რომელიც მიცვალებულთა გვამებით იკვებებოდა. ხრწნალობის განსახიერება. პოლიგნოტმა ევრინომოსი გამოსახა ლურჯსახიან და კბილებმოელვარე ურჩხულად.

ე ვ რ ი ჰ ი ლ ო ს ი, ბერძნ. (Εβρυσάλοις, θ) 1. პოსეიდონის ვაჟი, კუნძულ კოსოსის მეფე. მოკლა ჰერაკლემ ტროიდან დაბრუნებისას. 2. ასტიოქესა და ტელეფოსის ვაჟი, პრიამოსის ძმა. ერთ-ერთი მისიური ტომის მეფე. ტროელთა მოკავშირე, მოკლა ნეოპტოლემოსმა ტროის დაცემისას. 3. ტროის ომის ერთ-ერთი უმამაცესი მონაწილე, თესალიელი გმირი. ებრძოდა ჰექტორსა და პარისს. ამ უკანასკნელმა დაჭრა იგი, მაგრამ მისი კრილობები პატროკლემ მოაჩინა.

ე ვ რ ი ს თ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Εβρυσθένης, θ) ტირინთოსა და მიკენის მეფე. სთენელოსისა და პელოფსის ქალიშვილის—ნიკოპეს ვაჟი. (იხ. ჰერაკლე, კერბერი).

ე ვ რ ი ტ ი ო ნ ი, ბერძნ. (Εβρυσταῖον, θ) მწყემსი, რომელიც გერიონის ფარას მწყემსავდა და მოკლა ჰერაკლემ. 2. ერთ-ერთი კენტავრი (იხ. პეირითოსი).

ე ვ რ ი ტ ო ს ი, ბერძნ. (Εβρυσταῖς, θ) 1. ექალიის მეფე. რომელმაც განაცხადა, რომ თავის ულამაზეს ქალიშვილს იოლეს მიათხოვებდა მას, ვინც მშვილდოსნობაში აჯობებდა. ასეთი აღმოჩნდა ჰერაკლე, მაგრამ ევრიტოსმა არ ისურვა პირობის შესრულება. მაშინ ჰერაკლემ პირობის დამრღვევი მოკლა და იოლე ძალით შეირთო ცოლად. სხვა მითის მიხედვით ევრიტოსი მოკლა არა ჰერაკ-

ლემ, არამედ აპოლონმა იმისათვის, რომ თავხედმა მოკვდავმა გაბე-
და ღმერთს გაჯიბრებოდა მშვილდოვნობაში. 2. არგონავტი, პერმე-
სის ვაჟი. 3. ერთ-ერთი მოლიონიდთაგანი.

✓ ე ვ რ ო პ ე, ბერძნ. (Εὐρώπη, ἡ) წინაბერძნული მიწათმოქმე-
დების ღვთაება. გვიანდელი თქმულებები მას ფენიქსის ქალიშვილად
მიიჩნევენ, მაგრამ ყველაზე მეტად გავრცელებული მითების მიხედ-
ვით იგი ფინიკიის მეფის — აგენორის ქალიშვილია. ერთხელ, როდესაც
ევროპე თანატოლებთან ერთად ზღვის პირას თამაშობდა, ზევსი
გამოეცხადა ხარის სახით, მოიტაცა და კუნძულ კრეტაზე წაიყვანა.
კრეტაზე ევროპემ ზევსისაგან შვა მინოსი და რადამანთისი (პესიო-
დეს მიხედვით — სარპედონიც). შემდეგ ევროპე ცოლად შეირთო
კრეტის მეფემ ასტერიონმა, რომელმაც გარკვეული დროის შემდეგ
სამეფო გვირგვინი მინოსს გადასცა. ევროპეს კულტი გავრცელებუ-
ლი იყო თებეში და კრეტაზე.

მრავალმა ხელოვანმა გამოიყენა ევროპეს მოტაცების მითი (ტი-
ციანი, კლოდ-ლორენი, სეროვი და სხვა). ამ მითიდან მომდინარეობს
კონტინენტ ევროპას სახელწოდებაც.

ე ვ რ ო ს ი, ბერძნ. (Εὐρώς, ἡ) აღმოსავლეთის (განთიადის) ქა-
რის ღვთაება. ბორეასის, ზეფიროსისა და ნოტოსის ძმა. მოგვიანე-
ბით ევროსს უწოდებდნენ სამხრეთ-აღმოსავლეთის ქარსაც.

✓ ე ვ ტ ე რ პ ე, ბერძნ. (Εὐτέρπη, ἡ) ერთ-ერთი ცხრა მუზათა-
განი, ლირიკული პოეზიის მფარველი. გამოსახებოდა ახალგაზრდა
ქალად, ხელში ორმაგი ფლეიტა ეჭირა.

ე ვ ფ ე მ ო ს ი, ბერძნ. (Εὐφροσύνη, ἡ) არგონავტი, პოსეიდონის
ვაჟი. მან აფრინა მტრედი სიმპლეგადებს შორის, რათა არგონავტებს
გაეგოთ, არგოს შეეძლო თუ არა გაესწრო სიმპლეგადებისათვის.

როდესაც არგონავტები ტრიტონების ტბაში მოხვდნენ, ტრი-
ტონმა ევფემოსს მისცა მიწის დიდი ბელტი. მედეას წინასწარმეტყვე-
ლებით, თუ ევფემოსი ამ ბელტს ტენეროსის მთამდე მიიტანდა, მისი
მეოთხე თაობა ლიბიაში გამეფდებოდა. ბელტი დანიშნულ ადგილამ-
დე ვერ მიიტანეს, იგი გემიდან ზღვაში გადაუვარდათ და ამიტომაც
ევფემოსის მხოლოდ მეჩვიდმეტე თაობას ხვდა წილად ლიბიაში
გადასახლება და იქ ქალაქ კირენეს დაარსება. რჩემა შთაბეჭდილება,
თითქოს მითი შექმნილია აფრიკაში ბერძენთა კოლონიზაციის პე-
რიოდში.

ე ვ ფ ო რ ბ ო ს ი, ბერძნ. (Εὐφορβία, ἡ) ტროელი გმირი,
პანთოოსის ვაჟი, მოკლა მენელაოსმა.

ე ვ ფ ო რ ი ო ნ ი, ბერძნ. (Εὐφροῖων, ὁ) აქილევისა და ელე-

ნეს ვაჟი. ერთი მითის მიხედვით აქილევსი სიკვდილის შემდეგ გადა-
იყვანეს ჯადოსნურ კუნბულზე (ლეკოსზე), სადაც თეტიდა მას და
ელენეს დროდადრო სიცოცხლეს უბრუნებდა ხოლმე. ამ პერიოდში
ელენესა და აქილევსს შეეძინათ ევფორიონი. იგი იშვიათი სილამაზის
ვაჟი იყო. მისი სილამაზით აღტაცებულმა ზევსმა მას დევნა და-
უწყო და ერთ-ერთი დადევნების დროს უცაბედად ელვით მოკლა.
ევფორიონი დაასაფლავეს ფერიებმა, რისთვისაც ისინი ზევსმა ბა-
ყაყებად აქცია.

გოეთეს „ფაუსტის“ მიხედვით ევფორიონი ფაუსტისა და
ელენეს ვაჟია. მან მამისაგან მემკვიდრეობით მიიღო მშფოთვარე სუ-
ლი და დიდი აღფრთოვანების უნარი.

ევფროსინე, ბერძნ. (Εὐφροσύνη, ἡ) ერთ-ერთი ქარიტ-
თაგანი.

ევჰემერიზმი — საბერძნეთში გავრცელებული მოძღვრება
ელანიზმის პერიოდში, რომელიც გადმოცემული იყო სიცილიელი
ფილოსოფოს-უტოპისტის ევჰემეროსის წიგნში „საღმრთო განათლე-
ბა“. ევჰემეროსის ისტორიულ-ფილოსოფიური შეხედულებები წარ-
მოადგენს მის წინაპარ ფილოსოფოსთა მატერიალისტური შეხე-
დულებების თავისებურ გაგრძელებას. მისი მტკიცებით ღმერთები
სხვა არაფერი არიან, თუ არა დიდი წინაპრები, რომლებიც სიკვდი-
ლის შემდეგ გააღმერთა მადლიერმა შთამომავლობამ და ზებუნებრი-
ვი თვისებებით შეამკო ისევე, როგორც თვით მის დროს ღმერთებდ-
ნენ ელინ მეფეებს. ევჰემეროსის წარმოდგენით, ბერძნულ მითებში
ასახული თანმიმდევრობით ცვლა ურანოსის, კრონოსისა და ზევ-
სის მმართველობისა იყო მიწიერი დიდებული და კეთილი მეფეების
ნამდვილი ამბავი. მიუხედავად იმისა, რომ ეს მოძღვრება ვერ ხსნის
მრავალ მითოლოგიურ მოვლენას. მან მაინც გავრცელება და გამოხ-
მაურება ჰპოვა. წიგნი თარგმნეს ლათინურადაც. ამავე შეხედულე-
ბისაა დიოდორე სიცილიელი თავის წიგნში „ისტორიული ბიბლიო-
თეკა“.

ეთე, ბერძნ. (Αἴθερ, ἡ) აგამეჰნონის ცხენის სახელი.

✓ ეთერი, ბერძნ. (Αἴθρ - αἴθερ, ὁ) ჰაერის მაღალი ფენის გან-
სახიერება; ზევსის ადგილსამყოფელი. პესიოდეს მიხედვით იგი ერე-
ბოსისა და ნიკტის ვაჟია (ან ქაოსისა და ერებოსის). მას ზოგჯერ ჰე-
მერას მეუღლედ მიიჩნევენ, ზოგჯერ — გეას ქმრად. მოგვიანებით
ეთერი მიიჩნიეს მსოფლიოს უმაღლეს სფეროდ. საიდანაც წარმოიშვა
მზე, ვარსკვლავები, სადაც ცხოვრობდნენ ღმერთები. იგი მიიჩნიეს

სამყაროს პირველსაწყისად. გადატანითი მნიშვნელობით ეთერს სუფთა ჰაერს ნიშნავს.

ე თ ი ლ ა, ბერძნ. (Αἰθέρ, ἦ) ლაომედონტის ქალიშვილი, პრიამოსის და, ტროის დამხობის შემდეგ წილად ხვდა პროტესილას.

✓ ე თ ი ო პ ე ლ ე ბ ი, ბერძნ. (Αἰθίοψ, ὢ) ჰომეროსის მიხედვით დედამიწის ორივე კიდეზე, ოკეანის სანაპიროებზე მოსახლე ნეტარი და ბედნიერი ხალხი. ეთიოპი ბერძნული სიტყვაა და ქართულად სახე დამწვარ, გარუჯულ ადამიანს ნიშნავს. ეთიოპელები სხვებისაგან გამოირჩეოდნენ სიცოცხლის ხანგრძლივობითა და ჯანმრთელობით. მითების მიხედვით მათ ქვეყანაში ხშირად მიდიან ღმერთებუ და მათთან ერთად ქეიფობენ. ზოგიერთი მითის მიხედვით ეთიოპელებს ოქროს სხვენში დამწყვდეული ჰყავთ მზის შუქი და განთიადისას გამოუშვებენ ხოლმე, თითქოს ამიტომაც, რომ მზე ყოველთვის მათი ქვეყნიდან ამოდის.

ეთიოპელების მეფე — გოლიათი მემნონი ტროის ომის მეათე წელს მიეხმარა პრიამოსს და მოკლა აქილევსმა. ფაქტია, რომ ეთიოპელთა მითში ასახულ ხალხთან კავშირი აქვს დღევანდელ ეთიოპიას.

ე თ უ ს ა, ბერძნ. (Αἰθυσσα, ἦ) ალკინოოსისა და პოსეიდონის ქალიშვილი. აპოლონის სატროფი.

ე თ რ ა, ბერძნ. (Αἰθήρ, ἦ) 1. პიტთესის ქალიშვილი. ეგეოსის ცოლი, თეზეოსის დედა. ეთრა მოიტაცეს დიოსკურებმა. მოგვიანებით ეთრა ელენეს მოსამსახურე ხდება და მასთან ერთად მიდის ტროაში. 2. ოკეანიდი, ატლანტოსის ცოლი, ჰიადებისა და ჰიასინდ დედა.

ე ი დ ო თ ი ა, ბერძნ. (Εἰδομένη, ἦ) ზღვის ღვთაება. ზღვის ღმერთის — პროტევის ქალიშვილი. მან ასწავლა მენელაოსს, თუ როგორ უნდა ჩაეგდო ხელში პროტევის, რომელიც მენელაოსს უჩვენებდა სამშობლოში დასაბრუნებელ გზას. მენელაოსმა შეიპყრო მძინარე პროტევის და მიუხედავად იმისა, რომ პროტევის გადაიქცა ლომად, გველუშაბად, ჭიჭად, ხედ და სხვა, მენელაოსმა მაინც არ გაუშვა მანამ, სანამ არ შეირიგა იგი და არ ათქმევინა თავისი და მისი სხვა მეგობრების მომავალი ბედისა და სამშობლოში დასაბრუნებელი გზების ამბავი.

ე ი რ ე ნ ე ო რ ი ნ ე (ბერძნ. (Εἰρήνη, ἦ) მშვიდობის მფარველი ღმერთქალი ძველ საბერძნეთში, ერთ-ერთი ჰორათაგანი. მშვიდობიანობის განსახიერება. სიმდიდრის ღმერთის — პლუტოსის დედა, თუ ძიძა. როგორც კანონიერებისა და წესრიგის დამცველნი, საერთოდ, ჰორ-

ები ანტიკურ მითოლოგიაში დიდ როლს ასრულებდნენ და ეირენეს, როგორც მშვიდობის მფარველ ღმერთქალს, კიდეც მეტი მნიშვნელობა ჰქონდა. მისი კულტი ყველაზე მეტად ათენში გავრცელდა. არანაკლები პატივით სარგებლობდა ეირენე, იგივე იტალიური პაქსი (მშვიდობა) რომში. ავგუსტეს დროს რომში, მარსის ველზე, აღმართეს ეირენე || პაქსის სამისნო-სამსხვერპლო, როგორც მშვიდობის სიმბოლო ომის ღმერთის კუთვნილ მინდორზე. ამ სამსხვერპლოში ყოველწლიურად მრავალ შესაწირავს სწირავდნენ მშვიდობიანობის დამცველი ღმერთის პატივსაცემად. ანტიკურ ხელოვნებაში ეირენე გამოისახებოდა ახალგაზრდა ლამაზ ქალად. ხელში ეჭირა სიუხვის რქა, ზეთისხილის რტო, პერმესის კვერთხი და ხორბლის თავთავეები, ჩვენამდე მოღწეულია ანტიკური ქანდაკება, რომლის სიუჟეტიც ის, რომ მშვიდობიდან მომდინარეობს სიმდიდრე—ეირენეს ხელში უჭირავს სიმდიდრის განმასახიერებელი ჩვილი პლუტოსი. (ქანდაკება მიუნხენშია დაცული).

ელარე, ბერძნ. (Ἑλάρη, ἡ) ორქომენის ქალიშვილი. ტიტოსის დედა. ზევსის საყვარელი (იხ. ტიტოსი).

ელევსინი, ბერძნ. (Ἑλευσίς -ινος, ἡ) ერთ-ერთი გმირი. ელევსინის მეფე და ეპონიმი. ერთ-ერთი მითის მიხედვით ტრიპტოლემოსის მამა.

ელევსინიები, ბერძნ. (Ἑλευσίνια, τὰ) დემეტრესა და პერსეფონეს პატივსაცემი წინაბერძნული წარმოშობის აგრარული დღესასწაულები ელევსინში. თესლიდან მცენარის აღმოცენება ძველად უდიდეს საიღუმლოებად მიაჩნდათ, რასაც დემეტრე თითქოს მხოლოდ რჩეულებს თუ უმჯღავნებდა. სწორედ ეს დაედო საფუძვლად ელევსინიების, ე. წ. ელევსინიური დღესასწაულების, ანუ მისტერიების წარმოშობას. ელევსინიები ადრე მხოლოდ სოფლებში იმართებოდა და მიწათმოქმედებას უკავშირდებოდა. გაზაფხულზე ბუნების კვლავ ამწვანებამ და ხმელი თესლიდან ცოცხალი მცენარის აღმოცენებამ ძველ ბერძნებს შეუქმნა წარმოდგენა მკვდრეთით აღდგომის შესახებ. ელევსინიების დაწესებას მიაწერენ დემეტრეს. მოგვიანებით ელევსინიებზე იმოქმედა დიონისეს კულტმა და ორფელების მოძღვრებამ. ელევსინიების გამართვა შემდეგ ათენშიც დაიწყო წელიწადში ორჯერ: ერთხელ შემოდგომაზე, როცა თითქოს პერსეფონეს პაღესი წაიყვანს ხოლმე და ბუნება თითქოს კვდება — მეორედ კი გაზაფხულზე, როდესაც პაღესი პერსეფონეს ღრუებით კვლავ უბრუნებს დედამისს და ამის გამო ბუნება კვლავ გაცოცხლდება ხოლმე.

ზეიმებზე უშვებდნენ მხოლოდ ისეთ ბერძნებს, რომლებსაც არასოდეს არავითარი სიბილწე არ ჩაუდენიათ და პათიოსან აღაჰიანებად იყვნენ აღიარებულნი. ისინი, ვინც მისტერიებს ესწრებოდნენ ერთიჟორეს შეჰფიცავდნენ ხოლმე, რომ არავისათვის ეთქვათ რაც აქ ნახეს და გაიგონეს. შეიძლება ამიტომ იყოს, რომ ჩვენ ძალიან ცოტა ვიცით იმის შესახებ, თუ რა ხდებოდა ამ რელიგიურ ზეიმებზე. მისტერიები გრძელდებოდა ათი დღის განმავლობაში. მის მიმდინარეობას განაგებდნენ ქურუმები, ე. წ. ევმოლპიდები. ელინისტურ პერიოდში ისედაც კულტმა დაიწყო ელევსიანები. დემეტრესა და ელევსიანების კულტმა მრავალი დიდი შემოქმედის ყურადღება მიიქცია.

ელენე, ბერძ. (Ἑλένη, ἡ) ძველმინოსური მცენარეულობის ღვთაება, პელეპონესში კი მას ნაყოფიერებისა და სინათლის ღვთაებად მიიჩნევდნენ. გვიანდელი თქმულებების მიხედვით იგი არის ზეუსისა და ტინდარეოსის მეუღლის — ლედას ქალიშვილი, დიოსკურებისა და კლიტემნესტრას და. ძველბერძნული ეპოსის უძოპულარესი ქალი. მისი არაჩვეულებრივი სილამაზის გამო მასთან დაკავშირებულია მრავალი სახელმწიფოებრივი მოვლენა და ბევრი გმირის სახითათო თავგადასავალი. ახალგაზრდობაშივე ელენე თეზევსმა მოიტაცა, მაგრამ დიდი ბრძოლის შემდეგ გაათავისუფლეს ძმებმა დიოსკურებმა და სპარტაში დააბრუნეს. მრავალ ცნობილ გმირს იტაცებდა ელენეს სიმშვენიერე, მაგრამ ტინდარეოსმა ელენე მენელაოსს მიათხოვა მას შემდეგ, რაც ოდისეუსის რჩევით ელენეს ყველა საქმროსაგან პირობა მიიღო, რომ ელენეს ქმარს ყოველგვარ გასაჭირში დაეხმარებოდნენ. რამოდენიმე ხნის შემდეგ ელენე მოიტაცა პაროსმა და ტროაში წაიყვანა; მენელაოსმა, პირობის თანახმად, დასაბრუნებლად მოუხმო ბერძენ გმირებს — ტროაზე გასალაშქრებლად. ასე დაიწყო ტროის ომი.

პაროსის სიკვდილის შემდეგ ელენე შეიერთო პაროსის ძმამ — დეიფობოსმა, მაგრამ ქალმა ტროის დაცემის დღეს იგი მოაკვლევინა თავის ქმარს — მენელაოსს და მასთან ერთად სპარტაში დაბრუნდა.

მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით პაროსმა ტროაში ელენეს მხოლოდ აჩრდილი წაიყვანა, ნამდვილი ელენე კი პერპესმა გაიტაცა ეგვიპტეში და პროიტოსთან დამალა. სწორედ აქ ნახა იგი მენელაოსმა, როდესაც ტროიდან სამშობლოში ბრუნდებოდა. მენელაოსის სიკვდილის შემდეგ ელენე სპარტიდან განდევნეს. იგი კუნძულ როდოსზე გაიქცა და იქ მოკლეს. კუნძულ როდოსზე არსებობდა ელენეს კულტი. სხვა მითის მიხედვით ღმერთებმა მკვდრეთით აღადგინეს.

ნეს ელენე და კუნძულ ლევკოსზე აქილევსის ცოლი გახადეს. (იხ. ევფორიონი). ელენეს მითი არსებობდა აგრეთვე ლაკონიაში, სადაც იგი დაკავშირებული იყო მოკვდავ და კვლავ გაცოცხლებად ბუნებასთან. თავისი ძმების — დიოსკურების მსგავსად ელენეც ითვლებოდა მეზღვაურთა მფარველად.

სოფოკლემ და ევრიპიდემ დაწერეს ტრაგედიები „ელენე“, გორგიოსმა და ისოკრატემ უძღვნეს ამ თემას ნაწარმოები. გოეთეს „ფაუსტის“ მიხედვით ელენე ფაუსტის ცოლია. ელენეს სახემ შთააგონა მრავალი მხატვარი: ზევსისი, პოლიგნოტი, რაფაელი, კლოდ ლორენი და სხვა. კომპოზიტორები: გლიუკი, სენ-სანსი, შტრაუსი, ოფენბახი და სხვები. გამოთქმა — „ულამაზესი ელენე“ განზოგადდა ულამაზესი ქალის მნიშვნელობით.

ელენოსი || ჰელენოსი, ბერძნ. (Ἑλένη, ἥ) პრიამოსისა და ჰეკაბეს ვაჟი. იგი დაჯილდოებული იყო წინასწარმეტყველების ნიჭით, წინასწარ იცოდა ტროის დაცემის შესახებ და თავისი სურვილით გადავიდა ბერძნების მხარეზე. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით იგი ბერძნებმა ტყვედ ჩაიგდეს. ელენოსმა უწინასწარმეტყველა ბერძნებს, რომ ტროას აიღებდნენ მხოლოდ ნეოპტოლემოსისა და ფილოქეტეს დახმარებით. ნეოპტოლემოსის სიკვდილის შემდეგ ეპირს განაგებდა ელენოსი.

ელეფენორი, ბერძნ. (Ἐλεφένωρ, ὁ) ქალკედონტის ვაჟი. ევბეის ტომის — აბანტების წინამძღოლი.

ელექტრა, ბერძნ. (Ἠλέκτρα, ἥ) 1. ოკეანოი. თავმანთის ცოლი, ირიდსა და ჰარპიების დედა. 2. ერთ-ერთი პლეიადთაგანი, ისარიონისა და დარდანოსის დედა. 3. აგამემნონისა და კლიტემნესტრას ქალიშვილი, ორესტესა და იფიგენიას და. როდესაც ორესტემ მამის მკვლელობისათვის დედა — კლიტემნესტრა და მისი საყვარელი ეგისტე მოკლა, მას, როგორც წესი, პასუხი უნდა ეგო დანაშაულისათვის. ორესტეს უთანაგრძნობდა მისი და ელექტრა. როდესაც ორესტე გამართლდა და მიკენში გავეფდა, ელექტრა ცოლად გაჰყვა ორესტეს უახლოეს მეგობარს — პილადეს. მიკენში არსებობდა ელექტრას კულტი. მითი გამოიყენეს სოფოკლემ და ევრიპიდემ. ელექტრას მითზე ნაწარმოებები დაწერეს სხვა დრამატურგებმაც.

ელექტრიონი, ბერძნ. (Ἠλεκτρώνη, ἥ) 1. ელექტრიონის ქალიშვილი, ე. ი. ალკმენე. ჰერაკლეს დედა. 2. პელიოსის ქალიშვილი.

ელექტრიონი, ბერძნ. (Ἠλεκτρών, ἥ) პერსევასა და ანდრომედას ვაჟი, ალკმენეს მამა. მიკენის მითიური მეფე.

ელისიი ჰელენი, ბერძნ. (Ελλην, ἡ) პირასა და დევკალიონის ვაჟი. ეოლოსის, დოროსისა და ქსუთოსის მამა. ელინთა მითიური წინაპარი. ელადას ეპონიმი. ელინის სახე შექმნილი ჩანს გვიან, ბერძენთა სხვადასხვა ტომის სახელწოდების ასახსნელად.

ელისიები ელისიის მინდვრები, ბერძნ. (Ἑλισια πεδία) ნეტართა და ცხონებულთა საცხოვრებელი ადგილები იზიერ ქვეყანაში, სადაც მარტო ღრმად მორწმუნე და ღირსეული ადამიანები ხვდებიან სიკვდილის შემდეგ. მითი წინაბერძნული წარმოშობისა ჩანს. საუკუნეთა განმავლობაში წარმოდგენები ელისიებზე თანდათანობით იცვლებოდა. ბერძენთა წარმოდგენით ჰადესში ყველა მოკვალეული შესაფერის ადგილას ცხოვრობდა და მათ საშეფოს ჰადესი და მისი ცოლი პერსეფონე განაგებდა.

ჰომეროსმა ელისიის მინდვრები სააქაოზეც წარმოიდგინა. მისი გადმოცემით ის მღებარეობს ოკეანის სანაპიროზე, უკიდურეს დასავლეთში. იგი გამოირჩევა მეტისმეტი სილამაზით. იქ არ იცის ზამთარი, მარად ჭროლავს სუსტი, სასიამოვნო სიო. აქ მოკვდავთაგან შეუმჩნეველად მარადიულად ცხოვრობენ გმირები, რომელთაც ზევსის განსაკუთრებული ჰიყვარული და პატივისცემა დაიმსახურეს და ამით უკვდავნი გახდნენ. იქ არიან მაგალითად: ზევსის ვაჟი — რადამანთისი, მენელაოსი, აქილევის და სხვა ცნობილი და საყვარელი გმირები. ჰესიოდეს მიხედვით ელისიები ნეტართა კუნძულებია, სადაც მეფობს კრონოსი და ბედნიერად ცხოვრობენ: პელევსი, კადმოსი, აქილევის, ზევსთან შერიგებული ტიტანები და სხვა გმირები. იქ წელიწადში სამჯერ იღებენ მოსავალს ყოველგვარი ხვნა-თესვის გარეშე. იქ არ არსებობს არავითარი ავადმყოფობა, სატანჯველი და სიკვდილი.

პლატონისა და პითაგორელების მოძღვრებათა გავლენით ელისიის მინდვრები ისეთ სამყაროდ მიიჩნიეს, სადაც მხოლოდ ისინი ხვდებიან, ვისაც ამის უფლებას მიანიჭებენ ამ ქვეყნის შესასვლელში მყოფი მოსამართლეები, იმის მიხედვით, თუ როგორ იქცეოდნენ სიცოცხლეში. წარმოდგენები ელისიების შესახებ რომშიც გავრცელდა. ტრადიციის მიხედვით ამ სამყაროს ვერგილიუსიც მიწისქვეშეთში წარმოიდგენდა. წარმოდგენები ელისიის მინდვრებზე სხვადასხვაგვარი ვარიანტით თითქმის ყველა ხალხის მითოლოგიაშია გავრცელებული. ამ უშესანიშნავეს ადგილს სხვადასხვა ხალხი სხვადასხვაგან ათავსებდა — ზოგი ზღვის შუაგულში, ზოგი მიუვალ მთებში, ზოგი უკიდურესად უდაბნოს იქით, სადაც მიღწევა შეუძლებელია. მითი გამოიყენა ქრისტიანულმა რელიგიამაც და მას სამო-

თხე შეარქვა, სადაც თითქოს მხოლოდ ქრისტიანობისათვის თავდა-
დებული ადამიანები შეიძლება მოხვდნენ. სამოთხეშიც, როგორც
ელისიის მინდვრებში, ცხოვრება მარადიული, ტკბილი და უზრუნ-
ველია.

გადატანითი მნიშვნელობით ედემი, სამოთხე, ნეტართა კუნძული,
ელისიის მინდვრები სილამაზისა და ბედნიერების, მუდმივი განცხ-
რობის სინონიმია.

ელპენორი, ბერძნ. (Ἐλπηνωρ, ბ) ოდისევის ერთ-ერთი თანა-
მგზავრი. როდესაც ოდისევი (ჯადოქარ კირკესთან ყოფნის დროს)
პადესში იმყოფებოდა, ელპენორი დათვრა, დასაძინებლად სახურავ-
ზე ავიდა, ჩამოვარდა და მოკვდა. პადესში მყოფი ოდისევი შეხვდა
თანამგზავრის აჩრდილს, რომელიც უგზო-უკვლოდ დაეხეტებოდა
იმის გამო, რომ მისი გვამი დაუმარხავი მიეტოვებინათ. ოდისევი
შეპირდა თანამგზავრის აჩრდილს, რომ მის გვამს მაშინვე დაასაფ-
ლავებდა, როგორც კი დედამიწაზე დაბრუნდებოდა. ოდისევი მალე
დაბრუნდა პადესიდან და თავისი პირობაც შეასრულა.

ემათონი, ბერძნ. (Ἑμαθών, ბ) ტითონოსისა და ეოსის ვაჟი.
მემნონის ძმა. მოკლა ჰერაკლემ ჰესპერიდების ვაშლის მოტაცებისას.

ემპუსა, ბერძნ. (Ἑμψυσα, ჟ) ჰეკატეს თანამგზავრი, რომელ-
თანაც მას ხშირად აიგივებდნენ ხოლმე. ღამის დემონი. პადესის
ერთ-ერთი უსაშინლესი ურჩხული. იგი მიეკუთვნება საფრთხობე-
ლების—მორმოს, აკოს, ალფიტოს, ღამიასა და სხვათა ჯგუფს. ლე-
გენდების მიხედვით ემპუსას შეეძლო მიეღო სასურველი სახე. იგი
აშინებდა ქალებს, ბავშვებს, მგზავრებს. გადმოცემის თანახმად ემ-
პუსა იტაცებდა ბავშვებს, ჯერ მათ სისხლს სვამდა და შემდეგ ხორც-
საც ჭამდა. ემპუსას ულამაზესი ქალის სახითაც წარმოიდგენდნენ,
რომელიც ახრჩობდა თავის შეყვარებულებს. ზოგჯერ ემპუსას ვი-
რისფერებიან ქალადაც წარმოიდგენდნენ ხოლმე.

ენარეტე, ბერძნ. (Ἐναρᾶτη, ჟ) მეფე ეოლოსის ცოლი, ათამან-
ტის, სიზიფოსისა და სალმონევის დედა.

ენდეიდი, ბერძნ. (Ἐνδιδίς -ენდა, ჟ) კენტავრ ქირონის ქა-
ლიშვილი. ეაკოსის ცოლი. პელევისა და ტელამონის დედა.

ენდიმიონი, ბერძნ. (Ἐνδυμίων, ბ) ყმაწვილი, რომელიც ზევ-
სმა სილამაზის გამო ცაში წაიყვანა. ოლიმპოზე ყოფნისას იგი ჰე-
რამ შეიყვარა და ზევსმა ამისათვის ენდიმიონი მარადიული ძილით
დასაჯა. სხვა მითის მიხედვით ენდიმიონი დააძინა მთვარის ღვთაე-
ბამ—სელენემ ანუ არტემიდემ, რათა მძინარე ყმაწვილისათვის სურ-
ვილისამებრ ეკოცნა ხოლმე. ენდიმიონს 30 წელიწადს ეძინა გამო-

ქვაბულში. სხვა მითის მიხედვით ენდიმიონს იმიტომ ეძინა, რომ მისი სურვილის თანახმად არტემიდემ (სელენემ) ზევსს სთხოვა მისთვის მარადიული ძილი. რაბა ამით უკვდავება მიენიჭებინა. ენდიმიონის კულტი გავრცელებული იყო ელიდასა და კარიასში. ერთი მითის მიხედვით ენდიმიონსა და სელენეს 50 ქალიშვილი ჰყავდათ. გადატანილი მნიშვნელობით ენდიმიონი ულამაზეს ვაჟკაცს ნიშნავს.

✓ ენეასი, ბერძნ. (Ἀνείας, ბ). ანქიზესა და აფროდიტეს ვაჟი. ტროის მეფის — პრიამოსის ნათესავი. ტროის ომის გმირი. დარღანოსთან მბრძანებელი. დაიბადა ილას მთაზე და აღზარდეს იქაურმა ფერებმა. იგი თავიდან არ მონაწილეობდა ტროის ომში, მაგრამ მას შემდეგ, რაც აქილევსი მის ფარას თავს დაეცა, გაილაშქრა ბერძნების წინააღმდეგ. ებრძოდა აქილევსსა და დიომედეს. ომსა და ყოველგვარ გაჭირვებაში ენეასს აფროდიტე და აპოლონი ეხმარებოდა. ომში ენეასს ეხმარებოდა პოსეიდონიც მიუხედავად იმისა, რომ ამ უკანასკნელს ბერძნების გამარჯვება სურდა.

ჰომეროსის ჰიმნში „აფროდიტესადმი“ ლაპარაკია იმაზე, რომ ტროის დამხობის შემდეგ ენეასი მძინე რჩება ტროაში და ტროელი ხალხის ბედს განაგებს. ზოგი მითის თანახმად ენეასი ეპირში ან თესალიაში გადასახლდა. ჩვენს ერამდე VI საუკუნეში წარმოიშვა მითი ენეასის ჰესპერიაში (სალამოს ქვეყანა — საბერძნეთისათვის სალამოს ქვეყნად იტალია ჩაითვლებოდა) გადასახლების შესახებ; რომის სახელმწიფოს ზრდასთან დაკავშირებით წარმოიშვა მითი იმის შესახებ, რომ ენეასი გადარჩენილ ტროელებთან ერთად ლაციუმში დასახლდა და მისმა შთამომავლებმა რომი დააარსეს. რომაელთა იმპერატორები და საერთოდ იულიუსთა გვარის წარმომადგენლები თავიანთ თავს ენეასის შთამომავლად მიიჩნევდნენ. (იულიუსები თავიანთი გვარის ფუძემდებლად ენეასის ვაჟს — იულიუსს ასახელებდნენ). რომელი პოეტები ენეასის მოგზაურობისა და მისაგან ქალაქების დაარსების ისტორიას სხვადასხვანაირად მოგვითხრობენ. ვერგილიუსის გადმოცემის თანახმად ენეასმა მიატოვა ცეცხლმოდებული ტროა, ზურგიტ გაპოყვანა მოხუცი მამა — ანქიზე, თან წამოიყვანა თავისი ვაჟი — იულიუსი, ცოლი — კრეუსა, შეკრიბა გადარჩენილი ტროელები და 20 გემით თრაკიას მიადგა.

იმის გასაგებად, თუ რა ბედი მოელოდა შემდეგში, ენეასი ჰადესში ჩავიდა. იქ მას შეხვდა თავისი მამის ანქიზეს აჩრდილი და მომავალი უწინასწარმეტყველა.

ჰადესიდან ამოსვლას შემდეგ ენეასი ლაციუმში გაემგზავრა, სადაც სიპოვნებით მიიღო მეფე ლატინუსმა და საუკეთესო ადგილი მისცა ქალაქების ასაშენებლად. ლატინუსის ქალიშვილი — ლავინია.

ცოლად შეირთო ენეასმა, ამიტომ მას ომი გამოუცხადა ტურნუსმა: ორთაბრძოლაში ენეასმა მოკლა ტურნუსი. ენეასმა ლავინიას სახელობის ქალაქი დააარსა. ამ მითს კავშირი უნდა ჰქონდეს სინამდვილესთან, რადგანაც 1958 — 1959 წლებში ამ ადგილებში წარმოებულმა არქეოლოგიურმა გათხრებმა აქ ქალაქ ლავინიას არსებობა დაადასტურა. მითების მიხედვით ღმერთებმა ენეასი ცოცხლადვე წაიყვანეს ოლიმპოზე და ღმერთად აქციეს. ანტიკურ ხელოვნებაში ფართოდაა ცნობილი ენეასის გამოსახულება, რომელშიც ენეასს მხრებზე ჰყავს ანქიზე და ტროიდან გამოჰყავს. მითის სიუჟეტი გამოიყენეს მხატვრებმა: ტინტორეტომ, რენმა, რუბენსმა, ლორენმა, ტიეპოლომ და სხვებმა. გადატანილი მნიშვნელობით ოდისეუსის მსგავსად ენეასსაც უწოდებენ მრავალგანცდილ, ბევრი ტანჯვა-წამების გადამტან გმირს.

ენეასი, ბერძნ. (Ἠνείας, ბ) კალიდონის მეფე. დევკალიონის შთამომავალი, ალთაიას ქმარი. მელეაგროსის, ტაღევისა და ღეიანეირას მამა. მელეაგროსის სიკვდილის შემდეგ ალთაიამ თავი მოიკლა და ენეასმა პერიბოია შეირთო, რომლისაგანაც შეეძინა ტაღევისი (ღეიშედეს მამა). მოგვიანებით მას ნათესავეებმა კალიდონის მმართველობა წაართვეს; ღომედე მის შთამომავლებს ძალაუფლების აღდგენაში მოეხმარა.

ენიო, ბერძნ. (Ἠνίο, ἦ) ომის ღმერთქალი, არესის თანამგზავრი, ერთ-ერთი გრაია. ჰომეროსის შემდგომდროინდელი მითების მიხედვით იგი ზღვის ღმერთის — ფორკოსის ქალიშვილია. აჰლენად მას მიიჩნევენ ბრძოლის ღმერთის — პოლემოსისა და დრაკონ ლაღონის დად. ზოგიერთი მითი მას არესის დედად, ზოგი კი — ძიხად მიიჩნევს. რომში იგი ბელონასთან გააგივეს.

ენიპეუსი, ბერძნ. (Ἠνίπεος, ბ) თესალიის ან ელიდის მდინარის ღვთაება. ენიპეუსი შეუყვარდა მეფის ქალიშვილს — ტიროს. ეს გამოიყენა პოსეიდონმა, ენიპეუსის სახე მიიღო და ტიროს დაუკავშირდა. ამ კავშირის შედეგად დაიბადნენ პელიასი და ნელეუსი. ახლადმობილები მიატოვა ტირომ და ისინი მწყემსებმა აღზარდეს ცხენის რძით.

ენომაოსი, ბერძნ. (Ἠννομαίος, ბ) ელიდის მეფე, არესის ვაჟი, პლეიად სტეროპეს საყვარელი, რომლისაგანაც ჰიპოდამია შეეძინა. ენომაოსს უწინასწარმეტყველეს, რომ ქალიშვილის გათხოვება დიდ უბედურებას მოუტანდა. ამიტომ მან გამოაცხადა, რომ ქალიშვილს მხოლოდ მას გავატან, ვინც ეტლით სიბოლაში მაჯობებსო. მას იმედი ჰქონდა არესისაგან ნაჩუქარი ძლიერი ცხენებისა. შეჭი-

ბრში ენომასი ყველას სჯობნიდა, დამარცხებულებს ხმლით კლავდა. მხოლოდ მეთოთხმეტემ — პელოპმა შეძლო სასიამაოროს დამარცხება. მან მოისყიდა მეეტლე მირტილოსი და ეტლის ბორბალი ჭინკილაქით წესიერად არ დაამაგრებინა. ამისათვის იგი მას დაპირდა, რომ გამარჯვების შემდეგ სახელმწიფოს ნახევარს მისცემდა. შეჯიბრების დროს, ენომასის ეტლს უეცრად ბორბალი მოძვრა, მეფე გადმოვარდა და დაიღუპა. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით პელოპმა გამარჯვება სრულიად ნორმალურად, პოსეიდონისაგან ნაჩუქარი ცხენებით შესძლო და ენომასმა თავი მოიკლა. პელოპს საერთოდ ოლიმპიური თამაშობების დამაარსებლადაც მიიჩნევდნენ. მითის სიუჟეტი გამოიყენეს სოფოკლემ და ევრიპიდემა.

ენოპიონი, ბერძნ. (Ὠνόπιων, ბ) დიონისესა და არიადნეს (ვარ. რადამანთისისა და არიადნეს) ვაჟი. ფერია ჰელიკეს ქმარი. მეროპეს მამა. კუნძულ ქიოსზე, სადაც ენოპიონი კრეტიდან გადასახლდა, ორიონმა გააუპატიურა მისი ქალიშვილი მეროპე. ამისათვის შეურაცხყოფილმა მამამ ორიონი დააბრმავა. მზის სხივებმა განკურნეს ორიონი და მან ძებნა დაუწყო ენოპიონს სამაგიეროს გადასახდელად. შვილებმა მამა ჭის ფსკერზე დამალეს.

ენტორია, ლათ. (Entoria) პლუტარქეს მიხედვით იტალიელი მიწათმოქმედის — იკარიოსის ქალიშვილი. იკარიოსი და მისი ქალიშვილი ოქროს საუკუნეში ცხოვრობდნენ მეფე სატურნუსის დროს. ერთხელ იკარიოსს სატურნუსი ეწვია სტუმრად. სტუმარს მოეწონა მასპინძლის ქალიშვილი ენტორია და ცოლად შეირთო. ამ ქორწინების შედეგად დაიბადნენ: იანუსი, ჰიმნოსი, ფაუსტუსი და ფელიქსი. მითი ერიგონესა და იკარიოსის ბერძნული მითის რომაული ვარიანტი უნდა იყოს.

ეოლია, ბერძნ. (Αἰολία, ჟ) 1. ქართა მბრძანებლის — ეოლოსის კუნძული და სამეფო. 2. ამითაონის ქალიშვილი, კალიდონის ცოლი.

ეოლოსი, ბერძნ. (Αἰολος, ბ) 1. ელინისა და ფერია ორსიედეს ვაჟი; დეკალიონის (ზოგი ვარიანტით ზევსის) შვილიშვილი. ერთ-ერთი ბერძნული ტომის — ეოლიელების მითიური წინაპარი და ეპონიმი. ეოლიელები ცხოვრობდნენ ბალკანეთის ნახევარკუნძულსა და არქიპელაგის პატარა კუნძულებზე. ეოლოსს მრავალი შვილი ჰყავდა: კრეთესი, სიზიფოსი, ათამანტი, სალმონეესი და სხვები. ამ მრავალ შვილთაგან თითოეულმა თავისი სახელობის ქალაქი დააარსა. 2. კუნძულ ეოლიის მმართველი, ქართა მბრძანებელი. ამ კუნძულ-

ზე ცხოვრობდნენ მხოლოდ ეოლოსი, მისი ცოლი, მათი ექვსი ვაჟი და ექვსი ქალიშვილი. მათ საცხოვრებელს გარს ერტყა სპილენძის კედლები და პიტალო კლდეები და გარე სამყაროსთან ურთიერთობა იშვიათად ჰქონდათ. ამიტომაც ეოლოსის ვაჟებმა ცოლებად თავისი დები შეირთეს. კუნძულზე ეოლოსთან მოხვდა მოხეტიალე ოდისეუსი. მეფემ კარგად მიიღო სტუმარი, შესაფერისად გაუმასპინძლდა და გამომშვიდობებისას ზურგქარს უბრძანა დაებერა ოდისეუსის გემის იალქნისათვის. თანაც მასპინძელმა სტუმარს აჩუქა თავმოკრული ტივი, რომელშიც ყოველგვარი მიმართულების ქარები იყო ჩამწყვდეული და საჭიროებისამებრ მათი გამოყენება შეიძლებოდა. მიუხედავად ოდისეუსისაგან აკრძალვისა, მისმა თანამგზავრებმა ჩუმად ტიკს თავი მოხსნეს, უნებურად ქარები გამოუშვეს, ატყდა დიდი ქარიშხალი და ოდისეუსის გემი კვლავ კუნძულ ეოლიაზე გაიტაცა. ეოლოსი გაუჩავრდა ოდისეუსსა და მის მეგობრებს დაუჯერებლობის გამო და თავის სამეფოში აღარ მიიღო.

ჰომეროსის პოემებისა და შემდგომდროინდელი მითების მიხედვით ეოლოსი არის არა ქარების ღმერთი, არამედ ქართა მბრძანებლის პოეტური სახე. ეოლოსი ჩამოჯდება ხოლმე იმ გამოქვაბულის თავზე, რომელშიც ქარები ჰყავს გამოწყვდეული და საჭიროების დამიხედვით უშვებს მათ. ხელში ეოლოსს ხშირად ფლეიტა უჭირავს.

გადატანითი მნიშვნელობით ეოლოსი ქარს ეწოდება. ზუსტიკალურ ინსტრუმენტს, რომლის სიმები ქარის დაბერვით ეღერენ, ეოლოსის არფას ეძახიან.

ეონი, ბერძნ. (Αἰών - αἰώς, ბ) ქრონოსის ვაჟი, დიკეს ძმა, მარადიულობის განსახიერება. ორფელების მოძღვრების თანახმად ეონი ნიკტის (ღამის) ვაჟია. ზევსის მრჩეველი და დროის ბორბლის მამრუნებელი მოხუცია. გვიანდელი მითები ეონს ისიდას ვაჟად მიიჩნევდნენ. ეონის დაბადების დღედ 6 იანვარი აღიარეს და ამ დღეს საბერძნეთში დიდი ზეიმები იმართებოდა ხოლმე. ზეიმის მონაწილენი ისიდას ტაძრიდან ეონის ქანდაკებას გამოიტანდნენ და ყველას გასაგონად დიდი ხმით გაიძახოდნენ: „ქალწულმა შვა ეონი“! ეონი გამოისახებოდა გრძელთმიან მფრინავ მოხუცად. როგორც ჩანს, ეონის დაბადება ახალი წლის დადგომის სიმბოლური სახე უნდა იყოს და მითოლოგიური პერსონაჟიც სწორედ ამის გამო იყო შექმნილი. ამაზე მიუთითებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ იგი ყოველი ახალი წლის დასაწყისში იხადებოდა.

ეონი, ბერძნ. (Ἔως, ჟ). განთიადის ღმერთქალი, რომელსაც ხში-

რად ჰემერასთან აიგივებენ ხოლმე. ტიტან ჰიპერიონისა და ტიტანი-
და თეიას ქალიშვილი. ჰელიოსის (მზის) და სელენეს (მთვარის) და.
ზოგი მათის მიხედვით იგი ჰელიოსისა და ნიქტის (ღამის) ქალიშვი-
ლია. ასტრევისაგან ეოსს ოახი ქარი (არგესტოსი, ბორეასი, ნოტო-
სი და ზეფირი) და მრავალრიცხოვანი ვარსკვლავი შეეძინა. ჰომე-
როსთან ეოსი გრიელ და ოქროსფერ ტალღოვანი თმებით შემკულ,
ვარდისფერტანიან და ვარდისფერ ტანსაცმელში გამოწყობილ ახა-
ლგაზრდა ქალად წარმოგვიდგება. პოეტები მას ლამაზკუთულას,
ვარდისფერთოთებას და სხვა ასეთ ეპითეტებს მიაკუთვნებენ. ეოსი
თითქოს ოკეანის აღმოსავლეთით ცხოვრობს და დილაადრიან გამო-
რბის ორცხენიანი ეტლით, ან მოფრინავს თეთრი ფრთებით, რათა
ქვეყანას თავისი ძმის — ჰელიოსის მობრძანება აუწყოს. მომავალ
ეოსს ესალმება დილის ვარსკვლავი, დანარჩენები კი მის გამოჩენაზე
იბნიდებიან და ქრებიან. არსებობს გადმოცემები, რომლებიც ეოსს
ლამაზი ყმაწვილების მოტრფიალედ და მათ მომტაცებლად ასახე-
ლებს, მან მოიტაცა ორიონი, კეფალონი, ტითონოსი და სხვები.
ეოსმა ტითონოსი ქმრად გაიხადა და ზევსს შეევედრა, რომ მისი ქმა-
რი უკვდავი გაეხადა. ზევსმა შეისმინა ეოსის ვედრება, ტითონოსი
მართლაც არ კვდებოდა, მაგრამ მეთისმეტად დაბერდა და ღაჩაჩანა-
კდა. (ეოსს დაავიწყდა ზევსისათვის ეთხოვა ისიც, რომ მისი ქმრისათ-
ვის სიყმაწვილეც შეენარჩუნებინა) მოხუცი ქმრის უძლურებით გაბ-
რაზებულმა ეოსმა იგი კრიჭინად აქცია. რამოდენიმე მითის მიხედ-
ვით ეოსი არესსაც უყვარდა, რაც ხშირად აფროდიტეს ეკვიანობის
მიზეზი ხდებოდა. ტითონოსისა და ეოსის ვაჟი — მემნონი ტროის
ომში მოკლა აქილეესმა. ეოსმა დაასაფლავა ვაჟი და ყოველ დილით
მწარე ცრემლებს აფრქვევდა მის საფლავს. (თითქოს ეოსის ცრემ-
ლები დილის ნამია). ეოსის კულტი ნაკლებად გავრცელდა საბერძ-
ნეთში. იტალიაში მას აგრორას უწოდებენ. მხატვრები ხშირად ეოსს
ჩირადღნით ხელში წარმოიდგენენ, ზოგჯერ — ეტლში მჯდომარედ.

ეპეიოსი, ბერძნ. (Ἐπειός, ὁ) ზევსისა და ძროხადქცეული
იოს ვაჟი. ეგვიპტის მეფე, მემფისის დამაარსებელი. ლიბიოსის მამა
(იხ. აპისი).

ეპეიოსი, ბერძნ. (Ἐπειός, ὁ) ელიდას მითიური მეფე. ეპეიე-
ლების მითიური წინაპარი — ეპეიოსი ელიდას მმართველობისათვის
ძმებს შეებრძოლა, დაამარცხა და გამეფდა. 2. ტროის ომში მონაწი-
ლე ერთ-ერთი გმირი, რომელიც დიდი ფიზიკური ძალით გამოიჩ-
ნეოდა, იყო შესანიშნავი მხატვარი და ხელობის მცოდნე. უდიდესი

სახელი მან კერძოდ ტროის ცხენის აგებით მოიხვეჭა. შიშები გადმოგვცემენ, რომ ეპეოსმა მრავალი ქალაქი დააარსა.

ეპიგონები, ბერძნ. (Ἐπίγονοι, εἰ) თებეს კარებთან შეიღიკვირის დაღუპვიდან ათი წლის შემდეგ არგოსელმა გმირებმა გადაწყვიტეს მამების სისხლი აეღოთ და ქალაქის მცხოვრებნი დაესაჯათ. მათ ეპიგონები ეწოდათ (მღრ. ბერძნ. ἑπίγονοι, ὅ — შეჰდეგ შობილი, შთამომავალი). ეპიგონებს აღრასტოსი მეთაურობდა და ლაშქრობა წარმატებით დასრულდა. ელინისტური პერიოდისა და მოყოლებული ეპიგონი ზოგადი სახელი გახდა და ყოველი მხედართმთავრის შვილსა და შთამომავალს უწოდებდნენ. ზოგ შემთხვევაში ეპიგონი ამა თუ იმ მხედართმთავრის მიჰდეგერებს ან უბრალოდ მის ხელქვეითებსა და თანამებრძოლებს ეწოდებოდა ხოლმე. ასე იხსენიებდნენ მაგალითად ალექსანდრე მაკედონელის მეომრებს. გადატანილი მნიშვნელობით ეპიგონებს რაიმე მიმართულებას მიჰდეგერებს უწოდებენ, რომელთაც აკლიათ ორიგინალურობა.

ეპიკასტე, ბერძნ. (Ἐπιχάστη, ἡ) ზოგიერთი მითის მიხედვით იოკასტეს მეორე სახელი (იხ. ოიდიპოსი).

ეპიკლესი, ბერძნ. (Ἐπικλῆς, εἰς, ἡ) რომელიმე ღმერთის ან გმირის ზედმეტი სახელი, რომელაც, ძირითადად, ორი კულტის შერწყმის შედეგად წარმოიშობოდა ხოლმე. მაგალითად ათენას ეპიკლესი არის პალადა. ათენამ გაიმარჯვა პალანტოსზე, მისი უფლებები გადავიდა ათენაზე, პალანტოსი კი მიეცა დავიწყებას. ეპიკლესი ქართულად ზედმეტ სახელს ნიშნავს.

ეპიმეთე, ბერძნ. (Ἐπιμηθεύς, ὅ) იაპეტის ვაჟი, პრომეთეს ძმა, პანდორეს ქმარი. იგი სრულიად განსხვავდება პრომეთესაგან და მისი საწინააღმდეგო ტიპია. იგი მშიშარაა და უქკეთო. მან არ დაუჯერა პრომეთეს და მისი რჩევის საწინააღმდეგოდ. ცოლად შეირთო ზევსისაგან შეთავაზებული ქალი — პანდორე და ამით ადამიანებს ათასი ჭირი, ვარაზი და ავადობა მოუვლნა. ეპიმეთესა და პანდორეს შეეძინათ ქალიშვილი პირო.

ეპიმელიდები, ბერძნ. (Ἐπιμηλίδες, αἱ) პირუტყვთა მფარველი ფერები.

ეპიმენიდე, ბერძნ. (Ἐπιμηνίδης, ὅ) ნახევრად მითიური პოეტი და წინასწარმეტყველი. გვიანდელი მითები გვიამბობენ, რომ ეპიმენიდეს 57 წლის განმავლობაში ეძინა მოჩადობებულ გამოქვაბულში. როდესაც მან გამოიღვიძა და გამოქვაბულიდან გამოვიდა, მას, ჯერ კიდევ ახალგაზრდას, თავისი უმცროსი ძმა ღრმად მოხუ-

ცებული დახვდა, რამაც იგი მეტისმეტად გააოცა. გადმოცემის თანახმად ეპიმენიდემ ძალზე ხანგრძლივად იცოცხლა.

ეპიონე, ბერძნ. (Ἐπιόνη, ἡ) ასკლეპიოსის თანამგზავრი და მეუღლე. იასოს, პანაკეიასა და აკესოს დედა. კოსოსში ეპიონე ასკლეპიოსის ქალიშვილად მიაჩნდათ.

ეპიტოსი, ბერძნ. (Ἐπιτοῖς, ἡ) ჰიპოთეოსის ვაჟი, არკადიის მითური მეფე; მოისურვა პოსეიდონის ტაძარში ძალით შეჭრა, რისთვისაც იგი პოსეიდონმა დააბრმავა და მალე სიკვდილიც მოუვლინა.

2. მეროპესა და მესინიის მეფის — კრესფონტის უმცროსი ვაჟი. ეპონა, ლათ (Epona) მეცხენეობის გალიური ღმერთქალი. მფარველობდა ცხენებს, აქლემებს, ვირებს, მეხრეებს და მეეტლეებს. გალების ქვეყნიდან ეპონას კულტი მთელს რომის იმპერიაში გავრცელდა. ცხენზე ან აქლემზე მჯდომარე ღმერთქალის გამოსახულებას ათავსებდნენ თავლებსა და სამხედრო ბანაკებში. ღმერთქალს ხელში ყვავილები ან ზილი ეჭირა. რომში არსებობდა ეპონეს მონათესავე ღვთაების — ბუბონას კულტი, რომელიც რქიანი პირუტყვის მფარველად ითვლებოდა.

ეპონიმი, ბერძნ. (Ἐπωνυμία, ἡ) ბერძნული სიტყვაა და ქართულად სახელის მიმცემს ნიშნავს. როდესაც რომელიმე გეოგრაფიულ ადგილს ამა თუ იმ გვირის ან ღვთაების სახელი დაერქმევა, ამ გვირს თუ ღვთაებას ეპონიმი ეწოდება.

ეპოპეისი, ბერძნ. (Ἐποπείας, ἡ) ალოევისის ვაჟი (ან პოსეიდონის ვაჟი და ალოევისის ძმა). პელიოსის შვილიშვილი, მარათონის მამა, სიკიონის მეფე. ეპოპესმა შეიფარა ზევსის შვილების — ძეთოსისა და ამფიონის დედა — ანტიოპე, რომელიც შემდეგ მისი ცოლიც გახდა. ეპოპესი დაიღუპა თებეს მეფე — ლიკოსთან ბრძოლაში. მეთს მიიჩნევენ ჰომეროსის შემდგომდროინდელად.

ერატო, ბერძნ. (Ἐρατώ, ἡ) სასიყვარულოს, საყვარელს ნიშნავს ქართულად. სასიყვარულო, ეროტიკული პოეზიის მუზა. გამოისახებოდა ლამაზ ყმაწვილ ქალად, ხელში ჩვეულებრივ ღირა ეჭირა. ერატოს სახე არაერთგზის გვხვდება ლიტერატურაში.

ერგანე, ბერძნ. (Ἐργάνη, ἡ — მშრომელი ქალი) ათენას, როგორც საქმოსნობის მფარველი ღმერთქალის ეპონიმი.

ერგინოსი, ბერძნ. (Ἐργινός, ἡ) 1. ორჭომენის მეფე. ზუროთ მოძღვრების: ტროფონიოსისა და აგამედეს მამა (სხვა მითის მიხედვით მათი მამა აპოლონია). ერგინოსმა თებელებს მძიმე ხარკი დაადო.

რომლის მოხსნა კარგა ხნის შემდეგ მხოლოდ პერაკლეს შემწეობით შესძლეს. 2. „არგოს“ მესაჭე ტიფისის დაღუპვის შემდეგ.

ერებოსი, ბერძნ. (Ἐρεβός, ბ — სიბნელე) მარადიული სიბნელის განსახიერება. სიბნელის მიწისქვეშა სამეფო. მიცვალებულთა სულები ერებოსში გავლის შემდეგ ხვდებიან ჰადესში. პესიოდეს მიხედვით იგი ქაოსის შვილი და ნიკტის მამაა. ზოგიერთი მითები, ერებოსს ნიკტის ქმრად და ჰემერასა და ეფირის (ეთერის) მამად მიიჩნევს.

✓ ერებთევსი, ბერძნ. (Ἐρεχθίδης, ბ) 1. გეასა და ჰეფესტოს ვაჟი. ატიკელი გმირი. აღზარდა ათენამ. ერებთევსს ჰქონდა ათენას საზიარო ტაძარი. როგორც ჩანს, პირველად იგი მიწის ნაყოფიერების ღვთაება იყო. მაგრამ შემდეგ პოსეიდონის კულტს შეერწყო. მოგვიანებით ერებთევსის სახე გაორდა და ამ ორი გმირის გასარჩევად ერთს ერიხთონიოსი უწოდეს. შემდეგში ერებთევსი ერიხთონიოსის შვილიშვილად, ბუტოსის ტყუპისცალად, კეკროპის, პროკრიდეს, ხთონიას, კრეუსასა და სხვათა მამად მიიჩნიეს. გადმოგვცემენ, რომ მან დიდი ომები აწარმოვა ქალაქ ელეფსინთან. ელეფსინელების დასახმარებლად მივიდნენ თრაკიელები პოსეიდონის ვაჟის — ევმოლპოსის, თუ ამ უკანასკნელის ვაჟის — იმმარადლოს ხელმძღვანელობით. გაჭირვების ჟამს ერებთევსმა სამისნოს მიმართა სამისნომ იწინასწარმეტყველა, რომ იგი მხოლოდ მას შემდეგ გაიმარჯვებდა, თუ თავის ქალიშვილს მსხვერპლად შესწირავდა ღმერთებს. კენჭის ყრის შედეგად მსხვერპლად ხთონია შესწირეს. (ერთი მითის მიხედვით მსხვერპლად შესწირეს ერებთევსის ყველა გაუთხოვარი ქალიშვილი მცირეწლოვან კრეუსას გარდა). ამის შემდეგ ერებთევსმა მართლაც დაამარცხა მოწინააღმდეგე და მოკლა კიდეც, მაგრამ სულ მალე ისიც მოკლა პოსეიდონმა, თუ ზევსის ელვამ მისივე თხოვნით.

მითის სიუჟეტი გამოუყენებია ევრიპიდეს ჩვენამდე მოუღწეველ ტრაგედიაში „ერებთევსი“. 2. პოსეიდონის ერთ-ერთი ეპიკლესი (ზედმეტი სახელი).

ერებთიდები, ბერძნ. (Ἐρεχθίδαι, იმ) ერებთევსის შთამომავლები. ათენელებს ზოგჯერ ერებთიდებსაც უწოდებენ.

ერიგონე, ბერძნ. (Ἐριγόνη, ჟ) 1. იკარიოსის ქალიშვილი. 2. ეგისტესა და კლიტემნესტრას ქალიშვილი. გადმოცემის თანახმად, როდესაც ორესტემ ეგისტესა და კლიტემნესტრას მოკვლის შემდეგ მათი შვილების დახოცვაც მოინდომა, ერიგონე არტემიდემ გადაარჩინა და ატიკაში ქუთრუმად წაიყვანა. სხვა მითის მიხედვით ორესტემ

ერიგონე შეიყვარა, ცოლად შეირთო და მისგან ვაჟიშვილი პენტი-
ლოსი შეეძინა.

ერ იდ ა, ბერძნ. (Ἐρις, -მის, ἡ—განხეთქილება. შეუთანხმებლო-
ბა). განხეთქილების ღმერთქალი. პომეროსის მიხედვით არესის და
და მისი თანამგზავრი ომების ღროს. ნიკტის ქალიშვილი, უბედობის.
დავისა და შაშვილის დედა. ყველაზე მეტად ცნობილი მიათი ერიდას
შესახებ დაკავშირებულია განხეთქილების ვაშლთან (იხ. განხეთქი-
ლების ვაშლი). ერიდას კულტი არ არსებობდა. რომში არსებობდა
ერადას მსგავსი თვისებების მქონე განხეთქილების ღმერთი დია-
კორდია (უთანხმოება), რომელიც აქაური ომის ღმერთის—ბელო-
ნას თანამგზავრად ითვლებოდა.

ცული თვისებების მქონე ერიდას გარდა მოგვიანებით განარ-
ჩევდნენ კეთილი თვისებების მქონე ერიდას. იგი ადამიანებს კეთილ
საქმეებს აკეთებინებდა, მაგრამ ზოგჯერ ბოროტი ერიდა სჯობნიდა
კეთილ ერიდას.

ერ იდ ან ო ს ი, ბერძნ. (Ἐρις, ბ) მითიური მღინარე ჰიპერ-
ბორების ქვეყანაში, რომლის აღგილსამყოფელად მიიჩნევდნენ ხან
ჩრდილოეთ და ხან დასავლეთ ევროპას. თითქოს ზევსის ელვით გან-
გმარული ფაეთონტი მღინარე ერიდანოსში ჩავარდა. სხვა მითისა მა-
ხედვით ფაეთონტი ჩაყლაპა ერიდანოსის ერთ-ერთმა შენაქადმა,
შემდეგში უკვე ფაეთონტად წოდებულმა მღინარემ. ფაეთონტი
დიღხანს და მშარედ იტირეს დებმა. მათი ცრემლები ზურმუხტებად
იქცნენ და მღინარე ერიდანოსმა ზღვაში ჩაიტანა. მოგვიანებით ბერ-
ძნებმა ერიდანოსი გააიგივეს მათთვის ცნობილ დასავლეთის მღინა-
რეებთან (პო, რონა და სხვა). სხვა მითების მიხედვით ერიდანოსი
მიწისქვეშეთის ერთ-ერთი მღინარეა. 2. მღინარის ღმერთი, ოკეანო-
სისა და ტიტოსის ვაჟი.

ერ ი მ ა ნ თ ო ს ი ს ტ ა ხ ი, გარეული ტახი, რომელიც ერთმან-
თოსის მთაზე ცხოვრობდა და მთელი არკადია გააუჟაცრიელა. პერაკ-
ლემ მოახერხა მისი ცოცხლად შეპყრობა. (პერაკლეს მესამე გმი-
რობა).

ერ ი ნ ი ე ბ ი, ბერძნ. (Ἐρις, ა) შურისძიების ღმერთქალები,
რომლებიც ჰადესში ცხოვრობდნენ და დედისეული გვარის დამცვე-
ლები იყვნენ. ისინი განუწყვეტლივ სდევნიდნენ ფიცის გამტეხებს,
სტუმართმოყვარეობის უარყოფებს და განსაკუთრებით მკვლე-
ლებს. დამნაშავეს, უმეტესად, გონებას ართმევდნენ და ამნაირად
ლუპავდნენ. პომეროსი ასახელებს ხან ერთ და ხან რამოდენიმე ერი-
ნიას. პესიოდეს მიხედვით ერინიები გეას შვილები არიან, რომლე-

ბიც დედამიწაზე ურანოსის მოჭრილი სასქესო ორგანოდან დაცემული სისხლის წვეთისაგან წარმოიშენენ. სხვა მითის მიხედვით ერინები ნიკტისა და ერებოსის ქალიშვილები არიან. მოგვიანებით აღიარეს მხოლოდ სამი ერინია: ტისიფონე, ალექტო, მეგარა. ერინები სღვენიდნენ მათაც, ვინც მოკლული ნათესავის სისხლს არ აიღებდა. თუ ერინიები აღრე შურისმაძიებელ ღმერთქალებად ითვლებოდნენ, მოგვიანებით ისინი ცოდვათა მიმტევებელ ღმერთქალებად გადაიქცნენ. ამის შემდეგ მათ ევმენიდებსაც უწოდებენ. ყველაზე ფართოდ გავრცელებული მითი ერინიების, როგორც შურისძიების ღმერთქალების შესახებ, დაკავშირებულია ორესტესა და მელეაგროსთან. ერინიების სახე გვხვდება ესქილეს ტრაგედიაში „ევმენიდები“. სოფოკლესთან „ოიდიპოსი კოლონში“, ევრიპიდესთან „ორესტეაში“ და სხვა.

ერინიები გამოისახებოდნენ საშინელ, მახინჯ, მოხუც დედაკაცებად. მათ თავზე თმების მაგივრად გველები ეხვიათ, ხელში ჩირაღდანი ეჭირათ და ღამნაშავეს მისდევდნენ. ჩვენამდე მოღწეულია ქანდაკება — „მძინარე ერინია“. გადატანილი მნიშვნელობით ერინიას შურისძიებას უწოდებენ ხოლმე.

ერისიხთონი, ბერძნ. (Έρως/ἔρως, ბ) თესალიელი გმირი, რომელმაც დემეტრეს წმინდა ქალაში ხეები აჩეხა სახლის ასაშენებლად და ღანაშაულისათვის ღმერთებმა მარადიული შიმშილით დასაჯეს. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ერისიხთონმა სწორედ ის ხე მოჭრა რომელზეც დრიადა ცხოვრობდა.

შიმშილისაგან შეწუხებულმა ერისიხთონმა საკუთარი შიგნეული ამოიქაშა და გარდაიცვალა.

ერიფილე, ბერძნ. (Εριφύλη, ჟ) ადრასტეს და ამფიარაოსის მეუღლე, ალკმეონის დედა. როდესაც პოლინიკესაგან ჰარმონიას სამკაულები მიიღო საჩუქრად, ქმარს თებეს წინააღმდეგ გალაშქრება ურჩია, რადგანაც იცოდა, რომ იგი იქ დაიღუპებოდა და პოლინიკესთან ურთიერთობაში ხელის შემშლელი არ ეყოლებოდა. ქორწინებისას მიცემული ფიცის თანახმად ქმარმა დაუჯერა ცოლს და დაღუპა კიდევ ბრძოლის ველზე. ასეთი საქციელისათვის ერიფილე მოკლა მისმა შვილმა ალკმეონმა.

ერიქსი, ბერძნ. (Έριξ, ხაიფ, ბ) ამფიტრიტესა და პოსეიდონის (ზოგი ვარიანტით ბუტესისა და აფროდიტეს) ვაჟი. სირინოზების სიმღერით მოხიბლული ბუტესი „არგოდან“ წყალში გადახტა მათ კუნძულამდე მიღწევის მიზნით, მაგრამ ტალღებმა ჩაიხვიეს და იხრჩობოდა აფროდიტეს რომ არ გადაერჩინა. აფროდიტემ იგი სიცი-

ლიაზე წაიყვანა და მოკვან შეეძინა ვაჟი ერიქსი. ერიქსი მოკლა ჰერაკლემ გერიონის ჯოგიდან ხარის მოტაცებისას. თანამოსახლე მთისა და ქალაქის ეპონიმი. ამავე მთაზე აფროდიტეს ტაძრის ამშენებელი.

ერ ი ხ თ ო ნ ი ო ს ი, ბერძნ. (Ἐριχθόνιος, ბ) 1. ათენის მითიური მეფე. ჰეფესტოსა და გეას ვაჟი. აღზარდა ათენამ. პირველად ათენამ დახურულ ყუთში ჩასმული ყმაწვილი კეკროპის ქალიშვილებს გადასცა აღსაზრდელად და აუკრძალა ყუთში ჩახედვა, მაგრამ ცნობისმოყვარე ქალებმა ყუთი მაინც გახსნეს. მითის თანახმად ათენამ თითქოს მიტომ აუკრძალა ქალიშვილებს ყუთის გახსნა, რომ ბავშვთან ერთად ყუთში გველი იყო ჩამწყვდეული (ზოგი ვარიანტით ბავშვს ტანის ქვემო ნაწილი გველისა ჰქონდა). ყუთის გახსნისათვის აგლავროსი და ჰერსე უგონობით დაისაჯნენ და აკროპოლისის კლდიდან გაღმობნენ (ზოგი ვარიანტით დაახრჩო გველმა). ამის შემდეგ ათენამ თვით დაიწყო ბავშვის აღზრდა თავისსავე ტაძარში. სხვა მითის მიხედვით ათენამ ბავშვი აღსაზრდელად გადასცა პანდროსოსს. ერიხთონიოსი ითვლებოდა ათენის მეხუთე ლეგენდარულ მეფედ მას შემდეგ, რაც დამპყრობელი ამფიქტრიონი განდევნა ქალაქიდან. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ათენის სამეფო მან კეკროპისაგან მიიღო. ერიხთონიოსს მიაწერენ ატიკაში ათენას კულტის შემოტანას. საერთო ათენური დღესასწაულების დაწესებას, პოსეიდონისა და ათენას საერთო ტაძრის აგებას. ტრადიციის მიხედვით იგი ე. წ. „კვადრიგა“ ეტლის გამომგონებლადაც ითვლებოდა და ამისათვის სიკვდილის შემდეგ იგი თითქოს ეტლის თანავარსკვლავედად იქცა. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ათენასა და პოსეიდონს შორის ატიკის მმართველობაზე ამტყდარი დავის დროს მოსამართლედ ერიხთონიოსი იყო.

თავიდან ერიხთონიოსი იგივე ერეხთევსი იყო, მაგრამ ათენელმა ტრაგიკოსებმა შექმნეს გეასაგან შობილი ყმაწვილის ჯანცალკევებული მითიური სახე. როგორც სახელწოდებაც გვიჩვენებს. მითი ხოთონიური წარმოშობისაა.

ერ ო ს ი, ბერძნ. (Ἐρως - ἄσος, ბ) ბერძნული მითოლოგიის ერთ-ერთი უძველესი ღვთაება. იგი სამყაროს საწყისად მიაჩნდათ. ითვლებოდა ბუნების სტიქიური, შემოქმედებითი ძალების ღვთაებად. ეროსის მშობლებად ქაოსი და ურანოსი (ზოგჯერ ქაოსი და გეა) ითვლებოდა. ეროსის მამად ზოგჯერ კრონოსსაც მიიჩნევენ. მოგვიანებით ეროსი არესისა და აფროდიტეს, (ზევისა და აფროდიტეს, ზეფირისა და ირიდას) ვაჟად მიიჩნიეს. გვიანდელი მითების თანახმად

ახლადშობილი ეროსი კინადამ მოკლა ზევსმა, მაგრამ იგი აფროდიტემ იხსნა და ყრუ, დაბურთულ ტყეში გადამალა. სადაც მას ძუ ლომი ზრდილა.

ზოგჯერ ეროსი გაზაფხულის ღმერთადაც მიაჩნდათ. ეროსი განაგებდა და მფარველობდა ადამიანებისა და ღმერთების შინაგან ბუნებასა და ზნეობას. ეროსის სიძლიერის წინაშე უკან იხევდნენ როგორც ადამიანები, ისევე ღმერთები. შედარებით გვიან ზღვება ეროსი სიყვარულის ღმერთი, აფროდიტეს თანამგზავრი და მოციქული. ეროსის მშვილდიდან ნასროლი ოქროს ისარი არ ცდებოდა არც ღმერთებს და არც ადამიანებს, შეაქვს მათს სულსა და ზოგჯერ სიყვარულის მძაფრი გრძნობა, რომელსაც თან ახლავს სიხარული. ბედნიერება, ტკივილი და ზოგჯერ დაღუპვა. ეროსის ისრისაგან თავს ვერ იცავს თვით ზევსიც კი. ეროსი ითვლებოდა არა მარტო ქალ-ვაჟის, არამედ მეგობრული სიყვარულის ღმერთადაც. ეროსმა დიდი ხნის დაკვირვებისა და მრავალგზის გამოცდის შემდეგ ფსიხე (სული) ცოლად შეირთო. ორფელების მოძღვრების თანახმად ეროსი სამყაროს შემოქმედი. ელინისტურ ეპოქაში წარმოიშვა აზრი მრავალი ეროსის არსებობის შესახებ. რომში ეროსს ხან ამორს უწოდებდნენ (ლათ. amor — სიყვარული, ჩვენში ფრანგულიდანაა შემოსული და ამური ეწოდება). ხან კუპიდონს (cupido — გულით-ნდობა, ვნებიანი სიყვარული). თანდათანობით ეროსი მწუხარებაში დამამშვიდებელი ღვთაება გახდა. ამიტომ, რომ საფლავებზე ზოგჯერ მისი პატარა ქანდაკებებიც გვხვდება. მართალია საბერძნეთში ფართოდ იყო გავრცელებული ეროსის კულტი, მაგრამ მისი ტაძრები მაინც ნაკლებად იყო. ყველაზე მეტად ცნობილი ეროსის ტაძარი იყო თესპიაში, სადაც ხუთ წელიწადში ერთხელ ეროსისადმი მიძღვნილი ღღესასწაულები, ე. წ. ეროტიდიები იმართებოდა.

სპარტელები ომის დაწყებამდე ეროსს მსხვერპლს სწირავდნენ. ეროსი გამოისახებოდა ოქროსფერთმიან ყმაწვილად, რომელსაც ხელში მშვილდ-ისარი, კაპარქი ან ჩირალდანი ეჭირა. ელინისტურ ეპოქაში ეროსს ცელქ ბიჭუნად გამოსახავდნენ. ხშირად ეროსის გამოსახულებანი შესრულებულია თასზე, ქვაზე. ჩვენამდე მოღწეულია ეროსის მრავალი ქანდაკება.

გადატანითი მნიშვნელობით ეროსი, კუპიდონი, ამური სიყვარულს ნიშნავს.

ერულუსი, ლათ. (Erulus) ღმერთქალ ფერონიას ვაჟი. სამტანიანი და სამსულიანი გოლიათი. მასთან შებრძოლებულმა ევანდრუსმა იგი სამჯერ მოკლა.

ესაკოსი, ბერძნ. (Ἔσχατος, ბ) პრიამოსის ერთ-ერთი ვაჟი

✓ **ესკულაპუსი**, ლათ. (Aesculap^{us}) ასკლეპიოსის ლათინური სახელწოდება. მკურნალობისა და განკურნების ღვთაება ძველ იტალიაში. გადატანითი მნიშვნელობით, ესკულაპუსს უწოდებენ ხოლმე ექიმებსა და ექთნებს.

ესონი, ბერძნ. (Ἔσων -ავიჲ, ბ) იოლკოსის ფუძემდებელისა და მეფის — კრეთევსისა და სალმონევის ქალიშვილის — ტიროს ვაჟი. ისონის მამა. აპოლოდორეს მიხედვით ესონი პელიასმა მოიტაცა და არგონავტებს ჩამოტოვა. განაწყენებულმა ესონმა რაღაც ცხოველის სისხლი დალია და თავი მოიკლა. დიოდორე სიცილიელის მიხედვით ეს მან პელიასის ბრძანებით გააკეთა. გვიანდელი მითების მიხედვით იგი შედგამ გააცოცხლა და გააანაღგაზრდავა.

ეტეოკლე, ბერძნ. (Ἑταιόκλης, ბ) თიდიპოსისა და იოკასტეს ვაჟი. პოლინიკეს ძმა.

✓ **ეტნე**, ბერძნ. (Ἔτνη, ჟ) ვულკანი კუნძულ სიცილიაზე. ერთ-ერთი მითის მიხედვით ეს მთა ზევსმა თავზე დაადგა ურჩხულ ტიფონს, რომლის სუნთქვის შედეგიც არის თითქოს ვულკანური ამოფრქვევები. სხვა მითის მიხედვით ეტნეს მთის სიღრმეში მოთავსებულია ჰეფისტოს სამქედლო.

ეტოლოსი, ბერძნ. (Ἔτολός, ბ) 1. ენდიმიონისა და ფერია იფიანასის ვაჟი. 2. კალიდონის მამა, ეტოლიის ოლქის ეპონიმი.

ეფიალტე, ბერძნ. (Ἐφιάλτης, ბ) ალოევისა და იფიმედეს ვაჟი, პოსეიდონის შვილიშვილი. ლეგენდარული გოლიათი. მან თავის ძმა ოტოსთან ერთად ღმერთების წინააღმდეგ გაილაშქრა და მათი დამხობა სცადა. ეფიალტე მოკლეს აპოლონმა და არტემიდემ.

✓ **ექიდნა**, ბერძნ. (Ἐχιδνα, ჟ) სასწაულმოქმედი დემონი, ნახევრად ქალი, ნახევრად გველი. ტარტაროზისა და გეას ქალიშვილი. ტიფონთან კავშირის შედეგად ექიდნამ შვა მრავალი ურჩხული: ქიმერა, კერბერი, ლერნეოსის ჰიდრა, ნემეოსის ლომი, სფინქსი და მრავალი სხვა. ექიდნას ადგილ-სამყოფელად თვლიდნენ ხან სკვითეთს, ხან ჰადესს, ხან კი ერთ-ერთ გამოქვაბულს კილიკიაში. გვიანდელი მითების მიხედვით ექიდნას ჰერაკლესაგან ჰყავდა სამი ვაჟი, რომელთაგან ერთ-ერთი სკვითების ტომის დამაარსებლად და ეპონიმად ითვლებოდა. ექიდნა მოკლა არგუსმა ძილის დროს. გადატანითი მნიშვნელობით ექიდნას ეძახიან ბოროტ, დაუნდობელ და ცბიერ არსებას, გველს.

ექიონი, ბერძნ. (Ἐχίων, ბ) 1. კადმოზისაგან დათესილი ღრ-

კონის კბილებიდან აღმოცენებული ერთ-ერთი მეომარი. აგავეს ქმარი. 2. ერთ-ერთი არგონავტი ჰერმესის ვაჟი, ეერიტოსის ძმა.

^ ექო, ბერძნ. (Ἔχω, ἦ) ექოს განმასახიერებელი ფერია. ერთი მითის მიხედვით ექოს შეუყვარდა პანი და მისგან ქალიშვილი იანგა შეეძინა. გვიანდელი მითის მიხედვით ექომ შეურაცხყო პანი და მან შოაზრჩო ექო. სხვა მითის მიხედვით ექოს შეუყვარდა ჟლამაზესი ნარცისი, მაგრამ ნარცისმა უარყო მისი გრძნობა და ექო ცალმხრივი სიყვარულისაგან ისე ჩამოხშმა, ისე დაღნა, რომ მისგან მხოლოდ ხმა დარჩა. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ექო საუბრით ართობდა და აცდენდა დაეჭვებულ ჰერას, როდესაც ზევსი სხვა ღმერთქალებთან სიყვარულით ერთობოდა, ამიტომ ღმერთქალმა დაამუწჯა იგი და ამის შემდეგ ექოს, თითქოს, გაგონილი სიტყვების მხოლოდ დაბოლოებების განმეორება შეეძლო. ეს მითი უნდა იყოს ექოს (გამოძახილის) მიზეზის გულუბრყველო ახსნა.

— 3 —

ვ ა კ უ ნ ა, ლათ. (Vacuna, ae) ძველ საბინიელთა მოსავლიანობის ღმერთქალი, რომლისათვისაც გლეხებს მიჰქონდათ შესაწირავი მოსავლის აღების შემდეგ, რაც ძირითადად სამადლობლო მინაძღვნად ითვლებოდა. იტალიაში რომის ბატონობის დამყარების შემდეგ ვაკუნას კულტი დაკნინდა და მალე დაიწყებას მიეცა. მისი ფუნქციები შეუერთდა ცერერას, მინერვასა და ვენერას კულტს.

✓ ვ ა ტ ი კ ა ნ ი, ლათ. (Vaticanus) ჩვილი ბავშვის პირველი წამოყვირებისა და კიბლარის დაბადების მფარველი რომაული ღვთაება. რომელთა წარმოდგენით ბავშვის ყოველგვარი მოქმედება გარკვეული ღვთაების მფარველობის ქვეშ მიმდინარეობს.

ვე დ ი ო ვ ი ს ი, ლათ. (Vediovis) ხან აპოლონისა და ხან იუპიტერის კულტთან გაიგივებული რომაული ღვთაება, რომლის კულტი მიწისქვეშეთის ღვთაებათა კულტთან იყო დაკავშირებული. რომში იყო მისი ორი საპლოცელო-ტაძარი, ერთი კაპიტოლიუმის ბორცვზე, მეორე კი მდინარე ტიბრში მდებარე კუნძულზე. ვედოივისი ითვლებოდა იულიუსთა გვარის მფარველად. გამოისახებოდა ახალგაზრდა, ლამაზ, უწვერულვაშო ყმაწვილად, ისრებით ხელში.

↓ ვ ე ნ ე რ ა, ლათ. (Venus-eris) რომაელებისათვის ვენერა იჯვე

უცო, რაც ბერძნებისათვის აფროდიტე. (იხ. აფროდიტე). გადატანი-
თი მნიშვნელობით ულამაზესი ქალი, ლამაზმანი.

ვენია, ლათ. (Venilia) 1. ძველი იტალიური ზღვის ღმერთ-
ქალი. მეზღვაურთა მფარველი. ნეპტუნუსის (იანუსის) მეუღლე. ვერ-
გილიუსის მიხედვით იგი ფავნუსის მეუღლეა. 2. ფერია, ტურნუსის
დედა.

ვერგილიები, ლათ. (Vergiliae) იხ. პლეიადები.

ვერტუმნუსი, ლათ. (Vertumnus) 1. ბაღებისა და მიწათ-
მოქმედების ეტრუსკული ღვთაება, პომონას მეუღლე. მისი კულტი
მთელს იტალიაში გავრცელდა. ძველ იტალიაში იგი ითვლებოდა
ცვალებადობისა და გარდაქმნის ღვთაებად. მასვე მიიჩნევდნენ გრძ-
ნობათა ცვალებადობის ღმერთადაც. ვერტუმნუსის ქანდაკება იდგა
რომის ეტრუსკულ კვარტალში, ხოლო ტაძარი — ავენტინში. მისად-
მი საპატივცემულო ოღეობა იმართებოდა 13 აგვისტოს. გამოსახე-
ბოდა ვაჟად, ერთ ხელში სანამყენე დანა ეჭირა, ხოლო მეორეში ხი-
ლით სავსე კალათა.

ვესპერი, ლათ. (Vesper, eris) იხ. პესპეროსი.

ვესტა, ლათ. (Vesta, ae) იგივე პესტია. ოჯახის კერისა და ცე-
ცხლის მფარველი უძველესი ღვთაება, რომლის კულტი გავრცელე-
ბული იყო თითქმის ყველა ხალხში. რომაელთა წარმოდგენით საკუ-
თარი ვესტა ჰყავდა თითოეულ გვარს და ამას გარდა არსებობდა სა-
ერთო ვესტას კულტიც. ვესტას ტაძარში ენთო მარადიული ცეცხლი.
იქიდან მოტანილი ცეცხლით ანთებდნენ ხოლმე კერას ახალი კოლო-
ნიები და ახალმოახლეები. თუ ტაძარში რაიმე მიზეზის გამო ცე-
ცხლი ჩაქრებოდა, ამას დიდ უბედურების მომასწავებლად მიიჩნე-
ვდნენ (იხ. ვესტალები). მოგვიანებით ვესტას კულტი შეერწყო იანუ-
სისა და ე. წ. ბონა დეას კულტს. გარკვეულ პერიოდში ვესტა ითვ-
ლებოდა პურის მზელავთა და მეფურნეთა მფარველად. 9 ივნისს
ვესტას პატივსაცემად იმართებოდა ოღესასწაულები ე. წ. ვესტა-
ლიები. ამ ოღეს ცნობილი რომაელი ქალები ფეხშიშველად მიდიოდ-
ნენ ვესტას ტაძარში და ღმერთქალს თავიანთი ოჯახების კეთილდღე-
ობას შესთხოვდნენ. ჩვენამდე მოღწეულია ვესტას როგორც მღო-
მარე, ისე მკდომარე გამოსახულებები. იგი ხშირად გვხვდება პირზე
ჩაღრჩამოფარებული, ხელში უჭირავს თასი, ჩირაღდანს და კვერ-
თხი.

ვესტალები, ლათ. (Vestalis, is) ღმერთქალ ვესტას ქურუმე-
ბი რომში. უმაღლესი პონტიფიკის ბრძანებით, ვესტალებად ირჩევდ-
ნენ 20 გოგონას, რომლებიც უნდა ყოფილიყვნენ 6 — 10 წლისა, არ
უნდა ჰქონოდათ არავითარი ფიზიკური ნაკლი, მშობლები უნდა

ჰყოლოდათ ცოცხალი და ცნობილი გვარის წარმომადგენელი. ამის შემდეგ ისინი მამას აღარ ემორჩილებოდნენ და მთლიანად უზენაესი პონტიფიკის მფარველობის ქვეშ ექცეოდნენ. ვესტალების მოვალეობას შეადგენდა ვესტას ტაძარში მარადიული ცეცხლის შენარჩუნება. თუ მათ ცეცხლი ჩაუქრებოდათ — გაროზგავდნენ, ხოლო თუ ქალწულობას დაკარგავდნენ — ცოცხლად დამარხავდნენ. ვესტალების სამსახური გრძელდებოდა 30 წელიწადს. 30 წლის შემდეგ ისინი თავისუფლდებოდნენ და უფლება ჰქონდათ გათხოვილიყვნენ 36 — 40 წლის ასაკში. საზოგადოებაში ვესტალები უდიდესი პატივით სარგებლობდნენ: შეეძლოთ სასამართლოში ყოფილიყვნენ მოწმეები ყოველგვარი ფიცის გარეშე, მათი შეურაცხყოფელი გაუსამართლებლად ისჯებოდა სიკვდილით. თუ დასასჯელად წაყვანილ ბოროტმოქმედს გზაში შემთხვევით ვესტალი შემოხვდებოდა, დამნაშავეს სასჯელისაგან ათავისუფლებდნენ. ვესტალები არსებობდნენ ჩვენი წელთაღრიცხვის IV საუკუნემდე. გადატანითი მნიშვნელობით ვესტალს ქალწულ ქალს უწოდებდნენ.

ვინალიები, ლათ. (Vinalia, ium) მევენახეობასა და რთველთან დაკავშირებული დღესასწაულები ძველ რომში. იმართებოდა 23 აპრილს და 19 აგვისტოს. ვინალიები დაკავშირებული იყო იუპიტერისა და ვენერას კულტთან.

ვირბიუსი, ლათ. (Virbius, i) იტალიელი გმირი. მისი კულტი იტალიის ერთ-ერთ ოლქში ღიანასას უკავშირდებოდა. ძველი ადამის მიხედვით ვირბიუსის ქალაში ცხენების შესვლა არ შეიძლებოდა. ამ მიზეზის აუხსნელობით უნდა შექმნილიყო მითი, რომელმაც ვირბიუსი იპოლიტოსთან გააიგივა. თითქოს ასკლეპიოსმა გააცოცხლა ცხენებისაგან მოკლული იპოლიტოსი, რომელიც არტემიდემ იტალიაში გადაიყვანა, სადაც მან დაიწყო ახალი ცხოვრება და სახელად ვირბიუსი დაირქვა.

ვირგო, ლათ. (Virgo, inis) ქართულად ქალიშვილს ნიშნავს. ასტრეიას ერთ-ერთი რომაული სახელი.

ვირილისი, ლათ. (Virilis) ფორტუნას ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი (იხ. ფორტუნა).

ვირტუტი, ლათ. (Virtus-utis) ლათინთა ღვთაება, გამარჯვების მფარველი. ვირტუტი მარსის თანამგზავრად ითვლებოდა. მარსის სამლოცველოს მახლობლად იდგა მარსისა და ვირტუტის საერთო ტაძარი. ვირტუტი მთლიანად შეიარაღებული და ამპონის სამოსით გამოისახებოდა. ვირტუტს ზოგჯერ ბელონასთან აიგივებდნენ.

ვიქტორია, ლათ. (Victoria — გამარჯვება) გამარჯვების ღმერთის რომაული სახელწოდება (იხ. ნიკე).

ვოლტურნი || ვოლტურნუსი, ლათ. (Vulturnus, i) მდინარის რომაელთა ღვთაება. ზოგჯერ ტიბერინთანაც აიგივებდნენ. მისადმი მიძღვნილი დღესასწაულები იმართებოდა 27 აგვისტოს.

ვოლუპია, ლათ. (Volupia) 1. ფსიქეს ქალიშვილი აპულეუსის მიხედვით. 2. განცხრომის ღმერთქალი.

↓ ვულკანი || ვულკანუსი, ლათ. (Vulcanus) ცეცხლისა და მქედლობის მფარველი ღმერთი რომში, იგივეა რაც ბერძნული ჰეფესტო. ვულკანის ადგილსამყოფელად ეტნას ძირი მიაჩნდათ და მისი კრატერიდან ამომავალი ლავური ბოლი მისი სამქედლოს მიერ გამოყოფილი კვამლი და ცეცხლი ეგონათ. აქედან მომდინარეობს ვულკანის სახელწოდებაც. ვულკანის კულტის ცენტრად რომში ვულკანალი ითვლებოდა — რაც ფორუმს ზემოთ ამაღლებულ მოედანს წარმოადგენდა. აქ იმართებოდა ხოლმე პატრიციებისა და სენატის ყრილობები. 23 აგვისტოს რომში ვულკანისადმი მიძღვნილ დღესასწაულებს, ე. წ. ვულკანალიებს ზეიმობდნენ. ვულკანი გამოიხატებოდა ღონიერ ვაჟკაცად, რომელსაც ზელში სამქედლო ურო ეჭირა.

— ზ —

↓ ზევსი, ბერძნ. (Ζεύς, Δίας, Ἰ) ღმერთთა და ყაცთა მამად წოდებული ბერძენთა უზენაესი ღვთაება. რეასა და კრონოსის ვაჟი. რის გამოც მას ხშირად კრონიდადაც მოიხსენიებენ ხოლმე. ზევსის მარადიულ ადგილსამყოფელად ოლიმპოს მთა მიაჩნდათ. ძველ ბერძენთა წარმოდგენით ზევსი წარმართავდა ყოველგვარ ციურ მოვლენას და განსაკუთრებით კი ელვასა და ქექა-ქუხილს. თავდაპირველად საბერძნეთის ცალკეულ ოლქებში აღიარებდნენ თავიანთ განსაკუთრებულ ღვთაებებს, რომლებიც წარმართავდნენ ზეციურ ძალებს, კერძოდ კი ელვას, ქექასა და ქუხილს. ასეთები იყვნენ მაგალითად: თებეში ამფიტრიონი, არგოსში აგამემნონი და სხვა. როდესაც საერთო ბერძნული რელიგია ჩამოყალიბდა, ეს ადგილობრივი მნიშვნელობის ღმერთებიც ერთი საერთო ბერძნული ღვთაების — ზევსის სახეში გაერთიანდნენ. ამის გამო ზევსი გახდა ყველაფრისა და ყოველის მბრძანებელი. ამის შემდეგაც ზევსს საბერძნეთის სხვადასხვა კუთხეში შემორჩა თავისი ძველი სახელებიც. მაგ. ზევს-ამფიარაოსი, ზევს-ამფიტრიონი, ზევს-აგამემნონი და სხვა. როგორც ზეციურ

ძალათა მბრძანებელი, ზევსი თავის მოწინააღმდეგეებს სცემს მესხს, წარმოშობს ჭექა-ქუხილს, შეკრებს და ფანტაზს ღრუბლებს, რამაც გამოიწვია მისი მარადიული ეპითეტების შექმნა: ღრუბელთშემკრები, მეხთამტყორცნელი და სხვა. როდესაც ზევსი ეგვიფს გააჩხვებს, წარმოიქმნება ქარი და წვიმა. ზევსი მბრძანებლობს არა მარტო ადამიანებს, არამედ ყველა ღმერთსაც. იგი განაწესებს ქვეყნად კეთილსა და ბოროტს. ზოგჯერ მას პირდაპირ ბედისწერასთან აიგივებენ, ანდა მოიჩივრის (ბედისწერის ღმერთქალების) მბრძანებლად მიიჩნევენ. მისთვის ნათელია მომავალი და ადამიანებს ბედის განაჩენს ამცნობს სიზმრების, ელვა-ჭექა-ქუხილის, ფრინველთა გადაფრენის, საღმრთო ხეთა ფოთლების შრიალის საშუალებით. ყოველგვარი საზოგადოებრივი წესრიგი ზევსისაგანაა დაწესებული. მან მისცა ადამიანებს კანონები, დააწესა მეფის ხელისუფლება. მთელს ბერძნულ მითოლოგიაში ზევსი ოლიმპიელთა მეთაურია. ზევსის მბრძანებლობა ღმერთებზე წააგავს ძველ მიკენელ მეფეთა დამოკიდებულებას თავიანთი ქვეშევრდომებისადმი. ზევსის უმთავრეს საკულტო ადგილებად ოლიმპია და ელიდა ითვლებოდა, სადაც მისი სახელგანთქმული ტაძრებიც იმყოფებოდა და დაწესებული იყო მის საპატივცემულოდ შემოღებული ოლიმპიური თამაშობანი.

მისი წმინდა ცხოველებია: არწივი და ხარი. ზევსის მარადიული ატრიბუტებია: ეგიფი და კვერთხი. (ზოგჯერ ჩაქუჩი). როგორც ომებში და შეჯიბრებებში გამარჯვების მიმნიჭებელს, მას ხშირად ხელში უჭირავს გამარჯვების ღმერთქალის — ნიკეს გამოსახულება. ცნობილია მითი იმის შესახებ, თუ როგორ გადაარჩინა დედამიამა ზევსი მამამისისაგან:

როდესაც ზევსის დედა-რეა შვილს დაბადებდა, კრონოსი მაშინვე სტაცებდა და ყლაპავდა, რადგანაც ეშინოდა წინასწარმეტყველების ახდენისა: შენი შვილი შენზე ძლიერი იქნება და უფლებებს წაგართმევსო, მაგრამ როდესაც ზევსი დაიბადა, რეამ მის მაგივრად ჩვრებში ქვა გაახვია და კრონოსს მისცა გადასაყლაპავად, პატარა ზევსი კი საიმედოდ გადაშალა. როდესაც ზევსი გაიზარდა და დავაჟაცდა, მამას თავისი და-ძმების დასჯის საშავიერო გადაუხადა, შეებრძოლა მას, დაამარცხა და აიძულა მუცლიდან ამოენთხია ყველა ჩაყლაპული შვილი. განარისხებულმა ზევსმა დაჰმანაშვე მამა მიწისქვეშეთში (ქვესკნელში) ჩააგდო და სამყარო თავის ძმებს — ჰადესსა და პოსეიდონს გაუნაწილა: პოსეიდონს წილად ხვდა ზღვები და ოკეანეები, ჰადესს მიწისქვეშა სამყარო და მიცვალებულებზე ბატონობა, ხოლო ზევსს ამიერ ქვეყნის, ყველაფრისა და ყოველივეს მბრძანებლობა. ზევსმა ამის შემდეგ ცოლად შეირთო ჰერა და შეე-

ძინა შვილები: ჰებე, არესი და ზოგი მითის მიხედვით — ჰეფესტო. მათ გარდა სხვა ღმერთქალებისგან თუ მოკვლავთაგან ზევსს ჰყავდა კიდევ მრავალი შვილი. ზევსის შესახებ უამრავი მითი არსებობს. მითთა უმნიშვნელოვანესი ნაწილი მოცემულია ჰომეროსის პოემებ-სა და ჰესიოდეს „თეოგონიაში“.

დოდონაში, არკადიასა და კრეტაზე არსებული მითები ზევსის შესახებ საკმაოდ განსხვავდებიან საბერძნეთის სხვა მხარეებში გავრცელებული მითებისაგან. დოდონაში ზევსი მიაჩნდათ ნაყოფიერებისა და ყოველგვარი საცმლის მომცემ ღვთაებად, ეთერის მბრძანებლად, რომელიც თავის ნება-სურვილს საღმრთო მუხის ფოთოლთა შრიალით ატყობინებს ადამიანებს. ამ მითის მიხედვით ზევსის ცოლია არა ჰერა, არამედ დიონე. კრეტაზე ზევსი ბუნების საიდუმლო ძალათა ღვთაებად მიაჩნდათ. საფიქრებელია, რომ სწორედ ეს ვარიანტი ღაელო საფუძვლად საერთო ბერძნულ მითს. ამ ვარიანტის მიხედვით რეამ კრონოსისაგან ფარულად ზევსი კრეტაზე დაბადა, მას იცავდნენ და ზრდიდნენ ქურუმი — კურეტები. ფერიები: ადრასტეა და იდე მას ფარულად კვებავდნენ თხა — ამალთეას რძით. ერთ დროს კრეტაზე ზევსის საფლავსაც კი აჩვენებდნენ. ელინისტურ პერიოდში ზევსის კულტი ხშირად ირეოდა ამონისა და სერაპისის კულტში. ძველ რომში ზევსი იუპიტერთან გააიგივეს. ანტიკურ ხელოვნებაში ზევსი ყოვლისშემძლე, ზვიად და დიდებულ მბრძანებლად გამოისახებოდა, ხელში ეჭირა კვერთხი და გამარჯვების ღმერთქალი — ნიკე; ფერხითი ჩვეულებრივად უზის არწივი. ზევსის ასეთი ქანდაკება ინახება ერმიტაჟშიც. ზევსის საუკეთესო ქანდაკებად ითვლება ვატიკანში დაცული გამოსახულება. ანტიკურ ნაწარმოებებში ზევსი მოქმედ პირადაა გაპოყვანილი ჰომეროსთან, ლუკიანესთან (აქ მას მიცემული აქვს სატირული სახე) და ესქილეს „მიჯაჭვულ პრომეთეში.“ გადატანითი მნიშვნელობით ზევსი ნიშნავს აღიარებულ მეთაურს, ხელმძღვანელს, დიდ შემოქმედს. გერცენი გოეთეს უწოდებდა ხელოვნების ზევსს.

ზ ე ე კ ს ი პ ე, ბერძნ. (Ζεύς:παις, ბ) 1. პანდიონოსის მეუღლე, ერებთევსის დედა. 2. პროკნესა და ფილომელეს დედა. იგივე ძეკქსიპე.

⌋ ზ ე ფ ი რ ო ს ი, ბერძნ. (Ζεύς:παις, ბ) დასავლეთის ქარი. წვიმის მომტან დასავლეთის ქარის განსახიერება. ეოსის ვაჟი. ბორეასის, ევროსისა და ნოტოსის ძმა. ზეფიროსს შეუყვარდა ქლორიდა (ფლორე) რომლისგანაც შეეძინა ნაყოფის ღვთაება კარპოსი. ჰარპია პოდარგემ ზეფიროსისაგან შვა მძვინვარე ცხენები. ზეფიროსმა ეკვიპ-

ნობის საფუძველზე მოკლა იაკინთე. ჰომეროსის მიხედვით ზეფიროსი ნეტართა კუნძულზეც კი უბერავს, სადაც მუდამ კარგი ამინდია. გადატანითი მნიშვნელობით ზეფიროსი დასავლეთის სუსტ, საამო ქარს — სიოს ეწოდება. იგივე ძეფიროსი.

✓ **ზოღიაკი**, ბერძნ. (Ζῳγιακός, ბ — ცხოველთა წრე) თორმეტი ვარსკვლავი, რომელთა შორის გაივლის მზე თავისი წლიური მოძრაობის დროს ხილულ სამყაროში, მათ ადრე ბერძნული მითოლოგიიდან გამომდინარე, ძირითადად ცხოველთა სახელები ერქვათ. იგივე ძოღიაკი.

— 11 —

თავმაკოსი, ბერძნ. (Θάμακος, ბ): არგონავტ პოიანტის მამა.

თავმანტი, ბერძნ. (Θάμας αὐτός, ბ) პონტოსისა და გეას ვაჟი. ირიდასა და ჰარპიების მამა. ოკეანიდ ელექტრას ქმარი. ნერევის, ფორკოსის, კეტოსა და ევრიბიას ძმა. ზღვის ერთ-ერთი ღვთაება.

თალია, ბერძნ. (Θαλα, ჴ) 1. ერთ-ერთი ნერეიდა, ნერევისა და დორიდას ქალიშვილი. ერთ-ერთი ქარიტთაგანი. ერთ-ერთი ცხრა მუზათაგანი. 2. კომედიის მფარველი მუზა, გამოისახებოდა მსუბუქ ტანსაცმელში გამოწყობილ ახალგაზრდა ლამაზ ქალად. მარცხენა ხელში ეჭირა კომიკური ნიღაბი, ხოლო მარჯვენაში — მწყემსის კომბალი. თავზე ედგა სუროს გვირგვინი. გადატანითი მნიშვნელობით თალიას შვილებს ან გაზრდილებს მსახიობებს უწოდებენ, ხოლო თალიას ტაძარს — თეატრს.

თალო, ბერძნ. (Θάλα — აყვავება, აყვავებული) მცენარეთა ყვავილობის მფარველი და ხელისშემწყობი ღმერთქალი ძველ საბერძნეთში.

თალოპიოსი, ბერძნ. (Θάλαπιος, ბ) ეპეელთა წინამძღოლი ტროის ომში.

თამირისი, ბერძნ. (Θάμις, ბ) მითიური თრაკიელი მომღერალი. მუსიკოს ფილამონისა და ფერია არგოიპეს ვაჟი. (ზოგი ვარიანტით ფერია ერატოს ან მელპომენეს ვაჟი). თამირისი იმდენად გაააზრდა სიმღერის საუცხოო ნიჭმა, რომ გაბედა შეჯიბრებოდა მუზებს. გამარჯვებულმა მუზებმა მას ხმა და კითარზე დაკვრის ნიჭი

წართვეს. გვიანდელი მითის მიხედვით, თოთქოს, მუზებმა დასჯილი მოპლერალი ჰაღესში ჩააგდეს. ამ თემაზე სოფოკლეს დაუწერა ტრაგედია, რომელსაც ჩვენაჰდის არ მოუღწევია. ცნობილია მხოლოდ ის, რომ ამ ტრაგედიაში თვით ავტორიც თამაშობდა.

თანატოსი, ბერძნ. (Θανάτις, ბ — სიკვდილი) ძილის ღმერთის — ჰიპნოსის ტყუპისცალი. სიკვდილის განსახიერება და ღმერთი თანატოსის სახე, შესაძლოა, ფოლკლორის ნაყოფი იყოს. ჰესიოდეს მიხედვით თანატოსი არის ნიკტის ვაჟი, ჰიპნოსის ძმა. თანატოსს აქვს რკინის გული და ამიტომაც არავინ ებრალება. იგი ძალიან ეჭვრებათ არა მარტო ადამიანებს, არამედ ღმერთებსაც, რადგანაც იგი ერთადერთი არსებაა, რომელზეც არ მოქმედებს არავითარი პატივისცემა და საჩუქრები. ბერძნული ტრაგედიების მიხედვით თანატოსი შავ ტანსაცმელში გამოწყობილი ფრთოსანი არსებაა. მას ხელში ხმალი უჭირავს. სპარტაში არსებობდა თანატოსის კულტი. მოგვიანებით, ხელოვნებაში, თანატოსი ფრთოსან ყმაწვილად გამოისახებოდა, რომელსაც ხელში ჩამქრალი ჩირაღდანი ეჭირა. სიზიფოსის მითის მიხედვით თანატოსი სასაცილო არსებაა. შემდეგ პერიოდში თანატოსი ულაჰაზო და გამხდარ მამაკაცად წარმოდგინეს. მას ხელში მუდამ ცელი უჭირავს ადამიანთა სიცოცხლის მოსათიბავად. თანატოსი ახლა კაენის შვილადაა მიჩნეული.

თარგელიები, ბერძნ. (Θαργήλια, τδ) აპოლონისა და არტემიდესადმი მიძღვნილი ზეიმები (თიბვის დროს) ძველ საბერძნეთში. აქედან მიიღო სახელწოდება ატიკური წელიწადის ერთმა თვემ — თარგელიონმა. (მაისის ბოლო და ივნისის დასაწყისი). სწორედ ამ თვეში იმართებოდა ეს დღესასწაულები.

თეანო, ბერძნ. (Θεανώ, η) თრაკიის მეფის — კისევსის ქალიშვილი. ანტენორის ცოლი, ათენას ქურუმი ტროაში.

თეზევსი, ბერძნ. (Θησεύς, ბ) ათენის მეფის — ეგეოსისა (ზოგი ვარიანტით პოსეიდონის) და ეთრას ვაჟი. ატიკელი ფმირი. ანტიკურ საბერძნეთში თეზევსი ისტორიულ პიროვნებად ითვლებოდა და პლუტარქემ მისი ბიოგრაფიაც კი დაწერა. ერთ-ერთი მითი გვიამბობს, რომ ერთხელ, მოგზაურობისას, მეფე ეგეოსმა ცოლად შეირთო ადგილობრივი მეფის ქალიშვილი — ეთრა. ათენში დაბრუნების წინ ეგეოსმა თავისი ხმალი და სანდლები უზარმაზარი ლოდის ქვეშ დადო და ეთრას დაუბარა: თუ მას ვაჟი შეეძინებოდა, როცა წამოიზრდებოდა, მისთვის ეს ქვა აეწვეინებინა და თუკი ამას შესძლებდა, დატოვებული ნივთები მისი ხელით მიეტანა მამისათვის ათენში. ბავშვი მართლაც ვაჟი გამოდგა და პაპის სახლში იზრდე-

ბოდა. მის ზედამხედველთა შორის ერთ-ერთი კენტავრი ქირონიც იყო. როდესაც ყმაწვილი წამოიზარდა, დედამ გაუმხილა, თუ ვინ იყო მისი მამა და გადასცა დანაბარებიც. თეზევსმა თავისუფლად გადააბრუნა ქვა, მამის ნივთები გამოიღო და ათენს გაემგზავრა, მაგრამ არა ზღვით, არამედ უფრო საშიშარი გზით—ხმელეთით, რის გამოც ათენში მისვლაჲდე ახალგაზრდა გმირს მრავალი თავგადასავალი გადახდა:

1. ეპიდავრის მახლობლად მოკლა ჰეფესტოს ვაჟი—ყაჩაღი პერიფეტე, რომელიც მუხის კომბლით ხოცავდა უდანაშაულო მგზავრებს.

2. ისთმიის ტყეში გავლისას თეზევსს შეხვდა ყაჩაღი, რომელსაც ჰიტოკამპტს (ფიკვის მზნეჩქელს) ეძახდნენ. იგი დაიჭერდა მგზავრებს, მოხრიდა ორ მაღალ ფიქვს, ტყვის ერთ ფეხს ერთი ხის კენწეროზე მიაბამდა, მეორეს—მეორეზე, ხეებს გაუშვებდა და აშკვარად შუაზე ხლეჩდა. თეზევსმა დაიჭირა ყაჩაღი და მისივე გამოგონილი მეთოდით მოკლა.

3. მეგარიდასა და ატიკის საზღვარზე თეზევსმა მოკლა ჰკირონი, რომელიც გამეღელეებს იძულებით ჯერ ფეხებს აბანინებდა, შემდეგ კი კლდიდან ზღვაში აგდებდა.

4. ელიფინში თეზევსმა დაამარცხა ბუმბერაზი კერკიონი.

5. მდინარე კეფისოსთან თეზევსმა მოკლა ღამასტესი, რომელსაც ზედმეტ სახელად პროკრუსტეს ანუ გამწელავს უწოდებდნენ. (იხ. პროკრუსტე) როდესაც თეზევსი ათენში მივიდა, ეგეოსის ცოლმა—მედემ იცნო იგი. იმის შიშით, რომ თეზევსს მისი ვაჟისათვის ტახტის მემკვიდრეობა არ წაერთმია, მედემ ქმარს შთააგონა მისი მოწამვლის აუცილებლობა. ეგეოსი ცოლის რჩევას შეასრულებდა, მაგრამ თეზევსმა მოასწრო მამისეული ნივთების გამოჩენა და მედეას განზრახვაც გამოაშკარავდა. ამ ამბის შემდეგ მედეა კოლხეთში გაიქცა. ეგეოსმა თეზევსი ტახტის კანონიერ მემკვიდრედ გამოაცხადა. განაწყენებულმა ეგეოსის ძმისშვილებმა ამბოხება მოაწყვეს. თეზევსმა ისინი დაამარცხა.

თეზევსის მრავალ გმირობათაგან აღსანიშნავია მარათონის ხარის დაქერა და აპოლონისათვის მსხვერპლად შეწირვა, თეზევსის მთავარ გმირობად ითვლება მინოტავრის მოკვლა.

კრეტის მეფის—მინოსის ვაჟმა ანდროგეოსმა შეჯიბრებაში გაიმარჯვა, რის გამოც მოკლეს მეტოქეებმა (ზოგი ვარიანტით თავისიანების წაგებით განაწყენებულმა ეგეოსმა ანდროგეოსი განზრახ გაგზავნა მარათონის ხართან საბრძოლველად და ხარმა მოკლა იგი). გან-

რისხებულმა მინოსმა ათენელებს შვილის მოკვლისათვის უმძიმესი ხარკი დაადო, მათ კრეტაზე მცხოვრებ მინოტავრისათვის ყოველწლიურად უნდა გაეგზავნათ შვილი ვაჟი და შვილი ქალი. ურჩხულ მოკლა თეზევსმა. მითების მიხედვით თეზევსს მიეწერება ატიკის გაერთიანება, მისი მცხოვრებლების ერთ ქალაქში თავმოყრა, საერთო ათენური დღესასწაულების ე. წ. პანათენიების დაწესება, მრავალი ჩვეულებისა და რიტუალის შემოღება-დამკვიდრება. ატიკელებს თეზევსი თავიანთ ეროვნულ მკვირად მიაჩნდათ და დორიელ ჰერაკლეს უპირისპირებდნენ, ცდილობდნენ, რომ გმირობით თეზევსს ჰერეკლესათვის გადაეჭარბებინა, რის გამოც თეზევსი ჰდება არგონავტიკის, კალიდონის ნადირობისა და სხვა საგმირო საქმეთა მონაწილე. ზოგჯერ თეზევსის შესახებ არსებული მითები ჰერაკლესას ერწყმიან. თეზევსი მონაწილეობდა ჰერაკლეს ლაშქრობაში ამორძალების წინააღმდეგ. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით კი ეს ლაშქრობა მხოლოდ თეზევსმა მოაწყო. თეზევსმა თან წამოიყვანა ამორძალების დედოფალი და ცოლად შეირთო. თავისი დედოფალის დასაბრუნებლად ამორძალები თავს დაესხნენ ატიკას. სისხლისმღვრელი ომი არეოპაგთან მებრძოლ ქალთა დამარცხებით დამთავრდა. ომში ამორძალების დედოფალი ანტიოპე უკვე ატიკელების მხარეზე იბრძოდა, მაგრამ დაიღუპა. თეზევსისა და ანტიოპეს ვაჟის — იპოლიტოსისა და თეზევსის მეორე ცოლთან ფედრათან დაკავშირებულია ფართოდ ცნობილი მითი (იხ. ფედრა, იპოლიტოსი). კიდევ ერთი მითის მიხედვით თეზევსი დიდი მეტოქეობისა და ბრძოლების შემდეგ უმეგობრდება ლაბითების მეფეს — პეირითოოსს და მასთან ერთად იბრძვის კენტავრების წინააღმდეგ. მასთან ერთად იტაცებს თეზევსი ელენეს, პეირითოოსმა და თეზევსმა განიზრახეს ჰადესიდან პერსეფონეს ამოყვანა, მაგრამ ამისათვის ისინი ღმერთებმა დასაჯეს და ქვესკნელში კლდეზე მიაგაქვეს. მეგობრები ჰერეკლემ გაათავისუფლა. სანამ თეზევსი მიწისქვეშეთში იტანჯებოდა, ათენში ტახტი ხელთ იგდო ეგეოსისაგან განდევნილი მეფის ვაჟმა — მენესთევსმა. თეზევსის ჰადესიდან დაბრუნების შემდეგ ათენელებმა ახალი მეფის მხარე დაიჭირეს. გაწვილებულმა თეზევსმა დაწყევლა თანამოქალაქეები და კუნძულ სკიროსზე გადაიხვეწა, სადაც მალე მოკლა მეფე ლიკომედოსმა. (ზოგი ვარიანტით თვით გადავარდა ზღვაში და თავი დაიხრჩო). თეზევსის ვაჟმა — დემოფონტემ დაიბრუნა მამის ტახტი და მოღალატეებს საკადრისი მიუზღო. ატიკაში თეზევსი გმირად და ათენის სახელმწიფოს დამაარსებლად ითვლებოდა. საფიქრებელია, რომ თეზევსი იყოს პოსეიდონის ერთ-ერთი ადგილობრივი სახელწოდება, რომელიც შემდეგ დამოუკიდებელ მითოლოგიურ პერსონაჟად

ნაჟად იქცა. შესაძლოა თეზეუსი თავდაპირველად ისტორიული პიროვნება იყო, მაგრამ ღროთა განმავლობაში გადაიქცა მითოლოგიურ გმირად. თეზეუსი ჰერაკლეს მსგავს ძლიერ მამაკაცად გამოიხატებოდა.

თეია, ბერძნ. (Θεία, ἥ) ტიტანიდა. ურანოსის უფროსი ქალიშვილი. ჰიპერიონის და და მელელე. ჰელიოსის, ჰელენესა და ეოსის დედა. ერთ-ერთი გვიანდელი მითის მიხედვით ტიტანებმა მოკლეს ჰიპერიონი და ამოხოცეს მისი შვილები, მაგრამ ღმერთებმა სელენე (მთვარე) და ჰელიოსი (მზე) მნათობებად აქციეს. თეია კი უკვდავყვეს და ცაში წაიყვანეს. ამის შემდეგ თეიას მსოფლიოს საწყისას ღვთაებად მიიჩნევენ. (მზის, მთვარის და განთიადის ღმერთქალი). თეიას ზოგჯერ დიდ დელასთან — კიბელასთან აიგივებდნენ.

თემიდა, ბერძნ. (Θέμις -მბჲ, ἥ) ტიტანიდი, ზევსის ცოლი. მოირების დედა (ესქილეს მიხედვით პრომეთეს დედა) სიმართლის. მართლმსაჯულებისა და წინასწარმეტყველების ღმერთქალი. მოგვიანებით თემიდა ღრესთან ერთად უზენაეს ღვთაებათა მრჩეველი ხდება. იგი გადასცემდა ადამიანებს ზევსის ბრძანებებსა და ნებასურვილებს. თემიდა ითვლებოდა მოუსყიდავი და ობიექტური მსჯავრმდებლების მფარველად. თემიდა გადატანითი მნიშვნელობით მართლმსაჯულებას, სიმართლეს ნიშნავს. ხშირად მოსამართლეებსა და იურისტებს თემიდას მსახურებს უწოდებენ. თემიდა ხელოვნებაში გამოიხატებოდა თვალეხვეულ ქალად, რომელსაც ხელში სასწორი და სიუხვის რქა ეჭირა.

თემისკირა, ბერძნ. (Θέμισσα, ἥ) შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე ლეგენდარული მხარე, სადაც, თითქმის. ცხოვრობდნენ მეომარი ქალები — ამორძალები (ამაძონები).

თემისტო, ბერძნ. (Θέμιστος, ἥ) ათამანტის ცოლი. როდესაც ათამანტი თავის ადრინდელ ცოლს ინოს დაუბრუნდა, გაშვარებულმა თემისტომ შურისძიების მიზნით გადაწყვიტა, ინოს შვილები დაეხოცა. მან მოიხმო მსახური და უბრძანა ინოს ბავშვები შავი ტანსაცმლით შეემოსა, ხოლო მისი — თეთრით, რათა შეძლებოდა ღამის სიბნელეში ინოს ბავშვების გამორჩევა თავისი შვილებისაგან. მსახური გადაცეული ინო აღმოჩნდა და ბავშვები პირიქით შემოსა. ინოს ნამოქმედარი თემისტომ ვერ გაიგო და სიბნელეში თავისი შვილები დახოცა. როდესაც ეს უბედურება თემისტოსათვის ცნობილი გახდა, მან თავი მოიკლა.

თეოგონია, ბერძნ. (Θεογονία, ἥ — ღმერთების დაბადება, შექმნა). ძველი ბერძნების წარმოდგენით ღმერთები და სამყარო

შემდეგნაირად შეიქმნა: უპირველესად წარმოიქმნა ქაოსი, მის შემდეგ კი ფართომკერდიანი გეა (დელამიწა), შემდეგ — ტარტაროზი (ჭვესკნელის ბორცვით დაღობილი) და ეროსი (სიყვარული). გეამ შვა ურანოსი (ცა) და პონტოსი (ზღვა). ქაოსისაგან დაიბადნენ ნიქტი (ღამე) და ერეზოსი (სიბნელე). მათი ქორწინების შემდეგ სამყაროს მოველინა ნათელი ეთერი და ციმციმა ჰემერა (დღე). გეა დაქორწინდა ურანოსზე და დაბადა: ოკეანოსი, იაპეტი, რეა, თემიდა, მნემოსინე, კრონოსი და სხვა ტიტანები და ტიტანიდები. გეამ შვა აგრეთვე კიკლოპები, ჰექატონხეირები (ასხელოვანი ბუმბერაზები). როდესაც ურანოსმა მეტისმეტად შეაწუხა გეა, დედის თხოვნით მამას კრონოსი ჩაუსაფრდა და როდესაც ამის საშუალება მიეცა, ცელით სასქესო ორგანო მოაკვეთა. ურანოსის დანადგნი სისხლიდან გეამ დაბადა გიგანტები და ერინიები. მამის დამარცხების შემდეგ ძალაუფლება ხელთ იგდო კრონოსმა და ქვეყნად იგი გამეფდა. იმის შიშით, რომ მასაც მამამისის ბედი არ სწეოდა, როგორც კი მისი ცოლი — რეა ბავშვს დაბადებდა, მაშინვე ყლაპავდა ახალშობილს. როდესაც ამან სერიოზული ხასიათი მიიღო და რეა უშვილო რჩებოდა, ქმარს ახლადშობილი ზევსის ნაცვლად ჩვრებში შეხვეული ლოდი გადააყლაპა, ბავშვი კი საიმედოდ გადამალა (იხ. ზევსი, ამაღლება). როდესაც ზევსი გაიზარდა, შეებრძოლა მამას, დაამარცხა და აიძულა ამოენთხია ჩაყლაპული შვილები. ამის შემდეგ ქვეყნად ზევსი გამეფდა და სამყარო შემდეგნაირად გაანაწილა თავის ძმებს შორის: თვითონ მიიკუთვნა საერთო მბრძანებლობა და ცა, პოსეიდონს ზღვები, ოკეანეები და საერთოდ წყლის სტიქიაზე მბრძანებლობა უბოძა, ხოლო ჰადესს მიწისქვეშეთი და მიცვალებულთა სამყარო.

იაპეტის ვაჟი — პრომეთე აღამიანთა წინაპარი გახდა და მათთვის ზევსს ცეცხლი მოსტაცა, რისთვისაც იგი სასტიკად დასაჯა ზევსმა. ზევსისა და საერთოდ ოლიმპიელებისაგან ტიტანების დამარცხების შემდეგ საბოლოოდ განმტკიცდა მათი ძალაუფლება. ეს უკვე ღმერთების მესამე თაობაა. ზევსმა ძალაუფლების განმტკიცების შემდეგ ცოლად შეირთო მართლმსაჯულების განმასახიერებელი ღმერთქალი — თემიდა. თემიდას გარდა ზევსის ცოლებად სხვადასხვა მითი მიიჩნევს ევრინომეს, მნემოსინეს, დემეტრეს, ლეტოს, ჰერას და სხვა. შემდეგდროინდელ მითებში ჰერა გვხვდება ზევსის განუყრელ მეუღლედ. თეოგონიის ზოგიერთი მითი აღმოსავლური წარმოშობისა ჩანს. ჩვენს ერამდე VIII საუკუნეში ჰესიოდემ დაწერა პოემა „თეოგონია“.

თ ე ო კ ლ ი მ ე ნ ო ს ი, ბერძნ. (Θεοκλήμενος, ბ) არგოლიდელი წინასწარმეტყველი, მელამპოდოსის შთამომავალი. არგოლიდა-

ში მკვლელობის ჩადენის შემდეგ იგი პილოსში გაიქცა, იქ ტელემაქეს შეხვდა და ითაკაში გაჰყვა. მან აუწყა პენელოპეს ოდისეუსის დაბრუნების შესახებ. მანვე იწინასწარმეტყველა ოდისეუსის მიერ პენელოპეს საქმროების ამოხოცვა.

თ ე ო ნ ო ე, ბერძნ. (Θειονη, η) კალქანტისა და ლევკიპეს და.

თ ე რ ს ა ნ დ რ ო ს ი, ბერძნ. (Θέρσανδρος, δ) ერთ-ერთი ეპიგონთაგანი, პოლინიკეს ვაჟი. თებეს მეფე ქალაქის ეპიგონთაგან აღების შემდეგ. ჰომეროსის შემდგომდროინდელი მითების მიხედვით თერსანდროსი მონაწილეობდა ტროის ომში და მოკლა ტელეფოსმა მისიაში ბერძნების პირველად გადასვლისას.

თ ე რ ს ი ტ ე, ბერძნ. (Θέρσιτης, ε) უბრალო ბერძენი მეომარი, რომელმაც ტროის ომის დროს აგამემნონთან შეკამათება გაბედა. თერსიტე შეეკამათა სხვა მხედართმთავრებსაც და ამის გამო სცემა ოდისეუსმა. გვიანდელი მითების მიხედვით თერსიტე მოკლა აქილეუსმა მისთვის მტრობა-დაბეზღებებისა და ამორძალების მოკლული დედოფლის — პენტესილეას გვამის შეგინებისათვის. თერსიტე არის დაბეჩავებული კლასის პირველი წარმომადგენელი, რომელმაც ხმა აიმაღლა მჩაგვრელებისა და უსამართლობის წინააღმდეგ. ჰომეროსმა, როგორც გაბატონებული კლასის წარმომადგენელმა და მისი ინტერესების დამცველმა, თერსიტეს სახე კარიკატურულად დახატა.

თ ე ს ა ლ ო ს ი, ბერძნ. (Θεσσαλός, δ) 1. ჰერაკლეს ვაჟი. 2. ჰემონის ან იასონის ვაჟი. მისი სახელი ეწოდა თესალიას. 3. ჰერაკლეს შთამომავალი, რომელიც დაიღუპა ფინიკიელებთან ბრძოლაში სიცილიაში კოლონიის დაარსების შემდეგ.

თ ე ს მ ო ფ ო რ ო ს ი, ბერძნ. (Θεσμοφόρος, δ, η — კანონმდებელი). დემეტრესა და პერსეფონეს ეპიკლესი (ზედსახელი).

თ ე ს მ ო ფ ო რ ი ე ბ ი, ბერძნ. (Θεσμοφόρος, τβ) დემეტრესადმი, როგორც მიწათმოქმედების, ქორწინების, სამოქალაქო წესრიგის დამფუძნებელი ღმერთქალისადმი მიძღვნილი ზეიმები, რომელიც საბერძნეთის მრავალ ქალაქსა და საკულტო ადგილებში იმართებოდა. პელეპონესში ამ დღესასწაულს უძველესი დროიდან აღნიშნავდნენ და იქ თითქმის დანაოსის ქალიშვილებმა შემოიტანეს ეგვიპტიდან. ზეიმებს აწყობდნენ ე. წ. პიანეთსიონის თევში (ოქტომბერ — ნოემბერი) და მიმდინარეობდა ხუთი დღის განმავლობაში. ზეიმში მონაწილეობდნენ მხოლოდ და მხოლოდ თავისუფალი (არა მონა) გათხოვილი ქალები. ზეიმზე მისვლა მამაკაცებს სასტიკად ეკრძალებოდათ.

თესტიოსი, ბერძნ. (Θῆσεως, ბ) არესის (ზოგი ვარიანტით აგნორისა და დემონიკეს) ვაჟი. ზოგი მითის მიხედვით ეტოლიის მეფე. იფიკლეს, ევროპეს, ევრიპილოსის, ლედას და სხვათა მამა. ლევკიპეს, ლაოფონტესა და დეიდამიას ქმარი.

თესტორი, ბერძნ. (Θῆσεω - იფიკლეს, ბ) იდმონისა და ლაოთეს ვაჟი. კალქანტის, ლევკიპესა და თეონოს მამა. მისი ქალიშვილი თეონოე მოიტაცეს მეკობრეებმა და კარიის მეფეს — იკაროსს მიჰყიდეს. მეფეს შეუყვარდა მსახური და ცოლად შეირთო. თესტორი ქალიშვილის ძეხნის დროს ტყვედ ჩაუყვარდა იკაროსს და მისი მსახური გახდა. მან ვერ იცნო უკვე დედოფალი თავისი შვილი და ვერც შვილმა იცნო მამა. დაკარგული მამისა და დის მოსაძებნად წავიდა თესტორის მეორე ქალიშვილი, — ვაჟურად ჩაცმული ლევკიპე. ისიც კარგა ხნის ხეტიალის შემდეგ კარიის მეფის კარზე მოხვდება. ვაჟურად ჩაცმული ლევკიპე მოეწონება და შეუყვარდება დედოფალ თეონოს. როდესაც დედოფალს ლევკიპემ თანაგრძნობა ვერ გაუწია, განრისხებულმა დედოფალმა ციხეში ჩააგდო და მის მოსაკლავად თესტორი გაგზავნა. ლევკიპემ თესტორს ვინაობა გაუმჟღავნა. აღტაცებული მამა-შვილი დედოფალთან მივიდნენ და ყველაფერი უთხრეს. ამ შემთხვევამ დედოფლის ვინაობაც გამოარკვია. მოულოდნელი და დიდი სიხარულით კმაყოფილი მამა და მისი ქალიშვილები დიდხანს მზიარულებდნენ მეფესთან ერთად. იკაროსმა დიდი პატივით გამოისტუმრა ბედნიერი მამა და მისი ქალიშვილები.

თეტალოსი, ბერძნ. (Θεταλός, ბ) მედეას და იასონის ვაჟი. როდესაც იასონზე გამარჯვებულმა მედეამ შვილები დახოცა, თეტალოსი გადარჩა, იგი კორინთში აღიზარდა და შემდეგ იასონის სამშობლოში — იოლკოსში მივიდა. აქ მემკვიდრეობით მიიღო სამეფო ხელისუფლება და თავისი სახელის მიხედვით ქვეშევრდომებს თეტალები უწოდა.

თეტიდა, ბერძნ. (Θῆτις - იფიკლეს, ბ) ზღვის ღმერთქალი, ნერეიდი. ნერევისისა და დორიდეს ქალიშვილი. მითის ზოგიერთი ვარიანტის მიხედვით იგი კენტავრ ქირონის ასულია. როგორც ნერევისის უფროსი ქალიშვილი, თეტიდა ითვლებოდა ნერეიდების უფროსად და ხელმძღვანელად. თეტიდა ხშირად ეხმარებოდა ღმერთებს და ამით მათ პატივისცემას იმსახურებდა. მაგალითად, მან მოუხმო ბრიარეოსს ზევსის დასახმარებლად, იგი მალავდა ათი წლის განმავლობაში ოლიმპოდან გადმოგდებულ ჰეფესტოსს, დიდი დახმარება აღმოუჩინა დიონისეს და ა. შ. ზევსმა და პოსეიდონმა შეძლეს თეტიდასთან გამიჯნურება, მაგრამ როდესაც სამისნომ იწინასწარმეტყ-

ველა თეტიდას ვაჟი სიძლიერით მამას გადააჭარბებსო, ზევსმა ხელი აიღო მასთან ქორწინებაზე და იძულებით მიათხოვა მოკვდავ პელევსს. თეტიდას არ უნდოდა პელევსს გაჰყოლოდა და ამისათვის გადაიქცა ლომად, გველად, წყალად, ცეცხლად და სხვა, მაგრამ პელევსმა მაინც მოახერხა თეტიდას შერთვა. თეტიდასა და პელევსის ქორწილზე ყველა ღმერთი დაპატიჟეს განხეთქილების ღმერთქალის — ერიდას გარდა. ამით აღშფოთებულმა ერიდამ მექორწილეებს სამაგიეროს გადახდის მიზნით, ოქროს ვაშლი შეუგდო წარწერით „ულამაზესს“, (იხ. განხეთქილების ვაშლი) რამაც ტროის ომი გამოიწვია. პელევსისაგან თეტიდას გაუჩნდა აქილევსი. (ზოგი მითის მიხედვით თეტიდასა და პელევსს კიდევ ჰყავდათ ექვსი ვაჟი, მაგრამ ყველანი დაიღუპნენ თეტიდას მიერ ცეცხლზე წრთობისას). აქილევსი, როგორც მოკვდავი პელევსის ვაჟი, მიუხედავად იმისა, რომ დედამისი უკვდავი იყო, მოკვდავად რჩებოდა. თეტიდა ცეცხლის ალით აწრთობდა აქილევსს, რათა მისთვის უკვდავება მიენიჭებინა. პელევსმა ერთხელ შენიშნა ეს და თეტიდას აქილევსი ხელიდან გამოსტაცა, ამით მან აქილევსს უკვდავება დააკარგვინა. ამ ამბის შემდეგ თეტიდა გასცილდა პელევსს და ზღვაში ნერევსთან დაიმალა, თუმცა შვილს მაინც მუდამ თვალს ადევნებდა და გაჭირვებაში ეხმარებოდა. იმის გამო, რომ თეტიდამ იცოდა აქილევსი ტროის ომში უნდა დაღუპულიყო, მან შვილი გადამალა, მაგრამ რაკი მაინც იპოვა ოდისევსმა და აუცილებელი შეიქმნა მისი ომში ჩაბმა, თეტიდამ ჰეფესტოს აქილევსისათვის საუცხოო საჭურველი გააქეთებინა, რომელთაგან განსაკუთრებით ფარი გამოირჩეოდა (იხ. აქილევსის ფარი). თეტიდამ დაარიგა შვილი, რათა პირველი მაინც არ გადასულიყო ტროის სანაპიროზე, რადგანაც პირველ გადამსვლელს უცილობელი სიკვდილი ელოდა.

თეტიდა ზოგჯერ ვერცხლისფეხება ღმერთქალადაა აღიარებული და მისი ფეხები ხშირად ქალის ულამაზესი ფეხების ეპითეტადაა გამოყენებული.

თ ი ე ს ტ ე, ბერძნ. (Θηέστυς, ბ) მიკენის მეფე, ეგისტეს მამა, პელოპის ვაჟი, ატრევსის ძმა.

თ ი ე ს ტ ი ა დ ი, ბერძნ. (Μηστειάδης, ბ) თიესტეს ვაჟი (ე. ი. ეგისტე).

თ ი ო ნ ე, ბერძნ. (Μανη, ბ) დიონისეს დედის — სემელეს სახელი მისი გაღმერთების შემდეგ.

თ ი რ ს ო ს ი, ბერძნ. (Θύρσειος, ბ) დიონისესა და მისი თანამგზავრების კვერთხი. ჯოხი, რომელიც დაწნული იყო სუროთი და ვაზის ფოთლებით. შემკული იყო ნაძვის გირჩებით.

თ ი ს ბ ე, ბერძნ. (Θισβη, ἥ) პირამოსის სატრფო. ფერია (იხ. პირამოსი.)

თ ო ა ნ ტ ი, ბერძნ. (Θάξ - αὐτός, ὁ) 1. ანდრემონის ვაჟი, ეტოლიის მეფე. ტროის ომში იბრძოდა ბერძნების მხარეზე. 2. ბახუსისა და არიადნეს ვაჟი, ლემნოსის მეფე. 3. ტროელი გმირი. ტროის ომში მოკლა მენელაოსმა. 4. ტავრიდის (ყირიმის) მითიური მეფე. მან აიძულა იფიგენია გამბდარიყო არტემიდეს ქურუმში. 5. იასონისა და ჰიფსიპილეს ვაჟი.

თ რ ა ს ი დ ე მ ო ს ი, ბერძნ. (Θρασύδημος, ὁ) სარპედონის მეეტლე.

თ რ ა ს ი მ ე დ ე, ბერძნ. (Θρασυμήδης, ὁ) პილოსელი ნესტორის ვაჟი.

თ რ ი ე ბ ი, ბერძნ. (Θραϊς, ἄν) ფერიები, რომლებიც პარნასის მთაზე ცხოვრობდნენ და აპოლონს ძუძუს აწოვებდნენ.

თ რ ო ნ ი ე, ბერძნ. (Θρωνίη, ἥ) ბელოსის ქალიშვილი, ეგვიპტოსისა და დანაევას და.

თ უ ი ა, ბერძნ. (Θυῖα, ἥ) კეფისოსის ქალიშვილი, აპოლონის სატრფო, მას მიეწერება დიონისესადმი მიძღვნილი ღმრთისწაულების, ეგრეთ წოდებული „ორგიების“ დაარსება — ჩამოყალიბება. ზეიმები პარნასის მთაზე იმართებოდა და მისი ჩამომყალიბებლის თუიას სახელს ატარებდა. ზეიმის მონაწილეებს თუიადები ეწოდებოდათ.

1

— ი —

ი ა კ ი ნ თ ო ს ი || პიაკინთოსი. ბერძნ. (Ίακινθος, ὁ) მცენარეულობის წინაბერძნული ღვთაება, რომლის კულტი შემდეგ აპოლონისას შეუერთდა. გვიანდელი მითების მიხედვით იაკინთოსი ულამაზესი ყმაწვილია, იგი უყვარს აპოლონსა და ქარის ღმერთს — ზეფიროსს. იმისათვის, რომ იაკინთოსისათვის აპოლონი შეეძულებინა, ზეფიროსმა ვარჯიშობის დროს აპოლონისაგან გატყორცნილი დისკო იაკინთოსისაკენ წარმართა და მას მოახვედრა. მოხვედრის ადგილიდან სისხლი წამოუვიდა იაკინთოსს და აპოლონმა ამ სისხლისაგან ყვავილი იაკინთი (იგივე იაციტი) აღმოაცენა. იაკინთოსის კულტის ცენტრად ამიკლოსი ითვლებოდა, სადაც მისა და აპოლონის პატივ-

საცემად სამდლიანი ზეიმები იმართებოდა. კლასიკურ ეპოქაში ამიკლოსში მიუთითებდნენ იაკინთოსის საფლავს, იგი აპოლონის ქანდაკების ფერხთით მდებარეობდა.

ი ა კ ხ ო ს ი, ბერძნ. (*Ἰαχός*, ბ) ელევსინური ღვთაება. ბგერათა მსგავსებისა და ჟღერადობის გამო გააიგივეს ბახუსთან (ბაკხო-თან). ელევსინში იგი ითვლებოდა ხან დემეტრესა და ხან პერსეფონეს ვაჟად. იაკხო-სი დაგლიჯეს ტიტანებმა, მაგრამ ღმერთებმა მკვდრებით აღადგინეს და ხელახლა დაიბადა დიონისეს სახით. იაკხო-სს ზოგჯერ, როგორც პერსეფონეს ვაჟს, თრაკიელ ძაგრევსთან. ან ფრიგიელ საბაძიოსთან აიგივებდნენ. ზოგი მითი იაკხო-სს დემეტრეს ქმრადაც მიიჩნევს, ზოგი კი დიონისეს ვაჟად.

ი ა მ ო ს ი, ბერძნ. (*Ἰαμὸς*, ბ) აპოლონისა და ევადნეს ვაჟი, პოსეიდონის შვილიშვილი, ოლიმპიელ ქურუმთა ქადაგი და მითიური წინაპარი. იამოსი იზრდებოდა არკადიაში (მეფის სასახლეში). სიყმაწვილეში იგი აპოლონის დავალებით ოლიმპიაში წავიდა, სადაც მკითხაობდა ფრინველთა ჭიკჭიკისა და შეწირულ ცხოველთა ცხელი ტყავის საშუალებით.

ი ა ნ ი რ ა, ბერძნ. (*Ἰάνυρα*, ჟ) 1. ერთ-ერთი ნერეიდი. 2. ერთ-ერთი ოკეანიდი. 3. კაპანეჟის ცოლი, სავარაუდოა იყოს ევადნეს ზედმეტი სახელი.

ი ა ნ უ ს ი, ლათ. (*Ianus*) დასაწყისისა და დროის ღვთაება ძველ იტალიაში, რომლის სახელწოდება ლათინური სიტყვიდან („*Ianua*“ — კარი) უნდა მომდინარეობდეს. წელიწადის დაწყებასთან დაკავშირებულია პირველი თვის — იანვრის სახელწოდება, რაც თავისთავად იანუსიდან მომდინარეობს. თავიდან იანუსი ითვლებოდა მზისა და სინათლის ღმერთად. დილით იგი აღებს ცის კარებს და უშვებს ნათელ დღეს, საღამოს კი, როგორც კი მზე კარებში შევა, მასთან ერთად შედის დღეც, იანუსი კეტავს ცის კარებს და აღარ აღებს მეორე დილამდე. მოგვიანებით იანუსი შესასვლელებისა და გამოსასვლელების ღმერთი ხდება. იგი ყოველი დასაწყისის ღვთაებად ითვლებოდა, ლოცვის დაწყებისას, უპირველეს ყოვლისა, იანუსის სახელს ახსენებდნენ. ძველი რომაელების წარმოდგენით იანუსმა მისცა დასაწყისი თვით კაცობრიობას, მან შექმნა პირველი ადამიანები, მასვე მიეწერება ყველა მდინარის, წყაროსა და ნაკადულის შექმნა. იგი ითვლება წყლის ფერია იუტურნას მეუღლედ და შადრევნებისა და წყაროების ღვთაების — ფონსის მამად. ზოგი მითის მიხედვით იანუსი ზღვის ღმერთქალის — ვენილიას ქმარია. იანუსია გზებისა და მგზავრების მფარველი. რომაელ მეზღვაურებს იანუსი

თავიანთ მფარველად მიაჩნდათ, ეგონათ რომ მან ასწავლა ადამიანებს ზღვაოსნობა და გემების აგება. რომაულ მონეტებზე ხშირადაა გამოსახული იანუსი და გემი. იანუსი წყვეტდა ომისა და მშვიდობის საკითხებსაც. რომში იანუსის რამოდენიმე ტაძარი არსებობდა, მაგრამ ფორუმზე მდებარე ტაძარი ყველაზე მეტად იყო ცნობილი. მშვიდობიანობის დროს ამ ტაძრის კარები დახურული იყო, ხოლო ომის გამოცხადებისთანავე აღებდნენ. სალაშქროდ მიმავალი ჯარები ამ კარებზე გავლით მიდიოდნენ. იანუსისადმი, როგორც დროის ღვთაებისადმი, იყო მიძღვნილი კალენდები (რომაული წელიწადის ყოველი თვის პირველი რიცხვები). კალენდების დროს იანუსს სხვადასხვა ხასიათის მსხვერპლს სწირავდნენ. იანუსის სახელობის თვემ დღემდე შემოინახა თავისი ძველი სახელწოდება. ჩვენს წელთაღრიცხვამდე პირველი საუკუნიდან მოყოლებული ზეიმობდნენ იანუსის სახელობის თვის დასაწყისს და ჩვენს დროში იგი ახალი წლის დღესასწაულმა შეცვალა. ამ დღეს არ შეიძლებოდა ყვირილი, გინება, დავა, ჩხუბი და სხვა არასასურველი საქციელი, რათა იანუსი არ გაეჩაგრებინათ და მისი რისხვა არ დაემსახურებინათ. ამ დღეს იწყებდა ჰოლვაწობას ყოველი ახალი კონსული. იანუსს უმაღლესი მაგისტრის თანდასწრებით სწირავდნენ თეთრ ხარს. იანუსი გამოისახებოდა ორსახოვან მამაკაცად, ერთი სახე მიპყრობილი იყო წარსულისაკენ, ხოლო მეორე მომავლისაკენ. ზოგიერთ ეტრუსკულ გამოსახულებაში იანუსი ოთხსახიანია. ძველ გამოსახულებებში იანუსის ორივე სახე წვერიტაა დაფარული, შემდეგდროინდელი კი ორსახოვან, მაგრამ უწვერო მამაკაცად გამოისახება, ერთი სახე აქვს ყმაწვილისა, ხოლო მეორე შედარებით მოხუცებულის. მარჯვენა ხელის თითებზე იანუსს გამოსახული ჰქონდა რიცხვი 300, ხოლო მარცხენაზე 65, ე.ი. დღეთა რაოდენობა წელიწადში. იანუსის ორსახოვნება გახდა მიზეზი, რომ სახელი იანუსი (გადატანილი მნიშვნელობით) ორპირი, გაიძვერა, ფლიდი კაცის სიმბოლოდ ქცეულიყო.

ი ა პ ე ტ ი, ი ა პ ე ტ ო ს ი, ბერძნ. (Ἰαπετός, ბ) ტიტანი, აზიის ან კლიმენეს მეუღლე. პრომეთეს, ეპიმეთეს, ატლანტოსისა და მენეტოსის მამა. მის წინააღმდეგ მოწყობილ აჯანყებაში მონაწილეობისათვის ზევსმა იაპეტიც სხვა ტიტანებთან ერთად ქვესკნელში ჩააგდო. იაპეტის სახე გამოყენებულია ესქილეს „მიჯაჭვულ პრომეთეში“.

ი ა პ ე ტ ი ო ნ ი დ ე, ბერძნ. (Ἰαπετιονίδης, ზ) იაპეტის ქალიშვილი.

ი ა პ ე ტ ი ო ნ ი დ ი, ბერძნ. (Ἰαπετιονίδης -Ιβιδς, ბ) იაპეტის ვაჟი, ე. ი. პრომეთე, ეპიმეთე, ატლანტოსი ან მენეტოსი.

ი ა რ დ ა ნ ო ს ი, ბერძნ. (*Ἰερδανος*, ბ) იუდეველთა მეფე. ომ-
ფალოსის მამა. იორდანის ეპონიმი.

ი ა ს ი ო ნ ი, ბერძნ. (*Ἰασων* - *ასიჯ*, ბ) მიწათმოქმედების უძ-
ველესი ღვთაება კრეტაზე. მითების მიხედვით ზევსისა და პლეიად
ელექტრას ვაჟი. დარდანოსის ძმა. დემეტრეს შეურაცხყოფისათვის
იასიონი განგმირა ზევსის ელვამ. სხვა მითის მიხედვით იასიონის
სიკვდილმა დემეტრეს უდიდესი მწუხარება გამოიწვია და განრისხე-
ბულმა ღმერთქალმა მიწას ნაყოფის მიცემა შეაწყვეტინა. მაშინ
ღმერთებმა ნება დართეს იასიონს დროდარო დაეტოვებინა ხოლ-
მე მკვდართა სამეფო და დაბრუნებოდა დემეტრეს. (თქმულება პერ-
სეფონეს მოტაცების მითის ანალოგიურია). დემეტრეს მწუხარება
და იასიონის საიჭიოდან დაბრუნება სიმბოლურად წელიწადის დრო-
თა ცვლას წააგავს. სხვა მითის მიხედვით იასიონი დემეტრეს კანონი-
ერი ქმარია, რომელსაც იგი პირველად დაუკავშირდა სამგზის გა-
დახნულ მინდორზე. ამ კავშირის შედეგად დაიბადა პლუტოსი (სიმ-
დიდრე). დიოდორე სიცილიელის მიხედვით იასიონი იყო კადმო-
სის ცოლის — პარმონიას მამა. დემეტრემ იასიონს ხორბლის მარცვა-
ლი მისცა და დაავალა, ადამიანებისათვის ხორბლის მოყვანა ესწავ-
ლებინა. მოგვიანებით იასიონმა ცოლად შეირთო კიბელა, რომლისა-
განაც შეეძინა კორიბანტოსი.

ი ა ს ო, ბერძნ. (*Ἰασω*, ჟ) ასკლეპიოსის ქალიშვილი.

ი ა ს ო ნ ი, ბერძნ. (*Ἰασων*, ბ) ძველი ბერძნული მითოლოგიის
ერთ-ერთი მთავარი წარმომადგენელი. არგონავტთა ლაშქრობის
ხელმძღვანელი. იოლკოსის მეფის ესონისა და პოლიმედეს ვაჟი.
იასონი იოლკოსის ტახტის კანონიერი მემკვიდრე იყო, მაგრამ ბიძა-
მისმა — პელიასმა მისი დაღუპვა და ამგვარად ტახტის შენარჩუნება
მოისურვა. პელიასის მოთხოვნით იასონს ჯერ კოლხეთიდან ელადი-
სათვის ოქროს საწმისი უნდა ჩამოეტანა და მხოლოდ ამის მერე მიი-
ღებდა სამეფო ტახტს. იასონმა შეკრიბა საბერძნეთის რჩეული ვაჟკა-
ცები, ააგეს გემი „არგო“ და კოლხეთისაკენ გასწიეს. არგოს მშენებ-
ლობას და არგონავტების მოგზაურობას ღმერთქალი ათენა მფარვე-
ლობდა. დიდი ხნის მგზავრობისა და მრავალი ხიფათის გადატანის
შემდეგ არგონავტებმა იასონის მეთაურობით აიეტის სამეფოს მიაღ-
წიეს. იასონმა ცოლად შეირთო აიეტის ასული მედეა, რომელიც მას
დაეხმარა ოქროს საწმისის მოპოვებაში (იხ. არგონავტები).

იასონს და მედეას შეეძინათ ვაჟიშვილები. როდესაც იასონი სამ-
შობლოში დაბრუნდა, გაიგო, რომ პელიასს მოეკლა მისი მამა და
ძმა, დედა კი დარდს გადაჰყოლოდა. სამაგიეროს გადახდის მიზნით,

მედეას დახმარებით იასონმა შური იძია პელიასზე (იხ. პელიასი). რამოდენიმე ხნის შემდეგ იასონმა მიატოვა მედეა და აპირებდა ცოლად შეერთო კრეონტ მეფის ქალიშვილი კრეუსა (ზოგი ვარიანტით გლავკე). მაგრამ მედეამ ეს ქორწინება ჩაშალა (იხ. მედეა). მარტოდმარტო დარჩენილი უკიდურესობამდე შეშფოთებული იასონი გარდაიცვალაო არგოს ნამსხვრევების ქვეშ — გადმოგვცემს ლეგენდა. როგორც საერთოდ მითი არგონავტების შესახებ, იასონზე თქმულებაც ცოტად თუ ბევრად შეცვლილი სახით გვხვდება. იასონისა და მედეას მითის მიხედვით შეიქმნა ცნობილი ნაწარმოებები: ევრიპიდესი, სენეკასი, ოვიდიუსის და სხვათა. შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე არსებობდა იასონის კონცხი.

ი და, ბერძნ. (Ἰδα, ἥ) 1. მთაგრეხილი ტროის მახლობლად. სადაც შედგა პარისის სასამართლო. 2. მთაგრეხილი კრეტაზე, სადაც ზოგიერთი მითის მიხედვით ზევსი დაიბადა, აქ აღიარებდნენ და ეთაყვანებოდნენ ე. წ. იდელ ზევსს. იდას მითის ეპონიმი. 3. იდელო დაქტილების დედა. ზევსის სატრფო. 4. კორიბანტის ქალიშვილი. რადამანთისის ვაჟის — ლიკასტოსის ცოლი, მინოს II-ის დედა.

ი და ლ ი ა, ბერძნ. (Ἰδαλῆα, ἥ) აფროდიტეს ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი. დაარქვეს კვიპროსის ერთ-ერთი მთის სახელის მიხედვით, სადაც მისი ტაძარი მდებარეობდა.

ი და ს ი, ბერძნ. (Ἰδαίη, ἥ) 1. აფარევსის ვაჟი, ლინკევსის ძმა. 2. მარპესას ქმარი, კლეოპატრას მამა. მონაწილეობდა ელენეს მოტაცებაში.

ი დ ე ბ ი, ლათ. (Iduum, Idus) იუპიტერისადმი მიძღვნილი თვის შუა რიცხვები ძველ იტალიაში: მარტის, მაისის, ივლისისა და ოქტომბრის 15, ხოლო დანარჩენი თვეების 13 რიცხვები. ამ დღეებში იუპიტერს მსხვერპლად სწირავდნენ ცხვრებს.

ი დ ი ი ა, ბერძნ. (Ἰδυίαια, ἥ) ოკეანოსისა და ტეთისის ქალიშვილი. აიეტის ერთ-ერთი ცოლი, მედეას დედა, ფრიქსეს დედინაცვალი (ზოგი ვარიანტით დედა).

ი დ მ ო ნ ი, ბერძნ. (Ἰδυμναιον -οισ, ἥ) 1. არგონავტების ლაშქრობის მონაწილე. აპოლონისა და ასტერიას ვაჟი. ზოგიერთი მითი მის დედად ფერია კირენეს მიიჩნევს. იდმონს გააჩნდა წინასწარმეტყველების ნიჭი და კარგად იცოდა, რომ დაიღუპებოდა არგონავტთა ლაშქრობაში მონაწილეობისას, მაგრამ მაინც გაჰყვა ბერძენ გმირებს. მართლაც რამოდენიმე ხნის შემდეგ იგი მოკლა გარეულმა

ტახმა. 2. არაქნეს მამა. 3. ეპიდვრელი გმირი. აღრასტეს ექიმი. 4. ეგვიპტოსის ვაჟი. 5. აბანტის ვაჟი.

ი დ მ ო ნ ი დ ე, ბერძნ. (*Ἰδοιμένης*, ბ) ორფეუსის შვილიშვილი, ჰომეროსის ერთ-ერთი საგულეებელი წინაპარი.

ი დ ო მ ე ნ ე ვ ს ი, ბერძნ. (*Ἰδομένης*, ბ) კრეტის მეფე. მინოსის შვილიშვილი. ელენეს ცოლად შერთვის მსურველი ერთ-ერთი გმირი და ტროის ომის მონაწილე. ჰომეროსის შემდგომდროინდელი მითის თანახმად, როდესაც იგი სამშობლოში ბრუნდებოდა, ქარაზხალში მოყვა და ილუბებოდა, მაშინ იდომენეესი პოსეიდონს შეპირდა, რომ თუკი ამ გაჭირვებიდან იხსნიდა, მსხვერპლად შესწირავდა მას, ვინც კრეტაზე პირველი შეხვდებოდა. პოსეიდონმა უშველა იდომენეესს და მანაც შეასრულა თავისი პირობა მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი უბედური მისი ვაჟი აღმოჩნდა. ღმერთებმა იდომენეესის საქციელი დიდ დანაშაულად ჩასთვალეს და ამის გამო მთელი კრეტა დასაჯეს. იდომენეესი კუნძულიდან განდევნეს. იგი კოლოფონში გაიქცა და იქვე გარდაიცვალა.

ი ე ი ო ს ი, ბერძნ. (*Ἰϋΐος*, ბ) აპოლონის ზედმეტი სახელია.

ი ი ნ ქ ს ი, ბერძნ. (*Ἰϋξ--Ἰϋξιος*, ჟ) ფერია. პანისა და პეითოს (ზოგიერთი ვარიანტით ექოს) ქალიშვილი. მაგიისა და ჯადოს საშუალებით მან შეძლო ზევსისათვის იო შეეყვარებინა. არსებობს მითი, რომლის მიხედვითაც მან ზევსი იო კი არა, თავისი თავი შეაყვარა, რის გამოც დასაჯა პერამ.

ი კ ა დ ი ო ს ი, ბერძნ. (*Ἰκαδίδης*, ბ) აპოლონისა და ფერია ლიკიას ვაჟი. ის მზარე. სადაც იგი დაიბადა, დედამისის სახელს ატარებდა. ლიკიაში მან აპოლონის სამლოცველო დააარსა. ერთხელ, როდესაც იგი აქედან იტალიაში მიდიოდა, ნავის კატასტროფის დროს ნაპირზე გადაიყვანა დელფინმა. ამ დელფინის პატივსაცემად ქალაქი ააშენა და დელფო უწოდა.

ი კ ა რ ი ო ს ი, ბერძნ. (*Ἰκαριος*, ბ) 1. ათენელი მოქალაქე, რომელსაც დიონისემ ღვინით სავსე რუმბი აჩუქა. ამის შემდეგ მან ათენელებს (ატიკელებს) ღვინის მოყვანა და დამზადება ასწავლა, მაგრამ როდესაც ათენელმა მწყემსებმა ღვინო დალიეს და დათვრნენ, თანამოქალაქეებს ეგონათ მოიწამლნენ და იხოცებიანო. ამ ამბით განრისხებულმა ატიკელებმა იკარიოსი შეიპყრეს და მოკლეს, მისი გვამი კი ერთ-ერთი ხის ფესვების ქვეშ ჩაფლეს. მისმა ქალიშვილმა — ერიგონემ დიდხანს ეძება მამის საფლავი და კარგა ხნის შემდეგ ძაღლის — მერას დახმარებით იპოვნა იგი. მამის სიკვდილით შემფოთებულმა ერიგონემ მის საფლავზე თავი დაიხრჩო. მომხდარი

ამბის გამო გაჯაგრებულმა დიონისემ ქვეყანას ჭირი მოჰვინა. და უმოწყალოდ ხოცავდა ადამიანებს მანამ, სანამ იკარიოსი ღიდის პატივით არ შემოსეს და გმირად არ ალიარეს. მამასთან ერთად ღიდი პატივით შეამკეს ერიგონეც. რამოდენიმე ხნის შემდეგ იკარიოსი, ერიგონე და მერა ღმერთებმა თანავარსკვლავედად აქციეს. ატიკაში მამა-შვილის პატივსაცემად ზეიმები იმართებოდა ხოლმე. ზეიმის დროს იკარიოსისა და ერიგონეს გამოსახულებებს ხეებზე კიდებდნენ. 2. პენელოპეს მამა. სპარტის მეფის — ტინდარეოსის, აფარევსისა და ლიკიპეს ძმა.

იკაროსი, ბერძნ. (Ἰκαριος, ბ) იხ. ღედალოსი. 1. ელატოსის მამა, ტაინაროსის პაპა. 2. ერიგონეს მამა (როგორც ჩანს იკარიოსში უნდა იყოს არეული). 3. კარიელების მეფე, რომელმაც თესტორის ქალიშვილი — თეონოე იყიდა და შემდეგ ცოლად შეირთო (იხ. თესტორი).

იკასტოსი, ბერძნ. (Ἰκαστος, ბ) ეოლოსის ვაჟი.

იკელოსი, ბერძნ. (Ἰκελος, ბ) ღვთაება ძველი ბერძნების წარმოდგენით, რომელიც ადამიანებს სიზმრებს მოუვლენდა ხოლმე. მას ხშირად ფობეტოსსაც ეძახდნენ. ოვიდიუსის მიხედვით ეს სახელი მას ღმერთებმა დაარქვეს და ისინი მიმართავდნენ ასე.

იკმაიოსი, ბერძნ. (Ἰκαμῖος, ბ) ზევსის ზედმეტი სახელი.

იკმალაოსი, ბერძნ. (Ἰκαμῖλος, ბ) მითიური ითაკელი ღურგალი, რომელმაც პენელოპეს საუცხოო, ვერცხლით შემკობილი სპილოს ძვლის სავარძელი გაუყეთა.

ილია, ლათ. (Ilia) რომის მითიური დამაარსებლების: რემუსისა და რომულუსის ღედის — რეა სილვიას მეორე სახელი.

ილითია, ბერძნ. (Ἰλιθία, ჟ) ქალთა მშობიარობის ბერძნული ღვთაება. პესიოდეს „თეოგონიას“ მიხედვით იგი არის ჰერასა და ზევსის ქალიშვილი, ჰებეს და. ასევე მიაჩნიათ: პინდარეს, აპოლოდორეს და სხვა ბერძენ ავტორებს. თავიდან იგი კრეტელთა ადგილობრივი ღვთაება უნდა ყოფილიყო, შემდეგ კი უნდა გავრცელებულიყო საბერძნეთსა და იტალიაში. ილითიას ხშირად არტემიდეში ურევდნენ. გამოსახებოდა ყმაწვილ, ლაბადაში გამოწყობილ ქალად, ხელში ეჭირა ჩირაღდანი.

ილიონე, ბერძნ. (Ἰλιόνη, ჟ) პრიამოსისა და ჰეკაბეს უფროსი ქალიშვილი.

ილიონევსი, ბერძნ. (Ἰλιονεύς, ბ) ამფიონისა და ნიობეს უმცროსი ვაჟი.

ი ლ ი ო ნ ი, ბერძნ. (Ἰλιον, τβ) ტროის ერთ-ერთი სახელწოდება.

ი ლ ო ს ი, ბერძნ. (Ἰλιδ, ბ) 1. აპოლოდორეს მიხედვით დარდანოსისა და ტეკეროსის შვილიშვილი. გარდაიცვალა უშვილოდ. პომეროსი მას ტროისა და სკამანდროსის ქალიშვილ კალიროეს ვაჟად მიიჩნევს. ილოსმა ფრიგიასში გაიმარჯვა ათლეტურ თამაშობა — შეჯიბრებებში და საჩუქრად მიიღო 50 ვაჟი და 50 ქალიშვილი. ამასთანავე ილოსს გადასცეს ჭრელი ძროხა. ზევსის დავალებით ილოსს იმ ადგილზე, სადაც ეს ძროხა დაწებოდა, ქალაქი უნდა გაეშენებინა. დიდხანს სდია ილოსმა ძროხას ფეხდაფეხ და ბოლოს მცირე აზიასში ერთ-ერთი ბორცვის ძირას, როგორც იქნა, ძროხა დაწვა. ილოსმა ააშენა ამ ადგილზე ქალაქი და სახელად ილიონი (იგივე ტროა) უწოდა. მსგავსი მითები, რომლებშიც საუბარია ამა თუ იმ ქალაქის დაარსების შესახებ, ხშირად გვხვდება საერთოდ ძველ და კერძოდ ანტიკურ მითოლოგიაში. მითებს შეიძლება გააჩნდეს რეალური საფუძველიც და შეიძლება ფანტაზიით იყოს შექმნილი რომელიმე ქალაქის სახელწოდების ასახსნელად. 2. ეპირის მბრძანებელი, მერმეროსის ვაჟი. იასონისა და მედეას შვილიშვილი, შეეძლო სასიკვდილო შხამების დამზადება, მაგრამ როდესაც მასთან ოდისევსი მივიდა იარაღებისათვის შხამის დასამზადებლად, ილოსმა, შეეშინდა რა ღმერთების რისხვისა, უარი განუცხადა.

ი მ ე ვ ს ი მ ო ს ი, ბერძნ. (Ἰμεσσυος, ბ) აპოლოდორეს მიხედვით იკარიოსისა და პერიბოეს ვაჟი. პენელოპეს ძმა.

ი ნ ა ქ ო ს ი, ბერძნ. (Ἰναχας, ბ) ოკეანოსის ვაჟი, ფორონევისა და იოს მამა. წარღვნის შემდეგ ადამიანები ინაქოსმა ჩამოიყვანა მთიდან, სადაც ისინი ავიდნენ გადარჩენის მიზნით. მანვე დააარსა ქალაქი არგოსი.

როდესაც პოსეიდონი და ჰერა ერთიმეორეს ედავებოდნენ კეფისის ველისათვის, მოსამართლეობას ინაქოსი უწევდა. როდესაც მოსამართლემ დავა ჰერას სასარგებლოდ გადაწყვიტა, განრისხებულმა პოსეიდონმა მთელი მხარის დასჯის მიზნით ყველა მდინარე დააშრო. სწორედ ამ მითს უკავშირებდნენ ბერძნები არგოლიდის გვალვიან კლიმატს, შესაძლოა, ეს დიდი გვალვები დაედო საფუძვლად ამ მითის შექმნას.

როდესაც ზევსმა ინაქოსის ქალიშვილი შეიყვარა და დევნა დაუწყო, მამამ კატეგორიულად განუცხადა ღმერთს, რომ ჩამოშორებულა მის ქალიშვილს, მაგრამ ზევსმა არა თუ შეისმინა ინაქოსის მოთხოვნა, არამედ დასაჯა კიდეც და ერინიები მიუსია. ერინიებისა-

გან თავდაცვის მიზნით გამწარებული ინაქოსი მდინარეში გადავარდა. ამ მდინარეს ამის შემდეგ მისი სახელი ეწოდა.

ი ნ დ ო ს ი, ბერძნ. (Ἰνδός, ბ) 1. დედამიწის (გეას) ვაჟი. ინდოელთა მითიური წინაპარი. 2. ფერია კალაურიას ქმარი. მოკლ: ზევსმა.

ი ნ ი ც ი ა ც ი ე ბ ი, ლათ. (Initialia-დან) ძველი ბერძნებისა და რომაელების ჩვეულება. მიაჩნდათ, რომ, თუ ღამით ტაძარში დარჩებოდნენ, ნახავდნენ რაიმე სიზმარს, რომლითაც გაიგებდნენ მომავალს. ავადმჯოფები თითქოს ასე გებულობდნენ განკურნების საშუალებებს.

ი ნ ო, ბერძნ. (Ἰνώ, ἦ) კადმოსისა და ჰარმონიას ქალიშვილი, ათამანტის მეორე ცოლი, ფრიქსოსისა და ჰელეს (იხ. ჰელე) დედინაცვალი. იმისათვის, რომ ინომ გაზარდა დიონისე, მას გამუდმებით ავიწროებდა ჰერა, ჰერამ ათამანტი, ინოს მეუღლე გააგიჟა და ლეარქოსი მოაკვლევინა. როდესაც ათამანტმა მეორე ვაჟის — მელიკერტეს მოკვლაც განიზრახა, ინო თავის ვაჟთან ერთად ზღვაში გადავარდა და ზღვის ღვთაება ლევკოთეად გადაიქცა. მელიკერტე, როგორც მითი გადმოგვცემს, იქცა ზღვის ღვთაებად და სახელად პალაიმონი ეწოდა. ინოს კულტი ფართოდ იყო გავრცელებული ხმელთაშუა ზღვის აუზში.

ი ნ უ უ ს ი, ლათ. (Inuus) მესაქონლეობის ძველიტალიური ღვთაება. ფავნის რომელმაც ადგილობრივი სახელი (იხ. პანი).

ი ო, ბერძნ. (Ἰώ, ἦ) გვიანდელი მითების მიხედვით ინაქოსის ქალიშვილი. ძველარგოსული მთვარის ღვთაება. იო შეიყვარა ზევსმა და ჰერას თვალის ასახვევად იგი ძროხად აქცია და მასთან მაინც ჰქონდა კავშირი. ჰერამ იოს ბუზანკალი მიუჩინა, რომელიც მას დღე და ღამ მოსვენებას არ აძლევდა. გამწარებული იო სირბილით ცდილობდა განრიდებოდა ამ საშინელებას. დიდი ხნის სირბილის შემდეგ იომ ეგვიპტეს მიაღწია და აქ ზევსმა კვლავ ადამიანად აქცია. ჰერამ ვერაფერი გააწყო ზევსთან და იოს ბუზანკალი ჩამოაშორა, მაგრამ მოახერხა ის, რომ იო ტელეგონოსისათვის გაეტანებინა ცოლად. ელანისტურ პერიოდში იოს ისიდასთან აიგივებდნენ. ბერძნების წარმოდგენით იონიის ზღვა იოს სახელს უნდა ატარებდეს, თუმცა მეცნიერებამ დაამტკიცა, რომ ზღვას ეს სახელი იონიელთა ტომის მიხედვით უნდა დარქმეოდა, რომლებიც ოდითგანვე ცხოვრობდნენ ამ ზღვის სანაპიროზე.

ი ო ბ ა ტ ე ს ი, ბერძნ. (Ἰοβήτης, ბ) ლიკიის მეფე. ანტეოსის ან სთენებოიას მამა (იხ. ბელეროფონტი).

იოკასტე, ბერძნ. (Ἰοκάστη, ἡ) თებელი მენეკევის ქალი-
შვილი, კრეონტ მეფის და, ლაიოს მეფის მეუღლე, ოიდიპოსის დედა
და მეუღლე (იხ. ოიდიპოსი).

იოკასტოსი, ბერძნ. (Ἰοκάστεις, ὁ) ეოლოსის ვაჟი, რეგი-
ონის მეფე იტალიაში.

იოლათი, ბერძნ. (Ἰόλαος, ὁ) იფიკლესა და ავტომედუზას
ვაჟი. პერაკლეს ნათესავი, გულითადი მეგობარი და თანამებრძო-
ლი. მას პერაკლეს მეეტლედაც თვლიდნენ. ჩვენამდე მოღწეულია
თასი, რომელზეც იოლათი გამოსახულია პერაკლესთან ერთად, იგი
მარჯვენა ხელით შუბზეა დაყრდნობილი.

იოლე, ბერძნ. (Ἰόλη, ἡ) ექალიელი მეფის ქალიშვილი, პე-
რაკლეს სატრფო. როდესაც პერაკლე კვდებოდა, იოლე ცოლად მის-
ცა პილასს.

იოლკია, ბერძნ. (Ἰολκίς, ἡ) არტემიდეს ზედმეტი სახელი მაგ-
ნეზიის ნახევარკუნძულზე.

იოლმოსი, ბერძნ. (Ἰόλμος, ὁ) მენელაოსისა და ელენეს ვა-
ჟი, ნიკოსტრატოსის ძმა.

იონი, ბერძნ. (Ἴων -ωνος, ὁ) ქსუთოსისა და კრეუსას ვაჟი.
იონიელების მითიური წინაპარი. ერთი თქმულების მიხედვით ატიკი-
დან ერეხთევსის ვაჟისაგან განდევნილი ქსუთოსი პელეპონესში გა-
დასახლდა, იქვე დაქორწინდა და შეეძინა ვაჟი — იონი, რომლის სა-
ხელის მიხედვითაც თითქოს პელეპონესის მოსახლეობის ერთ ნაწილს
იონიელები უწოდეს. ერთ-ერთი თქმულების მიხედვით იონის მამა
აპოლონია. იონის შესახებ არსებული მითი დაამუშავა ევრიპიდემ
ტრაგედიაში „იონი“.

იონიდები, ბერძნ. (Ἴωνίδες, αἱ) ოთხი ფერიას ზედმეტი
სახელი, რომელთა კულტი, როგორც გადმოგვცემენ, დააარსა იონმა.
მათი სახელებია: კილიფეა, სინალაქსი, პეგანე და იასისი.

იოფოსა, ბერძნ. (Ἰοφῶσα ἡ) აიეტის ქალიშვილი, რომელ-
მაც ფრიქსოსისაგან ოთხი ვაჟი დაბადა. ზოგი მითი მას ქალკიოპეს
ორეულად შიიჩნევს.

იპოლიტე, ბერძნ. (Ἰππολύτη, ἡ) 1. არგონავტ აკასტოსის
ცოლი, შეუყვარდა პელიასს, შემდეგ პელიასმა მოკლა იპოლიტე და
აკასტოსიც. 2. ამპონების (ამორძალების) დედოფალი. თეზევსის
ცოლი.

იპოლიტოსი, ბერძნ. (Ἰππόλυτος, ὁ) 1. ანტიოპესა და ათე-
ნის მეფის — თეზევსის ვაჟი. თეზევსის მეორე ცოლს ფედრას შეუყ-

ვარდა იპოლიტოსი, მაგრამ ვაჟმა, როგორც მამის ცოლსა და დედის მაგიერს, ფედრას თანაგრძნობა არ გაუწია. ფედრამ, რომელსაც ეშინოდა იპოლიტოსს თეზევსისათვის არ ეამბნა ფედრას გრძნობების შესახებ, იპოლიტოსი დააბეზლა მამასთან, თითქოს იგი ფედრას სასიყვარულო ინტრიგებს უწყობდა. ამით განაწყენებულმა და განრისხებულმა თეზევსმა პოსეიდონს შესთხოვა მკაცრად დაესაჯა იპოლიტოსი. მართლაც, ერთხელ, როდესაც იპოლიტოსი ეტლით ზღვის პირას მიდიოდა, ზღვის ტალღებიდან მოულოდნელად დელფინი, ე. წ. პოსეიდონის ხარი გამოჩნდა, იპოლიტოსის ცხენები დააფრთხო, იპოლიტოსი ჩამოვარდა გაქანებული ეტლიდან და დაიღუპა.

ერთ-ერთი მითის მიხედვით ასკლეპიოსმა გააცოცხლა იპოლიტოსი და ამის შემდეგ ვირბიოსის სახელით განაგრძო ცხოვრება. კიდევ სხვა მითის მიხედვით იპოლიტოსი სიკვდილის შემდეგ ეტლის თანავარსკვლავედად იქცა. იპოლიტოსი ითვლებოდა არტემიდეს მუდმივ თანამგზავრად. იპოლიტოსის მითის სიუჟეტზე ნაწარმოებები შექმნეს: ევრიპიდეშ, სენეკამ, რასინმა და სხვებმა. 2. ერთ-ერთი გიგანტი.

ი რ ა, ლათ. (Ira—რისხვა.) მრისხანების ღვთაება ძველ ლათინურ მითოლოგიაში. ეთერისა (ეფირისა) და გეას შვილი.

ი რ ბ ო ს ი, ბერძნ. (Ἰρβος, ბ) ამფისთენეს ვაჟი, ასტრაბაკოსისა და ალოპეკოსის მამა.

ი რ ი ს ი ო რ ი დ ა, ბერძნ. (Ἰρις -შირს, ჯ) ცისარტყელას ღმერთქალი. ძველი ბერძნების წარმოდგენით ცისარტყელა ცას დედამიწასთან აერთებდა, რის გამოც ოლიმპიური რელიგიის ჩამოყალიბების შემდეგ ირიდას ადამიანთა და ღმერთთა შუამავლად მიიჩნევდნენ. ჰერმესისაგან განსხვავებით, ირიდა ასრულებს მხოლოდ ზევსისა და ჰერას ბრძანებებს. ჰესიოდეს მიხედვით ირიდა თავმანთისა და ოკეანიდ ელექტრას ქალიშვილი და ჰარპიების დაა. ირიდა გამოსახებოდა ახალგაზრდა, ლამაზ ქალად, ჩვეულებრივ ჰერას გვერდით. ირიდას ხშირად ხელში კათხა უჭირავს, რომლითაც იგი თითქოს ღრუბლებს წყალს აწვდის.

ი რ ო ს ი, ბერძნ. (Ἰρως, ბ) 1. აქტორის ვაჟი, პოლიმელეს ძმა. 2. „ოდისეას“ ერთ-ერთი მოქმედი პირი. მათხოვარი, რომელიც ეხმარებოდა ახლადდაბრუნებულ ოდისეეს სასიძოვების ამოხოცვაში. გადატანითი მნიშვნელობით იროსს ხშირად მათხოვარს უწოდებენ ხოლმე.

ი ს ა, ბერძნ. (Ἰσθα, ჯ) 1. ლესბოსელი ფერია, მაკარის ანუ მაკარევის ქალიშვილი, რომლის მიხედვითაც ლესბოსს იუ სხვა რო-

მელიდაც ქალაქს ისა ეწოდა. 2. აქილევსის სახელი, როდესაც იგი ქალის ტანსაცმელში გადაცმული სკიროსზე ლიკომედეს ქალიშვილებში იმალებოდა.

ი ს ა ი ა, ბერძნ. (Ἰσάια, ἥ) ფინიკიის მეფე აგენორის ქალიშვილი. ბელოსის შვილიშვილი. ეგვიპტოსის ერთ-ერთი ცოლი.

ი ს ა ნ დ რ ო ს ი, ბერძნ. (Ἰσάνδριος, ὁ) ბელეროფონტის ვაჟი. დაიღუპა სოლიმერებთან ბრძოლაში.

ი ს თ მ ი უ რ ი თ ა მ ა შ ო ბ ა ნ ი, — პოსეიდონისადმი მიძღვნილი შეჯიბრებები, რომლებიც იმართებოდა კუნძულ ისთმოსზე, სადაც მდებარეობდა ისთმელი პოსეიდონის ტაძარი. თამაშობანი ტარდებოდა ყოველწლიურად კორინთოს ახლოს მდებარე ქალაში. ეს თამაშობანი საბერძნეთში მესამე ადგილზე იდგა თავისი მნიშვნელობით ოლიმპიური და პითიას თამაშობებს შემდეგ. გადმოცემის თანახმად ამ თამაშობებს საფუძველი ჩაეყარა ინოს ვაჟის — მელიკერტეს დასაფლავებაზე გამართული ასპარეზობის შემდეგ. სხვა მითის მიხედვით ეს შეჯიბრებები დააწესა თეზევსმა სკირონზე გამარჯვების აღსანიშნავად. ეს მითი შეიძლება შექმნილიყო იმის ასახსნელად, თუ რატომ ეკავათ ათენელებს ამ თამაშობებში ყველაზე უკეთესი ადგილები. (ზოგიერთი ბერძნული ტომი საერთოდ არ დაიშვებოდა თამაშობებზე). თამაშობებს თავიდან კორინთელები ხელმძღვანელობდნენ, ხოლო რომაელთაგან კორინთოს დამხობის შემდეგ — სიკიონელები. ქრისტიანული რელიგიის განმტკიცების შემდეგ ისთმიური თამაშობანი აიკრძალა.

ი ს ი დ ა, ძველი ეგვიპტის უზენაესი ღვთაება, ოსირისის და და ცოლი. ოსირისის კულტთან უმჭიდროეს კავშირშია ისიდას კულტი. ისიდა იყო ნაყოფიერების, ღებობის, სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის ღმერთქალი. ერთი ეგვიპტური მითის მიხედვით ოსირისი მოკლა ბოროტმა სეტოსმა და მისი სხეულის ნაწილები მთელ ღებამიწაზე მოაბნია. გამწარებულმა ისიდამ მთელი ღებამიწა შემოიარა, რათა შეეგროვებინა მისთვის უსაყვარლესი ადამიანის სხეულის ნაწილები. იგივე მითის მიხედვით რამოდენიმე ხნის შემდეგ ოსირისი აღსდგა მკვდრეთით და იმკვეყნიური სამეფოს მმართველი გახდა. ისიდას კულტი საბერძნეთში აღრევე გადავიდა, ხოლო ელინიზმის პერიოდში გავრცელდა ღუზნიდან ინდოეთამდე. რომში ისიდას კულტი გადავიდა I საუკუნეში ჩვენს ერამდე. იმპერიის პერიოდში ისიდას კულტს სახელმწიფო იცავდა და უდიდესი აღიარება მოიპოვა ყველგან, სადაც კი რომაელთა ბატონობა გავრცელდა.

ბერძნულ-რომაულ სამყაროში ისიდა ითვლებოდა მიწისა და მეზ-

ღვაურთა მფარველად, ციურ მნათობთა შემქმნელად, იალქნის გამოგონებლად და სხვა. იმ ტანჯვა-წამებისა და განსაცდელის გამო, რომელიც ისილამ განიცადა ოსირისის ნაწილების შეგროვებისა და ბოროტ სეტოსთან ბრძოლისას, იგი დაბეჩავებულთა ღვთაებად, ქალთა შემწედ, დამცირებულთა ქომაგად და მფარველად აღიარეს. (ისილას ეს თვისებები ქრისტიანობამ მარიამ ღვთისმშობელს მიაწერა). ისილას ღლეობებს მისტერიების ხასიათი ჰქონდა და ღემეტრეს ელევსინურ მისტერიებს წააგავდა. რომში ისილას ღლესასწაულს 5 მარტს აღნიშნავდნენ. ძველ ეგვიპტურ გამოსახულებებში ისილა უფრო ხშირად ტახტზე მჯდომარეა, ხელში უქირავს ძროხის რქები და რქებს შორის მოჩანს ამომავალი მზის დისკო. ბერძნულ-რომაულ ხელოვნებაში ისილა ჰერას მსგავსად გამოსახება: გრძელი ტანსაცმლით, მშვიდი, საკმაოდ ამაყი და ღიღებუი სახით. მისი ატრიბუტებია: გველი, ლოტოსი, თავთავი, სიუხვის რქა... ისილას ზოგჯერ ხელში უქირავს ჩვილი ჰოროსი, რომელიც ქრისტიანობამ ქრისტესთან გააიგივა (ძირითადად ისილას მარიამთან გაიგივების გამო). საბერძნეთში ერთხანს იგი აფროდიტედ მიაჩნდათ, ხოლო ჰოროსი ეროსად (შდრ. ჰოროსი — ეროსი). ისილას მითს ხშირად უკავშირებდნენ სერაპისის მითს. ჩვენამდეა მოღწეული ქანდაკება, რომლის მიხედვითაც ისილა და სერაპისი წელს ზემოთ ადამიანები არიან, ხოლო წელს ქვემოთ — გველები. გველების ქვემო ნაწილები ერთიმეორეზეა გადახვეული. ისილას კულტი აირია და შეერწყო მრავალი ქვეყნის ბევრი ღვთაების კულტს.

ი ს მ ე ნ ე, ბერძნ. (Ἰσμήνη, ἡ) 1. ასოპოსის ქალიშვილი, არგოსის მეუღლე, იასონს დედა. 2. ოიდიპოსისა და ოიკასტეს ქალიშვილი. ანტიგონეს და. როდესაც ანტიგონეს სიკვდილი მიუსაჯეს მმისპოლინიკეს გვამის დამარხვის გამო, ისმენეც მის თანამზრახველად მიიჩნიეს და ისიც სიკვდილით დასაჯეს. ისმენე მოქმედი პირია სოფოკლეს ტრაგედიებისა: „ოიდიპოსი კოლონში“ და „ანტიგონე“.

ი ს ტ რ ო ს ი, ბერძნ. (Ἰστρος, ὁ) ნაყადის ღვთაება ძველ საბერძნეთში. ტეთისისა და ოკეანოსის ვაჟი. ანტიკური წყაროები ისტროსად მდინარე ღუნაის მოიხსენიებენ.

ი ს ხ ი ს ი, ბერძნ. (Ἰχθυς, ὁ) ელატოსის ვაჟი. ასკლეპიოსის დედის — კორონიდეს მოტრფიალე. მასთან ერთად მოკლა აპოლონმა.

ი ტ ა ლ ო ს ი, ლათ. (Italos) სიკიელების უძველესი მითიური მეფე. იტალიელების მითიური წინაპარი. იგი გადასახლდა ლაციუმში,

ცოლად შეირთო ლატინის ქალიშვილი და მხარეს თავისი სახელი უწოდა.

იტერდუკა, ლათ. (Iterduca) იხ. დომიდუკა.

იტილიიტისი, ბერძნ. (Ἰτις—Ἰτυλός, ბ) პომეროსისა და ჰესიოდეს მიხედვით აედონის ვაჟი. შეცდომით მოკლა დედამ (იხ. აედონი).

იუდაიოსი, ბერძნ. (Ἰουδαῖος, ბ) 1. ტიფონის ვაჟი, ჟუდეველთა საგულევებელი ეპონიმი. 2. ერკ-ერთი სპარტათაგანი (იხ. სპარტები).

იუვენტა, ლათ. (Iuventas) სიყრმისა და სიყმაწვილის რომაელთა ღმერთქალი. მას ხშირად ჰებესთან აიგივებდნენ.

იულუსი, ლათ. (Iulus) ვერგილიუსის მიხედვით ენეასისა და კრეუსას ვაჟი. ტიტუს ლივიუსს კი იგი ენეასისა და ლავინიას ვაჟად მიაჩნია. ხშირად მას ენეასის ვაჟთან — ასკანიუსთან აიგივებდნენ. ზოგიერთი მითის მიხედვით იულუსი ასკანიოსის უმცროსი ძმა ან ვაჟია. იულუსი, იგივე იულიუსი ითვლებოდა რომაული ცნობილი გვარის—იულიუსების მითიურ წინაპრად.

იუნონა, ლათ. (Iuno—onis) რომაელთა ღმერთქალი. იუპიტერის ცოლი. წვიმის, მოსავლისა და გამარჯვების მომნიჭებელი ღმერთქალი. მას მსხვერპლად სწირავდნენ თეთრ ძროხებს. მოგვიანებით იუნონა ქალთა მფარველ ღმერთქალად აღიარეს და ჰერასთან გააიგივეს. შემდეგ იგი ქორწინების, ორსულობისა და მშობიარების ღვთაებად იქცა. იუნონას ტაძარი იდგა რომში, კაპიტოლიუმის ბორცვზე და ესკვილინზე. 1 მარტს აქ იმართებოდა ზეიმები, რომელშიც მონაწილეობას ღებულობდნენ მხოლოდ შეილიანი ქალები. ეს ზეიმები მიძღვნილი იყო იუნონასადმი. ხელოვნებაში იუნონა მაღალ, ლამაზ და მკაცრ ქალად გამოისახებოდა.

იუნონები, ლათ. (Iunones) ქალთა მფარველი რომაული ღვთაებანი, რომლებიც თავიანთი ფუნქციებითა და ნიშნებით გენიებს უახლოვდებოდნენ.

იუპიტერი, ლათ. (Iuppiter) ცის რომაული ღვთაება. აიგივებდნენ ზევსთან. იგი უპირველესად სინათლის ღმერთია და ხშირად ლუციტიუსს (სინათლის მომცემს) უწოდებენ. რადგანაც იუპიტერი ცის ღმერთად ითვლებოდა, ამიტომ, როცა რომაელებს სურდათ ეთქვათ „ღია ცის ქვეშ“ — ამბობდნენ „იუპიტერის ქვეშ“ (Sub jove). იუპიტერი წვიმის ღმერთადაც ითვლებოდა, რომაელთა აზრით მასზე იყო დამოკიდებული წვიმიანი და გვალვიანი ამინდები და მასთან

დაკავშირებული მოსავლიანობა თუ მოუსავლიანობა. ქუხილი და მე-
ხი იუპიტერის ნებასურვილის გამოხატულებად მიაჩნდათ და ად-
გილს, სადაც მეხი დაეცემოდა, წმინდად აღიარებდნენ. იუპიტერ სტა-
ტორი (მცველი) მფარველობდა რომაელთა ჯარებს. იუპიტერ ვერ-
სორი (შემბრუნებელი) მტერს უკუაგდებდა, ხოლო იუპიტერ ვიქ-
ტორს (გამარჯვებული) გამარჯვება მოჰქონდა. თვით ძლევამოსილ
მხედართმთავრის დიდი გამარჯვება რომის მფარველისა და პატ-
რონის — იუპიტერის რელიგიურ აქტად მიაჩნდათ. რომის იმპერიის
უმნიშვნელოვანესი ტაძარი სწორედ იუპიტერისა იყო. ახალი წელთ-
აღრიცხვის II—III საუკუნეებში რომში მრავალი უცხო ღმერთის
კულტი შემოიჭრა და იუპიტერი დაჩრდილა. მასთან ხშირად აიგი-
ვებდნენ ეგვიპტელთა ღმერთს — ამონოსს. ძირითადად კი მისი კულ-
ტი სირიულ ღვთაებათა კულტებში აირია. გარკვეულ პერიოდში იუ-
პიტერს მიაწერეს ზევსის მრავალი ეპითეტი და ფუნქცია. ამიტომაც,
რომ ზევსისა და იუპიტერის ქანდაკებები თითქმის არ განსხვავდებიან
ერთმეორისაგან. დაცინვით იუპიტერს უწოდებენ გაბლენძილ,
ცხვირაწეულ, ყოყოჩ ადამიანს. ძველი დროიდანვე იუპიტერი ეწო-
დება მზის ოჯახის უდიდეს პლანეტას.

იუსტიცია, ლათ. (Iustitia) სიმართლისა და სამართლიანო-
ბის, მართლმსაჯულების რომაული განსახიერება.

იუტურნა, ლათ. (Iuturna) წყლების ფერია. მის პატივსაცე-
მად 21 იანვარს ეწყობოდა ზეიმები, ე. წ. იუტურნალიები. ითვლებო-
და იუპიტერის სატრფოდ. სწორედ იუპიტერისაგან მიიღო მან უკვ-
დავება და წყალთა მფლობელობა. იანუსისაგან იუტურნას შეეძინა
წყაროთა და შადრევანთა (ფონტების) მფარველი ღვთაება — ფონ-
სუსი.

იფიანასა, ბერძნ. (Ίφιζασσα, ἥ) 1. ერთ-ერთი მითის მიხედ-
ვით აგამემნონისა და კლიტემნესტრას ქალიშვილი. ლაოდიკესა და
ქრიზოთემიდას და. 2. ენდიმიონის ცოლი, ეტოლოსის დედა.

იფიგენია, ბერძნ. (Ίφιγένεια, ἥ) კლიტემნესტრასა და აგა-
მემნონის (ზოგი ვარიანტით თეზევსისა და ელენეს) ქალიშვილი.
ორესტეს და. ერთი მითის მიხედვით, როდესაც ბერძენთა ხომალდები
ტროისაკენ მიცურავდნენ, აგამემნონმა ისარი ესროლა ზველს, რომე-
ლიც თურმე არტემიდეს ეკუთვნოდა. გაჯავრებულმა ღმერთქალმა
ბერძნებს პირქარი მოუვლინა და წინსვლის საშუალება მოუხპო.
მაშინ აგამემნონმა შეპფიცა ღმერთქალს, რომ მსხვერპლად შესწი-
რავდა საკუთარ ქალიშვილს, თუკი მათ მხარეს დაიჭერდა ომში და
ამჟამად ზურგქარს მოუვლენდა. მითის ზოგი ვარიანტის მიხედ-

ვით ავამეწნონმა იფიგენიას დაბადებისთანავე შეჭყაყა ღმერთქალს მისი მსხვერპლად შეწირვა, მაგრამ აღარ აფხრულა და სწორედ ეს იყო ხსენებული პირქარის მიზეზი. ავამეწნონმა, თოქოს აქილევსზე დასაქორწინებლად, იფიგენია თავისთან მიაყვანინა ავლიდში მსხვერპლად შესაწირავად, მაგრამ სამსხვერპლოზე მიყვანილი იფიგენია არტემიდემ შვლით შეესცვალა, იფიგენია კი ტაფროდაში (ყრობში) წაიყვანა და თავის ქადაგად გაიზადა.

რამოდენიმე ხნის შემდეგ სამიწნომ ბრძანა, რომ არტემიდე ტავრიდელის ქანდაკება ტავრიდიდან ატიკაში უნდა დაებრუნებინათ. ამისათვის ტავრიდაში იფიგენიას ძმა — ორესტე და მისი მეგობარი პილადე წავიდნენ. ორესტემ არტემიდეს ქანდაკებასთან ერთად სამშობლოში წამოიყვანა თავისი და იფიგენიაც. სხვა მითის მიხედვით არტემიდემ იფიგენია უკვდავი გაზადა და კუნძულ ლევკოსზე აქილევსს გააყოლა ცოლად. პესიოდეს მიხედვით, სიკვდილის შემდეგ იფიგენია ხელახლა იშვა და მას ჰეკატე დაარქვეს. ჰომეროსი იფიგენიას იფიანასას ეძახის. ცნობილია ევრიპიდეს ტრაგედია „იფიგენია ავლიდში“.

ი ფ ი კ ლ ე, ბერძნ. (Ἰφικλῆς, ბ) 1. ალკმენესა და ამფიტრიონის ვაჟი. კალიდონის ნადირობისა და ჰერაკლეს რამოდენიმე გმირობის მონაწილე. ჰერაკლეს ნახევარძმა. 2. თესალიის მეფე. პროტესილაოსის მამა. არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილე. გამოირჩეოდა სირბილის არაჩვეულებრივი ნიჭით. იფიკლეს ჰყავდა საუკეთესო ხარები, რომლებიც შემდეგ მელამპოლოსს აჩუქა.

ი ფ ი მ ე დ ე ა, ბერძნ. (Ἰφιδάμας, ჟ) ალოადების დედა. ალოესის ცოლი.

ი ფ ი ს ი, ბერძნ. (Ἰφιδάμας, ბ) 1. ევადნესა და ეტეოკლეს მამა. არგოსის მეფე. 2. სალამინელი ყმაწვილი, რომელსაც შეუყვარდა ლამაზი ქალიშვილი ანაქსარეტე, მაგრამ ქალმა უარყო მისი სიყვარული და იფისმა თავი მოიკლა. სიყვარულის ღმერთქალმა აპისათვის ანაქსარეტე დასაჯა და ქვად აქცია.

ი ქ ს ი ო ნ ი, ბერძნ. (Ἰκσιονος, ბ) ლაპითების მეფე. პერიოთოსის მამა, დიას მეუღლე. როდესაც მისმა სიმამრმა ქალიშვილის მიცემისათვის შეპირებული საჩუქრები მოითხოვა, იქსიონმა ყურადღება არ მიაქცია ადათ-წესებს და მოხუცი გავარჯარებული ნახშირით სავსე ორმოში ჩააგდო. ზევსმა ყოველივე ეს აპატია იქსიონს და ოლიმპზეც კი მიიწვია. ოლიმპზე მყოფმა იქსიონმა ჰერას გული მოინადირა, მაგრამ ზევსმა ჰერა ნეტელეთი (ზოგი ვარიანტით ჰერას აჩრდილით) შესცვალა და იქსიონმა მასთან განაგრძო სიყვა-

რული. იქსიონისა და ნეფელეს კავშირით დაიბადნენ კენტავრები. იქსიონმა თავისი საქციელის სამაგიერო საიქიოში მიიღო. იგი მია-
ჯაქვეს მარადმბრუნავ გავარვარებულ ბორბალზე. იქსიონის სახე გა-
მოყენებულია სხვადასხვა მხატვრულ გამოთქმაში. მაგ. „საცოდავი
იქსიონი ღმერთის მაგიერ ღრუბელს (იგულისხმება ღრუბელთა
ღმერთქალი ნეფელე) ეხვევა“ და სხვა.

ი ბ თ ი ო კ ე ნ ტ ა ვ რ ე ბ ი, ბერძნ. (Ἰχθυόχενταυροι, იქ-
ტავრთა გარკვეული სახესხვაობა, რომლებსაც ძველი ბერძნების წარ-
მოდგენით თევზის ბოლო ჰქონდათ (იხ. ტრიტონი).

— კ —

კ ა ბ ი რ ე ბ ი, ბერძნ. (Κάβειροι, იქ) დაბალი რანგის ღვთაებე-
ბი ძველ საბერძნეთში, რომლებიც განაგებდნენ ნაყოფიერებას, მი-
წისქვეშეთის ცეცხლს და სხვა. ისინი მფარველობდნენ მეზღვაუ-
რებს ქარიშხლის დროს. მეცნიერების რწმენით კაბირების კულტი სა-
ბერძნეთში აღმოსავლეთიდან უნდა იყოს შეტანილი. ამას იმიტაც
ადასტურებენ, რომ ფინიკიურად კაბირები ღიდ ღმერთებს ნიშნავს.
შესაძლებელია ამით იყო გამოწვეული კაბირების კულტის საბერძ-
ნეთის მატერიალურ ნაწილში ნაკლებად გავრცელება. საფიქრებე-
ლია, რომ ეს კულტი წარმოშობილი იყოს წინაბერძნულ პერიოდში.
ისტორიულ პერიოდში კაბირების კულტი კუნძულ სამოთრაკიაზე
შეერწყო დემეტრეს კულტს. მოგვიანებით კუნძულ ლემნოსზე კაბი-
რები მკვდელ ღმერთებად — ჰეფესტოს თანამგზავრებად და თანა-
შემწეებად მიიჩნიეს. ზოგიერთ ადგილებში კაბირებს დიოსკურებში
ურევდნენ. საბერძნეთში კაბირებთან დაკავშირებულმა ზეიმებმა მის-
ტერიების ხასიათი მიიღო. მითების მიხედვით კაბირების რიცხვი ორ-
სა და ოთხს შორის მერყეობს.

კ ა დ მ ო ს ი, ბერძნ. (Κάδμειος, ბ) ბეოტიური მითების გმირი,
თებეს მითიური დამაარსებელი, ფინიკიის მეფის — აგენორის ვაჟი
(ზოგი ვარიანტით ფენიქსის ვაჟი). მითები კადმოსის ღედად ტელე-
ფასას მიიჩნევენ. კილიქსის, ფენიქსისა და ევროპეს ძმა. ჰარმონიას
მეუღლე. როდესაც ხარადქცეულმა ზევსმა ევროპე მოიტაცა, აგე-
ნორმა დის მონახვა მის ძმებს დაავალა და დის გარეშე შინ დაბრუ-
ნება აუკრძალა. ფენიქსმა და კილიქსმა მალევე მიატოვეს ევროპეს

ძებნა და დააარსეს ქალაქები: ფენიქსმა — ფინიკია, კილიქსმა კი — კილიკია. კადმოსმა დიდხანს მარტოდ-მარტომ ეძება ევროპე. მაგრამ ძებნა უშედეგოდ აღმოჩნდა. სამისნოს რჩევით კადმოსსაც თავი უნდა დაენებებინა ევროპეს ძებნისათვის და ქალაქი აეშენებინა იქ, სადაც დაწვებოდა ის ძროხა, რომელიც მას პირველად შეხვდებოდა სამისნოდან გასვლის შემდეგ. მართლაც კადმოსი გამოვიდა თუ არა გარეთ, ძროხა დაინახა, აედევნა მას და დიდხანს სდია, მანამ, სანამ ძროხა ერთ ტრიალ-მინდორზე არ დაწვა. კადმოსმა მადლი შესწირა აპოლონს და იქვე სასწრაფოდ სამსხვერპლო ააგო. მსხვერპლის შესაწირავად საჭირო წყლისათვის კადმოსმა მსახურები გაგზავნა. მსახურები წყლის მფლობელმა დრაკონმა (არესის შვილმა) დახოცა. განრისხებულმა კადმოსმა ძებნა დაუწყო მათ დამხოც დრაკონს, ისიც მალე იპოვნა, შეებრძოლა და მოკლა. დრაკონის მოკვლისთანავე კადმოსს ათენა გამოეცხადა და უბრძანა — დაეძრო დრაკონისათვის კბილები, მიწა მოეხნა და დაეთესა. კადმოსმა ათენას ბრძანება შეასრულა, მაგრამ ის იყო უნდა გამობრუნებულიყო, რომ დათესილი კბილებიდან შეიარაღებული მეომრები აღმოცენდნენ და ერთი მეორეს დაერივნენ. მათგან მხოლოდ ხუთილა დარჩა, ისინი კადმოსს შეურიგდნენ და თანაშემწეობა შესთავაზეს. ამ მეომრებს ხშირად სპარტებს ე. ი. დათესილებს უწოდებდნენ ხოლმე (სხვა მითის მიხედვით თითქოს ათენამ და არესმა მისცეს მას დრაკონის კბილები დასათესად).

როდესაც კადმოსი მისგან მოკლულ დრაკონს გაოცებული უყურებდა, საიდანღაც იდუმალი ხმა შემოესმა: რად უყურებ გაოცებული შენს მიერ მოკლულ დრაკონს, ბოლოს შენც დრაკონად იქცევი და ასევე გააოცებ ადამიანებსო. შეშინებულმა კადმოსმა მიატოვა მკვდარი დრაკონი და სასწრაფოდ გაცილდა იმ ნაკადულს. დანიშნულ ადგილზე მან თანაშემწეებთან ერთად ქალაქი ააშენა და აქვე დაიწყო ცხოვრება (ერთი მითის მიხედვით კადმოსი რვა წლის განმავლობაში არესს ემსახურებოდა მისი ვაჟის მოკვლის გამო). რამოდენიმე ხნის შემდეგ ერთ-ერთმა სპარტთაგანმა ცოლად შეირთო კადმოსის ქალიშვილი, — აგავე. ზოგი მითის მიხედვით მანამდე, ხოლო ზოგით დრაკონის მოკვლისა და არესთან სამსახურის შემდეგ, კადმოსმა ცოლად შეირთო არესისა და აფროდიტეს ასული ჰარმონია. ქორწილს ყველაღმერთი დაესწრო და ნეტე-დედოფალს ძვირფასი საჩუქრები მიაართვეს. (ეს საჩუქრები შემდეგ ხშირად მათი მფლობელებისათვის უბედურების მომტანი შეიქმნა). კადმოსსა და ჰარმონიას შეეძინათ შვილები: პოლიდორისი, ავტონოე, ინო, სემელე და აგავე. მოხუცებულობაში ბევრი უსიამოვნება შეხვდა კადმოსს და ერთხელ მოკლული გველეშაპი (დრაკონი) გაახსენდა, გაახ-

სენდა ის იღუმალი ხმაც, მაშინ რომ შემოესმა, შეეშინდა და გაიფიქრა, ხომ არ სრულდება წინასწარმეტყველებაო... და უცებ მისი ტანი დაგრძელდა, დაიჭიმა, გველის ფორმა მიიღო, ტანი ქერცლმა დაუფარა და გამწარებულმა მოხუცმა მაღალი ხმით შესძახა ჰარმონიას: დამეხმარეო, მაგრამ მისი პირიდან მხოლოდ გველის საზიზღარი სისინი აღმოხდა. გამწარებული ჰარმონია მივარდა კადმოსს, მაგრამ რაღას უშველიდა, იგი უკვე დრაკონი იყო. ორად გაყოფილი გველის ენით დიდხანს ლოკავდა კადმოსი ჰარმონიას, მაგრამ ასე დიდხანს ვერ გაგრძელდებოდა და ჰარმონიაც მისივე დაჟინებული თხოვნით ღმერთებმა დრაკონად აქციეს. ამის მერე ღმერთების ბრძანების თანახმად კადმოსი და ჰარმონია ელისიაში წავიდნენ.

გველშაპთან (დრაკონთან) მეგრძოლი კადმოსი ხშირადაა გამოსახული თასების მოხატულობაში. ამ სიუჟეტიდან შეიძლება მომდინარეობდეს წმინდა გიორგის გველშაპთან მეგრძოლების მითიც. მითის შექმნას და გავრცელებას, საფიქრებელია, მრავალ სხვა მიზეზთან ერთად ხელი შეუწყო იმანაც, რომ კადმოსს მიეწერება ფინიკიური ანბანის შექმნა.

კ ა დ უ ც ე უ ს ი, ლათ. (Caduceus) ორგველშემოვლებული კვერთხი. ჰერმეს — მერკურის ატრიბუტი. ითვლებოდა მაცნეების, ელჩების, პარლამენტარების და სხვა მსგავსთა ემბლემად, რაც მათ ხელშეუხებლობის გარანტიას აძლევდა. ამჟამად იგი ვაქრობის ემბლემაა.

კ ა ვ კ ა ს ე ვ ს ი, ბერძნ. (Καυκάσεύς, ბ) აპოლონის ზედმეტი სახელი კავკასიაში.

კ ა ვ კ ა ს ი ო ნ ი, — 1. ძველი ბერძნების წარმოდგენით კავკასიონი, ისევე როგორც მის დაბლა მდებარე კოლხეთი, ლეგენდარული, მითიური მხარე იყო. მათ სჯეროდათ, რომ კავკასიონის მწვერვალები ვარსკვლავებამდე აღწევდნენ. ერთ-ერთი ფართოდ ცნობილი მითის მიხედვით კავკასიონის ერთ-ერთ კლდის ქიმზე მიჯაჭვული იყო პრომეთე, რომელმაც ზევსს ცეცხლი მოსტაცა და ადამიანებს გადასცა (ზღრ. ამირანი). ვარაუდობენ, რომ მითები კავკასიონის შესახებ, საბერძნეთში, პომპეუსის ლაშქრობის შემდეგ გავრცელდა. თუმცა — საფიქრებელია, რომ არგონავტებმაც იცოდნენ კავკასიონის შესახებ. 2. მწყემსი, რომელიც მოკლა კრონოსმა, რომლის სახელიც შემდგომში კავკასიონის მთას ეწოდა.

კ ა ვ ნ ო ს ი, ბერძნ. (Καύνοϋς, ბ) მცირე აზიის სამხრეთ-დასავლეთ სანაპიროზე მდებარე ქალაქის — კავნოსის მითიური დამაარსებელი და მისი ეპონიმი. მილეტოსისა და ეიდოთიას ვაჟი, ბიბლიდას ტყუპისცალი.

კაკუსი, ლათ. (Cacus) ავენტინუსის ბორცვზე, გამოქვაბულში მცხოვრები ცეცხლის მფრქვეველი ზემბერაზი, ვულკანის ვაჟი. კაკუსი კლავდა ყველას, ვინც კი მისი საცხოვრებლის მახლობლად გაივლიდა. როდესაც პერაკლეს იტალიაზე გავლით გერიონის ძროხები მიჰყავდა, ნაწილი კაკუსმა მოსტაცა და გამოქვაბულში გადამალა. განრისხებული პერაკლე შეებრძოლა კაკუსს და მოკლა.

კალაისი, ბერძნ. (Κάλαϊς - Ἰσθμός, ბ) არგონავტთა ლაშქრობის ერთ-ერთი მონაწილე, ერთ-ერთი ბორეადი.

კალაური, ბერძნ. (Καλαύρι, ჟ) ინდოსის მეუღლე.

კალიდონი, ბერძნ. (Καλλισθένης - ὄνιος, ბ) ეტოლოსის ვაჟი. — კალიდონის მხარის ეპონიმი. ზოგი მითის მიხედვით კალიდონი იყო არესის ვაჟი, რომელიც არტემიდემ ქვად აქცია კალიდონის მთაზე იმის გამო, რომ მან არტემიდე ბანაობისას შიშველი დაინახა.

კალიდონის ტახი, ბერძნ. იხ. მელეაგროსი.

კალიდონის ნადირობა, ბერძნ. იხ. მელეაგროსი.

კალიოპე, ბერძნ. (Καλλιόπη, ჟ) (სიტყვა-სიტყვით საუკეთესო ხმის მქონებელს ნიშნავს). ცხრა მუზათაგან მეცხრე. მუზების მეთაური. ადრე, ეყრდნობოდნენ რა მის სახელს, სიმღერების ღმერთ-ქალად მიიჩნევდნენ. კლასიკურ პერიოდში კალიოპე ეპიკური პოეზიის მუზად აღიარეს. კალიოპეს მუღმივი ატრიბუტებია საწერი ჯოხი და დაფა.

კალიროე, ბერძნ. (Καλλιρόη, ჟ — „ლამაზად მდინარი“). მდინარის ფერია. მისი სახელი გვხვდება საბერძნეთის სხვადასხვა კუთხის მრავალ მითში და ყველგან მდინარ წყალთანაა დაკავშირებული. ზოგი მითის მიხედვით კალიროე ოკეანოსის ქალიშვილია, ზოგით კი მდინარის ღმერთის აქელოოსისა. ერთი მითი მას მცირეაზიული მდინარის ღმერთის სკამანდროსის ქალიშვილად, განიმედესა და ილოსის დედად მიიჩნევს. კალიდონური მითის მიხედვით კალიროე შეუყვარდა დიონისეს ქურუმს — კორესოსს. რამოდენიმე ხნის შემდეგ მოხდა ისე, რომ კორესოსს მსხვერპლად უნდა შეეწირა კალიროე. ვაჟმა ვერ გაიმეტა კალიროე და თავი მოიკლა სამსხვერპლოზე. დამწუხრებულმა კალიროემაც იქვე მოიკლა თავი.

კალისტო, ბერძნ. (Καλλιστώ, ჟ) არკადიელი ფერია. ლიკონის ქალიშვილი. შეიყვარა ზევსმა. ზევსსა და კალისტოს შვიკონათ არკადი. დაექვემდებარა და განრისხებულმა პერამ კალისტო ძუ დათვად აქცია. სხვა მითის მიხედვით კალისტო დათვად აქცია არა პერამ, არამედ თვით ზევსმა პერასაგან განრიდების მიზნით. დათვად ქცეული კალისტო მოკლა არტემიდემ (სხვა მითის მიხედვით კა-

ლისტო კინალამ მოკლა მისმა შვილმა — არკადმა ნადირობის დროს). ზევსმა კალისტო მკვდრეით აღადგინა და ღიდი დათვის თანავარსკვლავედად აქცია.

კ ა ლ ი ფ ს ო, ბერძნ. (Καλυψώ, ჟ) კუნძულ ოგიგიაზე მცხოვრები ფერია. ატლანტოსის (ზოგი ვარიანტით ოკეანოსის) ქალიშვილი. მრავალი მითის მიხედვით კალიფსო კირკეს დაა. ითაკაში მიმავალი ოდისეესი მოხვდა კუნძულ ოგიგიაზე თავის თანამგზავრებთან ერთად. შვიდი წლის განმავლობაში ჰყავდა კალიფსოს ოდისეესი გამოქვაბულში. მეშვიდე წელს მას ჰერმესმა ღმერთების ბრძანება გადასცა ოდისეესის გაშვების შესახებ და კალიფსოც იძულებული შეიქმნა დამორჩილებოდა ღმერთების სურვილს.

კ ა ლ ქ ა ს ი, კ ა ლ ქ ა ნ ტ ი, ბერძნ. (Καλχαις -αυτις, ბ) ლეგენდარული წინასწარმეტყველი. ტროის ომის მონაწილე. ავლიდში, როდესაც ქარი ხელს უშლიდა ბერძენთა გემების წინ სვლას, სწორედ მან იწინასწარმეტყველა იფიგენიას მსხვერპლად შეწირვის აუცილებლობა. მანვე იწინასწარმეტყველა ის, რომ ტროის ომი ათ წელს გაგრძელდებოდა. მან ახსნა ტროის ალყის დროს ბერძენთა ჯარში ეპიდემიის გავრცელების მიზეზი. კალქასი დარდით მოკვდა ომის გამო, რომ მოფსოსმა აჯობა წინასწარმეტყველებას. სამხრეთ იტალიაში არსებობდა კალქასის ტაძარი და სამსხვერპლო.

კ ა მ ე ნ ა, ლათ. (Camena) იტალიური ფერია. დაჯილდოებული იყო წინასწარმეტყველების ნიჭით. მოგვიანებით აღიარეს ხელოვნების მფარველ ღვთაებად და მუზასთან გააიგივეს.

კ ა მ ი ლ ა, ლათ. (Camilla) მეფე მენტაუსის ქალიშვილი. როდესაც მეფე სახელმწიფოდან განდევნეს, თან წაიყვანა ჩვილი კამილა. კარგა ხნის მგზავრობის შემდეგ მათ გადასაცურავი დახვდათ მდინარე. მამამ ჩვილი ბავშვი ხმალზე მიაკრა, მისი ბედი ღიანა ღმერთქალს მიაწოდო და მდინარის მეორე ნაპირზე გადაისროლა, თვითონ კი გაცურა მდინარე. კამილა გადარჩა და მისგან მამაცი მონადირე და მეომარი დადგა. იგი ტურნუსის მხარეზე იბრძოდა ენეასის წინააღმდეგ.

კ ა მ პ ე, ბერძნ. (Κάμπη, ჟ) ურჩხული ლიბიაში. მოკლა დიონისემ (ზოგი ვარიანტით ზევსმა).

კ ა ნ ა კ ე, ბერძნ. (Κανάκη, ჟ) ეოლოსისა და ენარეტეს ქალიშვილი. პოსეიდონთან კავშირით დაბადა ნერეესი, ეპოპეესი და სხვა.

კ ა ნ დ ა ვ ლ ე, ბერძნ. (Κανθαλύς, ბ) ომფალოსისა და ჰერაკლეს უკანასკნელი შთამომავალი, ლიდის პირველი, ნახევრადლეგენდარული მეფე. თქმულების მიხედვით, ერთხელ კანდავლემ თავის

მეგობარს — გიგესს აჩვენა გაშიშვლებული დედოფალი (თავისი ცოლი). შეურაცხყოფილმა დედოფალმა გიგესს განუცხადა: ან სიცოცხლით ეგო პასუხი მისი შეურაცხყოფისათვის, ან მოეკლა კანდავლე და იგი შეერთო ცოლად. გიგესმა, რა თქმა უნდა, ეს უკანასკნელი ამჯობინა, კანდავლე მოკლა, მისი ცოლი თვითონ შეირთო და ლიდიის მეფე გახდა.

კ ა პ ა ნ ე ს ი, ბერძნ. (Καπανεύς, ბ) ჰიპონევსის ვაჟი. არგოსის მეფე. თებეზე გალაშქრებულ შვიდ გმირთაგან ერთ-ერთი. თებეზე გალაშქრებისას კაპანევსმა დაიკეხნა, რომ ქალაქს თვით ზევსიც ვერ იხსნიდა. ამით გაჯავრებულმა ზევსმა იგი ელვით განგმირა ქალაქის კედელზე გადასელისას. კაპანევსის დასაწვავ ცეცხლში (ბერძნები მიცვალებულებს წვავდნენ) ჩავარდა მისი ცოლი ევადნეც. კაპანევსი არის თითქმის ყველა ხალხთა მითოლოგიაში ფართოდ გავრცელებული ღმერთთა წინააღმდეგ მებრძოლი, ძლიერი ადამიანის განსახიერება.

კ ა რ დ ე ა, ლათ. (Cardea) ძველ ციხე-სიმაგრეთა დამცველი რომაული ღმერთქალი. იგი იყო ცალკეულ ოჯახთა მფარველიც.

კ ა რ ი || კ ა რ ო ს ი, ბერძნ. (Κάρ ან Κάρσις, ბ) 1. კარიელების მითიური წინაპარი. ფორონევსის ვაჟი. თითქოს მან ააგო აკროპოლი მეგარაში, მანვე შეიტანა იქ ღმერთებს კულტი.

კ ა რ ი ა ტ ი დ ე ბ ი, ბერძნ. (Καρυστις -შიძ, ჯ) სვეტიის ნაცვლად გამოყენებული ქალთა ქანდაკებები, რომელთა მრავალი ნიმუში პირველად საბერძნეთშია ცნობილი. განსაკუთრებით განთქმულია ათენის ერეხთიონის კარიატიდი. მოგვიანებით კარიატიდები გვხვდება სხვა ხალხთა არქიტექტურაშიც.

კ ა რ მ ე ნ ტ ა, ლათ. (Carmenta) ევანდრეს დედა. არკადიელი ფერია, ნიკოსტრატოსთან გაიგივებული წინასწარმეტყველი. მის პატრისაცემად მისი სახელი ეწოდა რომის ერთ-ერთ კარებს. კარმენტას ტაძარი იყო კაპიტოლიუმის მთის ძირას.

კ ა რ ნ ა, ლათ. (Carna) ადამიანის სხეულის მფარველი რომაული ღმერთქალი. სიტყვა „Carna“ ლათინურში სხეულს, ტანს აღნიშნავს.

კ ა რ ნ ე ი ე ბ ი, ბერძნ. (Καρνεΐα, τὰ) კარნეიელი აპოლონის საპატივცემლო დღესასწაული, რომელიც იმართებოდა სპარტაში აგვისტოს ბოლოს და სექტემბრის დასაწყისში. ზეიმი მიმდინარეობდა 9 დღეს. იგი სამხედრო ხასიათისა იყო. ჩვენს ერამდე VII საუკუნეში ზეიმებს მუსიკალური შეჯიბრებები დაუმატეს. სპარტის გარდა კარნეიები იმართებოდა მესეიაში, სიკიონში და სხვაგან.

კ ა რ ნ ე ო ს ი, ბერძნ. (Κάρνειος, ბ) 1. ზევსისა და ევროპეს ვაჟი. აპოლონის სატრფო. 2. აპოლონის ზედმეტი სახელი სპარტაში.

კ ა რ პ ო ს ი, ბერძნ. (Κάρπος, ბ — ნაყოფი) 1. ნაყოფის დამწიფების ხელისშემწყობი ღმერთქალი. 2. ძეფიროსისა და ქლორიდეს ვაჟი.

კ ა რ პ ო ფ ო რ ო ს ი, ბერძნ. (Καρπιφόρος — ნაყოფის მომტანი) ღმერთქალ გეას ეპითეტი.

კ ა ს ა ნ დ რ ა, ბერძნ. (Κασάνδρα, ჟ) პრიამოსისა და ჰეკაბეს ქალიშვილი. ტროის მეფის ასული. კასანდრა შეუყვარდა აპოლონს და წინასწარმეტყველების ნიჭით დააჯილდოვა, მაგრამ როდესაც კასანდრამ უარყო აპოლონის სიყვარული, მაშინ განრისხებულმა ღმერთმა საქმე ისე მოაწყო, რომ კასანდრას წინასწარმეტყველებას აღარავინ უჯერებდა. კასანდრას არ დაუჯერეს ტროის დაცემის წინასწარმეტყველება. ტროის დაცემისას კასანდრა ცდილობდა დამალულიყო ათენას ქანდაკების უკან, მაგრამ ლოკრიდელმა ეანტმა შენიშნა და დაიჭირა. ნადავლის განაწილების შემდეგ კასანდრა ერგო აგამემნონს და მასთან ერთად დაიღუპა მიკენში ეგისტესა და კლიტემნესტრას ხელით. ერთი მითის მიხედვით კლიტემნესტრამ სწორედ კასანდრას თანხლების გამო მოკლა ქმარი. ლაკონიაში გავრცელებული იყო კასანდრას კულტი, რომელიც შემდეგ ადგილობრივი გმირი ქალის ალექსანდრას კულტს შეერწყო. მითი გამოიყენა ესქილემ ტრილოგია „ორესტეაში“. თანამედროვე გაგებით კასანდრას უწოდებენ ისეთ ადამიანს, რომელიც წინასწარ გრძნობს მოსალოდნელ დიდ უბედურებას, მაგრამ განრიდება არ შეუძლია.

კ ა ს ი ო პ ე (კ ა ს ი ე პ ე ი ა) ბერძნ. (Κασιοπην, ჟ ან Κασσιόπεια, ჟ) კეფევსის მეუღლე. ანდრომედას დედა. მის სახელს ატარებს ერთ-ერთი თანავარსკვლავედი.

კ ა ს ი ფ ო ნ ე, ბერძნ. (Κασσιόπης, ჟ) კირკეს და ოდისეუსის ქალიშვილი. ტელეგონეს და.

კ ა ს ტ ა ლ ი ა, ბერძნ. (Κασταλία, ჟ) მდინარის ღმერთის — აქელოოსის ქალიშვილი. მდინარის ფერია. კასტალიას დაედევნა მასზე შეყვარებული აპოლონი, მაგრამ თავის დაცვის მიზნით კასტალია პარნასის მთაზე წყაროდ გადაიქცა. კასტალიის წყაროში იბანებოდნენ ხოლმე დელფოში მისული მლოცველები. თანამედროვე გაგებით კასტალიის წყაროს აღფრთოვანების წყაროს უწოდებენ.

კასტალიის წყარო — იხ. კასტალია.

კასტორი, ბერძნ. (Κάστωρ, ბ) 1. პოლიდეკესა და ლედას ქმა. ცხენების მფარველი ღვთაება. 2. ოდისეუსის სავარაუდო მამა.

კატრევისი, ბერძნ. (Κατρεΐς, ბ) მინოსისა და პასიფაეს ვაჟი, აეროპეს, კლიმენესა და ალთემენეს მამა. კატრევისს უწინასწარმეტყველეს, რომ მოკლავდნენ საკუთარი შვილები. ამ უბედურების თავიდან აცილების მიზნით იგი როდოსში გაიქცა, მაგრამ ბედისწერას მაინც ვერ დაემალა.

კებრენი, ბერძნ. (Κεβρήν, ბ) მდინარის ღვთაება (იხ. პარისი).

კებრიონე, ბერძნ. (Κεβριόνης, ბ) პრიამოსის ვაჟი, ჰექტორის ნახევარძმა და მეეტლე, რომლის სახელიც თითქმის კებრენიას ეწოდა ერთ-ერთი მითის მიხედვით.

კეიქსი, ბერძნ. (Κήξ, ბ) ჰესპერას (ზოგი ვარიანტით ფოსფორის) ვაჟი. ქარების ღმერთის — ეოლოსის ქალიშვილის — ალკიონეს ქმარი. თესალიის ქალაქ ტრაქიონის მმართველი. კეიქსთან დაკავშირებულია შემდეგი მითი: მიუხედავად იმისა, რომ ალკიონესა და კეიქსს უბედნიერეს წყვილად მიაჩნდათ თავი, გარკვეული დროის გავლის შემდეგ კეიქსი რაღაც მტანჯველმა წინათგრძნობამ შეიპყრო და გადაწყვიტა დელფოს სამისნოში წასვლა, რათა შეეტყუო თავისი მომავალი ბედი. რადგანაც სახმელეთო გზა მტრებს ეჭირათ, კეიქსი იძულებული გახდა ზღვით წასულიყო. როდესაც თავისი სურვილი ალკიონეს გაუმჟღავნა, ცოლმა სთხოვა ქმარს, ხელი აეღო განზრახვაზე, მაგრამ, რადგან კეიქსმა არ დაიშალა, ცოლმა სთხოვა თან მაინც წაეყვანა, რათა საყვარელი ქმრის ბედი გაეზიარებინა, მაგრამ კეიქსმა ამაზეც უარი უთხრა და წავიდა. კეიქსი ცოლს შეპირდა, რომ აუცილებლად დაბრუნდებოდა მანამ, სანამ მთვარე მეორედ გაივსებოდა. როდესაც კეიქსის გემმა შუა გზას მიაღწია, ქარიშხალი ამოვარდა, გემი ჩაძირა და კეიქსი დაიღუპა. დიდხანს ელოდა ალკიონე ქმარს და დღედაღამ ჰერას ევედრებოდა, რომ მშვიდობით დაებრუნებინა იგი. ჰერას მოსწყინდა დაღუპულ ადამიანზე აძლენი ვედრება, ჰიპნოსს ალკიონესადმი სიხმარი მიავლინებინა და აცნობა, რომ კეიქსი დაღუპული იყო, მას აღარავითარი ვედრება აღარ უშველიდა. მეორე დღით, განთიადისას, ალკიონე მივიდა ზღვის ნაპირას, დიდხანს უყურა ზღვას და უცებ დაინახა, რომ ტალღებს ნაპირისაკენ კეიქსის გვამი მოჰქონდა. ალკიონემ აიწია და მაღალი ფლატედან ზღვაში გადახტა, მაგრამ სანამ წყალს შეეხებოდა, ღმერთებმა თეთრ თოლიად აქციეს, იგი დააჯდა კეიქსის გვამს და ნისკარ-

ტით ალერსი დაუწყო. კეიქსმა თითქოს გაიგო საყვარელი მეუღლის ალერსი და ისიც, ღმერთების სურვილის თანახმად, თოლიად იქცა. ისინი მიეალერსნენ ერთმანეთს და ნაპირისაკენ გასწიეს. ამის შემდეგ ტბილად განაგრძო ახლებური სიცოცხლე მოყვარულმა ცოლქმარმა. მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით ცოლ-ქმარი დასჯის მიზნით თოლიებად გადააქციეს ღმერთებმა, რადგანაც მათ თავი ისეთ ბედნიერ წყვილად მიაჩნდათ, რომ თავიანთ თავს ზევსსა და ჰერას უწოდებდნენ. მითი განეკუთვნება ადამიანთა ფრინველად გადაქცევის გავრცელებულ მოტივს. შეიძლება ამ მითის გავლენის შედეგი იყოს ისიც, რომ მთელს დედამიწაზე მეზღვაურებს დიდ ცოდვად მიაჩნიათ თოლიას მოკვლა.

კეკროპი, ბერძნ. (Κέκροψ - οπίς, ბ) დედამიწის ძველათიკური ღვთაება. დედამიწის საერთო ბერძნული ღმერთქალის — გეას ვაჟი. მას მიეწერება ათენის აკროპოლისა და ატიკის თორმეტი ქალაქის დაარსება, რის გამოც ხშირად მთელ ამ მხარეს კეკროპია, ხოლო ათენელებს კეკროპიდები ეწოდება. ლეგენდა კეკროპს ათენის პირველ მეფედაც მიიჩნევს. კეკროპთან დაკავშირებულია შემდეგი მითი: როცა მან ათენის აკროპოლი ააგო, ღმერთებს შორის დავა გაიმართა ქალაქის მფლობელობაზე. ერთიმეორეს ედავებოდა ზღვის ღმერთი — პოსეიდონი და ათენა პალადა. დავის გადასაწყვეტად ზევსმა კრება მოიწვია და კეკროპსაც, როგორც ათენის მეფეს, დაუძახა. ზევსმა გამოაცხადა, რომ ქალაქის პატრონობა მას ერგებოდა, ვინც მხარეს რაიმე ძვირფასს შესძენდა. პოსეიდონმა სამკბილა კრა კლდეს და ზღვის მლაშე წყალი სამ ქავლად წამოვიდა, ხოლო ათენამ მიწაში ხმალი ჩაასო და ზეთის ხილი აღმოაცენა. ამის შემდეგ სიტყვა მიეცა კეკროპს და ამ უკანასკნელმა განაცხადა: „ოლიმპოს ბრწყინვალე ღმერთებო, ზღვის მლაშე ტალღები ყველგან ხმაურობენ, ზეთის ხილი კი იშვიათია და მოსახლეობას სიმდიდრეს მოუტანს!“ აქედან გამომდინარე, ქალაქის მფარველობა ათენას ერგო და ამიერიდან კეკროპის ქალაქს ათენას სახელი ეწოდა. კეკროპმა ათენში ათენას სამლოცველო დააარსა და თავისი ქალიშვილები ღმერთქალის პირველ ქურუმებად აქცია. კეკროპმა მისცა ათენელებს კანონები და მანვე მოაწესრიგა მთელი სახელმწიფო. კეკროპის ქალიშვილებს ათენამ გადასცა ყუთში ჩასმული პატარა ერიხთონიოსი და კატეგორიულად აუკრძალა ყუთის გახსნა, მაგრამ გოგონებს ცნობის მოყვარეობამ სძლია და ყუთი მაინც გახსნეს. როდესაც ყუთში გველისბოლოიანი ყმაწვილი დაინახეს, შიშისაგან აკროპოლის კლდიდან უფსკრულში გადაცვიდნენ და დაილუპნენ (მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით ქალიშვილები დასჯის მიზნით გააგიჟა ღმერთქალმა).

ქ ე ლ ე ო ს ი, ბერძნ. (Κελεός, ბ) ელევსინის მითიური მეფე, მეტანიირეს ქმარი. დემოფონტესა და ტრიპტოლემოსის მამა.

კ ე ნ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Καινεύς, ბ) ლაპითი. კალიდონის ნადირობისა და არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილე, მტერთაგან უვნებელი ბუმბერაზი. კენტავრების ლაპითებთან ბრძოლის დროს კენტავრებმა კენევსი ხის წვერებით გაგლიჯეს და ამის შემდეგ დამარხეს მიწაში, რადგანაც სხვაგვარად მისი მოკვლა შეუძლებელი იყო. ელინიზმის პერიოდში შეიქმნა მითი იმის შესახებ, რომ თითქოს პირველად კენევსი ქალი იყო და სახელად კენიდე ერქვა. კენიდე იმდენად შეუყვარდა პოსეიდონს, რომ მისი თხოვნით იგი მტერთაგან უვნებელ ვაჟაკად აქცია. როდესაც კენევსმა სიძლიერე და უვნებლობა იგრძნო, თავი მიაწება ღმერთების პატივისცემას და მათ წინააღმდეგ გალაშქრებაც კი გაბედა, ამიტომაც დაისაჯაო კენევსი ღმერთებისაგან ლაპითებთან ომის დროს — გადმოგვცემს შედარებით გვიანდელი მითი.

მსგავსი მაგალითები საკმაოდ გვხვდება როგორც ბერძნულ, ისე სხვა ხალხთა მითოლოგიაში. მითი შეიძლება წარმოქმნილი იყოს დედისეული გვარის დაშლის შემდეგ, როცა მამაკაცს მეტი უფლებები მიეცა და ქალი დიჩაგრა. ძველად ჩვენშიც სწამდათ ასეთი რამ: თუ ქალი ცისარტყელას გადააბიჯებდა, მამაკაცად იქცეოდა და — პირიქით.

კ ე ნ ი დ ე, ბერძნ. (Καινίς -ნიძე, ბ) (იხ. კენევსი).

კ ე ნ ი დ ი, ბერძნ. (Καινεΐδης, ბ) 1. კენევსის ვაჟი ე. ი. კორონოსი. 2. კენევსის შთამომავალი, ე. ი. ეეტონი.

კ ე ნ ტ ა ვ რ ე ბ ი, ბერძნ. (Κένταυροι, ὀ) ტყის დემონები, მითიური არსებანი. ნახევრად-ცხენები და ნახევრად-ადამიანები. გადმოცემის თანახმად ისინი ველურები და ღვინის მოტრფიალენი ყოფილან. ყველაზე მეტად გავრცელებული მითის მიხედვით ისინი იქსიონისა და ნეფელეს შთამომავლები არიან. თავიდან კენტავრები თესალიაში ცხოვრობდნენ პელიონის მთაზე, მაგრამ ლაპითებმა კენტავრების ნაწილი ამოხოცეს, ნაწილი კი ეპირის საზღვარზე განდევნეს. ფართოდაა ცნობილი მითი ჰერაკლესა და კენტავრების ბრძოლის შესახებ. სატირების მსგავსად კენტავრებიც ღიონისეს თანამგზავრებად ითვლებოდნენ, რამაც შეიძლება წარმოშვა მითი მათი ლოთობის შესახებ. ყველაზე ცნობილი კენტავრები იყვნენ: ქირონი, ევრიტიონი, ნესოსი. მითი კენტავრების შესახებ დაკავშირებული უნდა იყოს რელიგიის განვითარების ტოტემურ საფეხურთან. შესაძლებელია მითს დასაბამი მისცა გადმოცემამ ერთ-ერთ თესალიელ

ტომზე. რომლებიც, თითქოს ცხენიდან არასოდეს არ ჩამოდიოდნენ. გადმოცემები კენტავრების შესახებ შემონახულია ჰომეროსთან, სოფოკლესთან, ევრიპიდესთან და ოვიდიუსთან. ძველი მოქანდაკეები და მხატვრები კენტავრის სახის შესაქმნელად ადამიანის ზემო ნაწილს უერთებდნენ ცხენის უკანა ტანს, მოგვიანებით კი ცხენის უკანა ტანსა და მკერდს მიამატეს ადამიანის ტანის ზემო ნაწილი.

არკადიაში აპოლონის ტაძრის ფასადზე, გამოსახულია ლაპითები-სა და კენტავრების ბრძოლის რელიეფური სცენა.

კ ე რ ბ ე რ ი ა ნ კ ე რ ბ ე რ ო ს ი, ბერძნ. (Κέρβερος, ბ) ტიფონისა და ექიდნეს ვაჟი. მიწისქვეშა სამყაროს (ჰადესის) კარების მცველი საშინელი ურჩხული. მას ჰქონდა სამი თავი, მის კისერზე გველები იკლავებოდნენ და კუდი ლაშდარენილი გველეშაპის თავით უმთავრდებოდა. კერბერი ჰადესში ყველას უშვებდა, იქედან კი — არავის. მხოლოდ ერთადერთმა — ორფევსმა შეძლო ჭადოსნური სიმღერით დაეძინებინა კერბერი და გამოპარულიყო ჰადესიდან. მიკენის მეფემ — ევრისტევსმა დაავალა ჰერაკლეს ჰადესიდან კერბერის ამოყვანა. დიდი ხნის სიარულისა და მრავალი თავგადასავლის შემდეგ ჰერაკლე მივიდა მიწისქვეშეთის მეფე ჰადესთან და კერბერის გატანება მოსთხოვა. ჰადესს გაუკვირდა ჰერაკლეს ნახვა და სათხოვარი, დაეთანხმა, მაგრამ იმ პირობით, თუკი გმირი კერბერს ცარიელი ხელით დაიმორჩილებდა. რკინასავით მაგარი ხელები შემოაჭდო გმირმა ურჩხულს და მოსთხოვა გაჰყოლოდა, მაგრამ კერბერი არ ნებდებოდა. დიდხანს აწამა ურჩხული ჰერაკლემ და ბოლოს ნახევრად მკვდარი აიტაცა და წაპოყვანა. მეტისმეტად შეაშინა უკუნეთის მკვიდრი დღის სინათლემ, იგი მთლიანად ცივმა ოფლმა დაფარა, აცახცახდა და დაღრენილი ლაშებიდან მომწამვლავი დუქი სდიოდა, დუქისაგან შხამიანი ბალახები იზრდებოდნენ. ჰერაკლემ კერბერი მიკენში მიიყვანა და ევრისტევს მიჰგვარა, მაგრამ მეფე დანახვისთანავე შიშმა შეიპყრო და შეევედრა გმირს, კვლავ ჰადესში წაეყვანა ეს საშინელება. ჰერაკლემ შეისმინა მეფის ვედრება და კვლავ თავის სამყოფელში დააბრუნა კერბერი. — ეს იყო ჰერაკლეს XII გმირობა. გადატანითი მნიშვნელობით კერბერს უწოდებენ ავ, მრისხანე დარაჯს. იგივე ლათინური ცერბერი.

კ ე რ ე ბ ი, ბერძნ. (Κέρεας, ან) ნიკტის შვილები, ბოროტი დემონები. ჰომეროსის მიხედვით ისინი სიკვდილს ანსახიერებენ. ხალხურმა გადმოცემებმა ისინი უსაშინლესი თვისებებით აღჭურვეს.

კ ე რ ი ნ ი ი ს შ ვ ე ლ ი, ბერძნ. — ჭადოსნური სიჩქარის მქონე, ოქროს რქებიანი და სპილენძის ჩლიქებიანი შველი, რომელმაც

სახელწოდება არკადიაში მდებარე კერინის მთისაგან მიიღო. როდესაც ევრისტევსმა ჰერაკლეს ამ შველის მიყვანა მოსთხოვა, გმირმა მთელი წლის განმავლობაში სდია მას და როდესაც მიეწია, ისარი ფეხში მოარტყა (ჰერაკლეს მეოთხე გმირობა), დაჭრილი შველი შეიპყრო და მეფეს მიჰგვარა. ეს შველი არტემიდესადმი იყო შეწირული და ევრისტევსმა კვლავ მას დაუბრუნა.

კ ე რ კ ი ო ნ ი, ბერძნ. (Κερκισιονος, ბ) ელევსინელი ბუმბერაზი, პოსეიდონის ან ჰეფესტოსა და ამფიქტიონის ერთ-ერთი ქალიშვილის ვაჟი, ტრიპტოლემოსის ნახევარძმა. შეამბოხე. მოკლა თეზევსმა.

კ ე რ კ ი ს ე რ ა, ბერძნ. (Κερκισια, ჯ) ზოგი მითის მიხედვით აქილევის სახელი, როდესაც იგი ქალურად გადაცმული იმალებოდა ლიკომედეს ქალიშვილებში კუნძულ სკიროსზე.

კ ე რ კ ო პ ე ბ ი, ბერძნ. (Κέρκωπας, ძ) მაიმუნისმაგვარი ჯამბაზი კაცუნები.

კერკოფსი არის მაიმუნის მაგვარი ადამიანი, რომელთა ტომიც. გადმოცემის თანახმად, თერმოპილის მხარეში ცხოვრობდა. ერთხელ კერკოპები თავს დაესხნენ მძინარე ჰერაკლეს. როდესაც გმირმა გამოიღვიძა, ყველანი შეიპყრო და თან წაიყვანა. კერკოპებმა იმდენი იხუმრეს და იმაიმუნეს გზაში, რომ გამხიარულებულმა ჰერაკლემ შეიბრალა ისინი და გაათავისუფლა.

კ ე რ ო ს ი, ბერძნ. (Κηρός, ჯ) ნაძალადევი, ნაადრევი სიკვდილის, საბედისწერო დასასრულის ღვთაება, (იხ. კერები) მისაგან განსხვავებით თანატოსი ბუნებრივი სიკვდილის ღვთაებაა.

კ ე ტ ო, ბერძნ. (Κητώ, ჯ) ტიტანიდა, პონტოსა და გეას ქალიშვილი. ფორკოსის და და მეულლე, გრაების, გორგონასა და ლადონას დედა.

კ ე ფ ა ლ ო ს ი, ბერძნ. (Κέφαλος, ბ) ჰერასს ვაჟი. მთელ საბერძნეთში სილამაზით განთქმული ყმაწვილი. იგი იყო შეუღარებელი მონადირე. პროკრიდეს მეუღლე. ერთხელ, განთიადისას, როცა იგი სანადიროდ მიდიოდა, შენიშნა განთიადის ღმერთქალმა — ეოსმა, მოიტაცა და თავისთან წაიყვანა. კეფალოსი ძლიერ დაღონდა, რადგან მას მხოლოდ პროკრიდე უყვარდა. ამიტომაც იგი დიდხანს ემუდარებოდა ეოსს უკანვე გაეშვა, მაგრამ ღმერთქალს ენანებოდა ლამაზი ყმაწვილის მოშორება. ბოლოს ეოსმა კეფალოსს უთხრა: კარგი, გაგიშვებ, მაგრამ დღეს იქნება თუ ხეალ, შენ ინანებ პროკრიდესათვის ასეთ თავდადებას, შენ დარწმუნდები მის ორგულობაშიო. გაშვების წინ ეოსმა დაითანხმა კეფალოსი, გამოეცადა ცოლი

ერთგულებაში. ეოსმა მას სახე შეუცვალა და ათენში გაუშვა. იგი, ვითომც უცხო, მივიდა პროკრიდესთან და სიყვარული აუხსნა. დიდხანს არ მიიყარა ქალმა უცხო მამაკაცი, მაგრამ ბოლოს მისი ხასიათიც მოტყდა და უცნობს გაუღიმა. მაშინ კეფალოსმა თავის სახე მიიღო და შესძახა: „უპირო, მე ხომ შენი ქმარი ვარ!“ გაოგნებულმა პროკრიდემ ხმა ველარ ამოიღო, თავი დახარა და ქმრის სახლიდან გავიდა. ვერ გაძლო დიდხანს კეფალოსმა საყვარელი ცოლის გარეშე, წავიდა, მონახა და კვლავ დაიბრუნა. დიდხანს იცხოვრეს ცოლ-ქმარმა ბედნიერად, კეფალოსი დილაადრიან კვლავ სანადიროდ დადიოდა და გვიან საღამოს ბრუნდებოდა საყვარელ მეუღლესთან. ერთხელ, ნადირობისას, იგი ჩვეულებრივ მღეროდა: „ო, გრილო სიო, მოდი ჩემთან, მომეალერსე, შემოეხვიე ჩემს ღია გულ-მკერდს!“ ერთ გამვლელს კეფალოსის სიმღერა გაუგონია და პროკრიდესათვის ამბავი მიუტანია — შენი ქმარი ტყეში ვიღაც ფერიას ეძახდა და მისვლას ევედრებოდაო. დაეჭვებული პროკრიდე მეორე დღეს მალულად გაჰყვა კეფალოსს ტყეში და ბუჩქების უკან დაიმალა. როდესაც კეფალოსმა იგივე სიმღერა გაიმეორა, პროკრიდე თითქოს დარწმუნდა მის ღალატში, გული აუშკერდა და შეირხა. ბუჩქებს იქით მოქანავე არსება კეფალოსს ნადირი ეგონა, ხმალი კრა და მოკლა. როდესაც ქალის კვნესა გაიგონა, კეფალოსი მივარდა, მაგრამ უკვე გვიანლა იყო. პროკრიდე შეევედრა მას, ღვთის გულისათვის ის სიო მაინც არ შეირთო ცოლად, რომელსაც ახლა ეძახდიო. ქმარმა რომ პროკრიდეს აქ მოსვლის მიზეზი გაიგო, დაუწყო ფიცით მტკიცება, რომ არაფერი მსგავსი არ არსებობსო, მაგრამ პროკრიდეს უკვე აღარაფერი ესმოდა. გადმოცემის თანახმად კეფალოსი, თუმცა უნებურად, მაგრამ მაინც, როგორც ცოლის მკვლელი, ათენიდან გაასახლეს არეოპაგის ბრძანებით და ამის შემდეგ თებეში გადავიდა. დიდხანს იგლოვა მან ასე უნებურად დაკარგული პროკრიდე. თებეში იგი დაეხმარა ამფიტრიონს ჯადოსნური მელას დაჭერაში. მან მელას მიუსია პროკრიდესათვის არტემიდესაგან ნაჩუქარი ძაღლი. სირბილის დროს, თითქოს, — გადმოგვეცემს მითის ერთი ვარიანტი — ძაღლიც და მელაც ქვებად იქცნენ. ნადირობის შემდეგ კეფალოსმა მონაწილეობა მიიღო ომში და ერთ-ერთი კუნძულის შეპატრონე გახდა, რომელსაც შემდეგ მისი სახელი ეწოდა. იგი აქვე ცხოვრობდა გარდაცვალებამდე.

კ ე ფ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Κηφείας, ბ) 1. ეთიოპიის მითიური მეფე, ბელოსის ვაჟი, ანდრომედას მამა. 2. ლიკურგოსის ვაჟი, არგონავტი, ანკეოსის ძმა.

კ ე ფ ი ს ო ს ი, ბერძნ. (Κηφισός, ბ) მდინარის ღვთაება, ნარცი-
სის მამა. მდინარე კეფისოსის ეპონიმი.

კ ვ ა დ რ ი გ ა, ლათ. (quadriga) ჩვეულებრივ ორბორბლიანი
ეტლი, რომელშიც ოთხი ცხენია შებმული. მეეტლე ფეხზე მდგომა-
რე მიაჭროლებს ცხენებს. კვადრიგა არის პელიოსის მუდმივი ატ-
რიბუტი. კვადრიგაში მჯდომარე აპოლონის გამოსახულება არის მოს-
კოვის დიდი თეატრის ფრონტონზე და ლენინგრადის პუშკინის სა-
ხელობის დრამატულ თეატრში.

კ ვ ი ნ კ ვ ა ტ რ ი ე ბ ი, ლათ. (quinqatruum) მინერვას საპა-
ტივცემლო დღეობები ძველ რომში. ზეიმები იმართებოდა მარტის
თვეში და ხელოსანთა დღესასწაულებად ითვლებოდა. ამ პერიოდში
უზდიდნენ ხელფასს მასწავლებლებსაც.

კ ვ ი რ ი ნ ა ლ ი ე ბ ი, ლათ. (quirinalium) კვირინუსის საპატივ-
ცემლო რომაული დღესასწაულები, რომლებიც იმართებოდა თე-
ბერვლის თვეში. ზეიმის მთავარი ცერემონიალი იყო კვირინუსისად-
მი საზეიმოდ მსხვერპლთშეწირვა, რომელსაც ქურუმები ფლამონოსი
ასრულებდა. გადმოცემის თანახმად ეს ზეიმები შემოიღეს რომის
ლეგენდარულმა მეფეებმა.

კ ვ ი რ ი ნ უ ს ი, ლათ. (Quirinus) იტალიის ერთ-ერთი უძველე-
სი ღვთაებათაგანი, რომელსაც ეტრუსკები ალიარებდნენ აპენინის
ნახევარკუნძულზე იტალიელების დასახლებამდე. მისი კულტი იტა-
ლიაში საბინიელებს უნდა შემოეტანათ. მარსისა და იუპიტერის შემ-
დეგ კვირინუსი მესამე ადგილზე იდგა. მოგვიანებით მისი კულტი
მარსის კულტში აურჩეს. კვირინუსს ხშირად „მშვიდ მარსს“ ან
„მშვიდობიანობის მარსს“ და სხვა ასეთს უწოდებდნენ. მოგვიანებით
კვირინუსის კულტი რომულუსის კულტს შეერწყო. ამაზე მიუთი-
თებს რომულუსისა და კვირინუსის საერთო ტაძარი. რომაელთა
ძველი სახელწოდება — კვირიტები კვირინუსის სახელიდან უნდა
მომდინარეობდეს. კვირინუსის ქალაქს რომს უწოდებენ, კვირინუ-
სის ერს — კი — რომაელებს || იტალიელებს.

კ ვ ი რ ი ტ ი, ლათ. (Quiris — ilis) სრულუფლებიანი რომაელი
მოქალაქე, რომლის სახელიც დაკავშირებულია ძველიტალიურ ღვთა-
ება კვირინუსთან.

კ ვ ი ტ ა ი ს ა, ბერძნ. (Κυβισ, ჯ) მედეას ერთ-ერთი ზედმეტი
სახელი მამამისის ქალაქ—კვიტაიას მიხედვით. მას ხშირად კვიტაი-
კეს ე. ი. კვიტაიელსაც ეძახიან.

კ ი ბ ე ლ ა || კ ი ბ ე ლ ე, (Κυβέλη, ჯ დორ. Κυβέλη, ჯ) ფრი-
გიული ღმერთქალი, დიდი დედა, ღმერთთა და ყოველ არსთა დედა

დედამიწაზე. მკვდარი ბუნების ამაღორძინებელი და ყოველგვარი ცოცხალი არსებისათვის ნაყოფიერების მიმნიჭებელი. ძველ ფრიგიელებს მიაჩნდათ, რომ კიბელე ცხოვრობდა მთათა მწვერვალებზე. მოგზაურობდა ეტლით, რომელშიც შებმული იყვნენ ლომები და ჯიქები. ერთი მითის მიხედვით კიბელეს შეუყვარდა ატისი. პირველ ხანებში ატისიც თანაუგრძნობდა კიბელეს, მაგრამ რამდენიმე ხნის შემდეგ გადაიყვარა და გადაწყვიტა მოკვდავი ქალი შეერთო ცოლად. ამის გამო განაწყენებული კიბელე მივიდა ქორწილზე და ყველა დამსწრეს უგონობა მოუვლინა. უგონობით შეპყრობილი ატისი მთაში გაიქცა და თავი მოიკლა. ატისის დასატირებელი სამგლოვიარო ცერემონიალი, როგორც გადმოგვცემენ, კიბელემ დააწესა და დაამკვიდრა; იგი კიბელეს კულტის მისტერიებში მთავარ როლს თამაშობდა. კიბელეს კულტი ფართოდ გავრცელდა მცირე აზიაში და შედარებით ადრე შეერწყო ბერძნული ღმერთქალის — რეას კულტს. რომში რეა გააიგივეს ადგილობრივ ღმერთქალთან — ოპსთან. ელინურ და რომაულ პერიოდში კიბელეს თაყვანისცემის ცენტრი იყო გალებით დასახლებული მცირეაზიის ქალაქი პესინუნტი. ამიტომაც, რომ კიბელეს ქურუმებს რომში გალებს უწოდებდნენ, მთავარ ქურუმებს კი — არხიგალებს. პალაცინუმის ბორცვზე აღმართეს კიბელეს სახელობის ტაძარი. კიბელესა და ატისის პატივსაცემად რომაელები გაზაფხულზე მართავდნენ ზეიმებს. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ რომში კიბელეს კულტი შევიდა პუნიკური ომების დროს, მას შემდეგ, რაც რომის გავლენა გაძლიერდა მცირე აზიაში.

კ ი დ ი პ ე, ბერძნ. (Κυδῖπυ, ἥ) 1. ათენელი ქალიშვილი, რომელიც უნებური შეფიცვის გამო აძულებული გახდა ცოლად გაჰყოლოდა აკონტიოსს (იხ. აკონტიოსი). 2. კლეობისისა და ბიტონოსის დედა.

კ ი თ ა ი რ ო ნ ი, ბერძნ. (Κιθαιρων, ὁ) ქალაქ პლატიას მითური მეფე, კითაირონის მთის ეპონიმი. ამ მთაზე მდებარეობდა კითაირონელ წინასწარმეტყველი ფერიების თავშესაფარი გამოქვაბული.

კ ი თ ე რ ი ა, ბერძნ. (Κυθηραια, ἥ) აფროდიტეს ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი. სახელწოდება მომდინარეობს კუნძულ კითერადან, სადაც მდებარეობდა აფროდიტეს კულტის ერთ-ერთი მთავარი ცენტრი.

კ ი კ ლ ო პ ე ბ ი || ც ი კ ლ ო პ ე ბ ი, ბერძნ. (Κικλῶπες, αἱ ლათ. Cyclopes) მითური ცალთვალა ბუმბერაზები. ფიქრობენ, რომ მითი კიკლოპების შესახებ შექმნილი უნდა იყოს იმ მონუმენტალური შე-

ნობების აგების მიზეზის აუხსნელობის გამო, რომლებიც აშენებულა მიკენის ეპოქაში და დღესაც გვხვდება საბერძნეთისა და რომის სხვადასხვა ადგილებში. ბერძნებს მიაჩნდათ, რომ პირველად მთელი დედაპიწა კიკლოპებით იყო დასახლებული. ეს დიდი შენობები თითქოს ააშენეს ლიკიიდან საბერძნეთში მოსულმა ბუმბერაზებმა — კიკლოპებმა. ბერძნების წარმოდგენით სადაც ე. წ. „კიკლოპური“ შენობები გვხვდება, იქ კიკლოპები ცხოვრობდნენ ოდესღაც (არგოლიდა, არკადია, ეპირი, ლაციუმი). ჰომეროსის პერიოდში წარმოდგენები კიკლოპებზე კიდევ უფრო გაზარდა ბერძნებისაგან კაცისმკამელი ტომების მიგნებამ. ჰომეროსის წარმოდგენით კიკლოპები გამოქვაბულებში მცხოვრები ძლევამოსილი ბუმბერაზები არიან, არ მიაღწევენ მიწათმოქმედებას და არ აღიარებენ ღმერთებს. ბერძნული მითოლოგიის განვითარებასთან დაკავშირებით კიკლოპები გარკვეულ ადგილს იკავებენ ოლიმპიურ რელიგიაში. ჰესიოდეს მიხედვით კიკლოპები გეას და ურანოსის შვილებია, — ისინი სულ სამნი არიან: ბრონტოსი, სტერაპოსი, არგესი. როგორც ყველა სხვა შვილები, ურანოსს ისინიც მიწის წიაღში ჰყავდა გამომწყვდეული. როდესაც დაეა გაიმართა კრონოსსა და ურანოსს შორის ქვეყნიერების მბრძანებლობაზე, კიკლოპები კრონოსს მიემხრნენ, მაგრამ კრონოსს მათი სიძლიერისა შეეშინდა და გამარჯვების მერე ყველანი ჯაჭვებით შეკოჭა. ძალაუფლების ხელში ჩაგდების შემდეგ ზევსმა გაათავისუფლა კიკლოპები და ჰეფესტოს დაუმეგობრა, რომელსაც ისინი ეხმარებოდნენ მეხთამტყორცნელისათვის ელვის შექმნასა და გმირთათვის იარაღის გამოქვდვაში. სხვა მითის მიხედვით კიკლოპები ამოხოცა აპოლონმა ზევსისაგან ასკლეპიოსის მოკვლის სამაგიეროდ. ანტიკურ ხელოვნებაში კიკლოპები გამოისახებოდნენ ერთი დიდი თვალით შუბლზე (გამოისახებოდნენ ორივე თვალითაც). კიკლოპების მითის მიხედვით ევრიპიდემა შექმნა დრამა „კიკლოპი“. გადატანილი მნიშვნელობით კიკლოპებს, როგორც ჰეფესტოს თანაშემწეებს, უწოდებენ მჭედლებს. კიკლოპი||კიკლოპი აღნიშნავს დიდი ფიზიკური ძალის მქონე ცალთვალა გოლიათს. კიკლოპურს || კიკლოპურს უწოდებენ დიდი ქვებით ნაშენებ გრანდიოზულ შენობას.

კიკლოსი, ბერძნ. (Κύκλωψ, ბ) 1. აპოლონის ვაჟი, ულამაზესი ყმაწვილი, მონადირე, რომელიც ერთხელ, ნადირობის დროს, ტბაში ჩავარდა და აპოლონმა გედად აქცია. 2. პოსეიდონის ვაჟი, კოლონის მეფე ტავრიდაში. იბრძოდა ტროის ომში ტროელების მხარეზე. მოკლა აქილეესმა. 3. არესისა და პელოპეას (ზოგივარიანტით პირენეს) ვაჟი, მოკლა ჰერაკლემ. 4. ლიგურიელების მითიური მეფე, ფათონტის ნათესავი და მეგობარი.

კილარაბესი, ბერძნ. (Κυλαράβης, ზ) სთენელოსის ვაჟი, კაპანევსისა და ევადნეს შვილიშვილი.

კილენე, ბერძნ. (Κυλήνη, ზ) ერთ-ერთი ოკეანიდა.

კილიქსი, ბერძნ. (Κυλικός, ბ) კალმოსის ძმა. კილიკიის ოლქის ეპონიმი.

კინირასი, ბერძნ. (Κυνύρας, ბ) აპოლონის ვაჟი. კუნძულ კვიპროსის მეფე, აფროდიტე პაფოსელის ქურუმი და მისი ქურუმების წინაპარი. ზოგიერთი მითი მას ადონისისა და სმირნას ვაჟად მიიჩნევს.

კინთია, ბერძნ. (Κυνθία, ზ) არტემიდეს ერთ-ერთი ზღმეტი სახელი, რომელიც მთა კინთიიდან მომდინარეობს, სადაც, ერთი მითის მიხედვით, ლეტომ დაბადა აპოლონი და არტემიდე. შექსპირის ტრაგედიაში „რომეო და ჯულიეტა“, კინთია მთვარეს ეწოდება ლამაზი ქალის მნიშვნელობით.

კიპარისოსი, ბერძნ. (Κυπαρισσός, ბ) ტელეფოსის ვაჟი, ულამაზესი ყმაწვილი, აპოლონის საყვარელი პიროვნება. მასთან დაკავშირებულია შემდეგი მითი: კუნძულ კეოსზე იყო ფერიებისადმი შეწირული ირემი, რომელიც ადამიანებთან იყო შეჩვეული. ირემი მეტისმეტად ლამაზი იყო, — ჰქონდა მოოქროვილი რქები, ყელზე შემოვლებული მარგალიტის სამკაულები, ყურებზე უძვირფასესი ლამაზი საყურეები ეკეთა. მთელი კუნძულის მრავალრიცხოვან მოსახლეობას მეტისმეტად უყვარდა იგი, მაგრამ განსაკუთრებით მაინც კეოსის მეფის ვაჟს — კიპარისოსს. ერთი ზაფხულის ცხელ დღეს ირემი ხის ჩრდილს შეეფარა, ამ დროს, სრულიად შემთხვევით, იქ კიპარისოსი ნადირობდა, ფოთლებს მოფარებული თავისი ირემი შეეშალა და სასიკვდილოდ დაჭრა. როდესაც კიპარისოსმა ირემი იცნო, გამწარებულმა თავის მოკვლა გადაწყვიტა, მაგრამ აპოლონმა თავის მოკვლის ნება არ დართო. მაშინ კიპარისოსმა თხოვა აპოლონს მარადიული მწუხარება მიენიჭებინა მისთვის. აპოლონმა შეისმინა ყმაწვილის ვედრება, იგი კიპარისოსს ხედ აქცია, მწუხარედ ამოისუნთქა და ხედ ქცეულ კიპარისოსს მიმართა: „მარადის ვიწუხებ შენზე, მშვენიერო ყმაწვილო, შენც მარად იწუხებ უცხო წუხილით, მარად მწუხარეთა თანამგზავრი იქნები“. აქედან უნდა მომდინარეობდეს ის ჩვეულება, რომ ძველი ბერძნების მიცვალებულთა სამყოფელ ოთახებს, მიცვალებულთა დასაწვავ შეშის ხორებს (წინათ ბერძნები მიცვალებულებს წვავდნენ) და მიცვალებულთან დაკავშირებულ ადგილებს კიპარისოსის ტოტემით ამკობდნენ. მას შემდეგ რაც მიცვალებულთა დამარხვა დაწესდა, კიპარისოსის ტოტემით ამკობდნენ მის ცხე-

დარს და საფლავზე კიპარისის ხეს ურგავდნენ. კიპარისს დაახლოებით ასეთივე დანიშნულება აქვს დღესაც ჩვენში. ჩვენში დამკვიდრებულია სახელი კეიპაროსი.

კ ი პ რ ი დ ა, ბერძნ. (Κύπρις -შიძე, ჯ) იხ. აფროდიტე. კეიპროსელი ღმერთქალი. კიპრიდას უწოდებენ სიყვარულის ძლიერ განცდას.

კ ი რ ე ნ ე, ბერძნ. (Κυρήνη. ჯ) ფერია (იხ. არისტეოსი, იდმონი).

კ ი რ კ ე || ც ი რ ც ე ა, ბერძნ. (Κίρκη, ჯ) ლათ. (Circe) ჰელიოსისა და პერსეს ქალიშვილი. ჭადოქარი კუნძულ აიადან. აიეტის და. მან გაწმინდა არგონავტები აფსირტოსის მკვლელობის ცოდვებისაგან. კირკემ ღორებად აქცია ოდისეუსის თანამგზავრები. სხვა მითის მიხედვით კირკემ ოდისეუსის თანამგზავრებს პრამნეს ღვინოში აზელილი ყველის, ქერისა და ყვითელი თაფლის კერძი მოუშადა, შიგ ჭადონური წამალი შეურია და გმირებს სამშობლო დაავიწყა. ოდისეუსი კი ერთ წელს თავისთან გააჩერა და ცდილობდა ქმრად გაეხადა. ოდისეუსისაგან კირკემ დაბადა ვაჟი — ტელეგონოსი.

კ ი ს ე ვ ს ი, ბერძნ. (Κυσσεύς, ბ) ჰეკაბეს მამა, თრაკიის მეფე, მელამპოდოსის ვაჟი. ტურნუსის ერთ-ერთი მეომართაგანი. მოკლა ენეასმა ბრძოლის დროს.

კ ი ტ ი ს ო რ ო ს ი, ბერძნ. (Κυτίσσορος, ბ) აიეტის შვილიშვილი, ფრიქსოსის ძე. კიტისოროსმა გამოიხსნა მსხვერპლად შესაწირავად გამზადებული ათამანტი, რის გულისათვისაც ღმერთებმა კიტისოროსის შთამომავალთ მრავალგვარი უბედურება მოუვლინეს. კიტისოროსს, იგივე კკტისოროსს, ეტიმოლოგიურად კკტაიასთან აკავშირებენ.

კ ი ქ რ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Κυχρεύς, ბ) პოსეიდონის ვაჟი. სალამინელი გმირი, სალამინის მითიური მეფე, ძველი ბერძნების რწმენით კიქრეები გველად გადაიქცა და დემეტრეს ტაძარში დაიწყო ცხოვრება.

კ ლ ე ი ო, ბერძნ. (Κλειώ, ჯ) მუზა — მახარობელი. გვიანდელი გაგებით ეპოსისა და ისტორიის მუზა. გამოისახებოდა პაპირუსის ან პერგამენტის გრაფილით ხელში.

კ ლ ე ი ტ ო, ბერძნ. (Κλειτώ, ჯ) ლევკიპეს ქალიშვილი. პოსეიდონის საყვარელი, ატლანტიდის მოსახლეობის წინაპარი.

კ ლ ე ო ბ ი ს ი და ბ ი ტ ო ნ ი, ბერძნ. (Κλέοπις, ბ და Βίτων-ωνიς, ბ) ჰერას ქურუმის — არგოსელი კიდიპეს ვაჟები. ცნობილი იყო, რომ კიდიპე მეტისმეტად უყვარდათ თავის ვაჟებს. ერთხელ, ჰერას დღე-

სასწაულია დროს, უცრად აღმოჩნდა. რომ ჯორები, რომლებიც კიდიებს ეტლში უნდა შეებნათ, ადგილზე არ იყვნენ. მაშინ ვაჟები თვით შეებნენ უღელში და ღუდა ღმერთქალის ტაძრამდე მიიყვანეს. მაშინ კიდიემ შესთხოვა ჰერას, მისი ვაჟებისათვის სამაგიეროდ რაიმე კარგი გაეკეთებინა. ღმერთქალმა შეისპინა ღუდის ვედრება და მის ვაჟებს დიდი ხნის შემდეგ სიკვდილი ძილის დროს მოუვლინა და ყოველგვარი განცდების გარეშე მოკლა.

კლეოპატრა, ბერძნ. (Κλεοπάτρα, ἡ) 1. ბორეასისა და ორიითის ქალიშვილი, კალაისისა და ძეთოსის და. მეფე ფინევსის ცოლი. 2. კლეოპატრა ანუ ალკიონე ერქვა იდასისა და მარპესას ქალიშვილს, მელეაგროსის ცოლს.

კლიმენე, ბერძნ. (Κλυμένη, ἡ) 1. ოკეანიდი. იაპეტის ცოლი. ატლანტისის, პრომეთესა და ეპიმეთეს ღუდა. სხვა მიზეზის მიხედვით პრომეთეს ცოლი, დევკალიონის ან ფაეთონტის ღუდა. 2. ელენეს მოსამზახურე, რომელიც მას ყველგან დაყვებოდა. ტროის დაცემის შემდეგ ტყვედ ჩაუვარდა აკამანტს.

კლიტემნესტრა, ბერძნ. (Κλυταιμνήστρα, ἡ) აგამემნონის ცოლი, ტინდარეოსისა და ლედას ქალიშვილი. ელენეს, კასტორისა და პოლიდევკეს და. ორესტეს, იფიგენიასა და ელექტრას ღუდა. როდესაც აგამემნონი ტროასთან ჯარებს ხელმძღვანელობდა, კლიტემნესტრამ შეიყვარა ეგისტე და მისივე დახმარებით მოკლა ნომარი, ძლევაშოსილი, შინ დაბრუნებით მეტისმეტად აღტაცებული ქმარი. სხვა მითის მიხედვით კლიტემნესტრასაგან აგამემნონის მოკვლის მიზეზი ეგისტეს სიყვარული კი არ იყო, არამედ კასანდრაზე ეჭვიანობა, რომელიც თან მოიყვანა შინ დაბრუნებულმა ზხედართმთავარმა. აგამემნონისა და კლიტემნესტრას ვაჟმა — ორესტემ შური იძია და მოკლა როგორც ღუდის საყვარელი — ეგისტე, ასევე მამამისის შეურაცხყოფელი და ქმრის მკვლელი ღუდა — კლიტემნესტრა.

კლიტია, ბერძნ. (Κλυτία, ἡ) 1. ოკეანიდა, ოკეანოსისა და ტეთისის ქალიშვილი. 2. მეროპის ქალიშვილი, ევრიპილოსის მეუღლე, მან და მისმა ქმარმა მოისურვეს დემეტრეს მოტაცება და თავიანთ სამეფოში გადმოყვანა. 3. ამფიდამანტის ქალიშვილი, 4. ტანტალოსის ქალიშვილი, პელოპის ღუდა. 5. ნიობეს ქალიშვილი. 6. კანდავლოსის ქალიშვილი. ოკეანიდი კლიტია შემდეგ ჰელიოტროპად გადაიქცა (ოვიდიუსის მიხედვით).

კლიტიოსი, ბერძნ. (Κλυτιος, ὁ) 1. ერათ-ერთი გიგანტი, რო-

შელიც გიგანტომახიის დროს პეფესტომ (ზოგი ვარიანტით პეკატემ) მოკლა. 2. ლაოპელონტის ვაჟი, პრიამოსის ძმა.

კ ლ ო თ ო, ბერძნ. (Κλωθώ, ჟ) სამი დის—მოირების უფროსი და. პეპიოდეს, პლატონისა და სხვათა მიხედვით ცხოვრების ძაფის მართელი მოხუცი.

კ ო დ რ ო ს ი, ბერძნ. (Κόδρις, ბ) მელანთოსის ვაჟი, ატიკის უკანასკნელი მეფე. კოდროსმა თავი მოიკლა როცა მის სამშობლოს დორიელები თავს დაესხნენ. კოდროსის შემდეგ, — გადმოგვცემს ლეგენდა, ატიკაში მეფე აღარ ყოფილა, მეფის ფუნქციებს ე. წ. ევპატრიდები ასრულებდნენ. უმეფობის მიზეზი იყო, განაგრძობს თქმულება, ის, რომ ატიკელთაგან არავინ აკადრა კოდროსის ხსოვნას, რომ მის მაგივრად ტახტზე დამჯდარიყო.

კ ო ი ო ს ი, ბერძნ. (Κοῖος, ბ) ურანოსისა და გეას ვაჟი, ერთ-ერთი ტიტანი, ლეტოსა და ასტერიას მამა.

კ ო კ ა ლ ო ს ი, ბერძნ. (Κόκκλις, ბ) სიცილიის მეფე, რომელმაც მინოსისაგან გამოქცეული დედალოსი შეიფარა და რომლის ქალიშვილებმა მოკლეს დედალოსის დასასჯელად მოსული მინოსი.

კ ო კ ი ტ ო ს ი, ბერძნ. (Κόκκλις, ბ) 1. მიწისქვეშა სამყაროს მდინარე, სტიქსის შენაკადი. 2. მდინარე ეპირში. კოკიტოსს ტირილის მდინარესაც უწოდებენ.

კ ო ლ ო ნ ტ ა ს ი, ბერძნ. (Κολώντας, ბ) ერთ-ერთი მითით მიხედვით ზეთონოსის მამა.

კ ო ლ ხ ო ს ი, ბერძნ. (Κόλχιδ, ბ) ფაზისის ვაჟი, რომლისაგანაც თითქმის კოლხებმა შეიღეს სახელი.

კ ო მ ო ს ი, ბერძნ. (Κώμος, ბ) ქეიფისა და ღვინის სმის ღმერთი, გამოისახებოდა მთავრალი, ლოყებლავლავა მამაკაცის, ზოგჯერ ფრთოსანი ყმაწვილის სახით. კომოსს ხშირად თან ახლდა სილენოსი და ეროსი.

კ ო მ პ ი ტ ა ლ ი ე ბ ი, ლათ. (Compitalia) ქუჩის ლარების პატივსაცემი დღესასწაულები ძველ რომში. იმართებოდა იანვრის თვეში (იხ. ლარები).

კ ო ნ კ ო რ დ ი ა, ლათ. (Concordia — თანხმობა, ზავი) მოქალაქეთა, ქალაქთა, სახელმწიფოთა და სხვათა თანხმობის რომაული ღმერთქალი. ჩვენს ერამდე IV საუკუნეში მას რომში ტაძარი აუგეს. კონკორდიასადმი მიძღვნილი ზეიმები იანვარსა და მარტში იმართებოდა. კონკორდია გამოისახებოდა მოწიფულ, ლამაზ ქალად, ცალ

ხელში სიუხვის რქა, ხოლო მეორეში ზეთის ხილის შტო ან თასი ეკირა.

კონსუსი, ლათ. (Consus) ძველრომაული ღვთაება, მფარველობდა მიწაში ჩათესილი მარცვლის აღმოცენებას. მას მიუძღვნეს რომის დიდი ცირკის შუაში მდებარე მიწისქვეშა სამსხვერპლო (ალტარია) ამ ალტარიას აჩვენებდნენ ხოლმე მხოლოდ კონსუსისადმი მიძღვნილი ზეიმების — კონსულიების დროს. ამ დღეს ცხენებს, ჯორებს, ვირებს და სხვა მუშა პირუტყვის სამუშაოდან ათავისუფლებდნენ და ყვავილებით რთავდნენ. გაღმოცემის თანახმად კონსუსისადმი მიძღვნილი ზეიმი პირველად რომელუსმა ჩაატარა.

კორა, ბერძნ. (Κόρη, ἡ — გოგონა, ქალიშვილი, პატარძალი) — დემეტრეს ქალიშვილი, ე. ი. პერსეფონე. მის პატივსაცემად იმართებოდა ხოლმე დღესასწაულები — ე. წ. კორაიები.

კორესოსი, ბერძნ. (Κόρεσις, ἡ) დიონისეს ქურუმი (იხ. კალიროე).

კორიბანტი, ბერძნ. (Κοῦρβαντες, οἱ) კორიბანტების ეპონიმი, იასონისა და ფრიგიელ კიბელეს ვაჟი და ქურუმი.

კორიბანტები — კიბელეს ქურუმები. მას შემდეგ, რაც კიბელეს კულტი საბერძნეთში გადავიდა და რეასას შეერწყო, კორიბანტები რეა-კიბელას ქურუმები ხდებოდნენ. მოგვიანებით ისინი კურეტებში აურიეს.

კორონიდა, ბერძნ. (Κορωνίς, ἡ) 1. ფლეგიასის ქალიშვილი, ასკლეპიოსის დედა. უყვარდა აპოლონს. კორონიდამ აპოლონი მოკვდავზე გაცვალა, რის გამოც განრისხებულმა ღმერთმა (ზოგი ვარიანტით არტემიდემ) კორონიდა ისრით განგმირა. 2. ფოკიდელი მეფის ქალიშვილი, შეუყვარდა პოსეიდონს და მოსვენებას არ აძლევდა. ერთხელ, როდესაც მას პოსეიდონი დაედევნა, ათენამ გადარჩენის მიზნით ყვავად აქცია. მითი დაამუშავა და გამოიყენა ოვიდიუსმა.

კოსი, ბერძნ. (Κως, ἡ) ზოგიერთი გვიანდელი გაღმოცემისა და კომენტატორის აზრით ოქროს საწმისად არის ცნობილი არა ნამდვილი ვერძის ტყავი, არამედ პელოპის დედის — კოსის თაოსნობით გაკეთებული ოქროს ქანდაკება, რომელიც კოსმა ინოსაგან განრიდებულ ფრიქსესა და ჰელეს გადასცა საჩუქრად, და შემდეგ ეს ფრიქსემ აიეტს უძღვნა ქალციოპეს სამაგიეროდ.

კოტიისი || კოტიტო — ბერძნ. (Κότις, ἡ ან Κοτυά, ἡ) კიბელეს მონათესავე თრაკიელი ღმერთი. მის საპატივცემლოდ გამარ-

თული დღესასწაულები დიონისე || ბახუსის დღეობების მსგავსი იყო და კოტიტებად იწოდებოდა.

კრეტესი, ბერძნ. (Κρημας, ბ) ეოლოს ძე, ტიროს ქმარი, იასონის ბაბუა.

კრეტონი, ბერძნ. (Κρηων - οντας, ბ) 1. კორინთოს მეფე, კრეუსას მამა (იხ. მედეა) 2. მენეკევის ვაჟი, იოკასტეს ძმა (იხ. ანტიგონე, ოიდიპოსი) 3. მეგარევის მამა, ამფიტრიონის დედის ძმა.

კრეტონტე || კრეტონტი, ბერძნ. (Κρησδοντης, ბ) არისტომაქეს ვაჟი, ჰერაკლეს შთამომავალი, პელეპონესის ერთ-ერთი დამპყრობელი. შემდეგში მესინიის მეფე. კრესევის მკვლელი.

კრეტის ხარი, — კრეტის მეფის — მინოსისაგან პოსეიდონისადმი შესაწირავად გამზადებული ჯადოსნური ხარი. როდესაც მინოსმა ამ ხარის ნაცვლად პოსეიდონს თავისი ჯოგიდან გამოყვანილი ხარი შესწირა, გაჯავრებულმა ღმერთმა კრეტის ხარი გაამძვინვარა და მთელი კუნძული გაანადგურებინა. გაშმაგებული ხარი დაიჭირა ჰერაკლემ (მერვე გმირობა) და მეფე ეერიასტესს მიჰგვარა. ატიკური თქმულების თანახმად კი კრეტის ხარი მარათონის მიწდორზე გამოვიდა და იქ თეზევსმა დაიჭირა.

კრეტუსა, ბერძნ. (Κρηισσα, ჟ) 1. ერესთესის ქალიშვილი, ქსუთოსის ცოლი, იონის დედა. 2. პრიამოსისა და ჰეკაბეს ქალიშვილი, ასკანიონის დედა. 3. კორინთოს მეფის — კრეტონის ქალიშვილი. იასონის საცოლე (იხ. მედეა).

კრიოსი, ბერძნ. (Κριος, ბ) ათამანტის სახელმწიფო საქმეთა მორურავი, რომელსაც მეფე ყოველგვარ საიდუმლოს ანდობდა. მას ძალიან უყვარდა ფრიქსოსი და როცა ათამანტის განზრახვა გაიგო მისი მსხვერპლად შეწირვის შესახებ, ფრიქსოსს და მის დას პელეს დაეხმარა გაქცევაში. სხვა მითების მიხედვით კრიოსი იყო იმ ოქროს ვერძის სახელი (კრიოს ბერძნულად ვერძს ნიშნავს), რომელმაც ფრიქსოსი კოლხეთში მიიყვანა და რომლის ტყავიდანაც ე. წ. ოქროს საწმისი დამზადდა.

კრონიდი, ბერძნ. (Κρονιδης, ბ) ზევსა და მის ძმებს კრონიდებს უწოდებდნენ.

კრონიები, ბერძნ. (Κρονια, τζ) კრონოსისაღმე მიძლენილი ზეიმები ათენში კრონოსის თვის მეთორმეტე დღეს.

კრონოსი, ბერძნ. (Κρωνος, ბ) ძველი, ოლიმპომდელი ღვთაება, ურანოსისა და გეას ვაჟი. უმცროსი ტიტანი. მან დაამხო მამის ძალაუფლება და ქვეყნიერებაზე თვით გაბატონდა. მითს საფუძვლად

უღევს კოსმოგონიური ლეგენდა ცისა და დედამიწის გაყოფის შესახებ. კრონოსმა ცოლად შეირთო თავისი და — ტიტანიდი რეა და მისგან შეეძინა შვილები: ჰესტია, დემეტრე, ჰერა, ჰადესი, პოსეიდონი, ზევსი და კენტავრი ქირონი (იხ. ზევსი).

თავიდან, როგორც ჩანს, კრონოსი მიწათმოქმედების ღვთაება უნდა ყოფილიყო. მას თავყვანს სცემდნენ საბერძნეთის სხვადასხვა რაიონში. ოქროს საუკუნეში მშველლობიანობის საქმეს თურმე კრონოსი განაგებდა.

კრონოსის კულტი ძირითადად ოლიმპიასა და ათენში იყო გავრცელებული. იგი განსაკუთრებული პატივით ღატაკთა და მონათა შორის სარგებლობდა. ელინურ პერიოდში კრონოსის კულტი თანდათანობით დაკნინდა. კრეტაზე იგი ფინიკიურ ღვთაება მოლოქოსთან გააიგივეს. კრონოსს ხშირად დროის ღვთაება ზრონოსში ურევდნენ. იტალიაში კრონოსი სატურნუსთან გააიგივეს. ამ იგივეობის ახსნის მიზნით შეიქმნა ლეგენდა დამარცხებული კრონოსის იტალიაში გაქცევის შესახებ. კრონოსი ხელოვნებაში მოხუცი ზევსის მსგავსად გამოისახებოდა. ლეგენდები კრონოსის შესახებ გამოყენებული აქვს ბევრ ხელოვანს.

კუბა, ლათ. (Cuba) აკენიდან ლოგინში გადაყვანისას ბავშვის მფარველი რომაული ღვთაება.

კუპიდონი, ლათ. (Cupido — onis) სიყვარულის რომაული ღვთაება. ვენერას ვაჟი (იხ. ეროსი).

კურეტები, ბერძნ. (Κουρῆται, οι) ღმერთქალ რეას ქურუმები. მას შემდეგ, რაც რეას კულტი კიბელესაა შეერწყო, ისინი რეა-კიბელეს ქურუმებად იქცნენ და ხშირად კორიბანტებში ურევდნენ. ბერძნებს მიაჩნდათ, რომ ქურუმში კურეტები შთამომავალნი იყვნენ რეას მითიური თანამგზავრების — კურეტების, რომლებიც მას თან დაყვებოდნენ ზევსის ღაბაღაბელად ფარული ადგილის ძებნიასა, შემდეგ კი იცავდნენ პატარა ზევსს კრონოსისა და სხვა გარეშე საშიშროებისაგან. თავიდან კურეტები მიწის მასაზრდოებელი ძალების დეპონებად ითვლებოდნენ.

— ლ —

ლაბდაკოსი, ბერძნ. (Λαβδακός, δ) თებეს მეფის პოლიდოროსის ვაჟი, კადმოსის შვილიშვილი, ლაიოსის მამა, ოიდიპოსის პაპა,

რომლისაგანაც თებელ მეფეთა უუბედურესი დინასტია მომდინარეობს.

ლაბირინთი, ბერძ. (Λαβύρινθος, ბ) ასე ეწოდებოდა ძველად სასახლეებს. რომელთაგანაც, მრავალი და არეული გამოსასვლელების გამო, მეტად ძნელდებოდა გარეთ გამოსვლა. ძველი მწერლები და ისტორიკოსები იცნობენ ოთხ ლაბირინთს: 1. კრეტის ლაბირინთი, რომელიც, გადმოცემის თანახმად, დედალოსმა აავო მინოტავრიასთვის. 2. ეგვიპტის ლაბირინთი ფაიუმის ოაზისის რაიონში, რომელიც სამიათასამდე ოთახს ითვლიდა. 3. სპოსის ლაბირინთი, რომელიც პოლიკრატეს ბრძანებით უნდა აეგოთ და 4. იტალიის ლაბირინთი, რომელიც, როგორც ჩანს, ეტრუსკების მეფის — პორსენის სამარხი უნდა იყოს. არქეოლოგიური გათხრები ცხადად მეტყველებენ იმაზე, რომ მითებს ლაბირინთების შესახებ რეალური საფუძვლები უნდა ჰქონდეს. მაგალითად კრეტის ლაბირინთზე არსებულ მითი კრეტის სახელმწიფოს აყვავების პერიოდში უნდა იყოს შექმნილი (II ათასწლეულში). სიტყვა ლაბირინთის წარმომავლობაზე მეცნიერებაში ორი აზრი არსებობს. ერთი ვარაუდობენ, რომ ეს სიტყვა წარმოსდგება ორმაგი ცულის ლაბიროსის სახელწოდებიდან, რომლის გამოსახულებანი მრავლად გვხვდება კრეტის ლაბირინთის კედლებზე. ხოლო მეორენი ფიქრობენ, ეს სიტყვა ეგვიპტის მეფის ამენემხეტ III-ის მეორე სახელიდან (ლამარესი) უნდა მომდინარეობდეს, რომლის ბრძანებითაც ააგეს ეგვიპტის ლაბირინთი. თანამედროვე გაგებით სიტყვა ლაბირინთი გამოხატავს არა მარტო ძნელად გასასვლელ ოთახებსა თუ მიწისქვეშა დარბაზებს, არამედ აგრეთვე არეულ, გაშუქვალ მდგომარეობას, ძნელ სიტუაციას, საიდანაც ძნელია თავის დაღწევა.

ლაბროსი, ბერძნ. (Λαβρύς, ბ) 1. კალიდონის ნადირობის მონაწილე ერთ-ერთი ძაღლის სახელი. 2. აქტეონის ძაღლი, რომელმაც არტემიდესაგან შვლად ქეუელი აქტეონი დაგლიჯა. (სხვა მითის მიხედვით აქტეონის ძაღლს ლაბრონი ერქვა).

ლაღონი, ბერძნ. (Λάων, ბ) 1. ჰესპერიდების ჯადოსნური ვაშლების მცველი ღრეკონი. მოკლა ჰერაკლემ. 2. არკადიაში გამდინარე მისი თანავჰოსახელე მდინარის ღვთაება, ოკეანოსისა და ტეთისის ვაჟი 3. დაფნეს მამა.

ლაერტე, ბერძნ. (Λαέρτης, ბ) ითაკის მეფე, ოდისეესის მამა, ანტიკლას ქმარი.

ლავერნა, ლათ. (Laverna) მომგებიანობის რომაული ღვთაება. მასვე მიიჩნევდნენ ქურდების მფარველად. მიაჩნიათ, რომ თავიდან

იგი ღამის წყევლიადი ღმერთქალი უნდა ყოფილიყო. ლავერნას მოუძღვნეს ქალა რომის მახლობლად.

ლ ა ვ ი ნ ი ა, ლათ. (Lavinia) აბორიგენთა მეფის ლატინუსის ქალიშვილი, ენეასის მეორე ცოლი, რომის სამხრეთით მდებარე ქალაქ ლავინიის ეპონიმი.

ლ ა ი ო ს ი, ბერძნ. (Λαῖος, ბ) თებეს მითიური მეფე, კადმოსის შთამომავალი, ლაბდაკოსის ვაჟი, იოკასტეს (ეპიკასტეს) ქმარი, ოიდიპოსის მამა. როდესაც თებეში ძალა-უფლება ხელთ იგდეს ძეთოსმა და ამფიონმა, ლაიოსი განდევნეს და ეს უკანასკნელი პელეპონესში გადასახლდა. აქ მან მოიტაცა პელოფისის ვაჟი — ქრისოპოსი, გააუპატიურა იგი და შეურაცხყოფილმა ყმაწვილმა თავი მოიკლა. ამ დანაშაულის გამო იგი ღმერთებმა დასაჯეს, სიბერეში საკუთარ შვილს — ოიდიპოსს უნებურად მოაკვლევინეს და მის ცოლ-შვილსა და შთამომავლობას უდიდესი უბედურება მოუვლინეს (იხ. ოიდიპოსი).

ლ ა კ ე დ ე მ ო ნ ი, ბერძნ. (Λακῆδαιμόνιος, ბ) ერთ-ერთი პლეიადის—ტაიგეტესა და ზევსის ვაჟი. ქალაქ ლაკედემონის ეპონიმი.

ლ ა მ ი ა, ბერძნ. (Λαμια, ჟ) ბავშვთა სისხლს მხვრეპელი და მათი მკამელი ფანტასტიკური ურჩხული, სკილას მშობელი. (მისი სახელით აშინებდნენ ბავშვებს). ზოგიერთი მითი ლამიას ემპიუსაში ურევს. ერთ-ერთი ლეგენდა ლამიას შესახებ მოგვითხრობს: იგი ოდესღაც იყო ლამაზი, მაგრამ ავი დედოფალი, რომელსაც დაედუპა შვილები და ამის შემდეგ დაიწყო სხვისი ბავშვების ქამა.

ლ ა მ პ ე ტ ი ე, ბერძნ. (Λαμπητή, ჟ) ერთ-ერთი პელიადი. თავის დასთან—ფაეტუსასთან ერთად მამის ცხვრის ფარას მწყემსავდა კუნძულ ტრინაკრიაზე. ორივე დის სახელი წარმოსდგება ბერძნულში სიბრტყვიალის, სიკაშკაშის აღმნიშვნელი სიტყვიდან.

ლ ა ო დ ა მ ა ნ ტ ი, ბერძნ. (Λαοδαιμόνιος -αἰώνιος, ბ) 1. ეტეოკლეს ვაჟი, თებეს ერთ—ერთი მეფე. დაიღუპა თებეზე ეპიგონთა გალაშქრების დროს. 2. ალკინოოსის ვაჟი. 3. ანტენორის ვაჟი.

ლ ა ო დ ა მ ი ა, ბერძნ. (Λαοδαιμία, ჟ) 1. ბელეროფონტის ქალიშვილი, სარპედონის დედა. 2. აკასტოსის ქალიშვილი, პროტესილასის მეუღლე.

ლ ა ო დ ი კ ე, ბერძნ. : (Λαοδίκη, ჟ) 1. ტროელი მეფის ასული, პრიამოსისა და ჰეკაბეს ქალიშვილი. თეზევსის ვაჟია—აკამანტის სატრფო. მუნიტოსის დედა. გარდაიცვალა დარღისაგან თავისი ვაჟის დაღუპვის გამო. (ზოგი ვარიანტით ჩაყლაპა მიწამ ტროის დაცე-

მის შემდეგ). 2. ფერია, ფორონევის მეუღლე. 3. აგამემნონისა და კლიტემნესტრას ერთ-ერთი ქალაშვილი. ტრაგედიებში ცნობილია ელექტრას სახელით.

ლაოკოონი, ბერძნ. (Λαοιόων - ბოიოც, ბ) ტროელი გმირი. აპოლონის ქურუმი. ტროის ომის შესახებ არსებული ჰომეროსის შემდგომდროინდელ თქმულებებში პირველი ლაოკოონი იხსენიება. ლაოკოონის შესახებ მითი სრულყოფილი სახით გადმოცემულია ვერგილიუსის „ენეიდაში“. ლაოკოონი ცდილობდა ბერძენებისაგან ტროელებისათვის ქალაქის კარებთან მიტანილი ხის ცხენი ქალაქში არ შეეტანათ. რადგანაც ღმერთებს ტროის დაცემა სურდათ, ლაოკოონს და მის ორ ვაჟს მიუხიეს ორი უზარმაზარი გველი, გველებმა დააღრჩო ისინი. გველებისაგან ლაოკოონის დახრჩობა ტროელებმა ისე გაიგეს, რომ აუცილებელი იყო ცხენის ქალაქში შეტანა. ლაოკოონისა და მისი ვაჟების გველებისაგან დახრჩობა ანტიკური ხანის სკულპტორებისათვის საუკეთესო სიუჟეტი იყო საუკუნეების განმავლობაში. ლესინგმა ცნობილ ტრაქტატში „ლაოკოონი“ ამ სკულპტურული ხელოვნების ღრმა ანალიზი მოგვცა.

ლაომედონტი, ბერძნ. (Λαομέδων - ბოიოც, ბ) ტროის მეფე. ილონისა და ევრიდიკეს ვაჟი, პრიამოსის, ჰესიონესა და სხვათა მამა. მისი მეფობის ღროს ტროას გარს შემოავლეს კედელი, რომელსაც თითქოს პოსეიდონი, აპოლონი და ზოგიერთი მითის მიხედვით ეაკოსი აშენებდნენ (ზოგი ვარიანტი კედელს აშენებდა პოსეიდონი, აპოლონი კი ფარას მწყემსავდა). როდესაც ლაომედონტმა ორივე ღმერთს უარი განუცხადა შეპირებულ საზღაურზე, აპოლონმა ტროას ქირი მოუვლინა, პოსეიდონმა კი ზღვის ურჩხული, რომელიც ანაზღეულად იტაცებდა ადამიანებს და ქვეყანა განადგურების პირამდე მიიყვანა. განაწამებმა ხალხმა სამისნოს მიმართა და მისგან გაიგო, რომ ქირი იყო პოსეიდონის რიახვის შედეგი და მხოლოდ მაშინ შეწყდებოდა, როცა ტროელები წილნაყარ ნაშიერთაგანს სიამოვნებით მისცემდნენ ურჩხულს. წილის ყრის შემდეგ აღმოჩნდა, რომ მსხვერპლად უნდა შეეწირათ ლაომედონტის ქალიშვილი—ჰესიონე. ლაომედონტი იძულებული გახდა ურჩხულისათვის მიეცა საყვარელი ქალიშვილი, მაგრამ ჰერეკლემ ურჩხული მოკლა და ჰესიონე დალუპავს გადაარჩინა. ლაომედონტმა ჰერაკლემ მოატყუა და არ მისცა ქალიშვილის გადარჩენისათვის შეპირებული ჯადოსნური ცხენები. გაჯავრებულმა ჰერაკლემ ტროაზე გაილაშქრა, აიღო, მოკლა ლაომედონტი და მისი ყველა ვაჟი (პრიამოსის გარდა).

ლაონიტოსი, ბერძნ. (Λαόνιτος, ὁ) ოდიპოსისა და დედამისის—იოკასტეს ქორწინების შედეგად შობილი ვაჟი, რომელაც ძმასთან ერთად დაიღუპა მინიელების წინააღმდეგ ბრძოლაში.

ლაონოჰე, ბერძნ. (Λαονόη, ἡ) ამფიტრიონისა და ალკმენეს ქალიშვილი. ჰერაკლეს და. ლაბითი პოლიფემის ცოლი.

ლაპითები, ბერძნ. (Λαπίται, οἱ) თესალიაში მცხოვრები მითიური ტომები, რომლებმაც არაერთხელ იომეს კენტავრებთან. მათი საბოლოო შეჯახება მოხდა პეირითოსის ქორწილში. ამ ბრძოლაში კენტავრები საბოლოოდ დამარცხდნენ, მაგრამ ლაპითების სიძლიერეც დაამხო ღორიელთა წინამორბედმა — ეგიმიოსმა, რომელსაც პერეკლეც ეხმარებოდა. კენტავრებისა და ლაპითების ბრძოლა გამოსახულია ოლიმპიაში მდებარე ზევსის ტაძარსა და პართენონის ფასადზე.

ლარა, ლათ. (Lara) მერკურის სატრფო. რომელიც იუპიტერმა ჭორიყანობისათვის დაამუნჯა (იხ. მუტა).

ლარები, ლათ. (Lares) ძველი რომაელების წარმოდგენით ოჯახის მფარველი ღმერთები. პენატებისაგან განსხვავებით ლარები ძირითადად სახლთან იყვნენ დაკავშირებულნი. რომაელებს სწამდათ, რომ ლარები მაშინაც კი არ ტოვებენ ძველ ნასახლარს, როდესაც პატრონი სამუდამოდ მიდის იქედან (პენატები თან მიჰყვებიან სხვა ადგილზე გადასახლებულ პატრონს), ლარები თავიანთ პატრონს იცავდნენ არა მარტო სახლში, არამედ მოგზაურობისას, მუშაობის დროს, ომში და—ყველგან. ისინი სარგებლობდნენ დიდი პატივისცემით. ლარების გამოსახულებებს ინახავდნენ სპეციალურ ყუთებში საოჯახო კერიის მახლობლად, პენატების მეზობლად. ყოველი სუფრის გაშლისას ლარებს პატარა ლანგარზე უღებდნენ მათთვის განკუთვნილ კერძებს. მათთვის მსხვერპლის მირთმევა სავალდებულო იყო ყოველი ოჯახისათვის ყოველ რელიგიურ ღვთისაწვეულზე. ამ დროს აუცილებელი იყო ყუთების გახსნა და ლარების გამოსახულებათა ამოღება, რათა მათაც მიეღოთ მონაწილეობა მხიარულებაში. ოჯახის ლარებს გარდა რომაელები აღიარებდნენ ქალაქებისა და სახელმწიფოს მფარველ ლარებსაც. მათ რიცხვში ასახელებდნენ აკა ლარენციას, რომულუსს, რემუსსა და ტიტუს ტაციუსს. თავისი ლარები ჰყავდა ქალაქის ცალკეულ ქუჩებშიც.

ლარენციი, იგივეა, რაც აკა ლარენცია.

ლარიისა, ლათ. (Larissa) ბერძნ. (Λαρίσσαι, ἡ) ქალაქ ლარიასა ეპონიმი თესალიაში. პოსეიდონის ცოლი, არგოლიდის მეფის პელაგეს დედა.

ლ ა რ ვ ე ბ ი, ლათ. (Larvae) ძველი რომაელების წარმოდგენით გარდაცვლილთა სულები, რომლებიც ვერ იხვენებენ ან თავისი დანაშაულისა და ან სხვისაგან შეურაცხყოფის გამო. ისინი მიწისქვეშეთში ცხოვრობენ, ღამ-ღამობით მიწის ზემოთ ამოდიან და დევნიან მათ შეურაცხყოფლებს. ლარვებისადმი რწმენა პრიმიტიული ანიმისტური წარმოდგენებიდან უნდა მომდინარეობდეს. ლარვების სახესხვაობები იყვნენ ე. წ. ლემურიები, რომელთა პატვისაცემად მაისის თვეში აწყობდნენ ღამის გართობებს—ლემურიებს. ოჯახის მამა პარმალს გარეთ ფეხშიშველა გამოვიდოდა, მხრებს ზემოდან ცხრაჯერ გადაადგებდა შავ ცერცვს, რათა ვალი გადაეხადა ლარვებისათვის და ამის შემდეგ მათ გასაგდებად სპილენძის ტაშტებს აახმაურებდნენ. ეს ჩვეულება მიუთითებს რომაულ რელიგიაში შემორჩენილ პირველყოფილ ადამიანთა მაგიურ ელემენტებზე.

ლ ა ტ ი ნ უ ს ი, ლათ. (Latinus) ლათინთა ტომის ეპონიმი. ბერძნული ტრადიციის მიხედვით იგი ოდისევსისა და კირკეს ვაჟია, მითის ერთი ვარიანტი კი მას კირკესა და ტელემაქეს ვაჟად აღიარებს. იტალიელთა წარმოდგენებში ლატინუსი ფავნუსის ვაჟია (იხ. ენეასი).

ლ ა ტ ო ნ ა, ლათ (Latona) იგივე ბერძნ. ლეტო, იუპიტერის ცოლი იუნონაზე ადრე.

ლ ა ქ ე ს ი ს ი, ბერძნ. (Λάχεαις, ἡ) ერთ-ერთი მოირა, ბედისწერის ღმერთქალი, ადამიანთა ხვედრის განმსაზღვრელი. იგი ართავს ადამიანის ცხოვრების ძაფს მისი მთელი სიცოცხლის მანძილზე (იხ. მოირები).

ლ ე ა ნ დ რ ო ს ი, ბერძნ. (Λᾶνδρως, ὁ) აბიდონელი ყმაწვილი. მას შეუყვარდა აფროდიტეს ქურუმი—ჰერო. ჰერო სრუტის მეორე მხარეზე ცხოვრობდა და მასთან შესახვედრად ვაჟი ყოველ ღამეს გადასცურავდა ხოლმე ზღვას. შეყვარებულის დასახმარებლად ჰერო კოშკზე შტქნიშანს ანათებდა. ერთ ღამეს ქარმა სინათლე ჩააქრო, ლეანდროსს მისამართი აერია და ზღვაში ჩაიხრჩო. დილით ლეანდროსის გვამი ტალღებმა პირდაპირ კოშკის ძირას მიაცურეს და ამისი დაჰმანველი ჰერო კოშკიდან ზღვაში გადავარდა. თქმულება მხატვრულ ლიტერატურაში გამოიყენეს: მუსეოსმა, ოვიდიუსმა, კუპრინმა და სხვებმა.

ლ ე ა რ ქ ო ს ი, ბერძნ. (Λᾶρξ, ὁ) ათამანტიისა და ინოს ვაჟი, მელიკერტეს უფროსი ძმა. მოკლა მამამისმა ათამანტმა უგონობის ჟამს.

ლ ე დ ა, ბერძნ. (Λήδα, ἡ) ეტოლიის მეფის ქალიშვილი, ტინდა-

რეოსის მეუღლე. კლიტემნესტრას, ელენეს, კასტოროსისა და პოლიდეკეს დედა. (კლიტემნესტრა და კასტოროსი ქმრისაგან ჰყავდა, ხოლო ელენე და პოლიდეკე ზევსისაგან). ლეგენდის თანახმად მისი სილამაზით აღტაცებული ზევსი ევროტში მობანავე ლედას გედის სახით გამოეცადა. ზევსის და ლედას კავშირით დაიბადა პოლიდეკე და ელენე. მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით კასტოროსი და პოლიდეკე ტინდარეოსის ვაჟები არიან, ხოლო ელენე ზევსის ქალიშვილია. მითის კიდევ სხვა ვარიანტის მიხედვით ელენე ნემესიდას ქალიშვილია. ზევსისაგან თავის დაღწევის მიზნით ნემესიდა ბატად გადაიქცა, მაგრამ ზევსმაც გედის სახე მიიღო და მაინც დაუქაქშირდა ბატადქცეულ სატრფოს. მითი ლედას შესახებ მეტად პოპულარული გახდა ლიტერატურასა და ხელოვნებაში. მითის სიუჟეტი გამოიყენეს: ლეონარდო და ვინჩმა, კორეჯომ, ვერონეზემ, ტინტორეტომ და სხვებმა.

ლევკა, ბერძნ. (Λευκά, ἡ) კუნძული, რომელზეც თეტიდამ გადაასვენა ტროის ომში დაღუპული აქილეუსი, გააცოცხლა და ელენზე დაქორწინა. კუნძულ ლევკას აიგივებდნენ შავ ზღვაში, ღუნაის შესართავთან მდებარე პატარა კუნძულთან, რომელზეც აქილეუსის სამლოცველო მდებარეობდა.

ლევკადიოსი, ბერძნ. (Λευκάδιος, ὁ) 1. პენელოპეს მამის—იკარიოსის ვაჟი, ტინდარეოსის ძმა. 2. აპოლონის ერთ-ერთი ზედმეტის სახელი.

ლევკანე, ბერძნ. (Λευκάνη, ἡ) არგოსელი იასოს მეუღლე, იოს დედა ერთ-ერთი მითის მიხედვით.

ლევკარია, ბერძნ. (Λευκάρι, ἡ) იტალოსის მეუღლე, ავზონოსის დედა.

ლევკე, ბერძნ. (Λευκή, ἡ) ერთ-ერთი ფერია, ოკეანოსის ქალიშვილი.

ლევკიოსი, ბერძნ. (Λευκίος, ὁ) 1. ქალაქ ლევკანეს ეპონიმი, ჰეროსი, 2. კალიდონის ნადირობაში მონაწილე ერთ-ერთი ძაღლი.

ლევკიპე, ბერძნ. (Λευκίππη, ἡ) 1. მინიასის ერთ-ერთი ქალიშვილი, რომელიც არ აღიარებდა დიონისეს ღვთაებრივ წარმოშავლობას და არ სურდა მის დღესასწაულებში მონაწილეობის მიღება, რისთვისაც ღმერთებმა ის და მისი დები სასტიკად დასაჯეს. 2. ტროის მეფის—ლაომედონტის ცოლი, პრიამოსის დედა. 3. ეტოლიის მეფის—თესტიოსის ცოლი, იფიკლეს დედა. 4. თესტორის ქალიშვილი. (იხ. თესტორი).

ლევკიპოსი, ბერძნ. (Λεῦκιππος, ბ) 1. ენომეოსის ვაჟი, რომელიც ქალის ტანსაცმელში გადაცმული თან დაყვებოდა ფერია დაფნეს თანამგზავრებს. როდესაც მათ გაიგეს, რომ ლევკიპოსი მამაკაცი იყო, განრისხდნენ და მოკლეს იგი. 2. შესანიის შეფე, რომელსაც დიოსკურებმა ასულები მოსტაცეს.

ლევკოთეა, ბერძნ. (Λευκοθήα, ჰ — თეთრი ლმერაქალი) ინოს, როგორც ზღვის ლმერაქალის საკულტო სახელი.

ლევკოთე, ბერძნ. (Λευκοθήη, ჰ) ფერია. აპოლონის სატროფო. აპოლონისაგან შეურაცხყოფილი ცოცხლად ჩაიმარხა მიწაში. აპოლონმა იგი თითქოს იმ მცენარედ გადააქცია, რომლიდანაც მირონს აზზადებდნენ. მითი დაამუშავა ოვიდიუსმა.

ლევკონი, ბერძნ. (Λεύκων, ბ) ათამანტიისა და თემისტოს ვაჟი.

ლევკოსი, ბერძნ. (Λευκός, ბ) 1. ოდისეესის თანამგზავრი ტროის ომში. 2. კრეტაზე მცხოვრები ტალოსის ვაჟი.

ლეთე, ბერძნ. (Λήθη, ჰ) მიწისქვეშა სამყაროს მდინარე.

ლეიტოსი, ბერძნ. (Λήϊτος, ბ) ალექტრიონის ვაჟი. არგონავტი, ბეოტიელთა ბელადი ტროის ომში. ბრძოლის დროს დაჭრა ჰექტორმა.

ლელეგები, ბერძნ. (Λέλεγες, ის) საბერძნეთის ტერიტორიაზე ბერძნების მისვლამდე მცხოვრები ერთ-ერთი განვითარებულ ტომი, რომელთა წარმომავლობის, ისტორიისა და ეტიმოლოგიის შესახებ აზრთა სხვადასხვაობაა, ჰომეროსისა და პავსანიას აზრით ისინი არ უნდა ყოფილიყვნენ კარიელების თანათარდნი, სტრაბონის იხილი ლელეგოს მეთვის შთამომავლებად მიაჩნია და ეტიმოლოგიურად λέγειν „ლეგენ“ ზმნას უკავშირებს. მისი აზრით Λέλεγες (ლელეგეს) იგივეა, რაც σιλλεγένης (სილლეგენტეს), რაც ნაკრებ, ან შერეულ ხალხს აღნიშნავს.

ლერნე, ბერძნ. (Λέρνη, ჰ) ქაობიანი ადგილი არგოლიდში გადმოცემის თანახმად აქ ცხოვრობდა ე. წ. ლერნეს ჰიდრა, რომელიც დიდი გაჭირვებით მოკლა ჰერაკლემ.

ლერნოსი, ბერძნ. (Λέρναις, ბ) ეგვიპტელი გმირი, ნავბოლოსის მამა.

ლესტრიგონები, ბერძნ. (Λαιστρῆγες, ის) კაციმქამელთა მითიური ტომი, რომელსაც შეხვდა ოდისეესი ხეტიალის დროს მათ ღამისხვრიეს ოდისეესის თერთმეტი გემი და შექამეს მისი თა

ნამგზავრები. გადარჩა ერთად ერთი ხომალდი, რომელზეც ოდიშე-
სი იყო.

ლ ე ტ ო, ბერძნ. (Λητώ, ჴ) კოიოსისა და ფებეს ქალიშვილი, ტი-
ტანიდა, ზევსის ცოლი პერაზე ადრე. ზევსისაგან ლეტომ დაბადა აპო-
ლონი და არტემიდე. მიუხედავად იმისა, რომ ლეტო ტიტანიდა იყო,
მაინც ოლიმპზე ცხოვრობდა როგორც ზევსის მეუღლე. ძველ ბერძ-
ნებს ლეტო წარმოუდგენილი ჰყავდათ უწყინარ და მოალერსე, შავ
ტანსაცმელში გამოწყობილ ღმერთქალად. პომეროსის ჰიმნის მი-
ხედვით ზევსს ლეტო პერაზე დაქორწინების შემდეგაც უყვარდა.
დაეკვებული და განრისხებული პერა დაედევნა ფენიქსიმე ლეტოს
და არ მისცა მიწაზე მშობიარების შესაძლებლობა. ბოლოს ზევსის
ბრძანებით ზღვაში ამოიზარდა კუნძული დელოსი, ლეტო იქ გადა-
ვიდა და შვა აპოლონი და არტემიდე. ერთი მითის მიხედვით ტიტოს-
მა მოისურვა ლეტოს გაუპატიურება, მაგრამ მოკლეს აპოლონმა და
არტემიდემ.

როგორც თქმულების, ისე კულტის მიხედვით, ლეტო მჭიდრო-
დაა დაკავშირებული თავის შვილებთან — აპოლონთან და არტემი-
დესთან. მას, როგორც მათ დედას, ეთაყვანებოდნენ. რომში მას
ლატონას ეძახდნენ.

ლ ე ტ ო ი დ ე, ბერძნ. (Λητοΐς, ზ) ლეტოს ვაჟი, ე. ი. აპო-
ლონი.

ლი ბ ე რ ა, ლათ. (Libera) ლიბერის მეუღლე. ხშირად აიკრ-
ვებდნენ ხან პროზერპინასთან, ხან კი პერსეფონესთან.

ლი ბ ე რ ი, ლათ. (Liber) მელვინეობის იტალიური ღვთაება. მას
ხშირად დიონისესთან აიგივებდნენ.

ლი ბ ე რ ტ ა, ლათ. (Liberta) მოქალაქეობრივი თავისუფლების
ღვთაებრივი განსახიერება ძველ რომში, რომელსაც დაფნის გვირ-
გვინოსან ქალად წარმოიდგენდნენ. ავენტინუსის ბორცვზე მისი
ტაძარიც ააგეს.

ლი ბ ი ე, ბერძნ. (Λιβή, ჴ) ეპაფოსის ქალიშვილი, ბელოსისა
და აგენორის დედა. ლიბიის ეპონიმი, ლიბიუს ზევსისაგან შეეძინა
ვაჟი—ლელეგოსი, რომელმაც მითის მიხედვით საფუძველი დაუდო
ლელეგთა ტომს.

ლი ბ ი ტ ი ნ ა, ლათ. (Libitina) ძველიტალიური ხომონიური
ღვთაება. ითვლებოდა ყოვლის დამბადებელი და უკანვე წამლები
მიწის, ბაღთა და ზვართა ნაყოფიერების, სიკვდილისა და დამარხვის
ღმერთქალად. მას, როგორც ნაყოფიერების ღმერთქალს, ხშირად
ურევდნენ ვენერაში, ხოლო როგორც მიწისქვეშეთში მცხოვრებს,

მას პროზერპინასთან აიგივებდნენ. ჰორაციუსის ცნობილ ლექსში „ძეგლი“ ლიბიტინა აიკვდილის მაგივრადაა ნახმარი.

ლიგეია, ბერძნ. (Λίγεια, ἡ — ტკბილადმხმობელი) ერთ-ერთი სირენა (სირინოზი).

ლიდოსი, ბერძნ. (Λιδός, ὁ) ატისის ვაჟი, ლიდელთა მითიური წინაპარი.

ლიკაიოსი, ბერძნ. (Λικαίος, ὁ) ზევსის ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი.

ლიკაონი, ბერძნ. (Λικαόν - ονός, ὁ) არკადიის მეფე. პელასგესა და ოკეანიდ ცილენეს ვაჟი. ლიკაონს ბევრი ვაჟი შეეძინა, რომლებიც არკადიის მრავალი ქალაქის ეპონიმები არიან. ერთი მითის მიხედვით ლიკაონმა ზევსს ბავშვი შესწირა მსხვერპლად. ამით გაჯავრებულმა ღმერთმა ლიკაონი მგლად აქცია. აქედან მომდინარეობს მისი სახელიც (λίκαιος, ὁ — მგელი). სხვა მითის მიხედვით ლიკაონმა გამოცდის მიზნით ზევსს ბავშვის შიგნეულთ გაკეთებული კერძი მიართვა. გამძვინვარებულმა ზევსმა გადააყირავა მაგიდა და დაფერფლა ლიკაონი და მისი ვაჟები (ცოცხალი დარჩა ლიკაონის მხოლოდ ერთი ვაჟი). მითი უნდა ასახავდეს ადამიანთა მსხვერპლად შეწირვის გადმოწამების წინააღმდეგ ბრძოლას ოლიმპიური რელიგიის გამარჯვების შემდეგ. მითი დაამუშავა და გამოიყენა ოვიდიუსმა. ლიკაონს ეძახდნენ პრიამოსის ერთ-ერთ ვაჟსაც, რომელიც აქილეუსმა მოკლა.

ლიკომედე, ბერძნ. (Λυκομήδης, ὁ) 1. კრეონტის ვაჟი, აქაველთა ერთ-ერთი წინამძღოლი. 2. კუნძულ სკიროსის მეფე. მასთან მალავდა თეტიდა აქილეუსს. აქილეუსისაგან მის ქალიშვილს შეეძინა ვაჟი — ნეოპტოლემოსი. 3. აპოლონისა და პართენოპეს ვაჟი.

ლიკოსი, ბერძნ. (Λίκαιος, ὁ) 1. ღირკეს ქმარი. მოკლეს ანტიოპეს ვაჟებმა: ძეთოსმა და ამფიონმა 2. ათენის მეფის პანდიონოსის ვაჟი. ეგეოსის, ნისოსისა და პალანტოსის ძმა. ათენელი ქურუმების-ლიკოპიდების მითიური წინაპარი. ლიკიის ეპონიმი. აქ იგი, გადმოცემის თანახმად, ეგეოსისაგან განდევნის შემდეგ მოვიდა. 3. თებეს მეფე, პოსეიდონის ვაჟი. მოკლა ჰერაკლემ მეგარაზე თავდასხმის გამო.

ლიკურგოსი, ბერძნ. (Λυκοῦργος, ὁ) 1. თრაკიის მეფე, ღრიანტის ვაჟი, დიონისეს დაუძინებელი მტერი. გადმოცემის თანახმად მან დიონისე და მისი თანამგზავრები თავისი ქვეყნიდან განდევნა, რისთვისაც იგი ზევსმა დააბრმავა და სიცოცხლე შეუშოკლა. სხვა მითის

მიხედვით ზევსმა ლიკურგოსის ქვეყანაში მიწას ნაყოფის მოცემა შეაწყვეტინა, თვით მეფე გაგიჟდა და საკუთარი შვილი მოკლა. შვილის მკვლელი ლიკურგოსი მთაში განდევნეს და იქ ველურმა ცხენებმა დაგლიჯეს. მითში აღწერილია საბერძნეთში დიონისეს კულტის გავრცელებასთან დაკავშირებული წინააღმდეგობანი. 2. ნემეოსის მეფე. (იხ. ჰიპსიპილე).

ლიმონი, ბერძნ. (Λιμός, η) შიმშილისა და შიმშილით სიკვდილის განსახიერება. ითვლებოდა განხეთქილების ღმერთქალის — ერიდას ქალიშვილად. რომში გაიგივეს ღმერთქალ ფამესასთან. მისი კულტი არ არსებობდა.

ლინკეესი, ბერძნ. (Λινκεῖς, δ) 1. აფარევის ვაჟი, მესენიელი გმირი, გამოირჩეოდა არაჩვეულებრივი მხედველობით, მისი მზერა თვით მიწასა და ქვემოც კი აღწევდა. მითებში ლინკეესსა და მის ძმას ხშირად აფარიდებს უწოდებენ (მამამისის სახელის მიხედვით). ძმები მონაწილეობდნენ კალიდონის ნადირობასა და არგონავტების ლაშქრობაში. განსაკუთრებით ცნობილია აფარიდების ბრძოლა დიოსკურებთან, რომლებმაც მოიტაცეს ლინკეესის საცოლე — ჰილიარე. ამ ბრძოლაში პოლიდეკემ მოკლა ლინკეესი. გადატანითი მნიშვნელობით ლინკეესი ნიშნავს განჭრიახ, შორსმჭვრეტელ გუშაგს. 2. ეგვიპტოსის ვაჟი. დანაიდ ჰიპერმნესტრეს ქმარი. (იხ. დანაიდები).

ლინოსი, ბერძნ. (Λίνος, δ) 1. ულამაზესი ბერძენი ყმაწვილი, რომელიც ნარცისუსის, იაკინთოსისა და ჰილასის მსგავსად აღრევე დაიღუპა. ლინოსი არის სიცხისაგან განადგურებული ბუნების განსახიერება.

არგოსში, მისი კულტის გავრცელების ცენტრში, იგი აპოლონისა და მეფის ქალიშვილის — ფსამანტეს ვაჟად ითვლებოდა. ერთ-ერთი მითის მიხედვით იგი დედამ გადააგდო, მწყემსებმა აღზარდეს და შემდეგ ძაღლებმა დაგლიჯეს. ამის გამო ფსამანტეს სიკვდილი მიუსაჯეს, მაგრამ განარისხებულმა აპოლონმა გასაჭირი მაინც მოუვლინა მთელ მხარეს. ღმერთის გულის მოსაგებლად არგიველებმა ლინოსის საპატივცემულო საზაფხულო ზეიმი დააწყეს.

თებში გავრცელებული ერთ-ერთი ლეგენდის მიხედვით ლინოსი ფერია ურანიას ვაჟია. სხვა ვარიანტი მის მამად ზღაპრულ მომღერალსა და მუსიკოს დიდ მცოდნეს — ამფიარაოსს მიიჩნევს, რომელიც ჰელიკონის მთაზე ცხოვრობდა გამოქცეაბულში. ლინოსი აპოლონს შეეჯიბრა მუსიკაში და გაჯავრებულმა ღმერთმა მოკლა იგი.

გვიანდელი მითების მიხედვით ლინოსი არის ბერძენი მუსიკოსი, რომელიც ჰერაკლეს მუსიკაში ამეცადინებდა. ერთხელ ლინოსი

ჰერაკლეს გაუჩავრდა, ამაყმა მოწაფემ კითარა ჩაატყა თავში და მასწავლებელი მოკლა. 2. აპოლონისა და კალიოპეს ვაჟი, ორფეუსის მასწავლებელი.

ლირიოპე, ბერძნ. (Λιριονη, ἥ) ნაიალი, ნარცისუსის დედა.

ლისიანასა, ბერძნ. (Λισιάνασσα, ἥ) 1. ეპაფოსის ქალიშვილი, პოსეიდონის ერთ-ერთი საყვარელი, რომელთან კავშირითაც ბუსირისი დაბადა. 2. პრიამოსის ქალიშვილი. 3. პოლიბოსის ქალიშვილი. ტალაოსის ცოლი.

ლიხასი, ბერძნ. (Λιχάς, ὁ) ჰერაკლეს ცოლის მიერ გაგზავნილი მოციქული, ჰერაკლეს მსახური, რომელმაც გმირს მოწამლული, ნესოსის სისხლით გაედუნთილი ტანსაცმელი მოუტანა.

ლოკროსი, ბერძნ. (Λοκρός, ὁ) ზევსისა და მერას ვაჟი, ერთ-ერთი ლეგენდის მიხედვით იგი ამფიონთან და ძეთოსთან ერთად მონაწილეობას ღებულობდა თებეს შენებაში. ლელეგთა ლეგენდარული მეფე.

ლოტიდი, ბერძნ. (Λωτίς - ἰδις, ἥ) ფერია, რომელიც პრიამოსისაგან თავდაცვის მიზნით ლოტოსად იქცა.

ლოტოფაგები, ბერძნ. (Λωτοφάγοι, οἱ — ლოტოსის მჭამელები) ლიბიაში მცხოვრები მითიური ტომები. „ოდისეას“ მიხედვით ლოტოსის შემკმელ ადამიანებს ავიწყდებათ წარსული. ბევრს ეცაღნენ ლოტოფაგები მათ ქვეყანაში მოხვედრილი ოდისეისისათვის ლოტოსი ეჭმიათ, რათა გმირისათვის სამშობლო დაევიწყებინათ, მაგრამ ვერ მოახერხეს. თანამედროვე გაგებით ლოტოფაგების ქვეყანას უწოდებენ ისეთ მომზიბვლელ მხარეს, სადაც ადამიანებს ყოველგვარი მწუხარება ავიწყდებათ.

ლუალა, ლათ. (Lua) რომაელთა ერთ-ერთი ძველი ღმერთქალი. სატურნუსის ქალიშვილი. ლუას პატრისაცემად ოპის დამთავრების შემდეგ წვაგდნენ ამ იარაღს, რომელიც მტერს წაართვეს.

ლუნა, ლათ. (Luna — მთვარე) მთვარის რომაული ღმერთქალი, იგივე ბერძნული სელენე. ლუნას ჩშირად ურევდნენ დიანასა და ჰეკატეში. რომში, ავენტინიუსის ბორცვზე, იდგა ღმერთქალი ლუნას ტაძარი, რომელიც გადმოცემის თანახმად, რომის მეფემ — სერვიუს ტულიუსმა ააგო.

ლუპერკალი, ლათ. (Lupercal) ლუპერკუსის ტაძარი — გამოქვაბული პალატინიუმის ბორცვზე.

ლუპერკალიები, ლათ. (Lupercalia) მწყემსებისა და ფართადამცველი ღვთაებების საპატივცემო ზეიმები ძველ რომში. დღესასწაული იმართებოდა 15 თებერვალს, იგი, გადმოცემის თანახმად, ჯერ ყიდევ რომულუსს დაუწესებია ლუპერკუსის საპატივცემოდ. ლუპერკალიებზე მსხვერპლად სწირავდნენ თხებსა და ვაცებს განსაკუთრებული რიტუალის დაცვით. სამსხვერპლოს წინ მღვდმარე ორ ყმაწვილს ქურუმები შუბლზე მიაღებდნენ სისხლიან საშსხვერპლო დანას, შემდეგ კი სისხლი ლქას რძეში დასველებული შალით წმენდნენ. ამის შემდეგ ქურუმი ლუპერკალები დაცულ ცხოველთა ტყავისაგან ამზადებდნენ სარტყლებსა და წინსაფრებს. სარტყლებს ხელში დაიჭერდნენ, წინსაფრებს ჩამოიფარებდნენ, ტაძრიდან გამოცვივდებოდნენ და დარბოდნენ პალაციუმის ბორცვის გარშემო. თუკი წინ ვინმე შეეჩჩებოდათ, ქამრებს დასცხებდნენ. გათხოვილი უშვილო ქალები სიამოვნებით ეცემინებოდნენ ხოლმე, რადგანაც წამდათ, რომ ამის შემდეგ შვილი ეყოლებოდათ. ლუპერკალიების ქამრებს ფეხბრუები ეწოდებოდათ. საფიქრებელია, რომ აქედან მომდინარეობს თებერვლის თვის სახელწოდება. ეს დღესასწაული ასეული წლების განმავლობაში ყოველი წლის 15 თებერვალს იმართებოდა. ლუპერკუსის კულტი დაეცა, მაგრამ კვლავ აღადგინა ავგუსტემ.

ლუპერკუსი, ლათ. იბ. ლუპერკალიები, ლუპერკალი.

ლუცინა, ლათ. (Lucina) იუნონას ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი. იგი მხოლოდ ქორწინების მფარველად ითვლებოდა. იუნონა — ლუცინას საპატივცემოდ გათხოვილი ქალები ყოველწლიურად I მარტს მართავდნენ ზეიმებს რომში. ამ ზეიმებს მატრონალიები ეწოდებოდა. ლუცინას ზოგჯერ შვილიერება-მშობიარების ღმერთ-ქალადაც მიიჩნევდნენ.

ლუციფერი, ლათ. Lucifer — სინათლის მომტანი) იგივე ბერძნული ეოსფორი ან ფოსფორი — (სინათლის მომტანი) 1. ბევრი ღმერთის გავრცელებული ზედმეტი სახელი. 2. დილის ვარსკვლავის — ვენერას, როგორც მომავალი დღის წინასწარ მათწყებლის, ზედმეტი სახელი. ლუციფერი, როგორც დამოუკიდებელი ღვთაება, ღმერთქალ ეოსისა და ტიტან ასტრევეას (ზოგი ვარიანტით კეფალოსის) ვაჟად ითვლებოდა. მოგვიანებით ლუციფერმა დაკარგა თავდაპირველი მნიშვნელობა და იქცა ბოროტის სინონიმად. 3. შუა საუკუნეებში სატანას (ეშმაკის) ერთ-ერთი სახელი.

მ ა — მცირეაზიელების ღმერთქალი, ღმერთების დედა. მას აღიარებდნენ აგრეთვე კუნძულ კრეტაზე, სადაც მას ზევსის დედად და ცოლად მიიჩნევდნენ. მისი კულტი კიბელასას ენათესავებოდა, მაგრამ იყო ორგასტიული ხასიათისა და მეტისმეტი ველურობით გამოირჩეოდა. სულას დიქტატურის დროს მისი კულტი რომშიც გადავიდა. მას ხშირად ბელონაში ურევდნენ.

მ ა გ ნ ე ს ი, ბერძნ. (Μαγνης, -ητις, ბ) 1. ეოლოსისა და ენარეტეს ვაჟი. 2. ზევსის ვაჟი, მავნესიის ეპონიმი. მის სახელთანაა დაკავშირებული აგრეთვე მავნიტი. 3. აიეტის შვილიშვილის—არგოსისა და პერიმელეს ძე, თესალიის გამგებელი.

მ ა ი ა, ბერძნ. (Μαία, ἡ) ატლანტოსისა და პლეიონეს ქალიშვილი. უფროსი პლეიადი. ზევსისაგან დაბადა ჰერმესი. მთების ფერია. რომაელებმა მაია მიწის ძველიტალულოთა ღმერთქალ მაიასთან გააიგივეს, რომლის დღესასწაულები მაისში იმართებოდა. (აქედან მომდინარეობს მაისის თვის სახელწოდება). პირველ მაიას მაიასათვის შესაწირვები მიჰქონდათ. ზოგჯერ მაიას ვულკანის მეუღლედ მიიჩნევდნენ და ბონა დეასთან, ფაუნასთან და სხვასთან აიგივებდნენ.

მ ა ი ა ნ დ რ ო ს ი, ბერძნ. (Μαίανδρος, ბ) ოკეანოსისა და ტეთისის ვაჟი, ღმერთი, რომელსაც აღიარებდნენ მილეტისა და სამოსის რაიონში.

მ ა ი ო ნ ი, ბერძნ. (Μαίαν -ονος, ბ) 1. ჰემონის ვაჟი, (იხ. ტიდეესი). 2. ლუკიანეს მიხედვით ჰომეროსის მამა, ან ბაბუა.

მ ა კ ა რ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Μακρηνς, ბ) 1. ყმაწვილი, რომელიც საკუთარ დისადმი უძლიერესი ტრაფობით განიმსკვალა, როდესაც ეს მამამ გაიგო, მაკარევსმა თავი მოიკლა. 2. ლიკაონის ერთ-ერთი ვაჟი.

მ ა კ ა რ ი ა, ბერძნ. (Μακάρια, ἡ) 1. ჰერაკლეს ერთადერთი ქალიშვილი დეიანირესაგან. სამისნომ იწინაწარმეტყველა, რომ ჰერაკლიდები ევრისთეესზე გაიმარჯვებდნენ და პელეპონესში მშვიდობიანად დაბრუნდებოდნენ, თუკი აღამიანს შესწირავდნენ მსხვერპლად. მაკარიამ გამოთქვა მსხვერპლად შეწირვის სურვილი. მის მოსახსენიებლად მისი სახელი დაარქვეს სოფელ მარათონის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს წყაროს. 2. ლესბოსელი აგამედეს დედა.

მაკისტოსი, ბერძნ. (Μάκιστος, ბ) ათამანტის ვაჟი, ფრიქსოსის ძმა, მინიელთა ქალაქი — მაკისტოსის დამაარსებელი და ეპონიმი.

მამერტი, ლათ. (Mamers—ertis) ომის ღმერთის — მარსის ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი შუა იტალიაში.

მანდროზულოსი, ბერძნ. (Μανδρόβουλος, ბ) ტუნწი, რომელმაც კუნძულ სამოსზე აუარებელი განძი იპოვნა და ამისათვის პერას ჯერ ოქროს ვერძი შესწირა, შემდეგ — ვერცხლის და შემდეგ სპილენძის. აქედან მომდინარეობს მხატვრული გამოთქმა „საქმე მანდროზულოსისებურად მიდის“. ე. ი. სულ უფრო ცუდად და ცუდად.

მანები, ლათ. (Manes) გარდაცვლილთა გაღმერთებული სულები. რომაული რელიგიის მიხედვით ისინი თავიდან საიქიოს ღვთაებებად ითვლებოდნენ, შემდეგში კი, თითქოს, თავიანთ გვარსა და ოჯახს მფარველობდნენ. მანებს ნათესავეები სწირავდნენ წყალს, ღვინოს, რძეს, შავი ცხვრის სისხლს, ღორებს, ხარებს და სხვ., ხოლო უძველეს დროში — კატასაც კი. მანებისადმი მიძღვნილი დღესასწაულები იმართებოდა 13—21 თებერვალს. ამ დღეებში ყველა ტაძარი დაკეტილი იყო და მოქალაქეებს ქორწინება ეკრძალებოდათ. პალაციუმის ბორცვზე იყო მანებისადმი განკუთვნილი ქვებით დახურული განსაკუთრებული ფორმის ორმო (მანების საცხოვრებელი). წელიწადში სამჯერ (24 აგვისტოს, 5 ოქტომბერს და 8 ნოემბერს) ქვეშ ჯდმოალაგებდნენ და თითქოს მანებს გარეთ უშვებდნენ. მანების მუდმივ, საერთო საცხოვრებლად მიწისქვეშეთი მიიჩნდათ და ამიტომ პოეტები მანად ხშირად მიწისქვეშა სამყაროს (პადესს, საიქიოს) მოიხსენიებენ ხოლმე.

მანეროსი, ბერძნ. (Μανέρως, ბ) 1. ეგვიპტის პირველი მეფის ლეგენდარული ვაჟი, რომელიც სილამაზისა და სიძლიერის გაფურჩქვნის ეპოსს გარდაიცვალა. სიკვდილის შემდეგ მანეროსს მუდამ ადიდებდნენ სამგლოვიარო სიმღერებში. ამჟამადაც ეგვიპტური სამგლოვიარო სიმღერა მის სახელს ატარებს. გარკვეული ალიარება მანეროსმა საბერძნეთშიც მოიპოვა.

მანია, ლათ. (Mania) მიწისქვეშა სამყაროს ძველიტალიელთა ღმერთქალი, მანების (ზოგჯერ ლარების) დედა ან ბებია. მანიას გამოსახულებებს ძველ რომში სახლის კარების წინ კიდებდნენ სახლის ბოროტი თვალისაგან დაცვის მიზნით. თანდათანობით მანია საფრთხილად გადაიქცა და იმით ბავშვებსაც კი აშინებდნენ ხოლმე. მანიას კულტი ძველთაგანვე ადამიანის მსხვერპლად შეწირავა-

თან იყო დაკავშირებული. ისტორიულ პერიოდში ადამიანების შეწირვა ნიკრისა და ხაზვის ბოლქვებით შესცვალეს და მანიას კულტიც თანდათან დაკნინდა.

მ ა ნ ტ ი კ ა, ბერძნ. (μάντις, ἵψ) მკითხაობის ხელოვნება, ღმერთის სურვილის გაგების უნარი. ყველა ძველ ხალხში მანტიკის რწმენის მიზეზი იყო ის, რომ ბუნების ყოველგვარი მოვლენა, თვითელი ადამიანისა თუ სახელმწიფოს ბედი დამოკიდებული ეგონათ ღმერთების ნება-სურვილზე. ძველი ხალხი ფიქრობდა, რომ ღვთაებები თავიანთი ნებისა თუ ცალკეული ადამიანების თხოვნის საფუძველზე, თავიანთ სურვილებს უცხადებდნენ ადამიანებს მრავალგვარი ნიშნის საშუალებით, რომელთა ახსნა—განმარტება სწორედ მანტიკის მოვალეობა იყო. მანტიკა ყველაზე მეტად საბერძნეთსა და რომში იყო გავრცელებული. არც ერთი პიროვნება, არც ერთი სახელმწიფო თუ ქალაქი, რაიმე საქმეს ისე არ დაიწყებდა, თუ სამისნოს არ მიმართავდა და მისგან ნებაართვას არ მიიღებდა. საბერძნეთში სამისნოებისა და წინასწარმეტყველების მფარველად და შემწედ აპოლონი ითვლებოდა. ბერძნებს სჯეროდათ, რომ ყველა ღმერთზე უფრო ჭშირად სწორედ აპოლონი აჯილდოებდა ადამიანთა გარკვეულ წარმომადგენლებს წინასწარმეტყველების ნიჭით. წინასწარმეტყველთაგან საბერძნეთში ყველაზე მეტ პატივს სიბილეთა და ბაციდებს სცემდნენ. (ამ უკანასკნელთ ფერები მფარველობდნენ). სიბილას წიგნებში ჩამოთვლილია მრავალი წინასწარმეტყველება, რომელიც სიბილეს და ბაციდებს მიეწერება. ისინი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის წმინდანებად ითვლებოდნენ და უმნიშვნელოვანესი მოვლენების წინასწარ განსასაზღვრელად მხოლოდ მათ მიმართავდნენ. არსებობდა მანტიკისა და წინასწარმეტყველების მრავალი კერძო კრებული, რომელთა მფლობელები რაიმე გასამრჯელოს საფასურად რჩევა-დარიგებებს აძლევდნენ მორწმუნეებს. ყოველივე ამასთან დაკავშირებით ძველად უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდნენ სიზმარსაც. ჯერ კიდევ ჰომეროსის ეპოქაში მიაჩნდათ, რომ სიზმრების მომვლინებელი ზევსია.

ხალხური რელიგიის თანახმად არსებობდნენ კერძოდ სიზმრების მომვლინებელი დემონებიც. ჰესიოდეს მიხედვით ეს დემონები ნიკტის ვაჟები არიან. მოგვიანებით პოეტები მათ ჰიპნოსის შვილებად მიიჩნევდნენ და ცალკეულს თავ-თავის სახელებს არქმევდნენ. ჰომეროსის მიხედვით სიზმრები იმყოფებიან შორეულ დასავლეთში, მიწისქვეშა სამყაროს ჩასასვლელთან ახლოს და იქიდან გამოდიან რქის (მაშინ ისინი ჯარწმუნონი არიან) ან სპილოს ძელის კიშკრით (მაშინ სიზმრები დაუჯერებელი არიან). სწამდათ, რომ ღმერთები

არა მარტო სიზმრის მომვლინებელ დემონებს გზავნიან, არამედ ზოგჯერ თვითონაც მოევლინებიან ხოლმე ადამიანებს ძილის დროს და თავიანთ ნება-სურვილს უცხადებენ. ძველ საბერძნეთსა და რომში არსებობდა სიზმართა ასახსნელი სპეციალური წიგნები; ერთ-ერთმა ასეთმა, არტემიდოროსის მიერ შედგენილმა წიგნმა ჩვენამდეც მოაღწია და დღესაც გავლენა აქვს მორწმუნეთა შორის. მანტიკის ერთ-ერთი სახე იყო აგრეთვე ფრინველთა გადაფრენით მკითხაობა. ასეთი ფრინველები ღმერთთა გამოგზავნილად ითვლებოდნენ. განსაკუთრებული პატივით სარგებლობდნენ დიდი მტაცებელი ფრინველები და კერძოდ ზევისა მაცნე—არწივი. ფრინველთა გადაფრენის მიხედვით მკითხაობისათვის შეარჩევდნენ ხოლმე დიდ, დაკვირვებისათვის შესაფერის, გაშლილ ადგილს. აღმოსავლეთიდან, ჰორიზონტის მარჯვენა მხრიდან, ფრინველთა გამოჩენა კარგის მომასწავებლად მიაჩნდათ. ხოლო მარცხენა მხრიდან — ცუდის ნიშნად.

დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ციური და ატმოსფერული მოვლენების მიხედვით მკითხაობას. მეხის დაცემა ან გაელეება მიაჩნდათ კეთილის ან ბოროტის ნიშნად იმის მიხედვით, თუ რომელ მხარეზე მოხდებოდა ის. კომეტის გამოჩენა, მზის ან მთვარის დაბნელება ცუდის მაუწყებლად ითვლებოდა. ივარსკვლავების მიხედვით მკითხაობა ძველ საბერძნეთში თითქმის არ იცოდნენ. იგი მხოლოდ ალექსანდრე მაკედონელის ლაშქრობისა და ბაბილონელთა ასტროლოგიის გაცნობის შემდეგ შემოიღეს. ფრინველთა გადაფრენისა და ციური მნათობების მიხედვით მკითხაობას ძველ რომში ქურუმ ავგუსტალების კოლეგია ხელმძღვანელობდა. ამას გარდა რომაელები მკითხაობდნენ მსხვერპლთშეწირვის მიხედვითაც—როგორ მოიქცეოდა შესაწირავი შეწირვამდე, როგორი იქნებოდა შეწირული ცხოველის შიგნეულის მდგომარეობა. (განსაკუთრებით ღვიძლის). ხშირად, განსაკუთრებით ომების დროს, მსხვერპლთშეწირვა მხოლოდ იმის გულისათვისაც ხდებოდა, რომ ეწინასწარმეტყველათ სახელმწიფოს მომავალი და ბედი მიმდინარე ომში. ასეთ საქმიანობას რომში ქურუმთა განსაკუთრებული კოლეგია ე. წ. პარუსპიკები ეწეოდნენ.

ივარსკვლავთმეტყველებაში ღმერთების მინიშნებად ითვლებოდა ცხვირის დაცემინება, კარების ჰრიალი, ქონის ან წყლის დაღვრა, რომელიმე ცხოველის, მაგალითად მეზობლის შავი ძაღლის ეზოში გამოჩენა და სხვ. ქართველ მორწმუნეთა წარმოდგენით მზის ან მთვარის დაბნელება, კომეტის გამოჩენა, მიწის ძვრა ცუდის მომასწავებელი ნიშნები იყო. ბელურას იგბმული ჰიკიკიც არასაძიამოვ-

ნო მოლოდინს მიუთითებდა, ხოლო ოფოფის ანუ ბუს ეზოში გამოჩენა უბედურებად მიაჩნდათ.

ჯერ კიდევ ჩვენს ერამდე VI საუკუნეში თაღესმა საქვეყნოდ გამოაცხადა, რომ მზის დაბნელება კანონზომიერი ბუნებრივი მოვლენაა და არა რაიმე ღვთიური მინიშნება. V საუკუნის კომედიოგრაფი ეპიქარმოსი წინასწარმეტყველებს მატყუარა მკვებარებს უწოდებდა, რომლებიც აბაიბურებენ ბრიყვ დედაკაცებს და ამისათვის ფულს ღებულობენ. რომაელი პოეტი ენიუსიც მკითხავებს უსინდისო მკვებარებს უწოდებდა.

მანტო, ბერძნ. (Μαντώ, ἡ) ტირესიას ქალიშვილი. მოფსოსის დედა. მანტოსა და მისი ძმის თუ წინაპრის — მანტოსის სახე მკითხაობის (მანტიის) პერსონიფიკაცია უნდა იყოს.

მარათონის ხარი, ბერძნ. (Μαράθωνος χείρας, ὁ) იგივე კრეტის ხარი, რომელიც მინოსმა პოსეიდონისათვის შესაწირავად გააშუადა. ერთი მითის მიხედვით, როდესაც ეს ხარი პოსეიდონმა გაამძვინებარა, იგი დაიჭირა თეზევსმა მარათონის ველზე.

მარგიტესი, ბერძნ. (Μαργιτήεις, ἡ) ბერძნული თქმულების ერთ-ერთი პერსონაჟი, — სიბრიყვისა და სიყვეყნის განსახიერება, რომელიც ამასთანავე თავისებურად ჰკვიანადაც ითვლებოდა. იგი გერმანული ოილენშპიგელისა და რუსული ივანუშკასაგან განსხვავებით, რომლებიც მხოლოდ თავიანთი სიბრიყვით აჩიან ცნობილნი, ქართული ზღაპრის ნაცარქექიას უფრო წააგავს, რომელიც ხშირად ბრიყვულ, მაგრამ ამავე დროს გონივრულ საქმეებს აკეთებს.

მარონი, ბერძნ. (Μάρων, ὁ) სასიამოვნო ღვინოს ჰეროსი, ღვინოსის მუდმივი თანამგზავრი.

მარპესა, ბერძნ. (Μάρπεσσα, ἡ) ევენოსის ქალიშვილი, აპოლონის სატროფო, რომელიც პოსეიდონისაგან ნაიუქარი ჯადოსნური ფრთოსანი ეტლით მოიტაცა იდასმა. მამა ვერ დაეწია ლტოლვილებს და გამწარებული მდინარეში გადავარდა. აპოლონი დაეწია იდასს და ამ უცანასკნელმა ღმერთთან შებრძოლებაც კი გაზედა, ზევსმა მოჩხუბრები გააზავა და მარპესას ნება მისცა თავისი სურვილით ამოერჩია ქმარი. მარპესამ იდასი ამოარჩია, მარპესას და იდასს შეეძინათ ქალიშვილი კლეოპატრა, რომელიც შემდეგ მელეაგროსის ცოლი გახდა.

მარსი, ლათ. Mars—tis) (იხ. არესი) მარსი ითვლებოდა რომის ლეგენდარული დამაარსებლების რემუსის და რომულუსის მამად.

იუპიტერთან და კვირინუსთან ერთად მარსი იყო რომაელთა ერთ-ერთი უდიდესი ღვთაება. მარსის მთავარ ატრიბუტად ითვლებოდა ციდან ჩამოვარდნილი ფარი (ანცილი). მარსის ღღესასწაულს ღროს ქერუმები აწყობდნენ საზეიმო პროცესიას: ფარი ქალაქში გამოჰქონდათ საზეიმო ვითარებაში. მარსს შესწირეს ადგილი, რომელიც შემდეგ მარსის ველად იწოდებოდა. იმპერიის დასაწყისში აქ აღმართეს ტაძარი. რომაული წლის პირველ თვეს, როცა მარსისადმი მიძღვნილი პირველი ზეიმები იმართებოდა, უწოდეს მარსი (მარტი). მისი სახელი აგრეთვე უწოდეს ერთ-ერთ პლანეტას (მარსი). მარსის წმინდა ცხოველებად ითვლებიან მგელი და კოდალა.

მარსიასი, ბერძნ. (Μαρσίας, ბ) მდინარე მარსიასის ღვთაება. ფრიგიული სილენი. დიონისეს ერთ—ერთი თანამგზავრი. ლეგენდის თანახმად მარსიასმა იპოვა ათენასაგან გადაგდებული ფლეიტა და აპოლონი გამოიწვია შეჯიბრებაში. მიუხედავად იმისა, რომ მან წააგო, აპოლონი მაინც გაჯავრდა და ცოცხლად გააძრო ტყავი. მისი ტყავი წაიღო და ფრიგიის ქალაქ კელენეს მახლობლად გამოქვაბულში ჩამოყიდა. ამბობენ, თითქოს ეს ტყავი სიხარულისაგან ცახცახებს, როცა ფლეიტის ხმას გაიგონებს. სხვა მითის მიხედვით შეჯიბრებაში გამარჯვებულად მეფე მიდასმა მარსიასი დააახელა, რისთვისაც გაჯავრებულმა აპოლონმა მეფეს ვირის ყურები გამოაბა (იხ. მიდასი). მარსიასისა და აპოლონის შეჯიბრების სცენას ხშირად იყენებდნენ სახვით ხელოვნებაში.

მატრალიები, ლათ. (Matralia) იტალიელთა ღმერთქალის—მატრუტას საპატივცემო ღღესასწაულები რომში. მატრალიები იმართებოდა იენისის თვეში, ზეიმზე ქალები ხელში აყვანილი დისწვილებით მიდიოდნენ. მონა ქალებს ღღესასწაულზე არ უშვებდნენ.

მატრონალიები, ლათ. (Matronalia) იუნონისადმი მიძღვნილი ღღესასწაულები. იმართებოდა პირველ მარტს.

მატუტა, ლათ. (Matuta) დილის ძველიტალიელთა ღმერთქალი, რომელსაც ხშირად ბერძნულ ლეკოთეასთან აიგივებდნენ. რომში მატუტას ღღესასწაულზე დედებს თავის შვილებთან ერთად ხელში აყავდათ დისწვილები. როგორც მაგალითად იხო ზრდიდა და ატარებდა სემელეს ვაჟს — დიონისეს.

მაქაონი, ბერძნ. (Μαχάων, ბ) ექიმი, ტროის ომის მონაწილე, ასკლეპიოსისა და ეპიონეს ვაჟი, პოდალირეისის ძმა. მან მოარჩინა გენელაოსი და ფილოქტეტე. ტროის ომის დროს მაქაონი და მისი ძმა ტროელების ექიმები იყვნენ. პარისტან ბრძოლის დროს მაქაონი დაიჭრა და ბრძოლის ველიდან ნესტორმა გამოიყვანა. პომერო-

სის შემდგომდროინდელი მითის მიხედვით მაქაონი ტელეფოსის ვაჟმა — ევრიპილემ მოკლა და გვამი ნესტორმა გამოიტანა. გადმოგვცემენ, რომ მისი საფლავის მიწაზე შეხებაც კი კურნავდა ავადმყოფებს. მხატვრულ ლიტერატურაში მაქაონი ექიმს — მკურნალს ნიშნავს.

მ ე გ ა პ ე ნ თ ე, ბერძნ. (Μεγαπένθης, ბ) მენელაოსის ერთ-ერთი ვაჟი, რომელიც ელენეს ტყვეობის ქაშს მენელაოსის ერთ-ერთ მონაქალთან კავშირით დაიბადა.

მ ე გ ა რ ა, ბერძნ. (Μέγαρχα, ἦ) კრეონტის ქალიშვილი, თებეს თქმულებების მიხედვით ჰერეკლეს ცოლი. ბოლოს ჰერაკლემ მეგარა იოლევსს მიათხოვა.

მ ე გ ა რ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Μεγαρεύς, ბ) მეგარიდას მითიური მეფე, ქალაქ მეგარიდას ეპონიმი, პოსეიდონის ვაჟი, ალკათოთისის ცოლის — ევექმეს მამა. როდესაც მეგარიდას თავს დაესხა კრეტის მეფის-მინოსის ჯარები, წარმოშობით ბეოტიელმა მეგარევსმა დიდი დახმარება გაუწია ადგილობრივ მეფეს — ნისოსს, რის გამოც მეგარევსი ნისოსის შემდეგ მეგარიდას მმართველი გახდა.

მ ე გ ე რ ა, ბერძნ. (Μέγαρις, ἦ) ერთ-ერთი ერინია, მრისახანებისა და შურისძიების განსახიერება. წარმოდგენილი ჰყავდათ დედბრის სახით. თავზე თქების მაგივრად გველები ჰქონდა მოხვეული და ზეღში ჩირაღდანი და სატევარი ეჭირა. გაატანით მნიშვნელობით მეგერას ავ, ბოროტ დედაკაცს უწოდებენ.

მ ე დ ე ა, ბერძნ. (Μήδεα, ἦ) ბერძნულ მითებში საყოველთაოდ ცნობილი უდიდესი ჯადოქარი. კოლხეთის მეფის — აიეტის ქალიშვილი. ჰელიოს ღმერთის შვილიშვილი. იასონის, შემდეგ ეგეოს მეფის ცოლი. მედეას მითი დაკავშირებულია არგონავტების ლაშქრობასთან.

როდესაც არგონავტები კოლხეთში მივიდნენ, მეფის ქალიშვილს — მედეას მოეწონა და შეუყვარდა არგონავტთა ხელმძღვანელი — იასონი. სწორედ მედეას რჩევითა და შემწეობით შეასრულა მან აიეტისაგან მიცემული მრავალი, თითქმის შეუძლებელი დავალება. (იხ. არგონავტები).

იასონა და მედეას შეეძინათ ვაჟები: მერმეროსი და ფერეტოსი. რამდენიმე ხნის შემდეგ იასონმა გადაწყვიტა დაქორწინებულიყო კორინთოს მეფის — კრეონტის ქალიშვილ გლავკეზე (ზოგი ვარიანტით კრეუსა), მაგრამ შეუთრაცხოფილმა და გამძვინვარებულმა, თავმოყვარე კოლხმა ქალმა ეს არ მოითმინა და თავისი ქმრის ახალ საცოლეს ქორწინების დღეს მომაკვდინებელი საწამლავით გაჟღენ-

თილი ძვირფასი ტანსაცმელი და ნივთები შეუგზავნა, რომლის შეხე-
ბითაც დაიღუპნენ გლავკე (კრეუსა) და მეფე კრეონტი. ევრიპიდე
გვიამბობს, რომ შეურაცხყოფელი ქმრის კიდეც უფრო გამწარების
მოზნით მედეამ დახოცა მისი და იასონის ორივე ვაჟიშვილი და თვი-
თონ ჰელიოსისაგან ნაჩუქარი ჯადოსნური ეტლით გაფრინდა.

მითის ზოგი ვარიანტის მიხედვით კორინთოდან გაქცეული მე-
დეა ათენში დასახლდა და ცოლად გაჰყვა მეფე ეგეოსს. მოგვიანე-
ბით, როცა მედეამ გადაწყვიტა ახლადგამოჩენილი მემკვიდრის—
თეზევსის მოკლა, იგი ათენიდანაც იგანდევნეს. გვიანდელი მითების
მიხედვით, მედეა მას შემდეგ, რაც უცხო ქვეყნებში ველარ ჰპოვა
თავშესაფარი, კვლავ კოლხეთში დაბრუნდა, ტახტიდან ჩამოგდებულ
მამას შეურიგდა და დაეხმარა სამეფო ტახტის დაბრუნებაში.

ის ფაქტები, რომ მედეა ითვლებოდა ჰელიოს ღმერთის შვილი-
შვილად, ჰქონდა მკვდრების გაცოცხლების უნარი, გაფრინდა დრა-
კონებშებშული ეტლით და სხვა მრავალი, მიუთითებს იმაზე, რომ
მედეას ადრე ღმერთქალად სთვლიდნენ და შემდეგ გახდა მოკვდავი,
მაგრამ სასწაულმოქმედი ადამიანი.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ მედეას დამახასიათებელი მრავა-
ლი ძირითადი თვისება, კოლხი ქალის საყოველთაოდ ცნობილ ნამ-
დვილ ხასიათებს გვავიწყობს, რაც მცირეოდენ ექვს მაინც ბადებს
მედეას ან მსგავსი პიროვნების ნამდვილად არსებობაზე. ბერძნულ
ლიტერატურაში მედეას მითი დაამუშავა ევრიპიდე, ლათინურში—
სენეკამ. მედეას შესახებ ნაწარმოებები შექმნეს კორნელმა და
გრილპარცერმა. მედეას სახემ შთააგონა სახვითი ხელოვნებისა და
მუსიკის მრავალი დიდოსტატი. მედეას შესახებ ნაწარმოებები შეიქ-
მნა ქართულ ენაზეც. აკაკი წერეთელმა დაწერა დრამატული პოემა
„მედია“. ამავე სახელწოდების ტრაგედია შექმნა ლევან სანიკიძემ.
ბერძნული „მედია“ ქართულად თარგმნა პროფესორმა პანტელეი-
მონ ბერაძემ და დიდის წარმატებით იდგმებოდა მარჯანიშვილის
თეატრის სცენაზე. მითს მედეას და იასონის შესახებ მრავალი ახა-
ლი დეტალი და ტრაგიკული კონფლიქტი შემატა ევრიპიდე ტრაგე-
დია „მედიაში“. ასეთია მაგალითად შვილების დახოცვის ამბავი.
(იხ. არგონავტები, იასონი).

მ ე დ ე ი ო ს ი, ბერძნ. (Μήδειος, ბ) იასონისა და მედეას ვაჟი,
რომელიც ქირონმა აღზარდა მთებში.

მ ე დ ო ნ ტ ი, ბერძნ. (Μέδων -οντος, ბ) 1. პენელოპეს საქ-
მროების მაცნე. მან გაიგო, რომ პენელოპეს საქმროებმა გადაწყვი-
ტეს ტელემაქეს მოკლა სამშობლოში დაბრუნებისას და ამის შესა-

ხებ აცნობა დედაპისს — პენელოპეს, მან შეილი გააფრთხილა და დალუპვას გადაარჩინა. ამისათვის დაბრუნებულმა ოდისევსმა შეიბრალა მედონტი სასიძოვების ამოხოცვისას.

2. თიდევსის ვაჟი, ეანტ მცირის ძმა. მეტონიელი ბერძნების წინამძღოლი ტროის ომში. აქვე მოკლა ენეასმა.

მ ე დ ო ს ი, ბერძნ. (Μηδίας, ბ) ჰედეასა და ეგეოს მეფის ვაჟი, რომელიც თეზეუსის ვინაობის გამჟღავნების შემდეგ დედასთან ერთად იაიქცა ათენიდან აზიაში და იქ მრავალი ბარბაროსი დახოცა.

მ ე დ უ ზ ა, ბერძნ. (Μέδουσά, ჟ) 1. ერთ-ერთი გორგონა (იხ. გორგონა). 2. პელიასის ერთ-ერთი ქალიშვილი.

მ ე ლ ა მ პ ო დ ი | მ ე ლ ა მ პ უ ს ი, ბერძნ. (Μελampus - πιδος, ბ) ამითაონის ვაჟი, ბიანტის ძმა. უძველესი წინასწარმეტყველი და ექიმი. საბერძნეთში დიონისეს კულტის დამაარსებელი. ერთხელ, როდესაც იგი ჭერ კიდევ პილოსში ცხოვრობდა, ძილის დროს მოშინაურებულმა გველებმა ისე ამოუსუფთავეს ყურები, რომ ამის შემდეგ შეეძლო ყოველი სულიერის ენის გაგება. ამის გამო მელამპოდს შეეძლო წინასწარმეტყველება, რაც მას მრავალგზის გამოადგა სიცოცხლის მანძილზე.

მელამპოდის ძმას — ბიანტს შეუყვარდა მეფე ნელევსის ქალიშვილი პერო, მაგრამ ნელევსის ბრძანების თანახმად ქალიშვილი უნდა იკათხოვილიყო მხოლოდ იმ ვაჟაცხე, ვინც მას იფიცლეს ხარებს მიუყვანდა. ბევრს ეცადა ბიანტი მოეტაცებინა სანუკვარი ხარები, მაგრამ ვერ შეძლო. მაშინ მას დაეხმარა მელამპოდი (იხ. ბიანტი). ერთი მითის მიხედვით მელამპოდმა იფიცლეს უშვილობის მიზეზი და შვილიერების საშუალება ააწავლა. ამის შემდეგ იფიცლემ მას ხარები აიუქა. მან ხარები ძმას მიჰგვარა, ბიანტისმა — ნელევსს და ნელევსმაც მიათხოვა თავისი ქალიშვილი — პერო. რამდენიმე ხნის შემდეგ მელამპოდი არგოსში გადასახლდა, სადაც განკურნა ქალები მძიმე ავადმყოფობისაგან და სამედიკინო ძმასთან ერთად სახელმწიფოს ნახევარს დაეპატრონა. არსებობს გადმოცემა, რომ მელამპოდმა დაწერა წიგნი, რომელშიც აღწერილია სხვადასხვა წინასწარმეტყველებები. მელამპოდის მიერ მოხდენილი სასწაულების შესახებ საუბარია პოემა „მელამპოდში“, რომლის საგულგებელი ავტორი ჰესიოდია.

მ ე ლ ა ნ თ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Μελανθεύς, ბ) პენელოპეს მოხუცი მონის — დოლოსის ვაჟი. მწყემსავდა ოდისევსის თხებს. როდესაც ოდისევსი პენელოპეს საქმროებს უსწორდებოდა, მელანთევსმა მო-

წინააღმდეგეების მხარე დაიკავა და ამისათვის სასტიკად დასაჯა ოდისეესმა.

მელანთო. ბერძნ. (Μελανθός, η) მელანთოსის და, ოდისეესის შაახური, ფერია. დეკალიონის ქალიშვილი. მელანთოს ხელში ჩაგდებას მიზნით პოსეიდონმა დელფინის სახე მიიღო.

მელანთოსი, ბერძნ. (Μελανθός, θ) ანდროპომოსის ვაჟი, კოლროსის მამა, ნელეიდთა გვარის წარმომადგენელი. ერთხანს მეფობდა პესანიაში და იქედან პერაკლოდებმა განდევნეს. ამის შემდეგ მელანთოსი ატიკაში გადავიდა. როდესაც თეზევსის შთამომავალმა, ატიკის მეფე თიმეტოსმა უარი განაცხადა ბეოტიის მეფე ქსანთოსთან შებრძოლებაზე, ეს მისია თავს იღო მელანთოსმა. ბრძოლის დროს ქსანთოსს უკანოდან ამოუღდა შავი თხის ტყავში გამოწყობილი ღიონსე და ეხმარებოდა. როდესაც მელანთოსმა მოწინააღმდეგეს წაოაყვედრა, შენ მართო არ მებრძვიო, ღიონსე უკან გაბრუნდა და სწორედ ამ დროს დაამარცხა მელანთოსმა ქსანთოსი. ამის მერე მელანთოსი ატიკის მეფე ხდება.

მელანიპე, ბერძნ. (Μελανίπη, η) ელენეს ვაჟის—ეოლოსის ქალიშვილი. პოსეიდონის სატრფო, რომლისაგანაც ორი ტყუპი შეეძინა. რადგან ბავშვები უკანონონი იყვნენ. გადაყარეს, მათი დედა კი საპათიმროში ჩააგდეს. გადაყრილი ბავშვები იპოვეს და გაზარდეს მწყემსებმა. როდესაც ყმაწვილები წამოიზარდნენ, დედა საპათიმროდან გაათავისუფლეს. (მსგავსი მითები მრავალადა ცნობილი ბერძნულსა თუ სხვა ხალხების მითოლოგიაში).

მელანიპოსი, ბერძნ. (Μελάνιπος, θ) 1. თებელი გმირი, უმამაცესი პოლინიკეს მომხრეთაგან. ომის დროს ტიდესი სასიცვდილოდ დაჭრა და თვით ამფიარაოსის ხელით დაეცა.

2. ულამაზესი ყმაწვილი, რომელსაც შეუყვარდა არტემიდეს ქუჩუპი-კომეთო. ამაზე იაჭავრებულმა ღმერთქალმა ყმაწვილი მოკლა, ხოლო მის ქვეყანას მოუხაველიანობა მოუვლინა. იმისათვის, რომ ღმერთქალის გული მოეღბოთ და ქვეყანას კვლავ მოხაველიან წლე-ბი დასდგომოდა, სამისნოს წინასწარმეტყველების მიხედვით, ყოველწლიურად არტემიდესათვის თითო ლამაზი ქალ-ვაჟი უნდა შეეწირათ. 3. თეზევსის ვაჟი, რომელმაც ნემეის თამაშობებზე სირბილში გაიმარჯვა.

მელასი, ბერძნ. (Μέλαις, θ) 1. აიეტის შვილიშვილი, ფრიქსოსისა და ქალკიოპეს ვაჟი, არგოსის, ფრონტოსისა და კვტისოროსის ძმა. 2. პოსეიდონისა და ერთ-ერთი ქიოსელი ფერიის ვაჟი.

მელეაგრიდები, ბერძნ. (Μελέαγρος, αἰ) მითური ფრინველები, რომლებიც თითქოს, მელეაგროსის სიკვდილის გამო სახე-შეცვლილი, დამწუხრებული ქალები არიან.

მელეაგროსი, ბერძნ. (Μελέαγρος, β) ენეასისა და თესტიოსის ქალიშვილის — ალთეას ვაჟი, კლეოპატრას (ალკიონეს) ქმარი. არგონავტთა ლაშქრობისა და კალიდონის ნადირობის მონაწილე. ერთხელ მელეაგროსის მამას დაავიწყდა არტემიდესათვის მსხვერპლის შეწირვა და გაჯავრებულმა ღმერთქალმა მის ქვეყანას საშინელი, ე. წ. კალიდონის ტახი მოუვლინა, რომელმაც თითქმის გაანადგურა მთელი სახელმწიფო. როდესაც მელეაგროსი დაეპყრდა, კურეტებთან ერთად შეებრძოლა ტახს და მოკლა იგი. პირობის თანახმად მხეცის თავი და ტყავი მას უნდა რგებოდა, ვისაც მეტი დაჰსახურება ჰქონდა მის მოკვლაში. ამისათვის ღიღი ჩხუბი და დავა ატყდა ეტოლიელებსა და კურეტებს შორის. დავაში ეტოლიელები პირველობდნენ მანამ, სანამ მათ მხარეზე მელეაგროსი იბრძოდა, მაგრამ მას შემდეგ, რაც მას ბიძა (დედის ძმა) შემოაკვდა, დედამ საშინლად დაწყევლა და ბრძოლაზე ხელი ააღებინა, გამარჯვების სასწორი კურეტების მხარეზე გადაიხარა. ვერავითარმა ჰევწნა-ვედრებამ ვერ გაკრა, რომ მელეაგროსი კვლავ დახმარებოდა მოძმეებს. რამდენიმე ხნის შემდეგ, როდესაც ეტოლიელების დამარცხება გარდაუვალი შეიქმნა, მელეაგროსი ცოლის თხოვნით კვლავ ბრძოლაში ჩაება, თანამემამულეებს ბრძოლა მოაგებინა, მაგრამ თვითონ დაიღუპა. მას თითქოს გზაში დაეწია ის ერინია, „რომელსაც დედის წყევლა ჰადესშიც კი ეყურება“ და ჰადესს წარიტაცა მელიაგროსი.

გვიანდელი მითის მიხედვით, როდესაც მელეაგროსი შვილი დღის გახდა, დედამისს მოირჩეოდა გამოეცხადნენ და უთხრეს, რომ მისი შვილი მოკვდება მაშინვე, როგორც კი ის მუგუზალი, რომელიც ახლა ბუხარში იწვოდა, დაიწვებოდა. ამის გამგონე ალთეამ მუგუზალი მაშინვე გამოიღო ბუხრიდან, ჩააქრო და სკივრში ჩაკეტა.

სხვა მითის მიხედვით ძმების სიკვდილით გაშჰაგებულმა ალთეამ შვილი კი არ დასწყევლა, არამედ სკივრში შენახული მუგუზალი ამოიღო, ცეცხლში ჩააგდო და მელეაგროსიც მაშინვე მოკვდა. მისი სიკვდილის შემდეგ ალთეამ და მელეაგროსის ცოლმა კლეოპატრამ თავი ჩამოიხრჩვეს, დები კი მას ისე მწარედ დასტიროდნენ, რომ მათი მწუხარებით გულაჩუყებულმა და შეწუხებულმა არტემიდემ ისინი ციცერებად აქცია. როდესაც ჰადესში ჰერაკლე ჩავიდა, მისგან ყველა ჩრდილი გაიქცა მელეაგროსისა და მედუზას გარდა.

როგორც ჩანს, მითი შექმნილია მატრიარქატის პერიოდში, რო-

დესაც დედოფლის ძმა შვილზე უფრო მახლობლად ითვლებოდ: და მისი მოკვლა ისეთ დანაშაულად მიაჩნდათ, რომ დედა ამისათვის წყევლიდა შვილს და სასიკვდილოდ იმეტებდა.

მითი დამუშავებულია ჰომეროსის „ილიადაში“, ევრიპიდესა და სოფოკლეს ჩვენამდე მოუღწეველ ტრაგედიებში, ოვიდიუსის „მეტამოფოზებში“ და სხვ. ჩვენამდე მოღწეულია ბარელიეფურად გავსახული მელეაგროსის სიკვდილის სცენა. მელეაგროსის მითზეა შექმნილი რუბენსის ცნობილი სურათები: „მელეაგროსი და ატალანტე“ და „კალიდონის ნადირობა“.

მ ე ლ ე ი ე, ბერძნ. (Μελειή, η) ოკეანოსის ქალიშვილი. ინაქე (ინაქოსის) მეუღლე, ეგიალევსის დედა.

მ ე ლ ი ბ ო ი ა, ბერძნ. (Μελίβοια, η) 1. ოკეანოსის ქალიშვილი, პელასგოსის მეუღლე, ლიკაონის დედა. 2. ნიობესა და ამფიონის ქალიშვილი, რომელიც გადარჩა ნიობეს შვილების ამოხოცვის დროს და არგოსში გაიქცა.

მ ე ლ ი ე ბ ი, ბერძნ. (Μελίαι, αι) მელეიური ფერიები, გეასა და ურანოსის ქალიშვილები. როდესაც ურანოსს მოჭრილი სასქესო ორგანოდან სისხლი ღვინდა და მიწას (გეას) შეერია, მისგან გიგანტებთან და ერინიებთან ერთად მელიებიც წარმოიშვნენ. მელიებს უწოდებდნენ ოკეანოსის ქალიშვილებსაც. მათ ზოგჯერ ზევსის აღმზრდელ ძიძებად მიიჩნევდნენ.

მ ე ლ ი კ ე რ ტ ე, ბერძნ. (Μελίκέρτης, θ) ათამანტისა და ინოს ვაჟი. ზღვის ღვთაება. მელიკერტეს მითი დაკავშირებულია დიონისეს შესახებ არსებულ ერთ-ერთ მითთან. მელიკერტეს მითიდან ცნობილია, რომ მელიკერტეს დედა ინო ძუძუს აწოვებდა პატარა დიონისეს. ამაზე გაჯავრებულმა ჰერამ მის ქმარს—ათამანტს გონება აუარია და ერთ-ერთი ვაჟიშვილი მოაკვლევინა. გაგიჟებული ქმრისაგან განრიდების მიზნით ინო მელიკერტესთან ერთად ზღვაში გადახტა, სადაც მათ ფერიები მიეგებნენ და დაღუპულ გემთა მგზავრების მფარველ ღვთაებებად აქციეს. პალემონის სახელით მელიკერტეს აღიარებდნენ კორინთოში, სადაც არსებობდა პოსეიდონის, ინო-ლევკოთეასა და მელიკერტე-პალემონის ტაძარი. ბევრ ბერძნულ მონეტაზე გვხვდება მელიკერტეს გამოსახულებანი, ხშირად იგი დელფინზე მჯდომარე, ან ზღვის ღვთაებებით გარშემორტყმულ ბიჭუნად გამოსახებოდა.

მ ე ლ ი ს ა, || მ ე ლ ი ტ ა, ბერძნ. (Μελισσα, η— ფუტკარი) ძველი ბერძნები ფუტკარს ღვთაებრივ მწერად მიიჩნევდნენ. მათ ფუტკრების შეთანხმებული ცხოვრება, ახალი ოჯახების გამოყოფა, შრომის

ორგანიზაცია, რთული ფიჭის დამზადება თავიანთ ცხოვრებას აგონებდა. ყოველივე ამის გამო ბერძნებს შეექმნათ შთაბეჭდილება, რომ ფუტკრები მწერებად ქცეული ფერიები არიან. ეპირში, სადაც ფართოდ იყო გავრცელებული მეფუტკრეობა, ფუტკრის წინაპრად ამაღლეთას დას, კრეტის მეფის მელისევსის ქალიშვილს, ფერია მელისას (მელიტას) თვლიდნენ, რომელიც დათან ერთად ახალშობილ ზევსს რძითა და თაფლით კვებავდა. ფუტკარმა არ დაკარგა თავისი მნიშვნელობა ქრისტიანული რელიგიის გავრცელების შემდეგაც. ფუტკრისაგან დამზადებული სანთელი სიწმინდისა და სინათლის განსახიერებაა ქრისტიანული რელიგიის მიხედვით.

მელისევსი, ბერძნ. (Μελισσεύς, ბ) 1. კრეტის მითიური მეფე. ფერიების: ამაღლეთასა და მელისას (ადრასტეასა და იდეს) მამა, რომლის გამოქვაბულში რეამ ახლადშობილი ზევსი დამალა, რათა კურეტებს დაეცვათ იგი. 2 ერთ-ერთი კურეტი. 3. პელიოსისა და როდოსის ვაჟი.

მელიტევსი, ბერძნ. (Μελιτεύς, ბ) ზევსისა და ერთ-ერთი ფერიას ვაჟი, რომელიც დედამისმა ჰერას შიშის გამო ტყეში დამალა. ფარულად ზევსი მას თაფლით კვებავდა.

მელპომენე, ბერძნ. (Μελπομένη, ჟ—მომღერალი). ერთ-ერთი ცხრა მუზათაგანი. თავიდან ითვლებოდა საერთოდ სიმღერის, შემდეგ კი — სამწუხარო სიმღერებისა და ტრაგედიის მუზად. მას მალალი ტანის ქალად წარმოიდგენდნენ. გამოწყობილი იყო თეატრალურ ტანსაცმელში. თავზე ეხურა ვაზის შტოსაგან დაწნული გვირგვინი, ერთ ხელში ეჭირა ტრაგიკული ნიღაბი. მეორეში კი ხმალი.

მემნონი, ბერძნ. (Μέμνων - ονις, ბ) 1. ტიფონისა და ეოსის ვაჟი, აღმოსავლეთ ეთიოპიის, ანუ აზიის მითიური მეფე, ტროას ომის მონაწილე, პრიამოსის მოკავშირე. ძმამ—ემათიონმა იგი ტახტიდან ჩამოაგდო და თვითონ გამეფდა, მაგრამ ჰესპერიდების ბაღში მიმავალმა ჰერაკლემ ბოროტმოქმედი მოკლა და ტახტი კვლავ მემნონს დაუბრუნა. ჰექტორის სიკვდილის მერე მემნონი ტროელების მხარეზე იბრძვის. მან მოკლა ნესტორის ვაჟი ანტილოქოსი, ხოლო თვითონ იგი ანტილოქოსის მეგობარმა აქილევსმა მოკლა. ეოსმა მწირედ დაატირა თავისი ვაჟი და ზევსს ევეღრებოდა, უკვდავ გაეხადა იგი. მემნონის სიკვდილის შემდეგ მისი თანამგზავრები ფრინველებად იქცნენო და მის დასატირებლად ყოველწლიურად მიფრინდებიანო მას საფლავზე—ამთავრებს ლეგენდა.

მემნონს მიეწერება ქალაქ სუზის და სხვა დიდ ნაგებობათა აგება აზიასა და აფრიკაში. არსებობს აზრი, რომ მემნონი და ეგვიპტის უძველესი ფარაონი ამენხოთეჲ III ერთი და იგივე უნდა იყოს. მემნონის სახელით ეგვიპტეში, თებეს ახლოს, იდგა ამენხოთეჲ III ქანდაკება და მზის ამოსვლისას გამოსცემდა მწუხარე, ნატანჯი ადამიანის გოდების ხმას, ამბობდნენ, ამ ხმით იგი მიესალმებაო თავის დედას—ეოსს.

მ ე მ ნ ო ნ ი დ ე ბ ი, ბერძნ. (Μεμνονίδης, ὁ) მემნონის თანამგზავრები, რომლებიც მისი სიკვდილის შემდეგ ფრინველებად იქცნენ.

მ ე მ ფ ი ს ი, ბერძნ. (Μέμφιδ -ιδίς, ὁ) ცნობილია, რომ ძველი ბერძნები თითქმის ყოველი ქალაქისა და მნიშვნელოვანი ტოპონიმის ეპონიმად რომელსამე მითიურ პიროვნებას მიიჩნევდნენ. ქალაქ მემფოსის ეპონიმადაც მიჩნეულია ნილოსის (მდ. ნილოსის ღვთაების) ქალიშვილი, ეპაფოსის (აპისის) მეუღლე მემფისი, რომლის სახელი, როგორც ვარაუდობენ, „მენნეფერ“ ეგვიპტური სიტყვიდან უნდა მომდინარეობდეს.

მ ე ნ ა დ ე ბ ი, ბერძნ. (Μηνάς δῆδης, ὁ) დიონისეს თანამგზავრთა ერთ-ერთი სახელწოდება.

მ ე ნ ე კ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Μενεχμῆς, ὁ) თებელი მეფის—კრეონტის ვაჟი (ზოგი ვარიანტით მამა). შვიდ გმირთა თებეს წინააღმდეგ ლაშქრობისას წინასწარმეტყველმა განაცხადა, რომ თებელები მტერს დაამარცხებდნენ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი კრეონტი თავის ვაჟს მსხვერპლად შესწირავდა. სამშობლოს კეთილდღეობის მსურველი მენეკევსი თავისი ფეხით ავიდა სამსხვერპლოზე. მითში ასახულია ის, რომ რაიმე დიდი საშიშროების დროს მსხვერპლად სწირავდნენ გაერთიანების მეთაურის შვილს. (შდრ. მითი იფიგენიას შესახებ).

მ ე ნ ე ლ ა ო ს ი, ბერძნ. (Μενελάος, ὁ) ატრევსის ვაჟი, აგამემნონის უმცროსი ძმა. როდესაც ატრევსი გარდაიცვალა, ძმები თიესტემ მიკენიდან განდევნა. ლტოლვილები ტინდარეოსს მიაღვნენ მენელაოსმა ცოლად შეირთო ელენე და სპარტის მეფე გახდა. რამდენიმე ხნის შემდეგ ელენე მოიტაცა პარისმა. აგამემნონის დავმარებით მენელაოსმა შეერიბა აქაველები და ტროისაკენ გასწია. პრიამოსთან და ოდისეესთან ერთად მენელაოსმა სცადა მშვიდობიანი გზით დაებრუნებინა ცოლი, მაგრამ რაკი გაწვილდა, — ამიტომ ტროას ომი გამოუცხადა. ტროის ალყის დროს მენელაოსმა დიდი გმირობა გამოიჩინა. მიიღო პარისის გამოწვევა ორთაბრძოლაში და

ღამარცხა კიდეც. პარისის აფროდიტე მიეშველა და სიკვდილს გადაარჩინა, მენელაოსი კი მიპარვით დაქრა პანდარევსმა აპოლონისაგან ნაჩუქარი მშვილდით. მენელაოსი იბრძოდა პატროკლეს გვამისათვის და გამოიტანა კიდეც ბრძოლის ველიდან. სხვა გმირებთან ერთად მენელაოსი იმყოფებოდა ტროის ცხენში. მენელაოსმა მოკლა პრიამოსის ვაჟი — დეიფობოსი. ტროის ომის შემდეგ მენელაოსი ელენესთან ერთად სპარტაში დაბრუნდა.

ტროის დაცემის შემდეგ რვა წლის განმავლობაში იხეტიალა ეგვიპტეში, კუნძულ კეპროსზე და სხვა ადგილებში. ლაკონიაში არსებობდა მენელაოსის კულტი, რაც, როგორც ჩანს, ელენეს კულტის გავლენის მიზეზი უნდა იყოს. მენელაოსის სახემ შთააგონა მრავალი შემოქმედი. გადატანითი მნიშვნელობით მენელაოსს უწოდებენ მოტყუებულ ქმარს.

მ ე ნ ე ს თ ე ჯ ს ი, ბერძნ. (Μενεσθεύς, ბ) (იხ. თეზევსი)

მ ე ნ ი, ბერძნ. (Μήν—Μήνιος, ბ) ფრიგ.—მთვარის ფრიგიული ღვთაების ბერძნული სახელწოდება. მასვე მიიჩნევდნენ სიკვდილის მბრძანებელ, მცენარეულობისა და ნაყოფიერების ღმერთად. საბერძნეთში მისი კულტი შესული უნდა იყოს ჩვენს ერამდე IV საუკუნეში. ათენაში მას მხოლოდ მონები და უცხოელები აღიარებდნენ. რომში მენის კულტი ატისისაში აირია. მენი გამოიხატებოდა უწვერულვაშო ყმაწვილად, რომელსაც მხარზე დაკიდებული ჰქონდა ნამგალა მთვარე და თავზე გამომცხვარი პური ედო. 2. ეგვიპტის მითიური მეფე.

მ ე ნ ი პ ე, ბერძნ. (Μενίππη, ჟ) ორიონის ქალიშვილი, მეტიოქეს და, აფროდიტემ ღებში სილამაზით დააჯილდოვა, ათენამ კი ქსოვა ასწავლა. თავისი ხალხი ღებს ისე უყვარდათ, რომ საჭირო შემთხვევაში თავისი სურვილით შეეწირნენ მიწისქვეშეთის ღვთაებებს. პერსეფონემ და ჰადესმა ღები კომეტებად აქციეს.

მ ე ნ ო ი ტ ი ო ს ი, ბერძნ. (Μενότιος, ბ) 1. ერთ-ერთი არგონაუტი. ეგინას ვაჟი, პატროკლეს მამა. 2. იაპეტისა და ოკეანიდ კლიმენეს ვაჟი. გამოირჩეოდა მრისხანე ხასიათით. ამის გამო იგი სიკვდილის შემდეგ ჯოჯობეთში ჩააგდეს.

მ ე ნ ს ი, ლათ. (Mens—mentis) ადამიანის გონების განსახიერება. ღმერთქალი ძველ რომში, რომელსაც ჩვენს ერამდე III საუკუნეში, ტრაზიმენუსის ტბასთან რომაელთა დამარცხების შემდეგ, ტაძარი აუგეს. ივნისის თვეში კაპიტოლიუმის ბორცვზე იმართებოდა მენსისადმი მიძღვნილი ზეიმები.

მ ე ნ ტ ე ს ი, ბერძნ. (Μέντης, ბ) ოდისეუსის მეგობარი. ტაფი-

ლების მბრძანებელი. მისი სახელით ტელემაქეს გამოეცხადა ათენა და ურჩია წასულიყო მამის საძებნელად.

მენტორი, ბერძნ. (Μέντωρ, ბ) ალკიმოსის ვაჟი, ოდისეესის მეგობარი. როდესაც ოდისეესი ტროელების წინააღმდეგ საბრძოლველად წავიდა, მას თავის ოჯახზე მზრუნველობა დაავალა. მენტორი ზრდიდა ტელემაქეს და წინააღმდეგობას უწევდა თითქმის შეტევაზე გადმოსულ პენელოპეს ხელის მთხოვნელებს. ხშირად ოდისეესის ან ტელემაქეს დახმარების დროს ათენა სწორედ მენტორის სახეს ღებულობდა. გადატანითი მნიშვნელობით მენტორს უწოდებენ მრჩეველს, ხელმძღვანელს. ზოგჯერ ხმარობენ ირონიული მნიშვნელობითაც. ლიტერატურაში სახელი მენტორი გავრცელდა XVII—XVIII საუკუნეებში ფენელონის რომანის „ტელემაქეს თავგადასავლის“ გამოქვეყნების შემდეგ.

მეორედ მოსვლა — მრავალ ხალხში ღრმადაა გამჭდარი რწმენა მეორედ მოსვლის შესახებ. ამ მითის ყველაზე მეტად გავრცელებული ვარიანტის მიხედვით, როცა ადამიანები იმდენად გათამამდნენ და გათავხედდნენ, იმდენად დარწმუნდნენ თავიანთ სიძლიერეში, რომ ღმერთებს დავა და წინააღმდეგობის გაწევა დაუწყეს, განრისხებულმა ღმერთებმა ქვეყანა წყლით დაფარეს. მომავალშიო, ამბობს მითი, თუ ადამიანები კიდევ ვერ ისწავლიან ჭკუას, ღმერთი მეორედ მოავლენს წარღვნას, მაგრამ ამჟამად ცეცხლის სახითო. რელიგიის მიმდევართა გამოანგარიშებით წლებიც კი არის დადგენილი მეორედ მოსვლისა; ცნობილია, რომ რამდენიმე ასეთმა თარიღმა მშვიდობიანად გაიარა, რაშიც თვით მორწმუნეებშიც კი შეარყია რწმენა მეორედ მოსვლის შესახებ.

მერა, ბერძნ. (Μέρα, ჟ) 1. (იხ. აკარიოსი) 2. ერთ-ერთი წერტილი. 3. არეტოსის ქალიშვილი, ლოკროსის დედა.

მერიონესი, ბერძნ. (Μηριονης, ბ) იდომენეესის მეგობარი. იგი ტროის ომში გამოყვანილია შეუდრეკელ მებრძოლად და ტეკროსის მეტოქედ ისრით სროლაში. გვიანდელი მითების მიხედვით ტროის ომიდან დაბრუნებული მერიონესის ხომალდი ქარმა კუნძულ სიცილიაზე გარიყა; სადაც გმირმა კრეტელების სოფელი დააარსა. შესაძლებელია, რომ მითს საფუძვლად ედოს რეალური ამბავი.

მერკური, ლათ. (Mercurius) იუპიტერის ვაჟი, ღმერთების ელჩი და მაცნე. ცბიერების, ვაჭრობისა და მჭევრმეტყველების ღმერთი ძველ რომში. იგივე ბერძნული ჰერმესის ოდნავ შეცვლილი ლათინური სახე. როგორც ვაჭრობის ღმერთის — ჰერმეს-მერკურის გამოსახულებანი დღეისაც გვხვდება ბანკების, სავაჭრო ფირმე-

ბისა და გემების ემბლემად. მერკურის სახელთანაა დაკავშირებული პლანეტა „მერკურის“ სახელწოდებაც.

მერმეროსი. ბერძნ. (Μέρμερος, ბ) იასონისა და მედეას ვაჟი, ფერეტეს ძმა. მერმეროსი და ფერეტე ზშირად მერმერიღებაც იხსენიებიან. როდესაც მედეა იასონის ღალატში საბოლოოდ დარწმუნდა, თავის ვაჟებს საპატარძლოსათვის მოწამლული ნივთები გაატანა, რითაც შეძლო მეტოქისა და მტრის—გლავკესა და კრეონტ მეფის დაღუპვა. ამის შერე უმაღური ქმრის-იასონის კიდევ უფრო მეტად გაჰწარების მიზნით, როგორც გაღმკვეცემს ევრიპიდე ტრაგედიაში „მედეა“, მედეამ თავისი ხელით დახოცა მერმეროსი და ფერეტე. ფიქრობენ, ეს უკანასკნელი ამავე ევრიპიდეაგანაა მიმატებული.

მეროპე, ბერძნ. (Μερόπη, ზ) 1. ერთ-ერთი ოკეანიდი. ფაეთონტის დედა. 2. ერთ-ერთი ჰელიადი, ფაეთონტის და 3. ატლანტოსის ქალიშვილი, გლავკოსის დედა, სიზიფოსის მეუღლე პლიადთანაფარსკვლავედში მეროპე ყველაზე მკრთალი და შეუმჩნეველია. რასაც ლეგენდა იმით ხსნის, რომ მისი ყველა და ღმერთებზე გათხოვდა, იგი კი მოკვდავს გაყვა ცოლად და ამის გამო სირცხვილით ველარ ჩნდებოდა. 4. მესანიის მეფის — კიფსელოსის ქალიშვილი. ჰერაკლიდ კრესფონტეს ცოლი. როდესაც პოლიფონტმა მეროპეს ქმარი და უფროსი ვაჟი მოკლა, დადარდიანებულ ქალს ცოლად გაყოლა მოსთხოვა. მოგვიანებით მეროპეს უმცროსმა ვაჟმა — ეპისტოსმა დედასთან თანხმობით პოლიფონტი მოკლა. მითი გამოიყენა ევრიპიდეში. 5. ოიდიპოსის აღმზრდელი, კორინთოს მეფის — პოლიბიოსის მეუღლე. 6. დედალოსის დედა, ერეხთევის ქალიშვილი, 7. ენოპიონის ქალიშვილი, გააუპატიურა ორიონმა.

მეროპი, ბერძნ. (Μέροπ-οπις, ბ) 1. ჟენძულ კოსოსის მითური მეფე. 2. ეთიოპიის მითური მეფე, კლიმენეს ქმარი. ერთი მითის მიხედვით კლიმენემ უღალატა მეროპს და ჰელიოსისაგან შვა ფაეთონტი. 3. ევმელოსის მამა, როდესაც მისი ცოლი მოულოდნელად გარდაიცვალა, მეროპმა თავის მოკვლა გადაწყვიტა. ჰერამ მეროპი ცად აღამალა და თანაფარსკვლავედად აქცია.

მესტორი, ბერძნ. (Μήστωρ, ბ) 1. პერსევისა და ანდრომედას ვაჟი, პელოპის ქალიშვილის ქმარი, ჰიპოთოეს მამა. 2. პოსეიდონისა და კლეიტოს ვაჟი.

მესტრა, ბერძნ. (Μήστρα, ზ) თესალიელ ერისხთიონის ქალიშვილი. უდიდეს სიღარიბეში ჩავარდნილი მამა შიმშილით რომ არ მომკვდარიყო, გაყიდა ქალიშვილი მესტრა. პოსეიდონის შემწეო-

ბით მესტრამ შეიძინა სახის ცვალებადობის ნიჭი და კვლავ მამასთან დაბრუნება მოახერხა. ამის შემდეგ, როცა კი გაუქირდებოდა ერი-სიხთიონს, ქალიშვილს გაყიდდა. ეს უკანასკნელი კი მიმადლებული ნიჭის წყალობით კვლავ უკან ბრუნდებოდა.

მეტაპონტიოსი, ბერძნ. (Μεταποντιος, ბ) მედეას ძმა. საფიქრებელია, რომ მეტაპონტიოსი იყოს აფსირტოსის მეორე სახე-ლი.

მეტიდა, ბერძნ. (Μητιδα-იბიჲ, ჟ) ზევსის პირველი ცოლი. ერთ-ერთი ოკეანიდი. თეტიდას ქალიშვილი. ზევსს უწინასწარმეტყველეს. რომ მისგან დაორსულებულ მეტიდას ეყოლებოდა შვილი, რომე-ლიც მამას გადააჭარბებდა სიძლიერით. ამ უსიამოვნო მომავლის თავიდან აცილების მიზნით ზევსმა მთლიანად გადაყლაპა მეტიდა, მაგრამ ჩანასახმა მის თავში განაგრძო განვითარება და ზევსს რამო-დენიმე ხნის შემდეგ საშინელი თავის ტკივილი დაეწყო. ჰეფესტომ ჩაქუჩის დარტყმით გახსნა ზევსის თავი და ქვეყანას ათენა ღმერთ-ქალი მოეცლინა. ათენას ზევსის თავიდან დაბადების მითი კავშირ-ში უნდა იყოს ათენასთან, როგორც სიბრძნის ღმერთქალთან.

მეტიოხე, ბერძნ. (Μητιόχη, ჟ) ორიონის ქალიშვილი, მენი-პეს და.

მზე. ყველა ერის რელიგიურ წარმოდგენებში მზე ღვთაებადაა მიჩნეული. ბერძნულ მითოლოგიაში იგი (ჰელიოსი, ჰიპერიონი) ოქ-როს ეტლით ცის კაბადონზე მქროლავ მამაკაცადაა წარმოდგენი-ლი, იგი ყოველდღიურად ამოღის აღმოსავლეთიდან და მოძრაობს დასავლეთისაკენ. ღამეს ჰესპერიაში ათევს, მეორე დილას კი კვლავ ანათებს ქვეყანას სხივებით. ქართველთა წარმოდგენით მზე ქალია (ზოგჯერ ვაჟიც), აღამიანებს შეუძლია მასთან მისვლა და საუბარი. ოლონდაც ეს წინასწარ უნდა ეცნობოს მას, რომ აღამიანი სხივებით არ დაწვას.

მთვარე, მთვარეც, ისევე როგორც მზე, თითქმის ყველა ხალ-ხის წარმოდგენაში ღვთაებადაა მიჩნეული, ბერძნები მთვარეს ქა-ლად მიჩნევენ და სელენეს ეძახიან. რომაელები კი ლუნას. ეგვიპ-ტელთა, ფრიგიელთა და აღმოსავლეთის რიგი სხვა ხალხების წარმო-დგენით მთვარე მამაკაცია. ფრიგიელები მას მენს უწოდებდნენ ქართველთა წარმოდგენითაც მთვარე მამაკაცია.

მიდასი — ფრიგიელთა მითური მეფე, გორდეასისა და კიბე-ლეს ვაჟი. ცნობილი იყო ზღაპრული სიმდიდრით. არსებობს თქმუ-ლება, რომლის მიხედვითაც პატარა მიდასს ჭიანჭველები პირში უგროვებდნენ ზორბლის მარცვალს. ერთი მითის მიხედვით მი-

დასმა გაათავისუფლა სილენე და დიონისეს დაუბრუნა. სამაგიეროდ დიონისე შეპირდა, რომ აუსრულებდა ყველაფერს, რასაც კი მოსთხოვდა. მიდასმა მოისურვა, რომ ყველაფერი, რასაც კი ხელს შეახებდა, ოქროდ ქცეულიყო. ამ სურვილის გაგონებაზე დიონისეს გაელიმა, მაგრამ თავისი სიტყვა მაინც შეასრულა და ამის შემდეგ ყველაფერი, რასაც კი მიდასი ხელს მოკიდებდა, ოქროდ იქცეოდა. სულ მალე მიდასი იძულებული გახდა ეთხოვა ღმერთისათვის ამ მიმადლებული ნიჭის კვლავ წართმევა, რადგან ყველაფერი და მათ შორის სასმელ-საკმელიც, რასაც კი ხელს კიდებდა იგი, ოქროდ იქცეოდა. და მიდასს შიმშილით სიკვდილი ემუქრებოდა. ამ უბედურების აცილებისათვის მიდასს დიონისემ უბრძანა განბანოლიყო პატკოლოსის წყაროს წყლით.

სხვა მითის მიხედვით მიდასი დიონისეს (ზოგჯერ კიბელეს) თანამგზავრია. არსებობს მითი, რომლის მიხედვით მიდასმა განსაჯა აპოლონისა და პანის (ზოგი ვარიანტით მარსიოსის) მუსიკალური შეჯიბრება და გამარჯვება პანს არგუნა. (ამავე მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით მოსამართლე იყო არა მიდასი, არამედ ტმოლოპი, რომელმაც გამარჯვება აპოლონს არგუნა) ამის გამო აპოლონმა მიდასს ვირის ყურები ამოუხარდა, რომელსაც დიდის გაჭირვებით მალავდა მეფე ფრიგიული ქუდით. ერთხელ მიდასის დალაქმა მისი ყურები დინახა, მაგრამ ამისი თქმა, ცხადია, არავისათვის შეეძლო და უთქმელობაც მეტისმეტად აწუხებდა ჰოროკანა მოსამზახურეს. მაშინ დალაქმა ორმო ამოთხარა, შიგ საიდუმლოდ ჩასძახა: მეფე მიდასს გრძელი ყურები აქვსო — და ორმო კვლავ მიწით ამოავსო. ამ აღვილას აღმოცენდა ლერწამი, რომელიც მთელი ქვეყნის საიდუმლოებას წინასწარ გრძნობდა.

მიდასის შესახებ მითი მხატვრულ სატირულ ლიტერატურაში ხშირად იხმარება საიდუმლოს შეუნახველობისა და ენაჭარტალობის აღსანიშნავად.

მითრაც, — სინათლისა და სიკეთის ღვთაება ძველ აღმოსავლეთში. მითრას კულტი ინდოევროპული წარმოშობისაა. მოგვიანებით მითრა მზის ღმერთადაც აღიარეს. ერთი ლეგენდის მიხედვით მითრა შვა კლდემ და მწყემსებმა აღზარდეს. მითრამ დავაჟკაცების შემდეგ მრავალი გმირობა ჩაიდინა. ჯერ კიდევ ყმაწვილი იგი მზეს შეებრძოლა და ეს ჩხუბი მათი დამეგობრებით დამთავრდა. მითრამ დაიჭირა ღვთაება ორმუზდისაგან შექმნილი პირველი არსება—ხარი. ოქროს ხანჭლით დაკლა და ღმერთს შესწირა, შეწირული მსხვერპლის დაღვრილი სისხლიდან სასარგებლო, ნაყოფისმომცემი მცენარეები აღმოცენდა და ამის შემდეგ დედამიწა ნაყოფისმომცემი გახ-

და. შემდეგ კი მითრას ცად ამალლდა და იქედან მფარველობდა ადამიანებს. მითრას კულტი საბერძნეთში უკვე მეხუთე საუკუნიდანაა ცნობილი, რომში კი პომპეუსის ღრის გავრცელებულა. ჩვ. წელთაღრიცხვით მესამე საუკუნეში მითრას კულტი სერიოზულ წინააღმდეგობას უწევდა ქრისტიანობას, მითრასადმი მიძღვნილი დღესასწაულები მისტერიების ხასიათს ატარებდა: ზეიმები იმართებოდა გამოქვაბულებში, სადაც იღვა მითრას სკულპტურული გამოსახულებები. ქრისტიანობამ ბევრი რამ გადმოიღო მითრას კულტიდან. მითრას დაბადების დღედ ითვლებოდა 25 დეკემბერი (როცა იწყება დღის ჰატება) ქრისტიანობამაც ქრისტეს დაბადების დღედ 25 დეკემბერი გამოაცხადა. მითრას კულტი თანდათანობით განდევნა ქრისტიანობამ და იგი IV საუკუნიდან დავიწყებას მიეცა.

მილეტოსი, ბერძნ. (Μίλητος, ბ) კრეტელი მოქალაქე. ითვლებოდა აპოლონის ვაჟად, კავნუსისა და ბიბლიდას მამად. საფიქრებელია, იყოს მცირე აზიის ქალაქის—მილეტის ეპონიმი. მილეტოსი კრეტიდან გაექცა მინოს მეფეს და კარიის სანაპიროზე სოფელი დააარსა. შესაძლოა, რომ მითს საფუძვლად ედოს ისტორიული ამბავი — კრეტის უძველესი კულტურის გავლენა მცირე აზიის კულტურაზე.

მილონი, ბერძნ. (Μίλων -ωνος, ბ) ნახევრადლეგენდარული ბერძენი ძალოსანი, რომელიც თითქოს ჩვენს ერამდე VI საუკუნეში ცხოვრობდა. მან თანამედროვეთა დიდი ყურადღება იმით მიიქცია, რომ თავისუფლად ასწია უზარმაზარი ხარი. ერთხელ კი, ოლიმპიურ თამაშობაზე, ხელში აყვანილი ხარით მთელი სტადიონი შემოირბინა, შემდეგ დაჯდა და ერთი დღის განმავლობაში ეს ხარი მთლიანად შეჭამა. არსებობს გადმოცემა, რომლის თანახმადაც მილონი იმ დროიდან ვარჯიშობდა ამ ხარის აწევაზე, როდესაც იგი ჯერ კიდევ ხბო იყო—ყოველდღიურად ხბო შეუმჩნევლად მატულობდა წონაში, მილონი კი ყოველდღიურად ვარჯიშის შედეგად თანდათანობით ეგუებოდა მცირეოდენად მეტ დატვირთვას და ასე მიაღწია სასურველ მიზანს—ხარს ისე ათამაშებდა ხელში, როგორც პატარა ხბოს. თავისუფლად შეგვიძლია ვიფიქროთ, რომ მითს რეალური საფუძველი ჰქონდეს და მისი შექმნაც ერთგვარი მიზანი იყო ძველი საბერძნეთის პირობებში, სადაც დიდი ყურადღება ექცეოდა სპორტსა და ფიზიკურ სიძლიერეს. თანამედროვე გავებით მილონს უწოდებენ ძალოსანს, ფიზიკურად ძლიერ ადამიანს.

მიმანტი, ბერძნ. (Μίμας -αντος, ბ) 1. ერთ-ერთი გიგანტი, მოკლა არესმა (ზოგი ვარიანტი ზევსმა). 2. ბებრივი, არგონავტი-

ბის მოგზაურობის დროს მოკლა კასტოროსმა. ვერგილიუსის მიხედვით იგი ბებრიკთა მეფის—ამიკოსის ვაჟია. მისივე გადმოცემით იგი ენეასის ერთ-ერთი თანამგზავრია.

მინერვა, ლათ. Minerva) გონებისა და შემოქმედებითი უნარის იტალიური ღვთაება. გარდა ამისა იგი ითვლებოდა ხელოსანობის, მკურნალობის, მუსიკის, პოეზიისა და სხვა ამგვართა ღმერთა-ლად. (იხ. ათენა).

მინიადები, ბერძნ. (Μινιάδες, αἱ) მინიასის ქალიშვილები, რომლებიც ღიონისემ მის მისტერიებში მონაწილეობის მიუღებლობის გამო უგონობით დასაჯა. სხვა მითის მიხედვით ღიონისემ ისინი მფრინავ თაგვებად (ლამურებად) აქცია.

მინიასი, ბერძნ. (Μινάς, ὁ) მინიელთა ტომის მითიური და-მპარსებელი. პოსეიდონის ვაჟი. მიიჩნევდნენ იმ გმირების მამად, რომლებმაც ბეოტიაში თავიანთი სახელობის ქალაქები დააარსეს, თანამედროვე მეცნიერების აზრით მინიელები იმ ტომის პირობითი სახელწოდებაა, რომელიც ჩვენს ერამდე III—II ათასწლეულში ვაქრობას ეწეოდნენ შუა საბერძნეთში.

მინოსი, ბერძნ. (Μίνως, ὁ) ზევისა და ევროპეს ვაჟი, რადამანთისისა და სარპედონის ძმა. პასიფაეს ქმარი, არიადნესა და ანდროგეას მამა. კრეტის მითიური მეფე. მითების მიხედვით მინოსი ითვლებოდა სამართლიან და ბრძენ მეფედ. გვიანდელი თქმულებები კი მას მრისხანე და ტირან მმართველად მიიჩნევენ, ათენური წარმოშობის მითების მიხედვით მინოსი მატერიკული საბერძნეთის დაუძინებელი მტერია.

მინოსზე გავრცელებულ ლეგენდათა შორის აღსანიშნავია მითი კრეტის ხარზე, მინოტავრზე (იხ. მინოტავრი). მინოსის სიკვდილის მითი დედალოსთანაა დაკავშირებული (იხ. დედალოსი).

კლასიკური მითების მიხედვით მინოსი რადამანთისთან და ეაკოსთან ერთად განსაზღვრავს ჰადესში მცხოვრები აჩრდილების ბედს, სასჯელს ადებს ბოროტმოქმედთა სულებს. მინოსის შესახებ არსებული მითი გამოუყენებია ევრიპიდეა ჩვენამდე მოუღწეველ ტრაგედიაში „კრეტელები“. მინოსის სახელი ამოკითხულია უძველეს კრეტულ ე. წ. მინოსურ წარწერებში, რაც გვაფიქრებინებს, რომ მინოსი, შესაძლოა, ისტორიულ პიროვნებად მივიჩნიოთ. თანამედროვე მეცნიერებაში მინოსურ კულტურას უწოდებენ ძველ კრეტულ კულტურას, (რომელიც პირველად არქეოლოგმა ევანსმა აღმოაჩინა), რომლის დროსაც თითქმის კრეტის მეფე მინოსი იყო. მინოსურ დამწერლობას უწოდებენ სწორედ ამ პერიოდში აღმოჩენილ, ჯერ

კიდევ საბოლოოდ გაუშიფრავ დამწერლობას, რომელმაც შეიძლება სხვა მრავალ საინტერესო ფაქტთან ერთად მინოსის ისტორიულობაც დაამტკიცოს.

მინოტავრი, ბერძნ. (Μινώταυρος, ბ) კუნძულ კრეტაზე მცხოვრები მძვინვარე უჩრხული. იგი ქვეყნად გაჩნდა არაბუნებრივი კავშირის შედეგად. მინოსის მეუღლემ — პასიფასამ შეიყვარა პოსეიდონისაგან გამოგზავნილი ზღვის ხარი და მისგან შობა არსება, რომელსაც ჰქონდა ადამიანის ტანი და ხარის თავი. იგი ცხოვრობდა დედალოსის მიერ მისთვის აგებულ ლაბირინთში. ლეგენდის თანახმად მინოტავრს ყოველწლიურად (ზოგი ვარიანტით სამ წელიწადში ერთხელ) შესაჰქმელად უგზავნიდნენ შვიდ ქალიშვილსა და შვიდ ვაჟს. გაგზავნილთა გარდა იგი ჰამდა ყოველ ცოცხალ არსებას, რომელიც მის ახლოს გამოჩნდებოდა. რამოდენიმე ხნის შემდეგ მინოტავრი მოკლა თეზევსმა. მითი მრავალგზისაა გამოყენებული ხელოვნების სხვადასხვა დარგში.

მირმიდონები, ბერძნ. (Μυρμιδόνες, ის) თესალიაში მცხოვრები ერთ-ერთი აქაველი ტომის სახელწოდებაა. არსებობს გადმოცემა, თითქოს ეს ტომი პელეგისის წინამძღოლობით ეგინადან გადასახლდა თესალიაში. ზოგიერთი მითის მიხედვით მირმიდონებმა თავიანთი სახელწოდება მიიღეს ზევსისა და ევრიმედუზას ვაჟის მირმიდონისაგან. თვით მირმიდონს კი იმიტომ ეწოდა ეს სახელი, რომ ზევსს ევრიმედუზასთან კავშირის დროს ჰიანჰველას სახე ჰქონდა მიღებული. (მირმიქს — ბერძნ. — ჰიანჰველა). კიდევ სხვა მითის მიხედვით თითქოს კუნძულ ეგინას ძველი მოსახლეობა ჰირმა გაანადგურა და უკაცრიელი კუნძულის მეფის, ეაკოსის თხოვნით ზევსმა ჰიანჰველები აქცია ადამიანებად. მირმიდონები გამოყვანილი ჰყავს ჰომეროსს „ილიადაში“, მათ აქილეუსი ხელმძღვანელობს და ისინი მის ყოველ ბრძანებას უყოყმანოდ ასრულებენ. აქედან გამომდინარე მირმიდონის სახელწოდება განზოგადდა და ეწოდება მორჩილ, უფროსის ყოველგვარი სურვილის შემსრულებელ ადამიანს.

მირტილონი, ბერძნ. (Μυρτίλος, ბ) ჰერმესისა და კლეობულის ვაჟი. მეფე ენომაოსის მეეტლე. (იხ ენომაოსი).

მნემოზინე, ბერძნ. (Μνημοσύνη, ჟ) ურანოსისა და გეას ქალიშვილი. ერთ-ერთი ტიტანიდა. გონებისა და მეხსიერების განსახიერება. ცხრა მუზის დედა. მითის მიხედვით ისინი მან ზევსისაგან დაბადა. იგი ხშირად მუზებთან ერთად გამოისახებოდა. მოღწეულია მნემოზინეს ცალკე გამოსახულებანიც. გადატანითი მნიშვნელობით მნემოზინე გონებას, მეხსიერებას ეწოდება.

მ ო თ ო ნ ი, ბერძნ. (Μόθων, ბ) თავხედების ღმერთი. გადატანი-
თი მნიშვნელობით თავხედი.

მ.ო.ი.რ.ა, ბერძნ. (Μοίρα, ჟ) მოირებს უწოდებდნენ ღვთაებებს,
რომლებიც თითქმის ადამიანთა ბედის ძაფს ართავდნენ და გარკვე-
ულ შემთხვევაში წყვეტდნენ მას. ზეესისა და თემილას ქალიშვილე-
ბი. ზოგიერთი მითის მიხედვით ღამის ღვთაების — ნიქტისა და ბე-
ლიქერა-გარდაუვალობის — ანანკეს ქალიშვილები. ადრე მიაჩნდათ,
რომ ყოველ ადამიანს თავისი მოირა ჰყავდა. (მოირა — ნაწილი,
კერძი, კუთვნილი ნაწილი). ასეთ შემთხვევაში ისინი გვანან ბედის
მწერალს, რომელსაც თითქმის ყველა ხალხის რწმენაში შეეხვ-
დებოდა. ქრისტიანული რელიგიის გავრცელების შემდეგ ბედის
მწერალს თუ მოირას ენაცვლება ანგელოზი, რომელიც განაგებს
ადამიანის ბედს დაბადებიდან გარდაცვალებამდე. საბერძნეთში
ოლიმპიური რელიგიის გავრცელების შემდეგ მოირების რიცხვი
სამამდე დაიყვანეს. ესენია: ატროპოსი, კლოთო, ლაქესისი. მათთან
იყო დაკავშირებული ადამიანის მთელი სიცოცხლე. მოირები წარ-
მოდგენილი ჰყავდათ მოხუც დედაკაცებად, რომლებიც ართავდნენ
ცალკეული ადამიანების ბედისა და სიცოცხლის ძაფს. უფრო სწო-
რად: კლოთო (ვართავ) სიცოცხლის ძაფს ართავდა, ლახესისი ამ
ძაფს ადამიანის ბედსა და სიცოცხლეს ირგვლივ ახვევდა, ხოლო
ატროპოსი გარკვეული დროის გავლის შემდეგ ჰრიდა ამ ძაფს და
ადამიანის სიცოცხლეს მთავრდებოდა.

მ.ო.ი.რ.ი.დ.ი, ბერძნ. (Μοίρα - ἰδέα, ბ) ეგვიპტის ლეგენდარული
მეფე, რომლის ბრძანებითაც გაითხარა უზარმაზარი სარწყავი აუზი
ქალაქ არსინოიას მახლობლად. ამ აუზში გროვდებოდა ნილოსის
წყალი, რითაც გვალეების პერიოდში ნათესებს რწყავდნენ.

მ ო ლ ი ო ნ ი დ ე ბ ი, ბერძნ. (Μολιωνίδαι, ის) აქტორისა
(ან პოსეიდონის) და მოლიონეს ტყუპი ვაჟები — ევრიტე და კთეა-
ტოსი. ძმები ბიძის — ავგეასათვის შეებრძოლენ ჰერაკლეს და მის-
გან დაიხოცნენ. ჰესიოდეს მიხედვით მოლიონიდები კვერცხებიდან
გამოიჩიქნენ. დიოსკურებთან ერთად მოლიონიდები ბერძნულ მი-
თოლოგიაში საყოველთაოდ ცნობილი ტყუპები არიან.

მ ო ლ ო ს ი, ბერძნ. (Μόλοις, ბ) ენლიმიონის ვაჟი, კალიდონის
ბაბუა.

მ ო მ ო ს ი, ბერძნ. (Μόμοις, ბ) ბოროტსიტყვაობისა და დაცინ-
ვის განსახიერება. ნიქტის ვაჟი. მითი მოგვითხრობს, რომ მომოსი
სიბრალისაგან მუტელზე გასკდა, რადგანაც აფროდიტეს ვერაფერი
ნაკლი უპოვნა და დასაციინა მასალა ვერ იშოვა.

მონეტა, ლათ. (Moneta) ეუნონას ზედმეტი სახელი. აქედან მიიღო სახელწოდება მონეტას ეზომ კაპიტოლიუმის ბორცვზე მდებარე ღმერთქალის ტაძართან.

მორმო, ბერძნ. (Μορμώ, ῥ) ბავშვების შესაშინებლად გამოგონილი რაღაც არსება. (იხ. აკო).

მორფესი, ბერძნ. (Μορφῆς, ῥ) სიზმრის მომავლინებელი ფრთოსანი ღვთაება, ჰიპნოსის ვაჟი, ანტიკურ ხელოვნებაში გამოისახებოდა ფრთოსან მოხუცად. გადატანილი მნიშვნელობით მორფესი ტყბილ სიზმარს ნიშნავს. გამოთქმა „მორფესის მბრძანებლობის ქაჟს“ — სიზმრის დროს. მორფესიდან მომდინარეობს მორფის სახელწოდება.

მოფსოსი, ბერძნ. (Μόψος, ῥ) ძველებური თქმულების თანახმად მოფსოსი იყო ორი მითიური პიროვნების სახელი. ერთი მათგანია ამპიკოსისა და ფერია ქლორიდას ვაჟი — კალიდონის ნადირობისა და არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილე, ხოლო მეორე — აპოლონისა და მანტოს ვაჟი — კოლოფონელი წინასწარმეტყველი. მან სწორედ აპოლონისაგან მიიღო წინასწარმეტყველების ნიჭი. ერთ-ერთი მათგანი ეხმარებოდა ლაპითებს კენტავრების წინააღმდეგ ბრძოლაში. გადმოცემის თანახმად მოფსოსი გარდაიცვალა ლიბიაში გველის კბენის გამო. აქ იგი გმირად აღიარეს და სამსხვერპლო აუგეს. ურთი მითის მიხედვით მოფსოსი შეეჯიბრა წინასწარმეტყველ კალქანტს და ღაამარცხა კიდეც.

მუზები, ბერძნ. (Μουσῆς, ῥ) ზევსისა და მნემოსინეს ქალიშვილები. პირველად მხოლოდ სიმღერის, შემდეგ კი პოეზიის, ხელოვნებისა და მეცნიერების მფარველი ღმერთქალები. ზოგჯერ ისინი ურანოსისა და გეას ქალიშვილებადაც მიაჩნდათ. მუზები შთააგონებდნენ მომღერლებს და კიდეც უყვარდათ ისინი, მაგრამ თუ ვინმე მათთან გაჯიბრებას გაბედავდა, თუნდაც ის მათი საყვარელი პიროვნება ყოფილიყო, სასტიკად სჯიდნენ. ზოგჯერ მუზებს ქარიტებში ურევდნენ და სამსასახელებდნენ. ესენია: მელეტე, მემე და აიდე — ჩაფიქრება, მახსოვრობა და სიმღერა. პომეროსი ასახელებს ხან ერთ, ხან რამოლენივე მუზას, მაგრამ სახელების გარეშე. ჰესიოდეს მიხედვით მუზები ცხრანი არიან. ესენია: კლიო, ეტერაჰე, თალია, მელპომენე, ტერფსიქორე, ერატო, პოლიჰიმნია, ურანია და კალიოპე. ისინი აგრეთვე ცეკვასაც მფარველობენ. როგორც სიმღერის ღმერთქალები, მუზები აპოლონს უკავშირდებიან და აპოლონმაც აქედან მიიღო ზედმეტი სახელი მუზაგეთი. მუზებს ზოგჯერ დიონისეს ძიძებად და თანამგზავრებადაც მიიჩნევდნენ. როგორც ჩანს.

მუზების კულტი შექმნეს თრაკიელმა მომღერლებმა პიერიაში. ძველი ბერძნების აზრით მუზების საყვარელ ადგილსამყოფელს წარმოადგენდა ჰელიკონის მთები და პარნასი. პოეტებმა მუზებს ბევრზეუმეტი სახელი შეარქვეს. მაგალითად პიერიდები, ჰელიკონიდები, პარნასიდები, აონიდები, ჰელიკონის დედოფლები, პარნასის დედოფლები, პარნასელი დები და სხვა. მუზებას კულტი გავრცელდა მთელს საბერძნეთში, შემდეგ რომში და შემდეგ მთელს ცივილიზირებულ მსოფლიოში. მუზების ტაძრებს მუზეუმებს უწოდებდნენ. აქედან მომდინარეობს დღევანდელი მუზეუმის სახელწოდება.

• მუნიტოსი, ბერძნ. (Μουσική, ბ) აკამანთისა და პრიამოსის ქალიშვილ-ლაოდიკეს ვაჟი. მითის მიხედვით მუნიტოსი აღზარდა ეთრამ. ტროის დაცემის შემდეგ მუნიტოსი აკამანტოსთან ერთად საბერძნეთში დაბრუნდა და ნადირობისას გველის კბენით დაიღუპა.

მუსაიოსი, ბერძნ. (Μουσάιος, ბ) პითიური ბერძენი მომღერალი, წინასწარმეტყველი. ორფეუსის საყვარელი მოწაფე (ზოგი ვარაუდით ვაჟი).

მუტა, ლათ. (Muta) იტალიელი ფერია. როდესაც ფერია იუტურნას შეუყვარდა იუპიტერი და იუტურნას დამ — ლარამ უამბო ამის შესახებ იუნონას, განრისხებულმა იუპიტერმა ლარა დაამუწჯა და ამის შემდეგ მას ეწოდება მუტა (მუნჯი). მითი წააგავს ბერძნულ თქმულებას ექოს შესახებ. ოვიდიუსის მიხედვით, მოგვიანებით, მუტას შეუყვარდა მერკური და დაბადა ტყუპები. მუტას ხშირად აიგივებდნენ მღუმარების რომაულ ღვთაება — ტაციტუსთან.

— 6 —

ნავბოლოსი, ბერძნ. (Ναυβόρις, ბ) 1. არკიველი გმირი, ლერნოსის ვაჟი. 2. არგონავტ იფიტეს მამა.

ნავლონი, ბერძნ. (ναυλον, თბ) ძველი ბერძნების წარმოდგენით ალაშიანის გარდაცვალების შემდეგ მისი სული ჰადესში მიღოდა, მაგრამ დანიშნულ ადგილზე მისვლამდის მას მდინარე სტიქსე უნდა გადაეღახა. მდინარეზე მიცვალებულთა სულები ბორანით გადაყავდა ქარონს, რისთვისაც თითქოს მგზავრობაგან გასამრჩელოს მოითხოვდა. ამ გადასახადს ნავლონი ეწოდებოდა, ამიტომ მიცვალებულებს. თითქოს ქარონისათვის გადასაცემად, პირში მონეტას უდებდნენ ხოლმე.

ნავპლიოსი, ბერძნ. (Ναυπλιος, ბ) 1. არგოსელი მეზღვაური, ქალაქ ნავპლიას ეპონიმი. პოსეიდონის ვაჟი, პრეტოსისა და დამასტოსის მამა. 2. ევბეას მეფე, კლიმენეს ქმარი, პალამედის მამა. ზოგი მითის მიხედვით ნავპლიოსი ფილირეს ქმარია, ზოგიერთით — ჰესიონესი. ნავპლიოსი მონაწილეობდა არგონავტების ლაშქრობაში და მოისურვა არგოს მესაქე გამხდარიყო, მაგრამ ვერ მოახერხა, რადგანაც არგონავტებმა ანკეოსი აირჩიეს (ზოგი ვარიანტით კი — ტიფისი).

ნავსიოთოსი, ბერძნ. (Ναυσίθοος, ბ) 1. პოსეიდონისა და პერიბოეს ვაჟი. ფეაქების მეფე, ალკინოოსის მამა. 2. ოდისეესისა და კალიფსოს ვაჟი. როდესაც კიკლოპებმა ფეაქები დაამარცხეს და სავშობლოდან განდევნეს, ნავსიოთოსის წინამძღოლობით კუნძულ სქერიაზე გადასახლდნენ.

ნავსიკაა, ბერძნ. (Ναυσικάα, ჯ) ფეაქების მეფის — ალკინოოსის ქალიშვილი. ერთხელ მას სიზმარში გამოეცხადა ოდისეესის მფარველი ღმერთქალი ათენა და განუცხადა: მოახლეების თანხლებით მეორე ღღესვე ზღვაზე გასულიყო თეთრეულის გასაარეცხად. მან, რა თქმა უნდა, დაუჯერა სიზმარს და გავიდა ზღვაზე, სადაც იპოვნა ზღვის ტალღებისაგან გამორიყული ოდისეესი. ყმაწვილ ქალს შეებრალა, მოეწონა და შეუყვარდა განაწამები მშვენიერი ვაჟაკი, ტანს ჩააცვა და მამის სახლში წაიყვანა. ნავსიკაას ეპვიც არ ეპარებოდა იმაში, რომ ოდისეესი ცოლად შეირთავდა, მაგრამ როცა გაიგო, რომ ოდისეესი შინ დაბრუნებას აპირებდა, მიმავალ გმირს დაავალა და თხოვა, არ დაევიწყებინა მისი კეთილისმყოფელი, პომეროსის შემდგომდროინდელი მითების თანახმად ნავსიკაა რამოდენიმე ხნის შემდეგ ცოლად შეირთო ოდისეესის ვაჟმა — ტელემაქემ. ზოგიერთი გვიანდელი მითის მიხედვით კი ნავსიკაა მოგვიანებით მაინც ხდება ოდისეესის ცოლი. ნავსიკაას და ოდისეესის შეხვედრის სცენა ზღვის სანაპიროზე მსოფლიო პოეზიის უმშვენიერესი ნიმუშია.

ნაიადები, ბერძნ. (Ναϊάδες - ძმბი, ჯ) წყლის ფერიები ძველ საბერძნეთში. თავისი ნაიადი — ფერია ჰყავდა თვითეულ მდინარეს, ნაკადულს, წყაროს და სხვა. მითების მიხედვით ისინი ზეესის, პოსეიდონის, აფროდიტესა და სხვა უზენაეს ღვთაებათა შთამომავალი არიან. ზოგჯერ ისინი ამა თუ იმ ღმერთის აღმზრდელებად მიაჩნდათ (ზოგჯერ — მეუღლეებადაც კი) ნაიადები ითვლებოდნენ ადამიანებისა და ცხოველებისათვის სიკეთის მომტანი ბუნების ძალებისა და ქორწინების მფარველებად. მათვე მიეწერებოდათ წინას-

209

ნასკნელი მეფის — კოდროსის ვაჟი, მილეტისა და ერეტრას მითიური დამაარსებელი.

ნ ე მ ე ა, ბერძნ. (Νεμέα, ἡ) ასოპოსის ქალიშვილი, რომლის სახელთანაც უნდა იყოს დაკავშირებული არგოსული ნემეა, სადაც ე. წ. ნემეური თამაშობანი იმართებოდა ზოლმე. 2. ამ თამაშობათა მფარველი ღმერთქალი.

ნ ე მ ე ის ლ ო მ ი, ბერძნ. — ტიფონოსისა და ექიდნეს ნაშობი საშინელი მტაცებელი, რომელმაც მთელი არგოლიდა განადგურების პირას მიიყვანა. მრავალმა ბერძენმა გმირმა სცადა ლომთან შებრძოლება, მაგრამ ვერაფერი გააწყო. ბოლოს იგი ჰერაკლემ შეიპყვებია გამოქვაბულში და მოახრჩო. (ჰერაკლეს პირველი გმირობა). გმირმა ლომი გაატყავა და ტყავი თვითონ ჩაიცვა. ჰერაკლე ზშირად ამ ლომთან ერთადაა გამოსახული.

ნ ე მ ე ს ი და || ნ ე მ ე ს ი ს ი || ნემესია, ბერძნ. (Νέμεσις, ἡ) ბერძნების ერთ-ერთი ყველაზე ძველი და საპატივცემო ღმერთქალი. პესიოდეს მიხედვით იგი ნიკტის ქალიშვილია. ნემესიდა პირველად მორალისა და პატიოსნების განსახიერებად ითვლებოდა, მოგვიანებით კი აღიარეს ღმერთად, რომელიც სჯიდა ბუნების კანონზომიერების დამრღვევ ადამიანებს. ნემესიდა თანაბარი სიმკაცრით სჯიდა სხვისი ბედნიერების მომსპობსა და საკუთარი ბედნიერებით გაამაყებულებს (მაგ., მან დასაჯა ნიობე). კიდევ უფრო გვიან ნემესიდა იქცა შურისძიების ღმერთქალად. ერთ-ერთი მითის მიხედვით ნემესიდა ზევსის ცოლი და ელენეს დედაა. ზევსისაგან განრიღების მიზნით ნემესიდა გადაიქცა სხვადასხვა ცხოველებად, თევზად, ბატად და სხვა, მაგრამ თავს მაინც ვერ უშველა და ბატად ქცეულს გელად ქცეული ზევსი მაინც დაუკავშირდა. ბატად ქცეულმა ნემესიდამ კვერცხი დადო და ამ კვერცხიდან ელენე გამოიჩეკა (მითში ზშირად ნემესიდას მაგივრად ლედაა დასახელებული). ნემესიდას კულტი ხანდახან ერწყმის გეას და აფროდიტეს კულტს. ნემესიდას რომში განსაკუთრებით ჯარისკაცები აღიარებდნენ. ნემესიდა გამოისახებოდა ჩაფიქრებულ, ძალღონით აღსავსე ქალად. თან ახლდა სხვადასხვა ატრიბუტი. გადატანითი მნიშვნელობით ნემესიდა ნიშნავს დამსახურებულ ბედს, ზოგჯერ შურისძიებას.

ნ ე მ ე უ რ ი თ ა მ ა შ ო ბ ა ნ ი, ბერძნ. — საერთო სახალხო თამაშობა ძველ საბერძნეთში, რომელიც იმართებოდა ნემეის ველზე ზევსის სამიწანოსთან. თამაშობა ეწყობოდა ოლიმპიადის ყოველ მეორე და მეოთხე წელიწადს. ლეგენდის თანახმად მისი დამაარსებელი იყო ადრასტოსი. სხვა მითის მიხედვით კი თამაშობა დააწესა პე-

რაკლემ, ნემეის ლომის მოკვლასთან დაკავშირებით. როგორც ოლიმპიური, ისე ნემეური თამაშობები სივადეკაციისა და ფიზიკური სიძლიერის დემონსტრაცია იყო. გამარჯვებულებს აჯილდოებდნენ ზეთის ზილის ტოტით ან რაიმე სხვა სიმბოლური ან ფასიანი საჩუქრით. ნემეური თამაშობანი განდევნა ქრისტიანობამ და მისმა დღესასწაულებმა.

ნ ე ნ ი ა, ლათ. (Naenia) სამგლოვიარო სიმღერა ძველ რომში, რომელსაც განსაკუთრებული, სპეციალური მოტივები ასრულებდნენ (ზღარ. სვანური ზარი, მოხევეური და ფშავ-ხევსურული მოთქმა). მოგვიანებით ეს სამგლოვიარო, ტირილით შესრულებული სიმღერა ღმერთად აღიარეს და რომში ტაძარიც კი აუგეს. მხატვრულ ლიტერატურაში ნენია ხშირად იხმარება მწუხარე, სამგლოვიარო სიმღერის პიროვნებად.

ნ ე ო პ ტ ო ლ ე მ ო ს ი, ბერძნ. (Νεοπτολεμίδες, ბ) აქილევისა და მეფე ლიკომედოსის ქალიშვილის — დეიდამიას ვაჟი. მენელაოსის ქალიშვილის — ჰერმიონეს ქმარი. ნეოპტოლემოსი დაიბადა კუნძულ სკიროსზე. სამისნომ იწინასწარმეტყველა, რომ მისი მონაწილეობის გარეშე ტროის ომი ვერ დასრულდებოდა. ამიტომ ოდისევსმა და ფენიქსმა იგი ტროაში მიიყვანეს. ნეოპტოლემოსი მონაწილეობდა ტროის წინააღმდეგ მიმართულ გადამწყვეტ შეტაკებებში, სწორედ მან მოკლა პრიამოსი და მისი ქალიშვილი — პოლიქსენი მსხვერპლად შესწირა აქილევისს აჩრდილს. ომის დამთავრების შემდეგ, როგორც ნადავლი, ნეოპტოლემოსს წილად ხვდა ჰექტორის ცოლი — ანდრომაცე, რომლისაგანაც შეეძინა ვაჟი — მოლოსოსი. ნეოპტოლემოსის სატრფო იყო მენელაოსის ქალიშვილი ჰერმიონე (იხ. ჰერმიონე).

ნ ე პ ტ უ ნ უ ს ი ლათ. (Neptunus) იტალიური ღვთაება. პოსეიდონის მსგავსად იგი იყო ზღვის, ზღეაოსნობის, მეცხენეობისა და ცხენებით შეჯიბრების მფარველი ღმერთი. ნეპტუნუსს რომში ტაძარი აუგეს და 23 ივნისს მართავდნენ პისადმი მიძღვნილ დღესასწაულებს. ნეპტუნუსი, ისევე როგორც პოსეიდონი, ზევსის მსგავსად მოწიფულ, ძლიერ მამაკაცად გამოისახებოდა. ხელში მასაც სამკბილა ეჭირა. ნეპტუნუსს უწოდებენ იმ მეზღვაურს, რომელიც გემით ეკვატორს გადაჭრის. ნეპტუნუსის გამოსახულება ამშვენებს ლენინგრადის საზღვაო-სამხედრო მუზეუმის ფასადს. გადატანითი მნიშვნელობით ნეპტუნუსს უწოდებენ ზღვის სტიქიას.

ნ ე რ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Νηρεΐδς, ბ) ზღვის უძველესი ღვთაება ძველ საბერძნეთში. პონტოსისა და გეას ვაჟი, ღორიდას ქმარი,

ნერეიდების მამა. შშვიდი ზღვის განსახიერება, კეთილი, ბრძენი და სამართლიანობის მოყვარე მოხუცი. დაჯილდოებული იყო წინასწარ-მეტყველების ნიჭით. ნერეესმა უჩვენა ჰერაკლეს გზა ჰესპერიდების ბაღისაკენ. ნერეესს თავისი ქალიშვილები ჰყავდა ეგეოსის ზღვის სიღრმეში აგებულ სასახლეში. ნერეესი გამოისახებოდა ჰკვიან, მშვიდ, წვერიან მოხუცად, ზოგ გამოსახულებებში ნერეესს წვერებად და თმებად წყალმცენარეები ჰქონდა.

ნერეიდები, ბერძნ. (Νηρεΐδες, αἱ) ზღვის ღვთაების—ნერევისა და დორიდას ქალიშვილები. ზღვის ღვრიები. ჰომეროსის მიხედვით ისინი 34 არიან, სხვა მითების მიხედვით — ასი და — მეტიც. ყველაზე ხშირად კი მათი რიცხვი 50-ია. ნერეიდები ცხოვრობენ ზღვის ფსკერზე, თავიანთი მამის — ნერეესის სასახლეში. იქ ისინი ართავენ ოქროს თითისტრებით, ცეკვავენ ზღვის ტალღების რიტმზე, მთვარიან ღამეს გამოდიან სანაპიროზე და ტრიტონებს ცეკვაში ეჯიბრებიან. ნერეიდები გულშოშყალენი არიან და ხშირად ეხმარებიან მეზღვაურებს და საერთოდ ადამიანებს. ნერეიდები დაეხმარენ, მაგალითად, არგონავტებს, აქილეესსა და სხვებს, ყველაზე მეტად სახელგანთქმული ნერეიდები არიან: პოსეიდონის ცოლი ამფიტრიტე, აქილეესის დედა თეტიდა, აკილის სატრფო გალატეა და სხვა. ნერეიდებს თაყვანს სცემდნენ განსაკუთრებით კუნძულებისა და ზღვის სანაპიროთა მცხოვრებლები. ნერეიდები გამოისახებოდნენ ულამაზეს ახალგაზრდა ქალებად, გარს ეხვიათ ათასგვარი ზღვაში მობინადრე ურჩხულები და ტრიტონები. ხშირად გამოისახებოდნენ ტრიტონის ან დელფინის ზურგზე მოცეკვავენი. მხატვრულ ლიტერატურაში ნერეიდები ზღვის ტალღების სინონიმი.

ნესოსი, ბერძნ. (Νέσος, ὁ) 1. კენტავრი. იქსიონისა და ნეფელეს ვაჟი. როდესაც მას მდინარეზე ჰერაკლემ და მისი მეუღლე-დეიანირა გადაყავდა, შეეცადა ქალის ხელში ჩაგდებას. განრისხებულმა ჰერაკლემ ნესოსს ლერნეს ჰიდრას სისხლში ამოვლებული ისარი სტყორცნა და სიცოცხლე გამოასალმა. ჰერაკლესადმი სამაგიეროს მიზღვევის მიზნით მომაცვდავმა ნესოსმა დეიანირეს წასჩურჩულა, შეეგროვებინა მისი დაღვრილი სისხლი, რომელიც მას, თუ ეს საჭირო შეიქმნებოდა, ქმრის სიყვარულს დაუბრუნებდა. კარგა ხნის შემდეგ იმისათვის, რომ ჰერაკლეს სიყვარული შეენარჩუნებინა, დეიანირამ მას ნესოსის სისხლით გაპოხილი ტანსაცმელი გაუფხავნა. სწორედ ეს ტანსაცმელი გახდა ჰერაკლეს დაღუპვის მიზეზი — ტანსაცმელმა მოწამლა გმირი და აუტანელი ტკივილების გამო ცე-

ცხლში ჩავარდა. 2. თრავიელთა ნაკადის ღვთაება, ოკეანოსისა და ტუთისის ვაჟი.

ნესტორი, ბერძნ. (Νέστωρ, ბ) პილოსის მეფე. ნელევსისა და ქლორიდას ვაჟი. ევრიდიკეს ქმარი, რომლისაგანაც ჰყავდა შვილი ვაჟი და ორი ქალი. როდესაც ჰერაკლემ ნელევსის შვილები ამოხოცა, ნესტორი შემთხვევით სახლში არ იყო და ამის გამო გადარჩა. ლაპითებისა და კენტავრების ომში ნესტორი იბრძოდა ლაპითების მხარეზე. იგი მონაწილეობდა კალიდონის ნადირობასა და არგონავტთა ლაშქრობაში. ნესტორმა იცოცხლა დიდ ხანს და, პომეროსის მიხედვით, ტროის ომის დროს უკვე მესამე თაობას მეფობდა. თავის ვაჟებთან — ანტილოქოსსა და ტრასიმედოსთან ერთად იგი ტროის ომშიც მონაწილეობდა. ბერძენთა ბანაკში ნესტორი ითვლებოდა ერთ-ერთ უმამაცეს და სახელმოხვეჭილ გმირად. მასვე მიიჩნევდნენ მკვერმეტყველ ორატორად და მეტად ბრძენ მოხუცად, რომლის რჩევასაც ყველა ყურადღებით ისმენდა. ომის დამთავრების შემდეგ ნესტორი გადაარჩენილ ვაჟთან ერთად მშვიდობიანად დაბრუნდა თავის სამშობლოში. ლიტერატურაში ნესტორი შევიდა წელთა სიმრავლით გამობრძმედილი, დაბრძენებული მოხუცის სინონიმად.

ნეფელე, ბერძნ. (Νεφέλη, ჟ — ღრუბელი) ათამანტის პირველი ცოლი, ღრუბელთა ღმერთქალი, ღრუბლის განსახიერება. ფრიქსოსისა და ჰელეს დედა. დედინაცვლისაგან სასიკვდილოდ განწირული ჰელე და ფრიქსოსი ნეფელემ გადაარჩინა. დედინაცვლისაგან განარიდების მიზნით შემოახვია ღრუბლები, ორივენი ოქროს ვერძზე შესვა და კოლხეთში გაგზავნა აიეტ მეფესთან.

ნექტარი, ბერძნ. (νέχταρ, ტბ) ღმერთების სასმელი, რომელიც მათ უცვდავებასა და მარადიულ სიყმაწვილეს ანიჭებდა. ნექტარი, ამბროსიის მსგავსად, მკვდარ სხეულებსაც კი იცავდა გახრწინაგან. ნექტარი ზმირადაა გაიგივებული ამბროსიასთან და ითვლება სიტკბოს, კეთილგანწყობილების სინონიმად. გადატანითი მნიშვნელობით ნექტარს უწოდებენ საუკეთესო, ძვირფას სასმელს. ნექტარის ან ამბროსიის მიღება ნიშნავს მარადიული სიცოცხლისა და სიტკბოების მოპოვებას. ამჟამად ნექტარს უწოდებენ ყვავილების ტკბილ წვენს.

ნეცესიტა, ლათ. (Necessitas) ანანკეს ლათინური სახელწოდება. როგორც ბერძნული ანანკე, ლათინური ნეცესიტაც აუცილებლობას, გარდაუვალობას, ბედისწერას ნიშნავს.

ნიკაია, ბერძნ. (Νίκαια, ჟ) ერთ-ერთი ნაიაღი, მდინარის ღვთაების — სანგარიოსისა და კიბელეს ქალიშვილი.

ნიკაიოსი, ბერძნ. (Νικαῖος, ბ) ზევსის ერთ-ერთი ზედმეტო სახელი.

ნიკანდრე, ბერძნ. (Νικάνδρῃ, ῥ) ერთ-ერთი კორინთელი ფეიქარი, რომელსაც შესრულებული სამუშაოსთვის ალკინომ გასამრჯელო არ გადაუხადა. ნიკანდრემ ათენას შესჩივლა და ღმერთქალმა დასაჯა უმადური პატრონი.

ნიკე, ბერძნ. (Νίκη, ῥ — გამარჯვება) 1. გამარჯვების ღმერთქალი. ჰესიოდეს მიხედვით ტიტან პალანტისა და სტიქეს ქალიშვილი. უკვე ჩამოყალიბებულ და განვითარებულ ბერძნულ რელიგიაში ნიკე ზევსისა და ათენას ატრიბუტია. ხშირად ზევსს ან ათენას ხელში უჭირავს ნიკეს ქანდაკება. ნიკე არის არა მარტო ზრძოლისა და გამარჯვების ღმერთქალი, არამედ — შეჯიბრებისაც. ათენელი მხედართმთავრები გამარჯვების ჯილდოდ ხშირად ღებულობდნენ ხოლმე ნიკეს ქანდაკებას. ხელოვნებაში ნიკეს წარმოადგენდნენ ახალგაზრდა ფრთოსან ქალად, ხშირად ეტლში მჯდომარედ, თავზე დაფნის გვირგვინით. ნიკეს რომაულ-ლათინური შესატყვისობაა ვიქტორია (victoria—გამარჯვება). 2. ათენას, როგორც გამარჯვების ღმერთქალის ეპითეტი, რომელსაც სპეციალური ტაძარი აუგეს მეგარაში.

ფეხბურთის მსოფლიო ჩემპიონისათვის ფეხბურთის მსოფლიო ფედერაციამ ჯილდოდ გამარჯვების ღმერთქალის ნიკეს ქანდაკება დააწესა. ვანის გათხრების დროს ქართველმა არქეოლოგებმა აღმოაჩინეს ნიკეს ქანდაკება.

ნიკიპე, ბერძნ. (Νίκηπῃ, ῥ) 1. პელოპისა და ჰიპოდამიას ქალიშვილი, სთენელოსის მეუღლე, ალკიონეს, მედუზასა და ევრისთესის დედა.

ნიკომაქოსი, ბერძნ. (Νικόμαχος, ბ) ასკლეპიოსის შვილიშვილი, მაქაონისა და ანტიკლეს ვაჟი.

ნიკოსტრატე, ბერძნ. (Νικοστράτῃ, ῥ) არკადიელი ფერაა და წინასწარმეტყველი.

ნიკოსტრატოსი, ბერძნ. (Νικόστρατος, ბ) მენელაოსისა და ელენეს ვაჟი, ჰომეროსის მიხედვით მენელაოსისა და ელენეს ჰყავდათ მხოლოდ ერთი ქალიშვილი ჰერმიონე, მაგრამ ზოგი მითის მიხედვით მათი ვაჟია აგრეთვე ნიკოსტრატოსი.

ნიკტესი, ბერძნ. (Νύκτες, ბ) თებეს მეფე. ანტიოპეს მამა, რომელმაც მკაცრად დასაჯა ეს უკანასკნელი უკანონო შვილები: ამფიონისა და ძეთოსის დაბადების გამო.

ნიკტი, ბერძნ. (Νύξ—Νύκτος, ῥ —ღამე) ღამის განსახიერება.

ჰომეროსის მიხედვით ნიკტი ძლევამოსილი ღმერთქალია, რომელსაც თვით ზევსიც კი აღიარებს. ჰესიოდეს მიხედვით იგი ქაოსის ქალიშვილი და ერებოსის დაა. ერებოსისაგან მან დაბადა ნათელი ეთერი და ჰემერა. ამათ გარდა, იმის გამო, რომ ნიკტისა და ერებოსის ქორწინება არაკანონიერი იყო, მათი ქორწინების შედეგად წარმოიშვნენ თანატოსი (სიკვდილი), ჰიპნოსა (ძილი), ტყუილი, სიბერე, სიზმრები, ბოროტი ღემონები, მწუხარება და ათასი სხვა უბედურება, რომელიც, მითის თანახმად, თან სდევნის და აწუხებს ამ დროიდან ადამიანებს. ნიკტი ცხოვრობს ჰადესში და ყოველდღიურად გამოდის იქიდან დასავლეთის კიშკრით. ზელში აყვანილი ჰყავს ზოლმე ჰიპნოსი და თანატოსი. ორფელების აზრით ნიკტი მსოფლიოს არსებობის პირველადი მიზეზია და თავისი თვისებებით სიკვდილის ღვთაებას უახლოვდება. ბერძნული ტრადიციების მიხედვით შავ ტანსაცმელში გამოწყობილი ნიკტი ვარსკვლავებით მოჭედილი ფრთოსანი ეტლით დაფრინავს ცაში ჰადესიდან ამოსვლის შემდეგ. პერგამის ტაძრის ფასადზე ნიკტი ახალგაზრდა ქალადა წარმოდგენილი, რომელსაც ხელში სფერო უჭირავს. თასების ფერწერაში ნიკტი ყველაზე ხშირად თანატოსთან და ჰიპნოსთან ერთადაა გამოსახული.

ნილოსი — მდინარე ნილოსის ღვთაება ძველი ეგვიპტელების წარმოდგენით. ოკეანოსის ვაჟი. ელინისტურ პერიოდში ნილოსი დააკავშირეს იოს შესახებ არსებული მითების ციკლთან. ნილოსის ქალიშვილი ცოლად გაჰყვა იოს ვაჟს, ეპათოსს და დაბადა ლიბია. ლიბიამ თავის მხრივ წარმოშვა აგენორი და ბელოსი. ბერძნების წარმოდგენით ნილოსი იყო ეგვიპტის პირველი მეფე, რომელმაც დაშენა უძველესი სარწყავი სისტემა ეგვიპტეში.

ნიმბუსი, ლათ. (nimbus — ღრუბელი, ნისლი) გმირებისა და ღმერთების თავების ზემოთ მოთავსებული მრგვალი სინათლე, რომელიც ალბათ თავიდან მხოლოდ მზის ღვთაებების ატრიბუტა იყო (სახივები). ბერძნულ ხელოვნებაში იგი ელინიზაციის დაწყების შემდეგ გვხვდება. რომელი მხატვრები მას იმპერატორების თავებზეც ათავსებდნენ. ქრისტიანობამ სწორედ აქედან გადაიღო ჩვეულება, რომლის მიხედვითაც ქრისტეს, წმინდა მარიამს და საეროთა ყველა დიდ წმინდანს თავზე ადგას ე. წ. ნათლის გვირგვინი.

ნინოსი, ბერძნ. (Νῑνος, ბ) ბაბილონის სამეფოს მითური და-შაარსებელი. ასირელთა ქალაქის — ნინევიას ეპონიმი. ბერძნებს იგი კრონოსის ვაჟად მიაჩნდათ, ზოგი ვერსიის მიხედვით კი ჰერაკლეს შთამომავლად აღიარებდნენ. ნინოსს მიაწერდნენ ომის ხელოვნების გამოგონებას და მთელი აზიის დაპყრობას, ინდოეთის

გარდა, ყოველივე წარმატებაშიო—გვიამბობს ლეგენდა, მას ეხმარებოდა მისი ცბიერი და მოხერხებული ცოლი-სემირამიდა. ნინოსის სიკვდილის შემდეგ მისი უზარმაზარი სახელმწიფოს მმართველობა მისმა ცოლმა-სემირამიდამ განაგრძო.

ნ ი ო ბ ე, ბერძნ. (Νύξ, η) თებეს მეფის — ამფიონის მეუღლე, ტანტალოსის ქალიშვილი, პელოპის და. ჰომეროსის გადმოცემით ნიობეს ყავდა 6 ვაჟი და 6 ქალიშვილი. გვიანდელი პერიოდის მწერლები ნიობეს შვილების რაოდენობას მეტს ასახელებენ. ევრიპიდეს მიხედვით ისინი შვიდ-შვიდი არიან, საფოს მიხედვით — ცხრა-ცხრა, პინდარეს მიხედვით — კი — ათ-ათი. თავისი ცარგი შვილებით გამაყვებულმა ნიობემ დასცინა მხოლოდ ორი შვილის — აპოლონისა და არტემიდეს დედას — ღმერთქალ ლეტოს და თებელ ქალებს ურჩია მისათვის მსხვერპლი აღარ შეეწირათ. დედის-ლეტოს სურვილის თანახმად აპოლონმა ამოხოცა ნიობეს. ვაჟები, ხოლო არტემიდემ — ქალიშვილები. ოვიდიუსი გადმოგვცემს, რომ აპოლონმა ყმაწვილები დახოცა სპორტულ შეჯიბრებაზე, ხოლო არტემიდემ ქალიშვილები — ძმების საფლავებზე. როდესაც ეს უბედურება ნიობეს ქმარმა გაიგო, თავი ჩამოიხრჩო, ხოლო ზევსისაგან ქვებად ქცეული მიცვალებულები ცხრა დღეს უპატრონოდ ეყარნენ და მხოლოდ შეათე დღეს დაასაფლავეს. მწუხარებისაგან გათანგული ნიობე კლდედ იქცა. ერთი მითის მიხედვით ეს კლდე მოიჭატა გრიგალმა და ნიობეს სამშობლოში — სიპილოსის მთის მწვერვალზე გადაიტანა (მცირე აზიაში). სხვა ვარიანტის მიხედვით გამწარებული ნიობე მამასთან დაბრუნდა და ზევსმა იგი კლდედ თავისსავე სამშობლოში აქცია. ნიობესა და მისი შვილების ტრაგედია გამოიყენა ბევრმა ხელოვანმა. ლიტერატურაში ნიობე მწუხარების, დარღისა და ტანჯვა-განცდის განსახიერებაა.

ნ ი რ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Νηρεύς, δ) აგლაიოს ვაჟი. ულამაზესი ვაჟი — ცი აქაველთა ბანაკში აქილევისს შემდეგ.

ნ ი ს ა, ბერძნ. (Νίσσα, η) მითების მიხედვით ადგილი, სადაც ფერიები დიონისეს ზრდიდნენ. სინამდვილეში ეს ადგილი არაა ცნობილი. მოგვიანებით ნისა შეარქვეს მელვინეობით განთქმულ რამოდენიმე ადგილს.

ნ ი ს ო ს ი, ბერძნ. (Νίσος, δ) მეგარას მეფე. პანდიონოსის (ზოგი ვარიანტით არესის) ვაჟი. ნისოსს ჰქონდა მეწამული (ზოგი ვარიანტით ერთი ღერი ოქროს) თმა, რომელზეც დამოკიდებული იყო მისი სიცოცხლე. როდესაც მინოსმა ნისოსის სამეფოს ალყა შემოარტყა, მეფის ქალიშვილს — სკილას შეუყვარდა მინოსი და თმის მოჭრით

მამა დაღუპა. მინოსმა ქალაქი აიღო და მამის მოღალატე სკილას დახრჩობა ბრძანა. სხვა ვარიანტის მიხედვით სკილა ზღვაში თავისი სურვილით ჩავარდა იმ ადგილას, საიდანაც მინოსის გემი გავიდა.

ნიტოკრისი, — 1. ეგვიპტის მითიური ღედოფალი. 2. ბაბილონის მითიური ღედოფალი.

ნოე, (ბიბლ.) ადამის მეათე შთამომავალი. როდესაც ადამიანები ღმერთის რწმენას გადაუდგნენ, ღმერთებმა გადაწყვიტეს წაერღნათ კაცობრიობა და ამით მოკვდავთათვის „ჭკუა ესწავლუბინათ“, მაგრამ მთლად დასაღუბავად მაინც ვერ გაიმეტეს და ნოეს (ბერძნ. მითების მიხედვით დეეკალიონს) შთააგონეს, აეგო კილობანი, მასში მოეთავსებინა ორივე სქესის ყოველი ცოცხალი არსება და წარღვნის დაწყებისას დაეხურა იგი. ამდენად ნოე ითვლება კაცობრიობის გადაშენებისაგან მხსნელად (იხ. ნოეს კილობანი).

ნოეს კილობანი, (ბიბლ.) კილობანი, რომელიც ღმერთის რჩევით ააგო ნოემ და წარღვნის დაწყებამდე შიგ მოათავსა ორივე სქესის ყველა თითო ცოცხალი არსება. წარღვნა დაიწყო და წყალმა დაფარა მთელი დედამიწა, ყველა და ყველაფერი, გარდა იმისა, რაც ნოემ კილობანში მოათავსა. კილობანმა დიდხახს იცურა უკიდვანო ოკეანეში, ბოლოს კი გაჩერდა არარატის (ათონის, პარსასის) მთის მწვერვალზე, იქ იდგა წარღვნის დამთავრებამდე და ძველი თაობის უკანასკნელი და ახალი თაობის პირველი წარმომადგენლები აქედან შეუდგნენ ახალ ცხოვრებას. მითი ბაბილონური წარმომავლისაა, მსგავსი მითი არსებობს ბერძნულადაც (იხ. დეეკალიონი).

ნომია, ბერძნ. (Νομία, ἡ) ფერია, რომელსაც მშვენიერა დაფინისი უყვარდა.

ნოტოსი, ბერძნ. (Νότος, ὁ) სამხრეთის ქარის ღვთაება, რომელსაც საბერძნეთში ნისლი და წვიმები მიჰქონდა. ბორეასი. ზეფიროსისა და ევროსის ძმა.

ნუმა პომპილიუსი, ლათ. (Numa Pompilius) რომის ლეგენდარული მეფე, რომელსაც მიაწერენ მრავალი რელიგიური ჩვეულებისა, მთვარის კალენდრის, სხვადასხვა ღვთაებათა მღვდლებისა და ძირითად ქურუმთა კოლეგიის რომში შემოღებას. მანვე შემოიტანა თითქოს რომში რომულუსის, გერიონისა და სხვათა კულტები. ნუმას შთამაგონებელი იყო მისი ცოლი, რომლსაც წყალობითაც იგი რაღაც ჰაგიურ ძალას ფლობდა. ავენტინუსის ბორცვზე ნუმამ დაიჭირა ფავნუსი და პიუსი, რომლებმაც მას ასწავლეს, თუ როგორ უნდა განრიღებოდნენ ელვას ცხოველები და ადამიანები. ტიბრის მარჯვენა სანაპიროზე ნუმას საფლავსაც კი აჩვენებდნენ.

ნუმიტორი, ლათ. (Numitor) ლათინური ქალაქის — ალბა-ლონგას მითიური მეფე. ენეასის შთამომავალი. მისმა უმცროსმა ძმამ ამილიუსმა ნუმიტორი ტახტიდან ჩამოაგდო და ძალაუფლება თვითონ ჩაიგდო ხელში. მისი ვაჟები დახოცა, ხოლო ქალიშვილი — რეა სილვია ღმერთქალ ვესტას შესწირა. სასწაულებრივად გადარჩენილმა შვილიშვილებმა რემუსმა და რომულუსმა მოკლეს ამულიუსი და პაპას ტახტი დაუბრუნეს. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ნუმიტორმა თვით უშველა შვილიშვილებს და ისინი აღსაზრდელად მწყემს ფაუსტულუსს მისცა. როდესაც ყმაწვილები გაიზარდნენ, მათი დახმარებით ნუმიტორმა ტახტი დაიბრუნა და მათ ადგილი გაზოუყო ქალაქის ასაშენებლად. ამ ადგილზე ძმებმა ქალაქი რომი დააარსეს.

ნუნდინა, ლათ. (Nundina) მეცხრე დღის ღმერთქალი ძველ რომში, რომელსაც მოუხმობდნენ ხოლმე ბავშვის დაბადების მეცხრე დღეს, რათა მისი რჩევითა და თანდასწრებით დაერქმიათ ახალი მოქალაქისათვის სახელი.

— მ —

ოგიგია, ბერძნ. (Ὠκύγεια, ἡ) ფერია კალიფსოს ადგილსამყოფელი და საბრძანებლო კუნძული. ამ კუნძულზე მოხვდა ოდისეოსი, იგი შეუყვარდა კუნძულის მბრძანებელს კალიფსოს, რომელიც ყოველწლიურად ცდილობდა დაეყოლებინა გმირი და თავის ქმრად გაეხადა. დროებით ოდისეოსმაც გაიზიარა კალიფსოს სიყვარული, მაგრამ გმირს სამშობლოსაკენ მიუწევდა გული და მიუხედავად კალიფსოს უდიდესი სურვილისა, რამოდენიმე ხნის შემდეგ გამოემშვიდობა საყვარელ ქალს, დატოვა ოგიგიის ჭადოსნური კუნძული და სამშობლოსაკენ გაემართა. ძველად კუნძული ოგიგია ზღვის ცენტრში ეგონათ („იქ სადაც ზღვისა ჭიპია“ ჰომეროსი).

ოგიგოსი, ბერძნ. (Ὠκύγος, ὁ) ბეოტიის ძველ მცხოვრებთა მითიური მეფე. ბეოტიოსის ვაჟი. ზოგიერთი მითი მას პოსეიდონის ვაჟადაც მიიჩნევს. ზოგი მითის მიხედვით ელევსინის მამა.

ოდიოსი, ბერძნ. (Ὀδυσσεύς, ὁ) პალიძონების წინამძღოლი ტროის ომში. ბევრი ბრძოლის შემდეგ ოდიოსს შეეჭიდა აგამემნონი და ეტლიდან ჩამოაგდო იგი.

ოდისეა, ბერძნ. (Ὀδυσσεΐα, ἡ) ჰომეროსის სახელგანთქმული პოემა. თანამედროვე ლიტერატურაში „ოდისეა“ ხიფათებითა და

შემთხვევებით, თავგადასავლებითა და მოულოდნელობებით აღსავსე ამბავს ეწოდება.

ო დ „ ს ე ვ ს ი, ბერძნ. (Ὀδυσσεύς, ὁ) ტროის ციკლის თქმულებების ერთ-ერთი უმთავრესი გმირი, კუნძულ ითაკის მითიური მეფე. ლაერტესა და ანტიკლეას ვაჟი. ტროის ომის სახელმძღვანელო ვაჟი. „ილიადასა“ და „ოდისეას“ მთავარი მოქმედი პირი. ჰომეროსის შემდგომდროინდელი მითების მიხედვით ანტიკლეას ოდისეესი ლაერტეზე გათხოვებამდე გაუჩნდა. ოდისეესს სახელი დაარქვა პაპამ რაც ქართულად გულმოსულს, განრისხებულს ნიშნავს. ერთი ლეგენდის თანახმად, მშვენიერი ელენეს მამას ტინდარეოსს ოდისევსმა ურჩია ფიცი ჩამოერთმია ელენეს საქმროებისათვის, რომ საჭირო შემთხვევაში ყველა დაეხმარებოდა ელენეს მომავალ ქმარს. ამ რჩევისათვის მადლიერმა ტინდარეოსმა ოდისეესს ცოლად მისცა თავისი ძმის შვილი — პენელოპე. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ოდისევსმა პენელოპე სირბილში გამარჯვების ჯილდოდ მიიღო.

ტროის ომში ოდისეესმა თავი გამოიჩინა როგორც მამაცმა, ზორსმკვერტელმა, გამოცდილმა, მოხერხებულმა და გონიერმა მებრძოლმა. სწორედ მან დაარწმუნა ბერძნები მეათე წელსაც ალყის საჭიროებაში, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა აქილეესისა და აგამემნონის შერიგებაში. ოდისეესმა მოიტაცა ტროის მფარველი პალადიუმი. ლეგენდის თანახმად, თითქოს, ყოველგვარ წარმატებაში გმირს ათენა ღმერთქალი ეხმარებოდა.

აქილეესის სიკვდილის შემდეგ ჯარის გადაწყვეტილების თანახმად გმირის საჭურველი ოდისეესს ერგო, როგორც ტროის ომის საუკეთესო გმირს აქილეესის შემდეგ (მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ეს ოდისეესმა ცბიერებით მოახერხა. (იხ. ეანტები). ოდისეესის რჩევით აავგეს ბერძნებმა ტროის ცხენიც. ტროის დაცემის შემდეგ უკან დაბრუნებულ ოდისეესს მრავალი ფათერაკი შეემთხვა და თავგადასავალი გადახდა (იხ. ეოლოსი, კირკე, კალიფსო. პოლიფემოსი, პენელოპე). ათ წელს იხეტიალა მან, ვიდრე სამშობლოს მიღწევდა.

ჰომეროსის შემდგომდროინდელ თქმულებებში ოდისეესი, მხალ, ცრუ და პირისგამტეხ აღამიანადაა წარმოდგენილი. ტროის ომში წასვლის თავიდან აცილების მიზნით მან თითქოს სიგიჟე მოიგონა და მარილის თესვა დაიწყო.

ოდისეესი თითქოს შემთხვევით შეპოაკვდა მის შვილს—ტელეგონოსს. ტელეგონოსმა მკვდარი ოდისეესი დედამისთან — კირკესთან წაასვენა. კირკემ იგი გააცოცხლა და უკვდავად აქცია. ოდისეესი არის უძველესი საბერძნეთის ტიპიური მმართველის სახე. შეიძლება

ვიფიქროთ, რომ იგი რეალურად არსებული პიროვნება იყო. ოდი-
სეის შესახებ არსებული მითები გამოიყენეს სოფოკლემ, ევრიპი-
დემ და სხვებმა. სახვით ხელოვნებაში ოდისეის გამოისახებოდა წვე-
როსან, მრგვალქუდიან მამაკაცად.

ოდიპოსი, ბერძნ. (Ὀιδίπους—πῖδις, ბ) ლაიოს მეფისა და
იოკასტეს ვაჟი, თებელი გმირი. ოდიპოსის დედას მითებში ეპი-
კასტეს უწოდებენ, იოკასტე კი ტრაგიაკოსებმა შეარქვეს. ოდიპოსის
მამას უწინასწარმეტყველეს, რომ მას მოელოდა თავისი შვილის
ხელით სიკვდილი. ამ ჭსიამოვნო მოვლენის თავიდან აცილების მიზ-
ნით, როდესაც მას ვაჟი დაებადა, ფეხები შეუკრა (ოდიპუს ნიშნავს
ფეხებზეყრულს, ფეხებდასიებულს) და მონას გადასცა გადასაგდე-
ბად, მაგრამ მონას შეენანა ჩვილი და აღსაზრდელად მისცა მწყემ-
სებს კორინთში. არსებობს მითის, როგორც ჩანს, უფრო ძველი
ვარიანტი, რომლის მიხედვითაც მამამ ბავშვი თვით გადააგდო
ზღვაში, მაგრამ ტალღებმა იგი ნაპირზე ცოცხალი გარიყეს და სიკი-
ონის მეფემ შვილად აიყვანა. როდესაც ოდიპოსი დავაუკცდა, დე-
ლფოს სამისნომ უწინასწარმეტყველა, რომ მამამ მოკლავდა და
დედას ცოლად შეირთავდა. ამ საშინელი წინასწარმეტყველებით
შეძრწუნებულმა ოდიპოსმა იგადაწყვიტა საჩუდამოდ დაეტოვებინა
საშობლო და სასწრაფოდ გაეცალა კორინთს. გზად მიმავალ
გულამღვრელ ვაჟი-ერთ გზაჯვარედინზე შეეჩივრა ვინმე
დიდებული, რომელიც ჯერ შეედავა, შემდეგ შეებრძოლა და შემოა-
კვდა კიდეც. მასთან ერთად ოდიპოსმა დახოცა მისი ყველა მხლე-
ბელი ერთი გარდა, რომელმაც გაქცევით უშველა თავს. ამის შემ-
დეგ ოდიპოსი წავიდა თებში და შესასვლელში მიაღმა სფინქსს,
რომელიც დარაჯობდა ქალაქის შესასვლელს და შესვლის მსურ-
ველთ უსვამდა ასეთ კითხვას: „რა არის ისეთი, რაც დილას დადის
ოთხ ფეხზე, შუადღისას — ორზე და საღამოს — სამზეო“, გამო-
ცანას ვინც ვერ გამოიცნობდა, სფინქსი ყველას ჭამდა. ოდიპოსმა
გამოიცნო ეს გამოცანა — უბასუხა ეს ადამიანიო, ამით გააწარებული
სფინქსი უფსკრულში გადაიჩიხა. განთავისუფლდა თებე ამ საშინელი
ურჩხულისაგან და მადლიერმა თებელებმა გმირს ახლად დაღუპულ
მეფის ულამაზესი ქვრივი და სამეფო ტახტი შესთავაზეს. ოდიპოს-
მა, რა თქმა უნდა, სიამოვნებით მიიღო შენათავაზები ჯილდო და
თებეს მეფე იგახდა. იოკასტესა და ოდიპოსის ქორწინების შედეგად
დაიბადნენ ვაჟები: ეტეოკლე და პოლინიკე და ქალები: ანტიგონე
და ისმენე. (მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ესენი ოდიპოსს მე-
ორე ცოლისაგან ჰყავდა). კარგახანს იმეფა ოდიპოსმა თებეში, მაგ-

რამ გარკვეული ხნის შემდეგ ქალაქს შიმშილი და კირი მოედო. ღელფოს სამისნოს წინასწარმეტყველების მიხედვით ყოველივე ამას მანამ არ მოეღებოდა ბოლო, სანამ ქალაქიდან ლაიოს მეფის მკვლელი არ გაძევდებოდა. ქალაქის კეთილდღეობით დაინტერესებული, ბუნებით კეთილი ოიდიპოსი მთელი ენერგიით შეუდგა დამნაშავეის ძებნას. კარგა ხნის შემდეგ მან მიაკვლია ლაიოსის ამალიდან გადარჩენილ ერთადერთ მოხელეს და მისგან გაიგო უდიდესი საშინელება: რომ ის დიდებული, რომელიც მან რამოდენიმე წლის წინათ გზაჯვარედინზე მოკლა, იყო სწორედ ლაიოს მეფე. ეს გადარჩენილი მოხუცი კი გამოდგა სწორედ ის, რომელსაც მრავალი წლის წინათ ლაიოსმა ფეხებგაკოჭილი ოიდიპოსი გადასცა გადასადგებად და დაადასტურა, რომ ოიდიპოსი ლაიოსისა და მისი ცოლის იოკასტეს ვაჟი იყო. ამ უბედურებას ველარ გაუძლო გამწარებულმა, თავგზაარეულმა გვირჟა და თვალეზი წამოითხარა. იოკასტემ კი გაიგო რა, რომ ახლა წინასწარმეტყველება, თავი ჩამოიხრჩო. ამის შემდეგ დაბრმავებული მეფე ივასცილდა თებეს და თუგზო-უკვლოდ ხეტიალი დაიწყო. ოიდიპოსის შემდგომი ცხოვრების შესახებ არსებობს მრავალი, სხვადასხვა შინაარსის ლეგენდა. ერთ-ერთი მათგანი გვიამბობს, რომ მან ცხოვრების უყანასკნელი წლები ისევ თებეში გაატარა. სხვა მითის მიხედვით მამა შეიღებმა განდევნეს სამშობლოდან. რისთვისაც მან ისინი დაწყევლა და სწორედ ეს შეეძვნა მათ შორის განხეთქილებისა და მათი დაღუპვის მიზეზი. ერთ-ერთი ათენური ლეგენდის თანახმად ოიდიპოსმა ჰიკოცხლის უყანასკნელი წლები კოლონოში გაატარა. ზოგიერთი მეცნიერი ოიდიპოსს წინაბერძნულ ღვთაებად მიიჩნევს. სამხრეთ და შუა საბერძნეთში შემორჩენილია ოიდიპოსის კულტის ნიშნები. ჯერ კიდევ კლასიკურ პერიოდში ოიდიპოსის მითი დაამუშავეს და გამოიყენეს სოფოკლემ, სენეკამ და სხვებმა. მითმა შთააგონა კორნელი, ვოლტერი, შილერი და სხვა.

ოიკლე, ბერძნ. (Ὀϊκλῆς, ბ) ანტიფატოსის ვაჟი, ამფიარაოსის მამა.

ოილევისი, ბერძნ. (Ὀϊλέης, ბ) 1. ლოკროსების წინამძღოლი, ენტ მცირის მამა. 2. ტრაიელი მეომარი, მოკლა აგამემნონმა.

ოილიადი, ბერძნ. (Ὀϊλιάδης, ბ) თილევსის ვაჟი, ე. ი. ენტ მცირე.

ოინოქარონტი, ბერძნ. (Ὀϊνοχάρων - οντος, ბ- ღვინის ქარონტი) ფილიპე მაკედონელის ზედმეტი სახელი, რაც შეარქვეს იმიტომ, რომ იგი, როგორც ქარონტი, თავის მტრებს ხოცავდა მოწამლული ღვინის საშუალებით.

ოკეანე ან ოკეანოსი, ბერძნ. (Ὠκεανός, ბ) ძველ

ბერძნებს ჰომეროსის ეპიკაშიც კი მიაჩნდათ, რომ ოკეანოსი იყო ყოველი ღმერთის მშობელი. პესიოდეს „თეოგონიის“ მიხედვით ოკეანოსი ურანოსისა და გეას ვაჟია, კრონოსის ჰიპერიონის და რეას ძმა. მიუხედავად იმისა, რომ ოკეანოსს ჰყავდა სამიათასი ვაჟი და სამიათასი ქალიშვილი, ე. წ. ოკეანიდები.

იგი ცხოვრობდა წყლისქვეშეთში მდებარე სასახლეში და არასოდეს არ მიდიოდა ღმერთების შეკრებაზე. გვიანდელი მითები ოკეანოსს პოსეიდონთან აიგივებენ. 2. მდინარე, რომელიც გარს უვლის დედაშიწას. ძველი ბერძნების წარმოდგენით ოკეანოსიდან გამოედინება ზღვის ყველა დინება, მდინარე, ნაკადული თუ წყარო. ოკეანოსიდან ამოდის და ოკეანოსში ჩადის მზე, მთვარე და ვარსკვლავები. მითი, რა თქმა უნდა, შექმნილია ოკეანის შეუცნობელობისა გამო.

ოკიპეტე, ბერძნ. (Ὠκυπέτης, ჟ) ერთ-ერთი ჰარპიას სახელი, თავმანთისა და ელექტრას ქალიშვილი. 2. ერთ-ერთი დანაიდი.

ოკიროე, ბერძნ. (Ὠκυρόη, ჟ) 1. ოკეანოსისა და თეტისის ქალიშვილი, მან ჰელიოსისაგან დაბადა ფაზოსი და ამ უკანასკნელმა მოკლა დედა, რადგანაც მეძაობაში შეამჩნია, 2. ფერია, მდინარის ღმერთი — იმბრასოსის ქალიშვილი. 3. ფერია, რომელსაც მენელაოსისაგან შეეძინა ტროასთან მებრძოლი გმირი ჰიპოდამანტი.

ოკნუსი, ლათ. (Ocneus) 1. წინასწარმეტყველ მანტოს ვაჟი. მას მიეწერება ე. წ. მანტიების დაარსება. 2. მოხუცი, რომელსაც არ უნდოდა სიკვდილი და ამისათვის დასაჯეს ღმერთებმა უსასრულო და უშედეგო შრომით. ოკნუსი გრეხდა ბაწარს, რომელსაც დაგრეხისთანავე ჰამდა ვირი.

ოლენოსი, ბერძნ. (Ὀλυνός, ბ) 1. არესის ვაჟი, ზევსის ძიძა, ფერიების მამა, ქალაქ ოლენოსის ეპონიმი. 2. ზევსისა და დანაიდანაქსითეას ვაჟი.

ოლიმპიელი, ზევსი ან რომელიმე სხვა მთავარი ღმერთი ძველი საბერძნეთის პანთეონიდან, რომელიც კი ოლიმპოს მთაზე ცხოვრობდა ძველი ბერძნების წარმოდგენით. გადატანითი მნიშვნელობით კაცი, რომელიც ინარჩუნებს მუდმივ სიმშვიდეს მოსალოდნელი საშიშროების ან უბედურების მიუხედავად. აქედან მომდინარეობს გამოთქმა „ოლიმპიური სიმშვიდე“.

ოლიმპიური თამაშობანი — ბერძნული ნაციონალური თამაშობები, რომელსაც ძველ ელადაში უპირველესი ადგილი ეკავა. ზეიმი იმართებოდა ყოველ ოთხ წელიწადში ერთხელ, როცა მზის საზაფხულო შემობრუნების შემდეგ მთვარე პირველად გაივსებოდა. გადმოცემის თანახმად ოლიმპიური თამაშობები დააწესა

პერაკლემ პელოპის ხსოვნის აღსანიშნავად და ზევსს მიუძღვნა გართობა მიმდინარეობდა 5 დღეს. პირველ დღეს ზევსს მსხვერპლს სწირავდნენ, მეორე დღეს შეჯიბრება იწყებოდა ათლეტიკაში და სხვადასხვა სპორტულ სახეობაში, შეჯიბრებაში მონაწილეობის მსურველს ამის შესახებ დროულად უნდა განეცხადებინა შესაბამის ადგილას. ისინი, ვინც შეჯიბრებაში პირველად მონაწილეობდნენ, ვალდებული იყვნენ ერთი თვის განმავლობაში დარჩენილიყვნენ ქალაქ ოლიმპიაში და ევარჯიშათ სპეციალური მწვრთნელების მეთვალყურეობის ქვეშ. თამაშის ტრადიცია გრძელდებოდა ახალი წელთაღრიცხვის 394 წლამდე. 1896 წელს ოლიმპიური თამაშობები საერთაშორისო სპორტულ დღესასწაულად იქცა და კვლავ აღიდგინა ძველი წეს-ჩვეულებები და ტრადიციები, როგორც ძველად, ახლაც თამაშობები იმართება ოთხ წელიწადში ერთხელ.

ო ლ ი მ პ ი უ რ ი რ ე ლ ი გ ი ა, — გაფურჩქვნის ხანის ბერძნული პოლისების ოფიციალური რელიგია. სახელწოდება წარმოსდგება თესალიაში მდებარე ოლიმპოს მთისაგან, სადაც ბერძნებისა და რომაელების წარმოდგენით ღმერთები ბინადრობდნენ. ღმერთები ოლიმპოს მთაზე ერთ დიდ ოჯახად ცხოვრობდნენ, მაგრამ თვითუღს მაინც ჰქონდა საკუთარი სპილენძის, ვერცხლის ან ოქროს სასახლე. ოლიმპიელთა უფროსად ზევსი ითვლებოდა. იგი იყო ღმერთთა და კაცთა მამა. ზევსი საკმაოდ ხშირად მოიწვევდა ხოლმე საერთო კრებას, მაგრამ გადამწყვეტი მნიშვნელობა მაინც მის სიტყვას ენიჭებოდა. როგორც ჩანს, ოლიმპიური რელიგია კრეტა-მიკენის მმართველობისა და სახელმწიფოებრივი წყობილების განსახიერებაა. ზევსის შემდეგ ძალაუფლების მხრივ მოდიოდნენ პოსეიდონი და ჰადესი — ზევსის ძმები, წყლის სტიქიისა და მიწისქვეშეთის მბრძანებლები. ძმების შემდეგ უფლებამოსილად ითვლებოდნენ მათი დები: — ჰერა, დემეტრე და ჰესტია. კრონიდების შემდეგ მოდიოდნენ ზევსის შვილები: ათენა, აფროდიტე, არტემიდე და აპოლონი. ამათ შემდეგ ჰეფესტო და არესი. ოლიმპიელებს აკუთვნებდნენ აგრეთვე ჰერმესსა და ირიდას, თემიდას, ჰებეს და დიონისეს. ქრისტიანული რელიგიის გავრცელების შემდეგ არტემიდესა და დიონისეს გარდა ოლიმპიური რელიგიის წარმომადგენლები დავიწყებას მიეცნენ. რაც შეეხება დაბალი რანგის ღვთაებებს, მათ განაგრძეს არსებობა, მაგრამ ქრისტიანობამ ისინი ჭინკებად და ეშმაკებად გამოაცხადა.

ო ლ ი მ პ ო, ბერძნ. (Ὀλυμπος, ბ) ძველი ბერძნების წარმოდგენით ღმერთების სამყოფელი წმინდა მთა თესალიაში. ამ მთას ძველ ქართულ მწერლობაში ულუმბოს უწოდებენ. გადატანილი მნიშვნე-

ლობით ოლიმპოს უწოდებენ ღმერთების კრებულს. დღეისათვის, უმეტესად ირონიულად, იხმარება მაღალი კლასის წარმომადგენელთა კრების აღსანიშნავად.

ომფალე, ბერძნ. (Ὀμφάλη, ἡ) ლიდიის მეფის — ტმოლოსის ქერიკი. ლიდიის დედოფალი. იფიტოსის მოკვლის გამო ომფალესთან სამ (ზოგი ვარიანტით ერთ) წელიწადს ჰოსამსახურედ იყო პერაკლე. სამსახურის დაწყებიდან ერთი წლის შემდეგ — განაგრძობს ლეგენდა, პერაკლემ ქალის ტანსაცმელი გადაიცვა და ქალურ საქმეებს აკეთებდა. ზოგი მითი ომფალეს პერაკლეს მეუღლედ ასახელებს. მცირე აზიაში ომფალეს ქალების მფარველ ღვთაებად მიიჩნევდნენ.

ომფალოსი, ბერძნ. (Ὀμφάλος, ὁ — ჰიპი) წმინდა ქვა. ყველაზე მეტად ცნობილი ომფალოსი ინახებოდა დელფოში, აპოლონის ტაძარში. მას დედამიწის ცენტრად მიიჩნევდნენ. გადმოცემის თანახმად ერთხელ, როცა, თითქმის, ზევსს უნდოდა გაეგო, თუ სად იყო დედამიწის ცენტრი, ერთდროულად აღმოსავლეთიდან და დასავლეთიდან გაუშვა ორი ერთნაირი სიჩქარის მქონე არწივი. არწივები დელფოში შეხვდნენ ერთიმეორეს და ამის შემდეგ ადამიანებმა დედამიწის ცენტრად დელფო აღიარეს. ზოგიერთი ანტიკოსი ავტორი ომფალოსს პითონის საფლავის ქვად მიიჩნევდა.

ონეიტესი, ბერძნ. (Ὀνεΐτης, ὁ) პერაკლესა და დეიანირეს (ზოგი ვარიანტით მეგარას) ვაჟი.

ონეიროსი, ბერძნ. (Ὀνειρος, ὁ — სიზმარი) — სიზმრის მომავლინებელი ღვთაება. ზევსმა აგამემნონს მიუგზავნა ონეიროსი და აცნობა, რომ ომი დაეწყოთ ტროელების წინააღმდეგ.

ოპსი, ლათ. (Ops) ნათესებისა და წაყოფიერების რომაული ღვთაება, სატურნუსის მეუღლე. მოგვიანებით, როდესაც სატურნუსი კრონოსთან გაიგივეს, ოპსიც რეა კიბელად მიიჩნიეს და თაყვანს სცემდნენ იუპიტერთან ერთად. კაპიტოლიუმის ბორცვზე ოპსს ჰქონდა იუპიტერთან საზიარო ტაძარი.

ორგიები, ბერძნ. (Ὀργίαι, αἱ) ზოგიერთი ღმერთისადმი მიძღვნილი საიდუმლო რელიგიური პროცესები. ორგიებს უმეტესად მართავდნენ ხოლმე დემეტრეს, პერსეფონეს, აფროდიტეს, დიონისეს და სხვ. პატივსაცემად. პროცესიები იმართებოდა ღამე, მთებში ან ტყიან ველებში, ორგიებს თან ახლდა მუსიკა, ჩირალდნები და ცეკვები. თანამედროვე გაგებით ორგიებს უწოდებენ დიდ, გაბმულ ღმერთს.

ორეადები, ბერძნ. (Ὀρεάδες, αἱ) მთათა||გორათა ფერიე-

ბი. ზოგჯერ მათ სახელებს იმის მიხედვით უწოდებდნენ, თუ რომელ მთასთან იყვნენ დაკავშირებული.

ორესტე, ბერძნ. (Ὀρέστης, ბ) აგამემნონისა და კლიტემნესტრას (ეპიკასტეს) ვაჟი, არგოსული თქმულებების ერთ-ერთი ცნობილი გმირი. როდესაც კლიტემნესტრამ და ეგისტემ (იხ. ეგისტე) აგამემნონი მოკლეს, ორესტე გაიქცა მის ბიძასთან, ფოკიდის მეფე სტროფიოსთან და დაუმეგობრდა ბიძაშვილ — პილადეს. როდესაც ორესტე დაეჯეჯაცდა და მამის სისხლის აღება გადაწყვიტა, დელფოს სამისნომ განზრახვის სისრულეში მოყვანა ურჩია. ორესტე პილადესთან ერთად მართლაც მივიდა სამშობლოში და მოკლა დედამისი და მისი ახალი ქმარი — ეგისტე. დედის მკვლელობისათვის ორესტეს დაედევნენ შურისძიების ძველი ღმერთქალები — ერიინიები და მოსვენებას აღარ აძლევდნენ. ორესტემ დელფოს მიმართა, რათა დახმარებოდა მისი მფარველი აპოლონი. აპოლონმა იგი ათენში გაგზავნა. იქ ათენამ არეოპაგი მოიწვია ორესტეს გასასამართლებლად.

ორესტე თავს იმართლებდა იმით, რომ დედამისმა ჩაიდინა ორმაგი დანაშაული: ერთი და საერთო ის, რომ მოკლა საკუთარი უდანაშაულო ქმარი. მეორე კი ის, რომ ორესტეს მოუკლა მამა, რისათვისაც ორესტე ვალდებული იყო აეღო მამის სისხლი. ერიინიები კი ორესტეს უყენებდნენ დედის მკვლელობის ბრალდებას და ხმამალა აცხადებდნენ: არ არისო დედის მკვლელობაზე უმძიმესი დანაშაული. რაც შეეხება კლიტემნესტრასაგან აგამემნონის მოკვლას, ის ზომ მისი სისხლით ნათესავი არ იყო. აპოლონმა განაცხადა, რომ მამა, როგორც სისხლით ნათესავი, უფრო მახლობელიაო, ვიდრე დედა. ამასვე ემატება ის, რომ კლიტემნესტრამ დაარღვია წმინდა ცოლ-ქმრული ურთიერთობა და ხელი აღიმალა თავისი ქმრისა და მბრძანებლის წინაშე. არეოპაგმა კენჭი ყარა და დამსწრენი ორ ბანაკად გაიყვნენ. ორესტეს სასარგებლოდ საკითხი ათენას თანხმობამდა გადაწყვიტა. აღმუთოებული ერიინიების გულის მოღობობის მიზნით ათენამ თავის ქალაქში მათი კულტი დააწესა.

მეორე, ფართოდ გავრცელებულ მითში საუბარია ორესტეს მოგზაურობაზე ტავრიდაში არტემიდეს წმინდა ქანდაკების ჩამოსატანად (ტავრიდაში იგი აპოლონმა გაგზავნა. იხ. იფიგენია). შემდეგ ორესტე მიკენის მეფე გახდა. ამას გარდა მას წილად ხედა არგოლიდისა და სპარტის სამეფო ტახტიც, რადგანაც ცოლად შეირთო მენელაოსის ქალიშვილი — ჰერმიონე. ორესტე არკადიაში გარდაიცვალა და მისი ნეშტი სპარტაში გადასვენეს. მითი ფართოდ გამოიყენეს

მწერლებმა და მხატვრებმა. შემორჩენილია რელიეფური გამოსახულება, სადაც არტემიდეს ქურუმში იფიგენია ორესტესა და პილადეს ღმერთქალისათვის შესაწირავად ამზადებს. საყოველთაოდაა ცნობილი ესქილეს ტრილოგია „ორესტეა“, სოფოკლეს ტრაგედია „ელექტრა“, ევრიპიდეს „ორესტეა“, „იფიგენია ტავრიდაში“, „ელექტრა“ და სხვა. ორესტეს მითის მიხედვით შეიქმნა მრავალი მუსიკალური ნაწარმოებიც.

ო რ თ რ ო ს ი, ბერძნ. (Θρῆσις, ბ) ტიფონისა და ექიდნეს შვილი, ორთავიანი ქოფაკი, რომელიც გერიონის ფარას დარაჯობდა. თავიდან იგი კერბერისა და ლერნეის ჰიდრას ბიძაშვილად ითვლებოდა. სფინქსის მამა. მოკლა ჰერაკლემ.

ო რ ი თ ი ა, ბერძნ. (Ὀρείθυια, ჟ) ათენის მეფის — ერეხთეფისის ქალიშვილი. მოიტაცა ბორეასმა და ცოლად შეირთო. ბორეასის ფრთოსანი ვაჟების კალაისისა და ძეთოსის დედა.

ო რ ი ო ნ ი, ბერძნ. (Ὀρείων, ბ) ბეოტიელი გიგანტი მონადირე. პირიქის (ზოგი ვარიანტით პოსეიდონის ან გეას) ვაჟი. ორიონის შესახებ არსებობს მრავალნაირი, ერთიმეორისაგან განსხვავებული მითი. მეროპეს გაუპატიურებისათვის ორიონი დააბრმავეს. პოსეიდონმა მას მისცა ტალღებზე ფეხით სიარულის უნარი და ბრმა გადავიდა კუნძულ ლემნოსზე. კუნძულზე იგი ჰელიოსმა შეიბრალა და მხედველობა აღუდგინა. ჰელიოსის დას — ეოსს შეუყვარდა ორიონი, რის გამოც გაჯავრდნენ ღმერთები და ორიონი არტემიდეს მოაკვლევინეს. არსებობს მითის ვარიანტი, რომლის მიხედვითაც ორიონი არტემიდემ პირადი შეურაცხყოფისათვის მოკლა. ზოგი მითის მიხედვით ორიონი მორიელის კბენით გარდაიცვალა. ორიონი ღმერთებმა თანავარსკვლავედად აქციეს და პლეიადთა თანავარსკვლავედის გვერდით მოათავსეს.

ო რ კ უ ს ი, ლათ. (Orcus) სიკვდილის რომაული ღვთაება, რომელსაც ადამიანთა აჩრდილები მიწისქვეშა სამყაროში მიყავს. ორკუსი ბევრი დეტალით წააგავს ჰადესსა და პლუტონს. ორკუსი იტალიაში, ისევე როგორც ჰადესი საბერძნეთში, იქცა საერთოდ მკვდართა სამყაროს სახელწოდებად.

ო რ მ უ ზ დ ი და ა რ ი მ ა ნ ი, (სპარსული — ახურამაზდი — უბრძნესი ბატონი და ანგრომანი — ბოროტი, მტრული სული). ძველი სპარსელების წარმოდგენით სამყარო გაყოფილია ორ მთავარ ნაწილად: პირველია სიცოცხლის, სიკეთისა და სინათლის სამეფო, ხოლო მეორე სიკვდილის, სიბოროტისა და სიბნელის საბრძანებელია. აქედან პირველს ორმუზდი განაგებს, ხოლო მეორეს — არი-

მანი. ეს ორი სამეფო და მათი მეთაურები გამუდმებით ებრძვიან ერთიმეორეს. სიბნელე ებრძვის სინათლეს, სიკვდილი სიცოცხლეს, ბოროტი — კეთილს. ბრძოლა ყოველთვის ორმუხდის გამარჯვებით მთავრდება და სამყაროს პირვანდელი სიწმინდე და წესრიგი უბრუნდება. (შდრ. ბოროტსა სძლია კეთილმან, არსება მისი გრძელია). სპარსელების წარმოდგენით ორმუხდი ყოველი ღმერთისა და მატერიალური სამყაროს შემოქმედია, ხოლო არიმანის ქვეშევრდომი ღმერთები ადამიანებს ყოველგვარ ავადმყოფობასა და ათასგვარ უბედურებას უგზავნიან. ორმუხდისა და არიმანის კულტი პირველად საბერძნეთში გავრცელდა და იმპერიის პერიოდში რომშიც გადავიდა. რომში ორმუხდრი „მარადიული ცის“ — იუპიტერის სახელით მონათლეს, ხოლო არიმანს პლუტონთან და ჰადესთან აიგივებდნენ. ბერძნების აზრით ისინი დაუსრულებელი დროის — ქრონოსისაგან წარმოიშვნენ. ქრისტიანობამ არიმანი ეშმაკთან გააიგივა, ორმუხდი კი ქრისტესთან.

ო რ ნ ი თ ო მ ა ნ ტ ი ა, ბერძნ. (Ὀρνις—ბრუნის'ფრინველი+μανα = ფრინველთა გადაფრენის მიხედვით მისნობა — წინასწარმეტყველება).

ო რ ტ ი გ ი ა, ბერძნ. (Ὀρτυξ, η) არტემიდეს ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი, კუნძულ დელოსის ძველი სახელწოდება, სადაც, ლეგენდის თანახმად, დაიბადა ღმერთქალი.

ო რ ფ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Ὀφεις, δ) სახელმოხვეჭილი ლეგენდარული თრაკიელი მომღერალი. მდინარის ღმერთის — ევაროსის (ზოგი ვარიანტით აპოლონისა და კალიოპეს) ვაჟი. ყველაზე მეტად გავრცელებული მითის მიხედვით ორფევსმა გამოიგონა მუსიკა და ლექსის წერა, რის გამოც მას ხშირად აპოლონის ვაჟად მიიჩნევდნენ. ორფევსის მუსიკის ძალა ხეებს ტოტებს ახრევინებდა, ქვებს აცეკვებდა, მხეცებს ათვინიერებდა. ორფევსი მონაწილეობდა არგონავტების ლაშქრობაში და თავისი ჯადოსნური სიმღერით დიდი სამსახური გაუწია თანამგზავრებს. ერთი მითის თანახმად სწორედ მან მოაშორა თავისი სიმღერის წყალობით არგონავტები სირინოზების კუნძულს და ამრიგად დაღუპვისაგან იხსნა. (ორფევსმა სირინოზებს აჯობა სიმღერაში). როდესაც ორფევსის ცოლი ევრიდიკე გველმა დაკბინა და გარდაიცვალა, ორფევსი ჰადესში წავიდა მის დასაბრუნებლად, მისი მუსიკის ხმებმა თვით კერბერიც კი მოაჯადოვა, ერინიებს ცრემლი მოგვარა და პერსეფონე ისე მოხიბლა, რომ ნება დართო უკანვე წაეყვანა ამ საოცარ არსებას თავისი საყვარელი მეუღლე, მაგრამ იმ პირობით კი, რომ სინათლეზე

გასვლამდის არ შეხებოდა და არც დალაპარაკებოდა მის აჩრდილს, თორემ სამუდამოდ დაკარგავდა მას. ცოლის მეტისმეტი სიყვარულის გამო ორფევსმა ეს ვერ შეძლო და მართლაც სამუდამოდ დაკარგა იგი. არსებობს მითის ვარიანტი, რომლის მიხედვითაც ორფევსმა შეძლო ევრიდიკეს მიწაზე დაბრუნება.

ორფევსი მოკლა ერთ-ერთმა მენადმა ორგიებში მონაწილეობის მიუღებლობის გამო. არსებობს მითი, რომლის მიხედვითაც ორფევსი ცოლის სიკვდილის შემდეგ აღარ აფასებდა აღარცერთ ქალს და ამიტომ ქალებმა მოკლეს იგი. ორფევსის სიკვდილის მიზეზად სხვა მითები დიონისეს რისხვას ასახელებენ, რადგანაც მომღერალი მხოლოდ აპოლონს ეთაყვანებოდა და დიონისეს არაფრად აგდებდა. ორფევსის თავი და ღვიძლი მენადებმა ზღვაში გადააგდეს. ორფევსის მითი წააგავს ლინოსის მითს, რომელსაც ზოგჯერ მის წინაპრად, მასწავლებლად და ძმად მიიჩნევენ ხოლმე. მითი უდიდესი პოპულარობით სარგებლობდა ძველად. ჩვენამდე მოღწეულია მხატვრობის რამდენიმე ნიმუში, სადაც ასახულია მითი ორფევსის შესახებ. მითი გამოყენებული აქვს ესქილეს, ევრიპიდეს, შელის, რუბენსს, ოფენბახს, სტრაენსკის; თანამედროვე გაგებით ორფევსს უწოდებენ სახელგანთქმულ, დიდ მუსიკოსს.

ოსა, ბერძნ. (Ὀσεα, ἦ) 1. ბუტბუტის განსახიერება. ითვლებოდა ზევსის შაცნედ. რომში მას ხშირად ფამასთან აიგივებდნენ. მისი კულტი ათენშიც გავრცელდა და ტაძარიც კი აუგეს. 2. მთა შუა საბერძნეთში. როდესაც ალოადებმა ცაში ასვლა და ჰერასა და არტემიდეს სიყვარულის დამსახურება მოისურვეს, გადაწყვიტეს ოსა პელიონის მთაზე დაედგათ, ეს ორივე მთა კი ოლიმპოზე და ამრიგად ასულიყვნენ ცაში, მაგრამ განრისხებულმა აპოლონმა ორივე ისინი მოკლა. (ეს მითი წააგავს ბაბილონის კოშკის მშენებლობის მითს). აქედან მომდინარეობს მხატვრული გამოთქმა: „ოსას ოლიმპოზე დადგმა“ — რაც რაიმე დიდი, გრანდიოზული საქმის გაკეთებას ნიშნავს. ზოგჯერ იხმარება ირონიული მნიშვნელობითაც,

ოსიპაგა, (Ossipaga) ბავშვის ზრდისა და ძვლის გამაგრების მფარველი რომაული ღვთაება.

ოსირისი, — მოკვდავი და კვლავ გაცოცხლებადი ბუნების ღვთაება ძველ ეგვიპტეში. ბერძნებმა ოსირისი დიონისესთან, ხოლო მისი და და მეუღლე ისიდა დემეტრესთან გააიგივეს. ელინისტურ და რომაულ პერიოდში ოსირისი საკულტო დრამის ცენტრალურ ფიგურად იქცა. ნოემბრის დასაწყისში ქურუმები მორწმუნეებს წარმოუდგენდნენ ხოლმე საკულტო დრამას „ოსირისის პოვნა“, რომელშიც საუბარი იყო სეტოს-ტიფონისაგან დაგლეჯილი ოსირი-

სის გვამის ნაწილების ძებნაზე, ოსირისის ვაჟისაგან ტიფონის და-
მარცხებისა და ოსირისის გაცოცხლებაზე.

ოსირისი სიკვდილისა და კვლავ გაცოცხლების შემდეგ მიწის-
ქვეშ სამყაროს მზრდნეელი გახდა. ოსირისის კულტი კარგა ხანს
სერიოზულ წინააღმდეგობას უწევდა ქრისტიანობას.

ო ტ ო ს ი, ბერძნ. (Ὀΐτις, ὅ) 1. პოსეიდონის შვილიშვილი.
ალოვესის ვაჟი. 2. ეპეიელთა წინამძღოლი და აქაველთა მოკავში-
რე ტროის ომში.

ო ქ რ ო ს ვ ე რ ძ ი, ბერძნ. (იხ. ფრიქსე. ჰელე, ოქროს საწმი-
სი, კრიოსი).

ო ქ რ ო ს ს ა უ კ უ ნ ე, ბერძნ. ძველი ბერძნების წარმოდგენით
კაცობრიობის ცხოვრების ის პერიოდი, როდესაც ადამიანები ბედ-
ნიერად ცხოვრობდნენ, როდესაც არ არსებობდა შური, მტრობა,
ომები, არავითარი სიძნელებები, არავითარი გაჭირვება. ოქროს საუკუ-
ნეზე მითი ჩამოყალიბებული უნდა იყოს საზოგადოების კლასებად
დაყოფის შემდეგ, როდესაც დაიშალა პირველყოფილი თემური
წყობილება და გაჩნდნენ მდიდრები და ღარიბები. კაცობრიობის
ცხოვრების ბედნიერ პერიოდზე მოგვითხრობენ ბაბილონური და
ბიბლიური მითები, ლეგენდები ადამიანების ედემის ბაღში ცხოვრე-
ბის შესახებ, რომლებიც შემდეგ თავიანთი დანაშაულის გამო გა-
მოდევნეს იქიდან. მსგავსი მითები არსებობს მრავალი სხვა ხალ-
ხების მითოლოგიაშიც. ზოგიერთი მითის მიხედვით ბედნიერი და
ნეტარი ცხოვრება იყო არა მარტო ძველად, არამედ იგი ახლაც არ-
სებობს რომელიმე ადგილებში. არსებობს მაგალითად მითი ნე-
ტართა კუნძულის შესახებ, რომელიც მდებარეობს სადღაც მიუვალ
მთებს თუ გადაულახავ ოკეანეებს იქით, რომელიც წინდევ კუნძულ
„უტოპიასთან“ გააიგივეს.

ო ქ რ ო ს ს ა წ მ ი ს ი, ბერძნ. (Χρυσόμασλον ὄρεμα, τό). (იხ. არ-
გონავტები). ოქროს ვერძის ტყავი, რომელიც აიეტ მეფის საბრძა-
ნებელში ინახებოდა და იცავდა ცეცხლისმფრქვეველი დრაკონი.
მოიტაცა იასონმა აიეტ მეფის ქალიშვილის — მედეას დახმარე-
ბით. მეცნიერთა ერთი ნაწილი ფიქრობს, რომ მითს შეიძლება
ჰქონდეს რეალური საფუძველი, რაც იმით აიხსნება, რომ კოლხე-
თი ძველთაგანვე ცნობილი იყო ოქროს მოპოვების ხელოვნებითა
და ოქროს საბადოებით. ანტიკური ხანის ავტორთა აზრით ოქროს
საწმისი უნდა ყოფილიყო ან ბეწვისაგან გაკეთებული მდინარის
სილიდან ოქროს გამოსაყოფი ნივთი, ანდა ტრაქტატად ჩამოყალიბე-
ბული ოქროს დამზადების ტექნოლოგია, რომლის ხელში ჩაგდება
შეიძლება. მართლაც, გულით უნდოდით ბერძნებს. და ათასგვარ

ლეგენდებს ჰქმნიდნენ, თითქოს, ყოველივე ეს ადრე მათი კუთვნილება იყო. გადატანითი მნიშვნელობით ოქროს საწმისი ნიშნავს დიდ სიმდიდრეს. ოქროს საწმისის ძებნა ან არგონავტთა მოგზაურობა — რაიმე დიდი სიმდიდრის ძებნას. ბურჯუნდიაში, ავსტრიასა და ესპანეთში არსებობდა უმაღლესი ჯილდო „ოქროს საწმისის ორდენი“.

ოქროს წვიმა, ძვ. ბერძნების წარმოდგენით მოულოდნელი გამდიდრების სიმბოლო. არსებობს მითი იმის შესახებ, რომ ოქროს წვიმად ქცეული ზევსი დაუკავშირდა მოკვდავ ქალს — დანაეს, რის შედეგადაც დაიბადა პერსევსი და დანაე, ეს უბრალო ქალი, ღმერთთა და კაცთა მბრძანებლის შვილის, ნახევრადღმერთის დედა შეიქმნა. ამ მითიდან მომდინარეობს გამოთქმა „ოქროს წვიმა“ უცარი. მოულოდნელი გამდიდრების აღსანიშნავად.

— 3 —

პავორი, ლათ (Pavor — oris — შიში) მარსის თანამგზავრი. შიშისა და ძრწოლის განსახიერება. იგივე ბერძნული ფობოსი.

პაიანი, ბერძნ. (Παιον - αἰος, ბ) 1. მკურნალობის ღმერთი. ჰომეროსის შემდგომდროინდელი მითების მიხედვით გაიგივებულია ხან აპოლონთან და ხან ასკლეპიოსთან. ძველთაგან, ხშირად, ექიმებს პაიანის შვილებს უწოდებენ. ჰომეროსის მიხედვით პაიანი ოლიმპიელი ღმერთების სპეციალური მკურნალი ექიმი. 2. თავიდან პაიანს უწოდებდნენ ლოცვით წარმოთქმულ სიმღერას, რომლითაც პაიანს მიმართავდნენ, შემდეგ კი სახელწოდება განზოგადდა და ყოველი ღვთაებისადმი მიმართულ გალობას უწოდეს. განსაკუთრებით ცნობილია ომის დაწყების წინ არესისადმი და ომის დამთავრების შემდეგ აპოლონისადმი მიძღვნილი პაიანები.

პალადა, ბერძნ. (Παλλάς - ἄδιδ, ჟ) (ათენას ზედმეტი სახელი (იხ. პალანტი).

პალადიონი, ბერძნ. (Παλλάδιον, τბ) ათენა პალადას გამოსახულება, რომელიც თითქოს ციდან ჩამოვარდა (ქალაქ ილიონის (ტროის) დამაარსებელ ილიოსს ჩამოუვდო ციდან ზევსმა) და ამის შემდეგ ტროაში ინახებოდა, როგორც მისი მიუვალობისა და დაუმარცხებლობის სიმბოლო. სწორედ მისი მოტაცების შემდეგ შესძლეს ბერძნებმა ტროის დამარცხება. ტროის დაცემის შემდეგ

პალადიონის ადგილსამყოფელი თითქოს არგოსი გახდა. ზოგიერთი მითი მის ადგილსამყოფელად სხვა ქალაქებსაც ასახელებს. მითის რომაული ვერსიის მიხედვით ტროაში თითქოს ორი პალადიონი ინახებოდა და მისი დაცემის შემდეგ ერთი მათგანი ბერძნებმა მოიტაცეს, ხოლო მეორე ენეასმა წაიღო იტალიაში. მოგვიანებით პალადიონი საბერძნეთში ზოგად სახელად იქცა და საერთოდ ყოველი შეიარაღებული ღვთაების გამოსახულებას უწოდებდნენ.

პ ა ლ ა ი მ ო ნ ი, ბერძნ. (Παλαίμων, ბ — მოქიდავე) 1. ინოლევკოთეას ვაჟის — მელიკერტეს ზედმეტი სახელი. 2. პერაკლეს ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი.

პ ა ლ ა მ ე დ ე, ბერძნ. (Παλαμήδης, ბ) მეფე ნავპლიონისა და კლიმენეს ვაჟი. ევბეელი გმირი, რომელსაც მიეწერება ანბანის, ციფრების, მონეტების.. გამოგონება. მოკლა ოდისევსმა. მისი მოკვლის ამბავი და მიზეზი სხვადასხვა მითის მიხედვით სხვადასხვანაირადაა გადმოცემული. ყველაზე მეტად გავრცელებული მითის მიხედვით ოდისევსმა მოისყიდა პალამედეს მონა, რომელმაც თავისი ბატონის საფუთლეში ოქრო და წერილი ჩადო. წერილით, რომელიც თითქოს პრიამოსს უნდა გადაცემოდა, პალამედეს ტროელთა ღალატი ბრალდებოდა. როდესაც წერილი ტროელებს ჩაუვარდათ ხელში და მისი შინაარსი გაიგეს, პალამედე ადგილზევე ჩაქოლეს. პალამედემო — გადმოგვცემს ერთი ლეგენდა, სიკვდილის წინ წამოიძახა: „მებრალეები შენ სიმართლევ, შენ ხომ ჩემზე აღრე დაიღუპე“. რამოდენიმე ხნის შემდეგ მცირე აზიაში, კუნძულ ლესბოსის პირდაპირ, პალამედეს პატივსაცემად ტაძარი ააგეს.

პ ა ლ ა ნ ტ ი, ბერძნ. (Πάλλας -αντις, ბ) 1. ერთ-ერთი ტიტან-თაგანი, კრიოსისა და ევრიბიას ვაჟი, სელენესა და ნიკეს მამა. 2. გიგანტომახიის ერთ-ერთი მონაწილე, დაჭრა ათენამ და შემდეგ ცოცხლად გაატყავა. შემდეგ მისი სახელი („პალანტი“, „პალადა“) ათენას ერთ-ერთ ზედმეტ სახელად იქცა. 3. პანდიონოსის ვაჟი, ეგეოსის ძმა, მოკლა თეზევსმა. 4. იტალიელი გმირი, ევანდრუსის ვაჟი. იბრძოდა ენეასის მხარეზე. მოკლა ტურნუსმა ორთაბრძოლაში. გადმოცემის თანახმად პალატინიუმის||პალაციანიუმის ბორცვი პალანტის სახელს ატარებს.

პ ა ლ ე ს ი, ლათ. (Palles) მწყემსთა და ნახირთა მფარველი ძველიტალიური ღვთაება. პალესისადმი მიძღვნილი ზეიმები, ე. წ. პალილიები||პარილიები იმართებოდა აპრილის თვეში.

პ ა ლ ი კ ე ბ ი, ბერძნ. (Παλικός, ბ) ზევსისა და ფერია თალიას ტყუპი ვაჟები. სხვა მითი ამ ყმაწვილებს ჰეფესტოსა და ეტნეს ვა-

ეებად მიიჩნეეს, მათ ეტნის მთის მიდამოებში აღიარებდნენ. სიცილიაში, ქალაქ ლეონტინიუსის მახლობლად, იყო პალიკების ტბა. (იხ. პალიკების ტბები).

პ ა ლ ი კ ე ბ ი ს ტ ბ ე ბ ი, ბერძნ. ორი ტბა ეტნის მიდამოებში, რომლებთანაც დაკავშირებულია პალიკების მითი. დროდადრო ტბებიდან ამოხეთქავდა ხოლმე ცხელი გოგირდოვანი წყალი, რის გამოც ეს ორი ტბა ღვთაებრივად მიიჩნიეს. ამ ტბებზე ამოწმებდნენ ფიცის სიმტკიცეს: ფიცს დაწერდნენ პატარა ფიცარზე და ტბაში გადააგდებდნენ. თუ ფიცარი არ ჩაიძირებოდა, ფიცს მართლად თვლიდნენ, ხოლო ჩაძირვის შემთხვევაში სიცრუედ მიიჩნევდნენ და ფიცის დამრღვევს ეტნას კრატერში აგდებდნენ.

პ ა ლ ი ნ უ რ უ ს ი, ლათ. (Palinurus) „ენეიდას“ ერთ-ერთი მთავარი მოქმედი გმირი. ენეასის გემის მესაჭე. სამხრეთ იტალიაში მდებარე მისი თანამოსახელე კონცხის ეპონიმი. ტროიდან გამოქცეული ენეასის თანაგზავრებს ვენერამ უწინასწარმეტყველა, რომ მათგან ერთ-ერთის დაღუპვა აუცილებელი იყო, თუ კი შინ მშვიდობიანად დაბრუნება სურდათ. ამ წინასწარმეტყველების მსხვერპლი სწორედ პალინურუსი გახდა. ვერგილიუსის ერთ-ერთი მითის მიხედვით პალინურუსს გემის საჭესთან ძილი მოერია და ზღვაში გადაეარდა. ზღვის ტალღებმა გმირი არ დაახრჩვეს და იტალიის სანაპიროზე გარიყეს, მაგრამ იქ ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა მოკლეს. გადმოცემის თანახმად კონცხს, სადაც მოკლეს და დაასაფლავეს იგი, მისი სახელი უწოდეს. მითში გადმოცემულია ის ძველი ჩვეულება, რომლის მიხედვითაც გასაჭირის დროს მეზღვაურები თავის გადარჩენის მიზნით ერთ-ერთ მეზღვაურს ახრჩობდნენ — მსხვერპლად სწირავდნენ ამა თუ იმ ღვთაებას.

პ ა ლ ო რ ი, ლათ. (Pallor — oris — შიში, მოუსვენრობა) არესის მეეტლე. ბერძნული დეიმოსის იტალიური სახელწოდება.

პ ა მ ო ნ ი, ბერძნ. (Πάμωνα, ბ)პრიამოსისა და ჰეკაბეს ვაჟი, რომელიც მოკლა ნეოპტოლემოსმა.

პ ა მ ფ ი ლ ო ს ი, ბერძნ. (Πάμφιλος, ბ)¹ დორიული ტომის — პამფილოსების წინაპარი, ჰერაკლიდთა შთამომავალი.

პ ა ნ ა კ ე ი ა, ბერძნ. (Παναχαια, ჯ — ყოვლის განმკურნებელი). ასკლეპიოსის ქალიშვილი. განკურნების ღმერთქალი. გადატანილი მნიშვნელობით ყოველგვარი სენის განმკურნებელი წამალი.

პ ა ნ დ ა რ ე ო ს ი, ბერძნ. (Πανδάρειος, ბ) მილეტელი მოქალაქე, რომელმაც კრეტაზე მდებარე ზევსის ტაძრიდან ოქროს ძაღლის

ქანდაკება მოიპარა და ამისათვის ზევსმა სიკვდილით დასაჯა, მისი ქალიშვილები კი აფროდიტემ აღზარდა.

პ ა ნ დ ე მ ო ს ი, ბერძნ. (Πανδημοει — ყოვლად სახალხო, საყოველთაო). აფროდიტეს, როგორც მგრძნობიარე და ხორციელი სიყვარულის ღმერთქალის, ზედმეტი სახელი. (ზოგჯერ მას პანდემასაც უწოდებდნენ).

პ ა ნ დ ი ე, ბერძნ. (Πανδία, η) ზევსისა და სელენეს ქალიშვილი.

პ ა ნ დ ი ე ბ ი, ბერძნ. (Πανδιαι, α) ზევსის საპატივცემო დღესასწაულები ათენში..

პ ა ნ დ ი ო ნ ი, ბერძნ. (Πανδών, ο) 1. ტევეროსის თანამგზავრი. 2. ერეთხევისის, პროკნესა და ფილომელეს მამა. ათენის მითიური მეფე. ეგეოსის მამა, თეზევსის პაპა. 3. კეკროპის ვაჟი, ლიკოსისა და ეგეოსის მამა.

პ ა ნ დ ო რ ე, ბერძნ. (Πανδώρα, η) ყველასაგან დასაჩუქრებულს ნიშნავს ქართულად. ზევსის ბრძანების მიხედვით ჰეფესტოსაგან შექმნილი პირველი მოკვდავი ქალი. ერთი მითის მიხედვით იგი ურთად შექმნეს ჰეფესტომ და ათენამ. პანდორე ზევსმა მოუვლინა ადამიანებს როგორც სასჯელი იმის გამო, რომ პრომეთემ ღმერთებს ცეცხლი წაართვა და მათ მოუტანა. ჰეფესტომ პანდორე თიხისა და წყლისაგან გამოძერწა, ღმერთქალის სახე, ადამიანის ხმა და შესაძლებლობა მისცა. აფროდიტემ პანდორეს სილამაზე აჩუქა, პერმესმა — მზაკვრობა, ცბიერება, სიცრუე და მკვევრმეტყველება; ათენამ ულამაზესი ტანსაცმელი მოუქსოვა. სხვა მთავარმა ღმერთებმაც ყველამ რაღაც საჩუქარი მისცა ახალ ქმნილებას. ზევსმა შეძლო თავისი სურვილის შესრულება და პანდორე ცოლად მისცა პრომეთეს ძმას — ეპიმეთეს. ეპიმეთესაგან პანდორეს შეეძინა ქალიშვილი — პირო (იხ. ეპიმეთე).

ეპიმეთეს ზევსმა აჩუქა თავდახურული ყუთი, რომელშიც დამწყვდეული იყო ადამიანთა შემაწუხებელი ყოველგვარი უბედურება და ავადმყოფობა. მკაცრი აკრძალვის მიუხედავად, ერთხელ პანდორეს წასძლია ქალურმა ცნობისმოყვარეობამ და ყუთი გახსნა. გახსნისთანავე ყუთიდან ამოცვივდა ყველაფერი და მთელს დედამიწაზე გაიფანტა. ისინი ახლაც ტანჯავენ ადამიანებსო, გადმოგვცემენ ძველი ბერძნები. ყუთში ადამიანურ მანკიერებებიდან მხოლოდ იმედი დარჩა, რომლის წყალობათაც, როგორც ამბობენ, დღესაც ცხოვრობს ადამიანი. ამ ლეგენდასთან დაკავშირებით შეიქმნა მხატვრული გამოთქმა „პანდორეს ყუთი“, რაც გადატანილი მნიშვნელობით ავადმყოფობათა, უბედურებათა, ჭირ-ვარამის აღვილ-

სამყოფელს თუ გავრცელების ადგილს ეწოდება. პანდორეს მითი გამოყენებული აქვს რუბენსს, რონეს, ვოლტერს...

პ ა ნ დ ო რ ე ს ყ უ თ ი. ბერძნ. იხ. პანდორე.

პ ა ნ დ რ ო ს ო ს ი, ბერძნ. (Πάνδορος, ჯ) ზოგჯერ პანდროსასაც ეწოდებენ ხოლმე. დილის ცვრის ათენელთა ღმერთქალი, კეკროპის ქალიშვილი, ერისიხთიონის და. მან პატარა ერისიხთიონი აღსაზრდელად მისცა ათენა ღმერთქალს. აკროპოლში არსებობდა პანდროსოსის ტაძარი.

პ ა ნ თ ე ო ნ ი, ბერძნ. (Πάνθεον — ყველა ღმერთისა) თავიდან ეწოდებოდა ყველა ღმერთის საერთო დიდ ტაძარს. ყველაზე უძველესი პანთეონი ააგეს ჩვენს ერამდე II საუკუნეში. XVII საუკუნის შემდეგ პანთეონები საყდრად, ეკლესიად, სასაფლაოდ გადაკეთეს. რომში აგებულ უძველეს პანთეონში ახლა გამოჩენილ იტალიელებს ასაფლავებენ. პარიზშიც XVIII საუკუნეში აგებული ტაძარი ბურჟუაზიული რევოლუციის შემდეგ პანთეონად აქციეს, სადაც ამჟამად დასაფლავებული არიან ვოლტერი, რუსო, ჰიუგო და სხვა გამოჩენილი ფრანგები. ახლა პანთეონი ნიშნავს ამა თუ იმ ერის ღვთაებათა ერთობლიობას, აგრეთვე გამოჩენილ ადამიანთა სამუდამო განსასვენებელ ადგილს.

პ ა ნ თ ო ო ს ი, ბერძნ. (Πάνθειος, ბ) აპოლონის ქურუმი, ერთ-ერთი ტროელი უხუცესი. ეფეორბოსის მამა.

პ ა ნ ი, ბერძნ. (Πάν, ბ) ტყეებისა და ჭალების არკადიელთა ღვთაება. ჰერმესისა და დრიოფსის ქალიშვილის — დრიოპეს ვაჟი. სხვადასხვა მითები პანის მშობლებად ასახელებენ ზევსსა და არკადიელ ფერიას — კალისტოს, ჰერმესსა და პენელოპეს, ზევსსა და პენელოპეს. პანი ლეგენდის თანახმად დაიბადა თმით დაფარული, ჰქონდა თხის ჩლიქები, ცხვირი და კლდი, უცნაური შვილს ნახვით შესინებულმა დედამ იგი დაბადებისთანავე მიატოვა, მაგრამ საცოდავი ყრმა ჰერმესმა შეიბრალა და ოლიმპოზე წაიყვანა; ბავშვის ხილვაზე გულიანად იცინეს ღმერთებმა, მან ყველა მათგანში სიბრალული და სიყვარული დაიმსახურა, თავიანთთან დაიტოვეს და პანი ეწოდეს. ბერძნულში პან ნიშნავს ყველას. (ბერძნების აზრით მას ყველა ღმერთის სიყვარულის გამო ეწოდა პანი) ზოგი მეცნიერი კი ფიქრობს ეს სახელწოდება ინდოევროპული Pa (პა)-დან (რაც ნიშნავს მწყემსს) უნდა მომდინარეობდეს.

ბერძნების წარმოდგენით პანი მხიარული ღმერთია, იგი დაეხეტება მთებსა და ტყეებში, ცეკვავს ფერიებთან ერთად, უკრავს თა-

ვისსავე გამოგონილ სალამურზე. პანს ზოგჯერ რატომღაც განცალკევებაც უყვარს ხოლმე და მაშინ კი არ მოსწონს როდესაც ვინმე მყუდროებას დაურღვევს. როდესაც ამ დროს მასთან ვინმე მივა, პანი საშინელ ყვირილს ატეხავს და სიმყუდროვის დამრღვევს ე. წ. „პანიკურ შიშს“ მოპგვრას ხოლმე (აქედან პანიკა). ძველი ბერძნების წარმოდგენით მას შეუძლია გააქციოს თვით შეიარაღებული მეომრებიც კი, რის გამოც ზოგიერთი ლეგენდის თანახმად პანი ომში დამხმარე ღვთაებადაც მიაჩნიათ. ბერძნებს პანის ჩარევის შედეგი ეგონათ სალამინთან და მარათონთან მოპოვებული დიდი გამარჯვება. არსებობს გადმოცემა სელენესა და პანის მეგობრობის შესახებ, სელენესო, გადმოცემის თანახმად, ძალიან უყვარდა, როდესაც პანი სალამურზე უკრავდაო. პანის შესახებ ერთ-ერთი ლეგენდა გვიამბობს: პანს უყვარდაო ფერია სირინგა, ეს უკანასკნელს მას არ თანაუგრძნობდა და მისგან თავის დაღწევის მიზნით სირინგა მდინარე ლადონში დაიმალა და იქ ლერწმად გადაიქცაო. გაწბილებულმა პანმა თითქოს ერთი ლერწამი მოჭრა, მისგან სალამური გააქეთა და ზედ ნაღვლიან მელოდიებს დაამღერებდა ხოლმე. თითქოს პანმა შემდეგ სხვებსაც ასწავლა სალამურის გაკეთება და დაკვრა.

ფერია ექოსაგან პანს შეეძინა ქალიშვილი იინგა. პანს მიუძღვნეს გამოქვაბული აკროპოლში (ათენში). ათენელები ყოველწლიურად იხდიდნენ პანისადმი მიძღვნილ ზეიმებს. არსებობს ლეგენდა, რომლის მიხედვითაც პანს ჰქონდა წინასწარმეტყველების ნიჭიც და სწორედ მან შეასწავლა წინასწარმეტყველობა აპოლონსაც. პანის მთავარი სამლოცველოები იყო: არკადიაში, ტრეზენსა და ოროპაში; მას შესწირეს მუხა და ფიჭვი, მასვე მსხვერპლად სწირავდნენ ძროხებს, თხებს, ბატკნებს, თაფლს, რძეს, ყურძნის აკიდოს და სხვა. საერთო ბერძნული რელიგიის ჩამოყალიბების შემდეგ პანი დიონისეს ერთ-ერთ თანამგზავრად მიიჩნიეს, რის გამოც დროთა განმავლობაში პანს საკუთარი ნიშნები დაეკარგა და მისი სახელიც განზოგადდა. შეექმნათ შთაბეჭდილება, თითქოს დიონისეს ჰყავდა რამდენიმე პანი.

მისტეკოსების შრომების მიხედვით პანი ერთიანი სამყაროს სიმბოლოდ მიაჩნდათ, მისი ფლეიტისა თუ სალამურის ხმა კი — ციური სფეროების მოძრაობის შედეგად გადმოცემულ ხმაურად.

გარეგნული შესახედაობისა და ზოგიერთი სხვა ნიშნის მიხედვით პანს ხშირად აიგიპანსაც უწოდებდნენ, რაც თხის მწყემსს ნიშნავს. ამ აიგიპანთან რაღაც საერთო უნდა ჰქონდეს მეგრულ ოჩო —

კოჩს (ვაც კაცს) და ოჩოპინტრეს (ამ უკანასკნელის პირველი ნაწილი ვაცს ნიშნავს, მეორე კი გაურკვეველია).

რომში პანის კულტი ადგილობრივი ღვთაებების კულტს შეერწყო. ჩვენამდე მოღწეულია პანის მრავალი ანტიკური ქანდაკება. ამჟამად ფართოდაა გავრცელებული გამოთქმა „გარდაიცვალა დიდი პანი“. ეს გამოთქმა მომდინარეობს პლუტარქეს შრომებში შემორჩენილ თქმულებიდან: ერთხელ მგზავრებს პელეპონესიდან იტალიაში მიმავალ გემზე თითქოს შემოესმათ ასეთი გამოძახილი — „გარდაიცვალა დიდი პანი“! ამჟამად გამოთქმას ხმარობენ არა თუ მართო დიდი პიროვნების გარდაცვალების აღსანიშნავად, არამედ რაიმე ისტორიული მოვლენის — რაიმე ცვლილების გამოსახატავად.

პ ა რ ა ლ ო ს ი, ბერძნ. (Παράλος, ჯ, ბ) ათენელი გმირი, რომელსაც მიეწერება გემისა და ზღვაოსნობის გამოგონება. მის პატივსაცემად ათენში მთავრობის გემს პარალოსი ერქვა. პარალოსს უწოდებენ საკრალური და სახელმწიფოებრივი ექსკურსიებისათვის განკუთვნილ გემს.

პ ა რ თ ე ნ ი ო ნ ი, ბერძნ. (Παρθένιον, τბ) არკადიასა და არგოლიდას შორის მდებარე მთა, სადაც პერაკლემ კერინიის შველი დაიჭირა. იქ მდებარეობდა პანის სამლოცველო. გადმოგვცემენ, რომ ეს სამლოცველო იმ ადგილზეა აგებული, სადაც, თითქოს, პანი შეხვდა ათენელთა ელჩს მარათონთან გამარჯვების შემდეგ.

პ ა რ თ ე ნ ო ნ ი, ბერძნ. (Παρθενών, ლ) ათენა ღმერთქალის მთავარი ტაძარი ათენში, რომელიც, როგორც ირკვევა, დაასრულეს 432 წელს ჩვენს ერამდე. ტაძარს აშენებდა იქტინოსი და კალიკრატე ფიდიასის ხელმძღვანელობით. ტაძარი აგებულია თეთრი მარმარილოთი. შუა საუკუნეებში პართენონის ტაძარი სამხედრო საწყობად გადააკეთეს. მას 1687 წელს ბომბი დასცეს და მასში დაცული ღვთივ ააფეთქეს, ამ აფეთქებამ უდიდესი ზარალი მიაყენა ტაძარს და ამრიგად მსოფლიო ხელოვნებას. შეკეთებული ტაძარი XIX საუკუნეში ბარბაროსულად გაძარცვეს ინგლისელებმა. მრავალგზის შეცვლილი სახის მიუხედავად პართენონი დღესაც მნახველების გაოცებასა და აღტაცებას იწვევს. სახელწოდება პართენონი ათენა ღმერთქალის ეპითეტიდან მომდინარეობს. ათენას, როგორც მარადიული სიქალწულისა და უმანკოების განსახიერებას, ხშირად ქალიშვილს (ბერძნ. Παρθένος — ქალიშვილს ნიშნავს ქართულად) უწოდებენ. აქედან მომდინარეობს მისი კუთვნილი ტაძრის სახელწოდებაც.

პ ა რ თ ე ნ ო პ ე, ბერძნ. (Παρθενόπη, ჯ) ერთ-ერთი სირინოზი||

სირენი. ქალაქ ნეაპოლის ძველი სახელწოდების—პართენოპეას ეპონიმი. ერთ-ერთი ფართოდ ცნობილი მითის მიხედვით იმის გამო, რომ ოდისევსმა (ზოგი ვარიანტით ორფევსმა) სირინოზების კუნძულს ისე ჩაუარა, რომ მათი სიმღერით არ მოიხიბლა, პართენოპე დებთან ერთად ზღვაში გადავარდა და ჭიუხად იქცა.

პ ა რ თ ე ნ ო პ ა ი ო ს ი, ბერძნ. (Παρθενοναίος, ბ) ქალწულის შვილს ნიშნავს ქართულად. თებეს წინააღმდეგ გალაშქრებულ შვიდ გმირთაგან ერთ-ერთი. ყველაზე მეტად ცნობილი მითის მიხედვით პართენოპაიოსი მაინც მელეაგროსისა და ატლანტეს ვაჟია.

პ ა რ თ ე ნ ო ს ი, ბერძნ. (Παρθένης, ჟ — ქალიშვილი) 1. ათენას ზედმეტი სახელი, საიდანაც მომდინარეობს ათენას მთავარი ტაძრის — პართენონის სახელიც. 2. ქრიზოთემიდას ქალიშვილი. პართენოსსა (პართენასა) და მის დას მამამ ანდო მიწაში ჩაფლული ღვინიანი ქვევრის დარაჯობა. ერთხელ, როდესაც დებმა დაიძინეს, ის ადგილი ღორებმა გადათხარეს და ღვინის ჭურჭელი დაამსხვრიეს. მამის შიშით ქალიშვილები ზღვაში გადაცივიდნენ, მაგრამ აპოლონის შემწეობით გადარჩნენ და კუნძულ ღერსონესზე გადასახლდნენ, სადაც ისინი ადგილობრივ ღმერთებად აღიარეს. 3. აპოლონისა და ქრიზოთემიდას ქალიშვილი. იგი ადრევე გარდაიცვალა და აპოლონმა ქალიშვილის თანავარსკვლავედად აქცია.

პ ა რ ი ს ი, ბერძნ. (Πάρις -;ნიც, ბ) ტროელი მეფისწული. პრიამოსისა და ჰეკაბეს ვაჟი. პარისის დაბადებამდე რამოდენიმე დღით ადრე ჰეკაბემ ნახა სიზმარი — თითქოს შობა ცეცხლი, რომელმაც ფერფლად აქცია მთელი ტროა. მას უწინასწარმეტყველეს, რომ იგი დაბადებდა ვაჟს, რომელიც მშობლიური ქალაქის დაქვევის მიზეზი შეიქმნებოდა. დაბადებისთანავე მშობლების ბრძანების თანახმად პარისი იდას მთაზე გადაადგეს, რათა იქ მხეცებს შეეჭამათ, მაგრამ მხეცებმა არ შეჭამეს პატარა პარისი, პირიქით, მას ძუ დათვი ძუძუს აწოვებდა. შემდეგ ბიჭუნა მწყემსმა იპოვნა და თავის შვილებთან ერთად ზრდიდა. პარისი თავისი ძმობილებისაგან სილამაზითა და ფიზიკური სიძლიერით გამოირჩეოდა. ერთხელ, ჯერ კიდევ პატარა პარისმა ფარაზე მხეცების თავდასხმის დროს ისეთი გმირობა გამოიჩინა, რომ მას ალექს—ანდრე (მამაკაცთა მიმბაძველი) უწოდეს. პარისმა ცოლად შეირთო მკურნალი და წინასწარმეტყველი ქალი მდინარის ღმერთის — კებრენოსის ქალიშვილი. წინასწარმეტყველება ახდა, პარისი მართლაც გახდა მშობლიური ქალაქის დაცემის მიზეზი. (იხ. განხეთქილების ვაშლი).

აფროდიტეს დახმარებით უპირველეს ყოვლისა პარისმა შესძლო დაერწმუნებინა დედ-მამა იმაში, რომ ის ნამდვილად მათი შვილი და ამდენად სახელმწიფო ტახტის მემკვიდრე იყო, შემდეგ კი მან მართლაც მოიტაცა ისევ აფროდიტეს დახმარებით სპარტის მეფის მენელაოსის ცოლი — ქვეყნად ულამაზესი ელენე, რაც მართლაც, როგორც ადრე სამისნომ განაცხადა, ტროის დაცემის უმთავრესი მიზეზი შეიქმნა. ტროის ციკლის თქმულებებში პარისი ტროის ომის დროს მშვიდარა და უვარგის მეომრადაა გამოყვანილი. ბერძნებს იგი ეზიზღებათ, როგორც სხვისი ცოლის მიმტაცებელი და ამოდენა ომის ატეხვის მთავარი მიზეზი, ტროელებს კი იგი ეჯავრებათ, როგორც მათი მშობლიური ქალაქის დაცემისა და ამოდენა უდანაშაულო სისხლის დაღვრის მიზეზი. ტროის ომში პარისმა აპოლონის დახმარებით მაინც შეძლო აქილევის მოკვლა, მაგრამ ისიც იქვე განიგმირა ფილოქტეტეს მოწამლული ისრით. ჭრილობებისაგან განაწამებმა პარისმა დახმარებისათვის მიმართა პირველ ცოლს — მაგრამ მან, შეუარაცხოფით გააუბუღმა, ყურადღება არ მიაქცია მის მუდარას და პარისი გარდაიცვალა. ამის შემდეგ დაღონებულმა ქალმა თავი ქმრის მკვლელად ჩათვალა და თვითონაც აღესრულა თვითმკვლელობით.

ანტიკურ ხელოვნებაში პარისი უწევრო, ლამაზ ყმაწვილად გამოისახებოდა, თავზე ფრიგიული ქუდი ეხურა. თანამედროვე გაგებით, პარისს უწოდებენ ულამაზეს მამაკაცს.

პ ა რ ნ ა ს ი, ბერძნ. (Παρνασος) მთიანეთი ფოკიდაში, ძველი ბერძნების რწმენით მუზებისა და აპოლონის ადგილსამყოფელი. პარნასის მთის ძირას მდებარეობდა დელფოს სამისნო და აპოლონის ტაძარი. გადატანითი მნიშვნელობით პარნასი პოეტების გაერთიანებას, თავყრილობას ეწოდა, პარნასელები კი — პოეტებს. ხშირად ლექსებს პარნასის ყვავილებს უწოდებენ, ხოლო მუზებს პარნასელ დებს.

პ ა ს ი ფ ა ე ს ა, ბერძნ. (Πασίφαια, ἡ — ყოვლის ან ყველასათვის მანათობელი) 1. კრეტის მეფის — მინოსის მეუღლე, პელიოსის ქალიშვილი ან შვილიშვილი. კირკეს და, ანდროგეას, მინოტავრის, ფედრასა და არიადნეს დედა. 2. ლაკონიელი წინასწარმეტყველი, რომელიც შემდეგ ღმერთადაც აღიარეს. ატლანტოსის ქალიშვილი. ზოგჯერ კასანდრასთან აიგივებდნენ.

პ ა ტ რ ო კ ლ ე, ბერძნ. (Πατροκλος, ὁ) ტროის ომის ერთ-ერთი მთავარი მონაწილე, აქილევის საუკეთესო მეგობარი, მენეტიოსის ვაჟი. სიყმაწვილეში, ერთ-ერთი შეჭიბვრების დროს, პატროკლეს.

შემოაკვდა თავისი მოწინააღმდეგე და მამასთან ერთად ფთიაში გაიქცა, სადაც გაიწნო და დაუმეგობრდა აქილევსს. ამის შემდეგ ისინი განუყრელი მეგობრები გახდნენ. აქილევსთან ერთად მონაწილეობდა პატროკლე ტროის ომში და როდესაც მისმა მეგობარმა, აგამემნონთან წაჩხუბების გამო, უარი განაცხადა ომში კვლავ მონაწილეობის მიღებაზე, მისი მხარე, რა თქმა უნდა, პატროკლემაც დაიჭირა. როდესაც ტროელებმა მეტისმეტად შეავიწროეს ბერძნები და მის თანამემამულეებს გარდაუვალი დამარცხება მოელოდათ, პატროკლემ უდიდესი მეგობრული მოკრძალებითა და მორიდებით თხოვა აქილევსს, რათა მისათვის მაინც მიეცა ომში მონაწილეობის უფლება და ეთხოვებინა მისი ღვთაებრივი აბჯარი. აქილევსმა პატროკლეს შეუსრულა სათხოვარი. დიდი ბრძოლის შემდეგ პატროკლემ განდევნა ბერძენთა მოწინააღმდეგენი, მაგრამ ბოლოს თვითონაც დაეცა ჰექტორის ხელით მოკლული. მისი გვამი მოიტაცეს ბერძნებმა და შესაფერისი პატივით დაკრძალეს, აქილევსის აბჯარი კი ხელში ჩაუვარდა მტრებს. (იხ. აქილევსი). გადმოცემა პატროკლეს შესახებ შემონახულია „ილიადაში“. ჩვენამდე მოაღწია პატროკლეს რამოდენიმე გამოსახულებამ. განსაკუთრებით ცნობილია მარმარილოს ჭკუფუფრი ქანდაკება, სადაც მენელაოსს ხელში უჭირავს პატროკლეს გვამი.

პ ა უ პ ე რ ტ ა ს ი, ლათ. (Paupertas—tatis) სიღარიბის განსახიერება და ღვთაება ძველ რომში. იგივე ბერძნული პენია. აქედან მომდინარეობს სიტყვა პაუპერიზმი და პაუპერები.

პ ა ფ ი ა, ბერძნ. (Παφία, ჰ) პაფოსელი ღმერთქალი, ე. ი. აფროდიტე. პაფიას რწმენა — აფროდიტესადმი სამსახური, ე. ი. სიყვარული. პაფიას შვილები — ამური, ეროსი.

პ ე გ ა ს ი, ან **პ ე გ ა ს ო ს ი**, ბერძნ. (Πηγασος, ბ) პერესევის მიერ მოკლული გორგონა მელუზას გვამიდან დაბადებული ჯადოსნური ცხენი, ქრისაოროსის ძმა. ერთ-ერთი უძველესი მითის მიხედვით პეგასი აიჭრა ოლიმპოზე და ზევსს ცეცხლი მოსტაცა. მითი მჭიდრო კავშირში უნდა იყოს ბელეროფონტის თქმულებასთან, რომლის მიხედვითაც მას პეგასი ღმერთებმა აჩუქეს. ამ მითის მიხედვით პეგასი ფრთოსანი ცხენია. მიუხედავად ამისა, უძველესი სახვითი ხელოვნების ნიმუშებში იგი ყველგან უფრთებოდაა წარმოდგენილი. ძველად პეგასს განთიადის ღმერთქალ ეოსთან აკავშირებდნენ და ერთ-ერთ თანავარსკვლავედად მიიჩნევენ. (თითქმის ბელეროფონტის სიკვდილის შემდეგ პეგასი ცად ამაღლდა და პეგასის თანავარსკვლავედად იქცა). ჩვენს ერამდე III საუკუნეში ალექსანდ-

რიელმა მეცნიერებმა პეგასი პოეტთა ცხენად მიიჩნიეს. პეგასის მითი უკავშირდება მუზების შესახებ არსებულ იქმულებასაც. თითქოს, ერთხელ, როდესაც მუზები თავიანთ საბრძანებელში მღეროდნენ, მათი სიმღერებით აღტაცებული ჰელიკონის მთა იმოდენა გაიზარდა, რომ წვერი ცას მიაბჯინა, მაგრამ პოსეიდონის ბრძანებით მას პეგასმა ფლოქვი დაჰკრა და კვლავ ძველ დონემდე დაადაბლა. ფლოქვის დაკვრის ადგილას გამოხეთქა წყარომ, რომელიც ჰიპოკრენეს (ცხენის წყაროს) სახელით გახდა ცნობილი. გადატანითი მნიშვნელობით პოეზიაში ფეხის შედგმასა და გამარჯვებას პეგასის შეკაზმვას უწოდებენ. საერთოდ პეგასი პოეტური შთაგონების სიმბოლოა. პეგასის მსგავსია ქართულ ჯადოსნურ ზღაპრებში ფართოდ ცნობილი რაში, რომელიც, როგორც პეგასი, ფრინავს, საუბრობს და აზროვნებს კიდევ.

პ ე ი თ ო, ბერძნ. (Πειθώ — ვარწმუნებ) აფროდიტესა და ჰერმესის თანამგზავრი. დარწმუნების ხელოვნების განსახიერება და ღმერთქალი. პეითოს ზოგჯერ აფროდიტესაც უწოდებენ. ზოგჯერ მას ერთ-ერთ ქარიტადაც მიიჩნევენ. პეითოს კულტი უმთავრესად გავრცელებული იყო ათენსა და სიკიონში. პეითოს რომში სვადას უწოდებდნენ.

პ ე ი რ ი თ ო ს ი ა ნ პ ი რ ი თ ო ს ი, ბერძნ. (Πειριθόης, ბ) იქსიონის ვაჟი, ლაპითების მეფე. თეზევსის მეგობარი და თანამებრძოლი. პეირითოსმა ცოლად შეირთო ჰიპოდამია. მათი ქორწილის დროს მთვრალი კენტავრი — ევრიტიონი შეეცადა ჰიპოდამიას მოტაცებას. კენტავრის თავხედობით აღშფოთებულმა პეირითოსმა თეზევსთან ერთად კენტავრების წინააღმდეგ გაილაშქრა. ასე დაიწყო კენტავრებისა და ლაპითების ცნობილი ომი. თეზევსთან ერთად პეირითოსი მონაწილეობდა კალიდონის ნადირობაში. ამჟამინებთან (ამორძალებთან) ბრძოლაში, ელენეს მოტაცებაში და სხვა. ჰიპოდამიას სიკვდილის შემდეგ მეგობრებმა პერსეფონეს მოტაცება სცადეს, მაგრამ ცდა წარუმატებლად დამთავრდა და ისინი მიწისქვეშეთში დატოვეს. პეირითოსის კულტი ძირითადად ატიკაში იყო გავრცელებული. პეირითოსის გამოსახულებანი გვხვდება პართენონის ფრონტონებსა და თასების მხატვრობაში. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით მიწისქვეშეთში იძულებით დატოვებული მეგობრები ჰერაკლემ გაათავისუფლა.

პ ე ლ ა ს გ ი ა, ბერძნ. (Πελαγία, ჟ) პერას ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი კუნძულ სამოსზე, რის გამოც მას ზოგჯერ პელასგურ ღვთა-

ებად მიიჩნევენ ხოლმე. პერას პელასგიას უწოდებენ თესალიაშიც.

პელასგიასი, ბერძნ. (Πελαγιάς, ბ) ზევის ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი დოდონაში. ამიტომაც ზევის ზოგჯერ პელასგთა ღვთაებად მიიჩნევენ.

პელასგოსი, ბერძნ. (Πελαγός, ბ) 1. ლიკონის მამა. პელასგების მითიური წინაპარი, გადმოცემის თანახმად არკადიაში პირველად ის დასახლდა. 2. ინაქოსის ვაჟი. მრავალი არგოსელი გმირის სახელი, რომელთაც არკადიული თქმულებები მიწათმოქმედების გამოგონებასა და ღმერთებს კულტის გავრცელებას მიაწერენ. თესალიას, აგრეთვე არკადიასაც, ზოგჯერ კი მთელ პელეპონესს პელასგოსის მიხედვით პელასგიას უწოდებენ.

პელეგისი, ბერძნ. (Πηλέας, ბ) თესალიელი გმირი. ეგინას მეფის ეაკოსისა და ენდეიდის ვაჟი. მისმა ძმამ — ტელამონმა და მან მოკლეს ძმა — ფოკოსი. განრისხებული მამისაგან განრიდების მიზნით ისინი სამშობლოდან გადაიხვეწნენ. პელეგისი თესალიაში დასახლდა ფთიის მეფე ევრიტოსთან და მისი ქალიშვილი ცოლად შეირთო. კალიდონის ნადირობისას პელეგისს ევრიტოსი შემოაკედა და იძულებული გახდა გაქცეულიყო. ამჯერად ის მისმა ძველმა მეგობარმა იოლკოსის მეფე აკასტოსმა შეიფარა. აკასტოსის ცოლმა შეიყვარა პელეგისი, მაგრამ პელეგსმა, რა თქმა უნდა, მას თანაგრძნობა არ გაუწია. სიყვარულითა და თავმოყვარეობით გაბოროტებულმა ქალმა პელეგისს ცილი დასწამა, კმარს მოახსენა, რომ თითქოს მან პელეგისი მოსვენებას არ აძლევდა. განრისხებულმა აკასტოსმა პელეგისი უდაბნოში უიარაღოდ დატოვა, რათა მხეცებს დაეგლიჯათ იგი, ან შიმშილისაგან დაღუპულიყო. შემთხვევით გადარჩენილმა პელეგსმა რამოდენიმე ხნის შემდეგ იოლკოსი დაიპყრო და აკასტოსი მოკლა. ერთი მითი პელეგისისა და თეტიდას ქორწინების შესახებაც გვიამბობს: თითქოს ღმერთებმა თავიანთი სურვილით მიათხოვეს ღმერთქალი მოკვდავ პელეგსს, ხოლო მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით გმირმა ზღვის ღმერთქალი გამოქვაბულში ჩაკეტა და ძაღობით დაიმორჩილა. ამ ქორწინების შედეგად დაიბადა აქილევსი. მითში ასახულია ღმერთების მოკვდავებთან ცოლ-ქმრული დამოკიდებულების ბერძნულ მითოლოგიაში საკმაოდ გავრცელებული მოტივი, რითაც ბერძენ დიდგვაროვნებს სურდათ დაემტკიცებინათ თავიანთი ღვთაებრივი წარმომავლობა.

პელეგისი მონაწილეობდა არგონავტების ლაშქრობაში, ტროის ომში, კალიდონის ნადირობაში. პელეგისი გარდაიცვალა ღრმად მო-

ბუცებული კუნძულ კოსოსზე. ანტიკურ ხელოვნებაში პელევსი ხშირად თეტიდასთან ჭიდილში გამოისახებოდა.

პელიადები, ბერძნ. — პელიასის შთამომავლები: აკასტოსი, ალკესტიდა და სხვა.

პელიასი, ბერძნ. (Πηλεύς, δ) იასონის ბიძა. პოსეიდონისა და ტიროს ვაჟი, ნელევსის ძმა. აკასტოსის, ალკესტიდასა და სხვათა მამა. იოლკოსის მფლობელი (თესალიაში). გადმოცემის თანახმად ტირომ პოსეიდონისაგან დაბადა ტყუპები — ნელევსი და პელიასი და ამის შესახებ არავის გააგებინა — ბავშვები ბედის ანაბარა გადაყარა. ბავშვები გადარჩნენ და გაიზარდნენ. როდესაც ტყუპები დავაუკაცდნენ, დედა მონახეს და გაჭირვებისაგან იხსნეს. რამოდენიმე ხნის შემდეგ ნელევსი მესანიაში დასახლდა და დასაბამი მისცა პილოსელ მეფეებს, ხოლო პელიასი მშობლიური ქალაქის მმართველად დარჩა. ერთი ძველი მითი პელიასს არგონავტების ლაშქრობასთანაც აკავშირებს.

ტიროს ამით გარდა შვილები ჰყავდა კრეთევსისაგან, რომლებიც თესალიის ქალაქების მმართველები გახდნენ. პელიასმა იოლკოსი რომ დაიპყრო, ესონი (ტიროს ვაჟი) ტახტიდან ჩამოაგდო. როდესაც ესონის ვაჟი — იასონი გაიზარდა, პელიასს გამოეცხადა მემკვიდრეობის მისაღებად, პელიასმა უარი კი არ უთხრა, მაგრამ მოსთხოვა ჯერ კოლხეთიდან ოქროს საწმისი ჩამოეტანა და მხოლოდ ამის შემდეგ იქნებოდა იგი სამეფო ტახტის ღირსეული მემკვიდრე. იასონმა პელიასის დავალება ბრწყინვალედ შეასრულა, მაგრამ პელიასმა მაინც უარი განუცხადა პირობის შესრულებაზე (პელიასს ეგონა იასონი იქ დაიღუპებოდა და სწორედ ამიტომ მისცა ასეთი დავალება). მაშინ იასონის ცოლმა, სასწაულმოქმედმა კოლხმა ქალმა — მედეამ პელიასის ქალიშვილებს შთააგონა, რომ მას შეეძლო მათი მოხუცი მამის გაახალგაზრდავება. ამისათვის კი — მედეას სიტყვით — საჭირო იყო მოხუცის დანაკუწება და დიდ ქვაბში მოხარშვა. პელიასის ქალიშვილები მართლაც ასე მოიქცნენ. მოტყუებულმა პელიასის შვილებმა იასონი და მედეა, რა თქმა უნდა, იოლკოსიდან გააძევეს. (მითის საკმაოდ გავრცელებული ვარიანტის მიხედვით იასონი და მედეა არა თუ გააძევეს, არამედ თვით მათ ჩაიგდეს ხელში ძალაუფლება). იოლკოსის მეფე ამის შემდეგ პელიასის ვაჟი აკასტოსი გახდა.

პელიონი, ბერძნ. (Πήλιον, τή) მთა შუა საბერძნეთში, რომელთანაც მრავალი მითია დაკავშირებული. მაგალითად, გიგანტებმა მოისურვეს პელიონისა და ოსას ოლიმპოზე შედგმა, რათა მა-

თი საშუალებით ცამდის მიეღწიათ. სხვა მითების მიხედვით ეს გიგანტებმა კი არა, არამედ ალოადებმა მოისურვეს. რათა არტემიდესა და ჰერას სიყვარული მოეპოვებინათ, მაგრამ ამ თავზელობისათვის ისინი აპოლონმა მოკლა. პელიონი ნახსენებია არგონავტების თქმულებაში. არგო სწორედ პელიონის მთაზე მოჭრილი ხეებით ააგეს. პელიონის მთის ერთ-ერთ გამოქვაბულში ცხოვრობდა. თითქოს, კენტავრი ქირონი.

პ ე ლ ო პ ე ა, ბერძნ. (Πελοπεία, η) 1. თიესტეს ქალიშვილი, ატრევსის მეუღლე, ეგისტეს დედა. 2. პელიასის ერთ-ერთი ასული.

პ ე ლ ო პ ი დ ე, ბერძნ. (Πελοπίδης, δ) პელოპის ვაჟი ან შთამომავალი.

პ ე ლ ო პ ი დ ე ბ ი, ბერძნ. (Πελοπίδης, ιδ) პელოპიადებსაც უწოდებენ ზოგჯერ. — პელოპის შთამომავლები.

პ ე ლ ო რ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Πελαργεύς, δ) ერთ-ერთი სპარტაგანი, რომელსაც ზოგჯერ პელოროსს, ზოგჯერ კი პელორსაც უწოდებენ. ერთი ლეგენდის თანახმად არესმა და ათენამ მისცეს დრაკონის კბილების ნახევარი აიეტს, ნახევარი კი — კადმოსს, კადმოსმა დათესა კბილები, მათგან მეომრები აღმოცენდნენ, რომელთაგან ერთ-ერთს პელორევსი ეწოდა.

პ ე ლ ო პ ი, ბერძნ. (Πέλοψ -οπις, δ) ლიდიელი გმირი, მცირე აზიის მმართველის — ტანტალოსის ვაჟი, ნიობეს ძმა, ჰიპოდამიას ქმარი, ატრევსის მამა, ელიდისა და არგოსის მეფე, პელეპონესის ეპონიმი.

ერთი მითი გვიამბობს, რომ ტანტალოსმა საკუთარი ვაჟი — პელოპი ნაკუწებად დაჭრა და სუფრაზე მიართვა თავის ოჯახში მიწვეულ ოლიმპიელებს. ღმერთებმა გაიგეს რაშიც იყო საქმე და უცნაურ კერძს ხელი არ ახლეს. მხოლოდ ქალიშვილის დაკარგვით გაბრუებულმა დემეტრემ ვერ მიაქცია ყურადღება ამ ამბავს და ხორცის ერთი ნაჭერი შეჭამა. ადამიანის მსხვერპლის უარყოფელმა ღმერთებმა ჰერმესს პელოპის გაცოცხლება დაავალეს. ჰერმესმა მართლაც შეაკოწიწა ყმაწვილის ნაჭრები, დემეტრესაგან შეკმულ ნაჭრის — ბეჭის ერთი ნაწილის მაგივრად სპილოს ძვალი გამოიყენა, დიდ ქებაში ჩადო და ხარშვა დაუწყო. რამოდენიმე ხნის შემდეგ ქვაბიდან გაცოცხლებული პელოპი წამოდგა, მაგრამ ბეჭზე თეთრი ნიშანი ეტყობოდა. გადმოცემის თანახმად პელოპის ყველა შთამომავალს ამის გამო ბეჭზე თეთრი ლაქა ჰქონდა. ტანტალოსის ასეთი მოქმედების მიზეზად ადრე ღმერთებისადმი მის დიდ პატივისცემას მიიჩნევდნენ, შემდეგ კი მიიჩნიეს, რომ ეს ყოველივე

ტანტალოსმა ღმერთების გამოცდის მიზნით გააქეთა, მაგრამ აპოსათვის იგი მათ ჰადესში ჩაგდებით დასაჯეს. მითის ეს ვარიანტი იმ ეპოქაში უნდა შექმნილიყო, როდესაც თანდითანობით იკრძალებოდა ადამიანის მსხვერპლად შეწირვის უძველესი ტრადიცია.

პელოპმა ცოლად შეირთო პისის მეფის ენომასის ქალიშვილი—ჰიპოდამია. როდესაც პელოპი სახელმწიფოს მმართველი გახდა, პირობის თანახმად სახელმწიფოს ნახევარი მირტილოსისათვის უნდა მიეცა (იხ. ენომასი), მაგრამ პელოპს ეს არ სურდა და ამიტომ მირტილოსი კლდის ქიმიდან ზღვაში გადააგდო და დაღუპა. გადმოცემის თანახმად ჰიკვიდილის წინ მირტილოსმა დაწყევლა პელოპი და მთელი მისი შთამომავლობა. თითქოს მირტილოსის წყევლა მართლა აუხდა პელოპს. პელოპს ჰიპოდამიასაგან შეეძინა ატრეუსი, თიესტე, ალკათოოსი. ოლიმპიაში არსებობდა პელოპის კულტი. მითი გადმოგვცემს, რომ პელოპი დიდი ხნის მეფობის შემდეგ ღრმად მოხუცებული გარდაიცვალა და დიდი პატივითაც დაასაფლავეს. თითქოს მისი დასაფლავების ცერემონიალი დაედო საფუძვლად ოლიმპიურ თამაშობებს.

პენატები, ლათ. (Penates) წინაპართა განმასახიერებელი უძველესი, მფარველი ღვთაებები ძველ რომში, რომელთა კულტი ჯერ კიდევ რომის სახელმწიფოს ჩამოყალიბებამდე ჩანს შექმნილი. რომაელები აღიარებდნენ როგორც საერთო რომაულ, ისე საოჯახო პენატებს. მათი წარმოდგენით ოჯახის პენატები იცავდნენ მის ერთიანობას, სიმშვიდესა და სიკეთეს. ამიტომაც, არ იქნებოდა რომის არც ერთ ოჯახში რაიმე დღესასწაული, რომ პენატებისათვის მსხვერპლი არ შეეწირათ. რაც შეეხება საზოგადოებრივ პენატებს, ისინი იცავდნენ მთელი რომაელი ხალხის ერთიანობასა და კეთილდღეობას. საერთო პენატების თაყვანისცემის ადგილად ითვლებოდა ვესტას ტაძრის ის საკრალური ნაწილი, რომელსაც პენუსი ეწოდებოდა, რომლის სახელწოდებაც პენატებთან დაკავშირებული ჩანს. რომაელებს არ ჰქონდათ დადგენილი, თუ რომელი ღვთაებები ითვლებოდნენ პენატებად. თვითეულ ოჯახს ჰყავდა რამოდენიმე მფარველი ღვთაება და უმთავრესად პენატებს სწორედ მათ უწოდებდნენ. ქალაქ პომპეის ერთი ფრესკის მიხედვით ირკვევა, რომ სახელმწიფოებრივ პენატებად ძირითადად ითვლებოდნენ: ვესტა, იუპიტერი, ვულკანი, ვენერა და დიოსკურები. საოჯახო პენატებს კერიის მახლობლად კედელზე გამოსახავდნენ. გადატანითი მნიშვნელობით პენატი ნიშნავს მშობლიურ კერას, ოჯახს.

პენელოპე, ბერძნ. (Πηνελόπη, η) კჟარიოსისა და ფერია პერიბოეს ქალიშვილი, ოდისევსის ცოლი, ტელემაქეს დედა. გადმო-

ცემის თანახმად პენელოპე ოდისევსს ცოლად მისცა მისმა ახლო ნათესავმა. სხვა ვარიანტით კი პენელოპე ოდისევსს წილად ერგო შეჯიბრებაში გამარჯვების ჯილდოდ. პენელოპე „ოდისეას“ ერთ-ერთი მთავარი მოქმედი გმირია. იგი ქალური დიდებულების, ერთგული მეუღლის იდეალია. ოცი წლის განმავლობაში მან ათასგვარი ხერხი გამოიგონა ახირებული ადგილობრივი დიდებულების თავიდან მოსაცილებლად, რომლებიც ყოველდღიურად დაჟინებით მოითხოვდნენ, რომ ერთ-ერთ მათგანს ცოლად გაჰყოლოდა. პენელოპეს პირობის თანახმად, ერთ-ერთ ღირსეულ საქმროს ქალი მხოლოდ მის მერე გაჰყვებოდა, როდესაც დაასრულებდა თავისი მამითილის — ლაერტეს ცხედარზე გადასაფარებელ სუდარის ქსოვას, რადგანაც, თითქოს მან ოდისევსს პირობა მისცა, რომ მამამისს ღირსეულად დასაფლავებდა.

პენელოპე რასაც დღე ქსოვდა, ღამე არღვევდა და საქმეს დასასრული არ უჩანდა. იგი ფიქრობდა, იქნებ ამასობაში ოდისევსიც გამოჩნდესო. დიდი ხნის შემდეგ მსახურმა ქალმა გასცა პენელოპეს საიდუმლო და საქმროებმა აიძულეს დაესრულებინა ქსოვა. მაშინ ჰკვიანმა ქალმა მეორე პირობა მისცა აბეზარ საქმროებს: ცოლად გაჰყვებოდა იმ რჩეულ ვაჟეცს, რომელიც მიაი პირველი ქმრის ოდისევსის მშვილდით სროლაში გაიმარჯვებდა. (მან კარგად იცოდა, რომ მისი ქმრის გოლიათურ მშვილდის ლარს ვერცერთი მათგანი ვერ მოზიდავდა). სწორედ გადამწყვეტ დღეს ოდისევსიც გამოჩნდა და მისი მეუღლისა და მის შეურაცხყოფლებს სამაგიერო გადაუხადა — ერთიანად ამოხოცა ისინი. ოდისევსის შინ დაბრუნების სცენა ერთ-ერთი ულამაზესი ლირიკული ადგილია „ოდისეაში“.

გვიანდელი მითები პენელოპეს სახეს სხვანაირად წარმოგიდგენენ.

თითქოს ოდისევსის სიკვდილის შემდეგ პენელოპე ტელეგონოსს მისთხოვდა და მისგან ვაჟი იტილოსი შეეძინა. მიოზის ერთი ვარიანტის მიხედვით პენელოპემ ოდისევსს უღალატა, ჰერმესი შეიყვარა და მისგან შეეძინა ვაჟიშვილი პანი. (სხვა ვარიანტის მიხედვით პანი პენელოპეს საქმროებარს საერთო შვილია. შდრ. *პჰუ* (პან)—ყველა). თითქოს ხეტიალიდან დაბრუნებულმა ოდისევსმა განდევნა მოღალატე ცოლი, რომელიც სპარტაში გადაიხვეწა. გვიანდელი მითები იმდენადაა განსხვავებული, რომ შეიქმნა აზრი მეორე პენელოპეს არსებობის შესახებ — თითქოს ეს იყო ლაკონიელი ფერია, ჰერმესის ცოლი და პანის დედა. გვიანდელი მითები ნაკლებად გავრცელდა და პენელოპე მაინც ერთგული, ქმრისმოყვარული და იდეალუ-

რი ცოლის განსახიერებად დარჩა, პენელოპეს შრომა კი დაუსრულებელი სამუშაოს სინონიმად იქცა.

პ ე ნ თ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Πηνελόπεια, ბ) კადმოსის შვილიშვილი, თებეს ერთ-ერთი მეფე. სურდა მოეშლევიწებიანა ქალებისათვის დიონისესადმი პატივისცემა. ამისათვის იგი დაგლიჯეს ბაკხელებმა, რომლებშიც დედამისიც ერია.

პ ე ნ თ ე ს ი ლ ე ა, ბერძნ. (Πηνελόπεια, ჯ) ამადონების (ამორძალების) დედოფალი. ტროის ომში ეხმარებოდა ტროელებს და მოკლა აქილეესმა. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით იგი აქილეესმა კი არ მოკლა, არამედ ტყვედ წაიყვანა და შემდეგ ცოლად შეირთო.

პ ე ნ ი ა, ბერძნ. (Πηνία, ჯ) სიღარიბის განსახიერება და ღვთაება ძველ საბერძნეთში. ხშირად მას ომის ღმერთის არესის შვილად მიიჩნევდნენ.

პ ე რ გ ა მ ო ს ი, ბერძნ. (Πέργμας, ბ) ანდრომაქეს ვაჟი. ქალაქ პერგამოსის მითიური დამაარსებელი და ეპონიმი. ქალაქ პერგამოსში მდებარეობდა პერგამოსის ცნობილი საშისნო.

პ ე რ გ უ ს ი, ლათ. (Pergus) ტბა სიცილიაში, რომლის მახლობლადაც თითქოს პადესმა პერსეფონე მოიტაცა.

პ ე რ დ ი კ ი, ბერძნ. (Πέρδιξ -იქსი, ბ) გარეულ მამალს, კაკაბს ნიშნავს ქართულად. დედალოსის ნათესავი და მოწაფე, რომელმაც მასწავლებელს აჯობა ხელოსნობასა და მოხერხებაში. მას მიეწერება ხერხის, ფარგლის, სამეთუნეო ჩარხის და სხვა იარაღთა გამოგონება. თავისი მოსწავლის ასეთი წარმატებით გაჯავრებულმა დედალოსმა მას ხელი ჰკრა და ტაძრის სახურავიდან გადმოაგდო, მაგრამ პერიდიქსი არ დაიღუპა და გარეულ მამლად გადაიქცა. ერთ-ერთი მითის თანახმად ამ ფრინველს ხერხვის მინამსგავსი ხმა ჰქონდა. მითი დაამუშავა ოვიდიუსმა „მეტამორფოზებში“.

პ ე რ ვ ი გ ი ლ ი ე ბ ი ლათ. (Pervigilium) რელიგიური რიტუალები, რომლებიც იმართებოდა როგორც რომში, ისევე საბერძნეთში სხვადასხვა ღვთაების პატივსაცემად. საბერძნეთში პერვიგილიები იმართებოდა დემეტრეს, პერსეფონესა და დიონისეს, ხოლო რომში ბონა დეასა და ვენერას საპატივცემოდ. ჩვენამდე მოღწეულია უცნობი ავტორის ნაწარმოები „ვენერას პერვიგილიები“.

პ ე რ ი ბ ო ი ა, (Περβία, ჯ) 1. მეროპეს ერთ-ერთი სახელი. 2. ფერია. იკარიოსის ცოლი, პენელოპეს დედა. 3. ტელამონის მეორე ცოლი, ეანტოს დიდის დედა. 4. ჰიპონოეს ქალიშვილი. ენეკისის მეორე ცოლი, ტიდევსის დედა.

პერიკლიმენოსი, ბერძნ. (Περικλέμειος, ბ) პილოსის შეფის — ნელევის ვაჟი, ნესტორის ძმა, არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილე. პოსეიდონმა მისცა სასურველი სახის მიღების უნარი. როდესაც პერაკლემ ნელევის ვაჟები ამოხოცა, ერთი მითის მიხედვით პერიკლიმენოსი არწივად იქცა და გმირს შეებრძოლა, მაგრამ პერაკლემ ისიც მოკლა, თუმცა არა როგორც ნელევის ვაჟი, არამედ როგორც თავდამსხმელი მტაცებელი ფრინველი. მითი დაამუშავა ოვიდიუსმა „მეტამორფოზებში“.

პერიმედე, ბერძნ. (Περμήδη, ჟ) 1. გრძნეული კოლხი ქალი, საფიქრებელია, იყოს იგივე მედეა. 2. ენევის ქალიშვილი, ფინევის ცოლი, ევროპეს დედა.

პერიმელე, ბერძნ. (Περμήλη, ჟ) აღმეტოსის ქალიშვილი, ევმელოსის და, მაგნესის დედა.

პერიფანტოსი, ბერძნ. (Περφάντης, ბ) ატიკის მითიური შეფე, რომელიც შემდეგ კეკროპმა შესცვალა. პერიფანტოსი ძალიან უყვარდა აპოლონს და თითქოს ხალხიც, როგორც ზევსს, ისეთივე პატივს სცემდა. ამაზე ზევსი განრისხდა და თავისი მოკვდავი მეტოქე არწივად აქცია.

პერიფეტე, ბერძნ. (Περφέτης, გ) ჰეფესტოს ვაჟი. მოკლა თეზევსმა.

პერმესელი ქალიშვილები, ბერძნ. ზოგჯერ პერმსელ დედოფლებსაც უწოდებენ ხოლმე. — მუზების ზედმეტი სახელი მდინარე პერმესის მიხედვით, რომელიც პელიკონის მთიდან გამოედინება.

პერო, ბერძნ. (Πήρ, ჟ) ნელევის ქალიშვილი, ნესტორის და, ბიანტოსის ცოლი, მელამპოდოსის რძალი. არგონავტების — ტალაოსის, არეიოსისა და ლაოდიკეს დედა.

პერსე, ბერძნ. (Πέρσε, ჟ) ოკეანიდი. ერთი მითის მიხედვით პელიოსის მეუღლე. აიეტის, პასიფაესა და კირკეს დედა.

პერსევსი, ბერძნ. (Περσεύς, ბ) ზევსისა და დანაეს ვაჟი, ანდრომედას ქმარი. არგოსულ თქმულებათა ერთ-ერთი მთავარი გმირი. ყველაზე მეტად გავრცელებული მითის მიხედვით არგოსის მეფეს (ზოგი ვარიანტიჲ მეფისწულს) უწინასწარმეტყველა სამისნომ, რომ მის ქალიშვილს დანაეს ეყოლებოდა ვაჟი, რომელიც პაპას მოკლავდა და ტახტს წაართმევდა. ამ უსიამოვნების თავიდან აცილების მიზნით მეფე აკრისიოსმა ქალიშვილი კოშკში ჩაამწყვდია, მაგრამ მას მაინც დაუეკუშირდა ზევსი (ოქროს წვიმის სახით)

და დანაემ პერსევსი დაბადა. მეფის ბრძანების თანახმად ახლად-
შობილი დედასთან ერთად ყუთში ჩასვეს და ზღვაში გადააგდეს. ყუ-
თი ზღვის ტალღებმა კუნძულ სერიფოსზე გარიყა და დედაშვილი
დალუპისაგან მეთევზე დიქტისმა იხსნა. კუნძულის მეფეს — დიქ-
ტისის ძმას — პოლიდექტეს თავდავიწყებამდე შეუყვარდა დანაე,
მაგრამ ვერაფრით მოიწორა უკვე მოზრდილი პერსევსი (იგი ზღაპ-
რული სიჩქარით იზრდებოდა). მისი თავიდან მოცილების მიზნით
მან პერსევსს გორგონა-მედუზას თავის მოტანა დაავალა, რომლის
მარტო შეხედვაც კი ყველაფერს ქვად აქცევდა. ათენასა და პერმე-
სის დახმარებით პერსევსმა მიაღწია სამი ღის — გრაების ადგილ-
სამყოფელამდე, რომელთაც სამივეს ერთად ჰქონდათ მხოლოდ ერ-
თი თვალი და ერთი კბილი. პერსევსმა მათ ესეც მოსტაცა და დაბ-
რუნებას მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეჰპირდა, თუ მისცემდნენ
მფრინავ ქოშებსა და უჩინმაჩინის ქუდს. (ჰადესის ჯადოსნურ ჩაჩ-
ქანსა და ჯადოსნურსავე ტომარას). გრაებმა პერსევსს სურვილი
შეუსრულეს და გზაც კი მისაწავლეს გორგონა-მედუზასაკენ. (ზო-
გი ვარიანტის მიხედვით პერსევსს მფრინავი ქოშები და უჩინმაჩი-
ნის ქუდი ფერიებმა მისცეს). ასე შეიარაღებული პერსევსი მივიდა
მედუზასთან და თავი მოაჭრა. უკან დაბრუნებისას პერსევსმა აფრი-
კა გადაუარა მფრინავი ქოშების შემწეობით. გორგონას მოკვეთი-
ლი თავიდან სისხლი წვეთავდა, წვეთები მიწას ეცემოდნენ და გვე-
ლებად იქცეოდნენ. თითქოს გველებმა აფრიკა უდაბნოდ აქციეს
(საჰარის უდაბნო). ფრენისას პერსევსმა გადაუფრინა ზღვის ურჩხუ-
ლის შესაქმელად განწირულ, კლდეზე მიჯაჭვულ ანდრომედას.
გმარმა განწირული ქალი შენიშნა, მიწაზე დაეშვა, ურჩხული მოკ-
ლა და ანდრომედა ცოლად შეირთო. როდესაც პერსევსი კუნძულ-
ზე დაბრუნდა, დედა ტაძარში გამოკეტილი დახვდა — თურმე პა-
ტიოსანი ქალი აბეზარ მეფეს ემალებოდა. პერსევსმა მეფეს გორ-
გონას თავი დაანახა და ქვად აქცია. მითის ერთი ვარიანტის მიხედ-
ვით პერსევსმა ქვად აქცია ანდრომედას მამა კეფევსიც, რომელიც
ცდილობდა გმირი მოეტყუებინა და ქალიშვილი ცოლად არ მიეცა.
გამარჯვებულმა პერსევსმა მფრინავი ქოშები და უჩინ-მაჩინის ქუდი
პატრონს დაუბრუნა, ხოლო გორგონა მედუზას თავი ათენა ღმერ-
თქალს მიართვა. ამის შემდეგ პაპის სანახავად პერსევსი არგოსში
წავიდა და თამაშის დროს მართლაც შემთხვევით შემოაქვდა იგი.
ანდრომედასაგან პერსევსს შეეძინა ერთი ქალიშვილი და ექვსი ვა-
ჟი. მათ შორის პერსესი, რომელიც სპარსელების წინაპრად ითვლე-
ბოდა. პერსევსს თვლიდნენ მიკენის დამაარსებლად. როგორც ჩანს,

პერსევის მითში შემორჩენილია თქმულება მზისა და სინათლის ღვთაებაზე, რომელმაც სიბნელე დაამარცხა.

პერსევის კულტი გავრცელებული იყო სერიფოსსა და ათენში. გვიანდელი მითების მიხედვით ღმერთებმა პერსევი თავის მახლობლეთან ერთად ცად აღამალლეს და თანავარსკვლავედად აქციეს. ზოგიერთი მკვლევარის აზრით პერსევი აღმოსავლური წარმოშობისაა, ზოგი კი მას მიკენელ გმირად მიიჩნევს და ამის დასაბუთებლად მითის მოქმედ პირთა სახელებს იყენებს. სოფოკლემ და ევრიპიდემ ამ მითის მიხედვით შექმნეს ტრაგედიები „ანდრომედა“.

პერსეი, ბერძნ. (Περσεύς, ε) 1. ტიტანი, კრიოსის ვაჟი, ასტერიოსის ქმარი, ჰეკატეს მამა. 2. პერსევისა და ანდრომედის ვაჟი.

პერსეპტოლისი, ბერძნ. (Περσεπολις, δ) ტელემაქესა და ნესტორის ქალიშვილის — პოლიკსტეს ვაჟი.

პერსეფონე, ბერძნ. (Περσεφόνη, η) ზევსისა და დემეტრეს ქალიშვილი. ჰადესის (პლუტონის) ცოლი. ითვლებოდა მიწისქვეშეთის, მიწის წიაღის ღვთაებად. მისი კულტი პილოსში ჯერ კიდევ მიკენის ეპოქაში უნდა არსებულიყო. თვითონ სახელწოდება პერსეფონე მის წინაბერძნულ წარმოშობაზე მიუთითებს. მას შემდეგ, რაც ბერძნები ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე მოვიდნენ, პერსეფონე კორასთან გააიგივეს. ჰომეროსის შემდგომდროინდელი მითების მიხედვით პერსეფონე ჰადესმა მოიტაცა და ცოლად შეირთო. მიწისქვეშეთში ჩაყვანისას ჰადესმა პერსეფონეს ძალით ჩააყლაპა ურღვევი ცოლ-ქმრული ურთიერთობის სიმბოლო — ბროწეულის მარცვლები. რამოდენიმე ხნის შემდეგ დემეტრემ მოალობ ჰადესის გული და ქალიშვილი კვლავ თავისთან დაიბრუნა, მაგრამ იმ პირობით, რომ წელიწადის გარკვეულ პერიოდს იგი მაინც ჰადესთან გაატარებდა. მითის ამ ვარიანტის მიხედვით პერსეფონე მცენარეულობის ღვთაებად წარმოგვიდგება. თითქოს ბუნება მაშინ კვდება (ან იძინებს), როდესაც პერსეფონე ჰადესთანაა (ზამთრობით).

არსებობს მითის სხვა ვარიანტი, რომლის მიხედვით პერსეფონე დემეტრეს ქალიშვილი კი არ არის, არამედ მიწისქვეშა მდინარის ღვთაების შთამომავალი, მრისხანე და ბოროტი მბრძანებელია.

გვიანდელი მითების მიხედვით პერსეფონე ზევსის ცოლი და ძაგრევის დედაა. მოგვიანებით იგი გეასთან, რეასთან, ჰეკატესთან, ისიდასთან და სხვა ღმერთქალებთან გააიგივეს. რომში პერსეფონეს პროზერპინა უწოდეს და ლიბერასთან გააიგივეს. როგორც მიწისქვეშა სამყაროს ღმერთქალი, პერსეფონე გამოისახებოდა ჰადე-

სის გვერდით... ცალ ხელში ჩირაღდანი ეჭირა, მეორეში კი ბროწეულის ნაყოფი. როგორც ნაყოფიერების ღმერთქალი კი, პერსეფონე გამოისახებოდა ახალგაზრდა, ლამაზ ქალიშვილად, ხელში ეჭირა პურის თავთავები ან ყვავილთა თავიგული.

პეტეოსი, ბერძნ. (Πετεός, δ) ათენის მითიური მეფე, რომელიც ეგეოსმა სამეფოდან განდევნა და ფოკიდაში გააქცია.

პიანფესიები, ბერძნ. (Πιανέσιαι, τᾶ) აპოლონის, როგორც მზის ღმერთისადმი მიძღვნილი ყოველწლიური დღესასწაულები. ძველ საბერძნეთში ყოველ შემოდგომაზე აპოლონს, როგორც მზისა და სინათლის ღვთაებას, დიდი ზეიმითა და პატივით აცილებდნენ იმ მიზნითა და იმედით, რომ მომავალი წლისათვის კვლავ დაბრუნებულიყო თავის კეთილისმყოფელებთან და თავისი მცხუნვარებით გაზაფხული მოეყვანა.

პიგმალიონი, ბერძნ. (Πυγμαλίων, ὁ) 1. კვიპროსის ლეგენდარული მეფე და მოქანდაკე. მან შექმნა მრავალი ქანდაკება, რომელთა შორის აღსანიშნავი იყო ულამაზესი გალატეას უმშვენიერესი ქანდაკება, რომელიც პიგმალიონს ძალიან უყვარდა. აფროდიტეს შეებრალა სიყვარულით გაგიჟებული ხელოვანი და ქანდაკება გააცოცხლა. სიხარულით აღტაცებულმა პიგმალიონმა გალატეა ცოლად შეირთო. გადატანითი მნიშვნელობით პიგმალიონს უწოდებენ თავის შემოქმედებაზე, თავის ქმნილებაზე შეყვარებულ ადამიანს. 2. ტროის ლეგენდარული მეფე, დიდონეს ძმა, პიგმალიონმა მოკლა თავისი სიძე სიქევესი ამ უკანასკნელის სიმდიდრის ხელში ჩაგდების მიზნით.

პიგმეები, ბერძნ. (Πυγμαῖοι, οἱ) ქონდრის კაცების მითიური ტომი. სახელწოდება მომდინარეობს ბერძნული სიტყვიდან — პიგმე — რაც საზომ ერთეულს წარმოადგენდა ძველ საბერძნეთში (ისევე როგორც წყრთა ქართულში). ე. ი. პიგმე არის წყრთის ტოლა ადამიანი. „ილიადას“ მიხედვით პიგმეები ცხოვრობენ სამხრეთით, ოკეანის სანაპიროზე და ყოველწლიურად ეომებიან ჩრდილოეთიდან მიფრენილ წეროებს. გვიანდელი ავტორები პიგმეების ადგილსამყოფელად ინდოეთს მიიჩნევენ. თანამედროვე მეცნიერთა აზრით პიგმეები უნდა იყვნენ ეკვატორიალურ ქვეყნებში მცხოვრები ველური პატარა ტანის ტომები, ე. წ. ჭუჭები. საგულისხმოა, რომ დღეისათვის სამხრეთის ქვეყნებში მცხოვრებ პიგმეებს მრავალი უცნაურობანი ახასიათებთ. პიგმე ზოგჯერ გადატანით იხმარება (ირონიულად) ფიზიკურად თუ გონიერულად პატარა ადამიანის აღსანიშნავად.

პიერუსი, ლათ. (Pierus) მაკედონიელი მოქალაქე, რომელმაც თავის ცხრა ქალიშვილს ცხრა მუზის სახელი დაარქვა. ერთი თქმულების მიხედვით პიერუსი ნამდვილი ცხრა მუზის მამა იყო. საყურადღებოა ისიც, რომ მუზებს პიერიელებს უწოდებდნენ.

პიეტატა, ლათ. (Pietas—tētis) სინდისისა და სათნოების განმსახიერებელი რომაელი ღმერთქალი, უპირველესად მას შვილებისაგან მშობელთა პატივისცემის მფარველად მიიჩნევდნენ. რომში პიეტატას ტაძარიც კი აუგეს. რომაელი მწერლები ამ ტაძრის აგებას უკავშირებენ ანტიოქოს III-ზე რომაელთა გამარჯვებას. უკავშირებენ მითსაც, რომლის მიხედვითაც სათნო რომაელმა ქალიშვილმა საკუთარი ძუძუთი გამოკვება შიმშილისაგან სიკვდილის პირს მიმდგარი დედა (ზოგი ვარიანტით მამა). რუბენსმა ამ მითის მიხედვით შექმნა სურათი „რომაელის მამისმოყვარეობა“. პიეტატას გამოსახულებები ძირითადად მონეტებზეა შემორჩენილი. იგი მოწიფულ ქალად გამოსახებოდა.

პითია, ბერძნ. (Πυθία, ბ, ჟ) აპოლონის დელფოური სამისნოს ქურუმი. (აპოლონის ამ ტაძარს პითიონიც ეწოდებოდა).

პითო, ბერძნ. (Πυθώ, ჟ) პარნასის წინაბერძნული სახელწოდება. აქ მდებარეობდა აპოლონის დელფოური ტაძარი და სამისნო.

პითონი, ბერძნ. (Πυθων—აიონი, ბ) გეასაგან ნაშობი საშიშელი გველი. ერთხელ, როდესაც აპოლონი ტაძრის ასაგებად ადგილს ეძებდა, მიაღწა ერთ ველს, გადაწყვიტა აქ აეგო ტაძარი, მაგრამ ეს ადგილი პითონის საბრძანებელი გამოდგა. აპოლონმა მოკლა პითონი და ტაძარი მაინც იქ ააშენა. (მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ამ ადგილებს ფლობდა არა პითონი, არამედ დელფინი, რის გამოც შემდეგ აქ აგებულ ტაძარს დელფოს სამისნო ეწოდა). დელფოს ამ ტაძრის ქურუმებს კი პითიები ეწოდებოდათ. ზოგიერთ ადგილებში დელფოს დღესასწაულები მიაჩნდათ აპოლონის მიერ პითონის მოკვლის აღსანიშნავ საზეიმო ცერემონიალად.

პიკუსი, ლათ. (Picus) მინდორთა და ტყეთა რომაული ღვთაება. იგი ადამიანებს მომავალს უწინასწარმეტყველებდა. სატურნუსის ვაჟი, ფავნუსის მამა, პომონას ქმარი, ლაციუმის პირველი მეფე. პიკუსმა უარყო კირკეს სიყვარული და განრისხებულმა თავმოყვარე ქალმა შეურაცხყოფელი კლდედ აქცია.

მოგვიანებით პიკუსს გამოსახავდნენ ხეზე ან ხის ბოძზე შემომჯდარ კოდალად, რომელიც თითქოს ადამიანებს მომავალს აუწყებდა.

პილადე, ბერძნ. (Πυλάδης, ბ) ფოკიდელი მეფის ვაჟი, აგამემნონის ნათესავი, ორესტეს გულითადი მეგობარი, იზრდებოდა ორესტეს მამის — აგამემნონის სახლში. ორესტესთან ერთად იმოგზაურა პილადემ ტავრიდაში არტემიდეს წმინდა ქანდაკების ჩამოსატანად და იქვე იპოვნეს მეგობრებმა ორესტეს და იფიგენია (იხ. იფიგენია). პილადემ ცოლად შეირთო ორესტეს და ელექტრა. გადატანითი მნიშვნელობით პილადე გულითად მეგობარს ეწოდება.

პილაიოსი, ბერძნ. (Πυλαίος, ბ) პელასგების წინამძღოლი ტროის ომში, ტროელების მოკავშირე.

პილემენე, ბერძნ. (Πυλαμένης, ბ) პათლაგონების წინამძღოლი ტროის ომში, ტროელი გმირი. მოკლა მენელაოსმა.

პილუმნუსი, ლათ. (Pylumnus) მიწათმოქმედების ძველ-იტალიური ღვთაება, რომელიც თითქოს ხორბლის დაფქვის პროცესსაც განაგებდა. მოგვიანებით პილუმნუსი მოსავლიანობის ღმერთად აღიარეს. პილუმნუსი თავის ძმა პიკუსთან ერთად ახალშობილთა და მშობიარეთა ღვთაებადაც მიაჩნდათ.

პინდოსი, ბერძნ. (Πίνδος, ბ) ეპირისა და თესალიის საზღვარზე მდებარე მთაგრეხილი, რომელიც აპოლონის ერთ-ერთ სამფლობელოდ მიაჩნდათ და პოეზიის თავშესაფარს უწოდებდნენ.

პირა, ბერძნ. (Πύρα, ჟ) პანდორესა და ეპიმეთეს ქალიშვილი, დევკალიონის მეუღლე, შეიძლება მასთან იყოს დაკავშირებული ლესბოსური ქალაქის — პირას სახელი.

პირამოსი, ბერძნ. (Πύραμος, ბ) ამავე სახელწოდების მდინარის ღვთაება მცირე აზიაში. არსებობს თქმულება პირამოსისა და მდინარის ფერია თისბეს შესახებ. ამ თქმულების მიხედვით პირამოსისა და თისბეს დაქორწინებას ეწინააღმდეგებოდნენ მშობლები. შეყვარებულებს შორის მხოლოდ ერთი კედელი იყო და ამ კედელში არსებული ბზარის საშუალებით უზიარებდნენ შეყვარებულები ერთმანეთს თავიანთ გულის ნადებს. ერთხელ მათ მოახერხეს და პაემანი დანიშნეს მდინარის პირას. პაემანის აღდილას თისბე ცოტა ადრე მივიდა, მაგრამ იქ უცებ ლომი შენიშნა. შეშინებულს მანდილი გადაუვარდა და გამოიქცა. ცოტა მოგვიანებით მისულმა პირამოსმა იპოვნა თავისი სატრფოს მანდილი, ეგონა ლომმა დაგლიჯაო და დაუფიქრებლად იქვე მოიკლა თავი. ამის შემდეგ ხელმეორედ მისულმა თისბემ პირამოსის გვამი ნახა და თვითონაც ზედ დააკვდა. მითი ფართოდ გავრცელდა ძველ საბერძნეთსა და რომში. ოვიდიუსის მიერ დამუშავებულმა ამ მითმა შემდეგში დიდ გავლენა მოახდინა ევროპულ ლიტერატურაზე.

პირი ფ ლ ე გ ე თ ო ნ ტ ი, ბერძნ. (Παρφλεγέθων - οντις, ბ-ცეცხლმოდებული). მიწისქვეშა სამყაროს ცეცხლმოდებული კუპრის მდინარე, რომელშიც დამნაშავეებს ყრიან ჰადესის განმგებელნი.

პიროსი, ბერძნ. (Πέρρις, ბ) აქილევისა და დეიდამიას ვაჟი, ნეოპტოლემოსის გვიანდელი სახელი. ნეოპტოლემოსის ეს სახელი გავრცელდა ელინიზმისა და რომის პერიოდში.

პისი დ ი კ ე, ბერძნ. (Πισιδήκη, ზ) 1. ერთი მითის მიხედვით პელიასისა და ანაქსიბიას ერთ-ერთი ქალიშვილი, რომელმაც მედეას რჩევით თავის დებთან ერთად გაახალგაზრდავების მიზნით დაქუწა და მოხარშა მამა პელიასი. 2. ეოლოსისა და ენარეტეს ქალიშვილი, სიზიფოსის და.

პისტორი, ლათ. (Pistor—oris—მეწისქვილე, მეპურე) იუპიტერის ზედმეტი სახელი. სახელწოდება გალების თავდასხმასთანაა დაკავშირებული. როდესაც გალებმა კაპიტოლიუმს ალყა შემოარტყეს და რომაელებს შიმშილით ამოხოცვა, ანდა მტრების ხელში ჩაეპარდნა ელოდებოდათ, მეომრებს სიზმარში იუპიტერი გამოეცხადა და ურჩია, რათა გალებისათვის გადაეგდოთ, რაც მათთვის ყველაზე ძვირფასი იყო. რომაელთა მეთაურებმა მოითათბირეს, რაც კი ფქვილი ჰქონდათ გამოაცხვეს და მტრებს ღელშინეს. მტერმა იფიქრა, ჩვენ რომაელების დამორჩილებას შიმშილით ვაპირებდით და თურმე ამათ პური თავზე საყრელი ჰქონიათ და ალყას რაღა აზრი აქვსო. გალებმა კაპიტოლიუმს ალყა მოხსნეს და რომაელები გადარჩნენ. სწორედ ამ ლეგენდით სურდათ აეხსნათ რომში იუპიტერ „მეპურის“ სამსახერალოს არსებობა.

პიტანე, ბერძნ. (Πιτανή, ზ) პოსეიდონის სატრფო, ევადნეს დედა.

პიტთევსი, ბერძნ. (Πιτθεύς, ბ) თეზევსის პაპა, ეთრას მამა, პელოპისა და ჰიპოდამიას (ზოგი ვარიანტით დიას) ვაჟი.

პლანეტები, ბერძნ. (πλανήτης - ητις — მოხეტიალე). ძველმა ბერძნებმა აღრევე შეამჩნიეს და განასხვავეს „მოძრავი“ პლანეტები „უძრავებისაგან“ და მათ მოხეტიალენი შეარქვეს. პლანეტებს უმთავრესად ღმერთთა სახელებს უწოდებდნენ. მაგ. მერკური, მარსი, იუპიტერი, ვენერა, სატურნი და სხვა. ძველი ბერძნების წარმოდგენით პლანეტებზე ბევრადაა დამოკიდებული ადამიანების ბედი.

პლანქტები, ბერძნ. (Πλαγκται, ალ) მითიური, მოძრავი ქლდეები, რომლებიც, თითქოს, პერიოდულად ეჩახებოდნენ ერთი-

მეორეს და არც ერთ სულიერს თავიანთ შორის არ ატარებდნენ. იგივე სიმპლევადები.

პ ლ ე ი ა დ ე ბ ი, ბერძნ. (Πλεῖστος, ἄν) ატლანტოსისა და ოკეანიდ პლეიონეს 7 ქალიშვილი. ერთ-ერთი მითის მიხედვით ერთი დის ჰიადის გარდაცვალების გამო დამწუხრებულმა დებმა თავი მოიკლეს და ღმერთებმა ისინი თანავარსკვლავედად აქციეს. სხვა მითის მიხედვით ორიონის დევნით განაწამებმა დებმა ღმერთებს შემწეობა შესთხოვეს; ღმერთებმა ისინი ჯერ მტრედებად და შემდეგ, ვარსკვლავებად აქციეს. დოდონაში, სადაც მტრედები წმინდა ფრინველებად ითვლებოდნენ, მითის ასეთი ვარიანტი არსებობდა: თითქოს, მტრედებად ქცეული პლეიადები ზევსს ამბროსიას უზიდავდნენ. ერთხელ, როდესაც მათ ოლიმპოზე ამბროსია მიჰქონდათ და სიმპლევადებს შორის გაიფრინეს, ბოლო მათგანი კლდეებში მოყვა და დაიღუპა. ზევსმაო, განაგრძობს ლევენდა, ეს მტრედი სხვა მტრედათ შესცვალა. მოგვიანებით პლეიადები ციურ ფერიებად მიიჩნიეს და მათთან გააერთიანეს მაია, ელექტრა და ტაოგეტე. მეშვიდე პლეიადის შესახებ არსებული მაიი ცდილობს ახსნას. თუ რატომ არის თანავარსკვლავედის შვიდ ვარსკვლავთა შორის მეშვიდე ვარსკვლავი სხვებთან შედარებით ფერმკრთალი. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით თითქოს იმიტომ, რომ მეშვიდე მტრედადქცეული პლეიადი სიმპლევადებს შორის დაიღუპა და ზევსმა იგი შესცვალა სხვა მტრედით. მითის მეორე ვარიანტის მიხედვით კი იმიტომ, რომ მეშვიდე პლეიადი მოკვდავს გაჰყვა ცოლად, ამიტომ ერიდება, იმალება და დედამიწიდან კარგად არ ჩანს.

რომაელები პლეიადებს ვერგილიებს უწოდებდნენ. გადატანილი მნიშვნელობით პლეიადებს უწოდებენ გამოჩენილ ადამიანთა ჯგუფს (პლეადა). ამ მნიშვნელობით ეს ტერმინი პირველად იხმარეს ალექსანდრიელმა მეცნიერებმა 7 ცნობილი ტრაგიკოსის საერთო სახელის აღსანიშნავად.

პ ლ ე ი ო ნ ე, ბერძნ. (Πληϊόνη, ἡ) ერთ-ერთი ოკეანიდი, ატლანტოსის ცოლი, პლეიადების დედა.

პ ლ ე ი ს თ ე ნ ე, ბერძნ. (Πλεισθένης, ὁ) პელოპისა და ჰიპოდამიას ვაჟი, ატრევსისა და თიესტეს ძმა, აეროპეს ქმარი, არგოსის მეფე. ზოგიერთი მითის მიხედვით პლეისტენე აგამემნონისა და მენელაოსის მამაა. ზოგჯერ მას ატრევსის ვაჟადაც მიიჩნევენ.

პ ლ ე ი ს თ ე ნ ი დ ე ბ ი, ბერძნ. (Πλεισθένης, οἱ) პლეისტენეს შთამომავალნი.

პ ლ ე ი ს ტ ო რ ო ს ი, ბერძნ. (Πλειστορεος, ბ) თრაკიული ღვთაება.

პ ლ ე ქ ს ა ვ რ ე, ბერძნ. (Πληξάρη, ჟ) ოკეანოსის ერთ-ერთი ქალიშვილი.

პ ლ უ ტ ო ნ ი, ბერძნ. (Πλουτων, ბ) ჰადესის მეორე სახელი.

პ ლ უ ტ ო ს ი, ბერძნ. (Πλουτος, ბ) სიმდიდრის ბერძნული ღვთაება. თავიდან პლუტოსი და პლუტონი ერთი და იგივე ღვთაება უნდა ყოფილიყო. ის მოსავლიანობას მფარველობდა. პესიოდესთან პლუტოსი უკვე დამოუკიდებელი ღვთაებაა. მითის მიხედვით იასონი დემეტრეს დაუკავშირდა სამგზის გადახნულ მინდორზე. ამ კავშირის შედეგად დაიბადა პლუტოსი. ზოგი მითის მიხედვით პლუტოსი ეირენეს შვილია. ყველაზე მეტად ცნობილია პლუტოსის სიმბოლური გამოსახულებანი: ყმაწვილს ხელში უჭირავს სიუხვის რქა, ზოლო პლუტოსი ხელში უჭირავს ეირენეს. არისტოფანეს პლუტოსი ბრმად ჰყავს გამოყვანილი, რაც იმისი სიმბოლური გააზრებაა, რომ სიმდიდრე ბრმად, შეუსაბამოდ ნაწილდება.

პ ო დ ა ლ ე ი რ ი ო ს ი, ბერძნ. (Ποδάλειρος, ბ) ასკლეპიოსის ვაჟი, მაქაონის ძმა. აქაველთა ჯარის ექიმი ტროის ომში.

პ ო დ ა რ გ ე, ბერძნ. (Ποδάρκη, ჟ) იხ. ჰარპიები.

პ ო დ ა რ კ ე, ბერძნ. (Ποδάρκης, ბ) პრიამოსის პირველი სახელი, პროტესილაოსის უმცროსი ძმა.

პ ო ი ა ნ ტ ი, ბერძნ. (Ποινας -αντος, ბ) არგონავტი. თავმაკონის ვაჟი. ერთ-ერთი გადმოცემის მიხედვით პოინატმა ისარი მოახვედრა ტალოსს ქუსლში და მოკლა.

პ ო ი ნ ე, ბერძნ. (Ποινη, ჟ) შურისძიების ერთ-ერთი ღმერთ-ქალი.

პ ო ლ ე მ ო ს ი, ბერძნ. (Πόλεμος, ბ) ომის განსახიერება, ბრძოლის ღმერთი, არესის თანამგზავრი, ფორკიოსის ვაჟი, ენიოს ძმა.

პ ო ლ ი ბ ო ს ი, ბერძნ. (Πόλυβος, ბ) 1. ანტენორის ვაჟი, ეგვიპტელთა წინამძღოლი, 2. ევრიმაქოსის მამა, პენელოპეს ქმრობის ერთ-ერთი პრეტენდენტი.

პ ო ლ ი დ ა მ ა ნ ტ ი, ბერძნ. (Πολυδάμας .αντος, ბ) ტროელი გმირი, ჰექტორის მეგობარი, „ილიადას“ ერთ-ერთი მოქმედი პირი. იგი მკაცრად ილაშქრებდა ჰექტორის ერთმმართველურ — მბრძანებლური პოლიტიკის წინააღმდეგ.

პ ო ლ ი დ ა მ ნ ა, ბერძნ. (Πολύδαμνα, ჟ) ეგვიპტელი გრძნეული ქალი, ბერძნული მითოლოგიის ცნობილი პერსონაჟი, სასწაულებრივი წამლების დამამზადებელი.

პოლიდეკე, ბერძნ. (Πολυδέκης, ბ) ზევისა და ლედას ვაჟი. კასტორის ტყუპის ცალი, არგონავტი. პოლიდეკეს ხშირად ტინდარეოსას ვაჟადაც მიიჩნევდნენ და პოლიდეკესა და კასტორს ტინდარიდებს უწოდებდნენ. პოლიდეკესა და კასტორს მიეწერება ათენა აზიელის ერთ-ერთი ტაძრის აგება.

პოლიდეკტი, ბერძნ. (Πολυδέκτης, ბ) კუნძულ სერიფოსის მეფე, რომელმაც შეიკედლა პერსეუსი და დანაე. პერსეუსმა შემდეგ იგი ქვად აქცია (იხ. პერსეუსი).

პოლიდორა, ბერძნ. (Πολυδώρα, ზ) მელეაგროსის ქალიშვილი, პროტესილაოსის ცოლი. როდესაც პროტესილაოსი ტროის ომში დაიღუპა და ამის შესახებ პოლიდორამ გაიგო, თავი მოიკლა.

პოლიდოროსი, ბერძნ. (Πολυδωρος, ბ) 1. თებეს მეფე. კადმოსისა და ჰარმონიას ვაჟი. ლაბდაკოსის მამა. 2. პრიამოსის და ჰეკაბეს უმცროსი ვაჟი. ჰომეროსის დროინდელ მითში საუბარია იმაზე, რომ ტროის დაცემის შემდეგ პრიამოსმა პოლიდოროსი განძეულებით დატვირთა და ხერსონესის მმართველ პოლიმესტორთან გაგზავნა. პრიამოსის განძეულებით აღტაცებულმა პოლიმესტორმა პოლიდოროსი მოკლა და ზღვაში გადააგდო. (მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით პოლიმესტორის ცოლმა პოლიდოროსი საკუთარი ვაჟით შესცვალა და ამდენად ჭაბუკი სიკვდილს გადაარჩინა). როდესაც ჰეკაბემ შვილის სიკვდილი გაიგო, პოლიმესტორს სამაგიერო მიუზღო — ამოხოცა მისი შვილები და თვით მას თვალები წამოთხარა. მითი დაამუშავა ევრიპიდემ ტრაგედიაში „ჰეკაბე“ და დაოვიდიუსმა „მეტამორფოზებში“.

პოლიეიდოსი, ბერძნ. (Πολυειδης, ბ) დიონისეს ქურუმი. კორინთელი ექიმი და წინასწარმეტყველი, მანტოს მამა. პოლიდოსმა თითქოს გადაარჩინა თათლიან ქურქელში ჩავარდნილი მინოსის ვაჟი.

პოლიმედე, ბერძნ. (Πολυμήδη, ზ) ერთ-ერთი მითის მიხედვით იასონის დედა. ავტოლიკოსის ქალიშვილი.

პოლიმელა, ბერძნ. (Πολυμήλα, ზ) იასონის დედა ჰესიოდეს მიხედვით.

პოლიმესტორი, ბერძნ. (Πολυμήτωρ, ბ) ხერსონესის მბრძანებელი (იხ. პოლიდოროსი).

პოლინიკე, ბერძნ. (Πολυνεικής, ბ) ოიდიპოსისა და იოკასტეს ვაჟი, ეტეოკლეს ძმა, «შვილთა თებეს წინააღმდეგ ლაშქრობის» მონაწილე (იხ. შვილნი თებეს წინააღმდეგ).

პოლიტე, ბერძნ. (Πολιτης, ბ) ტროელი მეფისწული. პრია-
მოსისა და ჭეკაბეს ვაჟი. მან სახელი მოიხვეჭა სწრაფი სირბილით.
იგი მოკლა ნეოპტოლემოსმა ტროის ომში. ოდისეესის ერთ-ერთი თა-
ნამგზავრი, სხვებთან ერთად კირკემ ისიც ღორად აქცია.

პოლიფემე, ბერძნ. (Πολυφημης, ჟ) ავტოლიკოსის ასული,
იასონის დედა პეროდორეს მიხედვით.

პოლიფემოსი, ბერძნ. (Πολυφημος, ბ) 1. კიკლოპი, პოსე-
იდონის ვაჟი. ხეტიალის დროს ოდისეესი თავის 12 თანამგზავრთან
ერთად პოლიფემოსის გამოქვაბულში მოხვდა, სადაც ცალთვალა გო-
ლიათი თავის ცხვრის ფარასთან ერთად ცხოვრობდა. პოლიფემოსმა,
როდესაც თავის საბრძანებელში დაუპატიჟებელი სტუმრები ნახა,
უზარმაზარი ლოდით ჩაექტა გამოქვაბულის კარები, ოდისეესის 6
თანამგზავრი ჩაყლაპა და დანარჩენების შესაქმელად მეორე დღი-
სათვის ემზადებოდა. როდესაც მას ოდისეესი გამოეცნაურა და პო-
ლიფემოსმა სახელი ჰკითხა, ოდისეესმა უთხრა „არაინ“ მკვიაო. შემ-
დეგ მოტყუებით იგი ღვინით დაათრო, დააძინა და უზარმაზარი მუ-
გუზლით ერთადერთი თვალი წამოთხარა. როდესაც გამწარებულმა
პოლიფემოსმა თანამომძე კიკლოპებს დასახმარებლად მოუხმო და
მათ ჰკითხეს: ვინ წამოგთხარა თვალიო, პოლიფემოსმა უპასუხა: არა-
ვინო. კიკლოპებმა პოლიფემოსის ნათქვამი პირდაპირი მნიშვნელო-
ბით გაიგეს. დილას დაბრძანებული და განრისხებული პოლიფემოსი
გამოქვაბულის კარებში ჩადგა და ყოველ გამსვლელ ცხვარს ზურგ-
ზე ეხებოდა, რომ მტრები არ გაპარვოდნენ. მაშინ ოდისეესმა თანა-
მგზავრები ყოჩებს მუცელზე ამოაკრა, თვითონაც ყველაზე დიდ
ყოჩს ამოეკრა და ასე, ეშმაკობით დააღწიეს თავი გამძვინვარებულ
პოლიფემოსს. ამ ამბით განაწყენებული პოლიფემოსის მამა პოსეი-
დონი დიდხანს დევნიდა ოდისეესსა და მის თანამგზავრებს.

გვიანდელი მითების მიხედვით პოლიფემოსს უყვარდა ულამა-
ზესი ნერეიდა — გალატეია, რის გამოც იგი დევნიდა აკიდს და
მოკლა კიდეც უზარმაზარი ლოდის ტყორცნით, მაგრამ ღმერთებმა
აკიდი მდინარედ აქციეს.

2. ერთ-ერთი ლაპითი. ლაპითების კენტავრების წინააღმდეგ
ბრძოლის მონაწილე. ჰერაკლეს დის ქმარი. არგონავტთა ლაშქრობის
მონაწილე. ჰერაკლესთან ერთად წავიდა პოლიფემოსი პილასის სა-
ძებნელად და ამრიგად მასთან ერთად ჩამორჩა არგონავტებს. მცო-
რე აზიაში იგი მოკლეს ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა — ხა-
ლიბებმა.

პოლიფრონი, ბერძნ. (Πολύφρων, ბ) პოლიდროსის ძმა. ქალაქ ფერეს უსასტიკესი ტირანი.

პოლიქსენე, ბერძნ. (Πολυξένη, ჯ) ტროელი მეფის ასული, პრიამოსის და ჰეკაბეს ქალიშვილი. ჰომეროსის შემდგომდროინდელი მითები გადმოგვცემენ, რომ თითქოს აქილეუსი აპოლონის ტაძარში პოლიქსენესთან შესახვედრად მივიდა და სწორედ მაშინ მოკლა პარისმა. ტროის აღების შემდეგ პოლიქსენე ტყვედ ჩაიგდეს აქაველებმა და ჰელესპონტის ევროპულ სანაპიროზე გადაიყვანეს. აქ მათ აქილეუსის აჩრდილი გამოეცხადათ და მოითხოვა პოლიქსენე მისთვის მსხვერპლად შეეწირათ. პოლიქსენეს შეწირვა აქილეუსის ვაჟს — ნეოპტოლემოსს დაევალა. მითი გამოიყენა ევრიპიდემ ტრაგედიაში „ჰეკაბე“.

პოლიქსო, ბერძნ. (Πολύξω, ჯ) ლემნოსელთა დედოფლის — ჰიფსიპილეს ძიძა.

პომონა, (Pomona) ნაყოფის რომაული ღვთაება, ბალ-ვენახების ღმერთის — ვერტუმნუსის სატრფო. ვერტუმნუსი მოხუცის სახით მივიდა პომონასთან და დააჩწმუნა, რომ აუცილებელი იყო ცოლად გაჰყოლოდა ვერტუმნუსს. პომონამ მიიღო რჩევა და მართლაც მისთხოვდა ვერტუმნუსს. მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით პომონა პიკუსის ცოლია.

პონოსი, ბერძნ. (Πόνος, ბ) ერიდას ვაჟი, შრომის განსახიერება.

პონტიფიკები, ლათ. (Pontifex—fices-იდან) ქურუმთა კოლეგია ძველ რომში, რომელიც განაგებდა მთელი სახელმწიფოს რელიგიურ ცხოვრებას და თვალ-ყურს ადევნებდა ღმრთისმსახურებას. ამ კოლეგიის შექმნა მიეწერება რომის მეფეს — ნუმა პომპილიუსს. თავიდან კოლეგია სულ ოთხი წევრისაგან შედგებოდა და მათ უმაღლესი პონტექსი ხელმძღვანელობდა. 300 წელს ჩვენს ერამდე კოლეგიას კიდევ ოთხი წევრი მიამატეს, ხოლო დიქტატორმა სულამ მათი რაოდენობა 15-მდე გაზარდა. იმპერიის პერიოდში მთავარ პონტექსად იმპერატორი ითვლებოდა და თავისი სურვილის მიხედვით ცვლიდა წევრთა რაოდენობას. ამ დროისათვის უკვე არსებობდნენ მცირე პონტიფიკებიც, რომლებიც დამხმარეების ან გადამწერის მოვალეობას ასრულებდნენ.

პონტიფიკების მოვალეობას რელიგიის მეთვალყურეობის გარდა კალენდრების შედგენა და მეთვალყურეობა შეადგენდა. მათზე უფლებამოსილად მხოლოდ სენატი და სახალხო კრება ითვლებოდა. რომის კოლონიებშიც არსებობდნენ განსაკუთრებული პონტიფიკები,

მაგრამ ისინი რომის პონტიფიკებს ნაწილობრივ მაინც ემორჩილებოდნენ.

პონტოსი, ბერძნ. (Πόντος, ბ — ზღვა) გეას ნაშობი ღმერთი. ზღვის განსახიერება. ჰესიოდეს მიხედვით პონტოსს მამა არ ჰყავდა. პონტოსის და მიწის კავშირის შედეგად დაიბადნენ: ნერეესი, თავმანტი, კეტო, ევრიბია. ოლიმპიურ რელიგიაში პონტოსი მეორეხარისხოვან ღვთაებად ითვლებოდა. შავი ზღვის ეპონიმი.

პორთეუსი, ბერძნ. (Πορθεύς, ბ) კალიდონის მეფე. აგრიონის, მელანთონისა და ტიდეუსის მამა.

პორტუნუსი, ლათ. (Portunus) იანუსის მონათესავე, მგზავრთა მფარველი ძველრომაული ღვთაება. მოგვიანებით იგი ნავსადგურების ღვთაებად მიიჩნიეს და მელიკერტეს დაუკავშირეს. გამოისახებოდა გასაღებით ხელში. აგვისტოს თვეში რომში იმართებოდა ხოლმე პორტუნუსისადმი მიძღვნილი ზეიმები.

პორფირიონი, ბერძნ. (Πορφύρεον, ბ) ერთ-ერთი გიგანტი.

პოსეიდონი, ბერძნ. (Ποσειδών, ბ), ზღვის ღმერთი, კრონოსისა და რეას ვაჟი, ზევსის, ჰადესის, ჰერას, დემეტრესა და ჰესტიას ძმა. ამფიტრიტეს ქმარი. პოსეიდონის შვილებად ითვლება რამდენიმე ზღვის ურჩხული და გმირი: ტრიტონი, ამიკოსი, ანტეოსი, სკირაონი, ოტოსი, ეფიალტოსი, კიკლოპი პოლიფემოსი და სხვ. მითების მიხედვით პოსეიდონი და ამფიტრიტე ზღვის ფსკერზე ცხოვრობდნენ, მათი ქვეშევრდომები იყვნენ ნერეიდები, ტრიტონები, ჰიპოკამპები და ზღვის სხვა ფანტასტიკური არსებანი. სამკბილას დარტყმით პოსეიდონი ხვრეტდა კლდეებს და წარმოშობდა ქარბუქებს. მითების მიხედვით აპოლონთან ერთად პოსეიდონმა ააშენა ტროის კედლები; ძუნწ ლაომედონტზე გაჯავრებულმა მის სამეფოს ურჩხული მიუღზავნა. ეს ურჩხული შემდეგში ჰერაკლემ მოკლა. პოსეიდონი ედავებოდა ათენას ატიკის მფლობელობაზე და თავისი უპირატესობის დასამტკიცებლად სამკბილას დარტყმით კლდეზე სამ ქავლად წყარო წარმოადინა, მაგრამ ათენამ მაინც აჯობა. პოსეიდონი გამუდმებით დევნიდა გმირ ოდისევსს თავისი შვილის — პოლიფემოსის დაბრძალების გამო.

პოსეიდონი ითვლებოდა ცხენთა მფარველ ღვთაებად, მის საპატივცემოდ იმართებოდა ჯირითები. სიტყვა პოსეიდონი „მიწის მეუღლეს“ ნიშნავს. პოსეიდონის ეფიტეტები ენოსიგეი (მიწის მრყეველი) და გეეოხი (მიწის მპყრობელი) გვაფიქრებინებს, რომ იგი პირველად იყო მიწის და არა ზღვის ღვთაება. პოსეიდონი განაგებდა

მიწის ნაყოფიერებას და თავიდანვე მიწის ნესტის ღვთაებად ითვლებოდა.

ოლიმპიური რელიგიის ჩამოყალიბების შემდეგ პოსეიდონს მხოლოდ ზღვებისა და საერთოდ წყლის სტიქიის მბრძანებლობა არგუნეს და ამის შემდეგ მან დაჩრდილა ზღვათა სხვა ღვთაებანი. მიუხედავად იმისა, რომ ზევსი პოსეიდონზე ძლევამოსილი ღვთაებაა, პოსეიდონი მას მაინც არ ემორჩილება ხშირ შემთხვევაში. ერთხელ ჰერასა და ათენასთან ერთად იგი აჯანყდა კიდევ ზევსის წინააღმდეგ. პოსეიდონის კულტი ძირითადად გავრცელებული იყო მცირე აზიის იონურ მოსახლეობაში და კუნძულებზე. იქ იგი იონიელთა ტომის საკუთარ ღმერთადაც ითვლებოდა. მატერიკულ საბერძნეთში პოსეიდონის ტაძრებს ძირითადად კონცხებზე აგებდნენ. ცხენს გარდა პოსეიდონის წმინდა ცხოველებად ითვლებოდნენ დელფინი და ხარი. ხეტავან მას მიუძღვნეს ნაძვი. რომში პოსეიდონის კულტი ნეპტუნი-სას შეერწყო.

პ რ ე ს ბ ო ნ ი, ბერძნ. (Πρῆσβων, ბ) აიეტის შვილიშვილი, ფრიქსოსის ვაჟი.

პ რ ე ტ ო ს ი, ბერძნ. (Πρωτοίης, ბ) ნავპლიოსის ძე, ლერნოსის მამა.

პ რ ი ა მ ო ს ი (პ რ ი ა მ ე), ბერძნ. (Πριάμοις, ბ) ტროის უკანასკნელი მეფე, ლაომედონტის უმცროსი ვაჟი. ტროის ალებისა და დამხობის დროს ჰერაკლემ დახოცა ლაომედონტი და მისი ვაჟიშვილები. ცოცხალი მხოლოდ ერთი — პოდარკოსი გადარჩა. იგი გამოისყიდა მისმა დამ ჰესიონემ და ამის შემდეგ მას პრიამოსი ეწოდა. პრიამოსმა რამოდენიმე ცოლი შეირთო და ჰყავდა ორმოცდაათი ვაჟი და მრავალი ქალიშვილი. ყველა მისი ვაჟი და ქალიშვილი (ქმრებთან ერთად) ცხოვრობდა მის სახლში. პომეროსის პომეში აღწერილი პრიამოსის სახლი ტიპიური, ძველი დროისათვის დამახასიათებელი დიდი ოჯახია. პრიამოსის მთავარი მეუღლე იყო ჰეკაბე, რომელთანაც ჰყავდა შვილები: ჰექტორი, პარისი, დეიფობოსი, ჰელენი, პოლიტოსი, ტრიოლოსი, კრეუსა, ლაოდიკე, პოლიქსენე და კასანდრა. პრიამოსს ტროის ომში უშუალოდ მონაწილეობა არ მიუღია. „ილიადას“ ბოლო სიმღერაში აღწერილია პრიამოსის მისგან აქაველებთან შვილის გვამის გაშენება. მოხუცის მწუხარებით „მწუხებულმა აქილეესმა დაუბრუნა მას შვილის გვამი. პრიამოსის გარდაცვალების შესახებ საუბარია ევრიპიდეს ტრაგედიაში „ტროელი ქალები“ და ვერგილიუსის „ენეიდაში“. ტროის ალებისას ზევსის სამსხვერპლოში მიმალულმა პრიამოსმა თავისი

თვალთ უყურა ნეოპტოლემოსისაგან მისი უკანასკნელი ვაჟის მოკვლას. გამწარებული მამა მიეშველა შვილს, მაგრამ ნეოპტოლემოსმა ისიც მოკლა. მოხუცი პრიამოსის გამოსახულებანი ხშირად გვხვდება ანტიკურ ხელოვნებაში. პრიამოსი ზოგად სახელად იქცა მრავალტანჯული მოხუცის აღსანიშნავად. გადატანითი მნიშვნელობით პრიამოსს ზოგჯერ მრავალწლო შვილის მამას, დიდი ოჯახის პატრონს უწოდებენ.

პ რ ი ა პ ო ს ი, ბერძნ. (Πρίαπος, ბ) დიონისეს (ზოგჯერ ადონისის ან ჰერმესის) და ქიონეს (ზოგჯერ აფროდიტეს) ვაჟი. ბალების, მინდვრების, თხებისა და ცხვრების ფართო მფარველი ღვთაება. ითვლებოდა აგრეთვე მევენახეობისა და მეთევზეობის მფარველად. პრიაპოსი თავიდან უნდა ყოფილიყო მცირე აზიის, ჰელესპონტის სანაპიროს, ადგილობრივი ღვთაება (პომეროსი და სხვა ძველი ავტორები მას არ იხსენიებენ), მაგრამ მოგვიანებით პრიაპოსის კულტი გავრცელდა მთელს საბერძნეთსა და იტალიაში. ამის შემდეგ პრიაპოსი გახდა ტყბილი განცდების ღვთაება. პრიაპოსის გამოსახულება (ხის ან ქვის) ჩვეულებრივ იდგა ხოლმე ზვრებსა და ბალებში. გამოისახებოდა გრძელ ტანსაცმელში გამოწყობილ წვერიან მამაკაცად. გადატანითი მნიშვნელობით პრიაპოსს ტყბილ განცდას უწოდებენ.

პ რ ი მ ა, ლათ. (Prima) რომულუსისა და ჰერსილიას ქალიშვილი.

პ რ ო ზ ე რ პ ი ნ ა, ლათ. (Proserpina) პერსეფონეს ლათინური შესატყვისი.

პ რ ო ი ტ ო ს ი, ბერძნ. (Προίτης, ბ) აბანტის ვაჟი, არგოლიდის მითიური მეფე, აკრისიოსის ძმა. მითის მიხედვით აბანტის სიკვდილის შემდეგ ძმები ერთიმეორეს შეებრძოლნენ სამეფო ტახტის ხელში ჩასაგდებად. დამარცხებული პროიტოსი ლიკიის მეფე იობატესთან გაიქცა, მისი ქალიშვილი ცოლად შეირთო და სიმამრის დახმარებით კვლავ შეუტია ძმას. დიდიხნის ბრძოლის შემდეგ ძმები შერიგდნენ: —აკრისიოსი არგოსს დაქვრდა, ხოლო პროიტოსმა ტირინთოს მმართველობა მიიღო. შესაძლებელია მითი ისტორიული სინამდვილიდანაც მომდინარეობდეს. ძველი ბერძნების რწმენით თითქოს სწორედ ამ ძმების შეტაკებების დროს გამოიგონეს ფარი. ერთ-ერთი ლეგენდა გვიაზნობს, რომ პროიტოსის ქალიშვილებმა უარი განაცხადეს დიონისეს კულტის აღიარებაზე და ღმერთებმა ამისათვის უგონობით დააჯეს ისინი. მათ განსაკურნებლად მამამ მელამპოდი მოიწვია, მაგრამ მან გასამრჯელოდ სახელმწიფოს მესამედი მოსთხოვა და პროიტოსი იძულებული გახდა უარი განეცხადებინა მისთვის. ქალიშვილების ავადმყოფობა გადამდები აღმოჩნდა და სხვა ქალებიც დააავადა. მეფემ კვლავ მოიწვია მელამპოდი და ახლა მან სახელმწი-

ფოს ორი მესამედი მოსთხოვა. პროიტოსმა შეასრულა მელამპოდის სურვილი და მანაც განკურნა ქალები. შემდეგ მელამპოდი და მისი ძმა პროტიდებზე დაქორწინდნენ.

პ რ ო კ ნ ე, ბერძნ. (Πρόκνη, ἡ) ძვექსიპესა და პანდიონის ქალიშვილი, ფილომელას, ერეხთევსისა და ბუტოსის და. თრაკიის მეფე — ტერევსის მეუღლე. პროკნესთან ფოკიდაში გადასახლდა მისი და ფილომელა. აქ ტერევსმა იგი ძალით გააუპატიურა და დანაშაულის დასამალავად მას ენა ამოკვეთა, მაგრამ ქალმა ტანსაცმელზე ამოქარგა თავისი მძიმე თავგადასავალი და ამის საშუალებით გააგებინა ახლობლებს. ქმარზე გაჯავრებულმა პროკნემ მოკლა თავისი ვაჟი იტისი და მისი ხორცი აქამა მამამისს — ტერევსს. როდესაც ტერევსმა ეს გაიგო, განრისხდა და ორივე დის მოკვლა განიზრახა, მაგრამ ზევსმა პროკნე ბუღბულად აქცია, ფილომელა კი მერცხლად. პროკნეს თქმულება ტიპიური ეტეოლოგიური მითია. ბუღბულის გალობა ხალხმა დედის ტირილად აღიქვა, მერცხლის ჭყვილი კი — მუნჯის ლულლულად. როგორც სხვა ბევრი მითი, ასევე ეს მითიც კანიბალისტური ხასიათისაა. მითი დაამუშავა სოფოკლემ ტრაგედიაში „ტერევსის ტაბლა“ და ოვიდიუსმა „მეტამორფოზებში“.

პ რ ო კ რ ი დ ა, ბერძნ. (Πρόκρις -ιδίς, ἡ) ათენის მეფის — ერეხთევსის ქალიშვილი. კეფალოსის ცოლი (იხ. კეფალოსი).

პ რ ო კ რ უ ს ტ ე, ბერძნ. (Προκρίστης, ὁ) ავაზაკ დამასტოსის ზედმეტი სახელი. ქართულად ნიშნავს გამჭიმავს, გამწელებს. მოკლა თეზევსმა (იხ. პროკრუსტეს ლოგინი).

პ რ ო კ რ უ ს ტ ე ს ლ ო გ ი ნ ი, — ავაზაკ დამასტოსის (პროკრუსტეს) საწოლი ლოგინი, რომელზეც იგი შეპყრობილ მგზავრებს აწვენდა; თუ შეპყრობილი ლოგინის სიგრძეზე მეტი აღმოჩნდებოდა, ზედმეტ ნაწილს წააჭრიდა, ხოლო მოკლეს გაჭიმავდა და ლოგინის სიგრძეს გაუთანაბრებდა. ლეგენდის გათვალისწინებით შეიქმნა გამოთქმა — „პროკრუსტეს ლოგინი“, რომელიც იხმარება ზომის, ჩაყეტილობის, ტრაფარეტულობის აღსანიშნავად.

პ რ ო მ ე თ ე, ბერძნ. (Προμηθεύς, ὁ) წინასწარმეტყველს ნიშნავს ქართულად. ტიტანი. იაპეტისა და ოკეანიდ აზიის (ზოგი ვარიანტით კლიმენეს, თემიდას) ვაჟი. ეპიმეთესა და ატლანტოსის ძმა, დეკალიონის მამა. მითებში პრომეთე ღმერთებთან მებრძოლ და ადამიანების ინტერესების დამცველ გმირადაა გამოყვანილი. ღმერთებისაგან ტიტანების დამარცხების შემდეგ პრომეთე ადამიანების მხარეზე დადგა. ზევსის მოტყუების მიზნით პრომეთემ დაკლული ხარის ხორცი ორად გაყო, ერთ მხარეზე საუკეთესო ხორცის

ნაპრები გადაალაგა, ზემოდან ტყავი და კუჭი დაადო, ხოლო მეორე მხარეზე ძვლები მოაგროვა და ზემოდან ქონები დაალაგა. შემდეგ ზევსს შეეკითხა, თუ რომელ ნაწილს აირჩევდა. ხარბმა ზევსმაო, გადმოგვცემს ლეგენდა, ქონიანი ნაწილი აირჩია და ის კი არ იცოდა, რომ ქვეშ მხოლოდ ძვლები იყო დალაგებული. მითის შექმნის მიზეზი უნდა იყოს იმ ტრადიციის ახსნა, მსხვერპლის შეწირვის დროს რომ ღმერთებისათვის მხოლოდ ძვლებს წვავენ, კარგს კი თავისთვის იტოვებენ. პრომეთეს საქციელით გაჯავრებულმა ზევსმა ადამიანებს ცეცხლი წაართვა, მაგრამ პრომეთე ავიდა ოლიმპოზე. ცეცხლი ლერწმის ღეროში ჩადო, ოლიმპოდან გაპოიტაცა, ადამიანებს გადასცა და მისი შენახვა ასწავლა. ამის შემდეგო, განაგრძობს ლეგენდა, ადამიანები დარაჯობდნენ ცეცხლს და პას ჩაქრობისაგან იცავდნენ. ზევსი ამ ამბავმა კიდევ უფრო გააჯავრა და ჰეფესტოსს უბრძანა შეექმნა ულამაზესი ქალი პანდორე და პრომეთეს ძმისათვის — ეპიმეთესათვის მიეცა. მიუხედავად იმისა, რომ პრომეთემ მრავალჯერ გააფრთხილა ძმა ზევსისაგან არ მიეღო არავითარი საჩუქარი, ლამაზი ქალით მოხიბლულმა ეპიმეთემ სიხარულით მიიღო იგი, რითაც, მითის თანახმად, ადამიანებს მოუვლინა მანამდე უცნობი მრავალი ავადმყოფობა და ტანჯვა-წამება. ამასთანავე, ღმერთების სურვილების წინააღმდეგ წასვლისათვის, ზევსმა ბრძანა, რომ პრომეთე მიეჯაჭვათ კავკასიონის მთის ერთ-ერთ კლდეზე. მიჯაჭვულ გოლიათთან ყოველდღე მიფრინდებოდა არწივი და გპირს გულღვიძლს უძიძგნიდა, მაგრამ ღამ-ღამობით მტანჯველი წყლული ისევ შუშდებოდა. პრომეთეს ტანჯვა ათასწლობით გრძელდებოდა და არც მიეცემოდა აღბათ დასასრული, რომ ისევ ზევსის სურვილის თანახმად მტაცებელი ჰერაკლეს არ მოეკლა. მითი გვეუბნება, რომ ზევსმა ის თავისი ვაჟის — ჰერაკლეს განდიდების მიზნით გააკეთაო. გვიანდელი მითების მიხედვით პრომეთემ არა თუ მარტო ცეცხლი დაუბრუნა ადამიანებს, არამედ საერთოდაც იხსნა ისინი გადაშენებისაგან. ერთი მითის მიხედვით ადამიანებზე გაჯავრებულმა ზევსმა გადაწყვიტა მოესპო ეს უვიცი და რეგვენი არსებანი, მაგრამ პრომეთემ მაშინვე ადამიანებს სხვადასხვა ხელობა და მეცნიერება ასწავლა და ამის შემდეგ ზევსმა შეცვალა გადაწყვეტილება. ერთი სხვა მითის მიხედვით პრომეთემ ადამიანები მიწისა და წყლისაგან თვითონ გააკეთა და მოსალოდნელი წარლენისაგან გადაჩინის მიზნით მათ გემის აგება ასწავლა. (ოვიდიუსი). პრომეთეს კულტი საბერძნეთის ბევრ ქალაქში იყო გავრცელებული. ათენში მას ჰეფესტოსა და ათენაზე არანაკლებ პატივს სცემდნენ. პრომეთეს პატივსაცემად იმართებოდა დღესასწაულები ე. წ. პრომეთეები, ამ გართობის მთავარი

ცერემონიალი იყო ჩირალდნებით სირბილი, რაც ცეცხლის მოტაცების სიმბოლური გამოსახვა უნდა იყოს. ძველთაგანვე პრომეთეს სახემ მრავალი ხელოვანის ყურადღება მიიქცია. ესქილეს ამ თემაზე მრავალი ნაწარმოები დაუწერია, მაგრამ ჩვენამდე ერთადერთმა „მიჯაჭველმა პრომეთემ“ მოაღწია. მითთანაა დაკავშირებული მხატვრული გამოთქმა „პრომეთეს ცეცხლი“, რაც რაიმე დიდი და ძვირფასისაყენ მისწრაფების აღსანიშნავად იხმარება. მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსები აღტაცებაში მოყავდა პრომეთეს დიდებულ სახეს, უდრეკ ხასიათსა და ძლიერ ბუნებას. მარქსის სიტყვით პრომეთე ყველაზე მეტად დიდებული წმინდანი და წამებულია ფილოსოფიის ისტორიაში. პრომეთეს მითი გავრცელებული იყო მთელს ხმელთაშუა ზღვის აუზში და კავკასიაშიც, სადაც იგი ამირანის შესახებ თქმულებას შეერწყო მრავალი საერთო ნიშნისა და დეტალის გამო. საფიქრებელია, რომ ამირანისა და პრომეთეს მსგავსება სრულებითაც არ იყო შერწყმის შედეგი, შესაძლოა ორივე ეს გმირი თავიდანვე ერთი მითოლოგიური პირი იყო და სხვადასხვა გარემოში სხვადასხვა სახელი ეწოდა. დღეისათვის პრომეთე || პრომეთეოსი ზოგად სახელად იქცა და დიდის, ძლიერისა და ზეადმატებულის სიმბოლოდ იხმარება.

პროტევსი, ბერძნ. (Πρωτεύς, ბ) ზღვის ღვთაება, პოსეიდონის ქვეშევრდომი, შეეძლო მიეღო სასურველი სახე. გადმოცემის თანახმად იგი ცხოვრობდა ეგვიპტის მახლობლად კუნძულ ფაროსზე, სადაც პოსეიდონის სელაპებს — ზღვის ძაღლებს მწყემსავდა. პროტევსის ცოლი იყო ზღვის ქეიშის ღმერთქალი ფსამატა. ზღვის სხვა ღვთაებებისამებრ პროტევსსაც შეეძლო წინასწარმეტყველება. როდესაც მენელაოსი ტროიდან ბრუნდებოდა, ეგვიპტეში მოხვდა და პირქარის გამო სამშობლოში ველარ ბრუნდებოდა, მაშინ პროტევსის ქალიშვილმა ეიდოთეამ მენელაოსს ასწავლა, თუ როგორ დაეჭირა მამამისი და ეთქმევინებინა შექმნილი მდგომარეობიდან თავის დაღწევის საშუალება. მენელაოსმა შეიპყრო მძინარე პროტევსი და მიუხედავად იმისა, რომ იგი გადაიქცა ხან ლომად, ხან გველეშაპად. ხან ჯიქად, ხან მდინარედ, მაინც არ გაუშვა. მხოლოდ ამის შემდეგ გახდა იძულებული მენელაოსისათვის საჭირო რჩევა მიეცა და უწინასწარმეტყველა ტროაზე გალაშქრებულ სხვა გმირთა მომავალიც.

კლასიკურ პერიოდში ბერძნები პროტევსს ეგვიპტის უძველეს მეფედ მიიჩნევდნენ, გაჩნდა მითები იმის შესახებაც, თითქოს პროტევსი თრაკიაში მეფობდა.

პროტეოსი, ბერძნ. (Πρωτεύς, ბ) ერთ-ერთი

თესალიური ტომის მეფე. იფიკლეს ვაჟი, ტროის ომის მონაწილე. მიუხედავად იმისა, რომ ნაწინასწარმეტყველები იყო—ვინც ბერძენთაგან პირველი გადავიდოდა ტროის მიწაზე, აუცილებლად დაიღუპებოდა, პროტესილაოსი მაინც პირველი გადახტა გემიდან და მართლაც მოკლა ჰექტორმა. პროტესილაოსის ცოლი ლაოდამია ღმერთებს შეევედრა, რათა ქმარი ცოტა ხნით მაინც დაებრუნებინათ მისთვის საიქიოდან. ღმერთებმა მისი თხოვნა მოისმინეს, მაგრამ როდესაც კვლავ მოვიდა პროტესილაოსის საიქიოში წასვლის დრო, ლაოდამიაც თან წაყვა. მითი პროტესილაოსის დაბრუნების შესახებ დაამუშავა ლუკიანემ.

პ რ ო ფ ა ნ უ ს ი, ლათ. (Profanus) პროფანებს უწოდებდნენ ადამიანებს, რომლებიც მონაწილეობას არ ღებულობდნენ ღვთის მსახურებაში. სიტყვა პროფანუსი უწმინდურს, არაწმინდას ნიშნავს. თანამედროვე გაგებით პროფანს უწოდებენ ისეთ ადამიანს, რომელიც მონაწილეობას არ ღებულობს არაფერში, — არ ესმის ცხოვრების ავანჩავანი.

პ ტ ე რ ე ლ ა ო ს ი, ბერძნ. (Πτερῆλαος, ბ) პოსეიდონის შვილიშვილი (ზოგჯერ ვაჟიშვილი). ტაფიელების მეფე. მითის მიხედვით პტერელაოსის ვაჟებმა ომი დაიწყეს არგოლიდის ხელში ჩასაგდებად. ამფიტრიონმა გაანადგურა ტაფიელები, მაგრამ პტერელაოსი მაინც ვერ დაამარცხა მანამ, სანამ მას თმაში ერია პოსეიდონისაგან მიცემული ოქროს თმის ერთი ღერი. ამფიტრიონის შეყვარებულმა, — პტერელაოსის ქალიშვილმა მამას ამოაცალა ოქროს თმა და ამით სასიკვდილოდ განწირა.

პ ტ ო ლ ე მ ა ი ო ს ი, ბერძნ. (Πτολεμαῖος, ბ) 1. პერსეუსის ვაჟი, ევრიმედონტის მამა. 2. მაკედონიის მეფე.

პ უ დ ი ც ი ც ი ა, ლათ. (Pudicitia) მორცხვობას, უმანკოებას ნიშნავს ქართულად. იტალიელთა ღმერთქალი, სიქალწულისა და ქალის გულწრფელობის განსახიერება. მისი კულტი პატრიარქატის ეპოქაშია შექმნილი და რომის სახელმწიფოს წარმოშობას უკავშირდება. რომში პატრიციებისა და პლებეებისათვის პუდიციციას სხვადასხვა ტაძარი არსებობდა.

— რ —

რ ა დ ა მ ა ნ თ ი ს ი, ბერძნ. (ῥαδάμανθυς, ბ) მიწისქვეშა სამყაროს ანუ ელისიის ველის ერთ-ერთი მოსამართლეთაგანი. ზევსისა და ევროპეს ვაჟი. ალკმენეს მეორე ქმარი. მინოსის ძმა.

რეა, ბერძნ. (Ρέα, ῥ) დედა ღმერთქალი. ურანოსისა და გეას ქალიშვილი (ზოგჯერ გეასთანაც აიგივებდნენ). კრონოსის ცოლი. კრონიდების დედა. რეას უძველეს საკულტო ადგილად ითვლებოდა კრეტა, სადაც, გადმოცემის თანახმად, ერთ-ერთ გამოქვაბულში მან შვა და აღზარდა ზევსი. კრონოსს რომ ახლადდაბადებული ზევსის ტირილის ხმა არ გაეგონა და ჩვეულებისამებრ არ ჩაეყლაპა, კურეტები ბავშვის ყოველ წამოტირებაზე ფარებზე იარაღის ცემით დიდ ხმაურს ასტეხავდნენ ხოლმე. ზოგი მეცნიერის მოსაზრებით შეიძლება მითი იმიტომაც იყოს წარმოშობილი, რომ აეხსნათ რეას დღესასწაულზე დამკვიდრებული ჩვეულება, რაც სამხედრო თამაშობებითა და ფარებზე ხმლების ცემით გამოიხატებოდა. მოგვიანებით რეას კულტი შეერწყო მცირეაზიური ღვთაების კიბელეს კულტს და ჩვეულებრივ მასთან ერთად იხსენიებოდა ხოლმე. ჩვენს ერამდე III საუკუნეში რეას კულტი რომშიც გავრცელდა, იქ მას დიდი დედა შეარქვეს. ხეთაგან რეა კიბელას შესწირეს მუხა და ნაძვი, მისი მუდმივი თანამგზავრი კი ცხოველთაგან ლომი გახდა. ყველაზე ხშირად რეა კიბელა ეტლში მჯდომარედ გამოისახებოდა. ბერძნულ რელიგიაში რეა კიბელას არასოდეს ჰქონია დამოუკიდებელი ტაძარი და ჩვეულებრივ კრონოსთან ან ზევსთან ერთად გამოისახებოდა. ათენში რეასა და მისი ქმრის კრონოსის პატივსაცემად ე. წ. კრონიები იმართებოდა.

რეა სილვია, ლათ. (Rea Silvia) რომის მითიური დამაარსებლების: რემუსისა და რომულუსის დედა. ერთი ფართოდ გავრცელებული მითის მიხედვით რეა სილვია ენეასის შთამომავლის, ალბა ლონგას მეფის — ნუმიტორის ქალიშვილია. ნუმიტორს ტახტი წაართვა მისმა ძმა ამულიუსმა და ეშინოდა რა ძმის შთამომავლებისაგან შურისძიებისა, ბრძანა ნუმიტორის ვაჟი მოეკლათ, ხოლო რეა სილვია ვესტას ქუჩაში გახდა. მიუხედავად ამისა (იხ. ვესტალები) რეა სილვიამ მაინც გააჩინა მარსისაგან შვილები, ტყუპები, რომულუსი და რემუსი. განრისხებული ამულიუსის ბრძანების თანახმად რეა სილვია უნდა ჩამოეხრჩოთ (ზოგი ვარიანტით ციხეში ჩაესვათ) ხოლო ტყუპები მდინარე ტიბრში გადაეყარათ. ასეც მოიქცნენ, მაგრამ მარსმა სამივენი გადაარჩინა. სხვა მითის მიხედვით რეა სილვიაც ტიბრში გადააგდეს თუ განაწამები თვით გადავარდა, მაგრამ მდინარის ღმერთმა — ტიბერუსმა გადაარჩინა და ცოლად შეირთო.

რედიკულუსი, ლათ. (Radiculus) მტრის უკან დასახევად

მაიძულებელი რომაული ღვთაება, რომელსაც საკუთარი ტაძარიც კი აუგეს.

რ ე კ ა ს ი, ბერძნ. (Ρέχας, ბ) დიოსკურების მეეტლე, პენიო-ხების (სვანების) ერთ-ერთი შორეული წინაპარი.

რ ე მ ი ა ნ რ ე მ უ ს ი, ლათ. (Remus) რომულუსის ძმა (იხ. რომულუსი).

რ ე ს ო ს ი, ბერძნ. (Ρήσις, ბ) ენეასის ვაჟი, თრაკიის მეფე, ტროელების მოკავშირე. რესოსს ჰყავდა ჯადოსნური თეთრი ცხენები, რომლებზეც დამოკიდებული იყო ტროის ბედი — თუკი ცხენები ტროაში შეაღწევდნენ, მტრები ქალაქის აღებას ვეღარ შესძლებდნენ. ოდისეესმა და დიომიდემ ჯაშუშის საშუალებით შეიტყვეს ტროას მოახლოებული რესოსის ბანაკის ადგილ-სამყოფელი, ძილის დროს თავს დაესხნენ, ჯარი ამოხოცეს, რესოსიც მოკლეს და ცხენები გაიტაცეს.

რ ი პ ე ი ს მ თ ე ბ ი, ბერძნ. (Ρίπας - μυ, ძ) ჰიპერბორების ქვეყანაში მდებარე მთები, რომლებიც დედამიწის უკიდურეს ჩრდილოეთად მიაჩნდათ და სხვადასხვა ხასიათის მითებს უკავშირებდნენ. შემდეგში მას აიგივებენ ხან ალპებთან და ხან ურალთან.

რ ო ბ ი გ ო, ლათ. (Robigo) ძველიტალიური ბოროტი ღვთაება, რომელიც ძველი რომაელების რწმენით ყანებში მოსავალს აავადებდა. იგი წარმოდგენილი ჰყავდათ წითელ ძაღლად ან მელად. აპრილის თვეში, ხენა-თესვის დაწყების წინ, მისი გულის მონადირების მიზნით, რობიგოს მსხვერპლს სწირავდნენ. შესაწირავად უმთავრესად ცხვარს ან წითელ ძაღლს იყენებდნენ.

რ ო დ ა, ბერძნ. (Ρόδη, ჟ) კუნძულ როდოსის ეპონიმი, პოსეიდონის ქალიშვილი.

რ ო დ ო პ ე, ბერძნ. (Ροδῶπη, ჟ) ფერია. პერსეფონეს თანამგზავრი.

რ ო დ ო ს ი, ბერძნ. (Ρόδος, ჟ) მცირე აზიის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე კუნძული. თითქოს ამ კუნძულზე დაიბადა ფერია როდა და სწორედ მისი სახელი ეწოდა კუნძულს. როდოსთან სხვა მრავალი მითიცაა დაკავშირებული.

რ ო ი კ ო ს ი, ბერძნ. (Ροίσις, ბ) სამოსის ტაძრის ლეგენდარული ამშენებელი.

რ ო ი ო, ბერძნ. (Ροίω, ჟ) აპოლონის სატრფო. აპოლონისაგან მას შეეძინა ვაჟი. როდესაც მამამ ქალიშვილის ორსულობა გაიგო, ოგი ყუთში ჩაკეტა და ზღვაში გადააგდო. ტალღამ, აპოლონის სურვი-

ლის თანახმად, ყუთი კუნძულ დელოსზე გარიყა და როიომ იქ მოიმშობიარა.

რომა, ლათ. (Roma) 1. ქალაქ რომის ერთ-ერთი ეპონიმი, ენეასის (ზოგი ვარიანტით ასკანიოსის, ან ოდისევსისა და კირკეს) ვაჟი. ზოგი მითის მიხედვით იგი რომის სახელმწიფოს განსახიერებაა. მისი კულტი მკვიდრო კავშირში იყო რომის იმპერატორებთან.

რომანოსი, ბერძნ. (Ρωμαῖος, ბ) ოდისევსისა და კირკეს ძე. რომის დამაარსებელი ზოგიერთი გვიანდელი წყაროს მიხედვით.

რომულუსი, ლათ. (Romulus) რომის მითიური დამაარსებელი, მისი პირველი მეფე. რეა სილვიასა და მარსის ვაჟი, რემუსის ტყუპისცალი. როდესაც ამულიუსმა ალბა ლონგას ტახტიდან თავისი ძმა ნუმიტორი ჩამოაგდო (იხ. რეა სილვია), ბრძანა ნუმიტორის შვილიშვილები ტიბრში გადაეყარათ. ტიბრმა მარსის სურვილის თანახმად ბავშვები ნაპირზე გამორიყა. ისინი ძუ მგელმა თავისი ძუძუთი გამოკვება, შემდეგ კი მწყემსმა ფაუსტულუსმა და მისმა ცოლმა აკა ლარენციამ აღზარდეს. როდესაც ტყუპები დაეჯიკცდნენ, ამილიუსი მოკლეს, პაპას ტახტი დაუბრუნეს და იმ ადგილზე, სადაც ისინი მდინარემ გამორიყა და ძუ მგელმა ძუძუ აწოვა, ქალაქი ააშენეს. ქალაქის მშენებლობის დროს ძმებს შორის დიდი უთანხმოება ჩამოვარდა. რომულუსმა რემუსი მოკლა და ახლად დაარსებული ქალაქის მბრძანებლად თვითონ დაჯდა. რომულუსმა მ-ს საბრძანებელში მეზობლები—საბინიელები მიიწვია. ქეიფის დროს რომაელმა ყმაწვილებმა, რომლებიც რომულუსს ჰყავდა გაფრთხილებული, საბინიელი ქალები მოიტაცეს და ცოლებად შეირთეს. ამ ამბავმა დიდად აღაშფოთა საბინიელები, მაგრამ საბინიელმა ქალებმა ისინი დაამშვიდეს. საბინიელების მოტაცება ანტიკური სახვითი ხელოვნების ხშირი სიუჟეტია. ლეგენდის მიხედვით კარგა ხანს მეფობის შემდეგ რომულუსი ცოცხლადვე ცად ამალდა და რომაელებმა კვირინიუსის სახელით აღიარეს. რომულუსის კულტი ძირითადად რომში იყო გავრცელებული.

რუმინა, ლათ. (Rumina) ძუძუთა ბავშვის მფარველი რომაული ღვთაება. რომში რუმინას ტაძარი იდგა იმ ლეღვის ხესთან, რომლის ჩრდილშიც თითქმის ძუ მგელი რემუსსა და რომულუსს ჰუძუას აწოვებდა. რუმინა მოგვიანებით აკა ლარენციასთან გააიგივეს.

— ს —

საბაკოსი, ბერძნ. (Σαβακός, ბ) ეთიოპიის მითიური მეფე.

საბაკტი, ბერძნ. (Σαβᾶκτος, ბ) გამტეხს, დამამსხვრეველს

ნიშნავს ქართულად. მეთუნეთა დამაზარალებელი ერთ-ერთი ბოროტი დემონი, რომელიც იწვევდა გამოწვის პროცესში ღუმელში მყოფი ჭურჭლის დაბზარვა-დამსხვრევას. საბაქტეს გარდა მეთუნეებს ემტერებოდნენ სმარაგოსი, ომოდამოსი და სხვა. პირველი ბზარებს აჩენდა ცხელ ჭურჭელზე, ხოლო ბოლო ორი სველსა და ნედლ ჭურჭელს აზიანებდა. ამიტომაც ბერძნები სანამ ჭურჭლის კეთებას ან გამოწვას შეუდგებოდნენ, ამ დემონებს ევედრებოდნენ, რათა შეებრალებინათ ისინი და რაც შეიძლებოდა ნაკლები რაოდენობის ნაკეთობა დაეზიანებინათ.

ს ა ბ ა ს ი ა, — თრაკიულ-ფრიგიული ღვთაება, რომლის სახელწოდებაც მხსნელს, უფალს უნდა ნიშნავდეს. მოგვიანებით იგი დიონისესთან გააიგივეს. ზოგჯერ მას ებრაელების ღვთაება საბაოთშიც ურევდნენ. საბასიას ფრიგიელები „უმაღლეს მეუფეს“ უწოდებდნენ. მოგვიანებით იგი ზევსისა და პერსეფონეს ვაჟად ითვლებოდა. საბერძნეთში საბასიას კულტი ჩვენს ერამდე V საუკუნეში გადავიდა, რომში კი — უფრო გვიან, სადაც იგი იუპიტერის კულტს შეერწყო. საბასიასადმი მიძღვნილ ზეიმებზე მონაწილეებს ხელში ეჭირათ გველი, რაც ზევსისა და პერსეფონეს მისტიურ შეუღლებას აღნიშნავდა. (გადმოცემის თანახმად, როდესაც ზევსი პერსეფონეს დაუკავშირდა, ზევსს გველის სახე ჰქონდა მიღებული). საბასია ითვლებოდა კეთილი სულის და უკვდავების უნარის მიმნიჭებელ ღვთაებად. საბასიამ მრავალი ღვთაების ნიშანთვისება გააერთიანა და კარგა ხანს სერიოზულ წინააღმდეგობას უწევდა ქრისტიანობას. საბასიას კულტი რომში, როგორც უცხოური, დევნას განიცდიდა. ჩვენამდე მოღწეულია საბასიას მრავალი გამოსახულება. იგი წვერიანი მამაკაცია, ფრიგიული ტანსაცმლითა და ქუდით, ერთი ფეხი დაქერილი აქვს ცხვრის თავზე, ხელები კი მალა აქვს აღმართული. მოღწეულია ბრინჯაოს ქანდაკებაც, რომლის მიხედვითაც საბასიას მალა აწვდილ ხელზე სამი თითი აქვს გაშლილი, ხოლო დანარჩენები მოკეცილი.

ს ა ბ ო ს ი, ბერძნ. (Σάβως, ბ) საბინიელთა ტომის ეპონიმი, ღმერთ სანკუსის ვაჟი. მითის ზოგიერთი ვარიანტის მიხედვით საბოსი ლაკედემონური წარმოშობისაა.

ს ა ლ ა ც ი ა, ლათ. (Salatia) ღია, ტრიალი ზღვისა და ზღვის წყლის რომაული ღვთაება. ნეპტუნუსის ცოლი, ტრიტონების დედა. სალაცია ზოგჯერ ვენერას ეფიტეტიცაა.

ს ა ლ ი ე ბ ი, ლათ. (Salii—orum) მარსის ქერუმთა ორი კოლეგია ძველ რომში, რომლის დაარსებაც მეფე ნუმა პომპილიუსს მიეწერებოდა. თვითეულ კოლეგიაში 12 კაცი ირიცხებოდა, მათ პატრიციებიდან ირჩევდნენ. მარსის თვის (მარტის) დასაწყისში ისინი

საზეიმო ცეკვა-თამაშით მთელ ქალაქს შემოივლიდნენ და წმინდა ფარებზე (ანცილებზე) ხმალს ცემდნენ. ამ ფარებიდან ერთ-ერთი თითქოს ციდან იყო ჩამოვარდნილი (იხ. ანცილი). ცეკვასთან ერთად მღეროდნენ ძველ ჰიმნებს, რომელთა სიტყვების მნიშვნელობა კლასიკურ პერიოდში უკვე აღარავის ესმოდა. ამის გამო, ფიქრობენ, რომ ეს ჩვეულება ძალზე ძველი წარმოშობისაა და იმ დროიდან უნდა მომდინარეობდეს, როდესაც ცეკვა-თამაში ადამიანებისათვის წარმატებისა და გამარჯვების მომავლინებელ რიტუალად მიაჩნდათ.

ს ა ლ მ ა კ ი დ ა, ბერძნ. (Σαλαμαξίς-ნიძე, ἥ) - ფერია (იხ. ჰერ-მაფროლიტე).

ს ა ლ მ ო ნ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Σαλμωνεύς, ὁ) ერთ-ერთი გმირი. ელიდის ქალაქ სალმონიას ეპონიმი, ეოლოსის ვაჟი, ტიროს მამა. სალმონევსმა მოისურვა ზევსისათვის მიეზაძა. ქუხილის ხმის გამოცემა მან ქვების რახარუხითა და ეტლის გრიალით მოინდომა, ხოლო ელვისა — ჩირაღდნის საშუალებით. ასეთი თავხედობისათვის იგი ზევსმა მოკლა და პადესში ჩააგდო.

ს ა ლ უ ტ ა, ლათ. (Salus—utis) რომაელი ხალხის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის განმასახიერებელი რომაელთა ღმერთ-ქალი, რომლის ტაძარი აღმართული იყო კვირინალიის ბორცვზე. სალუტას გამოსახულება ფორტუნასას წააგავდა. მისი ქანდაკების ფერხითი ხშირად სფერო იდო, ხელში სამსხვერპლო თასი ეჭირა.

ს ა ნ კ უ ს ი, ლათ. (Sancus) თავდაპირველად საბინიური ცის ღვთაება. შემდეგ კი, რომში, მოლაპარაკებისა და ცოლ-ქმრული ურთიერთგაგების ღმერთად აღიარეს და დიოს ფიდიუსი უწოდეს. რომში, კვირინალიის ბორცვზე. მას ტაძარიც კი აუგეს. მის პატივსაცემად ზეიმებიც იმართებოდა.

ს ა ო ს ი ს ი, ბერძნ. (Σάωσις, ἥ) ქალაქ ბიბლოსის ლეგენდარული დედოფალი.

ს ა რ პ ე დ ო ნ ი, ბერძნ. (Σαρπηδών -σონი, ὁ) ლიკიის მეფე, ზევსისა და ევროპეს ვაჟი, მინოსისა და რადამანთისის ძმა, სხვა მითის მიხედვით ბელეროფონტის შვილიშვილი, ზევსისა და ლაოდამიას ვაჟი. ტროელეების მოკავშირე. მოკლა პატროკლემ. გვიანდელი მითების მიხედვით თითქოს ზევსმა სარპედონს სიცოცხლე გაუხანგრძლივა (სამი თაობისოდენა);

გვიანდელი მითების მიხედვით ეს სარპედონი უნდა იყოს იგივე ლიკიის მეფე.

ს ა ტ ი რ ე ბ ი, ბერძნ. (σάτυροι, οἱ) დაბალი რანგის ტყის ღვთაებები, ნაყოფიერების ღემონები, დიონისეს ოჯახის წარმომად-

გენლები. მითების მიხედვით სატირები ზარმაცები, ზუმარები და ნახევრადმთვრალეები არიან. ისინი ჩვეულებრივ თამაშობენ ან ცეკვავენ. სატირები ტყე-ტყე დაეხეტებიან და ფერიებთან ერთად ფერხულებს მართავენ. ძველი ბერძნების აზრით არსებობდნენ უფროსი და უმცროსი სატირები. სატირების მუდმივი ატრიბუტებია: ტირსები, ფლეიტები, ტიკები ან ღვინით სავსე სხვა ჭურჭლები. ანტიკური პერიოდის ადრეული გამოსახულებების მიხედვით სატირები ნახევრად თხები — ნახევრად ადამიანები არიან, აქვთ წაწვრილებული, თხისმაგვარი ყურები, თხის ან ცხენის კედები და თხისმაგვარი ცხვირები. კლასიკურ პერიოდში მათ თანდათან მოაშორეს ცხოველური ნიშნები. თანამედროვე გაგებით სატირი ნიშნავს მთვრალსა და ზუზარა ადამიანს. აქედან მომდინარეობს სიტყვა „სატირა“ და „სატირიკოსი“.

ს ა ტ უ რ ა ლ ი ე ბ ი, ლათ. (Saturnalia) სატურნუსის პატივსაცემად გამართული დღესასწაულები ძველ რომში (ახ. სატურნუსი).

ს ა ტ უ რ უ ს ი ან ს ა ტ უ რ ნ ი, ლათ. (Saturnus) ნათესების ძველიტალიელთა ღმერთი. ადრევე გააიგივეს კრონოსთან. ამასთან დაკავშირებით სატურნუსის ცოლიც — ნათესებისა და მოსავლის რომაელთა ღმერთქალი — ოპსიც რეასთან გააიგივეს. ერთ-ერთი ფართოდ გავრცელებული მითის მიხედვით ზევსთან წაჩხუბების შემდეგ ღმერთთა მამამ სატურნუსი ოლიმპოდან დაითხოვა. ამის შემდეგ სატურნუსი ლაციუმში მივიდა, იანუსისაგან ძალაუფლება მიიღო და იტალიის უძველესი მეფე გახდა. მას მიეწერება იტალიაში მიწათმოქმედების, მევენახეობისა და სასოფლო-სამეურნეო სხვა საქმიანობათა შემოღება. სატურნუსთანაა დაკავშირებული წარმოდგენები ოქროს საუკუნეზე — თანასწორუფლებიანობის, მშვიდობიანობისა და უდიდესი დოვლათის ეპოქაზე. კაპიტოლიუმის ბორცვის ძირას სატურნუსის სამლოცველო მდებარეობდა, რომლის დაარსებას ზოგი იანუსს მიაწერს, ზოგი კი — ჰერკულესს. შემდეგ სატურნუსსაც და ოპსსაც თავ-თავისი ტაძარი აუგეს. სატურნუსის პატივსაცემად ყოველი წლის 17—19 დეკემბერს ზეიმები იმართებოდა, მას სატურნალიებს უწოდებდნენ. იმპერიის პერიოდში ამ ზეიმს შვიდ დღეს აგრძელებდნენ. ამ დღეებში მოსახლეობა ყოველგვარი მოვალეობისა და შევიწროებისაგან თავისუფლდებოდა. მოწაფეებს არ სჯიდნენ არავითარი საქციელისათვის, არიგებდნენ და იყოფდნენ საჩუქრებს, ყველგან სუფევდა საერთო მხიარულება. ოქროს საუკუნის მოსაგონებლად მონები 19 დეკემბერს თავისუფლებად ითვლებოდნენ. მეტიც, მათ თავიანთი ბატონები ემსახურებოდნენ. ქრის-

ტიანულმა რელიგიამ მრავალი რამ დამახასიათებელი გადმოიღო სატურნალიებიდან.

ს ე კ უ რ ი ტ ა ტ ა, ლათ. (Securitas—atis) სახელმწიფოსა და მოსახლეობის უშიშროების განმასახიერებელი რომაული ღვთაება, გამოისახებოდა სვეტების გვერდით ფეხებგადაჯვარედინებულ, მჯდომარე ქალად. მას მარჯვენა ხელი მაღლა ჰქონდა აწეული. მისი ზუღმივი ატრიბუტებია სკიპტრა, დაფნა, სიუხვის რქა, ზეთის ხილის ტოტი.

ს ე ლ ე ნ ე, ბერძნ. (Σελήνη, ἥ — მთვარე) ჰიპერიონის ქალიშვილი, ჰელიოსის და, მთვარის ღმერთქალი და მისი განსახიერება. სელენეს ზოგჯერ მენსაც უწოდებენ, მისი კულტი აღმოსავლეთიდან შემოსული ჩანს. სელენეს წარმოშობის შესახებ არსებული მითი მას მზესთან აკავშირებს. სელენეს ატრიბუტებია დიდრონი ფრთები და თავზე ოქროს გვირგვინი. თითქოს სელენე დაქრის ცაზე მშვენიერი, ბრწყინვალე ეტლით, რომელშიც წყვილი თოვლისფერი ცხენია შებმული (ერთი ვარიანტის მიხედვით ეტლში ხარებია შებმული, რომელთა რქები ნამგალა მთვარის სიმბოლური გამოსახულებაა). ცის ტატნობის გადავლის შემდეგ სელენე ოკეანეში იმალება. ერთი მითის მიხედვით სელენეს ზევსი უყვარდა და მასთან ურთიერთობით პანდიასი გააჩინა.

ყველაზე მეტად ცნობილია სელენესა და ულამაზესი ყმაწვილის — ენდიმიონის სიყვარულის შესახებ არსებული მითი. ენდიმიონმა ღმერთებს უკვდავება სთხოვა, ღმერთებმა სურვილი აუსრულეს, ოღონდ მუდამ მძინარე უნდა ყოფილიყო... ცაზე მოგზაურობისას სელენე შეაჩერებდა თავის ეტლს, ჩამოვიდოდა გამოქვაბულში, სადაც ენდიმიონს ეძინა გაუძღმებული ძილით და მწუხარედ ტკებოდა მისი ღვთაებრივი სილამაზით. თითქოსდა ამ უცნაურმა, როგორღაც ცალმხრივმა სიყვარულმა მისცა სელენეს (მთვარეს) მწუხარე, ნაღვლიანი სახე. მითის ერთ-ერთი ვარიანტის მიხედვით სელენე მაინც ახერხებდა ენდიმიონთან კავშირს და მისგან შეეძინა 50 ქალიშვილი, რაც ბერძნული წელიწადის 50 თვის განმასახიერებელი უნდა იყოს. სელენეს მიუძღვნეს გაზაფხულის ბუნიობის დღე. ძველთაგანვე ადამიანთა ცხოვრების სიაყვარგეს აკავშირებდნენ სელენეს (მთვარის) სახის ცვალებადობასთან. ახალი მთვარის დროს, როდესაც მას ნამგლის ფორმა აქვს, იკრძალება მრავალი სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობა, რაც შეიძლება მართლაც იყოს დაკავშირებული ატმოსფეროში მთვარის ფაზებისა და ამდენად განათების ცვალებადობაზე. მზისა და მთვარის კულტი კლასიკურ პერიოდში არაბერძნულად — ბარბაროსულად მიაჩნდათ. შემდეგ სელენე არ-

ტემიდესთან, როგორც მთვარის ღმერთქალთან, გააიგივეს. სელენეს აიგივებდნენ აგრეთვე ჰეკატესთან (პოეზიაში ხშირად მთვარეს ჰეკატეს ეძახიან) და პერსეფონესთან. საფოს სელენე წარმოდგენილი ჰყავს ლამაზ ქალად, რომელსაც ხელში ჩირალდანი უჭირავს და წინ მიუძღვის ვარსკვლავებს. სელენე ხელოვნებაში უმეტესად ეტლში ან ცხენზე მჯდომარედაა გამოყვანილი.

ს ე მ ე ლ ე, ბერძნ. (Σελήη ან Σελήα, η) თებეს მეფის — კადმოსის ქალიშვილი, ზევსის სატრფო, დიონისეს ღედა. ზოგიერთ მეცნიერს სემელე ძველ, ფრიგიული მიწის ღმერთქალად მიაჩნია. არსებობს მითი იმის შესახებ, ჰერას წყალობით, თუ როგორ აქცია ზევსმა ფერფლად სემელე (იხ. დიონისე). როდესაც დიონისე გაიზარდა, ღედამისი ჰადესიდან გამოიყვანა, თიონა უწოდა და ოლიმპოს მთაზე უკვდავთა შორის მისცა სამყოფელი. თებეში არსებობდა სემელეს კულტი. მითი სემელესაგან დიონისეს დაბადების შესახებ ფართოდაა გამოყენებული ხელოვნებაში.

ს ე მ ი რ ა მ ი დ ე, — ასირიის დედოფლის — შამურამატის (IX ს. ჩვენს ერამდე) გაბერძნულებული სახელწოდება; მისი სახელი მრავალ ლეგენდასთანაა დაკავშირებული. ძველი წელთაღრიცხვის V საუკუნის შემდეგ სემირამიდეს შესახებ არსებული მითები თანდათან გადადიან სიყვარულისა და ნაყოფიერების ღმერთქალებზე: — დერკეტოსა და ასტარტეზე, სემირამიდეს მიეწერება მრავალრიცხოვანი არხების, ქალაქების (მათ შორის ბაბილონის) დაარსება, მასვე მიეწერება ცნობილი არქიტექტურული ძეგლების, კერძოდ კი ფართოდ ცნობილი ე. წ. ჩამოკიდებული ბალების გაშენება. ეს, სემირამიდეს ბალებად ცნობილი, ე. წ. ჩამოკიდებული ბალები, სინამდვილეში ააშენეს ბაბილონში VI საუკუნეში მეფე ნაბუქოდონოსორის ხელმძღვანელობით, მისი ცოლის — მიდიის მეფის ქალიშვილისათვის. სემირამიდეს მიაწერდნენ ვაჟკაცურ სიამაყესა და ძალ-ღონეს. მან მრავალი ომი გადაიხადა, მან და მისმა ქმარმა მთელი აზია დაარბიეს და ინდოეთსაც მისწვდნენ.

ლეგენდის თანახმად სემირამიდე ღმერთქალ დერკეტოს ქალიშვილია. თითქოს დედამ მიატოვა ახალშობილი და ობოლ ჩვილს ბტრედები კვებავდნენ მოპარული რძით. როდესაც სემირამიდე გაიზარდა, ცოლად შეირთო მეფე ნინოსის ვეზირმა ონესოსმა. სემირამიდე მეტად მახვილგონიერი იყო და თავისი ქმარი ხშირად გამოუვალი მდგომარეობიდან გამოუყვანია კეთილი რჩევებით. როდესაც ნინოსი ბაქტრიის წინააღმდეგ ომობდა, სემირამიდე ერთ-ერთ არმიას მეთაურობდა. ამ არმიამ მისი უშუალო მეთაურობით დაამარცხა და აიღო ბაქტრიის დედაქალაქი. სემირამიდეს სილამაზით, მახვილგონიე-

რებითა და მამაცობით მოხიბლულ ნინოსს მეტად შეუყვარდა სემირამიდე და ვეზირს სთხოვა, სემირამიდე მე დამითმე ცოლად და სამაგიეროდ ჩემს ქალიშვილს მოგათხოვებო. როდესაც ონესოსმა ამაზე უარი განუცხადა, ნინოსი მას საშინელი სატანჯველით დაემუქრა, ამით შეშინებულმა ვეზირმა თავი მოიკლა. ამის შემდეგ ნინოსმა მაინც შეირთო სემირამიდე და მისგან ნინიასი შეეძინა. მალე ნინოსიც გარდაიცვალა და ტახტის ხელმძღვანელობა სემირამიდეგ განაგრძო. მას ომი ჰქონდა მიდიასთან, ეთიოპიასთან, ინდოეთთან და სხვა ქვეყნებთან. მისი გარდაცვალების შესახებ არსებობს საკმაოდ ლამაზი მითი, რომლის მიხედვითაც იგი კი არ მოკვდა, არამედ როდესაც სიკვდილის დრომ მოუწია, მტრედად იქცა და ცაში გაფრინდა, იქ კი ღვთაებად გადაიქცა. დიდი სახელმწიფოს დამაარსებელთა და ხალხისათვის სათაყვანებელ ადამიანთა ღვთაებად ქცევის მითები საკმაოდ ბევრია ყველა ხალხის მითოლოგიაში. სემირამიდეც ბალი კარგახანია პოეტური ლექსიკის კუთვნილება გახდა.

ს ე ნ ე კ ტ უ ტ ა, ლათ. (Senectus—utis) სიბერის განმასახიერებელი რომაული ღვთაება, ნიკტისა და ერებოსის ქალიშვილი. რომაელი მწერლების წარმოდგენით სენექტუტა ცხოვრობდა მიწისქვეშა სამყაროს შესასვლელ კარებთან.

ს ე რ ა პ ი ს ი ა ნ ს ე რ ა პ ი დ ი, ბერძნ. (Σέραις -მბი, ბ) ელინისტური ეგვიპტის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ღმერთი, ხშირად მას სერაპიდასაც ეძახიან. მისი კულტი გავრცელდა ძველი წელთაღრიცხვის IV საუკუნეში ბერძნული და ეგვიპტური რელიგიური წარმოდგენების შერწყმის შედეგად. სერაპისის კულტი მოგვიანებით ეგვიპტური ღმერთების: ოსირისისა და აპოლის კულტებს შეერწყო. სერაპისის მიეკუთვნა აგრეთვე მოკვდავი და კვლავ გაცოცხლებადი ბუნების განმასახიერებელი ღვთაების ფუნქციები. მასვე შეერწყო ბერძნული ღმერთების: ჰადესის, ასკლეპიოსის, აპოლონისა და სხვათა ზოგიერთი ნიშანი, სერაპისის კულტი ფართოდ გავრცელდა მთელს რომის იმპერიასა და ბაქტრიაში. სერაპისის ტაძრებს სერაპუმები ეწოდებოდა. ჩვენს ერამდე III საუკუნეში ალექსანდრიაში ააგეს სერაპისის უზარმაზარი ტაძარი, რომელსაც ჰქონდა უშველებელი დარბაზი ბიბლიოთეკისათვის, რომლებიც გათვალისწინებული იყო 40000-ზე მეტი გრაგნილისათვის. ეს უმშვენიერესი ტაძარი ქრისტიანმა ფანატიკოსებმა დააქციეს ახალი წელთაღრიცხვის 391 წელს. სერაპისი ზევისის და ჰადესის მსგავს, მოწიფულ, ძლიერ გაეკაცად გამოსახებოდა, რომელიც გამოწყობილი იყო ბერძნულ ტანსაცმელში, თავზე ედგა ხილით სავსე კალათა.

ს ე ა დ ა, ლათ. (Suada) დარწმუნების ხელოვნების განმასახიე-

ხეხელი და მფარველი რომაული ღვთაება, იგივე ბერძნული პეითო.

ს თ ე ნ ე ბ ო ი ა, ბერძნ. (Σθενέβοια, η) არგოსის მეფის — პრეტოსის ცოლი. მას მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ტანჯავდა ბელეროფონტისადმი ცალმხრივი და უიმედო სიყვარული.

ს თ ე ნ ე ლ ო ს ი, ბერძნ. (Σθενελος, δ) 1. კაპანევის ვაჟი. დიომედეს მეეტლე. 2. პერსევის ვაჟი, ევრისტევის მამა. ჰერაკლეს თანამებრძოლი ამაძონებთან ომში.

ს თ ე ნ ო, ბერძნ. (Σθενω, η) ერთ-ერთი გორგონა.

ს ი ბ ი ლ ა, ბერძნ. (Σιβυλλα, η) ლეგენდარული წინასწარმეტყველი ქალი, რომლის სახელის მიხედვითაც წინასწარმეტყველ ქალებს ეწოდათ სიბილები. პირველი სიბილა იყო დარდანოსის ქალიშვილი. რომში დიდი პატივით სარგებლობდა ე. წ. კუმის სიბილა, რომელსაც „სიბილას წიგნების“ სახელით ცნობილი ნაშრომების შექმნა მიეწერება. გადმოცემის თანახმად მან რომის მეფეს — ტარკვინიუსს ამაყს შესთავაზა ეყიდა მისი წიგნები, მაგრამ როდესაც მისგან უარი მიიღო, სამი წიგნი დაწვა და კვლავ შესთავაზა წიგნების ყიდვა. მეფემ არც ახლა იყიდა მისი წიგნები და სიბილამ კიდევ სამი წიგნი დაწვა. ამის შემდეგ ავგურების რჩევით ტარკვინიუსმა იყიდა დარჩენილი სამი წიგნი და კაპიტოლიუმის მთაზე მდებარე ტაძარში შეინახა. სიბილას წიგნები თითქმის პალმის ფოთლებზე დაწერილი წინასწარმეტყველებანი იყო. წიგნები დიდის საიდუმლოებით ინახებოდა და მხოლოდ და მხოლოდ უაღრესად სანდო ქურუმებისათვის იყო ხელმისაწვდომი. სიბილას წიგნებს შემდეგ მიამატეს ლათინურ ენაზე დაწერილი ე. წ. ტიბრის სიბილას წიგნები და ძმების მარციუსების წინასწარმეტყველებანი. მიუხედავად იმისა, რომ ყოველივე ეს კაპიტოლიუმის ბორცვზე მდებარე იუპიტერის ტაძრის ქვის კედლობაში ინახებოდა, ჩვენამდე მაინც ვერ მოაღწია. იგი დაიღუპა ხანძრის დროს ჩვენს ერამდე 84 წელს.

ს ი ბ ი ლ ა ს წ ი გ ნ ე ბ ი, ლათ. (იხ. სიბილა).

ს ი ზ ი ფ ო ს ი, ბერძნ. (Σίσυφος, δ) ეოლოსისა და ენარეტეს ვაჟი. მეროპეს ქმარი, გლავკეს მამა, ბელეროფონტის პაპა. კორინთოს დამაარსებელი და მეფე. ზოგი მითის მიხედვით ოდისევის მამა. პომეროსის პოემების მიხედვით იგი იყო ცბიერი, მოხერხებული და პატივმოყვარე.

სიზიფოსის მოხერხებულება-სიცბიერის შესახებ მრავალი ლეგენდა არსებობს. მათ შორის აღსანიშნავია შემდეგი მითი: ერთხელ მან მოტყუებით დაიჭირა სიკვდილის ღმერთი თანატოსი და დაამწყვდია. ამ ხნის განმავლობაში ადამიანები აღარ იხოცებოდნენ, მაგ-

რამ რამოდენიმე ხნის შემდეგ თანატოსი არესმა გაათავისუფლა. თანატოსმა სამაგიეროს გადახდის მიზნით სიზიფოსიც თან წაიყვანა ჰადესში. სანამ სიზიფოსი ჰადესს გაემგზავრებოდა, ცოლი გააფრთხილა, რომ არ გადაეხადა დასაფლავების რიტუალები და მსხვერპლი არ შეეწირა ღმერთებისათვის. როდესაც სიზიფოსმა რამოდენიმე დღე დაჰყო ჰადესში, ჰადესის მბრძანებლებს შესთხოვა, ცოტა ხანს კვლავ გაეშვათ მიწაზე, რათა თავისი ცოლისათვის მოენანიებინა ღმერთებისადმი უპატივცემლობა. ღმერთებმა დაუჭერეს სიზიფოსს და მართლაც გამოუშვეს ცოლთან, მაგრამ სიზიფოსი უკან აღარ დაბრუნდა. რამოდენიმე ხნის შემდეგ მის წასაყვანად ჰერმესი გამოგზავნეს ღმერთებმა; ტყუილის თქმისათვის სიზიფოსი დასაჯეს, მას მაღალ მთაზე უზარმაზარი ლოდი უნდა აეგორებინა. სიზიფოსი აგორებს ლოდს, აგორებს, ის, ისაა რომ აიტანს მწვერვალზე და გაიფიქრებს ახლა კი დავისვენებო, და... ლოდი ხელიდან გაუცურდება, კვლავ ქალაში ჩაგორდება და სიზიფოსიც იძულებულია ისევ შეუდგეს მოპქანცველ შრომას. „სიზიფოსის შრომა“ გადატანითი მნიშვნელობით ნიშნავს მძიმე, დაუსრულებელ, უშედეგო და უსარგებლო შრომას. სიზიფოსის თემაზე ტიციანმა შექმნა მხატვრული ტილო „სიზიფოსი“.

ს ი ლ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Σιλήυς - წაყ, ბ) ლიდელი ან თესალიელი ყაჩაღი, რომლის მოკვლა ჰერაკლეს ერთ-ერთ მეორეხარისხოვან გმირობად ითვლება. სილევსს ჰქონდა დიდი ვენახი. იგი თავს დაეცემოდა მგზავრს, დაიჭერდა, იძულებით ამუშავებდა თავის ზვრებში და შემდეგ კლავდა. ომფალოსთან სამსახურის დროს ჰერაკლემ გაანადგურა სილევსის ზვრები და თვით იგი კი მოკლა. მითის ერთ-ერთი ვარიანტის მიხედვით იფიტოსის მოკვლისათვის ჰერაკლე ემსახურებოდა არა ომფალოსს, არამედ თვით სილევსს.

ს ი ლ ე ნ ო ს ი, ბერძნ. (Σιλήυος ან Σειλήυος, ბ) ღემონი. ჰერმესის ან პანის ვაჟი. დიონისეს აღმზრდელი და ზედამხედველი. ძველი ბერძნების წარმოდგენით იგი მუდამ მთვრალი, მხიარული და კეთილი ხასიათის მელოტი მოხუცი იყო. იგი იყო სქელი, როგორც რუმბი. გამუდმებული სიმთვრალის გამო სილენოსი ისე გასუქდა, რომ სიარული აღარ შეეძლო და სატირებს ხელით ან ვირით დაჟავდათ. მას უყვარდა მუსიკა და ზიმღერა. შეეძლო წინასწარმეტყველება: როცა მას მძინარს ნახავდნენ, შეკოჰავდნენ და აიძულებდნენ ეწინასწარმეტყველებინა მათთვის მომავალი. რუმბთან ერთად სილენოსის ატრიბუტებია: თასი, სუროს გვირგვინი, ტირსი და ვირი. ელინიზმის ეპოქაში სილენოსი მრავალი სილენოსისა და სატირების მა-

მად მიიჩნიეს. მოგვიანებით კი ისინი (სილენები და სატირები) საერთოდ განასხვავეს ერთიმეორისაგან. სილენოსი, როგორც სატირების მამა, თავიდან ფეხებამდე თმით დაფარულ მოხუცად გამოისახებოდა. საყოველთაოდაა ცნობილი მარმარილოს ჭგუფური ქანდაკება. სადაც მთვრალ სილენოსს ხელში პატარა დიონისე უჭირავს.

ს ი ლ ვ ა ნ უ ს ი. ლათ. (Silvanus) იტალიური ტყის ღვთაება (იხ. ფავნუსი).

ს ი ლ ვ ი უ ს ი, ლათ. (Silvius) იტალიელი გმირი. ენეასის ან ასკლეპიოსის ვაჟი. ენეასის უფროსმა ვაჟმა იულიუსმა (ასკანიოსმა) სილვიუსს ალბა ლონგას აშენების შემდეგ ქალაქ ლავინიუსის მმართველობა დაუთმო. იულიუსის სიკვდილის შემდეგ სილვიუსი ალბა ლონგასაც განაგებდა და სილვიუსების სამეფო დინასტიის წინაპრად იქცა. ზოგი მითი სილვიუსის შთამომავლად მიიჩნევს რომის ლეგენდარულ დამაარსებლებს: რემუსსა და რომულუსს.

ს ი მ პ ლ ე გ ა დ ე ბ ი, ბერძნ. (Συμπληγάδες, ἄνδρες — ჯახებადები) პონტოს ზღვის შესასვლელში მოცურავე მოძრავი მითიური კლდეები, რომლებიც სასწრაფოდ ეჯახებოდნენ ერთი მეორეს, თუკი მათ შორის რაიმე არსება აღმოჩნდებოდა. მას შემდეგ, რაც არგომ სიმპლეგადებს გაასწრო, კლდეებმა მოძრაობა შეწყვიტეს.

ს ი ნ ო ნ ი, ბერძნ. (Σίνων, ὁ) ჰომეროსის შემდგომდროინდელი თქმულების გმირი, ოდისევსის ნათესავი. როდესაც ბერძნები ანაზღად გასცილდნენ ტროას და მის კარებთან ხის ცხენი მიატოვეს, სინონმა ვერაგულად ურჩია ტროელებს, ცხენი ქალაქში შეეგორებინათ. სინონის თავგადასავალი აღწერილია ვერგილიუსის „ენეიდაში“.

ს ი ნ ო პ ე, ბერძნ. (Σίνωπη, ἡ) ერთ-ერთი ფერია. ასოპოსის ქალიშვილი. ჰინოპის ეპონიმი.

ს ი პ რ ო ი ტ ე, ბერძნ. (Σιναιώτης, ὁ, ἡ) კრეტელი მამაკაცი, რომელმაც სრულიად შემთხვევით დაინახა მობანავე შიშველი არტემიდე და ღმერთქალმა იგი ამის გამო ქალად აქცია.

ს ი რ ი ნ ო ზ ე ბ ი || ს ი რ ე ნ ე ბ ი, ბერძნ. (Σειρήνες, αἱ) იტალიის სამხრეთ სანაპიროზე მცხოვრები მითიური ქალიშვილები, რომლებიც თავიანთი უტკბესი სიმღერით ატყვევებდნენ მგზავრებს და შემდეგ კლავდნენ. მათ სხეულის ზემო ნაწილი ქალებისა ჰქონდათ, ქვემო კი — ფრინველებისა. ითვლებოდნენ ფორკოსისა და კეტოს ან აქელოოსისა და სტეროპეს ქალიშვილებად. ჰომეროსი სულ ორ სირინოზს ასახელებს, მოგვიანებით კი ერთიც მიამატეს. „ოდისეას“ მიხედვით ისინი კუნძულ სკილასა და კირკეს კუნძულს შორის მდებარე პატარა კუნძულზე ცხოვრობენ. მათ კუნძულთან ჩავლისას

კირკეს რჩევით ოდისევსმა თავის თანამგზავრებს ყურები სანთლით ამოუღესა, თვითონ კი თავი გემის ანძაზე მიაკვრევინა, რათა სირინოზების მღერით მოხიბლული, როგორც ყველა, ზღვაში არ გადავარდნილიყო. ამიტომაც ოდისევსი იყო პირველი მოკვდავი, რომელმაც სირინოზების ხმა გაიგონა და კვლავ ცოცხალი დარჩა. ამით გამწარებული სირინოზები ზღვაში ჩაცვივდნენ და კლდეებად იქცნენ.

სხვა მითი სირინოზების დახოცვას არგონავტებთან და ორფევსთან აკავშირებს. თითქოს არგონავტებმა მშვიდობიანად გაუარეს კუნძულს, რადგანაც ისინი ორფევსის ჰანგებმა უფრო მოხიბლა. მითი მთავრდება იმით, რომ თითქოს დამარცხებული სირინოზები კლდეებად იქცნენ.

სხვა მითების მიხედვით სირინოზები ულამაზესი ზღვის ქალები არიან, რომელთაც ფრინველთა ფეხები მას შემდეგ აქვთ, რაც ეს განრისხებულმა დემეტრემ ბრძანა, რადგანაც ისინი ვერ მიეშველნენ ჰადესის მიერ მოტაცებულ პერსეფონეს. მითის სხვა ვარიანტის მიხედვით სირინოზებმა თვით მოითხოვეს ფრინველთა ფეხები, რათა უფრო მალე მიშველებოდნენ თავიანთ მეგობარ პერსეფონეს. ნახევრად ფრინველ ნახევრად ადამიანის გამოსახულება ბერძნულმა რელიგიამ აღმოსავლეთიდან ისესხა. სირინოზები (სირენები) მოგვიანებით ბოროტ დემონებად იქცნენ. გადატანითი მნიშვნელობით სირენას უწოდებენ ლამაზ ქალთა მშვენიერ ხმებს. სირენა ეწოდება აგრეთვე რაიმეს მათუწყებელ, დანადგარების საშუალებით გამოცემულ წვირს, მაგრამ შორს მიმავალ ხმას. კარგ მომღერალზე იტყვიან: სირინოზის ხმა აქვსო. ქართველების წარმოდგენაში სირინოზი არის ფრინველი, რომელსაც საუცხოო, მომაჯადოებელი სიმღერები შეუძლია.

ს ი რ ი ო ს ი, ბერძნ. (Σειριος, ბ) თანავარსკვლავედი „დიდი ქოფაკი“ — ყველაზე მეტად კაშკაშა ვარსკვლავი. როდესაც ეს ვარსკვლავი გამოჩნდება, ბერძნების წარმოდგენით იმ წელს ცხელი ამინდები იქნება. ამის გამო ეგვიპტელების მსგავსად ბერძნებმაც დაიწყეს ამ ვარსკვლავისადმი, როგორც ღმერთისადმი პატივისცემა და მსხვერპლის შეწირვა, რათა მისი გული მოელობით და მასაც არ დაეზიანებინა ნათესები, ადამიანები და ცხოველები. კლასიკური პერიოდის მითებში ნათქვამია თითქოს იკარიოსის, ორიონისა ან პროკრიდეს ჯადოსნური ძაღლი იქცა სირიოსად.

ს ი რ ი ნ ზ ა, ბერძნ. (Σειρις-ιχθυος, ჟ) ნაიადა, რომელსაც პანი

სდევდა და მისგან განრიდების მიზნით ლერწმად იქცა. ამ ლერწმი-საგან პანმა გამოქრა მწყემსური საკრავი — სალამური (სირინგა).

ს ი უ ხ ვ ი ს რ ქ ა, (იხ. ამაღთეა) გეას, ტიხეს, ფორტუნას, პლუ-ტოსის, ეირენეს და კიდეც ზოგ ღმერთთა ატრიბუტი, სიმდიდრისა და დოვლათის სიმბოლო.

ს კ ა მ ა ნ დ რ ო ს ი, ბერძნ. (Σάμανδρος, ბ) 1. ჰექტორისა და ანდრომაქეს ვაჟი, რომელსაც ტროელებმა ასტიანაქტი შეარქვეს. 2. ტროელი გმირი, სტროფიოსის ვაჟი, მოკლა მენელაოსმა.

ს კ ვ ი თ ე || ს კ ვ ი თ ი, ბერძნ. (Σκύθης, ბ) სკვითების ტომის წი-ნაპარი და ეპონიმი. ჰერაკლესა (ზევისისა) და ექილნეს ვაჟი. როდესაც ჰერაკლე იმ ქვეყნიდან წამოვიდა, რომელსაც შემდეგ სკვითთა ეწო-და, ექილნეს თავისი მშვილდი დაუტოვა და დაუბარა, მისთვის გა-დაეცა სამეფო ტახტი, ვინც მის მშვილდს იხმარდა. ეს მოახერხა სწო-რედ მისმა შვილმა სკვითებ, ქვეყნის მმართველი გახდა და სახელმ-წიფოს თავისი სახელი უწოდა. მეცნიერთა უმრავლესობის აზრით სკვითები ცხოვრობდნენ შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ მხარე-ზე. მეცნიერთა ერთი ჯგუფი სკვითებს, იგივე შკვითებს, მეგრულ სიტყვა შკვითთან (შვიდი) აკავშირებს.

ს კ ი ლ ა, ბერძნ. (Σκύλα, ჟ) 1. ფორკოსისა და ჰეკატეს ქალიშ-ვილი, ჰომეროსის მიხედვით იგი იყო ექვსთავიანი, გრძელკისრები-ანი და თორმეტფეხიანი მყუფარი ურჩხული. თვითეულ პირში მას სამი რიგი კბილები ჰქონდა. გვიანდელი მითების მიხედვით იგი ცხოვრობდა სიცილიასა და იტალიას შორის მდებარე სრუტის სა-ნაპიროზე ერთ-ერთ გამოქვაბულში. მის მოპირდაპირე მხარეზეო, მოგვითხრობს ლეგენდა, ცხოვრობდა მეორე ურჩხული ქარიბდა და მათ შორის მეზღვაურთა გავლა დიდ სიფრთხილეს, მამაცობასა და თავგანწირვას მოითხოვდაო. ოდისევსმა ძლივს მოახერხა ამ საშიშა-რი ადგილის გავლა, რასაც მისი ექვსი თანამგზავრი შეეწირა. მითი შესაძლებელია, შეიქმნა იმის გამო, რომ ამ სრუტეში არის წყალქვე-შა კლდეები — მეჩჩეები და წყლის საკმაოდ ჩქარი დინება, რაც აფერხებდა და ზოგჯერ ღუპავდა კიდეც მაშინდელ მეზღვაურთა არც თუ ისე კარგად გამართულ ხომალდებს. გადატანითი მნიშვნელობით გამოთქმა „სკილა და ქარიბდა“ ნიშნავს ორმხრივ საშიშროებას. 2. მეგარის ერთ-ერთი მეფის ქალიშვილი. მან მინოს მეფის სიყვარუ-ლის გამო მამა გასწირა, მაგრამ სამართლიანმა მინოსმა მამის მკვლე-ლი არ დაინდო და ზღვაში გადააგდო. სკილა ამის შემდეგ კლდედ იქცა.

ს კ ი რ ო ნ ი, ბერძნ. (Σκύριον, ბ) ლეგენდარული ყაჩაღი, რო-

მელიც შეპყრობილ მგზავრს აიძულებდა ფეხი დაებანა მისთვის. თავის საქმეს რომ მორჩებოდა, წაქუზულ მგზავრს ხელს ჰკრავდა და ზღვაში აგდებდა. დამხრჩვალ ადამიანების ლეშს იქ ჩასაფრებული გიგანტი კუ ქამდა. ყაჩაღი მოკლა თეზევსმა.

ს მ ა რ ა გ ო ს ი, ბერძნ. (Σμάργως, ბ) თიხის ჭურჭლის გამოწვის პროცესში დამამსხვრეველი დემონი (იხ. საბაქტოსი).

ს მ ი ნ თ ე ვ ს ი, ბერძნ. (Σμινθεύς, ბ) აპოლონის ეპითეტი ან ეპიკლესი, უნდა მომდინარეობდეს ან ქალაქ სმინთის სახელწოდებიდან, ანდა სიტყვა სმინთოსიდან (σμινθος, ბ), რაც თავგვს ნიშნავს. აპოლონი ითვლებოდა (გარკვეულ დროს სხვადასხვა ადგილებში) მინდვრის თავგების გამანადგურებელ ღვთაებად.

ს მ ი რ ნ ა, ბერძნ. (Σμύρνα, ჟ) ერთ-ერთი მითის მიხედვით აღონისის დედა.

ს ო ლ ი, ლათ. (Sol — მზე) მზის ღმერთი ძველ რომში: იგივე ბერძნული ჰელიოსი. ჰიპერიონის ვაჟი. ლუნასა და ავრორას ძმა. მოგვიანებით გააიგივეს აპოლონთან.

ს პ ა რ ტ ე ბ ი, ბერძნ. (σπαρτή, ბ — დათესილები) კადმოსის მიერ დათესილი დრაკონის კბილებიდან აღმოცენებული მეომრები.

ს ტ ა ტ ა ნ უ ს ი, ლათ. (Statanus) ბავშვის პირველი ნაბიჯების მფარველი რომაული ღვთაება.

ს ტ ე ნ ტ ო რ ი, ბერძნ. (Στέντωρ, ბ) ბერძენი მოქალაქე, ტროის ომის მონაწილე, რომელიც ძალიან მაღალი, ძლიერი ხმით გამოირჩეოდა, ხმის სიძლიერეში ჰერმესს შეეჯიბრა და ამ შეჯიბრებაში დაიღუპა.

ს ტ ე რ კ უ ს ი, ლათ. (Stercus — ნაკელი) მინდორთა გამანოყიერებელი ნაკელის რომაული ღვთაება. სტერკუსი პირველად სატურნუსის ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი იყო, შემდეგ კი იგი დამოუკიდებელ ღვთაებად მიიჩნიეს და მცენარეთა ნაყოფის მომცემ ღმერთად აღიარეს. მითი გვიამბობს, რომ მას მინდორ-ყანების განოყიერება ჰერაკლემ ასწავლა, თვით მან კი ავგეასაგან ისწავლაო.

ს ტ ე რ ო პ ი, ბერძნ. (στέριψ -იპიჯ, ჟ — კაშკაში, ელვა) 1. კეფევსის ქალიშვილი, რომელსაც ჰერაკლემ გორგონა-მედუზას თავი აჩუქა. სტეროპმა ამით მოიგერია მტრები. 2. მდინარის ღმერთის — აქელოოსის ცოლი, სირინოზების დედა.

ს ტ ე რ ო პ ე, ბერძნ. (Στερόπη, ბ) ერთ-ერთი კიკლოპი.

ს ტ ი მ უ ლ ა, ლათ. (Stimula) რომაული ღმერთქალი, რომელიც მოზეიმე ბაქხელებს გამოაფხიზლებდა ხოლმე — სტიმულს აძლევდა

საბოძოებლად (აქედან სტიმული). სტიმულას ზოგჯერ სემელესთან აიგივებდნენ. ტიბრის შესართავში იყო სტიმულას სახელობის ქალა.

სტიმფალიდები, ბერძნ. — არკადიაში მდებარე სტიმფალოსის ტბის მახლობლად მცხოვრები სპილენძისფრთებიანი, მთიური ფრინველები, რომელთა ფრთები ისრებივით ერჭობოდა ყველაფერში და ხმალსავით ჭრიდა. ისინი ადამიანთა ზორცით იკვებებოდნენ და დიდ საფრთხეს უქმნიდნენ მახლობლად მცხოვრებთ. ეს ფრინველები ამოხოცა ჰერაკლემ. (მისი მეხუთე გმირობა).

სტიქსი, ბერძნ. (στυγ—στυγός, ἥ—„საშინელი“) ერთ-ერთი ოკეანიდი, მიწისქვეშეთში გამავალი ერთ-ერთი მდინარის ფერია, მისი სახელის მიხედვით მიიღო მდინარე სტიქსმა სახელწოდება. სტიქსის წყალზე დაფიცება უწმინდესად ითვლებოდა როგორც ადამიანებისათვის, ისე ღმერთთათვისაც. თუ რომელიმე ღმერთი სტიქსის წყალზე ტყუილად დაიფიცებდა, ერთი წლის განმავლობაში ეძინა და საშინელ სიზმრებით იტანჯებოდა და 9 წლის განმავლობაში არ დაიშვებოდა ღმერთების ბჭობასა და ქეიფებზე. მდინარე სტიქსი სინამდვილეში მიედინება არკადიაში და უზარმაზარი კლდიდან ჩქერად ეშვება უფსკრულში. მისი წყალი მომწამლავად ითვლებოდა და სწორედ ეს შეიძლება იყოს მისი მკვდართა სამყაროს მდინარედ მიჩნევის მიზეზი.

სუმანუსი, ლათ. (Sumanus) ღამის ელვის რომაული ღვთაება. ერთხელ კაპიტოლიუმის ბორცვზე მდგომარე იუპიტერის ქანდაკებას ღამით მეხი დაეცა და თავი მოსტეხა. ბუნების მრისხანებით შეძრწუნებულმა რომაელებმა ეს რომელიღაც ღმერთის რისხვად მიიჩნიეს, ამ ღმერთად სწორედ ეს მეხი || ელვა ჩასთვალეს და იუპიტერისაგან განსხვავებით აღიარეს ღამის ჭექა-ქუხილის ღვთაებად. მას დიდი ცირკის მახლობლად ტაძარი აუგეს და სუმანუსი უწოდეს.

სფინქსი, ბერძნ. (Σφίγξ—Σφίγγος, ἥ მგულდავი) ლომისტანიანი და ქალისთავიანი ფრთოსანი ურჩხული. პითონისა და ექიდნეს ან ქიმერასა და ქოფაკ ორტოსის შვილი. სფინქსი ცხოვრობდა თებეს ერთ-ერთ მთავარი შესასვლელის მახლობელ კლდეზე და გამვლელ-გამომვლელს გამოცანას ეუბნებოდა. გამოცანის შინაარსი ასეთი იყო: რა იყო ისეთი არსება, რომელიც დილას ოთხი ფეხით დადიოდა, შუადღისას ორით და საღამოს სამით. გამოცანის გამომცნობი არავინ ჩანდა და ამიტომ სფინქსი უწყალოდ ანადგურებდა მოსახლეობას. რამოდენიმე ხნის შემდეგ, როცა ქალაქი თებე თითქმის გაანა-

ხევრა სფინქსმა, თებეს ოიდიპოსი მოეწვლინა, სფინქსს გამოცანა ამოუხსნა — უთხრა: ეს ხომ ადამიანიაო, გამწარებული სფინქსი თავისით გადავარდა უფსკრულში. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით სფინქსი თვითონ კი არ გადავარდა, არამედ მოკლა ოიდიპოსმა. სფინქსის სახე ბერძნებმა ეგვიპტიდან შემოიტანეს. ეგვიპტეში სფინქსს უფრთებოდ გამოსახავდნენ. გადატანითი მნიშვნელობით, დღეისათვის, სფინქსი უცნაურ, გამოუცნობ ადამიანს თუ გამოცანას ნიშნავს.

ს ქ ე რ ი ა, ბერძნ. (Σχέρια, ჯ) ფეაქების კუნძული, სადაც ფეაქები გადასახლდნენ კიკლოპებისაგან შევიწროების შემდეგ. ძველად სქერიად კუნძულ კერკირას მიიჩნევდნენ. თანამედროვე მეცნიერთა აზრით კი იგი მხოლოდ ფანტაზიის ნაყოფია.

— ტ —

ტ ა გ ე ტ ი, ლათ. (Tages—etis) ეტრუსკული ღვთაება, გენიუსის ვაჟი, იუპიტერის შვილიშვილი. ტაგეტი შესახედავად პატარა ბიჭუნა იყო, გონება კი ბრძენი კაცისა ჰქონდა, იგი ადამიანებს მოულოდნელად გამოეცხადებოდა ხოლმე. ერთხელ ქალაქ ტარკვინიუსის მახლობლად შრომაში გართულმა მხენელმა უეცრად შენიშნა იგი, ყვირილი ატება და ამ ყვირილზე მოცივდნენ ეტრუსკები. ამბობენ, რომ ტაგეტმა მათ ასწავლა ცხოველების შიგნეულის მიხედვით მკითხაობა და მერე უცებ გაქრა. გადმოცემის თანახმად ტაგეტისაგან ნასწავლები მკითხაობის წესები შემდგომ თითქოს ჩაიწერეს და შთამომავლობას გადასცეს.

ტ ა ვ რ ო ბ ო ლ ი ე ბ ი, ბერძნ. (Ταυρόβολος, ბ-დან) წესჩვეულება ძველ საბერძნეთში, რომელიც ხარის მსხვერპლად შეწირვით გამოიხატებოდა.

ტ ა ვ რ ო ბ ო ლ ო ს ი, ბერძნ. (Ταυροβόλος — ხარებზე მონადირე) არტემიდეს ზედმეტი სახელი.

ტ ა ი გ ე ტ ე, ბერძნ. (Ταΐγετη, ჯ) ატლანტოსისა და პლეიონეს ქალიშვილი, ერთ-ერთი პლეიადი, ევრიტოსის დედა.

ტ ა ლ ა ო ს ი, ბერძნ. (Ταλαός, ბ) ბიანტოსისა და პეროს ვაჟი. ჰრგოსელი გმირი. ერთ-ერთი არგონავტი. ადრასტოსის მამა.

ტ ა ლ ა რ ი ე ბ ი, ლათ. (Talaria—ium) მფრინავი ქოშები; მერ-

კურის ერთ-ერთი ატრიბუტი, რომლის საშუალებითაც მას ფრენა შეეძლო.

ტ ა ლ ა ს ი ო ნ ი, ლათ. (Talassion—onis) ქორწინების რომაული ღვთაება, რომელსაც მოუხმობდნენ ხოლმე პატარძლის საქმროს სახლში შეყვანისას.

ტალასიონი იყო რომულუსის ერთ-ერთი საუკეთესო თანამებრძოლი და ამიტომაც ზედა წილად მოტაცებულ საბინიელ ქალთაგან ულამაზესი. როდესაც ეს მზეთუნახავი საქორწინო დარბაზში შეჰყავდათ, სხვა მომტაცებელთაგან დაცვისა და მათი დამშვიდების მიზნით გაიძახოდნენ ეს ქალწული ტალასიონის კუთვნილებათა. ხალხი თითქოს ერთხმად გაიძახოდა: „ტალასიონ!“, „ტალასიონ!“.

მიაჩნდათ, რომ სწორედ ამის შემდეგ დაიწყეს რომაელებმა პატარძლის სახლში შეყვანისას „ტალასიონის“ ძახილი, რომელიც უკვე საზოგადო სახელად, შემდეგ კი ღვთაებად იქცა.

ტ ა ლ თ ი ბ ი ო ს ი, ბერძნ. (Ταλθύβιος, ბ) აგამემნონის მაცნე.

ტ ა ლ ო ს ი, ბერძნ. (Τάλας, ბ) 1. სპილენძის გოლიათი, რომელიც ზევსმა (ზოგი ვარიანტით ჰეფესტომ) აჩუქა ევროპეს (ზოგი ვარიანტით მინოსს) რათა კრეტის დამცველად გამოეყენებინა. ტალოსი დღეში სამჯერ უვლიდა გარშემო მთელ კუნძულს და თუკი ვინმე უცხოს დაინახავდა, უზარმაზარ ქვებს დაუშენდა და უკანვე გააბრუნებდა. თუ ვინმე მასთან შებრძოლებას გაბედავდა, მაშინ იგი ცეცხლში ჩახტებოდა, სპილენძის ტანს გაივარევარებდა, მომხდურს ეკვეთებოდა და შეხებისთანავე კლავდა. ტალოსის სასიკვდილო ერთადერთი წერტილი იყო მის ქუსლზე დატანებული პატარა ხერელი, რომელშიც სამსკვალი იყო შერკობილი. თუ ვინმე მას გამოაძრობდა ან ზუსტად მასზე მახვილს მოახვედრებდა, გოლიათი აუცალებლად დაიღუპებოდა. როდესაც კრეტაზე არგონავტები მივიდნენ, მედემ ჯადოს საშუალებით დააძინა გოლიათი, მერე სამსკვალი გამოაძრო, ტალოსი სისხლისაგან დაიცალა და გარდაიცვალა. სხვა თქმულების მიხედვით ტალოსი მოკლეს პენატებმა პერაკლეს მშვილდიდან ქუსლში ნასროლი ისრით. ტალოსის ქუსლი ძალიან წააგავს აქილევის ქუსლს და არ შეიძლება მასთან რაიმე საერთო არ ჰქონდეს. ტალოსი უმთავრესად გამოისახებოდა მონეტებზე, ფრთოსან ყმაწვილად, მომხდურთათვის ქვების სროლის მომენტში. 2. დედალოსის ნათესავი და მოწაფე, რომელმაც მას ოსტატობაში აჯობა და ამისათვის მოძღვარმა აკროპოლის კლდიდან გადმოაგდო.

ტ ა ნ ტ ა ლ ო ს ი, ბერძნ. (Τάνταλος, ბ) ფრიგიის ან ლიდიის მეფე. ზოგიერთი მითის მიხედვით იგი არგოსის ან კორინთოს მეფეა.

ზევის ვაჟი, პელოპისა და ნიობეს მამა, ატრევსისა და თიესტეს პაპა. ტანტალოსმა ღმერთების დიდი პატივისცემა დაიმსახურა და მოკვდავთ შორის უდიდესი ბედნიერება ხვდა წილად. მას ღმერთებმა ნება დართეს ღმერთთა თათბირებსა და ქეიფებს დასწრებოდა ოლიმპოს მთაზე. შემდეგ გაამაყებულმა ტანტალოსმა აწყენინა კეთილისმყოფელ ღმერთებს და ამისათვის იგი ჯოჯოხეთში ჩააგდეს. სხვადასხვა მითი ტანტალოსის დანაშაულად სხვადასხვა რამეს ასახელებს. ვერსიები ასეთია: 1. თითქოს მან ადამიანებს გაანდო ღმერთთა საიდუმლო გადაწყვეტილებები. 2. თითქოს ღმერთების მაგიდიდან ნექტარი და ამბროსია მოიპარა და ადამიანებს დაურთო. 3. იმით, რომ გაეგო ღმერთებს მართლაც შეეძლოთ თუ არა ყველაფრის ხილვა და გაგება, მოკლა თავისი ვაჟი პელოპი და მათ მისი ხორცი აჭამა. 4. დამალა პანდარევის მიერ ზევის ტაძრიდან მოპარული ოქროს ძაღლი და სხვა.

1. ერთი მითის მიხედვით. თითქოს, ტანტალოსი მიწისქვეშეთში ყელამდე წყალში იდგა, წყურვილით იტანჯებოდა და დაღევა არ შეეძლო —, თუკი წყალს დასაღევად წაეტანებოდა, წყალი მაშინვე მისგან შორს გარბოდა. აწუხებდა შიმშილიც, თუმცა მის თავზე ხილით დახუნძლული ტოტები იყო გადმოკიდებული, მაგრამ როგორც კი მოსაწყვეტად ხელს ასწევდა, ტოტები მაშინვე განერიდებოდნენ. მითის მეორე ვერსიის მიხედვით ტანტალოსი ჩავარდნილი იყო მარადიულ შიშში. იგი ეკიდა ჰაერში მოქანავე კლდის ქვეშ, რომლის ჩამოვარდნა ყოველ წუთს იყო მოსალოდნელი, მაგრამ კლდე არ ვარდებოდა და ტანტალოსი სიკვდილის მოლოდინში გამუდმებით იტანჯებოდა.

სოფოკლემ დაწერა ტრაგედია „ტანტალოსი“. გადატანითი მნიშვნელობით „ტანტალოსის სასჯელი“ ნიშნავს რაიმის მეტისმეტად სურვილს. მაგრამ მის მიუღწევლობას, ან კიდევ გამუდმებულ, მტანჯველ შიშს. 2. თიესტეს ერთ-ერთი ვაჟი, მოკლა აგამემნონმა.

ტ ა რ ტ ა რ ო ს ი || ტ ა რ ტ ა რ ო ზ ი, ბერძნ. (Τάρταρος, ბ) მიწის უღრმესი წიაღი ჰესიოდეს მიხედვით. იგი ჰადესის უღრმესი ნაწილია და დედამიწის პირიდან ისევ დაშორებული, როგორც ცა. მას გარს აკრავს სამმაგი სიბნელე და რკინის კედელი. (ზოგი ვარიანტით სამმაგი სპილენძის კედელი). ტარტაროსს აქვს პოსეიდონისაგან გაკეთებული სპილენძის კარები. ტარტაროსის ირგვლივ გამუდმებით ბობოქრობს ქარბუქი. ტარტაროსში პირველად ჩაყარეს კრონოსი და დამარცხებული ტიტანები. მათ ასხელოვანი გოლიათები — ჰეკატონხერიები დარაჯობენ. ტარტაროსი ზოგჯერ ჰადესთანაცაა გაიგივებული. ქრისტიანულ რელიგიურ წარმოდ-

გენაში ტარტაროსს ცვლის ჯოჯოხეთი, ჰადესს კი საიქიო. საიქიოში ყველა მიდის, ჯოჯოხეთში კი დიდი დამნაშავეები ხვდებიან. ტარტაროში ხშირად ბოროტ არსებადაა მიჩნეული, იგი ეშმაკების მეთაური და წინამძღოლია.

ტ ა ც ი ტ ა, ლათ. (Tacita) მღუმარებისა და სიწყნარის რომაული ღვთაება.

ტ ე გ ე ი უ რ ი ზ ე ი მ ი, — აპოლონისადმი მიძღვნილი ზეიმი ქ. ტეგეაში. როდესაც აპოლონი და არტემიდე გაიზარდნენ, გადაწყვიტეს, რომ ყველა ის, ვინც ხელი შეუშალა მათი ღვდის — ლეტოს მომშობიარებას ან საერთოდ რაიმე შეურაცხყოფა მიაყენა მას, სასტიკად დაესაჯათ. როდესაც აპოლონი და არტემიდე ტეგეაში მივიდნენ, ერთ-ერთმა მოქალაქემ — სკეფროსმა აპოლონს საუბარი დაუწყო. მის დამნაშავე ძმას — ლეიმონოსს ეგონა ძმა ღმერთთან მიჩივისო და მოკლა იგი. ამისათვის მკვლელი მოკლა არტემიდემ. ტეგეიურ ზეიმებზე სწორედ ამ სცენას განასახიერებდნენ ხოლმე.

ტ ე ვ თ რ ა ნ ტ ი, ბერძნ. (Τεμπραξ - τρις, ბ) 1. ტროის ომის მონაწილე, ბერძენი მეომარი. მოკლა ჰექტორმა. 2. მისიის უძველესი მეფე. ტელეფოსის წინაპარი.

ტ ე ვ კ რ ო ს ი, ბერძნ. (Τεμαχος, ბ) 1. ფრიგიელთა მდინარის ღმერთის — სკამანდროსისა და ფერია იდეიას ვაჟი, ტროის პირველი მეფე. მისი სახელის მიხედვით ტროელებს ტევეკრებსაც უწოდებდნენ. 2. ტელამონისა და ჰესიონეს ვაჟი, ეანტოს ღვდის ალალი ძმა. ტროის ომში გამოიჩინა თავი საუკეთესო მოისრობით. სამშობლოში, კუნძულ სალამინზე დაბრუნებისას იგი დაწყევლა და სამშობლოდან გააძევა მამამ იმისათვის, რომ არ მიეშველა გასაქირში ჩავარდნილ ძმას და სამაგიერო არ გადაუხადა ძმის მკვლელს. აპოლონის რჩევით განდევნილი ტევეკროსი კუნძულ კეიპროსზე დასახლდა.

ტ ე თ ი ს ი, ბერძნ. (Τηθύς, ჟ) ტიტანიდა. ურანოსისა და გეას ქალიშვილი, ოკეანოსის და და მეუღლე. ოკეანიდებისა და მდინარეთა ღვთაებების ღვდა. კერძოდ, „თეოგონიას“ მიხედვით ტეთისმა ოკეანოსს უშვა ბობოქარი მდინარეები: ნილოსი, ალფეოსი და ღრმამორევიანი ერიდანოსი; აგრეთვე ლამაზტალღებიანი ისტროსი (დუნაი), ფაზისი, რესოსი და ვერცხლივით ელვარე აქელოსი. ტეთისი ყველაფრისათვის სიცოცხლის მიმცემ ღვდად ითვლებოდა. ტეთისმა და ოკეანოსმა შეიფარეს ზევსისაგან დევნილი ჰერა, რის გამოც ამის მერე ჰერა მათი ხშირი და სასურველი სტუმარი იყო. ოკეანოსი და ტეთისი წყლის სტიქიას განასახიერებდნენ, რის გამოც მათ ჩვეულებრივად საერთო სამლოცველოებს უშენებდნენ. მოგ-

ვიანებით ტეთისი ისიდასთან გააიგივეს. პოეზიაში ტეთისს ზღვას უწოდებენ. გეოლოგები ტეთისს უწოდებენ უძველეს ოკეანეს, რომლის ნარჩენები ხმელთაშუა, შავი და კასპიის ზღვებია.

ტ ე კ მ ე ს ა, ბერძნ. (Τέχμησα, ἥ) ფრიგიის მეფის ქალიშვილი, რომელიც ტყვედ ჩაიგდო ეანტოს დიდმა და შემდეგ ცოლად შეირთო.

ტ ე ლ ა მ ო ნ ი, ბერძნ. (Τελαμών -ωνος, ὁ) 1. ეაკოსის ვაჟი, პელეგისის ძმა, გლავკეს ქმარი (შემდეგ პერიბოიას და ჰესიონეს ქმარი). ეანტოს დიდის მამა, არგონავტების ლაშქრობის მონაწილე. ჰერაკლეს თანამგზავრი ტროისა და ამორძალების (ამაძონების) წინააღმდეგ ბრძოლაში. აქ მან მოკლა „ვაჟკაცთ შემმუსვრელი, უბიწო მელანიპოსი“. მონაწილეობდა კალიდონის ნადირობაშიც. როდესაც ჰერაკლემ ტროა აიღო, ტელამონს ნადავლში წილად ხვდა ჰესიონე, რომელიც მან ცოლად შეირთო და მისგან ტევკროსი შეეძინა. როდესაც არგონავტები ტროადას მიაღდგნენ, ჰერაკლემ ქალაქში გაგზავნა თავისი ძმა იფიკლე და ტელამონი შეპირებული ფაშატებისა და ჰესიონეს წამოსაყვანად. ლაომედონტმა მოციქულები საპყრობილეში ჩასვა და მოკვლა დაუპირა, მაგრამ ლაომედონტის ერთ-ერთმა ვაჟმა, სამართლიანმა პრიამოსმა, ტყვეების მხარე დაიჭირა, მათ საპყრობილეში ხმლები შეუტანა და ლაომედონტის განზრახვაც აუწყა. ტყვეებმა მცველები ამოხოცეს და თავს უშველეს. ეანტოს დიდსა და ტევკროსს ტელამონიღებს უწოდებენ.

ტ ე ლ ე გ ო ნ ე || ტ ე ლ ე გ ო ნ ო ს ი, ბერძნ. (Τηλέγονος, ὁ) (მამისაგან შორს დაბადებული). ოდისევსისა და კირკეს ვაჟი. იგი კირკემ ოდისევსის სამშობლოში გამგზავრების შემდეგ დაბადა. როდესაც ყმაწვილი წამოიზარდა, დედის რჩევით მამის მოსანახულებლად წავიდა. ტელეგონოსი რომ ითაკაზე გადავიდა, წინ, როგორც უცხოელს, ოდისევსი შეეგება და ჩხუბი დაუწყო. ტელეგონოსმა დაჭრა ოდისევსი და იგი ამ ჭრილობით გარდაიცვალა. როდესაც ტელეგონოსმა გაიგო, რომ მისგან მოკლული მამაკაცი მისი მამა იყო, ძალიან ეწყინა, მაგრამ რაღას გააწყობდა. დაღონებულმა შვილმა აიღო მამის გვამი და დედასთან — კირკესთან წაიღო. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ტელეგონოსმა შემდეგ ცოლად შეირთო პენელოპე.

ტ ე ლ ე მ ა ქ ე || ტ ე ლ ე მ ა ქ ო ს ი, (ბერძნ. (Τηλέμαχος, ὁ) ოდისევსისა და პენელოპეს ვაჟი, რომელსაც ოდისევსის ტროის ომში გამგზავრების შემდეგ ზრდიდა მენტორი. როდესაც ტელემაქე წამოიზარდა, მოითხოვა დედის საქმროების სახლიდან გაძევება, რისთვისაც მათ მისი მოკვლა გადაწყვიტეს. ათენას რჩევით უკვე დავაჟა-

ცეხული ტელემაქე მამის საძებნელად წავიდა. ათენამ მენტორის სახე მიიღო, ტელემაქეს გაჰყვა და ყოველგვარ გასაჭირში ეხმარებოდა. მისივე რჩევით ტელემაქე შინ დახლართული გზით დაბრუნდა, რითაც თავიდან აიცილინა დედამისის საქმროების მიერ ჩაფიქრებული ბოროტი განზრახვა. უკან დაბრუნებულ ტელემაქეს მამა უკვე სამშობლოში დახვდა. ტელემაქემ ნახა მამა და დაეხმარა „სასიძოვების“ ამოხოცვაში. გვიანდელი მითების მიხედვით მამის სიკვდილის შემდეგ ტელემაქემ ცოლად შეირთო კირკე, რომლისაგანაც შეეძინა ვაჟი — ლატინუსი. სხვა მითების მიხედვით ტელემაქემ ცოლად შეირთო ფეაკთა მეფის — ალკინოოსის ქალიშვილი ნავსიკაა. ზოგიერთი მითი ტელემაქეს ცოლად ნესტორის ქალიშვილ პოლიკასტესაც ასახელებს. ზოგი მითის მიხედვით ტელემაქემ მოკლა კირკე და მისი ქალიშვილი კასიფონე შეირთო ცოლად. დედის მკვლელობით განრისხებულმა კასიფონემ ტელემაქეც მოკლა.

ტ ე ლ ე მ ო ს ი, ბერძნ. (Τηλέμαχος, ბ) კიკლოპებში მცხოვრები წინასწარმეტყველი, რომელმაც პოლიფემოსს ოდისეისისაგან დაბრმავება უწინასწარმეტყველა.

ტ ე ლ ე ს ფ ო რ ო ს ი, ბერძნ. (Τηλεφωρος, ბ) გამოჩანმრთელების დემონი. გამოისახებოდა ჩვეულებრივ ასკლეპიოსთან ერთად.

ტ ე ლ ე ო ნ ტ ი, ბერძნ. (Τηλέων - οντας, ბ) 1. არგონავტ (ევრიბატეს) ერიბოტესის მამა. 2. არგონავტ ბუტესის მამა.

ტ ე ლ ე ფ ა ს ა, ბერძნ. (Τηλέφασσα, ჟ) აგენორის ცოლი, კადმოსის დედა.

ტ ე ლ ე ფ ო ს ი, ბერძნ. (Τηλέφος) ჰერაკლესა და ავგეს ვაჟი. ახლადშობილი ტელეფოსი გადააგდეს, მაგრამ მაინც გაიზარდა და დიდიხნის, მრავალი განსაცდელის გამოვლის შემდეგ იპოვა დედა, რომელიც ცოლად ჰყავდა მისიის მეფე ტევთარანტს. შემდეგში ტელეფოსი ტევთარანტის მემკვიდრე გახდა.

ტელეფოსის შესახებ არსებობს ასეთი მითი: როდესაც ტროის ომში მიმავალი ბერძნები შეცდომით მისიაში მივიდნენ, მათ შეებრძოლა ტელეფოსი და აქილევსმა დაჭრა იგი. დრო გადიოდა და ტელეფოსის ჭრილობა კი არ ხორცდებოდა. ტელეფოსმა სამისნოსაგან გაიგო, რომ მისი ჭრილობის მოშუშება შეიძლებოდა მხოლოდ აქილევსის მიერ იმავე ხმლის შეხებით. ტელეფოსი დახმარებისათვის მიკენში გაემგზავრა აგამემნონთან. მეფე აგამემნონმა დაარწმუნა აქილევსი, რომ საჭირო იყო მისი ხმლის შეხება ტელეფოსის გადასარჩენად. სამაგიეროდ ტელეფოსმა ბერძნებს ასწავლა ტროამდის მისასვლელი გზა, თვითონ კი ომში მონაწილეობა არ მიიღო იმის გა-

მო, რომ პრიამოსი მისი ნათესავი იყო. პერგამში არსებობდა ტელეფოსის კულტი. იქ იგი ეროვნულ გმირად და ატალიდების დინასტიის წინაპრად ითვლებოდა. ესჭილემ, სოფოკლემ და ევრიპიდემ ტელეფოსის სახე გამოიყენეს თავიანთ ტრაგედიებში. პერგამის ტაძრის ფასაღზე გამოსახულია სცენები ტელეფოსის მითიდან.

ტ ე ლ უ რ ა, ლათ. (Tellus—uris) ტელუსი ანუ ტელურა ეწოდებოდა ძველიტალიურ მიწის ღვთაებას, რომელსაც ხშირად ტერა მატერასაც უწოდებდნენ (terra mater—დედამიწა). მას ზოგჯერ მიწისძვრის ღვთაებადაც მიიჩნევდნენ. ტელურა ბერძნულ გეასთან იყო გაიგივებული, ითვლებოდა სიცოცხლისა და სიკვდილის ღმერთ-ქალად. როგორც ნაყოფიერებისა და ქორწინების ღმერთქალი. ტელურა ცერერას უახლოვდებოდა.

ტ ე ლ ფ უ ს ე, ბერძნ. (Τελφυσθη, ἥ) ბეოტიაში მდებარე მისი თანამოსახელე წყაროს ფერია, მის სახელს უნდა უკავშირდებოდეს აგრეთვე არკადიის ქალაქ ტელფუსას სახელწოდება.

ტ ე ლ ხ ი ნ ე ბ ი, ბერძნ. (Τελχίνας, οι) ზღვის ღემონები, პონტოსისა და გეას ვაჟები, პოსეიდონის თანამგზავრები. ზოგიერთი მითის მიხედვით მათ აღზარდეს პოსეიდონი. ტელხინები ზღვიდან ერთ-ერთ კუნძულზე გადავიდნენ. აქ ტელხინების დამ — გალიამ შეიყვარა პოსეიდონი და მისგან დაბადა ქალიშვილი როდა, რომლის სახელსაც ამის შემდეგ ატარებს ეს კუნძული. ტელხინებმა ასწავლეს როდოსელებს მადნის მოპოვება და ლითონის დამუშავება, ღმერთთა ქანდაკებების შექმნა, წისქვილით სარგებლობა და სხვა. ტელხინებს შეეძლოთ მოეყვანათ წვიმა და მიეღოთ სასურველი სახე. ტელხინები ხშირად ზიანს აყენებდნენ ღმერთებსა და ადამიანებს. კაცთა მოდგმის მტრები—ტელხინები გადაჭარბებულად ასველებდნენ მიწას წყლით და მოსავლიანობას ამცირებდნენ. ამის გამო ისინი ამოხოცა აპოლონმა და ზევსმა. სხვა მითის მიხედვით ღმერთებმა ჩაძირეს ტელხინების კუნძული. გადარჩენილი ტელხინები სხვადასხვა კუნძულებზე გადასახლდნენ.

ტ ე მ ე ნ ო ს ი, ბერძნ. (Τήμενος, ὁ) არისტომაქეს ვაჟი, არგოსის მეფე. მაკედონიის მეფეთა დინასტიის მითიური წინაპარი.

ტ ე ნ ა რ ე ს მ ი წ ა, ბერძნ. (Ταναργης χμών) კონცხი ლაკონიაში, სადაც ძველი ბერძნების წარმოდგენით, პოსეიდონის მღვიმეზე გავლით, იწყებოდა ჰადესში ჩასასვლელი გზა.

ტ ე რ ა მ ა ტ ე რ ი, ლათ. (Terra Mater—დედამიწა) იხ. ტელურა.

ტერევისი, ბერძნ. (Τηρεύς, ბ) ფრიგიის მეფე, არესის ვაჟი, პროკნეს მეუღლე (იხ. პროკნე).

ტერმეროსი, ბერძნ. (Τέρμερος, ბ) ყაჩაღი, რომელიც მგზავრებს იპერდა და თავების დახეთქვით ხოცავდა. ამავე მეთოდით იგი მოკლა განრისხებულმა ჰერაკლემ.

ტერმინალიები, ლათ. (terminalia) ძველ რომში ნუმა პომპილიუსის მიერ შემოღებული დღესასწაულები ტერმინუსის პატივსაცემად, რომელიც 28 თებერვალს — რომაული წელიწადის ბოლო დღეს იმართებოდა. ამ დღეს რომაელები მიდიოდნენ სასაზღვრო ნიშნებთან, წმინდა ქვებთან, წმინდა ნიშებთან, მიჰქონდათ მსხვერპლი და დროს მხიარულად ატარებდნენ (იხ. ტერმინუსი).

ტერმინუსი, ლათ. (Terminus) საზღვრებისა და სასაზღვრო ნიშნების რომაული ღვთაება. ითვლებოდა აგრეთვე წმინდა ქვების, ბოძების, ადგილებისა და სხვათა ღვთაებად. გადმოცემის თანახმად ტერმინუსის კულტი რომში გაავრცელა ნუმა პომპილიუსმა, ტაძარიც აუგო და დღესასწაულებიც, ე. წ. ტერმინალიებიც დაუწესა. მითი წარმოშობილი უნდა იყოს იმის გამო, რომ რომში საზღვრებისა და სასაზღვრო ნიშნების შებილწვა ან შელახვა უდიდეს დანაშაულად ითვლებოდა. ტერმინუსთანაა დაკავშირებული სიტყვა „ტერმინი“.

ტერფსიხორა, ბერძნ. (Τερψιχόρα, ზ) ცეკვის მოყვარულს ნიშნავს ქართულად. ცეკვის, ზოგჯერ ჭგუფური სიმღერის, ხორუმის მფარველი მუზა. გამოისახებოდა ახალგაზრდა ქალიშვილად, ხელში ღირა ეჭირა. მოცეკვავეებს ხშირად ტერფსიხორებს უწოდებენ ხოლმე.

ტიბერინუსი, ლათ. (Tiberinus) მდინარე ტიბრის ღვთაება. გადმოცემის თანახმად იგი ალბების მეფე იყო, მდინარე ამბულაში დაიხრჩო და ამის შემდეგ ამ მდინარეს ტიბრი || ტიბერინუსი ეწოდა. სხვა მითის მიხედვით ტიბერინუსმა გადაარჩინა მდინარეში გადაგდებული რქა სილვია. მდინარე ტიბრს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა რომაელი ხალხის ცხოვრებაში; ამიტომაც მას ხშირად ლოცვებით მიმართავდნენ და აღმერთებდნენ. ტიბერინუსისადმი მიძღვნილი ზეიმები იმართებოდა წელიწადში სამჯერ: 8 დეკემბერს, 7 ივნისსა და 27 აგვისტოს. 7 ივნისი მეთევზეთა დღეობა იყო. ჩვენამდე მოღწეულ ტიბერინუსის ქანდაკებათაგან საუკეთესოა გამოსახულება, რომელსაც ხელში ნიჩაბი და სიუხვის რქა უჭირავს, ძუ მგელი, რემუსი და რომულუსი თან ახლავს.

ტიდევისი, ბერძნ. (Τυδεύς, ბ) ენეასისა და პერიბოეს ვაჟი,

დიომედეს მამა, ერთ-ერთი თებეზე გალაშქრებულ შვიდ გმირთაგან. ტიდევს თავისი ნათესავი შემოაკვდა და იძულებული შეიქმნა პოლინიკესთან ერთად მეფე ადრასტოსთან გაქცეულიყო. არგოსში ყოფნისას მან ცოლად შეირთო მეფის ქალიშვილი დეიფილე და სიმამართან ერთად გაილაშქრა თებეს წინააღმდეგ. იგი თებეში მეფე ეტეოკლესთან ელჩის სახით მივიდა, რამოდენიმე თებელი ორთაბრძოლაში გამოიწვია და დაამარცხა. უკან დაბრუნებისას მას 50 თებელმა ალყა შემოარტყა და მოკვლას უპირებდნენ, მაგრამ მან ყველა ამოხოცა მაიონს გარდა. ამის შემდეგ ტიდევსი სასიკვდილოდ დაჭრა მელანიპოსმა. სიკვდილის პირს მიმდგარს მას ათენა გამოეცხადა და სურდა მისთვის უკვდავება მიენიჭებინა, მაგრამ ეს გაიგო მისმა მტერმა — ამფიარაოშმა და მზაკვრული განზრახვით გაუგზავნა მას მისი დამპყრელის — მელანიპოსის თავი. გაცოფებული ტიდევსი გაეზა მტრისაგან დაგებულ მახეში: მან გააპო მელანიპოსის თავი, ტვინი ამოიღო და შექაშა. ამ სურათის მხილველი ათენა მეტისმეტად განრისხდა და თავის განზრახვაზე ხელი აიღო. ტიდევსი დაასაფლავა მისმა მადლიერმა მაიონმა.

ტი თ ო ნ ო ს ი, ბერძნ. (Τυμνωτός, ბ) ტროის მეფის — ლაომე-დონტის ვაჟი, ფრიგიის მეფე. ეოსის ქმარი, პრიამოსის ძმა, მემნონის მამა. მას შემდეგ, რაც ტითონოსი ეოსის საყვარელი ქმარი გახდა, ეოსი ღმერთებს შეევედრა მისი ქმარიც უკვდავი გაეხადათ (იხ. ეოსი).

ტი ნ დ ა რ ე ო ს ი, ბერძნ. (Τυνδάρειος, ბ) სპარტის ერთ-ერთი მეფის ან პერიეროსისა და გორგოფონეს ვაჟი. ძმისაგან განდევნილი ტინდარეოსი სპარტიდან ეტოლიაში გაიქცა თესტიოსთან, ომებში მიეხმარა და მისი ქალიშვილი — ლედა ცოლად შეირთო. მოგვიანებით პერაკლეს შემწეობით მან კვლავ დაიბრუნა სპარტის ტახტი. ლედასაგან ტინდარეოსს შეეძინა ქალიშვილები: კლიტემნესტრა და ელენე (ზოგი ვარიანტით ფილონოე), ვაჟები: კასტოროსი და პოლიდეკე. უფრო მეტად გავრცელებული მითის მიხედვით ელენე და პოლიდეკე ზევსისა და ლედას შვილები იყვნენ. მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ტინდარეოსზე აფროდიტე გაჯავრდა, რადგანაც მან დაივიწყა მისთვის მსხვერპლის შეწირვა. სწორედ ამიტომ შეიქმნა უბედო მისი ორივე ქალიშვილის ელენესა და კლიტემნესტრას ქორწინება.

ტი რ ე ნ ო ს ი, ბერძნ. (Τυρρηνός, ბ) 1. ლიდიის მეფის ვაჟი, რომელმაც, გადმოცემის თანახმად, იტალიის დასავლეთ სანაპიროზე ლიდიელთა კოლონია დააარსა. 2. პელასგური ტომის წარმომადგენელი ლიდიიში. ტირენიელი მოქალაქე.

ტირესია, ბერძნ. (Τειρεσία, ბ) ევერესისა და ფერია ქარიკლოს ვაჟი, მანტოს მამა. ცნობილი ბრმა წინასწარმეტყველი, ვისი სახელიც მკიდროდა დაკავშირებული ოიდიპოსის მითთან და თებური წარმოშობის სხვა მითებთან. ტირესიამ ახალგაზრდობისას დაინახა ორი გველი და ერთი მათგანი მოკლა, რომელიც თურმე დედა გველი ყოფილიყო და ტირესია ქალად იქცა. შვიდი წლის შემდეგ ქალმა ტირესიამ კვლავ მოკლა გველი და ახლა მამაკაცად გადაიქცა. ამის შემდეგ ზევსმა და ჰერამ ტირესიას მისცეს ასეთი შეკითხვა: ქალისათვის მეტი ბედნიერება მოაქვს სიყვარულს თუ მამაკაცისათვის. ტირესიამ უპასუხა ქალისათვისო და განრისხებულმა ჰერამ იგი დააბრმავა. სხვა მითის მიხედვით ტირესია დააბრმავა არა ჰერამ, არამედ ათენამ, რადგანაც მან ღმერთქალი ტიტველი დაინახა. კიდევ სხვა მითების მიხედვით ღმერთებმა ტირესია იმიტომ დააბრმავეს, რომ იგი ადამიანებს ღმერთთა საიდუმლოებებს უმჟღავნებდა. ტირესიას დედა ქარიკლო ბეერს ევედრა ღმერთებს, რათა მისი შვილისათვის სინათლე დაებრუნებინათ. ღმერთებმა სინათლეს წართმევის სამაგიეროდ ყოველგვარი ფრინველის ენის გაგების უნარით დააჩილდოვეს ტირესია და მისცეს კვერთხი, რომელიც მას მუდამ ზუსტ მეგზურობას უწყევდა. პირადად ზევსმა იგი წინასწარმეტყველების ნიჭით და დიდხნის ჰიკოცხლით დააჩილდოვა. მითების თანახმად ტირესია ძალიან დიდხანს ცხოვრობდა. იგი მოესწრო კადმოსისაგან ქალაქ თებეს დაარსებასაც და მის საბოლოოდ დაცემასაც. ტირესიამ მომავალი უწინასწარმეტყველა ოიდიპოსს, ეპიგონებს, ოდისევსსა და სხვა მითოლოგიურ პერსონაჟებს. თებეს დაცემის შემდეგ ტირესია დელფოს სამისნოაჟენ გაეშურა, მაგრამ გზაში გარდაიცვალა. ტირესიას სახე ხშირად გვხვდება ბერძენ და სხვა ხალხების ლიტერატურასა და ხელოვნებაში.

ტირო, ბერძნ. (Τίρω, ჟ) სალმონევის ქალიშვილი, ნელევსისა და პელიასის დედა. მდინარის ღმერთის — ენიპევსის სატრფო. პოსეიდონმა მიიღო ენიპევსის სახე, ტიროს დაუკავშირა და მან შობა პელიასი და ნელევსი. ტირომ ახალშობილები გადაყარა, მაგრამ ბავშვები გადარჩნენ.

ტისამენოსი, ბერძნ. (Τισαμένης, ბ) ორესტესა და პერმიონეს ვაჟი. არგოსის მითიური მეფე, დაიღუპა ჰერაკლიდებთან ბრძოლაში.

ტისიფონე, ბერძნ. (Τεισεφόνη, ჟ) ერთ-ერთი ერინია.

ტიტანები, ბერძნ. (Τιτάνες, ბ) ურანოსისა და გეას შვილები, ძველი ღვთაებანი. ტიტანებად ითვლებოდნენ ოკეანოსი, ჰიპე-

რიონი, კოლხი, იაპეტი, კრონოსი... ტიტანებმა მხარი დაუჭირეს კრონოსს ურანოსის წინააღმდეგ საბრძოლველად. სწორედ მათი დახმარებით წაართვა კრონოსმა ძალა-უფლება ურანოსს და ტარტაროსში ჩაყრილი თავისი ძმები, კიკლოპები და ჰექატონხეირები გაათავისუფლა. როდესაც კრონოსმა ძალა მოიკრიბა, ესენი ისევ ტარტაროსში ჩაყარა, რადგანაც ეშიმოდა ახლა მათ მისთვის არ წაერთმიათ ძალაუფლება. ტიტანებმა ცოლად შეირთეს თავიანთი დები — ტიტანიდები. ოკეანოსმა — ტეთისი, კოსმა — ფებე, ჰიპერიონმა — თეია, იაპეტმა — კლიმენე, თვით კრონოსმა კი რეა. როდესაც ზევსმა კრონოსის ძალა-უფლება დაამხო, ტიტანები ახალი ღმერთების წინააღმდეგაც აღსდგნენ. ბრძოლები ოტრისისა და ოლიმპოს მთებზე გაიმართა. ოლიმპიელთა მხარე კიკლოპებმა და ჰექატონხეირებმა დაიჭირეს და ტიტანები დამარცხდნენ. ტიტანომახიის შემდეგ ოლიმპიელებმა განიმტკიცეს ძალა-უფლებები. გვიანდელ მითებში ტიტანები გააიგივეს გიგანტებთან. სწორედ ამიტომაც, რომ „ტიტანომახიის“ ნაცვლად დამკვიდრდა სახელწოდება „გიგანტომახია“. დამარცხებული ტიტანები ტარტაროსში ჩაყარეს. გვიანდელი მითების მიხედვით ისინი შეურიგდნენ ღმერთებს და ნეტართა კუნძულზე დასახლდნენ. ტიტანების მითი ფართოდაა გამოყენებული ხელოვნებაში (რუბენსი, ფოიერბახი, როსინი და სხვ).

ტიტანიდები, ბერძნ. (Τιτανίδες, აქ) ტიტანების დები. ურანოსისა და გეას ქალიშვილები. ტიტანიდებს ზოგჯერ ტიტანთა შვილებსაც უწოდებენ.

ტიტიოსი, ბერძნ. (Τιταΐς, ბ) გოლიათი. ზევსისა და ორქომენის ქალიშვილის — ელარეს ვაჟი. (ჰომეროსის მიხედვით გეას ვაჟი). ზევსმა გაჯავრებულ ჰერასაგან განრიდების მიზნით ელარე მიწაში დამალა, სადაც დაბადა მან ტიტიოსი. ჰერამ გაიგო და დევნა დაუწყო ზევსის უკანონო შვილს. მას ღმერთთა დედოფალმა ლეტოსადმი მწველი სიყვარული ჩაუწერა. გოლიათმა ლეტოს გაუპატიურება სწორედ მაშინ მოინდომა, როდესაც ღმერთქალი დელფოს სამისნოში მიემგზავრებოდა. ამისათვის განარიხებულმა ზევსმა ტიტიოსს მეხი დასცა და ქვესკნელში ჩააგდო. სხვა მითის მიხედვით ამავე მიზეზის გამო ტიტიოსი მოკლეს აპოლონმა და არტემიდემ. „ოდისეას“ მიხედვით ამის შემდეგ ტიტიოსი ჰადესში მიწაზე გართხმული იწვა და ორი სვავი გამუდმებით უკორტნიდა ღვიძლს. ევბეაში არსებობდა ტიტიოსის კულტი. პერგამის ტაძრის დიდ ფასადზე ტიტიოსი გამოსახულია მოკლეთრთებიან, კუდიან და ბრჭყალებიან არსებად, რომელსაც ლეტო ჩირაღდნით ცეცხლს უკიდებს.

ტიფონი, ბერძნ. (Τυφών -typhōn, ბ) გეასა და ტარტაროსის უმცროსი ვაჟი. ტიფონი დაიბადა ღმერთების მიერ ტიტანების დამარცხების შეჰდეგ. ტიფონს ჰქონდა ასობით გველის თავი და თვითუღიდან ცეცხლს აფრქევდა. ტიფონს შეეძლო სხვადასხვა თავიდან მრავალგვარი ხმის გამოცემა. მაგალითად, ღმერთის ღალღების, ძაღლის ყეფის, ლომის ღრიალის, გველის სისინის და სხვა. იგი ითვლებოდა; ლერნეს ჰიდრას, ორთავიან ქოფაკ ორთროის, ჭიმერების, ჯოჯოხეთის ქოფაკ კერბერის, ნემეიური ლომის, პრომეთეს მძიმეგელი არწივის, თებეს სფინქსის და სხვა საშინელი ურჩხულების მამად. ტიფონი ერთხელ ზევსსაც კი შეებრძოლა, მაგრამ კაცთა და ღმერთთა მამამ იგი დაამარცხა და ტარტაროსში ჩააგდო. პომეროსის მიხედვით ტიფონი ცხოვრობდა მცირე აზიაში, არიმების მხარეში — მიწისქვეშეთში, სადაც იგი ზევსმა მეხის დარტყმით ჩააგდო. ტიფონს კავკასიასთანაც აკავშირებენ. ერთი მითის მიხედვით მას ზევსმა მეხი კავკასიის მთებში დასცა და მისი თავიდან გამოდენილი ცხელი სისხლისაგან წარმოიშენენ ოქროს საწმისის მცველი დრაკონები.

მითის ერთი ვარიანტის მიხედვით ტიფონი წევს ეტნის მთის ფსკერზე, დრო და დრო აფრქევს ცეცხლს და არყევს დედამიწას. ზოგჯერ იგი დედამიწაზედაც ამოდის ხოლმე რომელიმე ვულკანის კრატერიდან.

გვიანდელი მითები გვიამბობენ, რომ ოლიმპიელებმა ველარ გაუძლეს ტიფონის თავდასხმებს და ეგვიპტეში გაიხიზნენ. აქ ისინი სხვადასხვა ცხოველებად იქცნენ, რომ ტიფონს ვერ მიეგნო. ერთ-ერთი შექიდეების დროს ტიფონმა დაამარცხა თვით ზევსიც კი, კიდურებიდან ძარღვები ამოაცალა და სიკვდილის პირას მიგდებული ღმერთთა და კაცთა მბრძანებელი კილიკიის ერთ-ერთ გამოქვაბულში ჩაამწყვდია. ჰერმესმა და პანმა ტიფონს მოპარეს ზევსის ძარღვები, კვლავ ჩაუგდეს თავიანთ მბრძანებელს და ტიფონთან საბრძოლველად განაწყვეს. ზევსმა ხელახლა შეუტია ტიფონს და დაამარცხა.

ელინისტურ პერიოდში ტიფონი გააიგივეს სიკვდილისა და უბედურების ღმერთ სეტოსთან, რომელმაც მოკლა საკუთარი ძმა ოსირისი. ტიფონი მიწისქვეშა ძალები და ვულკანური მოვლენების განსახიერება უნდა იყოს. ტიფონი გამოისახებოდა ხან მამაკაცის თავიან, ხან გველის მრავალთავიან ურჩხულად.

ტიხე, ბერძნ. (Τύχη, ἥ) შემთხვევის, ბედისა და ბედნიერების ღმერთქალი, ოკეანოსისა და ტეთისის ქალიშვილი (ზოგი ვარიანტით ზევსის ქალიშვილი). გამოისახებოდა ახალგაზრდა ქალად, ერთ ხელში გემის საჰე ეჭირა, მეორეში — სიუხვის რქა. ტიხეს კულტი განსა-

კუთრებით ელინისტურ ეპოქაში გავრცელდა, მას ხშირად რომაულ ფორტუნასთან აიგივებდნენ.

ტ ლ ე პ ო ლ ე მ ო ს ი, ბერძნ. (Τληπόλεμος, ბ) ჰერაკლესა და ასტიოქეს ვაჟი. იგი ჰერაკლეს სახლში აღიზარდა. ერთ-ერთი დავის დროს მას შემოაკვდა ჰერაკლეს ბიძა და კუნძულ როდოსზე გაიქცა, სადაც იგი მეფე გახდა. იგი მონაწილეობდა ტროის ომში ბერძნების მხარეზე. მოკლა სარპედონმა ტროის კედლებთან.

ტ მ ო ლ ო ს ი, ბერძნ. (Τμολος, ბ) ომფალეს ქმარი, ტანტალოსის მამა. ლიდიაში გამდინარე მისი თანამოსახელე მდინარის ღვთაება. როდესაც აპოლონი და პანი მუსიკაში ერთმანეთს შეეჯიბრნენ, მსაჯად ტმოლოსი ჰყავდათ.

ტ ო ტ ე მ ი ზ მ ი, — გვაროვნული წყობილებისათვის დამახასიათებელი რელიგიის ერთგვარი ფორმა, რომლისთვისაც დამახასიათებელი იყო ზებუნებრივი ძალებისადმი რწმენა და სამსახური. ძველი ადამიანების წარმოდგენით ესა თუ ის გვარი რაიმე ცხოველთან, მცენარესთან ან საგანთანაა დაკავშირებული. იმ ცხოველს, მცენარეს ან საგანს, რომელთანაც თავის წარმომავლობას აკავშირებს ესა თუ ის გვარი, ტოტემი ეწოდება. ტოტემის ხორცის ჭამა ან ტოტემური მცენარის მოჭრა სასტიკადაა აკრძალული. ერთი ტოტემიდან მომდინარე გვარის წარმომადგენლებს არ შეუძლიათ ერთიმეორეზე დაქორწინება. ტოტემიზმის გადმონაშთები გვხვდება ქართველთა რელიგიურ წარმოდგენებშიც.

ტ რ ი ნ ა კ რ ი ა, ბერძნ. (Τρινακρία, ἡ — სამ მწვერვალოსანი) სიცილიის ძველი სახელწოდება. ჰომეროსის მიხედვით ჰელიოსის კუთვნილი მითიური კუნძული. სიცილიად იგი ისტორიულ პერიოდში მიიჩნეის.

ტ რ ი პ ტ ო ლ ე მ ო ს ი, ბერძნ. (Τριπτόλεμος, ბ) დემეტრეს მითებთან დაკავშირებული გმირი. გვიანდელი მითების მიხედვით ტრიპტოლემოსი ელევსინის მეფის — კელევსისა (ზოგი ვარიანტით ელევსინოსის, ტროქილოსის) და მეტანირეს ვაჟია. მოკვდავი ქალის სახით დემეტრე ძიძაობდა ტრიპტოლემოსს და უნდოდა იგი უკვდავი გაეხდა, ამიტომ ღამლამობით ცეცხლში ავლებდა. როდესაც ეს დედამ დაინახა, კივილი მორთო და ალმა მთლიანად შთანთქა ყმაწვილი. ზოგი მითის მიხედვით ამ დროს ბავშვი არ დაღუპულა, მაგრამ უკვდავება კი დაკარგა. (შდრ. თეტიდა და აქილეესი). მაშინ დემეტრემ ტრიპტოლემოსს ხორბლის მარცვლები მისცა და მიწათმოქმედება ასწავლა. დემეტრესავე ნაჩუქარ ეტლში ტრიპტოლემოსმა დრაკონები შეაბა და მთელ დედამიწაზე დაიწყო მოგზაურობა; სადაც კი

მივიდოდა, ყველას ასწავლიდა ხორბლის დათესვისა და მოყვანის წესებს. მგზავრობისას მას ყოველგვარი საშიშროებისაგან დემეტრე იცავდა. როდესაც ტრიპტოლემოსი ელევსინში დაბრუნდა, კელეესმა სახელმწიფო გადასცა. ტრიპტოლემოსი დემეტრეს ქურუში გახდა და ელევსინში მისი კულტი დაამკვიდრა. სიკვდილის შემდეგ იგი კიდევ უფრო განადიდეს. ათენში, აკროპოლის დასავლეთ მხარეზე, ტრიპტოლემოსის ტაძარი ააგეს. აჩვენებდნენ მინდორს, რომელიც თითქოს პირველად ტრიპტოლემოსმა გადახნა და ხორბლის პირველი მოსავალი მოიყვანა. ტრიპტოლემოსს მიეწერებოდა აგრეთვე გუთნის გამოგონება. ტრიპტოლემოსი გამოსახებოდა ბიჭად, ზოგჯერ წვერიან მამაკაცად, ხელში ეჭირა სკიპტრა ან თავთავების კონა და ღვინის კათხა. ცნობილია რელიეფური გამოსახულება, სადაც დემეტრე ტრიპტოლემოსს ხორბლის მარცვლებს გადასცემს. მოღწეულია დრაკონებშემბმულ ეტლში მჯდომარე ტრიპტოლემოსის გამოსახულება. სოფოკლემ დაწერა ტრაგედია „ტრიპტოლემოსი“.

ტ რ ი ტ ო ნ ი, ბერძნ. (Τριτων, ბ) წინაბერძნული, ზღვის უძველესი დემონი. პოსეიდონისა და ამფიტრიტეს ვაჟი. ცხოვრობდა მათთან ერთად ზღვის ფსკერზე ოქროს სასახლეში. ტრიტონს ჰქონდა ადამიანის ცხვირი, განიერი, მხეცისკბილეებიანი პირი, მწვანე თმები, ფეხების მაგივრად დელფინის კუდი. თითქოს მას ხელში ნიჟარა ეჭირა და მისი საშუალებით პოსეიდონის ბრძანების თანახმად აწყენარებდა და აღელვებდა ზღვას. ტრიტონის შესახებ არსებული თქმულებები გვიამბობენ, რომ იგი შეეჯიბრა ჰერაკლეს, ორთაბრძოლაში შეერკინა დიონისეს, ძილის დროს მას თავი მოკვეთეს ტანაგრიელებმა მათი პირუტყვის მოპარვის გამო და სხვა. როგორც ლიბიაში მდებარე თანამოსახლე ტბის ღვთაება, ტრიტონი დაკავშირებულია არგონავტებთან. მან ასწავლა არგონავტებს, თუ როგორ უნდა გამოსულიყვნენ ამ ტბიდან. ამის ხმაზე გარბოდნენ შეშინებული გიგანტები, ხოლო მელუდუკე ენეესი, რომელმაც ტრიტონთან შეჯიბრება გაბედა, ამ შეჯიბრებაში დაიღუპა. ჩვენს ერაზდე მეოთხე საუკუნიდან ერთი ტრიტონის მაგივრად მრავალი ტრიტონი წარმოიდგინეს. ტრიტონი პოსეიდონთან, ნერეიდებთან ან ზღვის სხვა ღვთაებებთან ერთად გამოსახებოდა. მოგვიანებით ასეთი გამოსახულებები საკმაოდ გავრცელდა. ტრიტონები შემდეგ სხვადასხვანაირად წარმოიდგინეს. მაგ., თევზის კუდითა და ცხენის ფეხებით.

ტ რ ო ი ლ ო ს ი, ბერძნ. (Τρωίλος, ბ) პრიამოსის ვაჟი, ზოგი მითი მას აპოლონის ვაჟად მიიჩნევს. ერთი მითის მიხედვით თითქოს ტროილოსი ტყვედ წაიყვანა აქილეესმა და მისი ბრძანებით დაახრჩ-

ვეს. სხვა მითის მიხედვით ტროილოსი მოკლა თავისმა ცხენმა. ტროილოსის მითი გამოიყენეს შექსპირმა, ბენუა დე სენტ-მორმა, ჩოსერმა და სხვ.

ტროის ომი, ბერძნ. ადრე მითიურად მიჩნეული, შემდეგ კისტორიულად დადასტურებული ომი ბერძნებსა და ტროელებს შორის, რომელიც დაახლოებით ძველი წელთაღრიცხვის XIII—XII საუკუნეში მოხდა. ამ ომის შესახებ ყველაზე მეტი ცნობები ჰომეროსის პოემებშია შემონახული. მითის მიხედვით ომის გამომწვევი მიზეზი გახდა ტროის მეფისწულის — პარისის მიერ სპარტის მეფის — მენელაოსის ცოლის — უმშვენიერესი ელენეს მოტაცება. ტროის ომს პელეგისა და თეტიდას ქორწინებას უკავშირებენ. (იხ. განხეთქილების ვაშლი). „ილიადას“ მიხედვით ბერძენთა ლაშქარი 100000 ჯარისკაცისა და 1186 გემისაგან შესდგებოდა. მთელ ამ არმიას მენელაოსის ძმა, მიკენის მეფე — აგამემნონი მეთაურობდა. ომი ათ წელაწადს გაგრძელდა. მოქიშპეთა ბედი და მდგომარეობა პერიოდულად იცვლებოდა. დიდი ხნის განმავლობაში ბერძნებს ალყაში ჰყავდათ მათზე რიცხობრივად ბევრად ნაკლები ტროელები, მაგრამ ქალაქის კედლებისა და ტროელთა ხასიათის სიმტკიცის გამო ქალაქის დამორჩილება მაინც ვერ შესძლეს. ტროელთა მთავარსარდალი იყო პრიამოსის ვაჟი — ჰექტორი. დიდი ხნის ბრძოლისა და თავგადასავლების შემდეგ აქილეესმა მოკლა ჰექტორი (იხ. აქილეესი). ომის ბელზე გადამწყვეტი როლი ითამაშა ოდისეესმა (იხ. ოდისეესი), მისი რჩევით ააგეს ზის ე. წ. ტროის ცხენი (იხ. ტროის ცხენი), რამაც საბოლოოდ გაატეხა ტროელები. საუკუნეების განმავლობაში ჰომეროსის პოემებში მონათხრობი ყველა ამბავი და მათ შორის ტროის ომიც, მხოლოდ პოეტური ფანტაზიის შედეგი ეგონათ, მაგრამ უკანასკნელი ორი საუკუნის არქეოლოგიურმა გათხრებმა დაადასტურა, რომ ბევრი რამ ჰომეროსის პოემებში და მათ შორის ცნობები ტროის ომის შესახებ, ისტორიულ სინამდვილეს შეეფერება. ტროის ომთანაა დაკავშირებული დღეისათვის უკვე განზოგადებული გამოთქმები: „აქილეესის ქუსლი“, „დანაეღთა საჩუქარი“, „კასანდრას წინასწარმეტყველება“, „განხეთქილების ვაშლი“ და სხვა.

ტროის ცხენი, ბერძნ. ტროის ომის მეათე წელს ბერძნების მიერ ოდისეესის წინადადებით აგებული უზარმაზარი ზის ცხენი, რომელშიც ჩასხდნენ რჩეული ბერძენი ვაჟაკები. ბერძნებმა ზის ცხენი მიაგორეს ტროის კარებთან და თითქოს ომს თავი მიანებესო. ჯარები უკან გააბრუნეს. ტროელებმა ეს ღმერთების მიერ მიძღვნილ საჩუქრად მიიღეს, დაუჯერეს ცბიერ ტყვე სინონის რჩევას და ლაო-

კონის წინასწარმეტყველების მიუხედავად ცხენი ღიღის გაჭიკვებით ქალაქში შეაგორეს. ღამით, როდესაც ტროელებმა ღრმად მისცეს თავი, ცხენიდან მეომრები გამოვიდნენ, თავიანთ ჯარს ქალაქის გალავნის კარები გაუღეს და ტროა მიწასთან გაასწორეს. გადატანითი მნიშვნელობით დანაელთა (ბერძნებს დანაელესაც უწოდებდნენ) საჩუქარი ნიშნავს მტრისაგან მიძღვნილ რაიმეს, რითაც იგი მოწინააღმდეგეს მახეს უგებს.

ტროსი, ბერძნ. (Τρῶς, ბ) ფრიგიის მეფის—ერიხოონოსის ვაჟი, დარდანოსის შვილიშვილი, განიშეღეს მამა. ტროის მითაურობა მარსელები.

ტროფონიოსი, ბერძნ. (Τροφῶνιος, ბ) ორქომენის მეფის—ერგინოსის ვაჟი, აგამედეს ძმა. ძმები ითვლებოდნენ მითიურ, სახელმწიფოებრივ მშენებლებად. მათ მიეწერება აპოლონის (დელოფონი) და პოსეიდონის ტაძრების, აეგეასა და ჰირიევას საგანძურთა-ცალებისა და სხვათა მშენებლობა. ძმებმა ჰირიევას საგანძურთა-ცავეში ისე დაატანეს ერთი ქვა, რომ შეიძლებოდა მისი შეუმჩნეველად გამოღება და კვლავ ჩადება. ისინი ღამ-ღამობით მიდიოდნენ საგანძურთა-ცავთან და სიმდიდრეს იპარავდნენ. როდესაც აგამედე ხაფანგში გაება, იმისათვის, რომ არ გამჟღავნებულაყენენ, ტროფონიოსმა თავი მოაჭრა და გაიპარა. ასეთი საქციელისათვის იგი მიწამ ჩაყლაპა. ერთი მითის მიხედვით, როდესაც ძმებმა აპოლონის ტაძარი ააგეს, ამისათვის გასამრჯელო მოითხოვეს. ღმერთი შეპირდა, რომ გადაუხდიდა მეშვიდე დღეს. ძმები მეშვიდე დღის განთიადისას ძილში გარდაიცვალნენ.

ტროქილოსი, ბერძნ. (Τροχίλος, ბ) ერთი მითის მიხედვით ტრიპტოლემოსის მამა.

ტურნუსი, ლათ. (Turnus) რუტულელების მეფე, დავნუსისა და ფერია ვენილიას ვაჟი. ენეასის მეტოქე. მოკლა ენეასმა.

— უ —

უდაიოსი, ბერძნ. (Οὐδαιός, ბ) კალმოსის მიერ დათესილი დრაკონის კბილებიდან აღმოცენებულ ხუთ მეომართაგან ერთ-ერთი (იხ. კალმოსი).

ულიქსი, ლათ. (Ulixes) ოდისეუსის ლათინური სახელი.

ულ უმბო, ბერძნ. (Ὀβλυσμα, ბ) იგივე ოლიმპო, მთა, რომელზეც თითქოს ღმერთები ცხოვრობდნენ (იხ. ოლიმპო).

ურანია, ბერძნ. (Ὀυρανία, უ) 1. აფროდიტეს, როგორც წმინდა, ამაღლებული სიყვარულის ღმერთქალის ეპითეტი. სახელწოდება ურანია ციურს ნიშნავს. 2. ასტრონომიის მუზა. გამოისახებოდა ლამაზ, ახალგაზრდა ქალად. ჩელში ეჭირა ცის სფერო.

ურანიდები, ბერძნ. (Ὀυρανίδαι, ი) ურანოსის შთამომავლები, ე. წ. ტიტანები. ურანიდან განსაყუთრებით ცნობილია კრონოსი.

ურანოსი, ბერძნ. (Ὀυρανός, ბ) ცის განმასახიერებელი უძველესი და უზენაესი ღვთაება. ზოგეერთი მითის მიხედვით ურანოსი გეამ შვა, ზოგის მიხედვით კი იგი მისი მეუღლეა. ურანოსისა და გეას ქორწინების შედეგად დაიბადნენ ტიტანები, კიკლოპები, ჰექატონხეირები... გადმოცემის თანახმად ურანოსმა თავისი შვილები მიწაში ჩაყარა და მაღლა აღარ უშვებდა. შვილების ტანჯვამ გეა ააღელვა და კრონოსს ურჩია მამის წინააღმდეგ აღმსდგარიყო. მისი რჩევით კრონოსი ჩაუსაფრდა მამას, ცელით მოაჭრა სასქესო ორგანო და მაჰაკაცობა დააყარგვინა. მიწაზე დაცემული ურანოსის სისხლის წვეთებისაგან წარმოიშვნენ ერინიები და გიგანტები. ხოლო ზღვაში მოხვედრილისაგან — აფროდიტე. (ზოგი მითის მიხედვით ამავე წვეთებისაგან წარმოიშვნენ ფეაკებიც, რომლებსაც ამის გამო ხშირად ურანოსისა და გეას შთამომავლებად მიიჩნევენ). გვიანდელი მითების მიხედვით ურანოსიც და გეაც ნიკტის შვილები არიან. ურანოსი ითვლებოდა ოკეანის სანაპიროზე მცხოვრები ატლანტების პირველ მეფედ. თავის ხალხს მან სხვადასხვა მეცნიერება შეასწავლა, სიკვდილის შემდეგ ცად ამაღლდა, განდიდდა და თანდათანობით ცასთან გააიგივეს.

დიოდორეს მიხედვით ურანოსს სულ 45 შვილი ჰყავდა. აქედან 18 ტიტასაგან და მათ ტიტანები ეწოდათ (ტიტია გეას პირველ სახელად მიაჩნიათ). ურანოსის ქალიშვილები იყვნენ ბასილია, კიბელა და რეა. ურანოსის უშუალო მეშვიდრედ ბასილია ითვლებოდა, რომელიც ცოლად გაჰყვა ჰიპერიონს. გადმოცემების თანახმად ურანოსსა და გეას (ცასა და მიწას) უდიდეს ღვთაებად მიიჩნევდნენ კოლხები. ურანოსის ძლიერება კრონოსმა დაამხო და ეს უკანასკნელი შემდეგ ზევსმა შესცვალა. ასე რომ ურანოსი ითვლება უძველეს, პირველ ღმერთად, თანმიმდევრობით მეორე კრონოსია, მესამე კი — ზევსი. ზევსის გამარჯვებით დამყარდა ოლიმპიური რელიგია და მოიცვა მთელი ანტიკური სამყარო, მაგრამ ძველი წელთაღრიცხ-

ვის დასასრულს ზევსის ძლიერბაც დაამხო ქრისტიანულმა რელიგია, რომელიც საბერძნეთში აღმოსავლეთიდან გადავიდა.

— ფ —

ფ ა ბ უ ლ ი ნ ი, ლათ. (Fabulin) ბავშვის პირველი ხაუბრის მფარველი რომაული ღვთაება.

ფ ა ე თ ო ნ ტ ი, ბერძნ. (Φαίθων - οντος, ბ) ჰელიოსისა და ოკეანიდ კლიმენეს ვაჟი (ფაეთონტს მეტსახელად ეძახდნენ აგრეთვე აიეტის ვაჟს — აფსირტოსს). ფაეთონტი ქართულად „მპრწყინავს“ ნიშნავს; ეს სახელი კოლხებმა სილამაზის გამო შეარქვეს აფსირტოსს.

ერთხელ ფაეთონტი შეეხვეწა მამამის — ჰელიოსს, რომ ერთი დღით ეთხოვებინა თავისი ეტლი. მამას დაფიცებული ჰქონდა, რომ შვილს ყველაფერს შეუსრულებდა, და იაჟღებული გახდა მისი ეს აკვიატებული სურვილიც შეესრულებინა. ყმაწვილმა ცხენებს თავი ვერ დაუჭირა, ალვირი მოუშვა და მზის ეტლმა დედამიწის მახლობლად გაიქროლა. ამით გამოწვეულმა საშინელმა სიკვებმა დააშრო მდინარეები და მრავალ ადვილას ხანძარი გააჩინა. დედამიწის გადარჩენის მიზნით ზევსმა ფაეთონტს ელვა დაარტყა და მოკლა. აალებული ფაეთონტი მდინარე ერიდანოსში ჩავარდა. ფაეთონტის ღებმა — ჰელიადებმა დიდხანს მწარედ იტირეს საყვარელი ძმა და შემდეგ ალვის ხეებად გადაიქცნენ. მათი ცრემლებისაგან მარჯალბები წარმოიქმნენ. მითმა მიიქცია ბევრი შემოქმედის ყურადღება. ევრიპიდემ დაწერა ტრაგედია „ფაეთონტი“, რომელმაც ჩვენამდე ფრაგმენტებად მოაღწია.

ფ ა ე თ უ ს ა, ბერძნ. (Φαίθυσσα, ჟ) ჰელიოსის ქალიშვილი, ლამპეტისა და, მწყემსი ტრინაკრიაზე.

ფ ა ვ ე ნ უ ს ი, ლათ. (Faunus) ტყეთა და მინდორთა რომაული ღვთაება, მწყემსთა და ფარათა მფარველი, პიკუსისა და პომენას ან კონეტას ვაჟი. ლატინუსის მამა. მას პანს ამსგავსებდნენ. თითქოს ისიც დაეხეტებოდა ტყე-ველში და ადამიანებს აშინებდა. იგი მფარველობდა მიწის ნაყოფიერებას და მოსავლიანობას. ფავენტუსს წინასწარმეტყველების ნიჭიც ჰქონდა. მისი სამისნოები ტყეებში მდებარეობდა. ვისაც სურდა საკუთარი მომავალი გაეგო, ფავენტუსისათვის ცხვარი უნდა შეეწირა, იმ ღამეს შეწირული ცხვრის ტყავ-

ში დაედინა და სიზმარში ყველაფერს ნახავდა. მოგვიანებით ეგონათ, რომ რამოდენიმე ფავნუსი არსებობდა. დეკემბრის თვეში ფავნუსის საპატივცემოდ ღღესასწაულები იმართებოდა (ე. წ. ფავნალიები), ხოლო 15 თებერვალს, მის, როგორც ფარათა დამცველის საპატივცემოდ გამართულ ღღესასწაულებს, ლუპერკალია ეწოდებოდა (lupus — ლუპუს — მგელი). ფავნუსს მსხვერპლად სწირავდნენ თხეებს, რძეს, ღვინოს. ფავნუსი წარმოიდგინებოდა თხისფეხებიან, ახალგაზრდა მამაკაცად.

ფ ა მ ა, ლათ. (fama—მიტქმა-მოტქმა) მიტქმა—მოტქმის, ჭორის განსახიერება.

ფ ა მ ე ს ი, ლათ. (fames — შიმშილი) შიმშილის რომაული ღვთაება. ბერძნული ლიმოსის ლათინური შესატყვისი.

ფ ა ნ ტ ა ზ ი ა, ლათ. (phantasia) ოვიდიუსის მიხედვით ძილის ღმერთის — ჰიპნოსის ვაჟი. მორფეოსის, იკელოსისა და ფობეტორის ძმა. თავისი ძმებისაგან განსხვავებით, იგი მძინარს ევლინება უსულო საგნის — ქვის, ხის, მიწის, წყლის და სხვათა სახით.

ფ ა რ მ ა კ ე ბ ი, ბერძნ. (φάρμακός, ὶν) ფარმაკები ეწოდებოდა იმ ადამიანებს, რომლებსაც თითქმის მსხვერპლად სწირავდნენ ღმერთებს (ათენში, კოლოფონში, აბდერაში) ტარგილიონის თვეში (მაისის ბოლო და ივნისის დასაწყისი). აპოლონის ღღესასწაულზე მსხვერპლად შესაწირად მიჰყავდათ ხოლმე ორი ბოროტმოქმედი — უმეტესად ქალი და კაცი. განწირულებს ყვავილებით რთავდნენ და ფლეიჭის აკომპანიმენტის ქვეშ ქალაქიდან აძევებდნენ. სცემდნენ ჯოხებით, ანდა ავდებდნენ ზღვაში, მაგრამ გადავდებისთანავე ამოჰყავდათ ზღვიდან.

ფ ა ს ი ა ნ ე, ბერძნ. (ἡ Φασία η̅ν̅) — ფაზისელი ღმერთ-ქალი. რეა-კიბელეს ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი.

ფ ა ს ი ს ი|| ფაზისი, ბერძნ. (Φασία -ῖν̅, ῖ) 1. მითიური ქალაქი კოლხეთში, რომელიც ბევრი მონაცემით ემთხვევა ქალაქ ფოთს. სინამდვილეში ფასიის არსებობდა ძველი აიის სახელმწიფოში, მაგრამ რატომღაც, როგორც თვით აია, ისევე ქალაქი ფასისიც მითიურად მიაჩნდათ. 2. მდინარე კოლხეთში. 3. ჰელიოსის ვაჟი, კოლხოსის მამა. მდინარე რიონის||ფაზისის ღვთაება.

ფ ა ტ უ მ ი, ლათ. (Fatum) ბედის განსახიერება. ბედისწერის ღვთაება, რომელიც ბერძნულ მოირას უახლოვდება. როგორც მოირა, ფატუმიც ადამიანის ბედს მისი დაბადებისთანავე განსაზღვრავდა ხოლმე. ქართულად — ბედის მწერალი.

ფ ა უ ნ ა, ლათ. (Fauna) ტყეთა და მინდორ-ველთა რომაული

ღმერთჭალი, ფაენუსის ცოლი (ან და). მისი კულტი ხშირ შემთხვევაში ირევა ხოლმე ბონა დეას კულტში. ფაენას სახელთანაა დაკავშირებული ცხოველთა სამყაროს სახელწოდება — „ფაუნა“.

ფ ა უ ს ტ უ ლ უ ს ი, ლათ. (Faustulus) აქა ლარენციას ქმარი. ჰყვებოდა, რომელმაც იპოვა და აღზარდა რომის ლევენდარული დამაარსებლები რემუსი და რომულუსი.

ფ ე ა კ ე ბ ი, ბერძნ. (Φαίακες, ὁ) კუნძულ სქერიაზე მცხოვრები მითითური ხალხი, რომლებთანაც მოხვდა ოდისეუსი კალიფსოდან წამოსვლის შემდეგ. ისევე, როგორც კიკლოპები და გიგანტები, ისინიც ღვთიური წარმოშობის იყვნენ. მათ ხშირად ურანოსის სასქესო ორგანოდან დაღვრილი სისხლის წვეთებიდან წარმოშობილად მიიჩნევდნენ. თითქოს მათთან ქეიფობდნენ ხოლმე ღმერთები. ფეაქები ოდესაც სხვაგან ცხოვრობდნენ, მაგრამ კიკლოპებს მუტისმეტად შეუწუხებიათ და უხსოვარ ღროს მეფე ნავსითრონის ხელმძღვანელობით სქერიაზე გადასულან.

ოდისეუსი დიდი პატივით მიიღეს ფეაქებმა, დაასვენეს, გაართეს და სამშობლოში თავიანთი საუკეთესო გემით გამოისტუმრეს. ოდისეუსის გამარჯვებით განაწყენებულმა მისმა მტერმა პოსეიდონმა ოდისეუსის მიმყვანი გემი და მისი მეზღვაურები კლდედ აქცია.

ფ ე ბ ე, ბერძნ. (Φοῖβη, ἡ) 1. ტიტანიდა, კოიოსის ცოლი, ლეტოსა და ასტერიას დედა, აპოლონისა და არტემიდეს ბებია. ზოგი მითის მიხედვით ითვლებოდა აპოლონის ღელფოური სამისნოს დამაარსებლად. ეს ტაძარი, გადმოგვცემს მითი, ფებემ აჩუქაო შვილიშვილს. 2. ლევკიპეს ქალიშვილი, იდაის საცოლე. მოიტაცეს დიოსკურებმა.

ფ ე ბ ო ს ი, ბერძნ. (Φοῖβας, ὁ — „კაშკაშა“) აპოლონის ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი.

ფ ე ბ რ ი ს ი, ლათ. (febris — ტიფი) ტიფის, მალარიის განსახიერება და ღვთაება ძველ ლაციუმში. რომში ფებრიის სამი სამსახვერპლო იყო. განაწილები აღამიანები სამსახვერპლოზე მიდიოდნენ, ღმერთს მსხვერპლს სწირავდნენ და ევედრებოდნენ, უკანვე წაეღო ავადმყოფობა და მიეცა მათთვის ჯანმრთელობა.

ფ ე ბ რ უ ა რ ი, ლათ. (februaris) რომაული წელიწადის უკანასკნელი თვე (იხ. ლუპერკალიები).

ფ ე ბ რ უ უ ს ი, ლათ. (Februus) პლუტონს ეტრუსკები ფებრუუსს უწოდებდნენ.

ფ ე დ რ ა, ბერძნ. (Φαίδρα, ἡ) მინოსისა და პასიფაეს ქალიშვილი, არიადნეს და. თეზევსის მეორე ცოლი, ღემოფონტესა და აკა-

მანტის დედა. ფედრას თავდავიწყებამდე შეუყვარდა თავისი გერი-
იპოლიტოსი (იხ იპოლიტოსი), მაგრამ იპოლიტოსმა მას არ უთა-
ნაგრძნო და ფედრამ თავი მოიკლა. მითი მრავალგზისაა გამოყენე-
ბული მსოფლიო ხელოვნებაში.

ფ ე ლ ი ც ი ტ ა || ფ ე ლ ი ც ი ტ ა ტ ი, ლათ. (felicitas—atis—ბედ-
ნიერება). წარმატებისა და ბედნიერების განმასახიერებელი რომაელ-
თა ღმერთქალი. იგი ზოგიერთი ნიშნის მიხედვით ფორტუნას ჰგავს.

ფ ე მ ი ო ს ი, ბერძნ. (Φημιος, ბ) „ოლინპოში“ მოხსენიებული
კუნძულ ათაკაზე მცხოვრები მითიური მომღერალი.

ფ ე მ ო ნ ო ე, ბერძნ. (Φημιονή, ზ) აპოლონის ქალიშვილი და
დელფოს სამისნოს პირველი ქურუმი. მას მიეწერება ძველ ბერძ-
ნულ პოეზიაში ფართოდ გავრცელებული ლექსთ საზომის — ჰეგ-
ზამეტრის გამოგონება. ფემონოე შემდეგ განზოგადდა და ქურუმი ქა-
ლების საერთო სახელი გახდა.

ფ ე ნ ი ქ ს ი, ბერძნ. (Φηνίχς -ιχας, ბ) 1. ევროპეს მამა ან
ძმა. ფინიციელების ეპონიმი და მითიური წინაპარი. 2. თესალიელი
მოხუცი, რომელმაც აქილეესს ომის ხელობა და მკვერმეტყველება
ასწავლა. 3. მითიური ფრინველი, რომელიც ძველი ბერძნების წარ-
მოდგენით ხუთას წელიწადში ერთხელ მოფრინდებოდა ხოლმე არა-
ბეთიდან ეგვიპტეში. ერთ-ერთი მითის მიხედვით, როდესაც ფენიქსი
500, 1461 თუ 7006 წლის გახდა, თავი დაიწვა, ფერფლადან გაახალ-
გაზრდავებული აღსდგა და კვლავ განაგრძო ცხოვრება. ფენიქსი
წარმოდგენილი ჰყავდათ მოოქროსფრო—მოალისფრო ფრთებიან
არწივად. ახლანდელი გაგებით ფენიქსი მარადისობას, განახლებას
ნიშნავს.

ფ ე რ ე ტ ე, ბერძნ. (Φέρης -ητας, ბ) 1. იასონისა და მედეას ვა-
ჟი. 2. კრეტევის ვაჟი. თებეს მითიური დამაარსებელი.

ფ ე რ ი ე ბ ი, — ბუნების ძალთა და მოვლენათა განმასახიერებე-
ლი მეორეხარისხოვანი ღვთაებები. განასხვავებულენ მზინარეთა,
წყაროთა, ზღვათა, ნაკადულთა ფერიებს (ოკეანიდები, ნერეიდები,
ნაიადები და სხვა). მათა ფერიებს ორეადები ეწოდებოდათ, სათი-
ბებისას—ლიმონიადები, ხეებისას — ღრიადები და სხვა. არსებობდ-
ნენ აგრეთვე ცალკეულ ადგილთა ფერიები.

ჰომეროსის მიხედვით ისინი ზევსის ასულები იყვნენ. ჰესიოდეს
მიხედვით კი მათა და ხეთა ფერიები გეამ დაბადა. მითების მიხედ-
ვით ფერიები აღიან ოლიმპოზე, მონაწილეობენ ღმერთების ბჭობასა
და ქეიფებში, მათთან ერთად ატარებენ დროს, მათი საყვარლები და
ზოგჯერ ცოლებიც ხდებიან. ხშირად ესა თუ ის ფერია რომელიმე

პთავარი ღმერთის ატრიბუტია. ფერიები ლამაზა და ტყბილ ცხოველებას ეწევიან: მღერიან, ცეკვავენ, უყვართ, კამათობენ და სხვა. ისინი, მართალია, უკვდავნი არ არიან, მაგრამ ხანგრძლივად კი ცხოვრობენ. ხეთა ფერიები (დრიადები), მაგალითად, ხის სიკვდილთან ერთად იღუპებიან. ფერიების კულტი ფართოდ გავრცელდა ძველ რომსა და საბერძნეთში. მათზე წარმოდგენა და მათდამი რწმენა არ გამქრალა კარგახანს ანტიკური საბერძნეთის დაცემის შემდეგაც. ფერიათა ტაძრები და სამლოცველოები თავიდან მივიარდნოდ აღგლებში შენდებოდა, შემდეგ კი დიდ ქალაქებშიც დაიწყეს აშენება. ფერიებს გამოსახავდნენ ლამაზ, ახალგაზრდა, ნახევრად შიშველ ქალებად.

ფ ე რ ო ნ ი ა, ლათინ. (Feronia) გაზაფხულისა და ყვავილების იტალიელთა ღმერთქალი. ითვლებოდა განთავისუფლებულ მონათა მფარველად. რომში მისი კულტი ფლორას, ლიბერასა და ვენერას კულტს შეერწყო. ეტრუზიაში, სორაკტეს მთის მაზლობლად, წმინდა ქალაში, აღმართული იყო ფერონიას ტაძარი. ღმერთქალს მსხვერპლად პირველ ზღის სწირავდნენ. ფერონიას სამლოცველოს მაზლობლად ბაზრობები იმართებოდა.

ფ ე ტ ი შ ი ზ მ ი, პორტ., ფრ. (Fetichisme) უსულო საგანთა გღმერთება. საგანს, რომელსაც მიაწერენ რაიმე ზებუნებრივ თვისებებს, ფეტში ეწოდება. ფეტშიშიზმი ფართოდ იყო გავრცელებული თითქმის ყველა ხალხის რელიგიაში. მცირე აზიაში კიბელესა და ასტარტეს კულტის ჩამოყალიბება თავიდან ქვებთან იყო დაკავშირებული. ასევე ეთაყვანებოდნენ საბერძნეთსა და რომში ქვებს (ბაიტილიოსი, ომფალოსი), ცხოველთა რქებს, სახნისს, იარაღს და სხვა.

ფ ე ც ი ა ლ ე ბ ი, ლათ. (feliales) ქურუმთა კოლეგია ძველ რომში, რომლის მოვალეობას შეადგენდა რელიგიურ წეს-ჩვეულებათა გავრცელება და დაცვა, ომის გამოცხადება და ზავის დადება სახელმწიფოებს შორის. ფეციალებს ირჩევდნენ ცნობილი, მდიდარი ოჯახებიდან. ისინი სხვა სახელმწიფოებთან ელჩის მოვალეობასაც ასრულებდნენ. ომის გამოცხადება შემდეგნაირად ხდებოდა: ფეციალთაგან ერთ-ერთი წავიდოდა მოწინააღმდეგეთა ბანაკში და შოითხოვდა დაეკმაყოფილებინათ რომაელთა პრეტენზიები. უარის შემთხვევაში ფეციალი მივიდოდა საზღვართან და მტრის ტერიტორიაზე სისხლიან ხმალს გადააგდებდა, რის შემდეგაც ომი სამართლიანად ითვლებოდა. ზავის დადების დროს ერთ-ერთი ფეციალი ქვის დანით დაკლავდა ღორს. (ეს მიუთითებს იმაზე, რომ ეს კოლეგია შექმნილი უნდა იყოს ქვის ხანაში). კოლეგიის ჩამოყალიბება მიეწერება მითი-

ურ მეფეს-ნუმა პომპილიუსს ანდა ანკ მარციუსს. ფეციალები არსებობდნენ არა მარტო რომში, არამედ იტალიის სხვა ქალაქებშიც.

ფ ი ღ ე ს ი, ლათ. (fides—სინამდვილე, რწმენა) გულწრფელი ფაქტის განმასახიერებელი რომაელთა ღმერთქალი. რომში არსებობდა ფიდესის უძველესი ტაძარი, გადმოცემის თანახმად იგი ააშენა ენეასის ქალიშვილმა რომამ, ან მეფე ნუმა პომპილიუსმა. ფიდესს წარმოადგენდნენ მოხუც დედაკაცად, რომელსაც ხელში თავთავები და ხილი ეჭირა.

ფ ი ლ ა მ ო ნ ი, ბერძნ. (Φιλύμαυ -αυος, ბ) არგიოპეს ქმარი. ჰომეროსამდელი მუსიკოსი და პოეტი, აპოლონის ვაჟი, მომღერალ თამირისის მამა.

ფ ი ლ ე მ ო ნ ი და ბ ა ვ კ ი დ ე, ბერძნ. (Φιλύμαυ ბ, Βάκχιδ -ος, η) ფრიგიასში მცხოვრები ცოლ-ქმარი, რომელთაც სიამოვნებით მიიღეს განგებ მოხუც მგზავრებად ქცეული ზევსი და ჰერმესი. ამისათვის ღმერთებმა მრავალი ბედნიერება მოუვლინეს მოყვარულ და სტუმართმოყვარე ცოლ-ქმარს. მათ ღმერთებმა დიდი ხნის სიცოცხლე და ბოლოს ერთდროულად სიკვდილის შესაძლებლობა უბოძეს. მათი ქოხი დიდებულ ტაძრად აქციეს.

თითქოს, როდესაც ზევსმა ქვეყნიერებას წარლენა მოუვლინა, შეიბრალა მხოლოდ ფილემონი და ბავკიდე. სიკვდილის შემდეგ ღმერთებმა ცოლ-ქმარი მუხად და ცაცხვად აქციეს. ბავკიდესა და ფილემონის ტკილ, ცოლ-ქმარულ სიყვარულს უმღერა ოვიდიუსმა. შემდეგშიც ხშირად გვხვდება მათი სახე მხატვრულ ლიტერატურაში.

ფ ი ლ ი რ ა, ბერძნ. (Φιλύρα, η) კრონოსის საყვარელი ფერია, კენტავრ ქირონის დედა, ოკეანოსის ქალიშვილი, რეას შიშით კრონოსმა ფილირა ცხენად აქცია. ფილირა დაეხმარა თავის ვაჟს აქილევისა და იასონის აღზრდაში.

ფ ი ლ ო მ ე ლ ა, ბერძნ. (Φιλομήλα, η) (იხ. პროკნე). გადატანითი მნიშვნელობით ფილომელა ბუღბულს ნიშნავს.

ფ ი ლ ო ნ ო ე, ბერძნ. (Φιλονόη, η) იობატესის ქალიშვილი. ერთ-ერთი მითის მიხედვით ბელეროფონტის ცოლი.

ფ ი ლ ო ქ ტ ე ტ ე, ბერძნ. (Φιλοκτήτης, ბ) თესალიელთა ერთ-ერთი ქალაქის მეფე. დეიონასეს ვაჟი. მომაცქდავმა ჰერაკლემ ფილოქტეტეს გადასცა თავისი იარაღი, რისთვისაც მადლიერმა მეფემ გმირის გვამის დასაწვავი კოცონი აანთო. ფილოქტეტე ბერძენ მეფეებთან ერთად მიემართებოდა ტროის წინააღმდეგ, მაგრამ გზაში გველმა უკბინა, კრილობა არ ხორცდებოდა, საშინელ სუნს გა-

მოსცემდა და ამიტომ თანამგზავრებმა კენძულ ლემნოსზე მიატო-
ვეს. ტროის ომის მეათე წელს წინასწარმეტყველებმა განაცხადეს,
რომ ტროელებს ვერ დაამარცხებდნენ, სანამ არ მიიღებენ ჰერაკლეს
იარაღს. მაშინ ფილოქტეტესთან წავიდნენ ოდისევსი და დიომედე
(ან ოდისევსი და ნეოპტოლემოსი), ფილოქტეტე მიიყვანეს ტროას-
თან და იქ განკურნა ექიმმა მაქაონმა. განკურნების შემდეგ ფილოქ-
ტეტე ომში ჩაება და კიდევ მოკლა პარისი. ტროის დაცემის შემ-
დეგ იგი სამშობლოში დაბრუნდა და შემდეგ კი იტალიაში
გადასახლდა. მითი გამოიყენეს ესქილემ, ევრიპიდემ, სოფოკლემ.
ჩვენამდე მხოლოდ სოფოკლეს ტრაგედია მოაღწია.

ფინეცი, ბერძნ. (Φινεύς, ἢ) თრაკიის ქალაქ სალმიდესის
მეფე. აგენორის (ზოგი ვარიანტით ფენიქსის) ვაჟი, რომელმაც აპო-
ლონიასგან წინასწარმეტყველების ნიჭი მიიღო. როდესაც გასცილ-
და პირველ ცოლს,—ბორეასის ქალიშვილ კლეოპატრას, ცოლად
შეირთო დარდანოსის ქალიშვილი იდიია. ახალი ცოლის დაყენების
გამო ფინევსმა დააბრმავა თავისი ორი შვილი, რისთვისაც ზევსი
განრისხდა მასზე და განუცხადა აერჩია ან სიკედილი, ან სიბრმავე.
ფინევსმა უკანასკნელი აირჩია, მაგრამ ახლა პელიოსი განრისხდა,
როგორ გაბედდაო მოყვდავმა ირჩიოს მთელი სიცოცხლის განწავლო-
ბაში ჩემი დაუნახავობაო და ფინევსს ჰარპიები მოუგზავნა, რომლე-
ბიც უზედურს საქმელს პარავდნენ ან უბილწავდნენ და ბეჩავი მა-
რადიული შიმშილით მეტად იტანჯებოდა. სხვა მითის მიხედვით ფი-
ნევსი დააბრმავეს ჟარყოფილი ცოლის ძმებმა ძეთოსმა და კალაის-
მა. მითის გავრცელებული ვარიანტის მიხედვით პირიქით, ბორეა-
ლებმა განდევნეს ჰარპიები და გაათავისუფლეს ფინევსი სატანჯვე-
ლისაგან. მითი ფ. ენგელსს მატრიარქატის გადმონაშთად მიაჩნია.

ფლამინები, ლათ. (Flamen—inīs) გადმოცემის თანახმად
მეფე ნუმა პომპილიუსისაგან დაწესებული ქურუმთა კოლეგია ძველ
რომში. ისტორიულ პერიოდში ფლამინებს უმაღლესი პონტიფიკი
ნიშნავდა. კოლეგია შედგებოდა სამი უმაღლესი და თორმეტი პლე-
ბეური ფლამინისაგან. მათ ძირითად მოვალეობას ღმერთთათვის
მსხვერპლის შეწირვის საქმის მოგვარება წარმოადგენდა. ფლამინებს
არ შეეძლოთ შეხებოდნენ ცხენს, იარაღს, ცხვარს, ძალს, ხორცს,
სუროს, ცერცს, ცომს. არ შეეძლოთ ფიცის მიცემა, დასაფლავე-
ბებზე დასწრება და საერთოდ იმ სახლში გაჩერება, სადაც მიცვალე-
ბული განისვენებდა. ეს აკრძალვები ვრცელდებოდა იუნონას ქურუმ
ქალებზეც. თუ დამნაშავე ფლამინის სახლში შევიდოდა, მას ვერ
დასჯიდნენ.

ფ ლ ე გ ე თ ო ნ ტ ი, ბერძნ. (Φλεγέθων -οντος, ბ) ქვესკნელის-
ერთ-ერთი მდინარე, იგივე პურიფლეთონტი.

ფ ლ ე გ ი ა ს ი, ბერძნ. (Φλεγύας, ბ) ფლეგიების მეფე (ბეოტია-
ში). არესისა და ქრიზეს ვაჟი. კორონიდეს მამა. კორონიდემ აპო-
ლონთან კავშირით ასკლეპიოსი დაბადა და განარისხებულმა ფლე-
გიასმა დელფოში აპოლონის ტაძარი დაწვა. ამის გამო იგი, ერთი
ვარიანტის მიხედვით, ზევსმა მოკლა, მეორეთი კი — გამძვინვარე-
ბულმა ხალხმა. ღმერთებმა სიკვდილს არ დააჩერეს ფლეგიასი და
ჰადესშიც დიდი სასჯელი დაადეს. იგი მიდიოდა მოქანავე კლდეების-
ქვეშ, რომელთა ჩამოქცევა ყოველ წუთს იყო მოსალოდნელი, მაგრამ
არც იქცეოდა და განწირული მარადიულ შიშს განიცდიდა.

ფ ლ ო რ ა, ლათ. (Flora) ყვავილებისა და ახალგაზრდობის მფარ-
ველი იტალიელთა ღმერთქალი. ფლორას კულტი ერთ-ერთი უძვე-
ლესი კულტია. იგი ხშირად ბერძნულ ქლორიდასთანაა გაიგივებუ-
ლი. ფლორას პატივსაცემად 28 აპრილს და 3 მაისს იმართებოდა.
ღღეოებები, ე. წ. ფლორალიები, რომლის დროსაც ეწყობოდა მხი-
არული თამაშობები. ხალხი ირთებოდა ყვავილებით (ჩვეულებრივ
ვარდებით) და რთავდნენ ცხოველებსაც. ქალები იცმევდნენ ფერად
ტანსაცმელს. ღღესასწაული წააგავდა ღღევანდელი ყვავილების.
ღღესასწაულს, ანტიკურ ხელოვნებაში ფლორა ჩვეულებრივ ახალ-
გაზრდა, ლამაზ ქალად გამოისახებოდა, რომელსაც ხელში ყვავი-
ლები ეჭირა და მთლიანად იყო დაფარული ყვავილებით, (ან და
გამოისახებოდა ყვავილების მიმოფანტვის მოჰენტიში).

ფ ლ ო რ ა ლ ი ე ბ ი, ლათ. (Floralia) ფლორასადმი მიძღვნილი
ღღესასწაულები ძველ იტალიაში (იხ. ფლორა).

ფ ო ბ ე ტ ო რ ი, ბერძნ. (Φοῖβος, ბ — საფრთხობელა) ოვიდიუ-
სის მიხედვით ძილის ღმერთის — ჰიპნოსის ვაჟი. ფანტაზიისა და
მორფეოსის ძმა. თუ ფანტაზია ადამიანებს ძილში უსულო საგნად
ეკვლინება და მორფეოსი ადამიანად, ფობეტორი ცხოველის ან ფრინ-
ველის სახეს ღებულობს.

ფ ო ბ ო ს ი, ბერძნ. (Φοῖβος, ბ) არესისა და აფროდიტეს ვაჟი.
(რომაული პავორი). სახელი ფობოსი ქართულად შიშს ნიშნავს.

ფ ო კ ო ს ი, ბერძნ. (Φαίος, ბ) ეაკოსის (ან პოსეიდონის) და ფე-
რია ფსამატეს ვაჟი. ფოკიდას ეპონიმი. მოკლეს საკუთარმა ძმებმა.
ტელამონმა და პელეასმა. ამისათვის ისინი განიღვენენ სამშობლო-
დან.

ფ ო ლ ო ს ი, ბერძნ. (Φλόος, ბ) კენტავრი, სილენესა და ერთ-
ერთი მელიადის ვაჟი. როდესაც ჰერაკლე ერიმანტოსის ტახზე ნა-

ღირობდა, გპირი სიაშოვნებით მიიღო ფოლოსმა თავის გამოქვაბულში და ღვინით გაუმასპინძლა. ღვინო სუნზე ლოთი კენტავრები მოცივდნენ და თავს დაესხნენ გპირს. განრიახებულმა პერაკლემ ამოხოცა ისინი. გახურებული ბრძოლის დროს ფოლოსმა თვით მოირტყა ფეხში მოწამლული ისარი და სასიკვდილოდ დაიჭრა. პერაკლემ იგი დიდი პატივისცემით დაკრძალა. სიკვდილის შემდეგ ფოლოსი ღმერთებმა თანავარსკვლავედად აქციეს.

ფონსი || ფონტი, ლათ. (Fons—fontis) წყაროებისა და შალ-რევენების (ფანტანების) რომაული ღვთაება, იანუსისა და წყაროთა ფერია—იუტურნას ვაჟი. რომში არსებობდა ფონსის ტაძარი და სამსხვერპლო. 13 ოქტომბერს ფონსისადმი მიძღვნილი ზეიმები იმართებოდა. ზეიმის დროს ქება გვირგვინებით რთავდნენ და ყვავილებს პერიდნენ წყაროებში.

ფორბანტი, ბერძნ. (Φορβανς -φορβανς, ბ) როდოსულ თქმულებათა გპირი, ლაპითისა და ორსინომეს ვაჟი, რომელაც სამისნოს ბრძანების თანახმად კუნძულ როდოსზე მივიდა, რათა კუნძული საშინელი გველებისაგან გაეთავისუფლებინა. ამ კუნძულზე არსებობდა ფორბანტის კულტი.

სხვა მითის მიხედვით ფორბანტი თესალიიდან ელიდაში მივიდა და იქაური მეფის და ცოლად შეირთო. მისგან ფორბანტს შეეძინა აქტორი და ავგეა. ფორბანტი მიეხმარა მეფეს პელოპის წინააღმდეგ ბრძოლაში და სახელი გაითქვა როგორც საუკეთესო მოკრივემ. ფორბანტი ერთხანს ყაჩაღობდა დელფოს ტაძრისაკენ მიმავალ გზაზე, რისთვისაც დაჭრა აპოლონმა.

ფორკინი, ბერძნ. (Φορκυν -φοრკინ, ბ) ზღვის ღვთაება, პონტოსისა და გეას ვაჟი, ნერეუსის და თევმანტის ძმა. კეტოს ძმა და მეუღლე. გრეების, დრაკონ ლადონის, გორგონების, ჰესპერიდების, სკილას მამა.

ფორნაკი || ფორნაკსი, ლათ. (Fornax—acis. კერა) კერიისა და პურის ცხოვრის რომაელთა ღმერთალი. ახალი მოსავლის პირველად გამოცხოვრის დროს იმართებოდა მისადმი მიძღვნილი ზეიმები. კულტის სიძველეზე მიუთითებს დღესასწაულის დროს პურის ეზოში, ღია კერაზე გამოცხოვრის ჩვეულება.

ფორონეკსი, ბერძნ. (Φορωνεύς, ბ) არგოსის მეფე, ინაქოსის ვაჟი, ლაოდიკეს ქმარი, გადმოცემის თანახმად მან არგოსელებს აწავლა მიწათმოქმედება და ცეცხლის გამოყენება. არგოში მანვე დააწესა პერას კულტი. მის პატივსაცემად არგოსელებმა თავიანთ თავს ფორონიდები უწოდეს.

ფორტუნა, ლათ. (Fortuna) ბედნიერების, შემთხვევისა და წარმატების რომაელთა ღმერთქალი. თავიდან იგი მიწათმოქმედების ღვთაება უნდა ყოფილიყო, მფარველობდა მოსავალსა და ჩაყოფიერებას, ითვლებოდა ქალთა მფარველ ღმერთქალადაც. არსებობდა სხვადასხვა სახის ფორტუნა. ფორტუნა გამოისახებოდა ლამაზ ქალად, ხელში ეჭირა სიუხვის რქა, საიდანაც ჰყრიდა მონეტებს. იგი ხშირად თვალებახვეული გამოისახებოდა. ახლა ფორტუნას უწოდებენ ბელს, ბედნიერებას, ფორტუნას თავთავს კი—შემთხვევით ბედნიერების მოპოვებას.

ფოსფორი, ბერძნ. (Φωσφορ, ბ — სინათლისმატარებელი) საღამოს ვარსკვლავის ღვთაება, პლანეტა ვენერას ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი (იხ. ლუციფერი).

ფრიქსი ფრიქსოსი, ბერძნ. (Φρίξις, ბ) ათამანტისა და ღრუბელთა ღმერთქალის — ნეფელეს ვაჟი. ჰელეს ძმა (იხ. ჰელე). როდესაც ათამანტმა მეორე ცოლი—ინო შეირთო, დედინაცვალმა გერები შეიძულა და მოახერხა (იხ. ინო), რომ ფრიქსოსი და ჰელე მსხვერპლად შეეწირათ ღმერთებისათვის, მაგრამ დედამ—ნეფელემ შვილებს ღრუბლები შემოახვია, ოქროს ვერძზე შესვა და კოლხეთში გაგზავნა აიეტ მეფესთან. შედარებით გვიანდელი კომენტატორები გადმოგვცემენ, რომ ნეფელეს ოქროს ვერძით კი არ გაუგზავნია შვილები კოლხეთში, არამედ ნავით, და თან გაუტანებია პელოპის დედის კოსის მიერ ნაჩუქარი ოქროს ქანდაკება. ფრიქსოსს ოქროს ვერძის ტყავი კი არა, სწორედ ეს ქანდაკება მიუერთმევია აიეტისათვის. (იხ. ქალკიოპე).

ფსიქე, ბერძნ. (ψυχή, ჟ) ადამიანის სულის განსახიერება. ჩვეულებრივ გამოისახებოდა პეპლად, ხან პეპლისფრთებიან ახალგაზრდა გოგონად. ფსიქეს ასეთი გამოსახულებანი გვხვდება ძველი წელთაღრიცხვის მეხუთე და მეოთხე საუკუნიდან. უფრო ადრე ფსიქე ფრინველად ჰყავდათ წარმოდგენილი. ფსიქეს ზოგჯერ ზეადმაველ კვამლადაც მიიჩნევდნენ და წარმოსახავდნენ. აპულეუსის მიერ „ოქროს ვირში“ მოცემული ლეგენდის მიხედვით ფსიქე ერთ-ერთი მეფის ლამაზი ქალიშვილია, რომელიც სილამაზით თვით აფროდიტეს ეტოლება. ამით განაწყენებულმა ღმერთქალმა ფსიქეს დასჯა გადაწყვიტა და თავისი ვაჟი აპური (ეროსი) მიუგზავნა. ეროსი დაატყვევა ფსიქეს სილამაზემ და მასთან ურთიერთობა გააბა, ოღონდ ისე, რომ არ დაენახა ქალიშვილს, ამიტომ მასთან ღამ-ღამობით დადიოდა. ფსიქეს დებს შეეხარბათ ფსიქეს ბედნიერება და მთავაგონეს დას, რომ აუცილებლად უნდა დაენახა სინათლეზე

ეროსი. ასე მოიქცა ფსიქე, მაგრამ ეროსი იმ წამსვე გასცილდა და გადაიკარგა. დიდხანს იტირა და იდარდა ფსიქემ დაკარგულ სიყვარულზე, მაგრამ ეროსი აღარსად ჩანდა. ბოლოს ისევ და სამედამოდ დაუკავშირდა ფსიქე ეროსს. ზეესმა ფსიქეს უკვდავება აჩუქა. ფსიქესა და ეროსის მითმა მრავალი ხელოვნის ყურადღება მიიქცია.

ფ ს ი ქ ო პ ო მ პ ი, ბერძნ. (ψυχοποιός, ბ —სულთა გამცილებელი) ჰერმესის ერთ-ერთი საკულტო სახელი, რომლის მოვალეობადაც ითვლებოდა გარდაცვლილთა სულების ქაღესში მიცილება.

ფ უ რ ი ე ბ ი, ლათ. (Furiae) რომელთა მიწისქვეშა სამყაროს დემონები, იგივე ბერძნული ერინიები. ითვლებოდნენ შურისძიებისა და სინდისის ქეჯნის ღვთაებებად. გადატანითი მნიშვნელობით ფურია ავ ღელაკაცს ნიშნავს.

— ქ —

ქ ა ლ კ ი ო პ ე, ბერძნ. (Χαλκίοπη, ἥ) აიეტის ქალიშვილი, მედეას და, ფრიქსოსის მეუღლე, არგონის, მელასის, ფრონტისა და კიტისორეს დედა. ზოგიერთი ავტორის ცნობით ფრიქსემ აიეტს ქალკიოპეს სანაცვლოდ მისცა კოსის მიერ გაცემებული ოქროს ქანდაკება (შემდეგ ოქროს საწმისად წოდებული). (იხ. კოსი, აიეტი, ფრიქსე).

ქ ა ლ კ ო მ ე დ ე უ ზ ა, ბერძნ. (Χαλκιομεδίσσα, ἥ) ლაერტეს დედა.

ქ ა ო ს ი, ბერძნ. (Χάρις, ἡ) ცარიელი სიერცე, რომელიც ძველი ბერძნების წარმოდგენით სამყაროს შექმნამდე არსებობდა. ქაოსისაგან წარმოიშვნენ გეა, ერებოსი, ეროსი, ტარტაროსი, ნიკტი და სხვა. ორფელების წარმოდგენით ქაოსი ქრონოსის—მარადისობის შვილია. მათ ქაოსი წარმოდგენილი ჰქონდათ უფსკრულად, რომელშიც სიბნელე, ღამე და ღიალი ბინადრობდა. ღრთა განმავლობაში, მოძრაობის შედეგად ნისლებმა კვერცხის საზე მიიღო, შემდეგ ორად გაიყო, ერთისაგან წარმოიშვა ცა, ხოლო მეორისაგან დედამიწა. ახლანდელი მნიშვნელობით ქაოსი ნიშნავს უწყესრიგობას, არეულარეობას.

ქ ა რ ი ბ დ ა, ბერძნ. (Χάρυβδις, ἥ) ურჩხული—მესინიის სრუტეში მდებარე საშიში გასასვლელი, რომელსაც რაღაც ურჩხულად წარმოადგენდნენ (იხ. სკილა).

ქარიკლო, ბერძნ. (Χαρίκλω, ἡ) 1. აპოლონის ან ოკეანოსის ქალიშვილი, კენტავრ ქირონის ცოლი. 2. ფერია, წინასწარმეტყველ ტირესიას დედა.

ქარიტები, ბერძნ. (Χαρίτες, αἱ) თავიდან ნაყოფიერების ღმერთქალებად ითვლებოდნენ, მოგვიანებით კი სილამაზის, მხიარულებისა და ქალის მიმზიდველობის ღმერთქალებად აღიარეს. ქარიტები ზევსისა და ევრინომეს (ან ჰერას) ქალიშვილებად ითვლებოდნენ, ჰომეროსის მიხედვით ისინი ბევრნი არიან, პესიოდეს კი მხოლოდ სამს ასახელებს. ესენია: ეუროსინე (მხიარულება), თალია (ფერია) და აგლაია (ბრწყინვალება). მოგვიანებით ქარიტები უზუნაეს ღვთაებათა გავცოლებლად და ამაღლის წევრებად ითვლებოდნენ; ისინი თან ახლდნენ ჰერმესს, აფროდიტეს, ღიონისეს და სხვებს. რომში ქარიტებს გრაციები უწოდეს. ორქომენში ქარიტებს ყოველგვარი ადამიანური ნიშნის გარეშე, უბრალოდ ქვის სვეტად გამოსახავდნენ. შემდეგ მათ გრძელ ქიტონაში გამოწყობილ ქალებად, ხოლო კიდევ უფრო გვიან (III ს. ჩვენს ერამდე) ულამაზეს შიშველ ქალებად წარმოიდგენდნენ და გამოსახავდნენ. გადატანითი მნიშვნელობით ქარიტებს უწოდებენ ლამაზ ქალთა ჯგუფს. გამოთქმას ხშირად ირონიული მნიშვნელობაც აქვს.

ქარონი, ბერძნ. (Χάρων, ὁ) ერებოსისა და ნიკტის ვაჟი. ჰომეროსის შემდგომდროინდელი მითების მიხედვით ქარონი ცხოვრობდა მიწისქვეშეთში და მდინარე სტიქსეზე გადაყავდა მიცვალებულთა სულები. ლეგენდების თანახმად ქარონს სულები ჰადესის კარაზღე მიყავს და იქ ართმევს გასამრჯელოს მეგზურობისა და მომსახურებისათვის. ამის გამო ძველად საბერძნეთში მიცვალებულებს პირში მონეტებს უდებდნენ; მითის წარმოქმნა, შესაძლებელია, განპირობა იმან, რომ ძველად სწამდათ, თითქოს სააქაოსა და საიქიოს შორის მდინარე თუ ზღვა მღებარეობდა და მასზე გადასვლა არ შეიძლებოდა დამხმარის გარეშე. ქარონის კულტი მოგვიანებით ეტრუსკებმაც გადაიღეს და სიკვდილის ღმერთთან გააიგივეს. ქარონის კულტი ბოლოს რომშიც გავრცელდა. ვერგილიუსის აღწერის თანახმად ქარონი ჭუჭყიანი, ქალარა, თვალმბრიალა მამაკაცია. დანტეს მიხედვით იგი ჭინკაა. ქარონის სახე მრავალმხრივია გამოყენებული ხელოვნების სხვადასხვა სფეროში.

ქიმერა, ბერძნ. (Χίμαιρα, ἡ) ლომისთავიანი, თხისტანიანი და ღრაკონისკუდიანი ცეცხლისმფრქვეველი ურჩხული. პესიოდეს მიხედვით ქიმერა ტიფონისა და ექიდნეს შვილია. მას სამი თავი აქვს: ლომის, თხისა და ღრაკონის. სხვადასხვა მითის მიხედვით ქიმერა

ცხოვრობდა სხვადასხვა ადგილას. მაგ. ლიკიაში, ფრიგიაში, ეგვიპტეში, ინდოეთში და სხვ. ბელეროფონტის შესახებ არსებულ მითში საუბარია იმაზე, რომ მან ქიმერა მოკლა ლიკიაში, კრაგის მთაზე. ევერგილიუსის მიხედვით ქიმერა ჰადესის შესავლელთან ბინადრობს. პარიზის ღვთისმშობლის ტაძარზე ქიმერები ფანტასტიკურ არსებებად არიან გამოსახულნი.

ქ ი ო ნ ე, ბერძნ. (Χίονη, ἡ) 1. ბორეასის ქალიშვილი. პოსეიდონის საყვარელი. ევმოლპოსის დედა. ქიონემ ახლადშობილი ევმოლპოსი ზღვაში გადააგდო, მაგრამ პოსეიდონმა გადაარჩინა. 2. მეფე ღედალიონის ქალიშვილი. ავტოლიკოსისა და მომღერალ ფილამონის დედა. ქიონე მოკლა არტემიდემ იმისათვის, რომ მან გამოაცხადა არტემიდაზე უფრო ლამაზი ვარო. 3. პრიამოასის დედა.

ქ ლ ო რ ი დ ა, ბერძნ. (Χλωρίς -ἰδὲ, ἡ) 1. ყვავილების ღმერთქალი, იგივე რომაული ფაუნა. 2. ორქომენის მეფის ასული, ნელეესის ცოლი, ნესტორის დედა.

ქ რ ი ზ ე, ბერძნ. (Χρυσή, ἡ) 1. აპოლონის ქერუმში, ქრიზეიდას მამა. როდესაც აგამემნონმა ქრიზეიდა ტყვედ ჩაიგდო, ქრიზე დიდი საჩუქრით მიაღდა მიკენის მეფეს ქალიშვილის გამოსასყიდად, მაგრამ მას აგამემნონმა ქალიშვილი არ დაუბრუნა. პირიქით, შეურაცხყოფაც კი მიაყენა. ქრიზემ აპოლონს შესთხოვა დაესაჯა მისი შეურაცხყოფი და აპოლონმაც მოჰფინა ბერძენთა ჯარს საშინელი სენი.

ქ რ ი ზ ე ი დ ა, ბერძნ. (Χρυσή -ἰδὲ, ἡ) აპოლონის ქერუმის-ქრიზეს ქალიშვილი. ტროის დამარცხებისა და აღების დროს ქრიზეიდა, როგორც სამხედრო ნაღველი, შეხვდა აგამემნონს. აგამემნონმა მხოლოდ მაშინ დაუბრუნა ქრიზეს ქალიშვილი, როცა აპოლონმა ჭირი გააერცელა ბერძენთა ჯარში (იხ. ქრიზე). გადმოცემის თანახმად, თითქოს, შემდეგ ქრიზემ თავისი სურვილით დაუბრუნა აგამემნონს ქრიზეიდა აგამემნონის მისადმი კარგად მოპყრობის გამო. აგამემნონისაგან ქრიზეიდას შეეძინა ვაჟი, რომელსაც მამის სახელი უწოდა და რომელიც შემდეგში ორესტესა და პილადეს დაეხმარა.

ქ რ ი ს ი ბ ო ს ი, ბერძნ. (Χρυσόβοτος, ὁ) პელოპისა და ფერია აქსიოქეს ვაჟი, რომელიც მამას ჰიპოდამიასთან შეძენილ ვაჟებზე — ატრევესსა და თიესტეზე მეტად უყვარდა. ქრისიბოსი მოკლეს ატრევესმა და თიესტემ დედის რჩევით. სხვა მითის მიხედვით ულამაზესი ყმაწვილი ქრისიბოსი მოიტაცა და გააუპატიურა მეფე ლაიოსმა, რისთვისაც იგი მკაცრად დასაჯა ჰერამ — მის სამეფოს სფინქსი მიუგზავნა, ლაიოსი კი საკუთარ შვილს — ოიდიპოსს მოაქვლევინა. ოიდიპოსთან და მის შთამომავლობასთან დაკავშირებული მრავალი უბე-

დურებაც მითებს ლაიოსის ჩადენილი დანაშაულის სამაგიეროდ მიაჩნიათ.

ქ რ ი ს ო თ ე მ ი ღ ე, ბერძნ. (Χρυσόθεος, -შიფ, ჴ) აგამემნონისა და კლიტემნესტრას ქალიშვილი, იფიგენიასა და ლაოდიკეს (ელექტრას) და.

ქ რ ო მ ი ო ს ი, ბერძნ. (Χρυσίος, ბ) 1. ნელუსის ვაჟი, ნესტორის ძმა. 2. პრიამოსის ვაჟი.

ქ რ ო ნ ო ს ი, ბერძნ. (Χρῶνις, ბ — ღრო) ღროის განმასახიერებელი ღვთაება ძველ საბერძნეთში. ორფელების მიხედვით იგი ზევსისა და გეას მსგავსად მსოფლიოს ერთ-ერთი მთავარი საწყისია. ცეცხლი, ჰაერი და წყალი, რომლისაგანაც ღმერთებმა შემდეგ მრავალი რამ შექმნეს, სწორედ ქრონოსმა დაბადა. ზოგჯერ ქრონოსს ქრონოსთან აიგივებენ. რომში ქრონოსი სატურნუსთან გააიგივეს და ამის გამო ისიც ღროის განმასახიერებელ ღმერთად იქცა. ქრონოსი გამოსახება მოხუცად, რომელსაც ხელში ცელი უჭირავს, რაც ღროისაგან ყველაფრის მოცელების, მოსპობის სიმბოლური გამოსახულებაა. ამ სახელწოდებიდანაა ქრონიკა, ქრონოლოგია და სხვ.

ქ ს ა ნ თ ო ს ი, ბერძნ. (Χρόνιος, ბ — თეთრთმიანი) 1. ბერძნული მითების მიხედვით ერთ-ერთი გმირის სახელი, 2. თეთრთმიანი ცხენების ეფიტეტი. „ილიადაში“ ქსანთოსადაა წოდებული აქილეუის და ჰექტორის ცხენები.

ქ ს უ თ ო ს ი, ბერძნ. (Χρυσόθεος, ბ) ელინისა და ფერია ორსეიდის ვაჟი. ღოროსისა და ეოლოსის ძმა. თესალიიდან ათენში გადასახლდა და ერებთევსის ქალიშვილი — კრეუსა ცოლად შეირთო. მითში ასახულია ბერძნების ჩრდილოეთიდან მოსვლის ტრადიციული ისტორია.

ქ უ რ უ მ ე ბ ი, ბერძნ. — წარმართულ კულტა მსახურები. აღმოსავლური რელიგიისაგან განსხვავებით საბერძნეთის ყოველ ქალაქს შეეძლო მსხვერპლის შეწირვის, მონათვლის, შენდობისა და სხვა რელიგიური აქტის თვითონვე გადაწყვეტა. ყოველივე ამას ასრულებდნენ ქურუმები. ქურუმებს ირჩევდნენ კენჭის ყრით, ან პირდაპირ ნიშნავდნენ ერთი ან რამოდენიმე წლით. ქურუმები პასუხისმგებელ პირებად ითვლებოდნენ სახელმწიფოში. ქურუმობა ზოგჯერ მემკვიდრეობითაც გადადიოდა. ელინისტურ ეპოქაში ქურუმობის მოპოვება ფულითაც გახდა შესაძლებელი. ქურუმი უნდა ყოფილიყო ყოველგვარ ცუდ საქმიანობაში ექვემდებარებული, სულიერად და ფიზიკურად უნაყოფო. ქურუმთა გარკვეულ ჯგუფებს ზოგი რამე

ჩვეულებრივი ეკრძალებოდათ. მაგ. არტემიდეს ქურუმები ვალდებულნი იყვნენ შეენარჩუნებინათ სიქალწულო, პოსეიდონის ქურუმებს არ ჰქონდათ თევზის ჭამის უფლება, ქურუმთა გარკვეულ წარმომადგენლებს ეკრძალებოდათ აბანოში შესვლა. ქურუმთა შემოწავალს წარმოადგენდა შეწირული ცხოველების ზორცის ნაწილი და მორწმუნეთა საჩუქრები. სახელმწიფო რელიგიურ კულტა ხელმძღვანელობდნენ არა ქურუმები, არამედ სხვა მაღალი თანამდებობის პირები (მაგ. ათენში არხონტი ბასილეგაი). რომში არსებობდა ქურუმთა რამოდენიმე კოლეგია. საზოგადოებრივ და სახელმწიფო საქმიანობაში ბერძენ ქურუმებთან შედარებით მათ ბევრად მეტი უფლებები ჰქონდათ. ისინი ითვლებოდნენ სახელმწიფოს თანამდებობის პირებად, განაგებდნენ კალენდარს, იცავდნენ კანონებს, ჰქონდათ უდიდესი უფლებები საგარეო საქმეებში, იყვნენ სენატის წევრები. რომის ქურუმთა უმაღლეს კოლეგიებს განეკუთვნებოდნენ: პონტიფიკები, ფლამინები, ვესტალები, ავგურები, ჰარუსპიკები, სალიები, ლუპერკალები და სხვა. რომელ ქურუმთა უფლება-მოვალეობათაგან ბევრი რამ ისესხა ქრისტიანულმა რელიგიამ და მისმა მსახურებმა. გადატანილი მნიშვნელობით ქურუმი ნიშნავს რაიმე საქმისათვის თავდადებულ ადამიანს.

მაგ. ბახუსის ქურუმს ლოთს უწოდებენ, არესის ქურუმს—ომის მოყვარულს, აფროდიტეს ქურუმს—გარეგნული სილამაზის მოტრფიალეთ, ათენას ქურუმს—სიბრძნის მოყვარულს, მუზეების ქურუმს—პოეტს, მორფეოსის ქურუმს—ძილის მოყვარულს.

— შ —

შ ვ ი დ ნ ი თ ე ბ ე ს წ ი ნ ა ა ლ მ დ ე გ — არგიველთა შვიდი მხედართმთავარი, რომლებიც პოლინიკეს მეთაურობით თავს დაესხნენ თებეს. პოლინიკესა და მის ძმას — ეტეოკლეს, პირობის თანახმად, რიგ-რიგობით უნდა ემართათ თებე. როდესაც პოლინიკეს გამეფების რიგი დადგა, ეტეოკლემ პირობა დაარღვია და ძმას ტახტი აღარ დაუთმო. პოლინიკე ცხოვრობდა არგოაში, სივამრთან, მეფე ადრასტოსთან; პოლინიკემ სივამრს სთხოვა ძმის წინააღმდეგ საბრძოლველად გაჰყოლოდა. მიუხედავად ამფიაროსის წინააწარმეტყველებისა, რომ თებეს ლაშქრობაში ადრასტოსის გარდა ყველა გმირი.

დაიღუპებოდა, ბრძოლა მაინც გაიმართა. ზანგრძლივი ბრძოლის შემდეგ ორივე მთავარი მოქიშპე—პოლინიკეც და ეტეოკლეც დაიხოცნენ. მაშინ პოლინიკეს სიმამრმა დახმარებისათვის მიმართა ამორქალეზსა და მამონებს და ათენის მეფე თეზევსს. თებელებს გაუჭირდათ და სამისნოს მიმართეს. ტირესიამ იწინასწარმეტყველა, რომ თებელები მხოლოდ მაშინ გაიმარჯვებენ, თუ თებეს ახალი მმართველის-კრეონტის ვაჟს მენეკეესს არესს შესწირავენ. მიუხედავად იმისა, რომ მამამ ურჩია შვილს გაქცეულიყო ქალაქიდან, პატრიოტმა ყმაწვილმა თავისი სურვილით მიიტანა თავი სამსხვერპლოზე სამშობლოს საკეთილდღეოდ. ამის შემდეგ თებელებმა გაიმარჯვეს და მოწინააღმდეგეთა მეთაურები ზედიზედ დაიღუპნენ. გადარჩა მხოლოდ ადრასტოსი და წინასწარმეტყველი ამფიარაოსი, რომელსაც ზევსმა უკვდავება აჩუქა და ცაში წაიყვანა. რამოდენიმე ხნის შემდეგ, ადრასტოსის მეთაურობით, თებეს წინააღმდეგ კვლავ გაილაშქრეს შვიდ ღალატულ გმირთა ვაჟებმა და გამარჯვებასაც მიადწიეს. იხ. ეპიკონები. მითი ფართოდაა გამოყენებული ლიტერატურაში.

— ც —

ცენტავრები, ლათ. (Centaurus) იგივე ბერძნ. კენტავრები.
ცერბერი, ლათ. (Cerberus) იგივე ბერძნ. კერბერი.

ცერეალიები, ლათ. (Cerealia) ცერერასადმი მიძღვნილი ღღესასწაულები ძველ რომში. იმართებოდა აპრილის თვეში.

ცერერა, ლათ. (Ceres—eris) სატურნუსისა და რეას ქალიშვილი, იუპიტერის და, პროზერპინას დედა. მინდვრების, მიწათმოქმედებისა და ხორბლის მარცვლის მფარველი რომაული ღმერთქალი.

ცეფეუსი, ლათ. (Cefeus) იგივე ბერძნული კეფევსი.

ციკლოპი, ლათ. (Cyclops) იგივე ბერძნული კიკლოპი.

ცინთია, ლათ. (Cynthia) იგივე ბერძნული კინთია. არტემიდეს (დიანას) ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი.

ცირცეა, ლათ. (Circe) იგივე ბერძნული კირკე.

ძ ა გ რ ე ს ი, ბერძნ. (Ζαγρεζ, ბ) რამდენიმე მითის მიხედვით დიონისეს პირველად ერქვა ძაგრევესი.

ძ ე ე ქ ს ი პ ე, ბერძნ. (Ζεῦξίππυ, ἦ) ერთ-ერთი ნაიალი. პანდიონის მეუღლე. 2. პრიამოსის დედა. 3. პროკნესა და ფილომელას დედა, იგივე ზევქსიპე.

ძ ე თ ო ს ი, ბერძნ. (Ζηθυσ, ბ) 1. ზევსისა და ანტიოპეს ვაჟი. აედონის ქმარი. 2. ბორეასისა და ორითიას ვაჟი. კალაისის (კალაიდეს) ძმა. ერთ-ერთი ბორეადი. კალაისთან ერთად იგი მოკლა ჰერაკლემ იმისათვის, რომ მან არგონაუტებს ურჩია მიეტოვებინათ ჰერაკლე, რომელიც ჰილასის საძებნელად იყო წასული.

— ხ —

ხ ა ლ ი ბ ი, ბერძნ. (Χάλιψ -სპიფ, ბ) არესის ვაჟი, ძველქართველური ტომის ხალიბების წინაპარი. ხალიბებმაო—გადმოგვცემს ლეგენდა,—აღმოაჩინეს რკინის მადანი და დაიწყეს მისი დამუშავება.

ხ ა ლ კ ო დ ო ნ ტ ი, ბერძნ. (Χαλκιδών -ოიცი, ბ) აბანტების მითიური მეფე. ევბეის უძველესი მოსახლეობის მბრძანებელი. მის შთამომავლებს ხალკოდონიტებს (ქალკოდონიტებს) უწოდებენ.

ხ თ ო ნ ი ა, ბერძნ. (Χθονια, ἦ) 1. არგოსის მეფის—ფორონევის ქალიშვილი. მან არგოლიდაში (პერმიონეში) თავის ძმასთან—კლიმენოსთან ერთად დააარსა დემეტრეს სამლოცველო. სხვა მითების მიხედვით ხთონია არგოსელი კოლონტასის ქალიშვილია. თითქოს კოლონტასმა არ მიიღო მასთან მკზაერის სახით სტუმრად მისული დემეტრე, რისთვისაც განრისხებულმა დემეტრემ მის სახლს ცეცხლი წაუკიდა და გულცივი მასპინძელი შიგ გამოიწვა. ხთონია კი, რომელმაც რამოდენიმეჯერ სთხოვა მამას სტუმარი მიეღოთ, გადაარჩინა. სწორედ ამის შემდეგ დაიწყო ხთონიამ დემეტრეს ქურუმობაო—გადმოგვცემს მითის ერთი ვერსია. 2. ათენის მეფის—ერეხთევსის ქალიშვილი. ერეხთევსმა ხთონია მსხვერპლად შესწირა

ლმერთებს. 3. გეას, დემეტრეს, პერსეფონეს, ჰეკატესა და მიწის სხვა ღვთაებათა ეფიჭეტი.

ხთონიოსი, ბერძნ. (Χθονίος, ბ) ერთ-ერთი სპარტაგანი.

ხთონიური ღვთაებანი, ბერძნ. — მიწის ღვთაებები, მიწისქვეშეთის მფლობელი ღმერთები. ისინი განაგებენ მიწის ნაყოფიერებას. ხთონიურ ღვთაებებად ითვლებოდნენ ჰადესი (პლუტონი), პერსეფონე, დემეტრე, გეა, დიონისე, ჰეკატე, ერინიები, თანატოსი, ჰიპნოსი, მიწისქვეშა სამყაროს მოსამართლეები: ეაკოსი, მინოსი და რადამანთისი. ხთონიურ ღვთაებებს მსხვერპლად სწირავდნენ მხოლოდ შავი ფერის ცხოველებს. მსხვერპლთშეწირვა ხდებოდა გვიან საღამოს, სამსხვერპლო იყო დაბალი.

ხრისაორი, ბერძნ. (Χρυσάωριος, ბ) პოსეიდონისა და მედუზას ვაჟი. ექიდნეს მამა.

— 3 —

ჰადესი, ბერძნ. (Ἅϊδης ან Ἐΐδης, ბ, ზ) 1. მიწისქვეშა სამყაროს და მიცვალებულთა სულების მბრძანებელი, კრონოსისა და რეას ვაჟი. ზევსის, პოსეიდონისა და დემეტრეს ძმა. როდესაც სამმა ძმამ სამყარო გაიყო, ჰადესს მიწისქვეშეთი და მიცვალებულთა მეუფეობა ერგო. ჰადესი ითვლებოდა აგრეთვე წიაღისეული სიმდიდრისა და მიწის ნაყოფიერების ღვთაებად. ჰადესის შესახებ უმთავრესად გავრცელებული მითი გადმოგვცემს, რომ მან მოიტაცა თავისი ღისშვილი, მიწათმოქმედების ღმერთქალ დემეტრეს ქალიშვილი — პერსეფონე და ცოლად შეირთო. (იხ. პერსეფონე). ზევსმა აიძულა ჰადესი დემეტრესათვის დაებრუნებინა ქალიშვილი, მაგრამ პერსეფონემ მთლიანად მაინც ვერ მიატოვა ჰადესი, რადგანაც მას ჰადესმა გადააყლაპა ბროწეულთა მარცვლები, რის გამოც ისე განმტკიცდა მათ შორის ცოლ-ქმრული სიყვარული, რომ პერსეფონე თვითონ ვეღარ სთმობდა მიცვალებულთა მეუფეს. შეთანხმების თანახმად პერსეფონე წლის მხოლოდ გარკვეულ ნაწილს ატარებდა ღეღამიწაზე ღედასთან, ამ პერიოდში მიწა მოსავალს იძლეოდა. მითების მიხედვით ჰადესს ჰქონდა მეზარადი, რომლის მორგების შემდეგ იგი უხილავი ხდებოდა. (აქედან მისი სახელი Ἅϊδης — უხილავი). თითქოს, როდესაც ჰერაკლე მიწისქვეშეთში ჩავიდა, დაჭრა შეასწავლელში ჰოდარაჯე ჰადესი და ეს უკანაჟკენელი ოლიმპოს გაემართა

ჭრილობის განსაკუთრებლად. ჰაღეს მსხვერპლად სწირავდნენ შავ ზარებს. რომში ჰაღესი გააიგივეს სიკვდილისა და ქვესკნელის ძველიტალიურ ღვთაებებთან: ორკუსთან და დიტუსთან. ხელოვნებაში ჰაღესი ზევსის მსგავსად ძლიერ, დასრულებულ, ტახტზე მჯდომარე მამაკაცად გამოისახებოდა, ხელში ეჭირა ორკბილა, ხშირად თან ახლდა პერსეფონეც, მის ფერხთით იწვა კერბერი. 2. საიქიოს, მიცვალებულთა სამეფოს ბერძნული სახელი, რომელსაც ზოგჯერ ტარტაროსსა და ზოგჯერ ერებოსსაც უწოდებდნენ. რომაელები მას ორკოსს ეძახდნენ. ძველი ბერძნების წარმოდგენით ჰაღესი იმყოფებოდა სადღაც შორეულ დასავლეთში, ან და მიწისქვეშეთში. იქ სულები განაგრძობენ ჩვეულებრივ ცხოვრებას.

მითების მიხედვით ჰაღესის მბრძანებლები არიან ჰაღესი და მისი ცოლი პერსეფონე. მამაკაცთა სულებს ჰაღესი განაგებს, ქალები — პერსეფონე. ჰაღესში მისვლისას შესაფერიანი ადგილის მისაღებად მიცვალებულთა სულები ვალდებული არიან წარსდგნენ მოსამართლეების წინაშე. ეს მოსამართლეებია: მინოსი, ეაკოსი და რადამანთისი; ისინი ღმერთებს დაუყენებიათ ამ თანამდებობაზე. ჰაღესში გაედინება დავიწყების მდინარე ლეთე, რომლის ერთი ყლუპიც კი საკმარისია, რომ ყველაფერი წარსული, მიწა და მიწიური ცხოვრება დავიწყებას მიეცეს. ჰაღესში იტანჯებიან დამნაშავენიც.

ჰარმონია, ბერძნ. (Ἄρμονία, ἡ) არესისა და აფროდიტეს ქალიშვილი, კადმოსის მეუღლე. ჰარმონიასა და კადმოსის ქორწილს ყველა ღმერთი დაესწრო. კადმოსმა ახალგაზრდა მეუღლეს მიართვა ჰეფესტოს ნახელავი ძვირფასი, ჯაღოსნური სამკაულები. ბოლოს ეს სამკაულები დელფოს სამისნოს შესწირეს.

ჰარპიები, ბერძნ. (Ἅρπαι, αἱ) თოვლის, ფანტელებისა და ქარ-ბუქის ღვთაებანი. მტაცებელი გოგოჩიტები. ჰეპიოდეს მიხედვით ჰარპიები ფრთოსანი ღმერთქალები არიან. მოგვიანებით ჰარპიები წარმოიდგინეს ქალისთავიან ფრთოსან ურჩხულებად. არგონავტების შესახებ თქმულების მიხედვით ჰარპიები გაჯავრებულმა ზევსმა დასჯილ ფინეესს მიუჩინა. ჰარპიები მას პარავენ ან უბილწავენ საკმელს და ბრმა დამნაშავე ლამისაა შიმშილით დაიღუპოს. ჰარპიები ფინეესს ბორეადებმა მოაშორეს. გადატანითი მნიშვნელობით ჰარპია ავ დელაკაცს ნიშნავს.

ჰარპოკრატე, ბერძნ. (Ἅρποκράτης, ὁ) ძველევგობტური ღმერთის — ჰორას ბერძნული სახელი, ოსირისისა და ისიდას ვაჟი, იგი პირთან მიტანილი თითით გამოისახებოდა. შემდეგში ბერძნებმა და რომაელებმა მისი ასეთი გამოსახულება დუმილის სიმბოლოდ

მიიჩნიეს, ღუქილის ღმერთად აღიარეს და ჰარპოკრატე უწოდეს. ჰარპოკრატე გამოისახებოდა ლოტოსის კოკორზე მჯდომარე გვირგვინიან ყმაწვილად, ხელში ეჭირა სიუხვის რქა. ჰარპოკრატეს ატრიბუტებია ნიანგი, ლომი, შველი და მორიელი. ჰარპოკრატეს სწირავდნენ პირველ ქორთა მწვანის, ლოტოსის ყვავილებს და თევზს.

ჰარუსპიკები, ლათ (haruspex-იდან) გულთმისანი ქურუმები ძველ რომში, რომლებიც ცხოველთა შიგნეულის მიხედვით მკითხაობდნენ. გადმოცემის თანახმად ეს ხელოვნება მათ ეტრუსკებისაგან ისწავლეს. განსაკუთრებულ შემთხვევებში რომის სენატიც კი მიიწვევდა ხოლმე რჩევისათვის ცნობილ ჰარუსპიკებს.

ჰებე, ბერძნ. (Ἥβη, ἥ) სიყმაწვილის ღმერთქალი, ზევსისა და ჰერას ქალიშვილი, რომელსაც ღმერთებისათვის ოლიმპოზე ნექტარი და ამბროსია მიჰქონდა. იგი ითვლებოდა ჰერაკლეს ციურ მეუღლედ, რომლისაგანაც შეეძინა ორი შვილი. ჰებეს კულტი გავრცელებული იყო პელეპონესში, მისი წმინდა ზეა კვიპაროსი. გადმოცემით, თუ მონა ჰებეს ტაძარში შესვლას მოახერხებდა — თავისუფლდებოდა. რომში ჰებე სიყმაწვილის რომაულ ღმერთქალ იუვენტუტასთან გააიგივეს. ჰებე ხელოვნებაში ახალგაზრდა ქალიშვილად გამოისახებოდა. თავზე ედგა ყვავილების გვირგვინი და ხელში ოქროს თაბი ეჭირა. ზოგ გამოსახულებაში ჰებე ძუძუს აწოვებს ზევსის არწივს.

ჰეკაბე, ბერძნ. (Ἑκάβη, ἥ) იგივე ჰეკუბა. ფრიგიის მეფის ქალიშვილი, პრიამოსის მეუღლე; ჰექტორის, პარისის, ჰელენის, პოლიქსენეს, კასანდრას... დედა. ტროის დაცემის შემდეგ ჰეკაბე ტყვედ წაიყვანა ოღისევსა. საბერძნეთისაკენ მიმავალმა ჰეკაბემ თრაკიის სანაპიროზე ნახა თავისი ვაჟის — პოლიდოროსის გვამი. პოლიდოროსი დიდძალი განძით თრაკიის მეფე პოლიმესტორთან გაგზავნეს რამდენიმე ხნის წინათ. როდესაც პოლიმესტორს ტროის დაცემის ამბავი გაეგო, პოლიდოროსი მოეკლა და განძი მიეთვისებინა. ჰეკაბემ შესძლო სამაგიერო მიეზღო შვილის მკვლელისათვის, — მან ამოხოცა პოლიმესტორის შვილები და თვით მას თვალები დათხარა. ერთი მითის მიხედვით ჰეკაბე ბრბომ ჩაქოლა, მაგრამ ღმერთებმა იგი ძალღად აქციეს. ჰეკაბეს ძალღად ქცევის მითი გვაფიქრებინებს, რომ მისი კულტი ჰეკატესაში აირია. ამ უკანასკნელის წმინდა ცხოველი ხომ ძალღია. ჰეკაბეს ტრაგიკულმა სახემ შთააგონა მრავალი მწერალი (ევრიპიდე, შექსპირი, ღანტე და სხვ.).

ჰეკატერგე, ბერძნ. (Ἑκατέρη, ἥ) ბორეასის ქალიშვილი. გად-

მოცემის თანახმად მან დააწესა არტემიდეს კულტი ჯუნძულ დე-ლოსზე.

ჰეკალე, ბერძნ. (Ἑκαλη, ἥ) ღარიბი, სტუმართმოყვარეობით განთქმული დედაბერი, რომელმაც გაჭირვების ქამს შეიკედლა ახალ-გაზრდა თეზეუსი.

ჰეკატე, ბერძნ. (Ἑκάτη, ἥ) ძველდამოსავლური ღვთაება, რომლის კულტიც საბერძნეთში აღმოსავლეთიდან შევიდა. ჰესიოდეს მიხედვით იგი ტიტან პერსესა და ტიტანიდ ასტერიას ქალიშვილია. ზოგი მითი მას ზევსისა და ჰერას, ზოგი კი — ზევსისა და დემეტრეს ქალიშვილად მოიხსენიებს. ჰესიოდეს მიხედვით იგი მიწის, ზღვისა და ზეცის მპყრობელი, ადამიანის შრომის მფარველი ძღვეამოსილი ღმერთქალი იყო. თითქოს ჰეკატე ეხმარებოდა მშობიარეს, დედებს, ქნინდა და ამრავლებდა სიმდიდრეს, მფარველობდა მონადირეებსა და მეთევზეებს, ხელს უწყობდა პირუტყვის გაზრავლებას, მეზღვაურებს უგზავნიდა ზურგის ქარს, აპარჯვებინებდა შეჯიბრებაში, სასამართლოში, შაირობაში... თვით ღმერთებიც განსაკუთრებულ პატივს სცემდნენ მას. მიუხედავად იმისა, რომ იგი ტიტანთა შთამომავლად ითვლებოდა, ტიტანების დამარცხების შემდეგ ზევსმა მაინც არ წაართვა ძალა-უფლებები. ძველი წელთაღრიცხვის მეხუთე საუკუნიდან ჰეკატეს მიიჩნევდნენ აჩრდილების, ღამეულ მოჩვენებების, ზმანებათა და ჯადოქრობის ღმერთქალად. იგი შემდეგ პერსეფონესთან გააიგივეს. ჰეკატე ხშირად არტემიდესი ერეოდათ. არტემიდეს მსგავსად ისიც მიიჩნიეს ნადირთა მეუფედ. რამდენიმე საერთო ნიშნის გამო ჰეკატე ზოგჯერ მთვარის ღვთაება სელენასი ერეოდათ. ჰეკატეს წმინდა ცხოველია ძაღლი, მას მსხვერპლად სწირავდნენ ლეკვებს. ჰეკატეს სამლოცველოები იყო ეგინაზე, არგოსში, ელევსინში, სიცილიაში; ეგინაზე ჰეკატესადმი მიძღვნილი მიატურიებიც იმართებოდა. გზაჯვარედინებზე დგამდნენ ჰეკატეს სამთავიან გამოსახულებებს, მისი ქანდაკებები ჰქონდა თითქმის ყოველ ოჯახს. ჰეკატე გამოიხატებოდა ღამაშ ქალად, ხელში ეჭირა ჩირაღდანი. ჩირაღდანს გარდა მისი ატრიბუტებია: ძაღლი, გველი, გასაღები, ხანჯალი... პერგამის სამხვერპლოს ფასადზე ჰეკატე სამთავიან და ექვსხელიან არსებადაა გამოსახული, შეიარაღებულია ფარითა და ხანჯლით.

ჰეკატომბე, ბერძნ. (Ἑκατόμβη, ἥ) ასი ზარის ან სხვა ცხოველის მსხვერპლად შეწირვის ჩვეულება ძველ საბერძნეთში. გადატანითი მნიშვნელობით ჰეკატომბე ნიშნავს დიდი მსხვერპლის გაღებას, ომს, კირს, სახადს.

ჰეკატონხეირები, ბერძნ. (ἑκατόνχηρες, იმ) მიწისქვეშა ჯალთა განმასახიერებელი ასხელოვანი და ორმოცდაათთავიანი ბუმბერაზები. ჰესიოდეს მიხედვით ისინი გეასა და ჟრანოსის შვილები არიან. ტიტანებთან ომის დროს ჰეკატონხეირები ოლიმპიელებს ეხმარებოდნენ და ოლიმპიელებმა სწორედ მათი მეშვეობით გაიმარჯვეს. გამარჯვების შემდეგ ჰეკატონხეირები დარაჯობენ ტარტაროსში ჩამწყვდეულ ტიტანებს.

ჰელე, ბერძნ. (Ἑλη, ἥ) ათამანტისა და ნეფელეს ქალიშვილი, ფრიქსოსის და. როდესაც ათამანტმა მეორე ცოლი შეირთო, დედინაცვალმა შეიძულა გერები, ჰელე და ფრიქსოსი. ავი დედინაცვლისაგან განრიდების მიზნით ნეფელემ ღრუბელთა ბურუსი შემოახვია შვილებს, ჯადოსნურ ოქროს ვერძზე შესვა და კოლხეთში გაისტუმრა აიეტ მეფესთან. (იხ. ფრიქსოსი). მეზავრობისას ჰელე ვერძიდან გადმოვარდა, ფრიქსოსმა ვერ უშველა და დაიხრჩო. მას შემდეგ ამ ზღვას, რომელშიც ჰელე დაიხრჩო, ჰელესპონტი ეწოდება. ჩვენამდე მოაღწია გამოსახულებამ, ჰელე წელამდე წყალშია და თანდითანობით იძირება, ფრიქსოსი იხელს უწვდის, მაგრამ ვერ წვდება, ისინი მხოლოდ თითებით ეხებიან ერთმანეთს.

ჰელიადები, ბერძნ. (Ἡλιάδης = Ἡλιάδαι, იმ) მზის შვილები, ჰელიოსისა და ოკეანიდ კლიპენეს ქალიშვილები, ფაეთონტის ძეები. მათ ისე მწარედ განიცადეს ძმის დაღუპვა და ისე გამუდმებით ტიროდნენ, რომ ღმერთებმა ვერხვებდალ||ალვისხეებად აქციეს, რომელთა ფოთლებიც მარად ნაღვლიანად შრიალებენ. ჰელიადთა ცრემლებისაგან ზურმუხტები||მარგალიტები წარმოიშვნენო— გადმოგვცემს ლეგენდა.

ჰელიენი, ბერძნ. (Ἡλην -ηως, ბ) პირასა ჯდა ღვეკალიონის ვაჟი (იხ. ელინი).

ჰელიკე, ბერძნ. (Ἑλικη, ἥ) 1. ფერია, ენობიონის მეუღლე, ლიკაონის ქალიშვილი. მითის მიხედვით იგი იყო ულამაზესი კრეტელი ფერია, რომელიც ზევსს შეუყვარდა. ამის გამო გაჯავრებულმა ჰერამ იგი დათვად აქცია, ზევსმა კი ვარსკვლავად გარდაქმნა და ცაზე მოათავსა (დიდი დათვის ვარსკვლავი). სხვა მითის მიხედვით ეს იყო არა ჰელიკე, არამედ კალისტო.

ჰელიკონი, ბერძნ. (Ἑλικών, ბ) ჰელიკონი და კითერონი იყვნენ განსხვავებული ხასიათების ორი ძმა. ჰელიკონი იყო კეთილი და მშობლების მეტისმეტად მოყვარული, კითერონი კი ბოროტი და ანჩხლი. მან ჯერ მამა მოკლა და შემდეგ მზაკვრულად ძმა გადააგდო კლდიდან, მაგრამ თვითონაც თან გადაყვა. ღმერთებმაო, გადმოგვცემს ლეგენდა, ისინი მთებად აქციეს. თითქოს კითერონზე დასა-

ხლდნენ ერიჩიები, ჰელიკონზე კი — მუზები. მუზებს ამიტომ ხშირად ჰელიკონიადებს უწოდებენ ხოლმე.

ჰელიკონიოსი, ბერძნ. (Ἑλικωνιος, ბ) პოსეიდონის ერთ-ერთი ზედმეტი სახელი აქვევლთა ქალაქ ჰელიკეს მიხედვით, სადაც მისი ტაძარი და ქანდაკება მდებარეობდა.

ჰელიოსი, ბერძნ. (Ἥλιος, ბ) მზის ღმერთი ძველ საბერძნეთში, ტიტან ჰიპერიონისა და თეიას ვაჟი, სელენეს და ეოპიას ძმა. ფაეთონტისა და ჰელიადების მამა. კლასიკურ პერიოდში ჰელიოსი მზის სხივის, სიბრძნის და სინათლის ღვთაება იყო. ჩვენს ერამდე მეხუთე საუკუნეში ჰელიოსი აპოლონთან გააიგივეს. მითების მიხედვით ჰელიოსი ყოველდღიურად აღმოსავლეთიდან მობრძანდებოდა ეტლით, რომელშიც შებმული იყო ცეცხლისჭრქვევლი ცხენები და სალამოს დასავლეთით ეშვებოდა ოკეანეში. ღამით ჰელიოსი დეფამიწას შემოუვლიდა ნავით და ღილით კვლავ აღმოსავლეთიდან აღმობრწყინდებოდა. კუნძულ ტრინაკრიაზე ჰელიოსის ქალიშვილები მის ხარებს (იხ. ჰელიოსის ხარები) მწყემსავდნენ. ჰელიოსის ტაძრები იყო კორინთოში, არგოსში, ელიდაში. მისი კულტის ცენტრი კი კუნძული როდოსი იყო. რომაელებმა ჰელიოსი სოლთან გააიგივეს (sol—მზე). მისი ტაძარი აღმართელი იყო კვირინალიაზე. ხელოვნებაში ჰელიოსი გამოისახებოდა ეტლში მჯდომარე, თავზე ნათლის გვირგვინიან, ან მზის დისკო დადგმულ მამაკაცად. ჰელიოსი ზოგ გამოსახულებაში ფეხზე დგას ეტლში, ერთ ხელში მათრახი უჭირავს, მეორეში კი დედამიწის ბურთი.

ჰელიოსის ხარები, — ჰელიოსს ჰყავდა ხარების შვიდი ჯოგი, რომელშიც შედიოდა 350 ხარი. ხარებს მწყემსავდნენ მისი ქალიშვილები კუნძულ ტრინაკრიაზე. თვითეული ხარი, როგორც ირკვევა, წლის თითო დღის განსახიერებაა (ბერძნული კალენდრის მიხედვით წელიწადი 350 დღისაგან შედგებოდა). ტირენიამ ურჩია ოდისეესს და მის თანამგზავრებს, რომ, არამც და არამც ხელი არ ეხლოთ ჰელიოსის ხარებისათვის, მაგრამ როდესაც ოდისეესი და მისი თანამგზავრები კუნძულ ტრინაკრიაზე მოხვდნენ, მეტისმეტი შიმშილის გამო იძულებული გახდნენ დაეკლათ და შეეკამათ რაჰოდენიმე ხარი. ამიტომ მათი გემი განრისხებულმა ღმერთებმა ნამსხვრევებად აქციეს და მხოლოდ ოდისეესი გადაურჩა დაღუპვას. მითი ჰელიოსის ხარების შესახებ იმ ეპოქას ასახავს, როდესაც წმინდა ცხოველთა მოკვლა აკრძალული იყო.

ჰელოროსი, ბერძნ. (Ἑλωρος, ბ) 1. მეფე, რომლის სახელთანაცაა დაკავშირებული ამავე სახელწოდების მდინარე სიცილიაში.

2. ისტროსის ვაჟი, ტელეფოსის თანამებრძოლი. მელანიპოსის მამა.

ჰე მერა, ბერძნ. (Ήμέρα, ჰ—დღე) დღის სინათლის განმასახიერებელი ღმერთქალი. ჰესიოდეს მიხედვით იგი ნიქტისა და ერებოსის ქალიშვილია, ეთერისა და განთიადის ღმერთქალის—ეოსის დაა.

ჰე მონი. ბერძნ. (Ήμων -οῦα, ღ) კრეონტ მეფის ვაჟი, ანტიგონეს საქმრო. როდესაც ჰემონმა ანტიგონეს სიკვდილი გაიგო, თვითონაც თავი მოიკლა.

ჰე პტაპოროსი, ბერძნ. (Ήπτάπορος, ბ) მდინარის ღმერთი მისიაში. ოკეანოსის ვაჟი.

ჰერა, ბერძნ. (Ήρα, ჰ) წინაბერძნული ღვთაება. გვიანდელი მითების მიხედვით კრონოსისა და გეას უფროსი ქალიშვილი, ზევსის და და მეუღლე, რომელთა კავშირიც ერთი მითის მიხედვით სამას წელს საიდუმლოდ მიმდინარეობდა. შემდეგ ზევსმა ჰერა თავის მეუღლედ და ღმერთთა დედოფლად გამოაცხადა. ჰესიოდეს მიხედვით ჰერა ზევსის მეშვიდე ცოლი იყო. ზევსთან ერთად იგი ელვის, ქექა-ქუხილისა და ღრუბელთ მბრძანებელია. იგი უგზავნის ადამიანებს წვიმას და მოსაყალს. ჰერას მოსამსახურეებია: ჰორები და ირიდა. ჰერას სახემ თანდათან შთანთქა მსგავს ღმერთქალთა ძველი კულტები. ჰერა გახდა ქორწინებისა და ცოლ-ქმრული სიყვარულის მფარველი ღმერთქალი. (აქედან მომდინარეობს მისი ზედმეტი სახელი გაშელია), ფეხმძიმეთა და მშობიარეთა ღვთაება. ჰერამ ზევსისაგან შობა ჰებე, ჰეფოსტო და არესი. ზოგიერთი მითის მიხედვით არესი არ არის ზევსის შვილი. თითქოს ჰერამ ჩაიხუნთქა ყვავილთა არომატი და ამის გამო, უბიწოდ ჩაესახა არესი. მითების მიხედვით ჰერა მკაცრი, მორკმული და ექვიანი მეუღლე იყო. იგი უმოწყალოდ სდევნიდა და სჯიდა მეტოქეებს. ჰერას სძულდა ჰერაკლე და ზევსის სხვა შვილები, არაერთგზის ცდილობდა მათ დაღუპვას. ერთხელ ზევსმა ჰერაკლეს დეენის გამო დასაჯა კიდეც ჰერა: ცის თალზე ჯაჭვით ჩაშოკიდა და ფეხებზე გრდემლები მიაბა. ჰერას სწირავდნენ ბროწეულს (ცოლქმრული სიყვარულის სიმბოლო), გუგულს, ფარშავანგს, ყვავს. ჰერას კულტის სამშობლოდ პელეპონესი ითვლება. ჰერას ტაძრები იყო მიკენში, არგოსში, სპარტაში, კორინთოში, სამოსზე და სხვა ადგილებში. არგოსში ხუთ წელიწადში ერთხელ იმართებოდა ჰერასადმი მიძღვნილი დღესასწაულები. რომში ჰერა იუნონასთან გააიგივეს. (იხ. იუნონა). ხელოვნებაში ჰერა გამოისახებოდა მაღალ, ლამაზი ტანის, დიდებული, წარმოსადეგი, მკაცრი შესახედაობის, თავზე გვირგვინდადგმულ ქალად.

ჰერაკლე ბერძნ. (Ήρακλῆς, ი) ბერძენი სახალხო გმირი. ჰე-

რაკლეს ნაშდვილი სახელი იყო ალკიდი. ჰერაკლე მას უწოდა დელფოს საპისნომ და ნიშნავს „წარმატებათა მომპოვებელს ჰერას ჯიბრზე.“ ჰერაკლეს მამაა ზევსი, დედა კი — ალკმენე. ჰერაკლე უველაზე უფრო პოპულარული ბერძენი გმირია. მისი გმირობის შესახებ მღეროდნენ მთელს ელადაში.

ალკმენემ შვა ტყუპები: ჰერაკლე და იფიკლე. ჰერამ ჩვილ ჰერაკლეს მიუგზავნა ორი უზარმაზარი მგულავი გველი, რათა აკვანშივე მოეხრჩოთ მისთვის საძულველი არსება, მაგრამ მოხდა პირიქით, პატარა გოლიათმა თვითონ დააბრჩო გველები. ამფიტრიონმა ჰერაკლეს ასწავლა ეტლის მართვა, კასტოროსმა — ხელჩართულა ჩხუბი, ავტოლიკოსმა — ჭიდაობა, ევრისტეესმა — ისრის სროლა და ლინოსმა — მუსიკა, კენტავრმა ჭირონმა კი — მეცნიერება. როდესაც ლინოსმა სიზარმაცისათვის ჰერაკლე დატუქსა, ამაყმა მოსწავლემ შეურაცხყოფა არ აიტანა, მასწავლებელს კითარა დაარტყა და მოკლა. მისი სიძლიერით შეშინებულმა ამფიტრიონმა ჰერაკლე კითერონზე გაგზავნა ფარის სამწყემსავად. იქ მწყემსობისას ჰერაკლემ მოკლა კითერონის საშინელი ლომი და მისი ტყავი ტანსაცმლად გამოიყენა. 18 წლის ჰერაკლე თებეში დაბრუნდა, იქ იგი შეედავა ორქომენის მეფის ელჩებს, რომლებიც თებელებისაგან სამარცხვინო ხარკს მოითხოვდნენ, დაამარცხა ისინი და აიძულა, თვით ეხადათ თებელებისათვის ორჯერ მეტი ხარკი, ვიდრე ისინი მათგან მოითხოვდნენ. მადლობის ნიშნად თებეს მეფემ — კრეონტმა ჰერაკლეს მიათხოვა თავისი ქალიშვილი მეგარა.

დელფოს საპისნოს დადგენილებით გმირს უნდა შეესრულებინა 12 გპირობა. (ჰერამ ჰერაკლეს უგონობა მოუვლინა და გონებაარეულმა გპირმა მოკლა ორი საკუთარი და ორიც იფიკლეს შვილი. გონს მოსულმა გპირმა შეასრულა თორმეტი გმირობა) 1. ხელით დააბრჩო ნემის ლომი, 2. მოკლა ლერნეს ჭიდრა. 3. ცოცხლად დაიჭირა არკადიის გამანადგურებელი ტახი. 4. შეიპყრო კერიბიის შველი. 5. ამოხოცა სპილენძის ფრთებიანი საოცარი სტიმფალიდები. 6. ევრისტეესის ქალიშვილს მოუპოვა იპოლიტეს ჯადოსნური ქაშარი. 7. გააუფთავა ავგეას თავლები. 8. სძლია ალისმფრქვეველ კრეტის ბულას. 9. მოკლა მეფე დიომიდე, რომელიც ადამიანებს შესაქმელად აძლევდა ხოლმე კაციმქამელ ჭაყ ცხენებს. 10. მოიტაცა გერიონის ძროხები. ამ სამთავიანი გოლიათის ძროხების მოტაცების შემდეგ აღმართა, ე. წ. ჰერაკლეს (ჰერკულესის) სვეტები. აქვე დაამარცხა მან ანტეოსი. 11. ხელთ იგდო ჰესპერიდების ვაშლი, რაც გმირს ატლანტმა მოუტანა. სამაგიეროდ ჰერაკლეს ხელით ეჭირა ცის თალი. 12. დაიჭირა, შეკოჭა და ევრისტეესს მიჰგვარა ჰა-

დესის საშინელი მცველი, სამთავიანი ქოთაკი კერბერი (სხვა ვარიანტის მიხედვით ჰერაკლე ჩავიდა ჰადესში, რათა გამოეყვანა ადმეტოსის მეუღლე ალკესტიდა და გმირი თეზეუსი, ამის გამო ჰადესის შესასვლელში შეებრძოლა და დაჭრა თვით ღმერთი ჰადესი). ამ გმირობების შესრულების შემდეგ დაბრუნდა თებეში და უარი თქვა მეგარას ქმრობაზე, რადგანაც მისი აზრით ამის წინააღმდეგნი იყვნენ ღმერთები.

გმირმა მონაწილეობა მიიღო კალიდონის ნადირობასა და არგონავტთა მოგზაურობაში. შემდეგ იგი შეებრძოლა ტროელთა მეფე ლაომედონტს, რომელმაც გმირს აწყენინა, როდესაც იგი იპოლიტეს ქამრის ხელში ჩაგდების შემდეგ უკან ბრუნდებოდა. გმირმა აიღო ტროა, ხოლო ლაომედონტი თავის შვილებთან ერთად (პრიამოსის გამოკლებით) ამოხოცა. შემდეგი შეტაკება ჰერაკლეს ჰქონდა პილოსის მეფე ნელევსთან, რომლის ყველა თანამებრძოლი გაანადგურა მისი ვაჟის ნესტორის გარდა.

ზევსმა ჰერაკლე უკვდავად აქცია, ოლიმპოზე წაიყვანა და ცოლად შერთო ჰებე. ზოგიერთი მითი მოგვითხრობს ჰერაკლეს სკვითების ქვეყანაში ბრძოლასა და პრომეთეს განთავისუფლებაზე. ზოგი მითის მიხედვით ჰერაკლე გიგანტომახიაშიც მონაწილეობდა. ჰერაკლეს კულტი გავრცელებული იყო როგორც საბერძნეთის, ისე რომის მრავალ ადგილებში. ჰერაკლე ითვლებოდა პალესტრებისა და გიმნაზიების მფარველად. სიკიონში გმირის პატივსაცემად იმართებოდა დღესასწაულები ე. წ. ჰერაკლიები. მსგავსი დღესასწაულები იმართებოდა თებეში, კოსოსზე, მენდოსზე და სხვაგან. ჰერაკლეს წმინდა მცენარედ ითვლებოდა ოქროსფერი ალვის ხე, ზეთის ხილი, სურო. მასვე სწირავდნენ ცხელ სამკურნალო წყლებს. როგორც ჩანს, ჰერაკლე პირველად დორიელთა გმირი იყო. როდესაც დორიელებმა პელეპონესი დაიპყრეს, იგი არგონელი პერსევსის შთამომავლად გამოაცხადეს, რათა ომით მოპოვებული ქვეყანა თავიანთ კანონიერ სამფლობელოდ ჩაეთვალიათ. ჰერაკლე იყო უშიშარი, მამაცი, პრინციპული და თავმდაბალი... იგი ებრძვის თვით ღმერთებსაც კი, ებრძვის ბუნების მრისხანე მოვლენებს, ადამიანთა მტრებს, ურჩხულებს. ჰერაკლე წმინდა და ხალასია მეგობრობაში, იგი მხოლოდ ჰერასაგან უგონოდ ქმნილი იდენს დანაშაულებს და გონს მოსვლის შემდეგ დამამცირებელი სამსახურით ისყიდის მას.

იტალიაში ჰერაკლეს კულტი ბერძენმა კოლონიზატორებმა შეიტანეს და ჰერკულესი უწოდეს, გმირს მიაწერეს ახალი გმირობები. რომლებიც მან თითქოს იტალიაში ჩაიღინა. ჰერაკლემ აკრძალა ადამიანების მსხვერპლად შეწირვის საბინიური ჩვეულება. გაავრცელა

ცეცხლთაყვანისმცემლობა. მრავალი რომაული პატრიცელთა გვარი ჰერაკლეს თავის წინაპრად მიიჩნევდა. ჰერაკლე შემდეგ მუზათა წინამძღოლადაც აღიარეს. ხელოვნებაში ჰერაკლე უმეტესად გამოი-სახებოდა ბავშვად, რომელიც ახრჩობდა ჰერას მიგზავნილ გველებს. გამოისახებოდა აგრეთვე ძლიერ მამაკაცად ლირათი ხელში, რომე-ლიც ისვენებს მძიმე თავგადასავლების მერე. ჰერაკლეს მითები გა-მოიყენეს სოფოკლემ, ევრიპიდემ და სხვებმა. თანამედროვე გაგე-ბით ჰერაკლე (ჰერკულესი) ნიშნავს ძლიერ, ღონიერ მამაკაცს. „ჰერკულესური შრომა“ — რაიმე დიდ შრომას.

ჰერაკლიდები, ბერძნ. (Ἡρακλίδαι, ის) ჰერაკლეს მრავალ-რიცხოვანი შთამომავალი. ყველაზე მეტად ცნობილნი არიან ჰერაკ-ლეს ვაჟის—ჰილასის შთამომავლები, რომლებიც ტროის ომამდე პელეპონესში შეიჭრნენ მამის სამეფოს დასაბრუნებლად.

პელეპონესის ასაღებად გაილაშქრა ჰილასმა, მაგრამ მისი ლაშქ-რობა მარცხით დამთავრდა. ახი წლის შემდეგ ჰილასის შვილიშვილი ეკლავ შეიჭრა პელეპონესში, მაგრამ ისიც დაიღუპა. პელეპონესის დაბრუნება მოახერხა მხოლოდ არისტომაქოსის ვაჟმა.

ჰერკულესი, ლათ. (Hercules) ის. ჰერაკლე.

ჰერკულესის სვეტები || ჰერაკლეს სვეტები. ორი მოპირდაპირე მაღალი კლდის ძველი სახელწოდება გიბრალტა-რის სრუტეში. ფინიკიელები მას მელიკერტეს სვეტებს უწოდებენ. მითის მიხედვით ჰერაკლემ შემოიარა მთელი ევროპა და ლიბია (აფ-რიკა) და მოგზაურობის აღსანიშნავად დატოვა ე. წ. ჰერკულესის || ჰე-რაკლეს სვეტები. გადატანითი მნიშვნელობით ჰერკულესის სვეტე-ბამდე მისვლა ნიშნავს სასურველ მიზნამდე, ბოლო წერტილამდე მისვლას, ჰერაკლეს სვეტები მაშინ ქვეყნის დასასრულად ითვლებო-და, რომლის იქითაც მიეღინებოდა მხოლოდ უკიდურესი მდინარე—ოკეანე.

ჰერმა, ბერძნ. (Ἑρμα, τός) მოგზაურთა და მგზავრთა მფარვე-ლი ღვთაების, ჰერმესიადმი მიძღვნილი სვეტი, რომელზედაც მო-თავსებული იყო წვეროსანი ჰერმესის გამოსახულება, შედარებით გვიან კი წვეროსანი ჰერმესის გამოსახულება ყმაწვილმა, უწვერ-ულვამო ჰერმესმა შეაცვალა. მოგვიანებით ჰერმას უწოდებდნენ ჩვეულებრივ სვეტს, რომელსაც მაღლა მამრობითი სქესის ნიშანი ჰქონდა. ატიკაში ჰერმებს დგამდნენ შარა გზებზე ყოველი ათასი ნა-ბიჯის შემდეგ. ჰერმებზე ზოგჯერ სხედასხვა ხასიათის წარწერებსაც ათავსებდნენ ხოლმე (უფრო ხშირად წარწერებს ომში დაღუპულთა შესახებ). არაიშვიათად ჰერმებზე ათავსებდნენ ჰერმესისა და ათენას,

აპოლონისა და არტემიდეს და სხვა ღვთაებათა ორმაგ გამოსახულებებს.

ჰერმადროდიტოსი, ბერძნ. (Ἑρμαδρότιος, ბ) ჰერმესისა და აფროდიტეს ვაჟი. არაჩვეულებრივი სილამაზის ემაწვლი. მას ზრდოდნენ ნაიალები. ფერია სალმაკიდას მეტისმეტად შეუყვარდა იგი და ქალის თხოვნით ღმერთებმა მასთან შეაერთეს ერთ არსებად. ამრიგად შეიქმნა ორსქესიანი არსება. მედიცინაში ჰერმადროდიტი ეწოდება ადამიანს, რომელსაც აქვს ორივე სქესისათვის დამახასიათებელი ნიშნები.

ჰერმესი, ბერძნ. (Ἑρμης, ბ) ძველი არკადიული ღვთაება, რომელიც შემდეგ ოლიმპიელებს მიაკუთვნეს. პლეიად მაიასა და ზევსის ვაჟი. ჰერმესი განასახიერებდა ბუნების ყოვლისშემძლე ძალას. თავიდან იგი მესაქონლეობის ღმერთად ითვლებოდა და მწყევსთა მფარველობა ევალებოდა. ჰერმესმა პირველად მოითხოვა ადამიანებისაგან მსხვერპლის ცეცხლზე შეწვა და ასწავლა მათ სამსხვერპლოზე ცეცხლის ანთება. ამ თვალსაზრისით ჰერმესი პრომეთეასაც უახლოვდება. ზოგიერთი მითის მიხედვით ჰერმესი წააგავს მიწისქვეშა ღვთაებებს, იგი აცილებს ჰადესში მიცვალებულთა სულებს (ჰერმესი ფსიხოპომპი). მიცვალებულის შესახებ ამბობდნენ: „ჰერმესმა წარიტაცაო მისი სული“. თავისი ჯადოსნური კვერთხით ჰერმესს შეეძლო ღმერთი თუ ადამიანი დაეძინებინა და სურვილისამებრ გაეღვიძებინა. თანდათანობით ჰერმესს სხვა ფუნქციებაც მიაკუთვნეს. იგი ითვლებოდა ოლიმპიელი ღმერთების მაცნე, ზევსის მოამბედ, ელჩთა, მაცნეთა და მათი ხელშეუხებლობის მფარველად. იგი მიაჩნდათ მგზავრთა და მოგზაურთა შემწედაც. ჰერმესი იყო აგრეთვე ვაჭართა და ვაჭრობის ღმერთი. მითების მიხედვით ჰერმესი არის აგრეთვე დახელოვნებული ქურდი. პომპროსის ჰიმნებში საუბარია იმაზე, თუ როგორ მოიტაცა მან აპოლონის ხარების ჯოგი. თავის ვაჟს — ავტოლიკოსს მან გადასცა გაიძევრობის უნარი. ჰერმესმა კუს ბაკანზე ლარები, გასჰიმა და ლირა გააქეთა. ჰერმესი ითვლებოდა აგრეთვე შეკიბრებებისა და გიმნასტიურ თამაშობათა მფარველად. ელინისტურ პერიოდში ჰერმესი გააიგივეს ძველევკიტურ სიბრძნის ღმერთთან—ტოტთან და მაგიურობის მფარველად ითვლებოდა. სიტყვა ჰერმესიდან მომდინარეობს თანამედროვე გამოთქმა ჰერმეტიული. რომაელებმაც გადაიღეს ჰერმესის კულტი და მას მერკური ეწოდეს. ჩვენს ერამდე მეხუთე საუკუნის დასაწყისში რომში ააშენეს მერკურის უდიდესი ტაძარი. მერკური ძირითადად ვაჭართა მფარველად ითვლებოდა. ჰერმესის გამოსახულება იცვლე-

ბოდა იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორი იყო მისი კულტი. როგორც მწყემსთა და პირუტყვთა მფარველს, მას ხშირად გამოსახავდნენ კრავით მხარზე. არქაულ ხელოვნებაში ჰერმესი მოსული, გრძელწვერა მამაკაცია. ელინისტურ და კლასიკურ პერიოდში ჰერმესს ხშირად ქიტონაში გამოწყობილად გამოსახავდნენ, მას თავზე ახურავს ფრთიანი ჩაჩქანი, ხელში კი გველშემოვლებული კვერახი უჭირავს. ზოგჯერ ჰერმესის გამოსახულებას პატარა ფრთებიც აქვს. ჩვენს ერამდე მეხუთე საუკუნიდან ჰერმესი გამოისახებოდა უწვერულვაშო ყმაწვილად. როგორც ვაჭართა და ვაჭრობის ღმერთს, ჰერმესს ახლაც გამოსახავენ სავაჭრო გემებზე, ბანკებზე და სხვა.

ჰერმიონე, ბერძნ. (*Ἑρμιόνη*, *ჰე*) სპარტის მეფის მენელაოსისა და მშვენიერი ელენეს ქალიშვილი, პომეროსის მიხედვით ტროის აღებისას იგი ნეოპტოლემოსს შეპირდა ცოლად გაყოლას და გახდა კიდეც მისი მეუღლე. პომეროსის შემდგომდროინდელი თქმულებები კი გვიამბობენ, რომ ჰერმიონე ორესტეს დანიშნული იყო. ორესტე ნეოპტოლემოსის ჩამოშორების მიზნით დელფოსელს მოელაპარაკა, რათა მოეკლათ ნეოპტოლემოსი. ზოგჯერთი მითის მიხედვით იყო პირიქით: ჰერმიონე ცოლად გაჰყვა ორესტეს და ნეოპტოლემოსი ცდილობდა მის მოტაცებას. იგი მართლაც ორესტემ მოკლა დელფოში. ჰერმიონეს ორესტეაგან შეეძინა ვაჟი ტისამენი, რომელსაც თავს დაესხნენ ჰერაკლიდები პელეპონესში.

ჰერმოსი, ბერძნ. (*Ἑρμῆς*, *ბე*) მდინარის ძველი ღვთაება მცირე აზიაში. ტეთისისა და ოკეანოსის ან ზევსის ვაჟი. შეიძლება აქედან მომდინარეობდეს ლიდიის ადგილების ჰერმოკაპელიას და ჰერმოპოლოსის სახელი.

ჰერო, ბერძნ. (*Ἡρώ*, *ჰე*) 1. ერთ-ერთი დანაიდი. 2. პრიამოსის ერთ-ერთი ქალიშვილი. 3. აფროდიტეს ქურუმი. ლეანდროსის სატრფო.

ჰეროსი, ბერძნ. (*Ἡρώς*, *ბე* — გმირი, მფლობელი, მბრძანებელი) მიცვალებულის სული, რომელიც გარკვეულ ღროს ცოცხლებს მოველინებოდა ხოლმე. ჰეროსებად ძირითადად ითვლებოდნენ გამოჩენილ ადამიანთა, გმირ წინაპართა, ბელადთა, გოლიათთა სულები. შეპდეგ კი ცნება ჰეროსი გაფართოვდა. ჰეროსებს პირველად ჰესიოდემ უწოდა ნახევრად ღმერთები. ჰეროსების კულტი ჩვეულებრივ დაკავშირებული იყო ვინმეს საფლავთან და ხოთონიურ ხასიათს ატარებდა. ბერძენთა რწმენით ჰეროსები განაგრძობდნენ ოდნავ განსხვავებულ სიცოცხლეს სიკვდილის შემდეგ და ზემოქმედებდნენ ცალკეულ ოჯახებზე თუ მთელ პოლიებზე. ჰეროსები ითვლებოდნენ

ღმერთთა და ადამიანთა შუამავლებად, ადამიანთა მფარველებად, უბედურებათა და ბოროტებათა განმარიდებლად. ისინი ანადგურებდნენ დემონებსა და ურჩხულებს, ანთავისუფლებდნენ მათგან კეთილ ადამიანებს. ჰეროსები საშინელი არიან ადამიანებისათვის, თუკი მათ არ დააფასებენ და არ აღიარებენ. რომისა თუ საბერძნეთის მრავალი წარჩინებული გვარი ამა თუ იმ ჰეროსს თავის წინაპრად აღიარებდა. ჰეროსთა საფლავები სასწაულომოქმედებად ითვლებოდა და საკულტო ადგილებს წარმოადგენდა. სწორედ ჰეროსთა კულტის წყალობით ხდებოდა ბერძენ თუ რომაელ დიდ პიროვნებათა გაღმერთება: ჰეროსთა მრავალი ნიშანი ქრისტიანობამ გადაიტანა წმინდანებზე.

ჰერსე, ბერძნ. (Ἑρση, ἥ) კეკროპისა და აგლავროსის ქალიშვილი. სხვა მითის მიხედვით აგლავროსი და პანდორე მისი დები არიან, კიდევ სხვა მითის მიხედვით აგლავროსი კეკროპის ქალიშვილია.

ჰერსილია, ლათ. (Hersilia) რომაელთა მიერ მოტაცებული ერთ-ერთი საბინიელი გმირი ქალი, რომულუსის მეუღლე. მათ შეეძინათ ქალიშვილი პრიმა და ვაჟი ავილიუსი. რომულუსის ცად ამალლების შემდეგ ჰერსილიაც მას გაჰყვა და მასაც თავყვანისცემა დაუწყეს.

ჰესიონე, ბერძნ. (Ἡσιόνη, ἥ) 1. ტროის მეფის—ლაომედონტის ქალიშვილი. ლაომედონტთან მსახურობდნენ პოსეიდონი და აპოლონი. ამათ ააშენეს ტროის კედლები. ძუნწმა მეფემ ღმერთებს შეპირებული გასამრჩელო არ მისცა და გაჯავრებულმა პოსეიდონმა მას სამაგიერო გადაუხადა, მის ქვეყანაში გაგზავნა ურჩხულო, რომელმაც მუსრი გაავლო ამ მხარეს. ქვეყანა რომ ამ საშინელებისაგან განთავისუფლებულიყო, როგორც სამისნომ იწინასწარმეტყველა, საჭირო იყო მსხვერპლად შეეწირათ მეფის ასული ჰესიონე. ჰერაკლემ მოკლა ურჩხული და ქალიშვილი გადაარჩინა. მეფემ არც ჰერაკლეს სცა პატივი, ამიტომ გმირმა აიღო ტროა, მეფე ლაომედონტი მოკლა და მისი ყველა შთამომავალი (პრიამოსა და ჰესიონეს გარდა) დახოცა. ჰერაკლემ ჰესიონე მიათხოვა ტელამონს.

ჰესპეროსი, ბერძნ. (Ἑσπερις, ἥ — საღამოს ვარსკვლავი) იგივე ლათინური ვესპერი — საღამოს ვარსკვლავის ღვთაება. კეიქსიას და ჰესპერიდების მამა, ატლანტოსის ვაჟი, ზოგჯერ კი ძმა. როგორც საღამოს ვარსკვლავს, ვენერას ერთ-ერთ ზედმეტ სახელად ჰესპეროსსაც უწოდებდნენ. როგორც დილის ვარსკვლავს, ბერძნები ამ პლანეტას უწოდებდნენ ეოსფორს ან ფოსფორს, რომაელები კი — ლუციფერს. ძველად კარგახანს არ იცოდნენ, საღამოს ვარ-

სკვლავი ვენერა და დილის ვარსკვლავი ცისკარი რომ ერთი და იგივე პლანეტაა. პესპეროსის სახელი ხშირად გვხვდება პოეზიაში.

პესპერიდები, ბერძნ. (Περσεΐδες, α') პესპეროსის ქალიშვილები (ზოგი ვარიანტით ატლანტოსისა და ფერია პესპერიდასი). პესპერიდების ბაღში ხარობდა საუცხოო ოქროს ვაშლი, რომელიც გეამ აჩუქა ჰერას ქორწილის დღეს. პესპერიდები ცხოვრობდნენ თავიანთ ბაღში, დედამიწის სფეროს უკიდურეს დასავლეთში, მათ ბაღს გველეშაპი ყარაულობდა. ჰერაკლემ მოკლა გველეშაპი (დრაკონი) და ვაშლის რამოდენიმე ნაყოფი წამოიღო (ჰერაკლეს XI გმირობა). სხვა მითის მიხედვით ეგვიპტის მეფე ბუსირისმა მოისურვა პესპერიდების მოტაცება და ამ განზრახვის განხორციელება პირატებს დაავალა. ყაჩაღები პესპერიდებს თავს დაესხნენ თავიანთ ბაღში. ჰერაკლემ ამოხოცა თავდამსხმელები და პესპერიდები იხსნა. მაღლიერების ნიშნად ჰერაკლეს პესპერიდებმა აჩუქეს ოქროს ვაშლის ნაყოფი. შუა საუკუნეების ქრისტიანმა მოაზროვნეებმა პესპერიდების ბაღი ქვეყნიურ სამოთხედ მიიჩნიეს. განმარტავდნენ რა პესპერიდების ბაღს, როგორც ამქვეყნიურ სამოთხეს, ცდილობდნენ ანტიკური მითის ბიბლიურ თქმულებებთან დაკავშირებას.

პესტია, ბერძნ. (Πεστία, η) ოჯახის ცეცხლის, კერიის ღმერთ-ქალი. კრონოსისა და რეას ქალიშვილი. ზევისი, პოსეიდონის, ჰადესის, ჰერასა და დემეტრეს და. პესტიას კულტი ფართოდ გავრცელდა რომში, იქ მას ვესტა ეწოდებოდა (იხ. ვესტა).

პეფესტო || პეფესტოსი, ბერძნ. (Πεφεστος, δ) ცეცხლისა და სამკვდლო საქმიანობის ღმერთი, ზევსისა და ჰერას ვაჟი. სხვა ღმერთებისაგან განსხვავებით პეფესტო თავის ცხოვრებას მხიარულებასა და ღრეობა-ქეიფებში კი არ ატარებს, არამედ — ფიზიკურ შრომაში. თავიდან პეფესტო მიწისქვეშა ცეცხლის ღვთაებად ითვლებოდა. როგორც სამკვდლო საქმიანობის მფარველს, პეფესტოს აღიარებდნენ სამრეწველო ცენტრებში. ათენში პეფესტოს კულტი იმდენად ახლოს იყო ჰერას კულტთან, რომ მათ საერთო ტაძარიც კი ჰქონდათ. პეფესტოს დღესასწაულებზე ჩვეულებად ჰქონდათ ესტაფეტის გამართვა, ყმაწვილები ერთიმეორეს გადასცემდნენ ხოლმე ჩირაღდნებს. კუნძულ ლემნოსზე პეფესტოს ჯანმრთელობის მომცემ ღვთაებად მიიჩნევდნენ. სწამდათ, რომ პეფესტოსადმი ვედრება დაიცავდა ადამიანების უგონობისა, სისხლის დენისა და გველების დაკბენისაგან. დაბადებიდან პეფესტო სუსტი და ულამაზო იყო. მითის მიხედვით ასეთი ულამაზო შვილის დაბადებით გაჯავრებულმა ჰერამ (ზოგი ვარიანტით ზევსმა) იგი ოლიმპოდან გაღმोगლო და

ამის შემდეგ სამუდამოდ კოჭლი დარჩა. მშობლებისაგან გადაგდებული ჰეფესტო აღზარდეს ვერცხლისფეხება თეტიდამ და ევრინომეზ ოკეანის ბნელ ჭურღმულებში. როდესაც ჰეფესტო გაიზარდა და ხელოსნობაში გაიწაფა, დაამზადა ჯადოსნური, ულამაზესი ოქროს ტახტი. ვინც ამ ტახტზე დაჯდებოდა, ჰეფესტოს თანხმობის გარეშე ვეღარ ადგებოდა. ეს ტახტი ჰეფესტომ თავის უარმყოფელ დედას—ჰერას აჩუქა და ჰერამაც სიამოვნებით მიიღო ძვირფასი საჩუქარი. როდესაც ჰერამ ტახტიდან წამოდგომა მოისურვა, ვერაფრით ვერ შეძლო. ჰეფესტომ იგი ტახტიდან წაშაყენა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ჰერამ თავის შვილად აღიარა და ოლიმპიელთა რიგებში შესვლის თანხმობა მისცა. შერიგების შემდეგ ჰეფესტოს ყოველთვის ღედის მხარე ეჭირა, როცა კი ზევსაა და ჰერას შორის განხეთქილება იჩენდა თავს. სწორედ ამისათვის, ერთხელ, გაჯავრებულმა ზევსმა ჰეფესტო ოლიმპოდან კუნძულ ლემნოსზე გასტყორცნა. ამ მითის მიხედვით ჰეფესტო ამის შემდეგ დაკოჭლდა. ჰეფესტომ ღმერთებს ოლიმპოს მთაზე აუგო შესანიშნავი ოქროს სასახლეები.

ჰეფესტოს საუცხოო ნახელავთა შორის აღსანიშნავია: ზევსის კვერთხი და ეგიდე, დიონისეს ტირსი, აქილევის საჭურველი, ჰელიოსის ეტლი და სხვა. მან გამოძერწა მიწისაგან პანდორე. მან თავის დამხმარედ ოქროსგან შექმნა ორი მონა. „ილიადას“ მიხედვით ჰეფესტოს ცოლია ერთ-ერთი ქარიტთაგანი, „ოდისეას“ მიხედვით კი — აფროდიტე. ჰესიოდეს მიხედვით ჰეფესტოს ცოლია უმცროსი ქარიტი აგლაია. როგორც ჩანს, ჰეფესტოს კულტი ლემნოსური წარმოშობისაა, რომელმაც შემდეგ მიიღო ზოგადბერძნული ხასიათი. რომში ჰეფესტო ცეცხლის ადგილობრივ ღმერთთან — ვულკანუსთან გააიგივეს. ვულკანუსის კულტის ადგილად ათვლებოდა ე. წ. ვულკანალი. ეს იყო ფორუმის მალა გაშლილი მოედანი, სადაც სენატის შეკრებები იმართებოდა. რომში 23 აგვისტოს აღნიშნავდნენ ვულკანუსის ღღესასწაულს, ე. წ. ვულკანალიას. ჰეფესტო გამოისახებოდა ძლიერ, კუნთმაგარ მკეღლად, რომელსაც ხელში ეჭირა ურო ან გაზი. „ოდისეას“ მიხედვით ჰეფესტომ სპეციალურად გამზადებული ბადით დაიჭირა თავისი ცოლი აფროდიტე და მისი საყვარელი, ომის ღმერთი არესი, რომლებიც ტრფიალებით იყვნენ გართულნი.

ჰეჭტო რი, ბერძნ. (Ἑχταρ -οπος, ბ) ტროელი გმირი, ჰეკაბესა და პრიამოსის უფროსი ვაჟი. ანდრომაქეს ქმარი, ასტიანაქტის მამის—პეტროკლეს მკვლეელი. ტროის ომში იყო ტროელთა ხელმძღვანელი. პეტროკლეს გარდა მან მოკლა პროტესილაოსი. იბრძოდა ეანტთან და დიომიდესთან ერთად. ჰეჭტორი ცნობილია როგორც თავისი

სამშობლოს მამაცი და კეთილშობილი დამცველი, მეუღლის ვულწრ-
ფელი მოყვარული (ანდრომაქესა და ჰექტორის იდეალური სიყვა-
რული საყოველთაოდაა ცნობილი), კეთილი და სათნო მამა. ისევე,
როგორც ტროის ომის სხვა მონაწილეთა უმრავლესობა, ჰექტორიც
შეიძლება იყოს ისტორიული პიროვნება. ჰექტორის სრული სახე
მოცემულია ჰომეროსთან.

ჰ ე ქ ტ ო რ ი დ ი, ბერძნ. (Ἑκτορῆς, ბ) ჰექტორის ვაჟი ე. ი. ას-
ტიანაქტი ან სკამანდროსი.

ჰ ი ა ღ ე ბ ი, ბერძნ. (Ήκτωρ, აქ) შვიდი ფერია, ატლანტის შვილი
ქალიშვილი. მითის ვარიანტების მიხედვით ისინი ერეხთევსის, კად-
მოსის ან ოკეანოსის ქალიშვილებადაც ითვლებიან. ძველი მწერ-
ლების მიხედვით ჰიაღების რიცხვი მერყეობს სამიდან შვიდამდე.
გადმოცემის თანახმად მათ ისე მწარედ დაიტირეს ნადირობისას
ღალუპული ძმა ჰიასი, რომ ზევსმა ისინი ვარსკვლავებად აქცია და
ცაზე მოათავსა. საბერძნეთში ამ თანავარსკვლავედის გამოჩენა წვი-
მების სეზონის დაწყებას უკავშირდებოდა (ჰიადი წვიმოვანს ნიშ-
ნავს).

ჰ ი ა ს ი, ბერძნ. (Ίσος -იზოს, ბ) ჰიაღების ერთადერთი ძმა, რო-
მელიც ღაიღუპა ნადირობის დროს.

ჰ ი გ ი ა, ბერძნ. (Ίγης, ა) ჯანმრთელობის დამცველი ღმერთ-
ქალი. ასკლეპიოსის ქალიშვილი. მისი კულტი გვიანდელი წარმოშო-
ბისა ჩანს. ჰიგია გამოიხატებოდა ახალგაზრდა, ტუნიკში გამოწყო-
ბილ ქალად. თავზე ჭილა ეღვა, ხელში თასი და გველი ეჭირა. ჰიგია
გველს თასიდან საკმელს აძლევდა. აქედან მომდინარეობს ფარმა-
ცევტიულ დაწესებულებათა ემბლემა — თასი და გველი. მისი სახე-
ლიდანვე მომდინარეობს სიტყვა ჰიგიენა.

ჰ ი დ რ ა, ბერძნ. (Ίδρα, ბ, ა) მრავალთავიანი წყლის გველი.
ლერნეს ჰიდრას ჰქონდა ასი თავი. თუ მას ვინმე შეებრძოლებოდა
და თავს მოჭრიდა, მის მაგივრად ახალი ამოდიოდა. როდესაც ჰე-
რაკლემ ეს შენიშნა, ცეცხლი აანთო და მოჭრილი თავის ადგილს
ცხელი შანთით უთუთქავდა. ამის შემდეგ ჰიდრა თანდითან დასუს-
ტდა და როდესაც ჰერაკლემ საბოლოო თავიც მოაჭრა, მოკვდა. გა-
დატანითი მნიშვნელობით ჰიდრა ნიშნავს მრავალთავიან ურჩხულს.
ამ მნიშვნელობით ჰიდრას ხშირად ვხვდებით სხვადასხვა სახის ლი-
ტერატურაში.

ჰ ი ლ ა ს ი, ბერძნ. (Ίλως, ბ) ჰერაკლეს საკუთრველთმტვირთველი,
დროშათა მეფის ვაჟი, ჰერაკლეს თანამგზავრი არგონავტების ლაშქ-

რობაში. როდესაც არგო მისიის სანაპიროზე იდგა, ჰილასი წყლის მოსატანად წავიდა წყაროზე. წყაროს ფერიებს მოეწონათ მშვენიერი ყმაწვილი და ფსკერზე ჩაიყვანეს.

ჰიმნევსი, ლათ. (Himneus) ქორწინების ღმერთი ძველ რომსა და საბერძნეთში. აპოლონისა და ერთ-ერთი ფერიას ვაჟი. მითის ვარიანტი მას ღონისეა და აფროდიტეს ვაჟად მიიჩნევს. ჰიმნევსს მოუხმობდნენ ხოლმე ქორწილების ღროს ჰიმნებით. ერთხელ, როდესაც ზღვის ყაჩაღებმა მუხები მოიტაცეს, ჰიმნევსმა გაათავისუფლა ისინი და ერთ-ერთი მათგანი ცოლად შეირთო. ხელოვნებაში ჰიმნევსი ყვავილებით შემკულ ლამაზ ვაჟად გამოიასახებოდა, ხელში ჩირაღდანი ეჭირა. გადატანითი მნიშვნელობით ჰიმნევსი ქორწილს ან ქორწინებას ეწოდება.

ჰიპერბორეოსი, ბერძნ. (Ἰπερβόρειος, ბ) უკიდურეს ჩრდილოეთში მცხოვრები მითიური პიროვნება, რომლის სახელითაცაა ცნობილი მთელი მისი ქვეყანა. მისი მითი დაკავშირებულია აპოლონის კულტთან. აპოლონისა და არტემიდეს დედამ — ლეტომ ჰიპერბორეოსი მიწაში დაბადა. დელფოში გადასახლებამდე თითქოს აპოლონი ჰიპერბორეებში ცხოვრობდა და ამის შემდეგაც პერიოდულად ესტუმრებოდა ხოლმე მათ. ჰიპერბორეებთან იგი ინახავდა მოწამლულ ისრებს, რითაც შემდეგ კიკლოპები აშოხოცა. ფიქრობენ, რომ აპოლონის დელფოური სამისნო დააარსაო ჰიპერბორეოსმა. ანტიკურ პერიოდში ჰიპერბორეოსის ქვეყანა ნეტართა კუნძულად მიიჩნიეს. ამ ქვეყანაში თითქოს განსაკუთრებით სასიამოვნო კლიმატი იყო, იქ მზე წელიწადში მხოლოდ ერთხელ ტოვებდა მცხოვრებლებსა და ისიც ცოტა ხნით. იქ მიწა ყოველწლიურად რამოდენიმე მოსავალს იძლეოდა. მაცხოვრებელნი დაჯილდოებულნი იყვნენ ხანგრძლივი სიცოცხლის უნარით. ცხოვრობენ მარად მხიარულად და მშვიდობიანად სათიბებსა და ქალებში. როდესაც აქაური მცხოვრებლები სიცოცხლით იღლებიან, შეიმკობიან ყვავილებით, შედიან ზღვის თბილ წყალში და ეძლევიან უმტკივნეულო და სასიამოვნო დასასრულს. ძველად მათ მიაწერდნენ მაგიურობასაც. თითქოს მათ შეეძლოთ ფრენა, მიწის წიაღში მიმალული ყოველგვარი საუნჯის გაუქირებლად მონახვა და სხვა.

ჰიპერესიოსი, ბერძნ. (Ἰπερῆσιος, ბ) არგონავტების: ასტერიოსისა და ამფიონის მამა. აქაველთა უძველესი მეფე.

ჰიპერიონი, ბერძნ. (Ἰπεριων, ბ) ტიტანი, ურანოსისა და გეას ვაჟი, თეიას მეუღლე. ჰელიოსის, სელენესა და ეოსის მამა. ჰიპერიონს ზოგჯერ ჰელიოსსაც ეძახიან.

ჰიპერმნესტრა, ბერძნ. (Ἱπερμνήστρα, ἥ) ერთ-ერთი დანაიდი, მან არ შეისპინა მამის ბრძანება და სიცოცხლე შეუნარჩუნა საყვარელ ქმარს — ლინკეესს (იხ. დანაიდები, ლინკეესი).

ჰიპნოსი, ბერძნ. (Ἵπνος, ὁ — ძილი) ძილის განმასახიერებელი ღვთაება, ნიკტის ვაჟი, სიკვდილის ღმერთის — თანატოსის ძმა. ჰიპნოსს თვით ღმერთებიც კი ემორჩილებოდნენ. გამოისახებოდა ფრთოსან, მძინარე ყმაწვილად, ჰიპნოსის სახელიდან მომდინარეობს სიტყვა „ჰიპნოზი“.

ჰიპოდამია, ბერძნ. (Ἱπποδάμεια, ἥ) 1. ელიდის მეფის ენომაოსის ქალიშვილი. მეფეს უწინასწარმეტყველეს, რომ ქალიშვილის გათხოვება მას უბედურებას მოუტანდა (იხ. ენომაოსი). 2. აქილეუსის ტყვე ქალი, რომელიც მას აგამემნონმა წაართვა. 3. ქალიშვილი, რომლის ქორწილზედაც დაიწყო ლაპითების ბრძოლა კენტავრების წინააღმდეგ.

ჰიპოკრენე, ბერძნ. (Ἱπποκρήνη, ἥ — ცხენის წყარო) ბეოტი-აში, ჰელიკონის მწვერვალზე არსებული წყარო, რომელიც მითის მიხედვით წარმოიშვა ფრთოსანი ცხენის — პეგასის ფლოქიის დარტყმის შედეგად. წყაროს წყალს თითქოს ჰქონდა პოეტების შთაგონების ჯადოსნური ძალა. გადატანითი მნიშვნელობით სწორედ ამიტომ ჰიპოკრენე ნიშნავს პოეტური შთაგონების წყაროს.

ჰირიევსი, ბერძნ. (Ἱριεύς, ὁ) მითიური ბეოტიელი მეფე, რომელიც განთქმული იყო უდიდესი საგანძურით და რომელსაც ტროფონიოსმა და აგამედემ საგანძურთსაცავი აუგეს.

ჰიფსიპილე, ბერძნ. (Ἥψιπλη, ἥ) კუნძულ ლემნოსის დედოფალი. თოანტის ქალიშვილი. თოანტის მეფობის დროს ლემნოსელმა ქალებმა აფროდიტეს აწყენინეს და განარისხებულმა ღმერთქალმა მათ ისეთი მომწამლეელი სუნი გაუჩინა, რომ ქმრები ახლოსაც ვეღარ ეკარებოდნენ. ასე გაგრძელდა დიდხანს. გაწარებულმა ქალებმა გადაწყვიტეს ამოეხოცათ თავიანთი ქმრები და ყველა მამაკაცი, ვინც კი მათ კუნძულზე ცხოვრობდა. ჰიფსიპილემ შეიბრალა, გადაარჩინა და გააპარა მამა. როდესაც ქალებმა მთლიანად ამოხოცეს მამაკაცები, ძალაუფლება ხელთ იგდო მეფის მემკვიდრე ჰიფსიპილემ და ლემნოსელი ქალების მმართველი გახდა. როდესაც არგონავტები მივიდნენ ლემნოსზე, ჰიფსიპილემ შეიყვარა იასონი და მისგან ორი ვაჟი დაბადა. მალე არგონავტების გამგზავრების შემდეგ ქალებმა გაიგეს, რომ ჰიფსიპილეს მოხუცი მამა შეუბრალებიაო და მისი ჩამოხრჩობა გადაწყვიტეს. როდესაც ეს ჰიფსიპილემ გაიგო.

გაქცევით უშველა თავს, მაგრამ გზაში პირატებმა დაიჭირეს და მიჰყიდეს ნეპოლის მეფე — ლიკურგოსს მონად (ზოგი ვარიანტით თებეს მეფე ლიკოსს). ლიკურგოსმა დააწავლა ჰიფსიპილეს მისი ვაჟის ძიძაობა. მისი უყურადღებობის გამო ყმაწვილი გველმა დაახრჩო. განრისხებულმა მეფემ გადაწყვიტა მონა ქალის მოკვლა, მაგრამ ჰიფსიპილეს თავისმა ვაჟებმა მოუსწრეს, სიკვდილს გადაარჩინეს და მასთან ერთად სამშობლოში გაემგზავრნენ.

ჰო მონოია, ბერძნ. (Ὁμόνοια, ἥ) თანხმობისა და ურთიერთ-გაგების ღმერთქალი ძველ საბერძნეთში.

ჰონორი, ლათ. (Honor—oris—დიდება, პატივი) პატივისცემისა და ღიღების განმასახიერებელი რომაული ღვთაება, რომელსაც ვირტუტასთან ერთად აღიარებდნენ. ჰონორი გამოისახებოდა ახალგაზრდა ყმაწვილად. რომელსაც ხელში საუხვის რქა და ხმალი ეჭირა. აქედან მომდინარეობს სიტყვა „ჰონორარი“.

ჰორა კვირინა, ლათ. (Hora quirina) კვირინუსის ცოლი (იხ. ჰერსილია).

ჰორები, ბერძნ. (Ὁρα, αἱ) წელიწადის ღრთა ცვალებადობის წარმართეული ღმერთქალები, ბუნების წესრიგის დამცველი ღვთაებანი. ჰომეროსის მიხედვით ისინი ზევსის მსახურები არიან. ისინი აღებენ და ხურავენ ცის კარებს. ბერძნები ასახელებდნენ ჯერ ორ, შემდეგ სამ და საბოლოოდ წელიწადის ოთხ დროს და ამასთან დაკავშირებით იცვლებოდა ჰორათა რაოდენობაც. გაზაფხულის ჰორას ერქვა ტალოსი (აყვავებული), ზაფხულისას კარპოსი (ნაყოფი)... ჰორები ითვლებოდნენ აფროდიტეს თანამგზავრებად. ჰესიოდეს მიხედვით ისინი ზევსისა და თემიდას ქალიშვილები არიან, ესენია: ევნომია (კანონიერება), დიკე (სამართლიანობა) და ეირენე (მშვიდობა). ჰორების კულტი გავრცელებული იყო ათენში, კორინთოში, არგოსში და საბერძნეთის სხვა ადგილებში. ერთ-ერთმა ჰორამ — ეირენემ (ლათ. პაქსმა) უდიდესი აღიარება მოიპოვა ძველ რომში. ჰორები გამოისახებოდნენ სხვადასხვა ხილის ტოტებით მორთულ ახალგაზრდა, ლამაზ ქალებად.

გამოყენებული ლიტერატურა და ლექსიკონები

1. ე ვ რ ი პ ი დ ე, „მედეა“. (პ. ბერაძის თარგმანი) თბილისი, 1962 წ.
2. ე ლ ა დ ი ს მ უ ზ ა — (რ. მიმინოშვილის თარგმანი) თბილისი, 1963 წ.
3. ელინური მითები, მოთხრობილი ალ. შიქაბერაძის მიერ, ნაწ. 1—2, თბილისი, 1938, 1949 წწ.
4. ნ. კ უ ნ ი — ძველი საბერძნეთის ლეგენდები და მითები, თბილისი, 1965 წ.
5. ალ. შ ი ქ ა ბ ე რ ი ძ ე — ტრაადის ომი, თბილისი, 1937 წ.
6. აბ. რ ო დ ო ს ე ლ ი, „არგონავტიკა“ — (ა. ურუშაძის თარგმანი) გამომც. „მეტ-ნიერება“, თბილისი, 1970 წ.
7. ა. უ რ უ შ ა ძ ე — ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 1964 წ.
8. პ. ქ ა ვ თ ა რ ა ძ ე, — ბერძენი და რომაელი ავტორები, თბილისი, 1962 წ.
9. ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ვ ი ლ ი, ბერძნული ლიტერატურის ისტორია. ტ. I, 1950, ტ. II, 1949, თბილისი.
10. ივ. ჭ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, ქართველი ერის ისტორია, ტ. 1. თბილისი, 1960 წ.
11. Ботвинник...—мифологический словарь, Москва, 1965.
12. Дворецкий и Королков—Латинско-русский словарь, Москва, 1949.
13. Дворецкий—Древнегреческо-русский словарь, 1—2, Москва, 1958.
14. Кун, Н. А.—легенды и мифы древней Греции, Москва, 1955.
15. Любкер—Реальный словарь классических древностей, СПб, 1885.
16. С л о в а р ь а т е н с т а — Москва, 1964.
17. Ш у л ь ц — Латинско-русский словарь, СПб, 1885.
18. Lexikon der Antike, 1971 Leipzig.
19. Pape, Wörterbuch der griechischen Eigennamen, Dritte Auflage—Braunschweig, 1884.
20. Pauly's-Real-encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, B. I-X.
21. Roscher—Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie, Leipzig, 1884—1897, B. I-II.
22. The Oxford classical Dictionary, Oxford, 1950.